

माणिक्य चण्डिकागणेशरत्नमाला

पद्मचारिताम् ।

माणिकचन्द्र-दि०-जैनग्रन्थमालायारेकोनत्रिंशतितमो ग्रन्थः ।

श्रीमद्रविषेणाचार्यकृतं पद्मचरितम् ।

(प्रथमखण्डं ।)

न्यायतीर्थपण्डितदरबारीलालेन साहित्यरत्नेन संशोधितम् । 132

प्रकाशिका—माणिकचन्द्र-दिगम्बर-जैनग्रन्थमाला-समितिः ।

ज्येष्ठ, वीर नि० २४५४, वि० स० १९८५

मूल्यं साद्वैरूप्यकम् ।

प्रकाशक:—

नाथूराम प्रेमी, मन्त्री—
माणिकचन्द्र जैन ग्रन्थमाला,
हीराबाग, पो० गिरगाँव, बम्बई ।

सिर्फ प्राक्कथन और अनुक्रमणिका आदिके मुद्रक—

मंगेश नारायण कुळकर्णी,

कर्नाटक प्रिंटिंग प्रेस,

३१८ ए, ठाकुद्वार, बम्बई ।

और शेष सम्पूर्ण पुस्तकके मुद्रक—

विनायक बाळकृष्ण परांजपे

नेटिव ओपीनियन प्रेस,

ऑप्रेवाडी, गिरगाँव, बम्बई ।

प्राक्कथन ।

यह ग्रन्थ यद्यपि 'पद्मपुराण' नामसे ही सर्वत्र प्रसिद्ध है; परन्तु इसका वास्तविक नाम 'पद्मचरित' है, क्योंकि इसमें नद्यमुनिका—जो कि पुरुषोत्तम रामचन्द्रका नामान्तर है—चरित निबद्ध किया गया हैX ।

दिगम्बरजैनसम्प्रदायके उपलब्ध कथासाहित्य या प्रथमानुयोगमें 'पद्मचरित' सबसे प्राचीन ग्रन्थ है । जहाँ तक हम जानते हैं, अब तक इसके पहलेका कोई भी कथाग्रन्थ प्रकाशित नहीं हुआ है । भावनगरकी जैनधर्मप्रसारक सभाने जो 'पउमचरिय*' नामका प्राकृत ग्रन्थ प्रकाशित किया है, वह इससे बहुत पहलेका है; परन्तु अभी तक यह बात विवाद-भस्त ही है कि उसके कर्ता दिगम्बरसम्प्रदायके थे या श्वेताम्बरके ।

'पद्मचरित' भगवान् महावीरके निर्वाणके १२०३ वर्ष बाद लिखा गया था जैसा कि उसके निम्नलिखित पद्यसे प्रकट होता है:—

द्विशताभ्यधिके समासहस्रे समतीतेऽर्धचतुर्थवर्षयुक्ते ।
जिनभास्करवर्द्धमानसिद्धे चरितं पद्ममुनेरिदं निबद्धम् ॥

यदि वीर निर्वाणसे ४७० वर्ष बाद विक्रम संवत्का प्रारंभ माना जाय, तो इस ग्रन्थका रचनाकाल विक्रम संवत् ८३४ समझना चाहिए ।

पुनाटसंधी आचार्य जिनसेनका हरिवंशपुराण विक्रम संवत् ८४० (शक संवत् ७०५) में समाप्त हुआ है, अर्थात् वह इससे लगभग ६ वर्ष पीछेकी रचना है । इसी कारण उसमें इस ग्रन्थका उल्लेख मिलता है:—

कृतपद्मोद्गयोद्योता प्रत्यहं परिवर्त्सिता ।

मूर्तिः काव्यमयी लोके खेरिव रवेः प्रिया ॥ ३४ ॥—सर्ग १

X 'चरितं पद्ममुनेरिदं निबद्धम् ।'—अन्तिम सर्ग, श्लोक १८५

* इस ग्रन्थके सम्बन्धमें मेरा एक विस्तृत नोट जैनहितैषी भाग ११, अंक ३, पृष्ठ १३२ में प्रकाशित हो चुका है ।

रविषेणाचार्यने अपनी गुरुवरम्परा इस प्रकार की है—

आसीदिन्द्रगुरोर्दिवक्रियतिः शिष्योऽस्यचार्हन्मुनिः
तस्माल्लक्ष्मणसेनसन्मुनिरुः शिष्यो रविस्तस्मृतं ॥ ६९ ॥

अर्थात् इन्द्रगुरु—दिवक्रियति—अर्हन्मुनि—लक्ष्मणसेन और रविषेण ।

इन्होंने अपने किसी संघ या गणका उल्लेख नहीं किया है जिससे मालूम होता है कि उस समय तक दिगम्बर सम्प्रदायमें देव, नन्दि, सेन, सिंह संघोंकी उत्पत्ति नहीं हुई थी; कमसे कम ये भेद बहुत स्पष्ट नहीं हुए थे । शक संवत् १३५५ के लिखे हुए मंगराज कविके शिलालेख*में इस बातका उल्लेख किया गया है कि भटाकलंकदेवके स्वर्गवासके बाद यह संघभेद हुआ ।—

तस्मिन्गते स्वर्गभुवं महर्षौ दिवःपतिं नर्तुमिवप्रकृष्टां ।

तदन्वयोद्भूतमुनीश्वराणां बभूवुरित्थं भुवि संघभेदाः ॥ १९ ॥

आचार्य रविषेणका यद्यपि इस समय केवल यही ग्रन्थ उपलब्ध है; परन्तु ऐसा जान पड़ता है कि इसके सिवाज उनके और भी कुछ ग्रन्थ होंगे जिनमेंसे वरांगचरितका उल्लेख हरिवंशपुराणके प्रारंभमें इस प्रकार किया गया है:—

वरांगनेव सर्वगैर्वरांगचरितार्थवाक् ।

कस्यनोत्पादयेद्वाढमनुरागं स्वगोचरम् ॥ ३५ ॥

इवेताम्बर-सम्प्रदायके आचार्य उद्योतनसूरिने अपने ' कुवलयमाला ' नामक प्राकृत ग्रन्थमें भी जो शकसंवत् (वि० सं० ८३५) की रचना है रविषेणके पद्यचरित और वरांगचरितका उल्लेख किया है:—

* यह विस्तृत शिलालेख जैनसिद्धान्तभास्करके अंक २-३ में प्रकाशित हुआ है ।

जैहिं कए रमणिजे वरंग-पउमाणचरितवितथारे ।
कहव ण सलाहणिजे ते कहणो जइय रविसेणो ॥

अर्थात् जिसने रमणीय वरांगचरित और पद्मचरितका विस्तार किया उस कवि रविषेणकी कौन सराहणा नहीं करेगा ? अभी तक इनके वरांगचरितका किसी भी पुस्तकभंडारमें पता नहीं लगा है ।

पद्मपुराणका हिन्दी अनुवाद (वचनिका) अब तक चार पाँच बार छप चुका है; परन्तु मूल ग्रन्थ एक बार भी नहीं छपा है जिससे विद्वानोंको प्रमाणादि संग्रह करनेमें बहुत कष्ट होता है । यह देखकर हमने इसे ग्रन्थमालामें प्रकाशित कर के सबके लिए सुलभ कर देना उचित समझा ।

लगभग ५०० पृष्ठोंका यह प्रथम खण्ड प्रकाशित हो रहा है । शेष ग्रन्थ लगभग इतने ही बड़े दो खण्डोंमें समाप्त होगा । सम्पूर्ण ग्रन्थका मूल्य लगभग पाँच रुपया होगा । हमें आशा है कि जैनसाहित्यप्रेमी सब्जन इसके प्रचारमें हमारा हाथ अवश्य बँटावेंगे जिससे इसमें लगा हुआ रुपया शीघ्र उठ आवे और वह दूसरे ग्रन्थोंके उद्धारमें लगने लगे । यह बतलानेकी आवश्यकता नहीं कि इस कार्यमें लगभग पाँच हजार रुपया लग जावेगा और ग्रन्थमाला के फण्डमें जो रुपया है वह प्रायः सभी निःशेष हो जावेगा । प्रत्येक मन्दिरके भंडारमें इसकी एक एक प्रति मँगा रखनी चाहिए ।

ग्रन्थ समाप्त हो जाने पर हमारा विचार है कि किसी विद्वानसे इसकी एक विस्तृत ऐतिहासिक भूमिका लिखवाई जाय । इसके लिए प्रयत्न किया जा रहा है ।

एक वर्ष भरके भीतर ग्रन्थके शेष दोनों खण्ड निकल जायँगे, ऐसी आशा की जाती है । १३-५-२८

—नाथूराम प्रेमी ।

पर्व-सूची ।

प्रथमं पर्व—सूत्रविधानं	पृष्ठ	१
द्वितीयं पर्व—श्रेणिकविताभिधानं	”	१०
तृतीयं पर्व—विद्याधरलोकाभिधानं	”	३०
चतुर्थं पर्व—ऋषभमाहात्म्याभिधानं	”	५६
पञ्चमं पर्व—राक्षसवंशाभिधानं	”	६७
षष्ठं पर्व—वानरवंशाभिधानं	”	९८
सप्तमं पर्व—दशग्रीवाभिधानं	”	१४३
अष्टमं पर्व—दशग्रीवाभिधानं	”	१७४
नवमं पर्व—वालिनिरवाभिधानं	”	२१५
दशमं पर्व—दशग्रीवप्रस्थाने सहस्ररस्यनरण्यश्रामण्याभिधानं	”	२३३
एकादशं पर्व—मरुतयज्ञध्वंसनपदानुगाभिधानं	”	२४७
द्वादशं पर्व—इन्द्रपराभिधानं	”	२७७
त्रयोदशं पर्व—इन्द्रनिरवाभिधानं	”	३०६
चतुर्दशं पर्व—अनन्तबलधर्माभिधानं	”	३१६
पञ्चदशं पर्व—अञ्जनासुन्दरीविवाहाभिधानं	”	३४५

श्रीपरमात्मने नमः ।

श्रीमद्रविषेणाचार्यकृतं

पद्मपुराणम् ।

मंगलाचरणम् ।

सिद्धं संपूर्णभव्यार्थं सिद्धेः कारणमुत्तमं । प्रशस्तदर्शनज्ञानचारित्रप्रतिपादनं ॥ १ ॥
सुरेंद्रमुकुटाश्लिष्टपादपद्मांशुकेशरं । प्रणमामि महावीरं लोकत्रितयमंगलं ॥ २ ॥
प्रथमं चावसर्पिण्यामृषभं जिनपुंगवं । योगिनं सर्वविद्यानां विधातारं स्वयंभुवं ॥ ३ ॥
अजितं विजिताशेषबाह्यशारीरशात्रवं । शंभवं शं भवत्यस्मादित्यभिख्यामुपागतं ॥ ४ ॥

अभिनन्दितनिःशेषभुवनं चाभिनन्दनं । सुमतिं सुमतिं नाथं मतांतरनिराशिनं ॥ ५ ॥
उद्यदर्ककरालीढपद्माकरसमप्रभं । पद्मप्रभं सुपार्श्वं च सुपार्श्वं सर्ववेदिनं ॥ ६ ॥
शरत्सकलचंद्राभं परं चंद्रप्रभं प्रभुं । पुष्पदंतं च संफुल्लकुंदपुष्पप्रभद्विजं ॥ ७ ॥
शीतलं शीतलध्यानदायिनं परमेष्ठिनं । श्रेयांसं भव्यसत्त्वानां श्रेयांसं धर्मदेशिनं ॥ ८ ॥
वासुपूज्यं सतामीशं वसुपूज्यं जितद्विषं । विमलं जन्ममूलानां मलानामतिदूरगं ॥ ९ ॥
अनंतं दधतं ज्ञानमनंतं कांतदर्शनं । धर्मं धर्मध्रुवाधारं शांतं शांतिजिनाहितं ॥ १० ॥
कुंभुप्रभृतिसत्त्वानां कुंभुं हितनिरूपितं । अशेषकेशनिर्मोक्षपूर्वसौख्यारणादरं ॥ ११ ॥
संसारस्य निहंतारं महलं महल्लि मलोच्चिंतं । नभिं च प्रणताशेषं सुरासुरगुरुं विभुं ॥ १२ ॥
अरिष्टनेमिमन्यूनारिष्टनेमिं महाद्युतिं । पार्श्वं नागेन्द्रसंस्कृपरिपार्श्वं विशां पतिं ॥ १३ ॥
सुव्रतं सुव्रतानां च देशकं दोषदारिणं । यस्य तीर्थे समुत्पन्नं पद्मस्य चरितं शुभं ॥ १४ ॥
अन्यानपि महाभागान् मुनीन् गणधरादिकान् । प्रणम्य मनसा वाचा कायेन च पुनः पुनः १५
पद्मस्य चरितं वक्ष्ये पद्मालिंगितवक्षसः । प्रफुल्लपद्मवक्त्रस्य गुरुपुण्यस्य धीमतः ॥ १६ ॥
अनंतगुणगेहस्य तस्योदारविचेष्टिनः । गदितुं चरितं शक्तः केवलं श्रुतकेवली ॥ १७ ॥

मादृशोपि वदत्येव चरितं यस्य यत्पुमान् । तच्चरितं क्रमायातं परमं देशदेशनात् ॥ १८ ॥
 मत्तवारणसंशुण्णे व्रजंति हरिणाः पथि । प्रविशंति भटा युद्धं महाभटपुरस्सराः ॥ १९ ॥
 भास्वता भासितानर्थान् सुखेनालोक्ते जनः । सूचीमुखविनिभिन्नं मणिं विशति सूत्रकं ॥२०॥
 बुधपंक्तिक्रमायातं चरितं रामगोचरं । भक्त्या प्रणोदिता बुद्धिः प्रष्टुं मम समुद्यता ॥ २१ ॥
 विशिष्टचित्तयायातं यच्च श्रेयः क्षणान्महत् । तेनैव रक्षितायाता चारुतां मम भारती ॥ २२ ॥
 व्यक्ताकारादिवर्णा वाग् लंभिता या न सत्कथां । सा तस्य निष्फला जंतोः पापादानाय केवलं २३
 वृद्धिं व्रजति विज्ञानं यशश्चरति निर्मलं । प्रयाति दुरितं दूरं महापुरुषकीर्तनात् ॥ २४ ॥
 अल्पकालमिदं जंतोः शरीरं रोगनिर्भरं । यशस्तु सत्कथाजन्म यावच्चंद्रार्कतारकं ॥ २५ ॥
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेन पुरुषेणात्मवेदिना । शरीरं स्थास्तु कर्तव्यं महापुरुषकीर्तनं ॥ २६ ॥
 लोकद्वयफलं तेन लब्धं भवति जंतुना । यो विधत्ते कथां रम्यां सज्जनानंददायिनीं ॥ २७ ॥
 सत्कथाश्रवणौ यौ च श्रवणौ तौ मतौ मम । अन्यौ विदूषकश्चैव श्रवणाकारधारिणौ ॥ २८ ॥
 सच्चैष्टावर्णनावर्णा घूर्णते यत्र मूर्द्धनि । अयं मूर्द्धान्यमूर्द्धौ तु नालिकेरकरंकवत् ॥ २९ ॥
 सत्कीर्तनसुधास्वादसक्तं च रसनं स्मृतं । अन्यच्च दुर्वचोधारं कृपाणदुहितुः फलं ॥ ३० ॥

श्रेष्ठावोष्ठौ च तावेव यौ सुकीर्तनवर्तिनौ । न शम्भूकास्य संयुक्तजलौकापृष्ठसन्निभौ ॥ ३१ ॥
 दंतास्तएव ये शांतकथासंगमराजिताः । शेषाः सश्लेष्मनिर्वाणद्वारबंधाय केवलं ॥ ३२ ॥
 मुखं श्रेयःपरिप्राप्तेर्मुखं मुख्यकथारतं । अन्यत्तु मलसंपूर्णं दंतकीटाकुलं विलं ॥ ३३ ॥
 वदिता योऽथवा श्रोता श्रेयसां वचसां नरः । पुमान् स एव शेषस्तु शिल्पिकल्पितकायवत् ३४
 गुणदोषसमाहारे गुणान् गृह्णति साधवः । क्षीरवारिसमाहारे हंसः क्षीरमिवाखिलं ॥ ३५ ॥
 गुणदोषसमाहारे दोषान् गृह्णत्यसाधवः । मुक्ताफलानि संत्यज्य काका मांसमिव द्विपात् ॥ ३६ ॥
 अदोषामपि दोषोक्तां पश्यति रचनां खलाः । रविमूर्त्तिमिवोल्बूकास्तमालदलकालिका ॥ ३७ ॥
 सरो-जलागमद्वारजालकानीव दुर्जनाः । धारयति सदा दोषान् गुणबंधनवर्जिताः ॥ ३८ ॥
 स्वभावमिति संचित्य सज्जनस्येतरस्य च । प्रवर्तते कथाबंधे स्वार्थमुद्दिश्य साधवः ॥ ३९ ॥
 सत्कथाश्रवणाद्यच्च सुखं संपद्यते नृणां । कृतिनां स्वार्थ एवासौ पुण्योपार्जनकारणं ॥ ४० ॥
 वर्द्धमानजिनैर्द्रोक्तः सोयमर्थो गणेश्वरं । इंद्रभूतिं परिप्राप्तः सुधर्म धारिणीभवं ॥ ४१ ॥
 प्रसवं क्रमतः कीर्तिं ततोनुत्तरवाग्मिनं । लिखितं तस्य संप्राप्य स्वैर्यत्नोयमुद्गतः ॥ ४२ ॥
 स्थितिर्वैशसमुत्पत्तिः प्रस्थानं संयुगं ततः । लवणांकुशसंभृतिर्भवेत्तिः परिनिवृत्तिः ॥ ४३ ॥

भवांतरभवैर्भूरिप्रकारैश्चारुपर्वभिः । युक्ताःसप्त पुराणेस्मिन्नाधिकारा इमे स्मृताः ॥ ४४ ॥
 पद्मचेष्टितसंबंधकारणं तावदत्र च । त्रैशलादिगतं वक्ष्ये सूत्रं संक्षेपि तद्यथा ॥ ४५ ॥
 वीरस्य समवस्थानं कुशाग्रगिरिमुद्गनि । श्रेणिकस्य परिप्रञ्जमिंद्रभूतेर्महात्मनः ॥ ४६ ॥
 तत्र प्रश्ने युगेयन्नामुत्पत्तिं कुलकारिणीं । भीतीश्च जगतो दुःखकारणाकस्मिकेक्षणात् ॥ ४७ ॥
 ऋषभस्य समुत्पत्तिमाभिषेकं नगाधिपे । उपदेशं च विविधं लोकस्यात्तिविनाशनं ॥ ४८ ॥
 श्रामण्यं केवलोत्पत्तिमैश्वर्यं विष्टपातिगं । सर्वामराधिपायानं निर्वाणसुखसंगमं ॥ ४९ ॥
 प्रधनं बाहुवलिनो भरतेन समं महत् । समुद्भवं द्विजातीनां कुतीर्थिकगणस्य च ॥ ५० ॥
 इक्ष्वाकुप्रभृतीनां च वंशानां गुणकीर्तनं । विद्याधरसमुद्भूतिं विद्युदंष्ट्रसमुद्भवं ॥ ५१ ॥
 उपसर्गं जयंतस्य केवलज्ञानसंपदं । नागराजस्य संक्षोभं विद्याहरणसर्जने ॥ ५२ ॥
 अजितस्थावतरणं पूर्णांबुदसुतासुखं । विद्याधरकुमारस्य शरणं प्रतिसंश्रयं ॥ ५३ ॥
 रक्षोनाथपरिप्राप्तिं रक्षोद्वीपसमाश्रयं । सगरस्य समुद्भूतिं दुःखदीक्षणनिर्वृतिं ॥ ५४ ॥
 अतिक्रांत महारक्षो जन्मनः परिकीर्तनं । शाखासृगध्वजानां च प्रज्ञप्तिमतिविस्तरां ॥ ५५ ॥
 तडित्केशस्य चरितमुद्घेरमरस्य च । किष्किधांध्र खगोत्पादं श्रीमालाखेचरागमं ॥ ५६ ॥

वधाद्विजयासिंहस्य कोपं चाशनिवेगजं । अंधकांतमरिप्राप्तिं पुरसुंदरवेशनं ॥ ५७ ॥
 किष्किंधपुरविन्यासं मधुपर्वतमूर्द्धनि । सुकेशनंदनादीनां लंकाप्राप्तिनिरूपणं ॥ ५८ ॥
 निर्घातवधहेतुंच मालिनः संपदं परां । दक्षिणे विजयाद्रस्य भागे च रथनूपुरे ॥ ५९ ॥
 पुरे जननमिंद्रस्य सर्वविद्याभृतां विभोः । मालिनः पंचतावाप्तिं जन्म वैश्रवणस्य च ॥ ६० ॥
 पुष्पांतकसमावेशं तनयस्य सुमालिनः । कैकस्या सह संयोगं चारुस्वप्नावलोकनं ॥ ६१ ॥
 दशाननस्य प्रजनं विद्यानां समुपासनं । अनादृतस्य संक्षोभमागमं च सुमालिनः ॥ ६२ ॥
 मंदोदर्याः परिप्राप्तिं कन्यकानां निरीक्षणं । चेष्टितैर्भानुकर्णस्य कोपं वैश्रवणोद्भवम् ॥ ६३ ॥
 यक्षराक्षससंग्रामं धनदस्य तपस्यनं । लंकागमं दशास्यस्य प्रश्नचैत्यावलोकने ॥ ६४ ॥
 श्रीमतो हरिषेणस्य माहात्म्यं पापनाशनं । त्रिजगद्भूषणाभिख्यं द्विरदेंद्रविलोकनं ॥ ६५ ॥
 यमस्थानच्युतिं चार्करजः किष्किंधसंगमं । चारणं कैकसेयाश्च खरालंकारसंश्रयं ॥ ६६ ॥
 अतुराधामहादुःखं चंद्रोदयवियोगतः । विराधितपुरभ्रंशं सुग्रीवश्रीसमागमं ॥ ६७ ॥
 बालेःप्रव्रजनं क्षोभमष्टापदमहीभृतः । सुग्रीवस्य सुताराया लाभं साहसगामिनः ॥ ६८ ॥
 संतापं विजयाद्द्रोद्रिगमनं रावणस्य च । अनरण्यसहस्रांशुवैराग्यं यज्ञनाशनं ॥ ६९ ॥

मधुपूर्वभवाख्यानमुपरंभाभिभाषणं । विद्यालाभं महेंद्रस्य राज्यलक्ष्मीपरिक्षयं ॥ ७० ॥
 दशास्यमेरुगमनं पुनश्च विनिवर्तनं । अनंतवीर्यकैवल्यं दशास्यनियमग्रहं ॥ ७१ ॥
 हनूमतः समुत्पत्तिं कपिकेतोर्महात्मनः । अष्टापदे महेंद्रेण प्रह्लादस्याभिभाषणं ॥ ७२ ॥
 वायोः कोपं प्रसादं च तज्जायाग्रजनोज्झने । दिगंबरेण कथनं हनूमत्पूर्वजन्मनः ॥ ७३ ॥
 स्रतिस्तरूहग्रासिं प्रतिस्वर्येण कारितं । भूताटवीं प्रविष्टस्य वायोरिभविभ्लोकने ॥ ७४ ॥
 विद्याधरसमायोगमंजनादर्शनोत्सवं । वायुपुत्रसहायत्वं दारुणं परमं रणं ॥ ७५ ॥
 रावणस्य महाराज्यं जैनमुत्सेधमंतरं । रामकेशवतच्छत्रुषट्खंडपरिवेष्टितं ॥ ७६ ॥
 दशस्यंदनसंभूतिं कैकय्या वरसंपदं । पद्मलक्ष्मणशत्रुघ्नभरतानां समुद्भवं ॥ ७७ ॥
 सीतोत्पत्तिं प्रभाचक्रदूतं तन्मातृशोचनं । नारदालिखितां सीतां दृष्ट्वा श्रातुर्विमूढतां ॥ ७८ ॥
 स्वयंवराथ वृत्तांतं चापरत्नस्य चोद्भवं । सर्वभूतशरण्यस्य दशस्यंदनदीक्षणं ॥ ७९ ॥
 भाचक्रान्यभवज्ञानं विदेहायाश्च दर्शनं । कैकय्या वरतो राज्यप्रापणं भरतस्य च ॥ ८० ॥
 वैदेही पद्मसौमित्रिगमनं दक्षिणाशया । चेष्टितं वज्रकरणस्य लाभं कल्याणयोषितः ॥ ८१ ॥
 रुद्रभूतिवशीकारं वालिखिल्यविमोचनं । निकारमरुणग्रामे रामपुर्याभिवेशनं ॥ ८२ ॥

संगमं बन्मालाया अतिवीर्यसमुन्नति । प्राप्तिं च जितपद्मायाः कौलदेशविभूषणं ॥ ८३ ॥
चरितं कारणं रामं चैत्यानां वंशपर्वते । जटायुर्नियमप्राप्तिं पात्रदानफलोदयं ॥ ८४ ॥
महानागरथारोहं शंकरविनिपातनं । कैकसेय्याश्च वृत्तान्तं खरदूषणविग्रहं ॥ ८५ ॥
सीताहरणशोकं च शोकं रामस्य दुर्द्धरं । विराधितस्यागमनं खरदूषणपंचतां ॥ ८६ ॥
विद्यानां रत्नजटिनः छेदं सुग्रीवसंगमं । निधनं साहसगतेः सीतोदंतं विहायसा ॥ ८७ ॥
यानं विभीषणायानं विद्याप्तिं हरिपद्मयोः । इंद्रजित्कुंभकर्णाब्दस्वरपद्मगबंधनं ॥ ८८ ॥
सौमित्रिशक्तिर्भेदविशल्याशल्यताकृतिं । रावणस्य प्रवेशं च जिनशांतिगृहं शुभं ॥ ८९ ॥
लंकाभिभवनं प्रातिहार्यं देवैः प्रकल्पितं । चक्रोत्पत्तिं च सौमित्रः कैकसेयस्य हिंसनं ॥ ९० ॥
विलापं तस्य नारीणां केवलयागमनं ततः । दीक्षामिन्द्रजिदादीनां सीतया सह संगमं ॥ ९१ ॥
नारदस्य च संप्राप्तिमयोध्याया निवेशनं । पूर्वजन्मानुचरितं गजस्य भरतस्य च ॥ ९२ ॥
तत्प्रवृज्यां महाराज्यं सीरचक्रप्रहारिणः । लाभं मनोरमायाश्च लक्ष्म्यालिंगितवक्षसः ॥ ९३ ॥
संयुगे मरणप्राप्तिं सुमाधोलवणस्य च । मथुरायां सदेशायामुपसर्गविनाशनं ॥ ९४ ॥
सप्तर्षिसंश्रयात्सीतानिर्वासपरिदेवने । वज्रजंघपरित्राणं लवणांकुशसंभवं ॥ ९५ ॥

अन्यराज्यपराभूतिः पित्रा सह महाहवं । सर्वभूषणकैवल्यसंप्राप्तावमरागमं ॥ ९६ ॥
प्रातिहार्यं च वैदेह्या विभीषणभवांतरं । तपः कृतांतवक्त्रस्य परिक्षोभं स्वयंवरे ॥ ९७ ॥
श्रमणत्वं कुमाराणां प्रभामंडलदुर्मतिं । दीक्षां पवनपुत्रस्य नारायणपरामुतां ॥ ९८ ॥
रामात्मजतपःप्राप्तिं पद्मशोकं च दारुणं । पूर्वोत्तदेवजनिताद्बोधाच्चिग्रथताश्रयं ॥ ९९ ॥
केवलज्ञानसंप्राप्तिं निर्वाणपदसंगतिं । एतत्सर्वं समाधाय मनः शृणुत सज्जनाः ॥ १०० ॥
सिद्धास्पदपरिप्राप्तेः सोपानमभिसौख्यदं ।

पद्मादीन्सुनिसत्तमान् स्मृतिपथे तावन्नुणां कुर्वतां । दूरंभावभरानतेन मनसा मोक्षं परं विभ्रतां ॥
पापं याति भिदां सहस्रगणैः खंडैश्चिरं संचितं । निःशेषं चरितं तु चंद्रधवलं किं शृण्वतासुच्यते १०१
एतद्यैः कृतमुत्तमं परिहृतं तैश्चेदमेनस्करं । कर्मात्यंतविवेकचित्तचतुराः संतः प्रशस्ता जनाः ॥
सेवध्वं चरितं पुराणपुरुषैरासेवितं सर्वतः । सन्मार्गप्रकटीकृते हि रविणा कश्चारुदृष्टिः स्वलेत् १०२

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते सूत्रविधानं नाम प्रथमं पर्व ।

अथ द्वितीयं पर्व ।

अथ जंबूमति द्वीपे क्षेत्रे भरतनामनि । मगधाभिख्ययाख्यातो विषयोस्ति समुज्ज्वलः ॥ १ ॥
 निवासः पूर्णपुण्यानां वासवावाससन्निभः । व्यवहारैरसंकीर्णैः कृतलोकव्यवस्थितिः ॥ २ ॥
 क्षेत्राणि दधते यस्मिन्दुत्खातान्त्रांगलाननैः । स्थलाब्जमूलसंघातान्महीसारगुणानिव ॥ ३ ॥
 क्षीरसेकादिवोद्भूतैर्मदानिलचलद्दलैः । पुंड्रेक्षुवाटसंतानैर्व्याप्तानंतरभूतलः ॥ ४ ॥
 अपूर्वपर्वताकारविभक्तैः खलधामभिः । सस्यकूटैः सुविन्यस्तैः सीमांता यस्य संकटाः ॥ ५ ॥
 उद्धाटकघटीसिक्तैर्यत्र जीरकजूटकैः । नितांतहरितैरुर्वी जटालेव विराजते ॥ ६ ॥
 उर्वरायां वरीयोभिः यः शाल्यैरलंकृतः । मुद्गकोशीपुटैर्यस्मिन्दुद्देशान्कपिलत्विषा ॥ ७ ॥
 तापस्फुटितकोशीकैराजमाषैर्निरंतराः । उद्देशा यत्र किमीरानिक्षेत्रियतृणोद्गमाः (?) ॥ ८ ॥
 अधिष्ठितेस्थलीपृष्टे श्रेष्ठगोधूमधामभिः । प्रशस्यैरन्यशस्यैश्च युक्तप्रत्यूहवर्जितैः ॥ ९ ॥
 महामहिषपृष्टस्थगायद्रोपालपालितैः । कीटातिलंपटोद्ग्रीववलाकानुगतध्वनिः ॥ १० ॥
 विवर्णसूत्रसंबंधंटरटितहारिभिः । क्षुरञ्जिरजरासत्पीतक्षीरोदवत्सपयः ॥ ११ ॥
 सुस्वादरससंपन्नैर्नोष्णच्छेद्यैरनंतरैः । तृणैस्त्वसिं परिप्राप्तैर्गोधनैः सितकक्षुपूः ॥ १२ ॥

सारीकृतसमुद्देशः कृष्णसारैर्विसारिभिः । सहस्रसंख्यैर्गीर्वाणस्वामिनो लोचनैरिव ॥ १३ ॥
 केतकीधूलिधवलाः यस्य देशाः समुन्नताः । गंगापुलिनसंकाशो विभांति जिनसेविताः ॥ १४ ॥
 शाककंदलवाटेन श्यामलश्रीधरः कचित्र । वनपालकृतास्वादैनौलिकैरैर्विराजितः ॥ १५ ॥
 कोटिभिः शुकचंचूनां तथा शाखामृगाननैः । संदिग्धकुसुमैर्युक्तः पृथुभिः दाडिमीवनैः ॥ १६ ॥
 वत्सपालीकराष्ट्रमातुलिङ्गीफलांभसा । लिप्ताः कुंकुमपुष्पाणां प्रकरैरुपशोभिताः ॥ १७ ॥
 फलस्वादपयःपानसुखसंसुसमार्गगाः । वनेदेवीप्रपाकाराः द्राक्षाणां यत्र मंडपाः ॥ १८ ॥
 विषुष्यमानैः पथिकैः पिंडखर्जूरपादैपैः । कपिभिश्च कृताचोटैर्मोचानां निचितः फलैः ॥ १९ ॥
 तुंगार्जुनवनाकीर्णतटदेशैर्महोदरैः । गोक्षुलाकलितादारस्वरवत्कूलधारिभिः ॥ २० ॥
 विस्फुरच्छफरीनालैर्विकसल्लोचनैरिव । हसद्भिरिव शुक्लानां पंकजानां कदंबकैः ॥ २१ ॥
 तुंगैस्तरंगसंघातैर्नतनप्रसृतैरिव । गायद्भिरिव संसक्तः हंसानां मधुरस्वनैः ॥ २२ ॥ (त्रिभिर्विशेषकं)
 सामोदजनसंघातसमासितसरित्तैः । सरोमिसारसाकीर्णैर्वनरंध्रेषु भूपितः ॥ २३ ॥
 संक्रीडनैर्वपुष्माद्भिराविकोष्ट्रकर्तार्षकैः । कृतसंबाधसर्वाशा हितपालकपालकैः ॥ २४ ॥
 दिवाकररथाश्वानां लोभनार्थमिवोचितैः । पृष्टैः कुंकुमपंकेन चलत्प्रोथपुटैर्मुखैः ॥ २५ ॥

उदरस्थकिशोराणां जवायैव प्रभंजनं । स्वच्छन्दमापिवंतीनां वडवानां गणैश्चितः ॥ २६ ॥ (युग्मम्)
 चरद्भिर्हंससंघातैर्धनैर्जनगुणैरिव । रवेणाकृष्टचेतोभिरत्यंतधवलः क्वचित् ॥ २७ ॥
 संगीतस्वनसंयुक्तैर्मयूरैव मिश्रितैः । यस्मिन्पुरजनिर्घोषैर्मुखरं गगनं सदा ॥ २८ ॥
 शरन्निशाकरस्वेतवृत्तैर्मुक्ताफलोपमैः । आनन्ददानचतुरैर्गुणवाद्भिः प्रसाधितः ॥ २९ ॥
 तर्पिताध्वगसंघातैः फलैर्वरतरूपमैः । महाकुटविभिर्नित्यं प्राप्नोतिभगमनीयतां ॥ ३० ॥
 सारंगमृगसद्वंधमृगरोमाभरावृतैः । हिमवत्पाददेशीयैः कृतस्थैर्यो महत्तरैः ॥ ३१ ॥
 हताः कुदृष्टयो यस्मिन् जिनप्रवचनार्जनैः । पापकक्षं च निर्दग्धं महासुनितपोभिः ॥ ३२ ॥
 तत्रास्ति सर्वतः कांतं नाम्ना राजगृहं पुरं । कुसुमामोदसुभगं भुवनस्यैव यौवनं ॥ ३३ ॥
 माहिषीणां सहस्रैर्यत्कुंकुमांचितविग्रहैः । धर्मातःपुरनिर्मासं धत्ते मानसकर्षणं ॥ ३४ ॥
 मरुदुद्धृतचमरैर्बालव्यजनशोभितैः । प्रांतैरमरराजस्य छायां यदवलंबते ॥ ३५ ॥
 संतापमपरैः प्राप्तैः कृतमीश्वरमार्गणैः । मनुजैर्यत्करोतीव त्रिपुरस्य जिगीषुतां ॥ ३६ ॥
 सुधारससमासंगपांडुरागारपंक्तिभिः । टंककल्पितशीतांशुशिलाभिरिवकल्पितं ॥ ३७ ॥
 मदिरामचवनिताभूषणस्वनसंभृतं । कुबेरनगरस्यैव द्वितीयं सन्निवेशनं ॥ ३८ ॥

तपोवनं मुनिश्रेष्ठैर्द्वैद्याभिः काममदिरं । लामकैर्नृत्तभवनं शत्रुभिर्यमपत्तनं ॥ ३९ ॥
 शस्त्रिभिर्वीरानिलयोऽभिलाषमणिरार्थिभिः । विद्यार्थिभिर्गुरोः सन्न बंदिभिर्धूर्तपत्तनं ॥ ४० ॥
 गंधर्वनगरं गीतशास्त्रकौशलकोविदैः । विज्ञानग्रहणोद्युक्तैर्मदिरं विश्वकर्मणः ॥ ४१ ॥
 साधूनां संगमः सद्भिर्भूमिलाभस्य वाणिजैः । पंजरं शरणप्राप्ते वज्रदारुविनिर्मितं ॥ ४२ ॥
 वार्तिकैरसुरच्छिद्रं विदग्धैर्विटमंडली । परिणामो मनोज्ञस्य कर्मणो मार्गवार्तिभिः ॥ ४३ ॥
 चारणैरुत्सवावासः कामुकैरप्सरः पुरं । सर्वलोकश्च विदितं यत्सदा सुखिभिर्जनैः ॥ ४४ ॥
 यत्र मातंगगामिन्यः शीलवत्यश्च योषितः । श्यामाश्च पद्मरागिण्यो गौर्यश्च विभवाश्रयाः ॥ ४५ ॥
 चंद्रकांतशरीराश्च शिरीषसुकुमारिकाः । खुजंगानामगम्याश्च कंचुकावृतविग्रहाः ॥ ४६ ॥
 महालावण्ययुक्ताश्च मधुरालापतत्पराः । प्रसन्नोऽज्ज्वलवक्त्राश्च प्रमादरहितेहिताः ॥ ४७ ॥
 कलत्रस्य पृथोर्लक्ष्मीं दधेतेथचतुर्विधाः । मनोज्ञा नितरां मध्ये सुवृत्ताश्चायतिं गताः ॥ ४८ ॥
 लोकांतपर्वताकारं यत्र प्राकारमंडलं । समुद्रोदरनिर्भासपरिखाकृतवेष्टनं ॥ ४९ ॥
 आसीत्तत्र पुरे राजा श्रेणिको नाम विश्रुतः । देवेंद्र इव विश्राणः सर्ववर्णधरं धनुः ॥ ५० ॥
 कल्याणप्रकृतित्वेन यश्च पर्वतराजवत् । समुद्र इव मर्यादालंघनत्रस्तचेतसा ॥ ५१ ॥

कलानां ग्रहणे चंद्रो लोकधृत्या धरामयः । दिवाकरः प्रतापेन कुबेरो धनसंपदा ॥ ५२ ॥
 शौर्यरक्षितलोकोपि तयानुगतमानसः । लक्ष्म्यापि कृतसंबंधो न गर्वग्रहदूषितः ॥ ५३ ॥
 जितजेयोपि नो शस्त्रव्यायामेषु पराङ्मुखः । विद्युरेष्वप्यसंभ्रांतः प्रणतेष्वपि पूजकः ॥ ५४ ॥
 रत्नभूतिरभूद्यस्य मलमुक्तेषु साधुषु । पृथिवीभेदविज्ञानं पाषाणशकलेषु तु ॥ ५५ ॥
 क्रियासु दानयुक्तासु महासाधनदर्शनं । बृहत्कीटपरिज्ञानं मदोत्कटगजेषु तु ॥ ५६ ॥
 सर्वस्याग्रेसरे प्रीतिर्यशस्यत्यंतमुन्नता । जरत्तृणसमावृद्धिर्जीविते तु विनश्वरे ॥ ५७ ॥
 प्रसाधनमतिः प्राप्तकराश्चासासु संततं । आत्मीयासु तु भार्यासु विवोधाश्चान्यपुत्रिका ॥ ५८ ॥
 गुणावनिमिते चापे प्रतिपत्तिसहायजा । न पिंडमात्रसंतुष्टे भृत्यवर्गेपचारिणि ॥ ५९ ॥
 वातोपि नाहरत्किंचिद्यत्र रक्षति मेदिनीं । प्रावर्तत न हिंसायां क्रूरा पशुगणा अपि ॥ ६० ॥
 वृषघातीनि नो यस्य चरितानि हरेरिव । नैश्वर्यचेष्टितं दक्षवर्गितापि पिनाकिवत् ॥ ६१ ॥
 गोत्रनाशकरी चेष्टा नामराधिपतेरिव । नातिदंडग्रहप्रीतिर्दक्षिणाशाविभोरिव ॥ ६२ ॥
 बरुणस्येव न द्रव्यं निखिंशग्राहराक्षितं । निःफला सन्निधिप्राप्तिर्नोत्तराशापतेरिव ॥ ६३ ॥
 बुद्धस्येव न निर्मुक्तमर्थवादेन दर्शनं । न श्री बहुलदोषोपघातिनी शीतगोरिव ॥ ६४ ॥

त्यागस्य नार्थिनो यस्य पर्याप्तिं समुपागताः । प्रज्ञायाश्च न शास्त्राणि कवित्वस्य न भारती ६५
साहसानि महिम्नो न नोत्साहस्य च चेष्टितं । दिगाननानि नो कीर्तिर्न संख्यागुणसंपदः ॥ ६६ ॥
चित्तानि नानुरागस्य जनस्याखिलभूतले । कला न कुशलत्वस्य न प्रतापस्य शात्रवः ॥ ६७ ॥
कथमस्मद्विधेस्तस्य शक्यंते गदितुं गुणाः । यथ्यैर्द्रसदसि ज्ञातं सम्यग्दर्शनमुत्तमं ॥ ६८ ॥
उद्धतेषु सता तेन वज्रदंडेन शत्रुषु । तपोधनसमृद्धेषु न मता चेतसायति ॥ ६९ ॥
रक्षिता बाहुदंडेन सकला तस्य मेदिनी । पुरस्य स्थितिमात्रं तु प्राकारपरिखादिकं ॥ ७० ॥
तत्पत्नी चेलनानामा शीलांबरविभूषणा । सम्यग्दर्शनसंशुद्धा श्रावकाचारवेदिनी ॥ ७१ ॥
एकदा तु पुरस्यास्य समीपं जिनसत्तमः । श्रीमान्प्राप्तो महावीरः सुरासुरनतक्रमः ॥ ७२ ॥
मातुरप्युदरे यस्य दिक्कुमारी विशोधिते । ज्ञानत्रयसमेतस्य सुखमासीत्सुरेंद्रजं ॥ ७३ ॥
जन्मनोर्वाक्पुरस्ताच्च यस्य शक्रनिदेशतः । अशयत्पितुःसन्न धनदो रत्नवृष्टिभिः ॥ ७४ ॥
जननाभिषवे यस्य नगराजस्य मूर्द्धनि । चक्रे महोत्सवो देवैराखंडलसमन्वितैः ॥ ७५ ॥
पादांगुष्ठेन यो मेरुमनायासेन कंपयत् । लेभे नाम महावीर इति नाकालयाधिपात् ॥ ७६ ॥
अमृतेन निषिक्तेन यस्यांगुष्ठेऽमरेशिना । वृत्तिरासीच्छरीरस्य बालस्याबालकर्मणः ॥ ७७ ॥

सुत्रामाप्रहितैर्यस्य कांतैः सुरकुमारकैः । कुमारचेष्टितैश्चारुविनीतैरिव सेवितं ॥ ७८ ॥
 आनन्दः परमां वृद्धिं येन सार्थमुपागतः । पित्रोर्विधुसमूहस्य त्रयस्य भुवनस्य च ॥ ७९ ॥
 यत्र जाते पितुः सर्वे नृपाश्चिरविरोधिनः । महाप्रभावसंपन्नाः जाताः प्रणतमस्तकाः ॥ ८० ॥
 रथैर्मत्तगजैर्द्रैश्च वायुवैगैश्च वाजिभिः । प्राभृतद्रव्यसंयुक्तैः क्रमेलककुलैस्तथा ॥ ८१ ॥
 उद्भृष्टचामरच्छत्रवाहनादिपरिच्छदैः । कांक्षद्भिः प्रतिसामतैराजेंद्रालोकनोत्सवं ॥ ८२ ॥
 नानादेशसमायातैर्महत्तरणैस्तथा । पितुर्यस्यानुभावेन चुक्षोभ भवनाजिरं ॥ ८३ ॥
 अल्पकर्मकलंकत्वाद्यस्य भोगेषु हारिषु । चित्तं न संगमायातैः पयःस्विव सरोरुहं ॥ ८४ ॥
 विद्युद्विलसिताकारं ज्ञात्वा यः सर्वसंपदं । प्रवत्राज स्वयंबुद्धः कृतलौकांतिकागमः ॥ ८५ ॥
 सम्यग्दर्शनसंबोधचारित्रित्रितयं प्रभुः । यः समाराध्य चिच्छेद घातिकर्मचतुष्टयं ॥ ८६ ॥
 संप्राप्य केवलज्ञानं लोकालोकावलोककं । धर्मतीर्थं कृतं येन लोकार्थं कृतिना मता ॥ ८७ ॥
 अवासप्रापणीयस्य कृतनिष्ठात्मकर्मणः । भास्करस्येव यस्याभूत्परकृत्याय चेष्टितं ॥ ८८ ॥
 मलस्वेदविनिर्मुक्तं क्षीरसप्रभक्षोणितं । स्वाकारसंधसंधातं शबत्या युक्तमनंतया ॥ ८९ ॥
 चारुलक्षणसंपूण हितसंमतभाषणं । अप्रमेयगुणाधारं यो बभार परं वपुः ॥ ९० ॥

यस्मिन् विहरणप्राप्ते योजनानां शतद्वये । दुर्भिक्षपरपीडानामीतीनां च न संभवः ॥ ९१ ॥
 विद्यानां यः समस्तानां परमेश्वरतां गतः । विशुद्धस्फटिकच्छायं छायामपनयद्भुः ॥ ९२ ॥
 पद्मस्पंदविनिर्मुक्ते प्रशान्तिं यस्य लोचने । समा नखा महानीलस्त्रिगधच्छायाश्च मूर्द्धजाः ॥ ९३ ॥
 मैत्री समस्ताविषया विहारानुगवायुना । विभूतिश्च प्रभोर्यस्य भुवनानंदकारणं ॥ ९४ ॥
 सर्वर्तुफलपुष्पाणि धारयति महीरुहाः । यस्मिन्नासन्नमायाते धरणी दर्पणायते ॥ ९५ ॥
 सुगंधिमरुतो यत्र योजनांतरभूतलं । कुर्वते पांसुपाषाणकंदकादिभिरुत्थितं ॥ ९६ ॥
 विद्युन्माला कृताभिख्यैस्तदेवस्तानितामरैः । सुगंधिसलिलैः सित्तं सोत्साहैर्यस्य सादरैः ॥ ९७ ॥
 अप्रमेयमृदुत्वानि यस्य पद्मानि गच्छतः । धरण्यामुपजायते यस्य व्योमविहारिणः ॥ ९८ ॥
 अत्यंतफलसंपत्तिनम्रशाल्यादिभूषिता । धरिणी जायते तस्मिन्समंते सस्यकारणं ॥ ९९ ॥
 शरत्सरःसमाकारं जायते विमलं नभः । धूमकादिविनिर्मुक्ता दिशस्तु सुखदर्शना ॥ १०० ॥
 स्फुरितारसहस्रेण ग्रभामंडलचारुणा । यत्पुरो धर्मचक्रेण स्थीयते जिनभानुना ॥ १०१ ॥
 अवस्थानं चकारासौ विपुले विपुलाह्वये । नानानिर्झरनिसंपदमधुरारावहारिणि ॥ १०२ ॥
 पुष्पोपशोभितोद्देशे लतालिङ्गितपादपे । अधित्यका सुविस्त्रब्धानैर्वैव्यालसेविते ॥ १०३ ॥

नमतीव सदा यातघूर्णितादरपादपैः । हसतीव समुत्सर्पन्निर्भेरामलशीकरैः ॥ १०४ ॥
 कूजितैः पक्षिसंघानां जल्पतीव मनोहरं । भ्रमराणां निनादेन गायतीव मदश्रितां ॥ १०५ ॥
 आलिंगतीव सर्वाशा समीरणसुगंधिना । नानाधातुप्रभाजालमंडितोलुंगश्रृंगके ॥ १०६ ॥
 गुहामुखसुखासीनं दृष्ट्वाननमृगाधिपे । घनपादपखंडाद्यःस्थितयूथपतिद्विपे ॥ १०७ ॥
 महिम्ना सर्वमांकाशसंच्छाद्यैव व्यवस्थिते । पर्वतेष्टापदे रम्ये भगवानिव नाभिजः ॥ १०८ ॥
 तत्रास्य जगती जाता योजनं परिमाणतः । नाम्ना समवपूर्वेण सरणेन प्रकीर्तिता ॥ १०९ ॥
 आसनाभिमुखे तत्र जिने जितभवद्विषि । चुक्षोभ त्रिदर्शेद्रस्य मृगैर्द्रूरुहमासनं ॥ ११० ॥
 प्रभावात्कस्य मे कंपं सिंहासनमिदं गतं । इत्यालोक्य विबुधोसौ ज्ञानेनावधिना ततः ॥ १११ ॥
 आम्नापयदनुज्ञातक्षणायातं कृतांजलिं । सेनापतिं यथा देवाः क्रियंतामितिबेदिनः ॥ ११२ ॥
 जिनेन्द्रो भगवान् वीरः स्थितो विपुलभूधरे । तद्वन्दनाय युष्माभिः समेतैर्गम्यतामिति ॥ ११३ ॥
 ततः शारदजीमूतमहानिचयसन्निभं । जंबूनदतटाघातपिङ्गकोटिमहारदं ॥ ११४ ॥
 सुवर्णकच्छया युक्तं कैलाशमिव जंगमं । सरितारसजाब्जानां पिङ्गरांतं ततो यथा ॥ ११५ ॥
 मदांधमधुपश्रेणीश्रितगंडविराजितं । धूलीकदंबसंवादिंसौरभ्यव्याप्तविष्टपं ॥ ११६ ॥

कर्णतालसमासक्तसमीपालक्ष्यशंखकं । वसंतमिव पद्मानां वनान्यरुणतालुना ॥ ११७ ॥
दलंतमिव दर्पेण श्वसंतमिव शौर्यतः । मदान्मूर्च्छामिवायातं मुधंतमिव यौवनात् ॥ ११८ ॥
स्निग्धं नखप्रदेशेषु परुषं रामगोचरे । सच्छिष्यं विनयावाप्तौ परमं गुरुमानने ॥ ११९ ॥
मृदुमूर्द्धानमत्यंतदृढं परिचयग्रहे । दीर्घमायुषि ह्रस्वत्वं दधंतं स्कंधबंधने ॥ १२० ॥
दरिद्रमुदरे नित्यं प्रवृत्तं दानवर्त्मनि । नारदं कलहपीतौ गरुडं नागशासने ॥ १२१ ॥
प्रदोषमिव राजतं चारुनक्षत्रमालया । महाधंटाकृतारावं रक्तचामरमंडितं ॥ १२२ ॥
सिंदूरारुणितोत्तुंगकुंभकूटमनोहरं । पारावतं समासाद्य प्रावर्तत सुराधिपः ॥ १२३ ॥
प्राप्तश्च सहितो देवैरारूढनिजवाहनैः । जिनेन्द्रदर्शनोत्साहफुल्लाननसरोरुहैः ॥ १२४ ॥
कमलायुधमुख्याश्च नभश्चरजनाधिपाः । संप्राप्ताः सहपत्नीकाः नानालंकारधारिणः ॥ १२५ ॥
ततस्तुष्टाव देवेंद्रो वचसाश्चर्यमीयुषा । गुणैरवितथैदिव्यैरत्यंतविमलैरिति ॥ १२६ ॥
त्वया नाथ जगत्सुप्ते महामोहनशागतं । ज्ञानभास्करबिंबेन बोधितं पुढतेजसा ॥ १२७ ॥
नमस्ते वीतरागाय सर्वज्ञाय महात्मने । यतोद्य दुर्गमं कूलं संसारोदन्वतः परं ॥ १२८ ॥
भवता सार्थवाहेन भव्यचेतनवाणिजाः । यास्यंति वितनुस्थानं दोषचौरैरलुंठिताः ॥ १२९ ॥

प्रवर्तितस्त्वया पंथा चिमलः सिद्धगामिनां । कर्मजालं च निर्दग्धं ज्वलितध्यानवन्दिना ॥ १३० ॥
 निर्वधूनामनाथानां दुःखाग्निपरिवर्तिनां । बंधुर्नाथश्च जगतां जातोसि परमोदयः ॥ १३१ ॥
 कथं कुर्यास्तत्र स्तोत्रं यस्यांतपरिवर्जिताः । उपमानेन निर्मुक्ता गुणाः केवलिगोचराः ॥ १३२ ॥
 इति स्तुतिं प्रयुज्यासौ विधाय च नमस्कृतिं । मूर्द्धजानुकरांभोजमुकुलप्राप्तभूतलः ॥ १३३ ॥
 विस्मयं प्राप्तवान् दृष्ट्वा स्थानं तज्जैनपुंगवं । इति यस्य समासेन कथ्यते रूपवर्णनं ॥ १३४ ॥
 इंद्रस्य पुरुषैरस्य प्राकारत्रितयं कृतं । नानावर्णमहारत्नसुवर्णमयमुत्तमं ॥ १३५ ॥
 प्रधानाशामुखैस्तुंगैर्महावापीसमन्वितैः । चतुर्भिर्गोपुरैर्युक्तं रत्नछायापटवृतैः ॥ १३६ ॥
 आवृतं तेन तत्स्थानमष्टमंगलकान्वितं । बचसां गोचरातीतामदधत्कामपि श्रियं ॥ १३७ ॥
 तत्र स्फटिकभिच्यंगा विभागा द्वादशाभवन् । प्रादक्ष्ण्यपथत्यक्तप्रदेशसमवस्थिताः ॥ १३८ ॥
 तस्थुरेकत्र निर्ग्रथा गणनाथैरधिष्ठिताः । अन्यत्रसेन्द्रपत्नीकाः कल्पवासिसुरांगनाः ॥ १३९ ॥
 अपरत्रार्थिकासंधो गणपालीसमन्वितः । ज्योतिषां योषितोन्यत्र वैयंतार्याः परत्र च ॥ १४० ॥
 एकत्र भावनस्त्रीणामन्यत्र ज्योतिषां गणः । व्यंतराणां गणोन्यत्र गणोन्यत्र च भावनः ॥ १४१ ॥
 कल्पवासिन एकस्मिन्नपरत्र च मानुषाः । वैरानुभवनिर्मुक्तास्तिर्येचोन्यत्र सुस्थिताः ॥ १४२ ॥

ततो मगधराजापि निश्चक्राम महाबलः । संपतत्सुरसंघातजातविस्मयमानसः ॥ १४३ ॥
दूरादेव हि संत्यज्य बाहनादिपरिच्छदं । स्तुतिपूर्वं जिनं नत्वा स्वदेशे समुपाविशत् ॥ १४४ ॥
अक्रूरो वारिषेणोथ कुमारोऽभयपूर्वकः । विजयवाह नामाच तथान्यनृपसूनुवः ॥ १४५ ॥
स्तुतिं कृत्वा प्रणामं च मस्तकन्यस्तपाणयः । उपविष्टा यथादेशं दधाना विनयं परं ॥ १४६ ॥
वैडूर्यविटपस्याधो मृदुपल्लवशोभिनः । पुष्पस्तवकभाजालव्याप्ताशस्य विलासिनः ॥ १४७ ॥
कल्पपादपरम्यस्य जनशोकापहारिणः । हरिद्वनपलाशस्य नानारत्नगिरेरिव ॥ १४८ ॥
अशोकपादपस्याधो निविष्टः सिंहचिष्टरे । नानारत्नसमुद्योतजनितेंद्रायुधोद्गमे ॥ १४९ ॥
दिव्यांशुकपरिच्छन्ने मृदुस्पर्शमनोहरे । अमरेंद्रशिरोरत्नप्रभोत्सर्पिविघातिनि ॥ १५० ॥
त्रिलोकेश्वरताचिन्हच्छत्रत्रितयराजिते । सुरपुष्पसमाकीर्णे भूमिमंडलवार्तिनि ॥ १५१ ॥
यक्षराजकरासक्तचलच्चामरचारुणि । दुंदुभिध्वनितोद्भूतप्रशांतप्रतिशब्दके ॥ १५२ ॥
गतित्रयगतप्राणिभाषारूपविवृतया । घनाघनघनध्वानधीरनिर्घोषया गिरा ॥ १५३ ॥
परिभूतरविद्योतप्रभामंडलमध्यगः । लोका येत्य वदद्भ्रमे पृष्टो गणभृता जिनः ॥ १५४ ॥
सत्तैका प्रथमं तत्त्वं जीवाजीवौ ततः परं । सिद्धाः संसारवंतश्च जीवाश्च द्विविधाः स्मृताः १५५

पाकयापाक्यतथा माषसस्यवत्प्रविभागतः । भव्याभव्यद्वयेनात्र जीवार्थः परिकीर्तितः ॥ १५६ ॥
धर्माधर्मादिभिर्भेदैर्द्वितीयो भिद्यते पुनः । सेत्स्यंतो गदिता भव्या अभव्यास्तु ततोऽन्यथा १५७
जिनदेशिततत्त्वानां श्रद्धाश्रद्धानमेतयोः । लक्षणं तत्प्रभेदाश्च पुनरेकेन्द्रियादयः ॥ १५८ ॥
गत्या कायैस्तथा योगै वैदे लेश्याकषायतः । ज्ञानदर्शनचारित्र्यैर्गुणश्रेण्यधिरोहणैः ॥ १५९ ॥
निसर्गशास्त्रसम्यक्त्वैर्नामादिन्यासभेदतः । सदाद्यष्टानुयोगैश्च भिद्यते चेतनः पुनः ॥ १६० ॥
तत्र संसारिजीवानां केवलं दुःखवेदिनां । सुखसंज्ञावमूढानां तत्रैव विषयोद्भवे ॥ १६१ ॥
चक्षुषः पुटसंकोचो यावन्मात्रेण जन्यते । तावन्तमपि नोक्तालं नारकाणां सुखासनं ॥ १६२ ॥
दमनैस्ताडनैर्दोहवाहादिभिरुपद्रवैः । तिरश्चां सततं दुःखं तथा शीतातपादिभिः ॥ १६३ ॥
श्रियाणां विप्रयोगेन तथा निष्टसमागमात् । ईप्सितानामलाभाच्च दुःखं मानुषगोचरं ॥ १६४ ॥
यथोत्कृष्टसुराणां च दृष्ट्वा भोगं महागुणं । च्यवनाच्च परं दुःखं देवानामुपजायते ॥ १६५ ॥
तत्र दुःखावनद्वेषु चतुर्गतिगतेष्विति । कर्मभूमिं समासाद्य धर्मोपार्जनमुत्तमं ॥ १६६ ॥
मनुष्यभावमासाद्य सुकृतं ये न कुर्वते । तेषां करतलप्राप्तममृतं नाशमागतं ॥ १६७ ॥
संसारंपर्यटन् जंतुर्बहुयोनिसमाकुलं । मनुष्यभावमायाति चिरणात्स्यंतदुःखतः ॥ १६८ ॥

तत्र लब्धेषु पापेषु शवरादिषु जायते । आर्यदेशेषु संपासे दुःकुलेषूपजायते ॥ १६९ ॥
 लब्धेषु सुकुले काणकुंठादितनुसंभवः । संपूर्णकायबंधेषु दुर्लभा हि निरोगता ॥ १७० ॥
 एवं सर्वमपि प्राप्य प्रशस्तानां समागमं । दुर्लभो धर्मसंवेगो विषयास्वादलोभतः ॥ १७१ ॥
 ततः केचिद्धृतिं कृत्वा जठरस्यापि पूरणं । कुर्वतेत्यंतदुःखेन दूरतो विभवोद्भवः ॥ १७२ ॥
 रक्तकर्दमवीभत्सं शस्त्रसंपातभीषणं । केचिद्विशंति संग्रामं जिह्वाकामवशीकृताः ॥ १७३ ॥
 अनंतजंतुसंबंधं कृत्वान्ये भूमिकर्षणं । कुटुंबभरणं क्लेशात्कुर्वति नृपपीडिताः ॥ १७४ ॥
 एवं यद्यत्प्रकुर्वति कर्मसौख्याभिलाषिणः । तत्र तत्र प्रपद्यंते जंतवो दुःखमुन्नतं ॥ १७५ ॥
 अवाप्यापि धनं क्लेशाच्चौराग्निजलराजतः । पालयन् परमं दुःखमवामोत्याकुलः सदा ॥ १७६ ॥
 संग्रामं रक्षितं द्रव्यं भुंजानस्यापि नो शमः । प्रतिवासरसं वृद्धगर्भाग्निपरिवर्तनात् ॥ १७७ ॥
 प्राप्नोति धर्मसंवेगं कथंचित्पूर्वकर्मतः । संसारपदवीमेव नीयतेन्यैर्दुरात्मभिः ॥ १७८ ॥
 अन्यैस्ते नाशिताः संतो नाशयंत्यपरान् जनान् । धर्मसामान्यशब्देन सेवमानाः परस्परं ॥ १७९ ॥
 कथं चेतोविशुद्धिः स्यात्परिग्रहवतां सतां । चेतो विशुद्धिमूलाच्च तेषां धर्मस्थितिः कुतः ॥ १८० ॥
 यावत्परिग्रहासक्तिस्तावत्प्राणिनिपीडनं । हिंसा च संसृतेर्मूलं दुःखं संसारसंज्ञकं ॥ १८१ ॥

परिग्रहपरिष्वंगाद्द्वेषो रागश्च जायते । रागद्वेषौ च संसारदुःखस्योत्पत्तिकारणं ॥ १८२ ॥
 लब्ध्वापि दर्शनं सम्यक् प्रशमाद्दर्शनाद्वृतेः । चारित्रं न प्रपद्यंते चारित्रावरणावृताः ॥ १८३ ॥
 चारित्रमपि संप्राप्ताः कुर्वन्तः परमं तपः । परीपैहैः पुनर्भगं नीयते दुरतिक्रमैः ॥ १८४ ॥
 अणुव्रतानि सेवन्ते केचिद्भगमुपागताः । केचिद्दर्शनमात्रेण भवंति परितोषिणः ॥ १८५ ॥
 केचिद्भीरुसंसारकूपहस्तावलंबनं । सम्यग्दर्शनमुत्सृज्य मिथ्यादृष्टिमुपासेते ॥ १८६ ॥
 मिथ्यादर्शनसंयुक्तास्ते पुनर्भवसंक्रांटे । भ्राम्यन्ति सततं जीवा दुःखान्निपरिवर्तिनः ॥ १८७ ॥
 केचित्तु पुण्यकर्माणश्चारित्रमविलंबितं । निर्वहन्ति महाशूरा यात्रत्प्राणविसर्जनं ॥ १८८ ॥
 ते समाधिं समासाद्य कृत्वा देहविसर्जनं । वासुदेवादितां यांति निदानकृतदोषतः ॥ १८९ ॥
 ते पुनः परपीडायां रता निर्दयचेतसः । नरकेषु महादुःखं प्राप्नुवंति सुदुस्तरं ॥ १९० ॥
 केचित्तु सुतपः कृत्वा यांति गीर्वाणनाथतां । अपरे बलदेवत्वमन्ये तूत्तरवासितां ॥ १९१ ॥
 केचित्प्राप्य महासत्त्वा जिनकर्माणि षोडश । तीर्थकृत्वं प्रपद्यन्ते त्रैलोक्यक्षोभकारणं ॥ १९२ ॥
 केचिन्भिरंतरेण त्रितयाराधने रताः । द्वित्रैर्भैर्विमुच्यन्ते कर्माष्टककलंकतः ॥ १९३ ॥
 संप्राप्ता परमं स्थानं सुक्तानामुपमोज्झितं । अनन्तं निःप्रतिद्वंद्वं लभन्ते सुखमुत्तमं ॥ १९४ ॥

ततस्ते निर्गतं धर्मं जिनवक्त्रारविंदतः । श्रुत्वा हर्षं परं जग्मुस्तिर्यक् त्रिदशमानवाः ॥ १९५ ॥
 अणुव्रतानि संप्राप्ताः केचिक्केचिन्निरंजरं । तपश्चरितुमारब्धाः संसारोद्विग्नमानसाः ॥ १९६ ॥
 सम्यग्दर्शनमायाताः केचिक्केचिस्त्वशक्तितः । विरतिं जगृहुः पापसमुपार्जनकर्मतः ॥ १९७ ॥
 श्रुत्वा धर्मं जिनं स्तुत्वा प्रणम्य च यथाविधि । धर्मसुस्थितचित्तास्ते याताःस्थानं यथायथं १९८
 श्रेणिकोपि महाराजो राजमानो नृपश्रिया । धर्मश्रवणहृष्टात्मा प्रविवेश निजं पुरं ॥ १९९ ॥
 अथ तीर्थकरोदारतेजोमंडलदर्शनात् । विलक्ष इव तिग्मांशुरस्तमैच्छन्निषेवितुं ॥ २०० ॥
 अस्ताचलसमीपस्थसरोसहरुचामिव । मणीनां किरणैश्छन्नो जगामात्यंतशोणतां ॥ २०१ ॥
 अमंदायंत किरणा नित्यमस्यानुयायिनः । कस्य वा तेजसो वृद्धिः स्वामिन्यापदमागते ॥२०२॥
 ततो विलोचनैः साश्रैरीक्षिताः कोकयोषितां । अदर्शनं ययौ मंदं कृपयेत्र विरोचनः ॥ २०३ ॥
 धर्मश्रवणतो मुक्तो यो रागः प्राणिनां गणैः । संध्याछलेन तेनैव ककुभां चक्रमाश्रितं ॥२०४॥
 उपकारे प्रवृत्तोयमस्मान्स्वप्रार्थितः परं । इतीव चक्षुर्लोकस्य मित्रेणैव समं गतं ॥ २०५ ॥
 ब्रजतो दिननाथस्य रागं प्रलयगामिनं । संकुचंत्यरविंदानि कवलैरिवगृह्णते ॥ २०६ ॥
 समीकृतततोतुंगं निरूपणविवर्जितं । ततः प्रकटतामार्कुरं नस्येव चेष्टितं ॥ २०७ ॥

विदधे सांध्यमुद्योतं सकलं वहलं तमः । पटलं धूमसंबंधि प्रशाम्यंतमिवानलं ॥ २०८ ॥
 चंपकः कारिकाकारप्रदीपप्रकरणगमत् । कंपितो मंदवातेन यामिनी कर्णपूरतां ॥ २०९ ॥
 तृप्ता रसेनपद्मानां धूतपक्षा मृणालकैः । कृत्वा कंङ्कयनं निद्रां राजहंसाः सिषेविरे ॥ २१० ॥
 धम्मिल्लमल्लिकाबंधग्राही सायंतनो मरुत् । वातुं प्रववृते मंदं निशा निश्वाससन्निभः ॥ २११ ॥
 उच्चकैसरकोटीनां संकटेषु कदंबकैः । कुशेशयकुटीरेषु शिश्ये षट्पदसंहतिः ॥ २१२ ॥
 नितांतविमलैश्चक्रे रम्यं तारागणैर्नभः । त्रैलोक्यं जिननाथस्य सुभाषितचयैरिव ॥ २१३ ॥
 तमोथ विमलैर्भिन्नं शशांककिरणैर्कुरैः । एकांतवादिनां वाक्यं नयैरिव जिनोदितैः ॥ २१४ ॥
 उज्जगाम च शीतांशुलोकनेत्राभिनंदितः । वपुर्बिभ्रत्कृताकंपध्वांतकोपादिवारुणं ॥ २१५ ॥
 चंद्रालोके ततो लोककरग्राह्यत्वमागते । आरेभे तमसा खिन्नः क्षीरोदांक इवासितुं ॥ २१६ ॥
 आमृष्टानि करैरिदोर्वहत्या मोदसुत्तमं । सहसातीव यातानि कुमुदानि विकासतां ॥ २१७ ॥
 इति स्पष्टे समुद्भूते प्रदोषे जनसौख्यदे । प्रवृत्तदंपतिप्रीतिप्रवृद्धमदनोत्सवे ॥ २१८ ॥
 तरंगभंगुराकारगंगापुलिनसन्निभे । रत्नच्छायापरिष्वक्तनिःशेषशुवनोदरे ॥ २१९ ॥
 गवाक्षमुखनिर्यातकुसुमोत्तमसौरभे । पार्श्वस्थवारवनिताकलगीतमनोरमे ॥ २२० ॥

ज्वलन्नातिसमीपस्थस्फटिकच्छन्नदीपके । अप्रमत्तशिरोरक्षिणकल्पितरक्षणे ॥ २२१ ॥
 प्रसन्नप्रकरावाप्तमंडनक्षमातलस्थिते । उपयातसुविन्यस्ततनुविस्तीर्णपट्टके ॥ २२२ ॥
 विधाय भूभुजः कृत्यं कृतजैर्नेद्रसंकथः । शयनीये सुखं शिश्ये कुशाग्रनगराधिपः ॥ २२३ ॥
 जिनेन्द्रमेव चापश्यत्स्वप्नेपि च पुनः पुनः । पर्यपृच्छच्च संदेहं पपाठ च जिनोदितं ॥ २२४ ॥
 ततो मद्कलेर्भेद्रनिद्रां विद्रावकारिणा । गेहकक्षातिगंभीरगुहागोचरगामिना ॥ २२५ ॥
 महाजलदसंघातधीरघोषानुहारिणा । प्रभाततूर्यनादेन विबुद्धो मगधाधिपः ॥ २२६ ॥
 अचित्तयच्च वीरेण भाषितं धर्महेतुकं । चक्रवर्त्यादिवीराणां संभवं प्रणिधानतः ॥ २२७ ॥
 अथास्य चरिते पद्मसंबधिनि गतं मनः । संबंध इव चेत्यासीद्रक्षस्तु प्लवगेषु च ॥ २२८ ॥
 कथं जिनेन्द्रधर्मेण जाता संतो नरोत्तमाः । महाकुलीना विद्वांसो विद्योद्योतितमानसाः ॥ २२९ ॥
 श्रूयंते लौकिके ग्रंथे राक्षसा रावणादयः । वसाशोणितमांसादिपानभक्षणकारिणः ॥ २३० ॥
 रावणस्य किल भ्राता कुंभकर्णो महाबलः । घोरनिद्रापरीतः षण्मासान् शेते निरंतरं ॥ २३१ ॥
 मत्सैरपि गजैस्तस्य क्रियते मर्दनं यदि । तप्ततैलकटाहैश्च पूर्येते श्रवणौ यदि ॥ २३२ ॥
 भेरीशंखनिनादेपि सुमहानपि जन्यते । तथापि किल नायाति कालेऽपूर्णे विबुद्धतां ॥ २३३ ॥

क्षुत्तृष्णाव्याकुलश्चासौ विबुद्धःसन्महोदरः । भक्षयत्यग्रतो दृष्ट्वा हस्त्यादीनपि दुर्द्धरः ॥ २३४ ॥
 तिर्यग्भिर्मानुषैर्देवै कृत्वा तृप्तिं ततः पुनः । स्वपित्येव विमुक्तान्यनिःशेषपुरुषस्थितिः ॥२३५॥
 अहो कुकविभिर्मूर्खैर्विद्याधरकुमारकः । अभ्याख्यानमिदं नीतो दुःकृतग्रंथकच्छकैः ॥ २३६ ॥
 एवंविधं किल ग्रंथं रामायणमुदाहृतं । शृण्वतां सकलं पापं क्षयमायाति तत्क्षणात् ॥ २३७ ॥
 तापश्च जनचित्तस्य सोयमग्निसमागमः । सीतापनोदकामस्य तुषारानिलसंगमः ॥ २३८ ॥
 ह्यंगवीनकामस्य तदिदं जलमंथनं । सिकतापीडनं तैलमवाप्नुमभिवांछतः ॥ २३९ ॥
 महापुरुषचारित्रकूटदोषविभाषिषु । पापैरधर्मशास्त्रेषु धर्मशास्त्रमतिः कृता ॥ २४० ॥
 अमराणां किलाधीशो रात्रणेन पराजितः । आकर्णाकृष्टनिमुक्तैर्वीणैर्मर्मविदारिभिः ॥ २४१ ॥
 देवानामधिपः कामौ वराकः क्वेष मानुषः । तस्य चिंतितमात्रेण यायाद्यो भस्मराशिता ॥२४२॥
 ऐरावतो गजो यस्य यश्च वज्रं महायुधं । समेरुवारिधिं क्षोणीं योऽनायासात्समुद्धरेत् ॥ २४३ ॥
 सोयं मानुषमात्रेण विद्याभाजाल्पशक्तिना । आनीयते कथं भंगं प्रभुः स्वर्गनिवासिनां ॥२४४॥
 बंदीग्रहगृहीतोसौ प्रभुणा रक्षसां किल । लंकायां निवसन्काराग्रहे निगडसंयतः ॥ २४५ ॥
 मृगैः सिंहबधः सोऽयं शिलानां पेषणं तिलैः । बधो गंडूपदेनाहेर्गजैर्द्रशासनं शुना ॥ २४६ ॥

व्रतप्राप्तेन रामेण सौवर्णो रुहराहतः । सुग्रीवस्याग्रजः स्रवर्धं जनकेन समस्तथा ॥ २४७ ॥
 अश्रद्धेयमिदं सर्वं वियुक्तमुपपत्तिभिः । भगवन्तं गणाधीशं सोहं प्रष्टास्मि गौतमं ॥ २४८ ॥
 एवं चित्तयतस्तस्य महाराजस्य धीमतः । वंदिभिस्रूर्यनादाति जयशब्दो महान् कृतः ॥ २४९ ॥
 कुलपुत्रेण चासन्नस्वामिना बोधमीयुषा । निसर्गेणैव पठितः श्लोकौयं जठरायुषा ॥ २५० ॥
 पृष्टव्या गुरवो नित्यमर्थं ज्ञातमपि स्वयं । स तैर्निश्चयमानीतो ददाति परमं सुखं ॥ २५१ ॥
 एतदानंदयंश्चारु निमित्तं मगधाधिपः । शयनीयात्समुत्तस्थौ स्वस्त्रीभिः कृतमंगलः ॥ २५२ ॥
 अथकुसुमपटांतः सुप्तनिःक्रांतभृंग । प्रहितमधुरनादाभ्यंतरस्यैकदेशात् ॥
 जडपवनविधूताकंपिता पांडुदीपात् । निरगमदवनीशः श्रीमतो वासगेहात् ॥ २५३ ॥
 रदनशिखरदष्टस्पष्टविवोष्टुष्ट । प्रतिहतजयनाद श्रीसमानद्युतीनां ॥
 करमुकलनिबद्धव्यक्तपद्माकाराणां । श्रवणपथमनैपीच्चैष वारागनानां ॥ २५४ ॥
 अतिशयशुभार्चितासंगनिष्कंपचेता । नरपतिरुपनीताशेषत्कालभावः ॥
 धवलकमलभासो वासगेहादपेतो । रविरिवशरदश्रो दारवंदादभासीत् ॥ २५५ ॥
 इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते श्रेणिकंचिताभिधानं नाम द्वितीयं पर्व ।

अथ तृतीयं पर्व ।

आस्थानमंडपेऽथासौ कृताशेषतनुस्थितिः । सर्वालंकारसम्पन्नो निविष्टो भद्रविष्टरे ॥ १ ॥
 सामंतैश्च प्रतीहारदत्तद्वारैरुपागतैः । केयूरकोटिसंघट्टपाटितप्रथरांशुकैः ॥ २ ॥
 पतद्भ्रमरसंगीतमौलिमालावतंसकैः । कटकांशुचयैश्छन्नकराग्रस्पष्टभूतलैः ॥ ३ ॥
 ललत्प्रालंबतरलप्रभापटलसारितैः । प्रणतः सद्गुणग्रामसमावर्जितमानसैः ॥ ४ ॥
 ततस्तैरनुयातोसावारूढवरवाहनैः । प्रष्टाहितकुथाशोभां भद्रामारूढ्य वासितां ॥ ५ ॥
 गृहीतमंडलाग्रेण बद्धसायकधेनुना । प्रकोष्टे दधता वामे कटकं हेमनिर्मिते ॥ ६ ॥
 दूरमुड्डीयमानेन वायुमार्गी मुहुर्मुहुः । मृगाणामिव यूथेन नभस्वदनुगामिना ॥ ७ ॥
 याहि याहि पुरोमार्गीदर्पसर्प व्रज व्रज । चल किं स्तंभितोसीति पादातेन कृतध्वनिः ॥ ८ ॥
 निश्चक्राम पुरो राजा वंदिनः पठतोग्रतः । आकर्णयन्समाधानन्यस्तचिचः सुभाषितं ॥ ९ ॥
 प्राप्तश्च तमसौ देशं यस्मिन्मुनिरावृतः । सर्वश्रुतजलस्नाननिर्मलीकृतचेतनः ॥ १० ॥
 शुद्धध्यानशमाविष्टस्तत्त्वाख्यानपरायणः । उपविष्टःसुखस्पर्शे लब्ध्युत्पन्ने मद्भरके ॥ ११ ॥

कांत्या तारापतेस्तुल्यो दीप्त्या भास्करसन्निभः । अशोकपल्लवच्छायपाणिपादौर्बुजेक्षणः ॥१२॥
 प्रशांतेन शरीरेण भुवनं शमयन्निव । पतिर्गणस्य साधूनां गौतमाख्योवतिष्ठते ॥ १३ ॥
 दूरादेवावतीर्णश्च करणोश्चरणायनः । प्रमोदोत्फुल्लनयनो डुढौके विनयानतः ॥ १४ ॥
 ततस्तं त्रिपरीत्यासौ प्रणम्य च कृतांजलिः । दत्ताशीर्गणनाथेन धरायां समुषाविशत् ॥ १५ ॥
 अथ दंतप्रभाजालधवलीकृतभूतलः । पर्यपृच्छदिदं राजा कुशलप्रश्नपूर्वकं ॥ १६ ॥
 भगवन्पद्मचरितं श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः । उत्पादितान्यथैवास्मिन् प्रसिद्धिः कुमतालुगैः ॥१७॥
 राक्षसोपि हि लंकेशो विद्यावान् मानवोपि वा । तिर्यग्भिः परिभूतोसौ कथं क्षुद्रकवानरैः ॥१८॥
 अतिचात्यंतदुर्गंधं कथं मानुषविग्रहं । कथं वा रामदेवेन वालिश्छिद्रेण नाशितः ॥ १९ ॥
 गत्वा वा देवनिलयं भंक्त्वापवनमुत्तमं । वंदीग्रहं कथं नीतो रावणेनामराधिपः ॥ २० ॥
 सर्वशास्त्रार्थकुशलो रोगवर्जितविग्रहः । शेते च स कथं मासान् षडेतस्य वरोनुजः ॥ २१ ॥
 कथं चात्यंतगुरुभिः पर्वतैरलमुन्नतैः । सेतुः शास्त्रामृगैर्बद्धो य सुरैरपि दुर्घटः ॥ २२ ॥
 प्रसीद भगवन्नेतत्सर्वं कथयितुं मम । उत्तरय बहून् भव्यान् संशयोदारकर्दमात् ॥ २३ ॥
 एवमुक्तो गणेशस्य निर्गतैर्दशनांशुभिः । क्षालयन्निव निःशेषं कुसुमैर्मलिनं जगत् ॥ २४ ॥

लताभवनमध्यस्थान्नर्तयन्नुरगद्विपः । गंभीरांभोदनिर्घोषं धीरयोदाहरद्गिरा ॥ २५ ॥
 श्रृण्वायुष्मन्महीपाल ! देवानां प्रिययत्नतः । मम वाक्यं जिनेन्द्रोक्तं तच्चशंशनतत्परं ॥ २६ ॥
 रात्रणो राक्षसो नैव नचापि मनुजाशनः । अलीकमेव तत्सर्वं यद्वदंति कुवादिनः ॥ २७ ॥
 न विना पीठबंधेन विधातुं सन्न शक्यते । कथा प्रस्तावहीनं च वचनं छिन्नमूलकं ॥ २८ ॥
 यतः श्रृणु ततस्तावत्क्षेत्रकालोपवर्णनं । महतां पुरुषाणां च चरितं पापनाशनं ॥ २९ ॥
 अनंतालोकनभसो मध्ये लोकस्त्रिया स्थितः । तालोलूखलसंकाशो वलिभिस्त्रिभिरावृतः ॥ ३० ॥
 तिर्यग्लोकस्य मध्येस्मिन्संख्यातिक्रममागतैः । वेष्टितो बलयाकारैर्द्वीपरंभोधिभिस्तथा ॥ ३१ ॥
 कुलालचक्रसंस्थानो जंबूद्वीपोयमुत्तमः । लवणांभोधिमध्यस्थः सर्वतो लक्षयोजनः ॥ ३२ ॥
 तस्य मध्ये महामेरुमूले वज्रमयोऽक्षयः । ततो जांबूनदमयो मणिरत्नमयस्ततः ॥ ३३ ॥
 संध्यानुरक्तमेघौघसदृशोऽनुंगशृंगकः । बालाग्रमात्रविवरास्पृष्टसौधर्मभूमिकः ॥ ३४ ॥
 योजनानां सहस्राणि नवतिर्नैव चोच्छ्रितः । सहस्रमवगाढश्च स्थितो वज्रमयः क्षितौ ॥ ३५ ॥
 त्रिपुलः शिखरे चैकं धरण्यां दश संगतं । राजते तिर्यगाकाशं मानदंड इवोच्छ्रितः ॥ ३६ ॥
 द्वौ च तत्र कुरु द्वीपे क्षेत्रैः सप्तभिरन्विते । षट् क्षेत्राणां विभक्तारो राजते कुलपर्वताः ॥ ३७ ॥

द्वौ महापादपौ ज्ञेयौ विद्याधरपुरीशतं । अधिकं दशभिस्तत्र विजयार्द्धैश्चनैकशः ॥ ३८ ॥
 त्रिशच्चतस्रिभिर्युक्ता राजधान्यः प्रकीर्तिताः । चतुर्दश महानद्यो जंबूवृक्षे जिनालयः ॥ ३९ ॥
 पद्भोगक्षितयः प्रोक्ता अष्टौ जिनगृहाणि च । अष्टषष्टिर्गुहामानं भवनानां च तत्स्मृतं ॥ ४० ॥
 सिंहासनानि चत्वारि त्रिंशच्च गदितानि तु । विजयार्द्धनगौ द्वौ च राजतौ परिकीर्तितौ ॥ ४१ ॥
 वक्षारगिरियुक्तेषु समस्तेषु नगेषु च । भवनानि जिनेन्द्राणां राजंते रत्नरश्मिभिः ॥ ४२ ॥
 जंबूभरतसंज्ञायां क्षोण्यां दक्षिणयाशया । सुमहान् राक्षसो द्वीपो जिनबिंबसमन्वितः ॥ ४३ ॥
 महाविदेहवर्षस्य जगत्यां पश्चिमाशया । विशालः किन्नरद्वीपो जिनबिंबोज्ज्वलः शुभः ॥ ४४ ॥
 तथैरावतवर्षस्य शित्यामुत्तरया दिशा । गंधर्वो नामतो द्वीपः सचैत्यालयभूषितः ॥ ४५ ॥
 मेरोः पूर्वविदेहस्य जगत्यां पूर्वयाशया । रराज धरणद्वीपो जिनायतनसंकुलः ॥ ४६ ॥
 भरतैरावतक्षेत्रे वृद्धिहानिसमन्विते । शेषास्तु भूमयः प्रोक्तास्तुल्यकालव्यवस्थिताः ॥ ४७ ॥
 जंबूवृक्षस्य भवने सुरोऽनावृतशब्दितः । शतैः किल्बिषिकाख्यानमास्ते बहुभिर्गन्तुतः ॥ ४८ ॥
 अस्मिंश्च भरतक्षेत्रं पुरोत्तरकुरूपमं । कल्पपादपसंकीर्णं सुखमायां विराजते ॥ ४९ ॥
 तरुणादित्यसंकाशा गव्यूतित्रयमुच्छ्रिताः । सर्वलक्षणसंपूर्णाः प्रजा यत्र विरेजिरे ॥ ५० ॥

युग्मसुत्पद्यते तत्र पल्यानां त्रयमायुषा । प्रेमबंधनबद्धं च त्रियते युगलं समं ॥ ५१ ॥
 कांचनेन चिता भूमीरत्नैश्च मणिभिस्तथा । कालानुभावतश्चित्रैः सर्वकामफलप्रदा ॥ ५२ ॥
 चतुरंगुलमानैश्च चित्रैर्गीधेन चारुभिः । विमलातिमृदुस्पशैस्तृणैश्छन्ना विराजते ॥ ५३ ॥
 सर्वतुफलपुष्पैश्च तरवो रेजुरुज्ज्वलाः । स्वतंत्राश्च सुखेनास्थुः गोमहिष्याविकादयः ॥ ५४ ॥
 कल्पवृक्षसमुत्पन्नं भक्षयंतो गर्थेप्सितं । अन्नं सिंहादयः सौम्या हिंसां तत्र न चक्रिरे ॥ ५५ ॥
 पद्मादिजलज्छन्नाः सौवर्णमणिरोधसः । संपूर्णा रेजिरे वाप्यो मधुक्षीरघृतादिभिः ॥ ५६ ॥
 गिरयोऽत्यंतमुत्तंगाः पंचवर्णसमुज्ज्वलाः । नानारत्नाकरच्छन्नाः सर्वप्राणिसुखावहाः ॥ ५७ ॥
 नद्यो निर्जंतुका रम्याः क्षीरसर्पिमधूदकाः । अत्यंतसुरसास्वादा रत्नोद्योतितरोधसः ॥ ५८ ॥
 नातिशीतं नचात्युष्णं तीव्रमारुतवर्जितं । सर्वप्रतिभयैर्मुक्तं नित्योद्भूतसमुत्सवं ॥ ५९ ॥
 ज्योतिःक्रमप्रभाजालछिन्नैर्दुरविमंडलं । सर्वैर्द्रियसुखास्वादप्रदकल्पमहातरुः ॥ ६० ॥
 प्रासादास्तत्र वृक्षेषु विपुलोद्यानभूमयः । शयनासनमेष्वेव स्वादुपानाशनानि च ॥ ६१ ॥
 बह्मनानुलेपनादीनि तूर्यशब्दा मनोहराः । आमोदिनस्तथागन्धः सर्वं चान्यत्तरुद्भवं ॥ ६२ ॥
 दश भेदेषु तेष्वेवं कल्पवृक्षेषु चारुषु । रेमिरे तत्र युग्मानि सुरलोक इवानिशं ॥ ६३ ॥

एवं प्रोक्ते गणेशेन पुनः श्रेणिकभूपतिः । भोगभूमौ समुत्पत्तेः कारणं परिपृष्टवान् ॥ ६४ ॥
 कथितं च गणेशेन तत्र ये प्रगुणा जनाः । साधुदानसमायुक्ता भवंत्येते सुमानुषाः ॥ ६५ ॥
 ये पुनः कुत्सिते दानं ददते भोगवृष्णया । तेषि हस्त्यादितां गत्वा भुञ्जते दानजं फलं ॥ ६६ ॥
 नितातं मृदुनि क्षेत्रे दूरं कृष्टे हलाननैः । क्षिप्तं वीजं यथानंतगुणं शस्यं प्रयच्छति ॥ ६७ ॥
 यथा चक्षुषु निक्षिप्तं माधुर्यं वारि गच्छति । पीतं च धेनुभिस्तोयं क्षीरत्वेन निवर्तते ॥ ६८ ॥
 एवं साधौ तपोगारे ब्रतालंकृतविग्रहे । सर्वग्रंथविनिर्मुक्तं दत्तं दानं महाफलं ॥ ६९ ॥
 खले गतं यथा क्षेत्रे वीजमल्पफलं भवेत् । निर्वेषु च तथा क्षिप्तं कटुत्वं वारि गच्छति ॥ ७० ॥
 यथा च पन्नगैः पीतं क्षीरं संजायते विषं । कुपात्रेषु तथा दत्तं दानं कुफलदं भवेत् ॥ ७१ ॥
 एवं दानस्य सदृशो धरेंद्र फलसंभवः । यद्यदा धीयते वस्तु दर्पणे तस्य दर्शनं ॥ ७२ ॥
 यथा शुक्लं च कृष्णं च पक्षद्वयमन्तरं । उत्सर्पिण्यवसर्पिण्योरेवं क्रमसमुद्भवः ॥ ७३ ॥
 अथ कालान्तरोत्पत्या हानिं यातेष्वनुक्रमात् । कल्पपादपखंडेषु शृणु कौलकरीं स्थितिं ॥ ७४ ॥
 प्रतिश्रुतिरिति ज्ञेयः आद्यः कुलकरो महान् । श्रुत्वा तस्य वचः सर्वाः प्रजाः सौस्थित्यमागताः ॥
 जन्मत्रयमतीतं यो जानाति स निजं विभुः । शुभचेष्टासमुद्युक्तो व्यवस्थानां प्रदेशकः ॥ ७६ ॥

ततो वर्षसहस्राणामतिक्रांतासु कोटिषु । वह्नीषु स मनुः प्राप्तो जन्म सन्मत्तिसंज्ञितः ॥ ७७ ॥
ततः क्षेमं करो जातः क्षेमभृत्तदनंतरं । अभूत्सीमंकरस्तस्मात्सीमधृच्च ततः परं ॥ ७८ ॥
चक्षुष्मानपरस्तस्मात्तं गत्वा सभयाः प्रजाः । अपृच्छन्नाथ कवितौ दृश्येते गगनार्णवे ॥ ७९ ॥
ततो जगाद चक्षुष्मान् विदेहे यच्छतं जिनात् । युक्तो जन्मांतरस्मृत्या यथाकालपरिक्षये ॥ ८० ॥
क्षीणेषु द्युतिवृक्षेषु समुद्भूतप्रभाविमां । चंद्रातित्याविति ख्यातौ ज्योतिर्देवौ स्फुटौ स्थितौ ८१
ज्योतिषो भावनाः कल्पाः व्यंतराश्च चतुर्विधाः । देवा भवंति योग्येन कर्मणा जंतवो भवे ॥८२॥
तत्रायं चंद्रमाः शीतस्तीव्रगुरेष भास्करः । एतौ कालस्वभावेन दृश्येते गगनामरो ॥ ८३ ॥
भानावस्तंगते तीव्रे कांतिर्भवति शीतगोः । व्योम्नि नक्षत्रचक्रं च प्रकटत्वं प्रपद्यते ॥ ८४ ॥
स्वभावमिति कालस्य ज्ञात्वा त्यजत भीतितां । इत्युक्तास्तं समाभ्यर्च्य प्रजा याता यथागतं ८५
चक्षुष्मति ततोऽतीते यशस्वीति समुद्गतः । विज्ञेयो विपुलस्तस्मादभिचंद्रः परस्ततः ॥ ८६ ॥
चंद्राभः परतस्तस्मान्मरुदेवस्तदुत्तरः । ततः प्रसेनजिज्जातो नाभिरंत्यस्ततोऽभवत् ॥ ८७ ॥
एते पितृसमा प्रोक्ताः प्रजानां कुलकारिणः शुभैः कर्मभिरुत्पन्नाः चतुर्दश समाधियः ॥ ८८ ॥
अथ कल्पद्रुमो नाभेरस्य क्षेत्रस्य मध्यगः । स्थितः प्रासादरूपेण विभात्यंत्यंतमुन्नतः ॥ ८९ ॥

मुक्तादामचितो हेमरत्नकल्पितभित्तिकः । क्षितौ स एक एवासीद्वाप्युद्यानविभूषितः ॥ ९० ॥
 गृहीतहृदया तस्य बभूव वनितोत्तमा । प्रचलत्तारका भार्या रोहिणीव कलावतः ॥ ९१ ॥
 गंगेव वाहिनीशस्य महाभूभृत्कुलोद्भवा । हंसीव राजहंसस्य मानसानुगमक्षमा ॥ ९२ ॥
 अरुन्धतीव नाथस्य निन्यं पार्श्वानुवर्तिनी । हंसीव गमने वाचि परपुष्टवधूसमा ॥ ९३ ॥
 चक्राह्वेव पतिप्रीतावित्यादिसमुदाहृतं । यां प्रति प्रतिपद्येत सर्वं हीनोपसानतां ॥ ९४ ॥
 पूजिता सर्वलोकस्य मरुदेवीति विश्रुता । यथा त्रिलोकवंद्यस्य धर्मस्य श्रुतदेवता ॥ ९५ ॥
 ऊष्माभावेन या चंद्रकलाभिरिव निर्मिता । दर्पणश्रीजिगीषेव प्रतिप्राणिगृहीतिषु ॥ ९६ ॥
 निर्मितात्मस्वरूपेव परचित्तप्रतीतिषु । सिद्धजीवस्वभावेव त्रिलोकव्याप्तकर्मणि ॥ ९७ ॥
 पुण्यवृत्तितया जैन्या श्रुत्येव परिकल्पिता । अमृतात्मेव तृष्यत्सु धृत्येषु वसुवृष्टिवत् ॥ ९८ ॥
 सखीषु निर्वृतेस्तुल्या विलासान्मदिरात्मिका । रूपस्य परमावस्था रतेरिव तनुस्थितिः ॥ ९९ ॥
 मंडनं मुंडमालाया यस्याश्चक्षुरभूद्धरं । असितोत्पलदामानि केवलं भारमात्रकं ॥ १०० ॥
 अलकभ्रमरा एव भूषा भालांतयोः सदा । दलानि तु तमालस्य पुनरुक्तानि केवलं ॥ १०१ ॥
 प्राणेशसंकथा एव सुभगं कर्णभूषणं । उंबरो रत्नकनककुंडलादिपरिग्रहः ॥ १०२ ॥

कपोलावेव सततं स्फुटालोकस्य कारणं । रत्नप्रभाप्रदीपास्तु विभवायैव केवलं ॥ १०३ ॥
 हासा एव च सद्गन्धाः पटवासाः सितत्वेषः । कर्पूरपांशवः कांतिव्याघ्रातायैव केवलं ॥ १०४ ॥
 चाण्येव मधुरा व्रीणा वाद्यश्रुतिकृतूहलं । कृतं तु परिवर्गेण तंत्रीनिकरताडनं ॥ १०५ ॥
 कांतिरेवाधरोद्भूता रागोगस्य समुज्ज्वलः । निर्गुणः कौकुमः पंको लावण्यस्य कलंकनं ॥ १०६ ॥
 परिहासप्रहाराय भुजावेव दुर्कौमलौ । प्रयोजनमतीतानि मृणालशकलानि तु ॥ १०७ ॥
 यौवनौष्मसमुद्भूता मंडनं स्वेतविदवः । कुचयो हारभारस्तु द्वैथेव परिकल्पितः ॥ १०८ ॥
 शिलातलविशाला च श्रोणी विस्मयकारणं । निर्मितेन विना जाता भवने मणिवेदिका ॥ १०९ ॥
 भूषणं भ्रमरा एव निलीनाः कमलाशया । पादयोरैन्द्रनीले च नूपुरे निःप्रयोजने ॥ ११० ॥
 तस्या नाभिसमेताया भोगं कल्पतरुद्भवं । भुजाना या दुराख्यानं ग्रंथकोटिशतैरपि ॥ १११ ॥
 इंद्राज्ञापरितुष्टाभिर्दिवकुमारीभिरादरात् । कस्मिंश्चित्समये प्राप्ते परिचर्या प्रवर्तिता ॥ ११२ ॥
 नंदाज्ञापय जीवेति कृतशब्दाः ससंभ्रमं । प्रतीयुः शासनं तस्या लक्ष्मीश्रीधृतिर्कीर्तियः ॥ ११३ ॥
 स्तुवंति काश्चित्काले तां गुणैर्हृदयंगमैः । काश्चित्परमविज्ञाना उपगायंति वीणया ॥ ११४ ॥
 अत्यंतमद्भुतं काश्चिद्गायंति श्रवणामृतं । पादयोर्लोटेनं काश्चित्कुर्वते मृदुपाणिकाः ॥ ११५ ॥

तांबूलदायिनी काचित्काचिदासनदायिनी । मंडलाग्रकरा काचित्सततं पालनोद्यताः ॥ ११६ ॥
 काश्चिदभ्यंतरद्वारे बाह्यद्वारे तथापरा । गृहीतकुंतसौवर्णवेत्रदंडासिंहतयः ॥ ११७ ॥
 चामरग्रहिणी काचित्काचिच्छत्रस्य धारिका । आनेत्री वाससां काचिद्भूषणानां ततः परा ११८
 शयनीयविधौ काचित्सक्ता सन्भार्जने परा । पुष्पप्रकरणे काचित्काचिद्गंधानुलेपने ॥ ११९ ॥
 पानाशनविधौ काचित्काचिदाह्वानकर्मणि । एवं कर्तव्यतां तस्याः सर्वाः कुर्वति देवताः ॥ १२० ॥
 चिंताया अपि न क्लेशं प्रपेदे नृपवल्लभा । अन्यदा शयनीये स्वे सुप्ता सात्यंतकोमले ॥ १२१ ॥
 पद्मांशुकपरिच्छन्ने प्रांतयोः सोपधानके । तस्या मध्ये सुखं लब्धा स्वपुण्यपरिपाकतः ॥ १२२ ॥
 गृहीतामलशस्त्राभिर्देवीभिः पर्युपासिता । अद्राक्षीत्षोडश स्वप्नानिति श्रेयोविधायिनः ॥ १२३ ॥
 दृषमं दुंदुभिस्कंधं दधतं ककुभं शुभं । नदंतं शरदंभोदसंघाताकारधारिणं ॥ १२४ ॥
 करटच्युतदानांबुगंधं संबंधषट्पदं । वारणं चंद्रधवलं मंद्रगर्जितकारणं ॥ १२५ ॥
 शीतांशुकिरणस्वेतकेशरालीविराजितं । शशिरेखासद्गदंष्ट्राद्भ्रयुक्तं मृगाधियं ॥ १२६ ॥
 सिन्धुमानां श्रियं नागैः कुंभैः सौवर्णराजितैः । उत्फुल्लपुंडरीकस्य स्थितासुपरिनिश्चलां ॥ १२७ ॥
 पुन्नागमालतीकुंदचंपकादिप्रकल्पिते । नितान्तं दामिनीदीर्घे सौरभाकृष्टषट्पदे ॥ १२८ ॥

उदयाचलमूर्द्धस्थं प्रध्वस्ततिमिरोद्भवं । विश्रब्धदर्शनं भानुं भुक्तं मेघाद्युपद्रवैः ॥ १२९ ॥
 बंधुं कुमुदखंडानां मंडनं रात्रियोषितः । धवलीकृतसर्वांशं किरणैस्तारकापतिं ॥ १३० ॥
 अन्योन्यप्रेमसंबंधं प्रस्फुरद्विमले जले । विद्युद्दंडसमाकारं मीनयोर्युगलं शुभं ॥ १३१ ॥
 हारोपशोभितग्रीवं पुष्पमालापरिष्कृतं । मणिभिः कलशं पूर्णं पंचवर्णैः समुज्ज्वलं ॥ १३२ ॥
 पत्रैर्दीवरसंच्छन्नं विमलंबुमहासरः । नानापक्षिगणाकीर्णं चारुसोपानमंडितं ॥ १३३ ॥
 चलन्मीनमहानक्रजनितोत्तुंगवीचिकं । मेघपंक्तिसमासक्तं नभस्तुल्यं नदीपतिं ॥ १३४ ॥
 साटोपहरिभिर्युक्तं नानारत्नसमुज्ज्वलं । चामीकरमयं चारु विष्टरं दूरमुन्नतं ॥ १३५ ॥
 सुमेरुशिखाराकारं सुमानं रत्नराजितं । विमानं बुद्बुदादर्शं चामरादिविभूषितं ॥ १३६ ॥
 कल्पद्रुमगृहाकारं भावनं बहुभूमिकं । मुक्तादामकृतच्छायं रत्नांशुपटलावृतं ॥ १३७ ॥
 पंचवर्णमहारत्नराशिमत्यंतमुन्नतं । अन्योन्यकिरणोद्योतजनितेंद्रशरसनं ॥ १३८ ॥
 ज्वालाजटालमनलं धूमसंभववर्जितं । प्रदक्षिणकृतावर्तमनिधनसमुद्भवं ॥ १३९ ॥
 अनंतरं च स्वप्नानां दर्शनाच्चारुदर्शना । सा प्रबोधं समायाता जयमंगलनिश्चनैः ॥ १४० ॥
 त्वद्वक्त्रकांतिसंभूतत्रपयेव निशाकरः । एष संप्रति संजातः छायाया परिवर्जितः ॥ १४१ ॥

अयं भाति सहस्रांशुरुदयाचलमस्तके । कलशो मंगलार्थं च सिंदूरैरेव गुण्डितः ॥ १४२ ॥
संप्रति त्वत्सितैनेव तिमिरं यास्यति क्षयं । इतीव स्वस्य वैयथ्यार्थात्प्रदीपाः पांडुतां गताः ॥ १४३ ॥
कुलमेतच्छकुंतानां कलकोलाहलाकुलं । मंगलं ते करोतीव निजनीडमुखस्थितं ॥ १४४ ॥
अमी प्रभातवातेन जडमंदेन संगताः । निद्राशेषादिवेदानीं घूर्णते गृहपादपाः ॥ १४५ ॥
एषा त्वद्गृहवाप्यं ते भानुविंबविलोकनात् । हृष्टाह्वयति जीवेशं चक्रवाकी कलस्वनैः ॥ १४६ ॥
त्वद्गतिप्रेक्षणेनैते कृतोत्कंठा इवाधुना । कुर्वति कूजितं हंसा निद्रानिर्वासकारणं ॥ १४७ ॥
उल्लिख्यमानकंसोत्थनिःस्वनप्रतिमो महान् । अलं सारसचक्राणां झंकारोयं विराजितः ॥ १४८ ॥
निशांत इत्ययं स्पष्टो ज्योतिर्निर्मलचेष्टितं । देवि मुंचाधुना निद्रामितिबंदिकृतस्तवा ॥ १४९ ॥
अमुंचच्छयनीयं च समुद्भूततरंगकं । सुमनोभिः समाकीर्णं साभ्रतारानभःसमं ॥ १५० ॥
वासगेहाच्च निष्क्रांता प्रत्यात्मकृतकर्मिका । ययौ नाभिसमीपं सा दिनश्रीरिव भास्करं ॥ १५१ ॥
भद्रासननिविष्टाय तस्मै खर्वासनस्थिता । कराभ्यां कुड्मलं कृत्वा क्रमात्स्वमान्यवेदयत् ॥ १५२ ॥
इति चिंताग्रमोदेन परायत्तीकृतः पतिः । जगाद् त्वयि संभूतह्रैलोक्यस्य गुरुः शुभे ॥ १५३ ॥

इत्युक्त्वा सा परं हर्षं जगाम कमलेक्षणा । मूर्तिरिदोरिवोदारा दधती कांतिसंहतीः ॥ १५४ ॥
संभविष्यति षण्मासाब्जिजने शक्राज्ञयामुचत् । रत्नवृष्टिं धनाधीशो मासात्पंचदशदितः ॥ १५५ ॥
तस्मिन्गर्भस्थिते यस्माज्जाता वृष्टिर्हिरण्यमयी । हिरण्यगर्भनाम्नासौ स्तुतस्तस्मात्सुरेश्वरैः ॥ १५६ ॥
ज्ञानैर्जिनस्त्रिभिर्युक्तः कुशौ तस्याश्चचाल न । माभूत्संचलनादस्याः पीडितिकृतमानसः ॥ १५७ ॥
यथा दर्पणसंक्रांतछायामात्रेण पावकः । आधाता न विकारस्य तथा तस्या बभूव सः ॥ १५८ ॥
निश्चक्राम ततो गर्भात् पूर्णे काले जिनोत्तमः । मलस्पृशविनिर्मुक्तः स्फटिकादिव सन्नतः ॥ १५९ ॥
ततो महोत्सवश्चक्रे नाभिना सुतजन्मनि । समानंदितनिःशेषजनो युक्त्या यथोक्त्या ॥ १६० ॥
त्रैलोक्यं क्षोभयायातमैद्रं कंपितमासनं । सुरासुराश्च संजाताः किं किमेतदितिस्वनाः ॥ १६१ ॥
अनाध्मातस्ततः शंखो दध्वान भवनश्रितां । व्यंतराधिपतेर्गेहे रराट पटहः स्वयं ॥ १६२ ॥
ज्योतिषां निलये जातमकस्मात्सिंहवृंहितं । कल्पाधिपगृहे स्पष्टं घटारत्नं रराण च ॥ १६३ ॥
एवंविधशुभोत्पातैः ज्ञाततीर्थकरोद्भवः । प्रचलद्भिः किरीटैश्च प्रयुक्तावधयस्ततः ॥ १६४ ॥
प्रातिष्ठंत महोत्साहा इंद्रा नाभीयमालयं । वारणेंद्रसमारूढाः कृतमंडनविग्रहाः ॥ १६५ ॥
ततः कंदर्पिणः केचित्सुरा नृत्यं प्रचक्रिरे । चकुरास्फोटनं केचिद्वलानं केचिदुन्नतं ॥ १६६ ॥

केचित्केसरिणो नादां सुसुचुर्व्यासविष्टपान् । विकुर्वति बहून् वर्षान् केचित्केचिज्जगुर्वरां ॥ १६७ ॥
 उत्पतद्भिः पतद्भिश्च ततो देवैरिदं जगत् । महारावसमापूर्णं स्थानभ्रंशमिवागतं ॥ १६८ ॥
 ततः साकेतनगरं धनदेन विनिमित्तं । विजयार्द्धनगाकारप्राकारेण समावृतं ॥ १६९ ॥
 पातालोदरगंभीरपरिखाकृतवेष्टनं । तुंगगोपुरकूटाग्रदूरनष्टांतरिक्षकं ॥ १७० ॥
 नानारत्नकरोद्योतपटप्राष्टतसन्नकं । इंद्राःक्षणेन संप्राप्तुर्महाभूतिसमन्विताः ॥ १७१ ॥
 पुरं प्रदक्षिणीकृत्य त्रिः शक्रः सहितोमरैः । प्रविष्टः प्रसवागारात्पौलोम्यानापयज्जिनं ॥ १७२ ॥
 जिनमातुस्ततः कृत्वा मायाबालं प्रणामिनी । बालमानीय शक्रस्य शची चक्रे करद्वये ॥ १७३ ॥
 रूपं पश्यन् जिनस्यासौ सहस्रनयनोपि सन् । तृप्तिमिंद्रो न संप्राप त्रैलोक्यातिशयस्थितं ॥ १७४ ॥
 ततस्तमं कमारोव्य समारूढ्य गजाधिपं । गृहीतचामरच्छत्रो भक्त्या परमया स्वयं ॥ १७५ ॥
 अवाप मेरुशिखरं सर्वदेवैः समन्वितः । वैडूर्यादिमहारत्नमरीचिनिचयोज्ज्वलं ॥ १७६ ॥
 पांडुकंबलसंज्ञायां शिलायां सिंहविष्टरे । ततो जिनः सुरेशेन स्थापितः पृष्टवर्तिना ॥ १७७ ॥
 ततः समाहिता भेर्यः क्षुब्धसागरनिःस्वनाः । मृदंगशंखशब्दाश्च साह्रहासाः कृताः सुरैः ॥ १७८ ॥
 यथाकिन्नरगंधर्वाः सह तुंबरनारदाः । विश्वावसुसमा युक्ताः कुर्वाणा मूर्च्छना वराः ॥ १७९ ॥

गायति सह पत्नीभिः मनःश्रोत्रहरं तदा । वीणावादनमारब्धा कर्तुं लक्ष्मींश्च सादराः ॥ १८० ॥
 हावभावसमेताश्च नृत्यंत्यप्सरसो वरं । अंगहारं यथा वस्तु कुर्वाणाः कृतभूषणाः ॥ १८१ ॥
 एवं तत्र महातोद्ये जनितेऽमरसत्तमैः । अभिषेकाय देवेंद्रो जग्राह कलशं शुभं ॥ १८२ ॥
 ततः क्षीरार्णवांभोभिः पूर्णैः कुम्भैर्महोदरैः । चामीकरमयैः पद्मच्छन्नवक्रैः सपल्लवैः ॥ १८३ ॥
 अभिषेकं जिनेन्द्रस्य चकार त्रिदशाधिपः । कृत्वा वैक्रियसामर्थ्यादात्मानं बहुविग्रहं ॥ १८४ ॥
 यमो वैश्रवणः सोमो वरुणोऽन्ये च नाकिनः । मेषवक्रादयः सर्वे चक्रुर्भवत्याभिषेचनं ॥ १८५ ॥
 इंद्राणीप्रमुखा देव्यः सद्गंधैरनुलेपनैः । चक्रुर्द्वर्तनं भवत्या करैः पल्लवकोमलैः ॥ १८६ ॥
 महीध्रमिव तं नार्थं कुम्भैर्जलधरैरिव । अभिषिच्य समारब्धाः कर्तुमस्य विभूषणं ॥ १८७ ॥
 चंद्रादित्यसमेतस्य कर्णयोः कुंडले कृते । तत्क्षणं सुरनाथेन वज्रसूचीविभिन्नयोः ॥ १८८ ॥
 पद्मरागमणिः शुद्धः चूडायां विनिवेशितः । जटालमिव संपन्नं शिरो यस्य मरीचिभिः ॥ १८९ ॥
 अर्धचंद्राकृतिर्न्यस्ता चंदनेन ललाटिका । बाहुमूले कृते जात्यहेमकेयूरमंडिते ॥ १९० ॥
 नक्षत्रस्थूलमुक्ताभिः कल्पितेन मयूखिना । हारेण भूषितं वक्षः श्रीवत्सकृतभूषकं ॥ १९१ ॥
 हरिन्मणिसरोजश्रीरत्नस्थूलमरीचिभिः । संजातपल्लवैर्नैव प्रालंवेन विराजितः ॥ १९२ ॥

लक्षणाभरणश्रेणौ प्रकोष्ठा दधतुः श्रियं । मणिबंधनचारुभ्यां कटकाभ्यां सुसंहती ॥ १९३ ॥
 पद्मंशुकोपरिन्यस्तकटिस्त्रेण राजितं । नितंबफलकं संध्यादान्नेवावनिभृत्तटं ॥ १९४ ॥
 सर्वांगुलीषु विन्यस्तं मुद्रिकाभूषणं वरं । नानारत्नपरिष्वक्तचामीकरविनिमित्तं ॥ १९५ ॥
 भक्त्या कृतमिदं देवैः सर्वमंडनयोजनं । त्रैलोक्यमंडनस्यास्य कुतोन्यन्मंडनं परं ॥ १९६ ॥
 चंदनेन समालभ्य रोचनाः स्थासकाः कृताः । रेजुस्ते स्फटिकक्षोण्यां कनकांबूद्रमा इव ॥ १९७ ॥
 उत्तरीयं च विन्यस्तमंशुकं कृतपुष्पकं । अत्यंतनिर्मलं रेजे सतारमिव तन्नभः ॥ १९८ ॥
 पारिजातक्रसंतानकुसुमैः परिकल्पितं । षट्पदालीपरिष्वक्तं पिनद्धं स्थूलशेखरं ॥ १९९ ॥
 तिलकेन भ्रुवोर्मध्यं सद्रंधेन विभूषितं । तिलकत्वं त्रिलोकस्य विभ्रतश्चारुचेष्टिनः ॥ २०० ॥
 ततस्तं भूषितं संतं त्रिलोकस्य विभूषणं । तुष्टास्तुष्टुबुरिस्थं ते देवाः शक्रपुरस्सराः ॥ २०१ ॥
 नष्टधर्मे जगत्यस्मिन्नज्ञानतमसावृते । भ्राभ्यतां भव्यसत्त्वानामुदितस्त्वं दिवाकरः ॥ २०२ ॥
 किरणैजिनचंद्रस्य विमलैस्तव वाङ्मयैः । प्रबोधं यास्यतीदानीं भव्यसत्त्वकुमुद्वती ॥ २०३ ॥
 भव्यानां तत्त्वदृष्ट्यर्थं केवलानलसंभवः । ज्वलितस्त्वं प्रदीपोसि स्वयमेव जगद्गृहे ॥ २०४ ॥
 पापशत्रुनिघाताय जातस्त्वं सितसायकः । कर्ता भवाटवी दाहं त्वमेवध्यानवन्हिना ॥ २०५ ॥

दुष्टेन्द्रियमहानागदमनाय त्वमुद्गतः । वैनतेयो महाबायुः संदेहघनसंपदां ॥ २०६ ॥
 धर्मवृत्तिदुसंप्राप्तितृषिता भव्यचातकाः । उन्मुखास्त्वामुदीक्षते नाथामृतमहाघनं ॥ २०७ ॥
 नमस्ते त्रिजगद्गीतनितांतामलकीर्तये । नमस्ते गुणपुष्पाय तत्रेव कामदायिने ॥ २०८ ॥
 कर्मकाष्ठकुठाराय तीक्ष्णधाराय ते नमः । नमस्ते मोहतुंगाद्रिभंगवज्रात्मने सदा ॥ २०९ ॥
 त्रिध्यापकाय दुःखार्थेर्नमस्ते सलिलात्मने । रजःसंगविहीनाय नमस्ते गगनात्मने ॥ २१० ॥
 इति स्तुत्वा विधानेन ग्रणम्य च पुनः पुनः । तमारोप्य गजं जगुरयोध्याभिमुखाः सुराः २११
 मातुरंके ततोलेखः कृत्वा शच्या जिनाभकं । विधाय परमानंदं स्वस्थानं ससुरोगमत् ॥ २१२ ॥
 ततस्तमंबरैर्दिव्यैरलंकारैश्च भूषितं । लिप्तं च परमामोदघ्राणहार्यानुलेपनैः ॥ २१३ ॥
 तुष्टाः संवीक्ष्य तनयमंकस्थं जननी तदा । निजच्छायापरिष्वंगपिजरीकृतदिग्मुखं ॥ २१४ ॥
 आलिगती मृदुस्पर्शं कौतुकव्याप्तमानसा । दुराख्यानपरावस्थामवतीर्णा सुखार्णवं ॥ २१५ ॥
 अंकप्राप्तेन सा तेन रराज प्रमदोत्तमा । नवोदितेन पूर्वाशा बिंबेन सवितुर्यथा ॥ २१६ ॥
 नाभिश्च तत्सुतं दृष्ट्वा दिव्यालंकारधारिणं । त्रैलोक्यैश्वर्यसंयुक्तं मेने स्वं परमद्भुतिं ॥ २१७ ॥
 सुतगात्रसमासंगसंजातसुखसंपदः । मीलिताक्षत्रिभागस्य मनोस्य द्रवतां गतं ॥ २१८ ॥

सुरेंद्रपूजया प्राप्तः प्रधानत्वं जिनो यतः । ततस्तमृषभाभिरुष्यां निन्यतुः पितरौ सुतं ॥ २१९ ॥
 तयोरन्योन्यसंबद्धं श्रेम यद्बृद्धिमागतं । तज्जातमधुना बाले पूर्ववच्च तयोरपि ॥ २२० ॥
 करांगुष्टे ततो न्यस्तममृतं वज्रपाणिना । पिबन् क्रमेण संप्राप देहस्योपशयं जिनः ॥ २२१ ॥
 ततः कुमारकैर्युक्तो वयस्यैरिन्द्रनोदितेः । अनवद्यां चकारासौ क्रीडां पित्रोः सुखावहां ॥ २२२ ॥
 आसनं शयनं यानं भोजनं वसनानि च । चारणादिकमन्यच्च सकलं तस्य शक्रजं ॥ २२३ ॥
 कनीयसैव कालेन परां बृद्धिमवाप सः । मेरुभित्तिसमाकारं विभ्रद्वक्षः समुन्नतं ॥ २२४ ॥
 आशास्त्वैरमालानस्तंभसंस्थानतां गतौ । बाहू तस्य समस्तस्य जगतः कल्पपादपौ ॥ २२५ ॥
 उरुदंडद्वयं दध्रे स्वकांतिकृतचर्चनं । त्रैलोक्यगृहघृत्यर्थं स्तंभद्वयसमुच्छ्रितं ॥ २२६ ॥
 द्वयं बभार तद्भवत्रमन्योन्यस्य विरोधकं । कांत्या जितनिशानाथं दीप्त्या च जितभास्करं २२७
 करौ तस्यारुणच्छायौ पल्लवादापि कौमलौ । धूलीकारे समस्तानां भ्रूतामथ च क्षमौ ॥ २२८ ॥
 निविडः केशसंघातः स्त्रियोत्यंतं बभूव च । नीलांजनशिलाकारो मूर्द्धि हेमगिरेरिव ॥ २२९ ॥
 धर्मात्मनापि लोकस्य तेन सर्वस्य लोचने । उपमानमतीतेन हृते रूपेण शम्भुना ॥ २३० ॥
 तस्मिन्काले प्रनेष्टेषु कल्पवृक्षेष्वशेषतः । अकृष्टपच्यशस्येन मही सर्वा विराजते ॥ २३१ ॥

वाणिज्यव्यवहारेण शिल्पैश्च रहिताः प्रजाः । अभावाद्भ्रमंज्ञायाः पाखंडैश्च विवर्जिताः ॥ २३२ ॥
 आसीदिक्षुरसस्तासामाहारः पद्मसान्वितः । स्वयं छिन्नच्युतः क्रांतिवीर्यादिकरणक्षमः ॥ २३३ ॥
 सोपि कालानुभावेन स्वयं गलति नो यदा । यंत्रनिष्पीडनज्ञश्च न लोकोनुपदेशतः ॥ २३४ ॥
 पश्यंतोपि तदा सस्यं तत्संस्कारविधौ जडाः । क्षुधा संतापिताः सद्यः प्रजाः व्याकुलतां गताः ॥
 ततः शरणमीयुस्ताः नाभिं संघातमागताः । उच्युश्चेति वचः स्तुत्वा प्रणम्य च महार्तयः ॥ २३६ ॥
 नाथ! याताः समस्तास्ते प्रक्षयं कल्पपादपाः । क्षुधासंतापितानस्मांस्त्रायस्व शरणागतान् २३७
 भूमिजं फलसंपन्नं किमप्येतच्च दृश्यते । विधिमस्य न जानीमः संस्कारे भक्षणोचितं ॥ २३८ ॥
 स्वच्छंदचारिणामेतद्दोकुलानां स्तनांतरात् । क्षरन् भक्ष्यमभक्ष्यं किं कथं चेति वद प्रभो ॥ २३९ ॥
 व्याघ्रसिंहादयः पूर्वं क्रीडास्वालिंगनोचिताः । अधुना त्रासयंत्येते प्रजाः कलहतत्पराः ॥ २४० ॥
 मनोहराणि दिव्यानि स्थलानि जलजानि च । दृश्यंते न तु जानीमः सुखमेभिर्यथा भवेत् २४१
 अतः संस्करणोपायमेतेषां वद देव नः । यतः सुखेन जीवामस्त्वत्प्रसादेन रक्षिताः ॥ २४२ ॥
 एवमुक्तः प्रजाभिः सन्नाभिः कारुण्यसंगतः । जगाद वचनं धीरो वृत्तेर्दर्शनकारणं ॥ २४३ ॥
 उत्पत्तिसमये यस्य रत्नवृष्टिरभूच्चिरं । आगमश्च सुरेंद्राणां लोकक्षोभनकारणं ॥ २४४ ॥

महातिशयसंपन्नं तमुपेत्य समं वयं । ऋषभं परिपृच्छामः कारणं जीवनप्रदं ॥ २४५ ॥
 तस्य देवस्य लोकस्मिन्सदृशो नस्ति मानवः । सर्वेषां तमसामंते तस्यात्मा संप्रतिष्ठितः ॥ २४६ ॥
 इत्युक्तास्तेन साकं ते नाभेयस्यातिकं गताः । दृष्ट्वा च पितरं देवो विधिं चक्रे यथोचितं ॥ २४७ ॥
 उपविष्टस्ततो नाभिर्नाभेयश्च यथासनं । अथैनं स्तौतुमारब्धाः प्रजाःप्रणतिपूर्वकं ॥ २४८ ॥
 लोकं सर्वमतिक्रम्य तेजसा ज्वलितं वपुः । सर्वलक्षणसंपूर्णं तवैतन्नाथ शोभते ॥ २४९ ॥
 गुणैस्तत्र जगत्सर्वं व्याप्तमत्यंतनिर्मलैः । ब्रह्मादकरणोद्भूतैः शशांककिरणैरिव ॥ २५० ॥
 वयं प्रभुं समायाता पितरं तत्र कार्यिणः । गुणान् ज्ञानसमुद्भूतान् स चैष तव भाषते ॥ २५१ ॥
 सत्त्वं कोपि महासत्त्वो महात्मातिशयान्वितः । एवंविधोपि ये गत्वा निश्चयार्थं निषेवते ॥ २५२ ॥
 स त्वमेवंविधो भूत्वा रक्ष नः क्षुत्पीडितान् । उपायस्योपदेशेन सिंहादिभयतस्तथा ॥ २५३ ॥
 ततः कृपासमासक्तहृदयो नाभिनंदनः । शशास चरणप्राप्ता बद्धांजलिपुटाः प्रजाः ॥ २५४ ॥
 शिल्पानां शतमुद्दिष्टं नगराणां च कल्पनं । ग्रामादिसन्निवेशश्च तथा वैशमादिकारणं ॥ २५५ ॥
 क्षत्रित्राणे नियुक्ता ये तेन नाथेन मानवाः । क्षत्रिया इति ते लोके प्रसिद्धिं गुणतो गताः २५६ ॥
 वाणिज्यकृषिगोरक्षप्रभृतौ ये निवेशिताः । व्यापारे वैश्यशब्देन ते लोके परिकीर्तिताः ॥ २५७ ॥

ये तु श्रुत्वा हतिं प्राप्ता नीचकर्मविधायिनः । शूद्रसंज्ञामवापुस्ते भेदैः श्रेण्यादिभिस्तथा ॥२५८॥
युगं तेन कृतं यस्मादित्थमेतत्सुखावहं । तस्मात्कृतयुगं प्रोक्तं प्रजाभिः प्राप्तसंमदं ॥ २५९ ॥
नाभेयस्य सुनंदाभूबंदाच्च वनिताद्वयं । भरतादय उत्पन्नास्तयोः पुत्रा महौजसः ॥ २६० ॥
शतेन तस्य पुत्राणां गुणसंबंधचारुणा । अभूदलंकृता क्षोणी नित्यप्राप्तसमुत्सवा ॥ २६१ ॥
तस्यानुपममैश्वर्यं भुंजानस्थ जगद्गुरोः । प्रयातः सुमहान् कालो नाभेयस्यामितत्विषः ॥२६२॥
अथ नीलांजनाख्यायां नृत्यंत्यां सुरयोषिति । इयं तस्य समुत्पन्ना बुद्धिवैराग्यकारणं ॥२६३॥
अहो जना विडम्ब्यंते परितोषणचेष्टितैः । उन्मत्तचरिताकारैः स्ववपुःखेदकारणैः ॥ २६४ ॥
अत्र कश्चित्पराधीनो लोके भृत्यत्वमागतः । आज्ञां ददाति कश्चिच्च तस्मै गर्वस्खलद्वचः ॥२६५॥
एवं धिगस्तु संसारं यस्मिन्नुत्पाद्यते परैः । दुःखमेव सुखाभिख्यां नीतं समूढमानसैः ॥ २६६ ॥
तस्मादिदं परित्यज्य कृत्रिमं क्षयवत्सुखं । सिद्धसौख्यसमावाप्त्यै करोम्याशु विचेष्टितं ॥२६७॥
यावदेवं मनस्तस्य प्रवृत्तं शुभचितने । तावच्छौकांतिकेदेवैरिदमागत्य भाषितं ॥ २६८ ॥
साधु नाथावबुद्धं ते त्रैलोक्ये हितकारणं । विच्छिन्नस्य महाकालो मोक्षमार्गस्य वर्तते ॥२६९॥
एते विपरिषर्तते भवदुःखमहारणवे । उपदेशस्य दातारमंतरेणासुधारिणः ॥ २७० ॥

ब्रजंतु सांप्रतं जीवा देशितेन यथा त्वया । युक्तमक्षयसौख्येन लोकाग्रेव स्थितं पदं ॥ २७१ ॥
 इति तस्य प्रबुद्धस्य स्वयमेव महात्मनः । सुरैरुदाहृता वाचः प्रयाताः पुनरुक्तां ॥ २७२ ॥
 इति निष्क्रमणे तेन चिंतिते तदनंतरं । आगताः पूर्ववेद्वाः पुरंदरपुरस्सराः ॥ २७३ ॥
 आगत्य च सुरैः सर्वैस्तुतः प्रणतिपूर्वकं । चिंतितं साधु नाथेति भाषितं च पुनः पुनः ॥ २७४ ॥
 ततो रत्नप्रभाजालजटिलीकृतदिग्मुखां । चंद्रांशुनिकराकारप्रचलच्चारुचामरां ॥ २७५ ॥
 पूर्णचंद्रनिभादर्शकृतशोभां सुबुद्धदां । अर्द्धचंद्रकसंयुक्तामंशुकध्वजभूषितां ॥ २७६ ॥
 दिव्यसृग्भिः कृतामोदां मुक्ताहारविराजितां । सुदर्शनां विमानाभां किंकिणीभिःकृतस्वनां २७७
 सुरनाथार्पितस्कंधां देवशिल्पिविनिर्मितां । आरुह्य शिविकां नाथो निर्जगाम निजालयात् ॥ २७८ ॥
 ततः शब्देन तूर्याणां नृत्यतां च दिवौकसां । त्रिलोकविवरापूरश्चक्रे प्रतिनिनादिना ॥ २७९ ॥
 ततोऽत्यंतमहाभूत्या भक्त्या देवैः समन्वितः । तिलकाह्वयमुद्यानं संप्राप जिनपुंगवः ॥ २८० ॥
 प्रयाग इति देशोसौ प्रजाभ्योस्मिन् गतो यतः । प्रकृष्टो वा कृतस्त्यागः प्रयागस्तेन कीर्तितः ॥
 आपृच्छन् ततः कृत्वा पित्रोर्वधुजनस्य च । नमः सिद्धेभ्य इत्युक्त्वा श्रामण्यं प्रतिपद्यत ॥ २८२ ॥
 अलंकारैः समं त्यक्त्वा वसनानि महाशुनिः । चकारासौ परित्यागं केशानां पंचसृष्टिभिः २८३

ततो रत्नपटे केशान् प्रतिपद्य सुराधिपः । चिक्षेप मस्तके कृत्वा क्षीरकूपारवारिणि ॥ २८४ ॥
 महिमानं ततः कृत्वा जिनदीक्षानिमित्तकं । यथा यातं सुरा जगुर्मनुष्याश्च विचेतसः ॥ २८५ ॥
 सहस्राणि च चत्वारि नृपाणां स्वामिभक्तितः । तदाकृतमजानंति प्रतिपन्नानि नद्यतां ॥ २८६ ॥
 ततो वर्षार्द्धमात्रं स कायोत्सर्गेण निश्चलः । धराधरैर्द्रवत्स्थौ कृतेन्द्रियसमस्थितिः ॥ २८७ ॥
 वातोद्धृता जटास्तस्य रेजुगकुलमूर्तयः । धूमाल्य इव सद्भयानवह्निशक्तस्य कर्मणः ॥ २८८ ॥
 ततः षडपि नो यावन्मासा गच्छति भूमृतां । भग्नस्तावदसौ संघः परीषहमहाभटैः ॥ २८९ ॥
 केचिन्निपतिता भूमौ दुःखानिलसमाहताः । केचित्सरसवीर्यत्वादुपविष्टा महीतले ॥ २९० ॥
 कायोत्सर्गं परित्यज्य गताः केचित्फलाशनं । संतप्तमूर्तयः केचित्प्रविष्टाः शीतलं जलं ॥ २९१ ॥
 केचिन्नागा इवोद्धृता विविशुर्गिरिगह्वरं । परावृत्यमनाः केचित्प्रारब्धा जिनमीक्षितुं ॥ २९२ ॥
 मानी तत्र मरीचिस्तु दधत्काषायवाससी । परिव्राट्शासनं चक्रवल्किभिः प्रत्यवस्थितः ॥ २९३ ॥
 ततः फलादिकं तेषां नग्नरूपेण गृह्णतां । विचेरुर्गने वाचो दर्शनानां सुधाशुजां ॥ २९४ ॥
 अनेन नग्नरूपेण न वर्तत इदं नृपाः । समाचरितुमत्यर्थं दुःखहेतुरयं हि वः ॥ २९५ ॥
 ततः परिदधुः केचित्पत्राण्यन्ये तु वल्कलं । चर्माणि केचिदन्ये तु वासः प्रथममुज्झितं ॥ २९६ ॥

लज्जिताः स्वेन रूपेण केचित्तु कुशचीवरं । प्राप्यामीभिस्ततस्तृप्तिं फलैः शीतजलेन च ॥२९७॥
संभूय ते ततो भग्नाः दुर्दशाचारवर्तिनः । विश्रब्धाः कर्तुमारब्धा दूरं कृत्वा प्रधारणं ॥ २९८ ॥
तेषां केनचिदित्युक्तास्ततो भूपेन ते नृपाः । एतेन कथितं किञ्चित्कस्मैचिद्भवतामिति ॥ २९९ ॥
नैतेन कथितं किञ्चिदस्मभ्यमिति ते ध्रुवं । ततोऽन्येनोदितं वाक्यमिति भोगाभिलाषिणः ॥३००॥
उत्तिष्ठत निजान्देशान् ब्रजामोत्र स्थितेन किं । प्राप्नुमः पुत्रदारादिवकालोकनजं सुखं ॥३०१॥
अपरेणेति तत्रोक्तं ब्रजामो विह्वला वयं । नहि किञ्चिदकृतव्यं विद्यतेस्माकमार्तितः ॥ ३०२ ॥
नाथेन तु विना यातान्निरीक्ष्य भरतो रूषा । मारयिष्यति नोऽवश्यं देशान्वापहरिष्यति ॥३०३॥
नाभेयो वा पुनर्यस्मिन्काले राज्यं प्रपत्स्यते । तदास्य दर्शयिष्यामो निह्रपाः कथमाननं ३०४
तस्मादत्रैव तिष्ठामो भक्षयंतः फलादिकं । सेवामस्यैव कुर्वाणा भ्राम्यंतः सुखमिच्छया ॥३०५॥
प्रतिमास्थस्य तस्याथ नमिश्च विनमिस्तथा । तस्थुतः पादयोर्नत्वा भोगयाचनतत्परौ ॥३०६॥
याच्यमानौ विदित्वा तावासनस्य प्रकंपनात् । आयातो धरणो नाम्ना नागराजस्त्वरान्वितः ३०७
विकृत्य जिनरूपं स ताभ्यां विद्ये वरे ददौ । प्राप्य विद्ये वरे यातौ विजयार्द्धनगे क्षणात् ॥३०८॥
योजनानि दशारुह्य तत्र विद्या मृदालयाः । नानादेशपुराकीर्णाः भोगैर्भोगक्षितैः समाः ॥३०९॥

उपर्यथ समारूढ्य योजनानि पुनर्दश । गंधर्वकिन्नरादीनां नगराणि सहस्रशः ॥ ३१० ॥
अतोपि समतिक्रम्य पंचयोजनमंतरं । अर्हद्भवनसंछन्नो भाति नंदीश्वराद्रिवत् ॥ ३११ ॥
भवनेष्वर्हतां तेषु स्वाध्यायगतचेतसः । मुनयश्चारणा नित्यं तिष्ठति परमौजसः ॥ ३१२ ॥
दक्षिणे विजयार्द्धस्य भागे पंचाशदाहिताः । रथनूपुरसंध्याभ्रप्रभृतीनां पुरां ततः ॥ ३१३ ॥
उत्तरेण तथा षष्टिर्नगराणां निवेशिता । आकाशवह्न्यभादीनि यानि नामानि विभ्रति ॥ ३१४ ॥
देशग्रामसमाकीर्णं मटवाकारसंकुलं । सखेटकर्वटाटोपं तत्रैकैकं पुरोत्तमं ॥ ३१५ ॥
उदारगोपुराट्टालं हेमप्राकारतोरणं । वाप्युद्यानसमाकीर्णं स्वर्गभोगोत्सवप्रदं ॥ ३१६ ॥
अकृष्टसर्वसस्याढ्यं सर्वपुष्पफलद्रुमं । सर्वौषधिसमाकीर्णं सर्वकामप्रसादनं ॥ ३१७ ॥
मोगभूमिसमं शश्वद्राजते यत्र भूतलं । मधुक्षीरघृतादीनि बहूते तत्र निर्झराः ॥ ३१८ ॥
सरांसि पद्मयुक्तानि हंसादिकलितानि च । मणिकंचनसोपानाः स्वच्छमिष्टमधूदकाः ॥ ३१९ ॥
सरोरुहरजश्छन्ना विरेजुस्तत्र दीधिकाः । सवत्सकामधेनूनां संपूर्णेदुसमत्विषां ॥ ३२० ॥
सुवर्णखुरश्रृंगाणां संघाः शालासु तत्र च । नेत्रानंदकरीणां च वसंति यत्र धेनवः ॥ ३२१ ॥
यासां वर्षश्च मूत्रं च सुगंधं तु सरुष्कवत् । कांतिवीर्यप्रदं तासां पयः केनोपमीयते ॥ ३२२ ॥

नीलनीरजवर्णानां तथा पद्मसमत्विषां । महिषीणां सपुत्राणां सर्वोसामत्र पंक्तयः ॥ ३२३ ॥
 धान्यानां पर्वताकाराः पल्यौघाः क्षयवर्जिताः । वाप्युद्यानपरिक्षिप्ताः प्रासादाश्च महाप्रमाः ३२४
 रेणुकंठकनिर्मुक्ताः रथ्यामार्गाः सुखावहाः । महातरुकृतच्छायाः प्रथाः सर्वरसान्विताः ॥३२५॥
 मासांश्च चतुरस्तत्र श्रोत्रानंदकरध्वनिः । देशे काले च पर्जन्यः कुरतेऽमृतवर्षणं ॥ ३२६ ॥
 हिमानिलविनिर्मुक्तो हेमंतः सुखभागिनां । यथेप्सितपरिप्राप्तवाससां साधु वर्तते ॥ ३२७ ॥
 मृदुतापो निदाघेपि शंकावानिव भास्करः । नानारत्नः प्रभाक्रान्तो बोधकः पद्मसंपदां ॥ ३२८ ॥
 ऋतवोन्येपि चेतःस्थवस्तुसंप्रापणोचिताः । नीहारादिविनिर्मुक्ताः शोभंते निर्मला दिशः ॥३२९॥
 न कश्चिदेकदेशोपि तस्मिन्नस्थसुखालयः । रमंतं सततं सर्वा भोगभूमिष्विव प्रजाः ॥ ३३० ॥
 योषितः सुकुमारंगाः सर्वाभरणभूषिताः । इंगितज्ञानकुशलाः कीर्तिश्रीहीघृतिप्रभाः ॥ ३३१ ॥
 काचित्कमलगर्भाभा काचिदिदीवरप्रभा । काचिच्छिरीषसंकाशा काचिद्विद्युत्समद्युतिः ॥ ३३२ ॥
 नंदनस्येव वातेन निर्मितास्ताः सुगंधतः । वसंतादिव संभूताश्चारुष्णविभूषणात् ॥ ३३३ ॥
 चंद्रकांतिविनिर्माणशरीरा इव चापराः । कुर्वति सततं रामा निजज्योत्स्ना सरस्तरं ॥ ३३४ ॥
 त्रिवर्णनेत्रशोभिन्थो गत्या हंसत्रधूसमाः । पीनस्तन्यः कुशोदर्यः सुरस्त्रीसमविभ्रमाः ॥ ३३५ ॥

नराश्र्वद्रमुखाः शूराः सिंहोरस्का महाशुजाः । आकाशगमने शक्ताः सुलक्षणगुणक्रियाः ॥३३६॥
न्दायवर्तनसंतुष्टाः स्वर्गवाप्तिसमप्रभाः । विचरन्ति सनारीका यथेष्टं कामरूपिणः ॥ ३३७ ॥

श्रेण्योरेवं रम्ययोस्तन्नितांतं । विद्याजायासंपरिष्वक्तचित्ताः ॥

इष्टान्भोगान्शुजते भूमिदेवाः । धर्मासक्तानंतरायेण मुक्ताः ॥ ३३८ ॥

एवंरूपा धर्मलाभेण सर्वे । संप्राप्यन्ते प्राणिनो भोगलाभाः ।

तस्मात्कर्तुं धर्ममेकं यत्तद्वं । नष्टं ध्वांतं स्वं रवेस्तुल्यचेष्टं ॥ ३३९ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते विद्याधरलोकाभिधानं नाम तृतीयं पर्व ।

अथ चतुर्थं पर्व ।

अथासौ भगवान् ध्यानी शातकौभप्रभः प्रभुः । हिताय जगते कर्तुं दानधर्मं समुद्यतः ॥ १ ॥
निःशेषदोषनिर्मुक्तो मौनमांश्रित्य नैष्टिकं । संहृत्य प्रतिमां धीरो जगाम धरणीतलं ॥ २ ॥
ददृशुस्तं प्रजा देवं भ्राम्यंतं तुंगविग्रहं । देहप्रभापरिच्छन्नं द्वितीयमिव भास्करं ॥ ३ ॥
यत्र यत्र पदन्यासमकरोत्स जिनेश्वरः । तस्मिन्विकचपद्मानि भवंतीव महीतले ॥ ४ ॥

मेरुकूटसमाकारभासुरांशः समाहितः । स रेजे भगवान् दीर्घजटाजालहृतांशुमान् ॥ ५ ॥
अन्यदा हास्तिनपुरं विहरन्स समागतः । अविशच्च दिनस्याद्धं गते मेरुरिव श्रिया ॥ ६ ॥
मध्याह्नरविसंकाशं दृष्ट्वा तं पुरुषोत्तमं । सर्वे नराश्च नार्यश्च सुमूर्च्छुरतिविस्मयात् ॥ ७ ॥
नानावर्णानि वस्त्राणि रत्नानि विविधानि च । हस्त्यश्चरथयानानि तस्मै ढौकितवान् जनः ॥ ८ ॥
मुग्धाः पूर्णेंदुवदनाः कन्यास्तामरसेक्षणाः । उपनिन्युर्नराः केचिद्विनीताकारधारिणः ॥ ९ ॥
तस्मै न रुचिताः सत्यः स्वस्याप्यप्रियतां गताः । कन्यास्ता निरलंकारा ध्यायंत्यस्तं व्यवस्थिताः ॥
अथ प्रासादशिखरे स्थितः श्रेयान् महीपतिः । दृष्ट्वेनं स्निग्धया दृष्ट्या पूर्वजन्म समस्मरत् ॥ ११ ॥
उत्थाय च नृसिंहोसौ सांतःपुरसुहृज्जनः । कृतांजलिपुरः स्तोत्रव्यग्रोष्टुपुंयंकजः ॥ १२ ॥
तस्य प्रदक्षिणां कुर्वन् राज स नराधिपः । मेरोनितंबमंडल्यां भ्राम्यन्निव दिवाकरः ॥ १३ ॥
ततः कुंतलभारेण प्रमृज्य चरणद्वयं । तस्यानंदाश्रुभिः पूर्वं क्षालितं तेन भूभृता ॥ १४ ॥
रत्नपात्रेण दत्वार्धं कृततत्पादमार्जनः । शुचौ देशे स्थितायास्मै विधिना परमेण सः ॥ १५ ॥
रसमिक्षोः समादाय कलशस्थं सुशीतलं । चकार परमं श्राद्धं तद्गुणाकृष्टमानसः ॥ १६ ॥
ततः प्रमुदितैर्देवैः साधु शब्दौघमिश्रितः । नमो वैर्दुर्भिव्वानश्चक्रे दिक्चक्रपूरणः ॥ १७ ॥

पुष्याणां पंचवर्णानां वृष्टीश्च प्रमथाधिपाः । अहोदानमहोदानमित्युक्त्वा वद्वृषुर्मुदा ॥ १८ ॥
 अनिलोत्तिसुखस्पर्शो दिशः सुरभयन् बवौ । पूरयंती नभोभागं वसुधारा पपात च ॥ १९ ॥
 संग्राप्तः सुरसन्मानं त्रिजगद्विस्मयप्रदं । पूजितो भरतस्यापि श्रेयान् प्रीतिसमुत्कटं ॥ २० ॥
 अथ प्रवर्तनं कृत्वा पाणिपात्रव्रतस्य सः । शुभध्यानं समाविष्टो भूयोपि विजितेन्द्रियः ॥ २१ ॥
 ततस्तस्य सितध्यानान्द्रगते मोहे परिक्षयं । उत्पन्नं केवलज्ञानं लोकालोकावलोकनं ॥ २२ ॥
 तेनैव च समं जातं तेजसो मंडलं महत् । कालस्य विकरन्द्रेदं रात्रिवासरसंभवं ॥ २३ ॥
 तद्देशे विपुलस्कंधो रत्नपुष्पैरलंकृतः । अशोकपादपोभूच्च विकसद्रक्तपल्लवः ॥ २४ ॥
 प्रकीर्णा सुमनोवृष्टिरामोदाकृष्टषट्पदा । नभस्थैरमरैर्नानारूपसंभवगामिनी ॥ २५ ॥
 महादुन्दुभयो नेदुः क्षुब्धसागरनिःस्वनाः । अदृष्टविग्रहैर्देवैराहताः करपल्लवैः ॥ २६ ॥
 यक्षौ पद्मपलाशाक्षौ सर्वालंकारभूषितौ । चालयांचक्रतुः स्वैरं चामरे चंद्रहासिनी ॥ २७ ॥
 मेरुमस्तकसंकाशं मुकुटं भूमियोषितः । सिंहासनं समुत्पन्नं कराहतदिवाकरं ॥ २८ ॥
 त्रिलोकविभुताचिन्हं मुक्ताजालकभूषितं । छत्रत्रयं समुद्भूतं तस्येव विमलं यशः ॥ २९ ॥
 सिंहासनस्थितस्यास्य सरणं समवान्वितं । प्राप्तस्य गदितुं शोभां केवली केवलं प्रभुः ॥ ३० ॥

ततस्तमत्रधिज्ञानादवंगम्य सुराधिपाः । वंदितुं सपदि प्राप्ताः परिवारसमन्विताः ॥ ३१ ॥
 ख्यातो वृषभसेनोस्य संजातो गणभृत्ततः । अन्ये च श्रमणा जाता महावैराग्ययोगिनः ॥ ३२ ॥
 यथास्थानं ततस्तेषु सरणे समवान्विते । यत्यादिषु निविष्टेषु गणेशेन प्रचोदितः ॥ ३३ ॥
 छादयंतीं स्वनादेन देवदुन्दुभिनिःस्वनां । जगाद् भगवान् वाचं तत्त्वार्थपरिशिंसीनीं ॥ ३४ ॥
 अस्मिन्निभुवने कृत्स्ने जीवानां हितमिच्छतां । शरणं परमो धर्मस्तस्माच्च परमं सुखं ॥ ३५ ॥
 सुखार्थं चेष्टितं सर्वं तच्च धर्मनिमित्तकं । एवं ज्ञात्वा जना यत्नात्कुरुध्वं धर्मसंग्रहं ॥ ३६ ॥
 वृष्टिर्विना कुतो मेधैः क सस्यं वीजवर्जितं । जीवानां च विना धर्मात्सुखमुत्पद्यते कुतः ॥ ३७ ॥
 गंतुकामो यथा पंगुर्मूको वक्तुं समुद्यतः । अंधो दर्शनकामश्च तथा धर्मादृते सुखं ॥ ३८ ॥
 परमाणोः परं स्वल्पं न चान्यन्नभसो महत् । धर्मादन्यश्च लोकेस्मिन्सुहृन्नास्ति शरीरिणः ॥ ३९ ॥
 मनुष्यभोगः स्वर्गश्च सिद्धसौख्यं च धर्मतः । प्राप्यते यत्तदन्येन व्यापारेण कृतेन किं ॥ ४० ॥
 अहिंसा निर्मलं धर्मं सेवंते ये विपश्चितः । तेषामेवोद्भ्रगमनं यांति तिर्यगधोन्यथा ॥ ४१ ॥
 यद्यप्युर्ध्वं तपःशक्त्या ब्रजेयुः परलिगिनः । तथापि किंकरा भूत्वा ते देवान्समुपासते ॥ ४२ ॥
 देवदुर्गतिदुःखानि प्राप्य कर्मवशात्ततः । स्वर्गच्युताः पुनस्तिर्यग्योनिमायांति दुःखिनः ॥ ४३ ॥

सम्यग्दर्शनसंपन्नाः स्वभ्यस्तजिनशासनाः । दिवं गत्वा च्युता बोधिं प्राप्य यांति परं शिवं ४४
सागाराणां यतीनां च धर्मोसौ द्विविधः स्मृतः । तृतीयं ये तु मन्यन्ते दग्धास्ते मोहवन्धिना ४५
अणुव्रतानि पंच स्युः त्रिप्रकारं गुणव्रतं । शिक्षाव्रतानि चत्वारि धर्मोयं गृहसेविनां ॥ ४६ ॥
सर्वारंभपरित्यागं कृत्वा देहेपि निःस्पृहाः । कालधर्मेण संयुक्ता गतिं ते यांति शोभतां ॥ ४७ ॥
महाव्रतानि पंच स्युस्तथा समितयो मताः । गुप्तयस्तिस्र उद्दिष्टा धर्मोयं व्योमवाससां ॥ ४८ ॥
धर्मेणानेन संयुक्ताः शुभध्यानपरायणाः । यांति नाकं च मोक्षं च हित्वा पृतिकलेवरं ॥ ४९ ॥
येपि जातस्वरूपाणां परमब्रह्मचारिणां । स्तुतिं कुर्वन्ति भावेन तेषु धर्ममवाप्नुयुः ॥ ५० ॥
तेन धर्मप्रभावेन कुगतिं न व्रजन्ति ते । लभन्ते बोधिलाभं च मुच्यन्ते येन किल्बिषात् ॥ ५१ ॥
इत्यादि देवदेवेन भाषितं धर्ममुत्तमं । श्रुत्वा देवमनुष्याश्च परमं मोदमागताः ॥ ५२ ॥
केचित्सम्यग्मतिं भेजुर्गृहिधर्ममथापरे । अनगारव्रतं केचिस्त्वशक्तेरनुगामिनः ॥ ५३ ॥
ततः समुद्यताः गंतुं जिनं नत्वा सुरासुराः । स्तुत्वा च निजधामानि गता धर्मविभूषिताः ॥ ५४ ॥
यं यं देशं स सर्वज्ञः प्रयाति गतियोगतः । योजनानां शतं तत्र जायते स्वर्गविभ्रमं ॥ ५५ ॥
स भ्रमन् बहुदेशेषु भव्यराशीनुपागतान् । रत्नत्रितयदानेन संसाराद्बुद्धतीतरन् ॥ ५६ ॥

तस्यासीद्गणपालानामशीतिश्चतुरस्ररा । सहस्राणि च तावन्ति साधूनां च तपोभृतां ॥ ५७ ॥
अत्यंतशुद्धचित्तास्ते रविचंद्रसमप्रभाः । एभिः परिवृतः सर्वा जिनो विहरते महीं ॥ ५८ ॥
चक्रवर्तिश्रियं तावत्प्राप्तो भरतभूपतिः । यस्य क्षेत्रमिदं नाम्ना जगत्प्रकटतां गतं ॥ ५९ ॥
ऋषभस्य शतं पुत्रास्तेजस्कांतिसमन्विताः । भ्रमणव्रतमास्थाय संप्राप्ताः परमं पदं ॥ ६० ॥
तन्मध्ये भरतश्चक्री बभूव प्रथमो भुवि । विनीतानगरे रम्ये साधुलोकनिषेविते ॥ ६१ ॥
अक्षया निधयस्तस्य नवरत्नादिसंभृताः । आकराणां सहस्राणि नवतिर्नवसंयुताः ॥ ६२ ॥
त्रयं सुरभिकोटीनां हलकोटिस्तथोदिताः । चतुर्भिरधिकार्शीतिलक्षाणां वरदंतिनां ॥ ६३ ॥
कोट्यश्चाष्टौदशोद्दिष्टा वाजिनां चातरंहसां । द्वात्रिंशच्च सहस्राणि पार्थिवानां महौजसां ॥ ६४ ॥
तावन्त्येव सहस्राणि देशानां पुरसंपदां । चतुर्दश च रत्नानि रक्षितानि सदा सुरैः ॥ ६५ ॥
पुरंध्रीणां सहस्राणि नवतिः षड्भिरन्विताः । ऐश्वर्यं तस्य निःशेषं गदितुं नैव शक्यते ॥ ६६ ॥
पौतनारख्ये पुरे तस्य स्थितो बाहुवली नृपः । प्रतिकूलो महासत्त्वस्तुल्योत्पादकमानसः ॥ ६७ ॥
तस्य युद्धाय संप्राप्तो भरतश्चक्रगवितः । सैन्येन चतुरंगेण छादयन्नधरणीतलं ॥ ६८ ॥
तयोर्गजघटाटोपसंघट्टरसंकुलं । संजातं प्रथमं युद्धं बहुसत्त्वक्षयाबहं ॥ ६९ ॥

अथोषाच विहस्यैवं भरतं बाहुविक्रमी । किं वराकेन लोकेन निहतेनामुनावयोः ॥ ७० ॥
 यदि निःस्पंदया दृष्ट्या भवताहं पराजितः । ततो निर्जितएवास्मि दृष्टियुद्धे प्रवर्त्यतां ॥ ७१ ॥
 दृष्टियुद्धे ततो भयस्तथा बाहुरणादिषु । वधार्थं भरतो आतुश्चक्रत्नं विस्ष्टवान् ॥ ७२ ॥
 तत्तस्यांत्यशरीरत्वादक्षमं विनिपातने । तस्यैव पुनरायातं समीपं विफलक्रियं ॥ ७३ ॥
 ततो आत्रा समं वैरमवबुध्य महामनाः । संप्राप्तो भोगवैराग्यं परमं भुजविक्रमी ॥ ७४ ॥
 संत्यज्य सततो भोगान् भूत्वा निर्वस्त्रभूषणः । वर्षं प्रतिमथा तस्थो मेरुवनिःप्रकंपकः ॥ ७५ ॥
 बल्मीकविवरोघांतरन्युग्रैःसमहोरगैः । ज्यामार्दीनां च बल्लीभिः वेष्टितः प्राप केवलं ॥ ७६ ॥
 ततः शिवपदं प्रापदायुपः कर्मणः क्षये । प्रथमं सोवसर्पिण्यां मुक्तिमार्गं व्यशोधयत् ॥ ७७ ॥
 भरतस्त्वकरोद्राज्यं कंटकैः परिवर्जितं । षड्भिर्मर्गैर्विभक्तायां सर्वस्यां भरतक्षितौ ॥ ७८ ॥
 विद्याधरपुराकारा ग्रामाः सर्वसुखावहाः । देवलोकप्रकाराश्च पुरःपरमसंपदः ॥ ७९ ॥
 देवा इव जनास्तेषु रेजुः कृतयुगे सदा । मनोविषयसंप्राप्तविचित्रांबरभूषणाः ॥ ८० ॥
 देशा भोगशुभा तुल्या लोकपालोपमा नृपाः । अप्सरःसदृशा नार्यो मदनावासभूमयः ॥ ८१ ॥
 एवमेकात्तपत्रायां पृथिव्यां भरताधिपः । आखंडल इव स्वर्गे भुंक्ते कर्मफलं शुभं ॥ ८२ ॥

रक्षितं यस्य यक्षाणां सहस्रेण प्रयत्नतः । सर्वेन्द्रियसुखं रत्नं सुभद्राख्यं विराजते ॥ ८३ ॥
 पंचपुत्रशतान्यस्य धैरिदं भरताह्वयं । क्षेत्रं विभागतो भुक्तं पित्रा दत्तमकंटकं ॥ ८४ ॥
 अर्थैवं कथितं तेन गौतमेन महात्मना । श्रेणिकः पुनरप्याह वाक्यमेतत्कुतूहली ॥ ८५ ॥
 वर्णत्रयस्य भगवन्संभवो मे त्वयोदितः । उत्पत्तिं सूत्रकंठानां ज्ञातुमिच्छामि सांप्रतं ॥ ८६ ॥
 प्राणिघातादिकं कृत्वा कर्म साधु जुगुप्सितं । परं वहंत्यमी गर्वं धर्मप्राप्तिनिमित्तकं ॥ ८७ ॥
 तदेषां विपरीतानां उत्पत्तिं वक्तुमर्हसि । कथं चैषां गृहस्थानां भक्तो लोकः प्रवर्तते ॥ ८८ ॥
 एवं प्रष्टो गणेशोसाविदं वचनमब्रवीत् । कृपांगनापरिष्वक्तहृदयोद्गतमत्सरः ॥ ८९ ॥
 श्रेणिक श्रूयतामेषां यथा जातः समुद्भवः । विपरीतप्रवृत्तीनां मोहावष्टब्धचेतसां ॥ ९० ॥
 साकेतनगरासन्ने प्रदेशे प्रथमो जिनः । आसांचक्रेऽन्यदा देवस्तिर्यग्मानववेष्टितः ॥ ९१ ॥
 ज्ञात्वा तं भरतस्तुष्टो ग्राहयित्वा सुसंस्कृतं । अन्नं जगाम यत्यर्थं बहुभेदप्रकल्पितं ॥ ९२ ॥
 प्रणम्य च जिनं भक्त्या समस्तांश्च दिगंबरान् । भ्रमौ करद्वयं कृत्वा वाणीमितां प्रभाषत ॥ ९३ ॥
 प्रसादं भगवंतो मे कर्तुमर्हथ याचिताः । प्रतीच्छत मया भिक्षां शोभनामुपपादितां ॥ ९४ ॥
 इत्युक्ते भगवानाह भरेतेयं न कल्पते । साधूनामीदृशी भिक्षा या तदुद्देशसंस्कृता ॥ ९५ ॥

एते हि तृष्णया मुक्ता निजितेन्द्रियशत्रवः । विधायापि बहून्मासानुपवासं महागुणाः ॥ ९६ ॥
 भिक्षां परगृहे लब्धां निर्दोषां मौनमास्थिताः । भुञ्जते प्राणवृत्त्यर्थं प्राणा धर्मस्य हेतवः ॥ ९७ ॥
 धर्मं चरंति मोक्षार्थं यत्र पीडा न विद्यते । कथंचिदपि सत्त्वानां सर्वेषां सुखच्छितां ॥ ९८ ॥
 श्रुत्या तद्वचनं सम्राडचित्तयदिदं चिरं । अहो वत महाकष्टं जनेश्वरमिदं व्रतं ॥ ९९ ॥
 तिष्ठति सुनयो यत्र स्वस्मिन् देहेपि निःस्पृहाः । जातरूपधरा धीराः शान्तप्रशममूर्तयः ॥ १०० ॥
 इदानीं भोजयाम्येतान्सागारव्रतमाश्रितान् । लक्षणं हेमसूत्रेण कृत्वैतेनमहांधसा ॥ १०१ ॥
 प्रकाममन्यदप्येभ्यो दानं यच्छामि भक्तितः । कनीयान्मुनिधर्मस्य धर्मोऽमीभिः समाश्रितः १०२
 सम्यग्दृष्टिजनं सर्वं ततोसौ धरणीतले । न्यमंत्रयन्महावैगैः पुरुषैः स्वस्य सस्मैतैः ॥ १०३ ॥
 महान्कलकलो जातः सर्वस्यामत्रनौ ततः । भो भो नैरा महादानं भरतः कर्तुमुद्यतः ॥ १०४ ॥
 उत्तिष्ठताशु गच्छामो बह्वरत्नादिकं धनं । आनयामो नरा ह्येते प्रेषितास्तेन सादराः ॥ १०५ ॥
 उक्तमन्यैरिदं तत्र पूजयत्येव सम्मतान् । सम्यग्दृष्टिजनान् राजा गमनं तत्र नो ब्रूथा ॥ १०६ ॥
 ततः सम्यग्दृशो याता हर्षं परममागताः । समं पुत्रैः कलत्रैश्च पुरुषा विनयस्थिताः ॥ १०७ ॥
 मिथ्यादृशोपि संग्राप्ता मायया वसुतृष्णया । भवनं राजराजस्य शक्रप्रासादसन्निभं ॥ १०८ ॥

अगणोप्तयवत्रीहिमुद्रमाषांकुरादिभिः । उच्चित्यलक्षणैः सर्वान्सम्यग्दर्शनसंस्कृतान् ॥ १०९ ॥
 अलक्षयत्सरत्नेन सूत्रचिन्हेन चारुणा । चामीकरमयेनासौ प्रावेशयदथो गृहं ॥ ११० ॥
 मिथ्यादृशोपि तृष्णार्त्ताश्रितया व्याकुलीकृताः । जल्पंतो दीनवाक्यानि प्रविष्टाः दुःखसागरं १११
 ततो यथेप्सितं दानं श्रावकेभ्यो ददौ नृपः । पूजितानां च चित्तं तेषां जाता दुरात्मनां ॥ ११२ ॥
 वयं केपि महापूता जगते हितकारिणः । पूजिता यन्नरेद्रेण श्रद्धयात्यंततुंगया ॥ ११३ ॥
 ततस्ते तेन गर्वेण समस्ते धरणीतले । प्रवृत्ता याचितुं लोकं दृष्ट्वा द्रव्यसमन्वितं ॥ ११४ ॥
 ततो मत्तिसमुद्रेण भरताय निवेदितं । यथाद्येति मया जैने वचनं सदसि श्रुतं ॥ ११५ ॥
 वर्द्धमानजिनस्यति भविष्यति कलौ युगे । एते ये भवता सृष्टाः पाखंडिनो महोद्धताः ॥ ११६ ॥
 प्राणिनो मारयिष्यति धर्मबुध्या विमोहिताः । महाकषायसंयुक्ताः सदा पापक्रियोद्यताः ॥ ११७ ॥
 कुग्रंथं वेदसंज्ञं च हिंसाभाषणतत्परं । वक्ष्यति कर्तृनिर्मुक्तं मोहयंतोखिलाः प्रजाः ॥ ११८ ॥
 महारंभेषु संसक्ताः प्रतिग्रहपरायणाः । करिष्यंति सदा निंदां जिनभाषितशासने ॥ ११९ ॥
 निर्ग्रंथमग्रतो दृष्ट्वा क्रोधं यास्यंति पापिनः । उपद्रवाय लोकस्य विषष्टांकुरा इव ॥ १२० ॥
 तच्छ्रुत्वा भरतः क्रुद्धः तान्सर्वान् हंतुमुद्यतः । त्रासितास्ते ततस्तेन नाभेयं शरणं गताः ॥ १२१ ॥

यस्मान्मा हननं पुत्र काशीरिति निवारितः । ऋषभेण ततो याता 'माहना' इति ते श्रुति ॥ १२२ ॥
 रक्षितास्ते यतस्तेन जिनेन शरणागताः । त्रातारभिद्रमित्युच्चैस्ततस्तं विबुधा जगुः ॥ १२३ ॥
 ये च ते प्रथमं भग्ना नृपा नाथानुगामिनः । व्रतांतरममी चक्रुः स्वबुद्धिपरिकल्पितं ॥ १२४ ॥
 तेषां शिष्याः प्रशिष्याश्च मोहयंतः कुहेतुभिः । जगद्गर्वपरायत्ताः कुशास्त्राणि प्रचक्रिरे ॥ १२५ ॥
 भृगुरंगीगिरा वन्हिः कपिलोत्रिविदस्तथा । अन्ये च बहवोऽज्ञानाज्जाता वल्कलतापसाः १२६
 स्त्रियं दृष्ट्वा कुचित्तास्ते पुष्टिगं प्राप्तविक्रियं । पिदधुर्मोहसंछन्नाः कोपीनेन नराधमाः ॥ १२७ ॥
 सूत्रकंठाः पुरा तेन ये सृष्टाश्चक्रवर्तिना । वीजवत्प्रसृतास्तेत्र संतानेन महीतले ॥ १२८ ॥
 प्रस्तावगतमेतत्ते कथितं द्विजकल्पनं । इदानीं प्रकृतं वक्ष्ये राजन् शृणु समाहितः ॥ १२९ ॥
 अथासौ लोकमुत्तार्य प्रभूतं भवसागरात् । कैलाशशिखरे प्राप निर्वृतिं नाभिनंदनः ॥ १३० ॥
 ततो भरतराजोपि प्रव्रज्यां प्रतिपन्नवान् । साम्राज्यं तृणवत्यक्त्वा लोकविस्मयकारणं ॥ १३१ ॥
 स्थित्यधिकारोयं ते, श्रेणिक गदितः समासतस्त्वेनं । वंशाधिकारमधुना पुरुषरवे विद्धि सादरं वच्मि ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते ऋषभमाहात्म्याभिधानं नाम चतुर्थ पर्व ।

अथ पंचमं पर्व ।

जगत्यस्मिन्महावंशाश्चत्वारः प्रथिता नृप । एषां रहस्यसंयुक्ताः प्रमेदा बहुधोदिताः ॥ १ ॥
इक्ष्वाकुः प्रथमस्तेषामुन्नतो लोकभूषणः । ऋषिवंशो द्वितीयस्तु शशांककरनिर्मलः ॥ २ ॥
विद्याभृतां तृतीयस्तु वंशोत्थंतमनोहरः । हरिवंशो जगत्ख्यातश्चतुर्थः परिकीर्तितः ॥ ३ ॥
तस्यादित्ययशाः पुत्रो भरतस्योदपद्यत । ततः सितयशा जातो वलांकस्तस्य चाभवत् ॥ ४ ॥
जज्ञे च सुबलस्तस्मात्ततश्चापि महाबलः । तस्मादतिबलो जातस्ततश्चामृतशब्दितः ॥ ५ ॥
सुभद्रः सागरो भद्रो रचितेजास्तथा शशी । प्रभूततेजाः तेजस्वी तपनोथ प्रतापवान् ॥ ६ ॥
अतिवीर्यः सुवीर्यश्च तथोदितपराक्रमः । महेंद्रविक्रमः सूर्य इन्द्रद्युम्नो महेंद्रजित् ॥ ७ ॥
प्रभुर्विभुरविध्वंसो वीतभीर्दृषभध्वजः । गरुडांको मृगांकश्च तथान्ये पृथिवीभृतः ॥ ८ ॥
राज्यं सुतेषु निक्षिप्य संसारार्णवभीरवः । शरीरेष्वपि निःसंगा निर्ग्रथव्रतमाश्रिताः ॥ ९ ॥
अयमादित्यवंशस्ते कथितः क्रमतो नृपः । उत्पत्तिः सोमवंशस्य सांप्रतं परिकीर्त्यते ॥ १० ॥
ऋषभस्याभवत्पुत्रो नाम्ना बाहुबलीति यः । ततः सोमयशा नाम सौम्यःसूनुरजायत ॥ ११ ॥
ततो महाबलो जातस्ततोस्य सुबलोभवत् । स्मृतो भुजवली तस्मादेवमाद्या नृपाधिपाः ॥ १२ ॥

शशिवंशसमुत्पन्नाः क्रमेण सितचेष्टिताः । श्रामण्यमनुभूयाद्यु संप्राप्ताः परमं पदं ॥ १३ ॥
 केचित्तु तनुकर्माणो भुंजानास्तपसः फलं । स्वर्गे चकुरवस्थानमासन्नभवनिर्गमाः ॥ १४ ॥
 एष ते सोमवंशोपि कथितः पृथिवीपते । वैद्याधरमतो वंशं कथयामि समासतः ॥ १५ ॥
 नमेर्विद्याधरेंद्रस्य रत्नमाली सुतोभवत् । रत्नवज्रस्ततो जातस्ततो रत्नरथोभवत् ॥ १६ ॥
 रत्नचित्रोभवत्समाज्जातश्चंद्ररथस्ततः । जज्ञेऽतो वज्रसंधारुयो वज्रसेनश्रुतिस्ततः ॥ १७ ॥
 उद्भूतो वज्रदंष्ट्रोस्ततो वज्रध्वजोभवत् । वज्रायुधश्च वज्रश्च सुवज्रो वज्रभृत्तथा ॥ १८ ॥
 वज्राभो वज्रबाहुश्च वज्रांको वज्रसंज्ञकः । वज्रास्यो वज्रपाणिश्च वज्रजातुश्च वज्रवान् ॥ १९ ॥
 विद्युन्मुखः सुवक्रश्च विद्युदंष्ट्रश्च तत्सुतः । विद्युत्वान् विद्युदाभश्च विद्युद्वेगोश्च वैद्युतः ॥ २० ॥
 इत्याद्या बहवः शूरा विद्याधरपुराधिपाः । गता दीर्घेण कालेन चेष्टितोचितमांश्रमं ॥ २१ ॥
 सुतेषु प्रभुतां न्यस्य जिनदीक्षामुपाश्रिताः । हित्वा द्वेषं च रागं च केचित्सिद्धिमुपागताः ॥ २२ ॥
 केचिद्दिनाशमप्राप्ते समस्ते कर्मबंधने । संकल्पकृतसान्निध्यं सुरभोगमभुञ्जत ॥ २३ ॥
 केचित्तु कर्मपाशेन बद्धाः स्नेहगरीयसा । तत्रैव निधनं याता वागुरायां मृगा इव ॥ २४ ॥
 अथ विद्युदंष्ट्रो नाम्ना प्रभुः श्रेण्योर्द्वयोरपि । विद्यावलसमुन्नद्धो बभूवोन्नतविक्रमः ॥ २५ ॥

अन्यदा स गतोऽपश्यद्विद्रेहं गगनस्थितः । निर्ग्रथं योगमारूढं शैलनिश्चलविग्रहं ॥ २६ ॥
 स्थापितस्तेन नीत्वासौ नाम्ना पंचगिरौ गिरौ । कुरुध्वं बधमस्येति विद्यावंतश्च चोदिताः ॥ २७ ॥
 तस्य लोष्टुभिरन्यैश्च हन्यमानस्य योगिनः । बभूव समचित्तस्य संक्लेशो न मनागपि ॥ २८ ॥
 ततोस्य सहमानस्य संजयंतस्य दुःस्सहं । उपसर्गं, समुत्पन्नं केवलं सर्वभासनं ॥ २९ ॥
 धरणेन ततो विद्या हता विद्युद्ददृढस्थिताः । ततोसौ हृतविद्यः सन् ययाबुपशमं परं ॥ ३० ॥
 ततो नया पुनर्लब्धा विद्यानेन व्यवस्थया । प्रणतेनाजलिं कृत्वा संजयंतस्य पादयोः ॥ ३१ ॥
 तपः क्लेशेन भवतां विद्याः सेत्स्यंति भूरिणा । सिद्धा अपि तथासत्यः छेदं यास्यंति दुःकृतात् ॥
 अर्हद्विचमनाथस्य चैतस्योपरि गच्छतां । साधूनां च प्रमादेपि विद्या नंक्ष्यंति वः क्षणात् ॥ ३३ ॥
 धरणेन ततः पृष्टः संजयंतः कुतूहलात् । विद्युद्ददृढेन भगवन् कस्मादेवं विचेष्टितं ॥ ३४ ॥
 उवाच भगवानेवं संसारोस्मिन् चतुर्गतौ । भ्राम्यन्नहं समुत्पन्नो ग्रामे शकटनामनि ॥ ३५ ॥
 वणिग्घितकरो नाम्ना प्रियवादी दयान्वितः । स्वभावार्जवसंपन्नः साधुसेवापरायणः ॥ ३६ ॥
 कालधर्मं ततः कृत्वा राजा श्रीवर्द्धनाह्वयः । अभवत्कुमुदावत्यां व्यवस्थापालनोद्यतः ॥ ३७ ॥
 ग्रामे तत्रैव विप्रोभूत्स कृत्वा कुत्सितं तपः । कुदेवोत्र ततश्चुत्वा राज्ञः श्रीवर्द्धनस्य तु ॥ ३८ ॥

ख्यातो बन्दिशिखो नाम्ना सत्यवादीति विश्रुतः । अभूपुरोहितो रौद्रो गुप्ताकार्यकरो महान् ३९
 वणिग्प्रियमदत्तस्य स च द्रव्यमपान्हुत । राज्ञा द्यूतं ततः कृत्वा निर्जितः सांगुलीयकं ॥ ४० ॥
 तेनाभिज्ञानदानेन दास्या गत्वा तदालयं । उपनीतानि रत्नानि वाणिजे दुःखवर्तिने ॥ ४१ ॥
 ततो गृहीतसर्वस्वः खलीकृत्य द्विजाधमः । पुरो निर्वासितो दीनस्तपः परममाचरन् ॥ ४२ ॥
 मृत्वा कल्पं स माहेंद्रं प्राप्तस्तस्मात्परिच्युतः । खेचराणामधीशोयमभूद्विद्युद्दृढध्वनिः ॥ ४३ ॥
 श्रीवर्द्धनस्तपः कृत्वा मृत्वा कल्पमुपागतः । संजयंतश्रुतिर्जाता विदेहेहं ततश्च्युतः ॥ ४४ ॥
 तेन दोषानुबंधेन दृष्ट्वा मां क्रोधमूर्च्छितः । उपसर्गं व्याधादेष कर्मणां वशतां गतः ॥ ४५ ॥
 योसौ नियमदत्तोभूत्स कृत्वा तपसोर्जनं । राजा नागकुमाराणां जातस्त्वं शुभमानसः ॥ ४६ ॥
 अथ विद्युद्दृढस्याभून्नाम्ना दृढरथः सुतः । तत्र राज्यं स निक्षिप्य तपः कृत्वा गतो दिवं ॥ ४७ ॥
 अश्वधर्माभवत्तस्मादध्यायुरभवत्ततः । अश्वध्वजस्ततो जातस्ततो पद्मनभोभवत् ॥ ४८ ॥
 पद्ममाली ततोभूतोऽभवत्पद्मरथस्ततः । सिंहयानो मृगद्वर्मा मेघाल्मः सिंहसप्रभुः ॥ ४९ ॥
 सिंहकेतुः शशांकास्यश्चंद्राहश्चंद्रशेखरः । इंद्रचंद्ररथाभिल्यौ चक्रधर्मा तदायुधः ॥ ५० ॥
 चक्रध्वजो मणिग्रीवो मण्यंको मणिभासुरः । मणिस्थंदनमण्यास्यौ विबोष्ठो लविताधरः ॥ ५१ ॥

रक्तोष्ठो हरिचंद्रश्च पूश्चंद्रः पूर्णचंद्रमाः । बालेंदुश्चंद्रमश्चूडो व्योमैंदुरुडुपातनः ॥ ५२ ॥
 एकचूडो द्विचूडश्च त्रिचूडश्च ततोभवत् । वञ्जचूडस्ततस्तस्माद्भूरिचूडार्कचूडकौ ॥ ५३ ॥
 तस्माद्द्विहजटीजातो वन्हितेजास्ततोभवत् । बहवश्चैवमन्येपि कालेन क्षयमागताः ॥ ५४ ॥
 पालयित्वा श्रियं केचिन्न्यस्य पुत्रेषु तां पुनः । कृत्वा कर्मक्षयं याताः सिद्धैरध्यासितां महीं ५५
 — एवं वैद्याधरोयं ते राजन् वंशः प्रकीर्तितः । अवतारो द्वितीयस्य युगस्यातः प्रचक्ष्यते ॥ ५६ ॥
 — अम्य नाभेयचिन्हस्य युगस्य विनिवर्तते । हीनाः पुरातना भावाः प्रशस्ता अत्र भूतले ॥ ५७ ॥
 शिथिलायितुमारब्धाः परलोकक्रियारतिः । कामार्थयोः समुत्पन्ना जनस्य परमा मतिः ॥ ५८ ॥
 अथेक्ष्वाकुकुलोत्थेषु तेष्वतीतिषु राजसु । पुत्राश्रियं समुत्पन्नो धरणीधरनामतः ॥ ५९ ॥
 अयोध्यानगरे श्रीमान् प्रख्यातस्त्रिदशंजयः । इंदुरेखा श्रिया तस्य जितशत्रुस्तयोः सुतः ॥ ६० ॥
 पुरे पोदनसंज्ञेथ व्यानंदस्य महीपतेः । जातामंभोजमालायां नामतो विजयां सुतां ॥ ६१ ॥
 जितशत्रोः समायोज्य प्रव्रज्यस्त्रिदशंजयः । निर्वाणं च परिप्राप्तः कैलाशधरणीधरे ॥ ६२ ॥
 अथाजितजिनो जातस्तयोः पूर्वविधानतः । अभिषेकादि देवैर्द्रैः कृतं नाभेयवर्णितं ॥ ६३ ॥
 तस्य पित्रा जिताः सर्वे तज्जन्मनि यतो द्विषः । ततोसावजिताभिख्यां संप्राप्तो धरणीतले ॥ ६४ ॥

आसन्सुनयनानंदेत्यादयस्यस्य योषितः । यासां शच्यपि रूपेण शक्ता नानुकृतिं प्रति ॥ ६५ ॥
 अन्यदा रम्यमुद्यानं गतः शांतः पुरोजितः । पूर्वाह्ने फुल्लमैक्षिष्ट पंकजानां वनं महत् ॥ ६६ ॥
 तदेव संकुचद्वीक्ष्य भास्करेस्तं यियासति । अनित्यतां श्रियो मत्वा निर्वेदं परमंगतः ॥ ६७ ॥
 ततः पितरमापृच्छय मातरंसंब्रांधवान् । नाथःपूर्वविधानेन प्रव्रज्यां प्रतिपन्नवान् ॥ ६८ ॥
 क्षत्रियाणां सहस्राणि दशानेन समं ततः । निष्क्रांतानि परित्यज्य राज्यबंधुपरिग्रहं ॥ ६९ ॥
 षष्ठोपवासयुक्ताय तस्मै नाथाय पारणं । ब्रह्मदत्तो ददौ भक्त्या साक्रेतनगरोद्भवः ॥ ७० ॥
 चतुर्दशस्वतीतेषु वर्षेष्वस्य ततोभवत् । केवलज्ञानमार्हत्यं तथा विश्वस्य पूजितं ॥ ७१ ॥
 ततश्चातिशयास्तस्य चतुस्त्रिंशत्समुत्थिताः । अष्टौ च प्रातिहार्याणि दृष्टव्यानीह पूर्ववत् ॥ ७२ ॥
 नवतिस्तस्य संजाता गणेशाः पादसंश्रिताः । साधूनां चोदितं लक्षं दिवाकरसमत्विषां ॥ ७३ ॥
 कनीयान् जितशत्रोस्तु ख्यातो विजयसागरः । पत्नी सुमंगला तस्य तत्सुतः सगरोभवत् ॥ ७४ ॥
 बभूवासौ शुभाकारो द्वितीयश्चक्रवर्तिनां । निधानैर्नवभिः ख्यातिं यो गतो वसुधातले ॥ ७५ ॥
 अस्मिन्यदंतरे वृत्तं श्रेणिकेदं निशम्यतां । अस्तीह चक्रवालारुखं पुरं दक्षिणगोचरं ॥ ७६ ॥
 तत्र पूर्णघनो नाम विभुर्व्योमविचारिणां । महाप्रभावसंपन्नो विद्याबलसमुन्नतः ॥ ७७ ॥

विहाय तिलकेशं स यथाचे वरकन्यकां । नैमित्तकाज्ञया दत्ता सगराय तु तेन सा ॥ ७८ ॥
 युद्धं सुलोचनस्योग्रं यात्रपूर्णघनस्य च । गृहीत्वा भगिनीं तावत्सहस्रनयनोगमत् ॥ ७९ ॥
 निषूद्य च सुनेत्रं स पुरं पूर्णघनोविशत् । अदृष्ट्वा च स तां कन्यां स्वपुरं पुनरागतः ॥ ८० ॥
 ततः पितृवधात्कुद्धः सहस्रनयनो बलः । अरण्ये शरभाक्रांते स्थितः छिद्रेक्षणादृतः ॥ ८१ ॥
 ततश्चक्रधरोऽश्वेन हृतस्तं देशमागतः । दिष्ट्या चोत्पलमत्यासौ दृष्ट्वा भ्रात्रे निवेदितः ॥ ८२ ॥
 तुष्टेन तेन सा तस्मै दत्ता सगरचक्रिणे । चक्रिणाप्ययमानीतो विद्याधरमहीशतां ॥ ८३ ॥
 स्त्रीरत्नं तदसौ लब्ध्वा परं तोषमुपागतः । षट्खंडाधिपतिः सर्वैः पार्थिवैः कृतशासनः ॥ ८४ ॥
 प्राप्तविद्याभृद्देश्येन पुरं पूर्णघनं ततः । रुद्धं सहस्रनेत्रेण प्राकारेणैव सर्वतः ॥ ८५ ॥
 ततो महति संग्रामे प्रवृत्ते जनसंक्षये । नीतः सहस्रनेत्रेण पूर्णमेघः परासुतां ॥ ८६ ॥
 पुत्रः पूर्णघनस्याथ नाम्ना तोयदवाहनः । परैरुद्धासितश्चक्रवालाद्भ्राम्यन्नभोगणे ॥ ८७ ॥
 खेचरैर्वहुभिः कुद्धैरुनुयातः सदुःखितः । अजितं शरणं यातस्त्रैलोक्यसुखकारणं ॥ ८८ ॥
 ततो वज्रधेरणासौ पृष्टस्त्रासककारणं । अब्रवीत्सगरं प्राप्य मम बंधुः क्षयं कृतः ॥ ८९ ॥
 अस्मत्पित्रोरभृद्धं नैकजीवविनाशनं । तेनानुबंधदोषेण निर्तातकूरचेतसा ॥ ९० ॥

सहस्रनयनेनाहं त्रासितः शत्रुणा भृशं । हंसैः समं समुत्पत्य प्रासादादागतो द्रुतं ॥ ९१ ॥
 ततो जिनसमीपे तं गृहीतुमसहैर्नृपैः । निवेदिते सहस्राक्षः संप्रतस्थे स्वयं रुषा ॥ ९२ ॥
 कोपरेस्ति मद्बुद्धीर्यो येनासौ परिरक्ष्यते । इति संचिंतयन् प्राप्तो जिनस्य धरणीमसौ ॥ ९३ ॥
 प्रभामंडलमेवासौ दृष्ट्वा दूरे जिनोद्भवम् । सर्वं गर्वं परित्यज्य प्रणनामाजितं विभुं ॥ ९४ ॥
 जिनपादसमीपे तौ मुक्तवैरौ ततः स्थितौ । तत्पित्रोश्चरितं पृष्टो गणिना च जिनाधिपः ॥ ९५ ॥
 इदं श्रोवाच भगवान् जंबूद्वीपस्य भारते । पुरे सदृत्सुसंज्ञाके भावनो नाम वाणिजः ॥ ९६ ॥
 आतकीत्यंगना तस्य हरिदासश्च तत्सुतः । चतुःकोटीश्वरो भूत्वा यात्रोद्युक्तः स भावनः ॥ ९७ ॥
 पुत्राय सकलं द्रव्यं न्यासत्वेन समर्पयन् । द्यूतादिवर्जनार्थं च शिक्षामस्मै ददौ परं ॥ ९८ ॥
 सहेतुसर्वदोषेभ्यः उपदिश्य निवर्तनं । पुत्राय वणिजो यातः पोतेन धनतृष्णया ॥ ९९ ॥
 उपचारेण वेद्याया मासया द्यूतमंडले । सुरायामभिमानेन चतुःकोट्योपि नाशिताः ॥ १०० ॥
 यदासौ निर्जितो द्यूते तदा राज्ञो गृहं गतः । हरिदासो दुराचारो द्रविणार्थं सुरंगया ॥ १०१ ॥
 आनीयासौ ततो द्रव्यं क्रियाः सर्वोत्थकार सः । भावनोन्यदा गेहमाभातो नेक्षते सुतं ॥ १०२ ॥
 हरिदासः गतः क्वेति तेन पृष्टा कुडुंबिनी । साऽवोचदनया यातश्चौर्यार्थं च सुरंगया ॥ १०३ ॥

ततौसौ तस्य मरणं शंकरमानः सुरंगया । प्रस्थितश्चौर्यशांत्यर्थं गृहाभ्यंतरदत्तया ॥ १०४ ॥
 आगच्छता च पुत्रेण कोपि वैरी ममेत्यसौ । मंडलाग्रेण पापेन वराको विनिपातितः ॥ १०५ ॥
 विज्ञातोसौ ततस्तेन नखस्मश्रुसटादिभिः । स्पृष्ट्वा मम पितेत्येष प्राप्तो दुःखं च दुस्सहं ॥ १०६ ॥
 जनकस्य ततो मृत्युं कृत्वा सोऽभयविद्रुतः । पर्यटन्दुःखतो देशान् यातः कालेन पंचतां ॥ १०७ ॥
 कौलेयकौ श्रृगालौ च वृषदंशौ वृषौ तथा । नकुलौ महिषावेतौ जातौ च वृषभौ पुनः ॥ १०८ ॥
 अन्योन्यस्य ततो घातं कृत्वा तौ भवसंकटे । विदेहे पुष्कलावत्यां मनुष्यत्वमुपागतौ ॥ १०९ ॥
 उग्रं कृत्वा तपस्तस्मिन्दुत्तरानुत्तराद्वयौ । गत्वा सतारमायातौ जनकौ भवतोरिमौ ॥ ११० ॥
 योसौ भावननामासीज्जातोसौ पूर्णतोयदः । आसीत्तस्य तु यः पुत्रः संजातः स सुलोचनः १११
 पित्रोरेवं परिज्ञाय भवदुःखविवर्तनं । भजतः शमश्रुञ्जित्वा वैरं संसारकारणं ॥ ११२ ॥
 चक्रवर्ती ततोपृच्छदेतयोः पूर्वजन्मनि । वैरकारणमेवं च भाषितं धर्मचक्रिणा ॥ ११३ ॥
 जंबूद्वीपस्य भरते पुरे पद्मकनामनि । शंखिकोरंभनामासीद्विषये प्रथितो धनी ॥ ११४ ॥
 शश्यावलिसमाह्वानौ तस्य मैत्रीसमन्वितौ । शिष्यावत्यंतविख्यातौ धनवंतौ गुणोत्कटौ ॥ ११५ ॥
 माभूदाभ्यां ममोद्वर्तः संहताभ्यामिति द्रुतं । तयो संभेदमकरोन्नयशास्त्रिविचक्षणः ॥ ११६ ॥

गोपालकेन सन्मंथ्य शशी मूल्यार्थमन्यदा । चिक्रीषुर्गी गृहं यावदायातो निजलीलया ॥११७॥
 क्रीत्वा देवनियोगात्तामागच्छन्नावली पुरं । गच्छता शशिना क्रोधाभिहतो म्लेच्छतामितः ११८
 मृतः शशी बलीवर्दी जातो म्लेच्छेन तेन च । हत्वा वैरानुबंधेन भक्ष्यतामुपपादितः ॥ ११९ ॥
 तिर्यगरकपांथः सन्म्लेच्छो मूषकतां गतः । अभूच्छश्यपि मार्जारस्तेन हत्वा स भक्षितः ॥१२०॥
 पाषकर्मनियोगेन प्राप्तौ नरकभूमिषु । प्राप्यते सुमहद्दुःखं जंतुभिर्भवसागरे ॥ १२१ ॥
 भूयः संसृत्य काश्यां तौ दासौ जातौ सहोदरौ । दास्याः संभ्रमदेवस्य कूटकार्पटिकाह्वयौ १२२
 जिनवेशमनि तौ तेन नियुक्तौ प्रेत्यपुण्यतः । रूपानंदसुररूपश्च जातौ भूतगणाधिपौ ॥ १२३ ॥
 शशिपूर्वोरजोवाल्यां च्युत्वाभूत्कुलपुत्रकः । कुलंधरो परः पुष्पभूतिः पुत्रः पुरोधसः ॥ १२४ ॥
 मित्रौ तौ सैरिकास्यार्थे प्राप्तौ वैरं ततः स्थितौ । पुष्यभूतिं ततो हंतुं प्रावतत कुलंधरः ॥१२५॥
 बृक्षमूलस्थसाधोश्च धर्मश्रुत्वा प्रशांतवान् । राज्ञा परीक्षितश्चाभूत्सामंतः पुण्ययोगतः ॥ १२६ ॥
 पुष्पभूतिरिमं दृष्ट्वा धर्माद्विभवमागतं । जैनो भूत्वा मृतो जातस्त्वृतीये सुरविष्टपे ॥ १२७ ॥
 कुलंधरोपि तत्रैव च्युतौ तौ मंदरावरे । विदेहे धातकीखंडे जयावत्यामरिंजये ॥ १२८ ॥
 सहस्रशिरसो भृत्यौ क्रूरामरधनश्रुती । जातावत्यंतविक्रान्तावतरंगौ सुविश्रुतौ ॥ १२९ ॥

अन्यदैषः समं ताभ्यां बद्धुं प्रातिष्ठत द्विपं । प्रीतिमैक्षिष्ट सत्त्वानां जन्मनैव विरोधिनां ॥ १३० ॥
 शमिनोमी कथं व्याला इति विस्मयमागतः । अविशत्स महारण्यमपश्यच्च महासुनिं ॥ १३१ ॥
 ततो राजा समं ताभ्यां तस्य केवलिनोतिके । प्रव्रज्य निवृत्तिं प्रापच्छतारं तु गताविमौ ॥ १३२ ॥
 शशिपूर्वस्ततश्च्युत्वा जातोयं मेघवाहनः । आवली तु सहस्राक्षो वैरं तेनानयोरिदं ॥ १३३ ॥
 प्रीतिर्ममाधिका कस्मात्सहस्रनयने विभो । इति पृष्टो जिनोवोचत्सगरेण ततः पुनः ॥ १३४ ॥
 भिक्षादानेन साधूनां रंभोमर्कुरंगतः । सौधर्मं च ततश्च्युत्वा जातश्चंद्रपुरे हरेः ॥ १३५ ॥
 नरेंद्रस्य धरादेव्यां दयितव्रतकीर्तनः । श्रामण्यान्नाकमारुह्य विदेहेत्वरे च्युतः ॥ १३६ ॥
 महाघोषेण चंद्रिण्यामुत्पन्नो रत्नसंचये । पयोवली मुनीभूय प्राणतं कल्पमाश्रितः ॥ १३७ ॥
 प्रच्युत्य भरते जातो नगरे पृथिवीपुरे । यशोधरनरेंद्रेण जयायां जयकीर्तनः ॥ १३८ ॥
 प्रव्रज्य च पितुः पार्श्वे मृत्वा विजयमाश्रितः । च्युत्वा ततो भवान् जातः सगरश्चकलाच्छनः ॥
 रंभस्य भवतो यस्मादावली दयितोभवत् । तत्पूर्वोयं प्रियोद्यापि सहस्राक्षस्ततस्तव ॥ १४० ॥
 अवगम्य जिनेन्द्रास्यादात्मपित्रोर्भवांतरं । उत्पन्नो धर्मसंवेगस्तयोरत्यंतमुन्नतः ॥ १४१ ॥
 महतो धर्मसंवेगाज्जातौ जातिस्मृतौ ततः । श्रद्धावंतौ समारब्धौ स्तोतुं तावजितं जिनं ॥ १४२ ॥

बालिशानामनाथानां सत्त्वानां कारणोद्विना । उपकारं करोषि त्वं आश्चर्यं किमतः परं ॥१४३॥
 उपमाप्तुरूपस्य वीर्येणाप्रामितस्य ते । निरीक्षणेन कस्तुप्तो विद्यतेस्मिन् जगत्त्रये ॥ १४४ ॥
 लब्धार्थः कृतकृत्योपि सर्वदर्शी सुखात्मकः । अचिंत्यो ज्ञातविज्ञेयस्तथापि जगते हितः ॥ १४५ ॥
 सारधर्मोपदेशाख्यं जीवानां त्वं जिनोत्तम । पततां भवपाताले हस्तालंबं प्रयच्छसि ॥ १४६ ॥
 इति तौ गद्गदालापौ वाष्पविप्लुतलेचनौ । परमं हर्षमायातौ प्रणम्य विधिवतिस्थितौ ॥ १४७ ॥
 शक्राद्या देववृषभाः सगराद्या नृपाधिपाः । साधवः सिंहवीर्याद्या ययुः परममद्भुतं ॥ १४८ ॥
 सदस्यथ जिनेद्रस्य रक्षसामधिपाविदं । ऊचतुर्वचनं भीमसुभीमाविति विश्रुतौ ॥ १४९ ॥
 खेचरार्भक धन्योसि यस्त्वं शरणमागतः । सर्वज्ञमजितं नाथं तुष्टावावामतस्तव ॥ १५० ॥
 शृणु संप्रति ते स्वास्थ्यं यथा भवति सर्वतः । तं प्रकारं प्रवक्ष्यावः पालनीयस्त्वमावयोः १५१
 संत्यत्र लवणांभोधावत्युग्रग्राहसंकटे । अत्यंतदुर्गमारम्या मही द्वीपा सहस्रशः ॥ १५२ ॥
 क्वचित्क्रीडति गंधर्वाः किन्नराणां क्वचिद्रणाः । क्वचिच्च यक्षसंघाताःक्वचिक्तिकपुलषामराः ॥१५३॥
 तत्रमध्येस्ति सद्बीपो रक्षसां क्रीडनः शुभः । योजनानां शतान्येषः सर्वतः सप्त कीर्तितः ॥१५४॥
 तन्मध्ये मेरुवद्भ्रति त्रिकूटाख्यो महागिरिः । अत्यंतदुःप्रवेशो यः शरणः सद्गुहागृहैः ॥१५५॥

शिखरं तस्य शैलद्रचूडाकारं मनोहरं । योजनानि नवोत्तुंगं पंचाशद्विपुलत्वतः ॥ १५६ ॥
 नानारत्नप्रभाजालच्छब्रहेममहातटं । चित्रवल्लीपरिष्वक्तकल्पद्रुमसमाकुलं ॥ १५७ ॥
 त्रिशद्योजनमानाधः सर्वतस्तस्य राक्षसी । लंकेति नगरी भाति रत्नजांभूनदालया ॥ १५८ ॥
 मनोहारिभिरुद्यानैः सरोभिश्च सवारिजैः । महद्भिश्चैत्यगेहैश्च सा महेंद्रपुरीसमा ॥ १५९ ॥
 गच्छतां दक्षिणाशार्या मंडनत्वमुपागतां । समं बांधववर्गेण विद्याधर सुखी भव ॥ १६० ॥
 एवमुक्त्वा ददावस्मै हारं राक्षसपुंगवः । देवताधिष्ठितं ज्योत्स्नां कुर्वाणं करकोटिभिः ॥ १६१ ॥
 जन्मांतरसुतप्रीत्या भीमश्चैवं तमब्रवीत् । हारोयं तैत्यदेहस्य युगश्रेष्ठस्य चोदितः ॥ १६२ ॥
 धरण्यतर्गतं चान्यद्दत्तं स्वाभाविकं पुरं । विस्तीर्णभरताद्भार्द्धिमधः षड्योजनीगतं ॥ १६३ ॥
 दुःप्रवेशमरातीनां मनसापि महद्गृहं । अलंकारो दयाभिल्यं स्वर्गतुल्यमभिख्यया ॥ १६४ ॥
 परचक्रसमाक्रांतः कदाचिच्चेद्भवेरसि । आश्रित्य तत्तदा तिष्ठेरहस्यं वंशसंततेः ॥ १६५ ॥
 इत्युक्तो राक्षसेशाभ्यां प्राप पूर्णघनात्मजः । प्रमोदं परमं देवं प्रणनाम च सोऽजितं ॥ १६६ ॥
 लब्ध्वा च राक्षसीं विद्यां आरुह्येप्सितगत्वरं । विमानं कामगं नाम प्रस्थितस्तां पुरीमसौ ॥ १६७ ॥
 ज्ञात्वा लब्धवरं चैतं रक्षोभ्यां सर्वबांधवाः । याता विकाशमंभोजसंघा इव दिवानने ॥ १६८ ॥

विमलामलकांत्याद्या विद्याभाजस्तमृद्धिभिः । सुप्रीता शीघ्रमायाता नन्दयंतः सुभाषितैः ॥ १६९ ॥
 वेष्टितोसौ ततस्तुष्टैः पार्श्वतः पृष्टतोग्रतः । कैश्चिद्द्विरदपृष्टस्थैः कैश्चित्तुरगयायिभिः ॥ १७० ॥
 जयशब्दकृतारावैः प्राप्तदुंभिनिस्वनैः । श्वेतच्छत्रकृतच्छायैर्ध्वजमालाविभूषितैः ॥ १७१ ॥
 विद्याधराणां संघातैः कृताशीनिमनक्रियाः । गच्छन्नभस्तले पश्यंश्छत्रणार्णवमाकुलं ॥ १७२ ॥
 आकाशमिव विस्तीर्णं पातालमिव निस्तलं । तमालवनसंकाशं ऊर्मिमालासमाकुलं ॥ १७३ ॥
 अयं जलगतः शैलो ग्राहोयं प्रकटो महान् । चलितोयं महामीनः समीपैरिति भाषितः ॥ १७४ ॥
 त्रिक्लृटशिखराधस्तान्महाप्राकारगोपुरं । संध्याभिव विलपतीं छायायारुणया नभः ॥ १७५ ॥
 कुंदशुभ्रैः समुत्तुंगैः वैजयंत्युपशोभितैः । मंडितां चैत्यसंघातैः सप्राकारैः सतोरणैः ॥ १७६ ॥
 प्रविष्टो नगरीं लंकां प्रविश्य च जिनालयं । वंदित्वा स्वोचितागारमध्नुवास समंगलं ॥ १७७ ॥
 इतरेपि यथासन्न निविष्टास्तस्य बांधवाः । रत्नशोभासमाकृष्टमनोनयनपक्तयः ॥ १७८ ॥
 अथ किंबरगीताख्ये पुरे रतिसम्यूखतः । अनुमत्यां समुत्पन्नां सुप्रभानामकन्यकां ॥ १७९ ॥
 चक्षुर्मानसयोश्चौरीं वसतिं पुष्पधन्वनः । कौमुदीं श्रीकुमुद्वत्यां लावण्यजलदीर्घिकां ॥ १८० ॥
 संपदा परयोवाह भूषणानां विभूषणीं । हृषीकाणामशेषाणां प्रमोदस्य विधायिकां ॥ विशेषकम् ॥

ततः खेचरलोकैः मस्तकोपात्तशासनः । पुरंदर इव स्वर्गे तत्रासाववसच्चिरं ॥ १८२ ॥
 अथ तस्याभवत्पुत्रः पुत्रजन्माभिकांक्षिणः । महारक्ष इति ख्यातिं योगतः कौलेदेवतीं ॥ १८३ ॥
 बंदनायान्यदा यातोऽजितं तोयदवाहनः । बंदित्वा च निजस्थाने स्थितो विनयसन्नतः ॥ १८४ ॥
 तावदन्यकथाच्छेदे प्रणम्य सगरोऽजितं । पृच्छतीदं शिरः कृत्वा पाणिपंकजदंतुरं ॥ १८५ ॥
 सगवन्नवसर्पिण्यां भवद्विधजिनेश्वराः । स्वामिनो धर्मचक्रस्य भविष्यंत्यपरे कति ॥ १८६ ॥
 कति वा समतिक्रांता जगत्रयसुखप्रदा । भवद्विधनरोत्पत्तिराश्चर्यं भुवनत्रये ॥ १८७ ॥
 कति वा रत्नचक्रांका लक्ष्मीभाजः प्रकीर्तिताः । हलिनो वासुदेवाश्च क्रियंतस्तद्विषस्तथा ॥ १८८ ॥
 एवं पृष्टो जिनो वाक्यमुवाच सुरदुंदुभेः । तिरस्कुर्वन्महाध्वानं जनितश्रवणोत्सवं ॥ १८९ ॥
 भाषाद्भूमागधी तस्य भाषमाणस्य नाधरौ । चकार स्पंदसंयुक्तावहो चित्रमिदं परं ॥ १९० ॥
 उत्सर्पिण्यवसर्पिण्योर्धर्मतीर्थप्रवर्तिनः । चतुर्विंशतिसंख्यानाः प्रत्येकं सगरोदिताः ॥ १९१ ॥
 मोहांधध्वांतसंछन्नं कृत्स्नमासीदिदं जगत् । धर्मसंचेतनाश्रुतं निष्पाखंडमराजकं ॥ १९२ ॥
 यदा तदा समुत्पन्नो नाभयो जिनपुंगवः । राजन् तेन कृतः पूर्वः कालः कृतयुगाभिधः ॥ १९३ ॥
 कल्पिताश्च त्रयो वर्णाः क्रियामेदविधानतः । शस्यानां च समुत्पत्तिर्नायते कल्पतोयतः ॥ १९४ ॥

सृष्टाः काले च तस्यैव माहनाः सूत्रधारिणः । सुतेन भरतारुधेन तस्य तत्समतेजसा ॥ १९५ ॥
 आश्रमश्च समुत्पन्नाः सागारेतरभेदतः । विज्ञानानि कलाश्चैव नाभेयैव देशिताः ॥ १९६ ॥
 दीक्षामास्थाय तेनैव जन्मदुःखानलाहताः । भव्याः कृतात्मकृत्येन नीताः सौख्यं शमांबुना १९७
 त्रैलोक्यमपि संभूय यस्यौपम्यादपेयुषां । गुणानामशकं गंतुमंतमात्मसमुद्यतेः ॥ १९८ ॥
 अष्टापदनगारूढो यः शरीरविस्पृष्टये । दृष्टः सुरासुरैर्हेमकूटाकारः सविस्मयैः ॥ १९९ ॥
 शरणं प्राप्य तं नाथं मुनयो भरतादयः । महाव्रतधरा याताः पदं सिद्धेः समाश्रिताः ॥ २०० ॥
 पुण्यं केचिदुपादाय स्वर्गसौख्यमुपागताः । स्वभावाजिवसंपन्नाः केचिन्मानुष्यकं परं ॥ २०१ ॥
 नितांतोज्ज्वलमप्यन्ये दृष्टशुस्तस्य नो मंतं । कुहृष्टिरागसंयुक्ताः कौशिका इव भास्करं ॥ २०२ ॥
 ते कुधर्मं समास्थाय कुदेवत्वं प्रपद्य च । पुनस्तिर्यक्षु दुश्चेष्टा भ्रमंति नरकेषु च ॥ २०३ ॥
 अनेकेत्र ततोतीते काले रत्नालयोपमे । नाभेययुगविच्छेदे जाते नष्टसमुत्सवे ॥ २०४ ॥
 अवतीर्थ दिवो मूर्द्धंभः कर्तुं कृतयुगं पुनः । उद्भूतोसि हिताधार्या जगतामजितो जिनः ॥ २०५ ॥
 आचाराणां विघातेन कुहृष्टीनां च संपदा । धर्मं ग्लानिपरिप्राप्तमुच्छ्रयंते जिनोत्तमाः ॥ २०६ ॥
 ते तं प्राप्य पुनर्धर्मं जीवा बांधवमुत्तमं । प्रपद्यंते पुनर्मार्गं सिद्धस्थानाभिगमिनः ॥ २०७ ॥

ततो मयि गते मोक्षमुत्पत्स्यंते जिनाधिपाः । द्वाविंशति क्रमादन्ये त्रिलोकोद्योतकारिणः २०८
ते च मत्सदृशाः सर्वे कांतिवीर्यादिभूषिताः । त्रैलोक्यपूजनप्राप्तिज्ञानदर्शनरूपतः ॥ २०९ ॥
चक्रांकितां श्रियं भुक्त्वा तेषां मध्ये त्रयो जिनाः । प्राप्स्यंति ज्ञातसाम्राज्यमनंतसुखकारणं २१०
तेषां नामानि सर्वेषां मंगलानि जगत्त्रये । महात्मनामहं वक्ष्ये मनःशुद्धिकराणि ते ॥ २११ ॥
ऋषभो वृषभः पुंसामतीतः प्रथमो जिनः । वर्तमानोजितश्चाहं परिशेषा सु भाविनः ॥ २१२ ॥
संभवः संभवो मुक्तः भव्यानंद्यभिनंदनः । सुमतिः पद्मतेजाश्च सुपार्श्वश्चंद्रसंनिभः ॥ २१३ ॥
पुष्पदंतोष्टकर्मतः शीतलः शीलसागरः । श्रेयान् श्रेयान्सुचेष्टासु वासुपूज्योर्चितः सतां ॥ २१४ ॥
विमलानंतधर्माश्च शांतिकुंध्वरकीर्तिताः । मल्लिसुव्रतनामानौ नमिनेमी च विश्रुतौ ॥ २१५ ॥
पार्श्वो वीरजिनेद्रश्च जिनशैली धुरंधरः । देवाधिदेवता एते जीवस्त्रात्मव्यवस्थिताः ॥ २१६ ॥
जन्मावतारः सर्वेषां रत्नवृष्ट्याभिनंदितः । मेरौ जन्माभिषेकश्च सुरैः क्षीरोदवारिणा ॥ २१७ ॥
उपमानविनिर्मुक्तं तेजोरूपं सुखं बलं । सर्वे जन्मरिपोर्लोकै विध्वंसनविधायिनः ॥ २१८ ॥
अस्तं याते महावीरजिनतिग्मांशुमालिनि । लोके पाखंडखद्योतास्तेजः प्राप्स्यंति भूरथः ॥ २१९ ॥
चतुर्गतिकसंसाररूपे ते पतिताः स्वयं । पातयिष्यंति मोहांधानन्यानप्यसुधारिणः ॥ २२० ॥

एकस्वत्सदृशोऽतीतश्चक्रिन्हश्रियःपतिः । भवानेको महावीर्यो जनिष्यति दशपरे ॥ २२१ ॥
 प्रथमो भरतोतीतस्सगरस्त्वं च वर्तते । चक्रलाञ्छितभोगेशा भविष्यति परे नृपाः ॥ २२२ ॥
 सनत्कुमारविव्यातिर्मघवा नामतो परः । शांतिकुण्डवरनामानः सुभूमध्वनिकीर्तितः ॥ २२३ ॥
 महापद्मः प्रसिद्धश्च हरिषेणध्वनिस्तथा । जयमेननृपश्चान्यो ब्रह्मदत्तो भविष्यति ॥ २२४ ॥
 वासुदेवा भविष्यति नव सार्द्धं प्रतीश्वरैः । बलदेवाश्च तावंतो धर्मविन्यस्तचेतसः ॥ २२५ ॥
 प्रोक्ता एतेवसर्पिण्यां जिनप्रभृतयस्तथा । तथैवोत्सर्पिणीकाले भरैतरावताख्ययोः ॥ २२६ ॥
 एवं कर्मवशं श्रुत्वा जीवानां भवसकटं । महापुरुषभूतिं च कालस्य च विवर्तनं ॥ २२७ ॥
 अष्टकर्मविमुक्तानां सुखं चोपमयोद्भितं । जीमूतवाहनश्चक्रे चेतसीदं विचक्षणः ॥ २२८ ॥
 कष्टं यैरेव जीवोयं कर्मभिः परितप्यते । तान्येवोत्सहते कर्तुं मोहितः कर्ममायया ॥ २२९ ॥
 आपातमात्रम्येषु विषवद्दुःखदायिषु । विषयेषु रतिः का वा दुःखोत्पादनदृत्तिषु ॥ २३० ॥
 कृत्वापि हि चिरं संगं धने कांतासु बंधुषु । एकाकिनैव कर्तव्यं संसारे परिवर्तनं ॥ २३१ ॥
 तावदेव जनः सर्वैः प्रियत्वेनानुवर्तते । दानेन गृह्यते यावत्सारमेग्रशिशुर्यथा ॥ २३२ ॥
 इयता चापि कालेन को गतः सह बंधुभिः । परलोकं कलत्रैर्वा सुहृद्भिर्बांधवेन वा ॥ २३३ ॥

नागभोगोपमा भोगा भीमा नरकपातिनः । तेषु कुर्यान्नरः संगं को वा यः स्यात्सचेतनः ॥ २३४
 अहो परमिदं चित्रं सद्भवेन पदाश्रितान् । लक्ष्मी प्रतारयत्येव दुष्टत्वं किमतः परं ॥ २३५ ॥
 स्वप्ने समागमो यद्भ्रतद्भ्रंधुसमागमः । इंद्रचापसमानं च क्षणमात्रं च तैः सुखं ॥ २३६ ॥
 जलबुद्बुदवत्कायः सारेण परिवर्जितः । विद्युल्लताविलासेन सदृशं जीवितं चलं ॥ २३७ ॥
 तस्मात्सर्वमिदं हित्वा संसारावासकारणं । सहायं परिगृह्णामि धर्ममव्यभिचारिणं ॥ २३८ ॥
 महारक्षसि निक्षिप्य राज्यभारं ततः कृती । प्रात्रजत्सोजितस्यांते महावैराग्यकंकटः ॥ २३९ ॥
 दशाधिकं शतं तेन साकं खेचरभोगिनां । निर्वेदमाप्य निष्क्रान्तं गेहचारकवासतः ॥ २४० ॥
 महारक्षः शशांकोपि विश्राणनकरोत्करैः । पूरयन्वांधवांभोधिं रेजे लंकानभोगणे ॥ २४१ ॥
 प्राप्य स्वप्नेपि तस्याज्ञां महाविद्याधराधिपाः । संभ्रमाद्बोधमायांति कृतमस्तकपाणयः ॥ २४२ ॥
 अथिता विमलाभस्य जाता प्राणसमप्रिया । यस्यानुवर्तनं चक्रे छायेव सततानुगा ॥ २४३ ॥
 अमरोदधिभानुभ्य परां रक्षःश्रुतिं श्रिता । तस्य तस्यां सद्युपन्नाः पुत्रा सर्वार्थसम्मिताः ॥ २४४ ॥
 विचित्र कर्मसंपूर्णाः तुंगा विस्तारभाजिनः । प्रसिद्धास्तस्य ते पुत्रास्त्रयो लोका इवाभवन् ॥ २४५ ॥
 प्रवृत्याजितनाथोपि भव्यानां श्रुक्तिगामिनां । पंधानं प्राप्य सम्मेदे निजां प्रकृतिमात्मनः ॥ २४६ ॥

सगरस्य च पत्नीनां सहस्राणां षडुचराः । नवतिः शक्रपत्नीनामभवन् तुल्यतेजसां ॥ २४७ ॥
 सुपुत्राणां च पुत्राणां विभ्रतां शक्तिमुत्तमां । जाताः षष्टिसहस्राणां रत्नस्तंभसमन्विषां ॥२४८॥
 ते कदाचिदथो याताः कैलाशं वंदनार्थिनः । कंपयतां पदन्यासैर्वसुधां पर्वता इव ॥ २४९ ॥
 विधाय सिद्धबिंबानां वंदनां प्रश्रयान्विताः । गिरेस्ते दंडरत्नेन परिक्षेपं प्रचक्रिरे ॥ २५० ॥
 आरसातलमूलांतां दृष्ट्वा खातां वसुधरां । तेषामालोचनं चक्रे नागैर्द्रः क्रोधदीपितः ॥ २५१ ॥
 क्रोधवन्हेस्ततस्तस्य ज्वालाभिलीढविग्रहाः । भस्मसाद्भावमायाताः सुतास्ते चक्रवर्तिनः ॥२५२॥
 तेषां मध्ये न दग्धौ द्वौ कथमप्यनुकंपया । जीचितात्मकया शक्त्या विषतो जातया यथा ॥२५३॥
 सागरीणामिमं मृत्युं दृष्ट्वा युगपदागतं । दुःखितौ सगरस्यांतं यातौ भीमभगीरथौ ॥ २५४ ॥
 अकस्मात्कथितेनायं प्राणांस्त्याक्षीत्क्षणादिति । पंडितैरिति संचित्य निषिद्धौ तौ निवेदने ॥२५५॥
 ततः संभूय राजानो मंत्रिणश्च कुलागताः । नानाशास्त्रविबुद्धाश्च विनोदज्ञा मनीषिणः ॥ २५६ ॥
 अविभिन्नमुखच्छायाः पूर्ववेपसमन्विताः । विनयेन यथा पूर्वं सगरं समुपागताः ॥ २५७ ॥
 नमस्कृत्योपविष्टैस्तेर्यथास्थानं प्रचोदितां । संज्ञया प्रवयाः कश्चिदिदं वचनमब्रवीत् ॥ २५८ ॥
 राजन् सगर पश्य त्वं जगतीमामनित्यतां । संसारं प्रति यां दृष्ट्वा मानसं न प्रवर्तते ॥ २५९ ॥

राजासीद्भरतो नाम्ना त्वया समपराक्रमः । दासीव येन षट्खंडा कृता वश्या वसुंधरा ॥ २६० ॥
 तस्यादित्ययशः पुत्रो बभूवोन्नतविक्रमः । प्रसिद्धो यस्य नाम्नायं वंशः संप्रति वर्तते ॥ २६१ ॥
 एवं तस्याप्यभूत्पुत्रस्तस्याप्यन्योपरस्ततः । गतास्ते चाधुना सर्वे दर्शनानामगोचरं ॥ २६२ ॥
 आसतां तावदेते वा नाकलोकेश्वरा अपि । ज्वलिता विभैर्वर्याताः क्षणाद्दुःखेन भस्मतां ॥ २६३ ॥
 येपि तीर्थकरा नाम त्रैलोक्यस्याभिनंदकाः । शरीरं तेपि संत्यज्य गच्छंत्यायुःपरिक्षये ॥ २६४ ॥
 महातरौ यथैकस्मिन्नुषित्वा रजनीं पुनः । प्रभाते प्रतिपद्यंते ककुभो दश पक्षिणः ॥ २६५ ॥
 एवं कुटुब एकस्मिन् संगमं प्राप्य जंतवः । पुनः स्वां स्वां प्रपद्यंते गतिं कर्मवशात्तुगाः ॥ २६६ ॥
 कैश्चित्तच्चैष्टितं तेषां त्रपुश्चात्यंतशोभनं । विषयीकृतमक्षिभ्यामस्माकं तु कथागतं ॥ २६७ ॥
 बलवद्भ्यो हि सर्वेभ्यो मृत्युरेव महाबलः । आनीता निधनं येन बलवंतो बलीयसा ॥ २६८ ॥
 कथं स्फुटति नो वक्षः स्मृत्वा तेषां महात्मनां । विनाशं भरतादीनामहो चित्रमिदं परं ॥ २६९ ॥
 फेनोर्मीद्रघनुः स्वमविद्युद्बहुदसन्निभाः । संपदः प्रियसंपर्का विग्रहाश्च शरीरिणां ॥ २७० ॥
 नास्ति कश्चिन्नरो लोके यो ब्रजेदुपमानतां । यथायममरस्तद्ब्रह्मं मृत्यूज्झिता इति ॥ २७१ ॥
 येपि शोषयितुं शक्ताः समुद्रं ग्राहसंकुलं । कुर्युर्वा करयुग्मेन चूर्णं मेरुमहीधरं ॥ २७२ ॥

उद्धर्तुं धरणीं शक्ताः प्रसितुं चंद्रभास्करा । प्रविष्टास्तेपि कालेन कृतांतवदनं नराः ॥ २७३ ॥
 मृत्योर्दुर्लघितस्यास्य त्रैलोक्ये वशतां गते । केवलं व्युच्छिताः सिद्धाः जिनधर्मसमुद्भवाः ॥ २७४ ॥
 यथा ते बहवो याताः कालेन निधनं नृपाः । यास्यामो वयमप्येवं सामान्यं जगतामिदं ॥ २७५ ॥
 तत्र त्रिलोकसामान्ये वस्तुन्यस्मिन् समागते । शोकं कुर्याद्विबुद्धात्मा को नरो भवकारणं २७६ ॥
 कथायामिति जातायां वीक्ष्यापत्यद्वयं पुनः । मानसे चक्रवर्तीदं चकारैगितकोविदः ॥ २७७ ॥
 सर्वदा युगपत्सर्वे मां नमंति स्म देहजाः । अथ द्वौ दीनवदनौ नूनं शेषा गताः क्षयं ॥ २७८ ॥
 एते चान्यापदेशेन कथयंति समागताः । नृपाः कथयितुं साक्षाद्दुदारं दुःखमक्षमाः ॥ २७९ ॥
 ततः शोकोरगेणासौ दष्टोपि न समत्यजत् । प्राणान् सभ्यवचोमंत्रैः प्रतिपद्य प्रतिक्रियां ॥ २८० ॥
 कदलीगर्भनिःसारमेवत्य भवजं सुखं । भगीरथे श्रियं न्यस्य दीक्षां स समशिश्रियत् ॥ २८१ ॥
 त्यजतोस्य धीरेत्रीयं नगराकरमंडिता । मनस्युदात्तलीलस्य चरतूणसमाभवत् ॥ २८२ ॥
 सार्द्धं भीमरथेनासौ प्रतिपद्याजितं विशुं । केवलज्ञानमुत्पाद्य सिद्धानां पदमाश्रयत् ॥ २८३ ॥
 तनयः सागरेर्जन्होः कुर्वन् राज्यं भगीरथः । श्रुतसागरयोर्गीन्द्रं पृष्टवानेवमन्यदा ॥ २८४ ॥
 पितामहस्य मे नाथ तनया युगपत्कृतः । कर्मणो मरणं प्राप्ता मध्ये तेषामहं तु न ॥ २८५ ॥

अवोचद्भगवान्संधो वंदनार्थं चतुर्विधः । सम्भेदं प्रस्थितोवापदंतिकग्रामदर्शनं ॥ २८६ ॥
 दृष्ट्वा तमंतिकग्रामो दुर्वचाः सकलोऽहसत् । कुंभकारस्तु तत्रैको निषिध्य कृतवान् स्तुतिं ॥ २८७ ॥
 तद्ग्रामवासिनैकेन कृते चौर्ये स भूभृता । परिवेष्ट्याखिलो दग्धो ग्रामो भूर्यपराधकः ॥ २८८ ॥
 भस्मसाद्भ्रावमापन्नो यस्मिन् ग्रामोत्र वासरे । कुंभकारो गतः कापि मध्यचेता निमंत्रितः २८९
 कुंभकारोभवन्मृत्वा वाणिजः सुमहाधनः । वराटकसमूहस्तु ग्रामः प्राप्तश्च तेन सः ॥ २९० ॥
 कुंभकारोभवद्राजा ग्रामोसौ मातृवाहकाः । हस्तिना चूर्णितास्तस्य ते चिरं भवमभ्रमन् ॥ २९१ ॥
 राजा च श्रमणो भूत्वा देवीभूय च्युतो भवान् । भगीरथः समुत्पन्नो ग्रामस्तु संगरांगजाः ॥ २९२ ॥
 संघस्य निंदनं कृत्वा मृत्युमेति भवे भवे । तेनासौ युगपद्ग्रामो जातःस्तुत्या त्वमीदृशः ॥ २९३ ॥
 श्रुत्वा पूर्वभवानेवमुपशांतो भगीरथः । बभूव मुनिमुख्यश्च तपोयोग्यं पदं यथौ ॥ २९४ ॥
 वृत्तांतागतमेतत्ते चरितं सगराश्रितं । कथितं प्रस्तुतं वक्ष्ये शृणु श्रेणिक सांप्रतं ॥ २९५ ॥
 योऽसौ तत्र महारक्षो नाम विद्याधराधिपः । लंकायां कुरुते राज्यं कंटकैः परिवर्जितं ॥ २९६ ॥
 सोन्यदा कमलच्छन्नदीर्धिकाकृतमंडनं । नानारत्नप्रभोलुंगक्रीडापर्वतकारितं ॥ २९७ ॥
 आमोदिकुसुमोज्जामितरुखंडविराजितं । कलकूजितविभ्रांतशकुंतगणसंकुलं ॥ २९८ ॥

रत्नभूमिपरिक्षिप्तं विकासिविधिवृत्तिं । धनपल्लवसच्छायलतामंडपमंडितं ॥ २९९ ॥
 अगमत्प्रमदोद्यानमंतःपुरसमन्वितः । महत्या संपदा युक्तो विद्याबलसमुच्छ्रयः ॥ ३०० ॥
 तत्र क्रीडितुमारेभे वनिताभिरसौ समं । कुसुमैः ताड्यमानश्च ताडयंश्च यथोचितं ॥ ३०१ ॥
 कांचित्पादप्रणामेन कुपितामीर्षया स्त्रियं । सांत्वयन्नन्ययातेन सांत्वमानः सुलीलया ॥ ३०२ ॥
 उरसा प्रेरयन् कांचित्त्रिकूटतटशोभिना । पीवरस्तनरम्येण प्रेर्यमाणस्तथान्यया ॥ ३०३ ॥
 पश्यन्प्रच्छन्नगात्राणि क्रीलाव्याकुलयोषितां । रतिसागरमध्यस्थो नंदनेऽमरराजवत् ॥ ३०४ ॥
 अथ वक्त्रे त्रियामायाः परं संकोचमीयुषि । राजीवसंपुटे पश्यदद्विरेफं स निपीडितं ॥ ३०५ ॥
 दृष्ट्वा चास्य समुत्पन्ना चित्तेयं भवनाशिनी । कर्मणो मोहनीयस्य याते शिथिलतां गुणे ॥ ३०६ ॥
 मकरंदरसासक्तो मूढस्तृप्तिमनागतः । मृतिं मधुकरः प्राप्तो धिगिच्छामंतवर्जितां ॥ ३०७ ॥
 यथायमत्र संशक्तः प्राप्तो मृत्युं मधुव्रतः । प्राप्स्यामो वयमप्येवं शक्ताः स्त्रीमुखपंकजे ॥ ३०८ ॥
 यदि तावदयं ध्वस्तो घ्राणेन रसनेन च । कैत्र वार्ता तदास्मासु पचैद्रियवशात्मसु ॥ ३०९ ॥
 तिर्यग्जातिसमेतस्य युक्तं वास्येदमीहितुं । वयं तु ज्ञानसंपन्नाः संगमत्र कथं गताः ॥ ३१० ॥
 मधुदग्धासिधाराया लेहने कीदृशं सुखं । रसनं प्रत्युतायाति शतधा यत्र खंडनं ॥ ३११ ॥

विषयेषु तथा सौख्यं कीदृशं नाम जायते । यत्र प्रत्युत दुःखानां उपर्युपरिसंततिः ॥ ३१२ ॥
 किंपाकफलतुल्येभ्यो विषयेभ्यः पराङ्मुखाः । ये नरास्त्रान्नमस्यामि कायेन वचसा धिया ३१३
 हा कष्टं वंचितः पापो दीर्घकालमहं खलैः । विषयैर्विषमासंगैर्विषवन्मारणात्मकैः ॥ ३१४ ॥
 अथात्र समये प्राप्तस्तमुद्यानं महामुनिः । अर्थाद्भुगतया युक्तः श्रुतसागरसंज्ञया ॥ ३१५ ॥
 पूर्णः परमरूपेण द्वेषयन् कांतितो विधुं । तिरस्कुर्वन् रविं दीप्त्या जयं स्थैर्येण मंदरं ॥ ३१६ ॥
 धर्मध्यानप्रशक्तात्मा रागद्वेषविवर्जितः । भग्नस्त्रिदंडसंपर्कः कषायाणां समे रतः ॥ ३१७ ॥
 वशीकर्ता हृषीकाणां षट्कायप्राणिवत्सलः । भीतिभिः सप्तभिर्भुक्तो मदाष्टकविवर्जितः ॥ ३१८ ॥
 साक्षादिव शरीरेण धर्मसंबन्धमागताः । सहितो यतिसंघेन महता चारुचेष्टिना ॥ ३१९ ॥
 स तत्र विपुले शुद्धे भूतले जंतुवर्जिते । उपविष्टस्तनुच्छायास्थगिताशेषदिग्मुखः ॥ ३२० ॥
 तत्रासीनं विदित्वैनं मुखेभ्यो वनरक्षिणां । अभीयाय महारक्षो विभ्रद्रुत्कंठितं मनः ॥ ३२१ ॥
 अथास्याप्तिप्रसन्नास्यकांतितोयेन पादयोः । कुर्वन् प्रक्षालनं राजा पपात शिवदायिनोः ॥ ३२२ ॥
 प्रणम्य शेषसंघं च पृष्ठा क्षेमं च धर्मगं । अवस्थाय क्षणं धर्मं पर्यपृच्छत्सभक्तितः ॥ ३२३ ॥
 अथोपशमचंद्रस्य चित्तस्थस्येव निर्मलैः । दंतांशुपटलैः कुर्वन् ज्योत्स्नां मुनिरभापत ॥ ३२४ ॥

अहिंसा नृप सद्भावो धर्मस्योक्तो जिनेश्वरैः । परिवारोस्तु शेषोस्य सत्यभाषादिरिष्यते ॥३२५॥
यां यां जीवाः प्रपद्यंते गतिं कर्मानुभावतः । तत्र तत्र रतिं यांति जीवनं प्रतिमोहितः ॥३२६॥
त्रैलोक्यं परित्यज्य लाभं मरणभीरवः । इच्छंति जीवनं जीवा नान्यदस्ति ततः प्रियं ॥३२७॥
किमत्र बहुनोक्तेन स्वसंवेद्यमिदं नतु । यथा स्वजीवितं कांतं सर्वेषां प्राणिनां तथा ॥ ३२८ ॥
तस्मादेवंविधं मूढा जीवितं ये शरीरिणां । हरंति रौद्रकर्माणः पाप तैर्न च किं कृतं ॥ ३२९ ॥
जंतूनां जीवितं नीत्वा कर्मभारगुरुकृताः । पतंति नरके जीवा लोहपिंडवदंभसि ॥ ३३० ॥
मधु श्रवंति ये वाचा हृदये विषदारुणाः । वशे स्थिता हृषीकाणां त्रिसंध्यादग्धमानसाः ॥३३१॥
साध्वाचारविनिर्मुक्ता यथाकामविधायिनः । ते भ्रमंति दुरात्मानस्तिर्थागर्भपरंपरां ॥ ३३२ ॥
दुर्लभं सति जंतुत्वे मनुष्यत्वं शरीरिणां तस्मादपि सुरूपत्वं ततो धनसमृद्धता ॥ ३३३ ॥
ततोऽप्यार्यत्वसंभूतिस्ततो विद्यासमागमः । ततोऽप्यर्थज्ञता तस्माद्दुर्लभो धर्मसंगमः ॥ ३३४ ॥
कृत्वा धर्मं ततः केचित्सुखं प्राप्य सुरालये । देव्यादिपरिवारेण कृतं मानसगोचरं ॥ ३३५ ॥
च्युत्वा गर्भगृहे भूयोविद्भूत्रकृतलेपने । चलत्कृमिकुलाकीर्णे दुर्गंधेत्यंतदुस्सहे ॥ ३३६ ॥
चर्मजालकसंछन्नाः पित्तश्लेष्मादिमध्यगाः । जनन्याहारनिस्पंदं लिहंतो नाडिकाच्युतं ॥३३७॥

पिंडीकृतसमस्तांगा दुःखभारसमादिताः । उषित्वा निर्गता लब्ध्वा मनुष्यत्वमनिदितं ॥३३८॥
 जन्मनः प्रभृति क्रूरा नियमाचारवर्जिताः । सदृष्टिरहिताः पापा विषयान्समुपासते ॥ ३३९ ॥
 ये कामवशतां याताः सम्यक्त्वपरिवर्जिताः । प्राप्नुवंतो महादुःखं ते भ्रमंति भवार्णवे ॥३४०॥
 परपीडाकरं वाक्यं वर्जनीयं प्रयत्नतः । हिंसायाः कारणं तद्धि सा च संसारकारणं ॥ ३४१ ॥
 तथास्तेयं स्त्रियाः संगं महाद्रव्णिवाञ्छनं । सर्वमेतत्परित्याज्यं पीडाकरणतां गतं ॥ ३४२ ॥
 श्रुत्वा धर्मं समाविष्टो वैराग्यं खेचराधिपः । पप्रच्छ प्रणतिं कृत्वा व्यतीतं भवमात्मनः ॥३४३॥
 चतुर्ज्ञानोपगृहात्मा विनयेनोपसेदुषे । इति तस्मै समासेन जगाद श्रुतसागरः ॥ ३४४ ॥
 भरते पोदनस्थाने हितो नाम नरोभवत् । माध्वीति च भार्यास्य प्रीत्याख्यस्त्वं तयोः सुतः ३४५
 अथ तत्रैव नगरे वृषोऽभूदुदयाचलात् । अर्हच्छ्रियां समुत्पन्नो नाम्ना हेमरथो महान् ॥ ३४६ ॥
 प्रासादे सोन्यदा जैने श्रद्धया परयान्वितः । चकार महतीं पूजां लोकविस्मयकारिणीं ॥३४७॥
 तस्मादुत्थितमाकर्ण्य जयशब्दं जनैः कृतं । जयेत्यानंदपूर्णेन त्वयापि परिधोषितं ॥ ३४८ ॥
 अमाते च ततस्तस्मिन् गृहाभ्यंतरतो मुदा । शिखिनेव घनध्वानान्घर्तनं कृतमंगणे ॥ ३४९ ॥
 तस्मादुपाचकुशलो गतः कालेन पंचतां । अजायत महान् यक्षो यक्षनेत्रसमुत्सवः ॥ ३५० ॥

अवरस्मिन् विदेहेथ पुरे कांचननामनि । साधूनां शत्रुभिः कर्तुमुपसर्गः प्रवर्तितः ॥ ३५१ ॥
 निर्घाटय तान् त्वया शत्रून् सुनीनां धर्मसाधनं । शरीरं रक्षितं तस्मात्पुण्यराशिरुपाजितः ३५२
 विजयाद्धे ततश्च्युत्वा तडिदंगदखेचरात् । श्रीप्रभायां समुद्भूत उदितो नाम विश्रुतः ॥ ३५३ ॥
 वंदनाय समायातं नाम्ना चामराधिक्रमं । दृष्टवानसिचिद्येशं निदानमकरोत्ततः ॥ ३५४ ॥
 ततो महत्तपस्तप्त्वा कल्पपैशानमुत्थितः । एष प्रच्युत्य भूतोसि सांप्रतं धानवाहनः ॥ ३५५ ॥
 भास्करस्यंदनस्यैव चक्रेण परिवर्तनं । कृतं त्वया तु संसारे स्त्रीजिह्वावशवर्तिना ॥ ३५६ ॥
 यावंतः समतिक्रांतास्तव देहा भवांतरे । पिंड्यंते यदि ते लोके संभवेयुर्न जातुचित् ॥ ३५७ ॥
 कल्पानां कोटिभिस्तृप्तिं सुरभोगेन योगतः । खेचराणां च भोगेन स्वेच्छाकल्पितवृत्तिना ३५८
 अष्टभिर्दिवसैः स त्वं कथं प्राप्त्यसि तर्ष्यणं । स्वप्नजालोपमैर्भोगैरयुना भज्यतां शमः ॥ ३५९ ॥
 ततस्तस्य विषादोऽभून्नायुःश्वसमुत्थितः । किंतु संसारचक्रस्थजन्मांतरविवर्तेनात् ॥ ३६० ॥
 स्थापयित्वा ततो राज्ये तनयं देवरक्षसं । युवराजप्रतिष्ठायां तथा भास्कररक्षसं ॥ ३६१ ॥
 त्यक्त्वा परिग्रहं सर्वं परमार्थपरायणः । स्तंभतुल्यो महारक्षलोभेनाभवदुज्झितः ॥ ३६२ ॥
 पानाहारादिकं त्यक्त्वा सर्वं देहस्य पालनं । समः शत्रौ च मित्रे च मनः कृत्वा सुनिश्चलं ॥ ३६३ ॥

मौनव्रतं समास्थाय जिनप्रासादमध्यगः । कृत्वा सुमहतीं पूजामर्हतामभिषेकिणीं ॥ ३६४ ॥
 अर्हत्पदपरिध्यानपवित्रीकृतचेतनः । कृत्वा समाधिना कालं स बभूव सुरोत्तमः ॥ ३६५ ॥
 अथ किंनरनादाख्ये पुरे श्रीधरनामतः । विद्याजातामरिजायां देवरक्षः प्रपन्नवान् ॥ ३६६ ॥
 गंधर्वगीतनगरे सुरसन्निभनामतः । गांधारी गर्भसंभूतां गंधर्वी भानुरुढवान् ॥ ३६७ ॥
 सुता दश समुत्पन्ना मनोज्ञा देवरक्षसः । देवांगनासुररूपाश्च षट्कन्या गुणभूषणाः ॥ ३६८ ॥
 तांत्रतएव चोत्पन्ना सुताःकन्याश्च तत्समाः । आदित्यरक्षसो राज्ञः कीर्तिव्याप्तदिगंतराः ॥ ३६९ ॥
 स्वनामसहनामानि महांति नगराणि तैः । निवेशितानि रम्याणि श्रेणिकैतानि जित्वरैः ॥ ३७० ॥
 संध्याकारः सुवेलश्च मनोल्हादो मनोहरः । हंसद्वीपो हरिर्योधः समुद्रः कांचनस्तथा ॥ ३७१ ॥
 अर्धस्वर्गोदिशश्चापि निवेशा स्वर्गसन्निभाः । गीर्वाणरक्षसः पुत्रैर्महाबुद्धिपराक्रमैः ॥ ३७२ ॥
 आवर्तविघटांभोदा उत्कटस्फुटदुर्ग्रहाः । तटतोयावलीरत्नद्वीपाश्चाभांति राक्षसैः ॥ ३७३ ॥
 नानारत्नकृतोद्योता हेमभित्तिप्रभा सुराः । राक्षसानां बभ्रुवुस्ते निवासाः क्रीडनार्थिनां ॥ ३७४ ॥
 तत्रैव खेचरैरेभिर्द्वीपांतरसमाश्रितैः । सन्निवेशा महोत्साहैर्नगराणां प्रकल्पिताः ॥ ३७५ ॥
 ततस्तौ पुत्रयोः राज्यं दत्त्वा दीक्षां समाश्रितौ । महातपोधनौ भूत्वा पदं यातौ सनातनं ॥ ३७६ ॥

एवं महति संताने प्रवृत्ते घानवाहने । महापुरुषनिर्व्यूढराज्यप्रात्राज्यत्रस्तुनि ॥ ३७७ ॥
 राक्षसस्तनयो जातो मनोवेगांगधारिणः । राक्षसो नाम यस्यायं नाम्ना वंशः प्रकीर्त्यते ॥ ३७८ ॥
 तस्यादित्यगतिर्यासो बृहत्कीर्तिश्च नन्दनः । योषायां सुप्रभाख्यायां रविचंद्रसमप्रभौ ॥ ३७९ ॥
 वृषभौ तौ समासज्य राज्यस्यंदनजे भरे । श्रमणत्वं समाराध्य देवलोकं समाश्रितः ॥ ३८० ॥
 जाता सदनपद्माख्या भार्यादित्यगतेर्वरा । बृहत्कीर्तिस्तथापुष्पनखेति परिकीर्तिता ॥ ३८१ ॥
 अथादित्यगतेः पुत्रो नाम्ना भीमप्रभोऽभवत् । सहस्रं यस्य पत्नीनामभूद्देवांगनारुचां ॥ ३८२ ॥
 आसीदष्टोत्तरं तस्य पुत्राणां शतसूजितं । स्तंभैरिव निजं राज्यं धारितं यैः समंततः ॥ ३८३ ॥
 आत्मजाय ततो राज्यं वितीर्य ज्यायसे प्रभुः । भीमप्रभः प्रवव्राज प्राप्तश्च परमं पदं ॥ ३८४ ॥
 देवेन राक्षसेंद्रेण राक्षसद्वीपमंडले । कृतानुकंपना ऊषुः सुखेनांवरगामिनः ॥ ३८५ ॥
 रक्षंति रक्षसां द्वीपं पुण्येन परिरक्षिताः । राक्षसानामतो द्वीपं प्रसिद्धिं तदुपागतं ॥ ३८६ ॥
 एष राक्षसवंशस्य संभवः परिकीर्तितः । वंशप्रधानपुरुषान्कीर्तियिष्याम्यतः परं ॥ ३८७ ॥
 पुत्रो भीमप्रभस्याद्यः पूजार्हो नाम विश्रुतः । प्रवव्राज श्रियं न्यस्य तनये जितभास्करे ॥ ३८८ ॥
 सोऽपि संपरिकीर्त्याख्ये स्थापयित्वा श्रियं सुते । प्राव्रजत्सोऽपि सुग्रीवे निधाय प्राप दीक्षणं ३८९ ॥

सुग्रीवोपि हरिग्रीवं सन्निवेश्य निजे पदे । उग्रं तपः समाराध्य बभूव सुरसत्तमः ॥ ३९० ॥
हरिग्रीवोपि निक्षिप्य श्रीग्रीवे राज्यसंपदं । गृहीतश्रमणाचारो व्रनांतरमशिश्चियत् ॥ ३९१ ॥
आरोप्य सुमुखे राज्यं श्रीग्रीवो जनकाश्रितं । मार्गमाश्रितवान् वीरः सुव्यक्ते सुमुखस्तथा ३९२
सुव्यक्तोमृतवेगाख्ये न्यस्तवान् राक्षसीं श्रियं । स चापि भानुगत्याह्ने स च चिंतागतौ सुते ३९३
इंद्र इंद्रप्रभो मेघो मृगारिदमनः पविः । इंद्रजिह्वानुवर्मा च भानुर्भानुसमप्रभः ॥ ३९४ ॥
सुरारिस्त्रिजटो भीमो मोहनोद्वारको रविः । चकारो वज्रमध्यश्च प्रमोदः सिंहविक्रमः ॥ ३९५ ॥
चांभुडो मारणो भीष्मो द्विपवाहोरिमर्दनः । निर्वाणभक्तिरुग्रश्रीरहंभ्रक्तिरनुत्तरः ॥ ३९६ ॥
गतभूमोनिलशंभो लंकाशोको मयूरवान् । महाबाहुर्मनोरम्यो भास्कराभो बृहद्गतिः ॥ ३९७ ॥
बृहत्कांतोरिसंत्रासश्चंद्रावर्तो महारवः । मेघध्वान ग्रहक्षोभ नक्षत्रदमनादयः ॥ ३९८ ॥
संख्यैवं कोटिशस्तेषां दृष्टव्यांबरचारिणां । मायावीर्यसमेतानां विद्याबलमहारूपां ॥ ३९९ ॥
विद्यानुयोगकुशलाः सर्वे श्रीशक्तवक्षसः । लंकायां स्वामिनः कांताः प्रायशः स्वर्गतश्च्युताः ४००
स्वेषु पुत्रेषु निक्षिप्य लक्ष्मीं वंशक्रमागतां । संविशा राक्षसाधीशा महाप्रात्राज्यमाश्रिताः ॥ ४०१ ॥
कोचित्कर्मावशेषेण त्रिलोकेशिखरं गताः । दिवमीयुः परे केचित्पुण्यपाकानुभावात् ॥ ४०२ ॥

एवं तेष्वप्यतीतेषु घनप्रभसुतोभवत् । लंकायामधिपः कीर्तिधवलो नाम विश्रुतः ॥ ४०३ ॥
 पद्मागर्भे समुद्भूतः खेचरैः कृतशासनः । संभुक्ते परमैश्वर्यं सुनासीरो यथा दिवि ॥ ४०४ ॥
 एवं भवांतरकृतेन तपोबलेन । संप्राप्नुवंति पुरुषा मनुजेषु भोगान् ॥
 देवेषु चोत्तमगुणागुणभूषितांगाः । निर्दग्धकर्मपटलाश्च भवंति सिद्धाः ॥ ४०५ ॥
 दुष्कर्मशक्तमतयः परमां लभंते । निर्दां जना इहभवे मरणात्परं च ॥
 दुःखानि याति बहुधा पतिताः कुयोनौ । ज्ञात्वेति पापतमसो रवितां भजध्वं ॥ ४०६ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते राक्षसवंशाधिकारः पंचमं पर्व ।

अथ षष्ठं पर्व ।

वंशो रक्षोनभोगानां मया ते परिकीर्तितः । शृणु वानरकेतूनां संतानमधुना नृप ॥ १ ॥
 विजयार्द्धगिरेर्भोगे दक्षिणे स्वर्गसन्निभे । पुरं मेघपुरं नाम्ना तुंगप्रसादशोभितं ॥ २ ॥
 विद्याभृतां पतिस्तस्मिन्नतींद्रो नाम विश्रुतः । अतिक्रम्य च यः शक्रं स्थितो भोगादिसंपदा ॥ ३ ॥
 श्रीमती नाम तस्यासीत्कांता श्रीसमविभ्रमा । यस्याः सति मुखे पक्षो ज्योत्स्नयेव सदाभवत् ४

पद्मपुराणम् ।

तयोः श्रीकंठनामाभूत्सुतः श्रुतिविशारदः । यस्य नास्त्रि गते कर्णं हर्षमीशुर्विचक्षणाः ॥ ५ ॥
 स्वसा तस्याभवच्चार्वी देवी नाम कर्नीयसी । वाणतां नयने यस्या गते कुसुमधन्विनः ॥ ६ ॥
 अथ रत्नपुरं नाम पुरं तत्र मनोहरं । तत्र पुष्पोत्तरो नाम विद्याधारी महाबलः ॥ ७ ॥
 पद्माभासीत्सुता तस्य मनोल्हादनकारिणी । देवकन्येव सर्वेषां रूपलावण्यसंपदा ॥ ८ ॥
 तस्य पद्मोत्तराभिख्यः सुतो येन विलोचने । विषयांतरसंबंधाज्जनानां विनिवर्तते ॥ ९ ॥
 तस्मै पुष्पोत्तरः कन्यां बहुशस्तामयाचत । श्रीकंठेन न सा तस्मै दत्ता कर्मानुभावतः ॥ १० ॥
 सा तेन कीर्तियुत्राय दत्ता बांधववाक्यतः । विवाहं च परेणास्थाः विधिर्न निरवर्तयत् ॥ ११ ॥
 न मेऽभिजनतो दोषो न मे दारिद्र्यसंभवः । न च पुत्रस्य वैरूप्यं न किञ्चिद्वैरकारणं ॥ १२ ॥
 तथापि मम पुत्राय वितीर्णा तेन न स्वसा । इति पुष्पोत्तरो ध्यात्वा कोपावेशं परं गतः ॥ १३ ॥
 चैत्यानां बंदनां कर्तुं श्रीकंठः सुरपर्वतं । गतो यदा विमानेन वायुवेगेन चारुणा ॥ १४ ॥
 तस्मान्निवर्तमानोसा चेतःश्रोत्रापहारिणं । भृंगाराणामिव झंकारमशृणोद्गीतनिःस्वनं ॥ १५ ॥
 रम्यप्रकणमिश्रेण तेन गीतस्वनेन सः । धृतो ऋजुगुणेनेव बध्वा निश्चलविग्रहः ॥ १६ ॥

१ ' ग ' पुस्तके नास्त्ययं श्लोकः ।

आलोकनमथो चक्रे ततोऽपश्यत्स कन्यकां । गुरुणाधिष्ठितां कांतां संगीतकगृहागणे ॥ १७ ॥
 तस्या रूपसमुद्रेऽसौ निमग्नं मानसं द्रुतं । न शशाक समुद्धर्तुं धर्तुं नांगानि च प्रभुः ॥ १८ ॥
 स्थितश्चैषोतिकव्योम्नि तथा नीलोत्पलाभया । वध्वेव पीथरस्कंधो दृष्ट्याकृष्टो मनोमुषा ॥ १९ ॥
 ततो दर्शनमन्योन्यं तयोर्माधुर्यपेशलं । चकार वरणं प्रेमवद्धभावस्य सूचनं ॥ २० ॥
 ततस्तामिगितिभिज्ञो भुजपंजरमध्यगां । कृत्वा नभस्तले यातः स्पर्शामीलितलोचनः ॥ २१ ॥
 परिवर्गस्ततस्तस्याः प्रलापमुखरीकृतः । पुष्पोत्तराय कन्यायाः श्रीकंठेन हृतिं जगौ ॥ २२ ॥
 सर्वोद्योगेन संनह्य ततः पुष्पोत्तरो रुषा । तस्यानुपदर्वी यातो दंतदष्टरदच्छदः ॥ २३ ॥
 तेनानुधावमानेन व्रजता सुनभस्तले । शशीव घनद्वंदेन श्रीकंठः शुशुभेऽधिकं ॥ २४ ॥
 आयातं पृष्टतो दृष्ट्वा श्राकंठस्तं महाबलं । त्वरितं प्रस्थितो लंकां नीतिशास्त्रविशारदः ॥ २५ ॥
 तत्र स्वसुःपतिं गत्वा शरणं स समाश्रयत् । कालप्राप्तं नयं संतो युजाना यांति तुंगतां ॥ २६ ॥
 सोदरो मम कांताया इति सस्नेहनिर्भरं । संभ्रमेण परिष्वज्य तं चकारासपूजनं ॥ २७ ॥
 तयोः कुशलदृतांतप्रश्नो यावत्प्रवर्तते । तावत्पुष्पोत्तरः प्राप्तो महाबलममन्वितः ॥ २८ ॥
 कीर्तिशुक्लस्ततोऽपश्यद्गगनं सर्वतथितं । विधाधरसमूहेन प्रदीप्तपुरुतेजसा ॥ २९ ॥

असिक्तुतादिभिः शस्त्रैर्विकरालं महारवं । स्थानभ्रंशमिवागच्छद्दलं खेचरसंगमात् ॥ ३० ॥
 वाजिभिर्वायुरंहोभिर्गजैश्च जलदोषमैः । विमानैश्च महामानैः सिंहैश्च प्रचलत्संष्टः ॥ ३१ ॥
 दृष्टोत्तरां दिशं व्याप्तां विहस्य क्रोधमिश्रितं । सचिवानां समादेशं कीर्तिशुक्लो युधे ददौ ॥ ३२ ॥
 अकार्येण ततः स्वेन श्रीकंठो यंत्रपानतः । कीर्तिशुभ्रमिदं वाक्यं जगाद त्वरयान्वितं ॥ ३३ ॥
 एतं बंधुजनं रक्ष त्वं मदीयमिहाधुना । करोमि निर्जितं यावत् प्रतिपक्षं तवाश्रयात् ॥ ३४ ॥
 एवमुक्तो जगादासौ वचनं नयसंगतं । तवायुक्तमिदं वक्तुं प्राप्य मां भीतिभेदनं ॥ ३५ ॥
 यदि नामैष नो साम्ना शमं यास्यति दुर्जनः । ततः पश्य प्रविष्टोयं मृत्योर्वक्त्रं मदीरितः ॥ ३६ ॥
 स्थापयित्वेति विश्रब्धं प्रियायाः सोदरं नृपः । उत्कृष्टवयसो धीरो द्रूतान् द्रुतमजीगमत् ॥ ३७ ॥
 उपर्युपरि ते गत्वा क्रमेणेंदं वभाषिरे । पुष्पोत्तरं महाप्राज्ञा मधुरालापकोविदाः ॥ ३८ ॥
 पुष्पोत्तर वदत्येतद्भवतं कीर्तिनिर्मलः । अस्मद्भवनविन्यस्तैः पदेरादरसंगतैः ॥ ३९ ॥
 महाकुलसमुत्पन्नो भवान् विमलचेष्टितः । सर्वस्मिन् जगति ख्यातिं गतः शास्त्रार्थकोविद् ॥ ४० ॥
 आगता गोचरं का ते न मर्यादा महामते । कर्णजाहे निधीयत यास्माभिरधुना तव ॥ ४१ ॥
 श्रीकंठोपि कुले जातः शशांककरनिर्मले । वित्तवान् विनयोपेतः कांतः सर्वकलान्वितः ॥ ४२ ॥

तस्य योग्या गुणैः कन्या रूपेण च कुलेन च । समानयोः समायोगं करोतु विधिरिष्यतां ॥४३॥
न चास्ति कारणं किञ्चित्सेनयोः संक्षये कृते । स्वभाव एष कन्यानां यत्परगारसेवनं ॥ ४४ ॥
दूतो यावद्ब्रवीत्येवं तावद्दूती समागता । पद्मया प्रेषिता तस्य दुहित्रेदमभाषत ॥ ४५ ॥
ब्रवीति देव पद्मेदं कृत्वा चरणवन्दनं । स्वयं ते गदितुं शक्ता त्रपया नेति नागता ॥ ४६ ॥
तात स्वल्पापि नास्त्यत्र श्रीकंठस्थापराधिता । मया कर्मानुभावेन स्वयमेव प्रचोदितः ॥ ४७ ॥
यतः सत्कुलजातानां गतिरैषैव योषितां । विमुच्यैनमतोऽन्यस्य नरस्य नियमो मम ॥ ४८ ॥
इति विज्ञापितो द्रुत्या चिन्तामेतामसौ श्रितः । किं कर्तव्यं विमूढेन चेतसा विक्लवीकृतः ॥४९॥
श्रद्धाभिजनिता मुख्या गुणानां वरभाजिनां । तस्मिंश्च संभवत्येषा पक्षं च बलिनं श्रिता ॥५०॥
अभिमानात्तथाप्येनं विनेतुं शक्तिरस्ति मे । स्वयमेव तु कन्यायै रोचते क्रियतेऽत्र किं ॥ ५१ ॥
अभिप्रायं ततस्तस्य ज्ञात्वा ते हर्षनिर्भराः । समं द्रुत्या गता शशाशुश्च यथोदितं ॥ ५२ ॥
सुताविज्ञापनाच्चत्क्रोधभारोभिमानवान् । पुष्पोत्तरो गतःस्थानमात्मीयं परमार्थवित् ॥ ५३ ॥
शुक्लायां मार्गशीर्षस्य पक्षतावथ शोभने । मुहूर्त्ते विधिना वृत्तं पाणिग्रहणमेतयोः ॥ ५४ ॥
इति श्रीकंठमाहेदं प्रीत्यात्यंतमुदारया । प्रेरितः कीर्तिधत्रलो वचनं कृतनिश्चयं ॥ ५५ ॥

वैरिणो बहवः संति विजयाद्धिगिरौ तव । अप्रमत्ततया कालं कियंतं गमिष्यसि ॥ ५६ ॥
 अतस्तिष्ठ त्वमत्रैव रम्ये रत्नालयांतरे । निजाभिरुचिते स्थाने स्वेच्छया कृतचेष्टितः ॥ ५७ ॥
 पर्याप्तोतिपरित्यक्तुं न च त्वां मम मानसं । मत्प्रीतिवागुरां छित्त्वा कथं वा त्वं गमिष्यसि ॥ ५८ ॥
 श्रीकंठमभिधायैवं सचिवं निजमब्रवीत् । पितामह क्रमायातमानंदस्वयं महामतिं ॥ ५९ ॥
 सारासारं त्वया दृष्टं मदीयानां चिरं पुरां । उद्विश्यतामतः सारं श्रीकंठायात्र यत्पुरं ॥ ६० ॥
 इत्युक्तः सचिवः प्राह सितेन हृदयस्थितं । कूर्चेन स्वामिनं भक्त्या चामरेणेव वीजयन् ॥ ६१ ॥
 नरेन्द्र तव नास्त्येव पुरं यन्न मनोहरं । तथापि स्वयमन्विष्य गुह्यातु रुचिदर्शनं ॥ ६२ ॥
 मध्येसागरमेतस्मिन् द्वीपाः संत्यतिभूरयः । कल्पद्रुमसमाकारैः पादपैर्व्याप्तदिग्मुखाः ॥ ६३ ॥
 आचिता विविधैरत्नैस्तुंगश्रृंगा महौजसः । गिरयो येषु देवानां संति क्रीडनहेतवः ॥ ६४ ॥
 भीमातिभीमदाक्षिण्यात्ते चान्यैरपि वः कुले । अनुज्ञाताः सुरैः सैवैः पूर्वमित्येवमागमः ॥ ६५ ॥
 पुराणि तेषु रम्याणि संति कांचनसन्नाभिः । संपूर्णानि महारत्नैः करदष्टदिवाकरैः ॥ ६६ ॥
 संध्याकारो मनोल्हादः सुबेलः कांचनो हरिः । योधनो जलधिध्वानो हंसद्वीपो भरक्षमः ॥ ६७ ॥
 अर्द्धस्वर्गोत्कटावर्तो वैषटो रोधनो मलः । कांतः स्फुटचरोरत्नद्वीपस्तोयावलीसरः ॥ ६८ ॥

अलं घनो नभो भानुः क्षेममित्येवमादयः । आसन् ये रमणोद्देशा देवानां निरुपद्रवाः ॥ ६९ ॥
 त एव सांप्रतं जाता भूरिपुण्यैरुपार्जिताः । पुराणां सन्निवेशा वो नानारत्नवसुंधराः ॥ ७० ॥
 इतो वरोत्तरे भागे समुद्रपरिवेष्टिते । शतत्रयमतिक्रम्य योजनानामलं पृथुः ॥ ७१ ॥
 अस्ति शाखामृगद्वीपः प्रसिद्धो भुवनत्रये । यस्मिन्न्रथांतरद्वीपाः संति रम्याः सहस्रशः ॥ ७२ ॥
 पुष्परागमणिभाभिः क्वचिच्चित्रज्वलतीव यः । सस्यैरिव क्वचिच्छन्नो हरिन्मणिमरीचिभिः ॥ ७३ ॥
 इंद्रनीलप्रभाजालैस्तमसेव चितः क्वचित् । पद्माकरश्रियं धत्ते पद्मरागचर्यैः क्वचित् ॥ ७४ ॥
 भ्रमता यत्र वातेन गगेने गंधचारुणा । हृता जानंति नो यस्मिन्पताम इति पक्षिणः ॥ ७५ ॥
 स्फटिकांतरविन्यस्तैः पद्मरागैः समत्विषः । ज्ञायंते चलनाद्यत्र सरःसुकमलाकराः ॥ ७६ ॥
 मत्सैर्मध्वासवास्वादच्छकुंतैः कलनादिभिः । संभाषत इति द्वीपान् यः समीपव्यवस्थितान् ॥ ७७ ॥
 यत्रौषधप्रभाजालैस्तमो दूरं निराकृतं । चक्रे बहुलपक्षेपि समावेशं न रात्रिषु ॥ ७८ ॥
 यत्र छत्रसमाकाराः फलपुष्पसमन्विताः । पादपा विपुलस्कंधाः कलस्वनशंकृतयः ॥ ७९ ॥
 सस्यैः स्वभावसंपन्नैर्वीर्यकांतिवितारिभिः । चलद्भिर्मदवातेन मही यत्र संकुचुका ॥ ८० ॥
 विकचेंदीवरैर्यत्र षट्पदौघसमन्वितैः । नयनैरिव वीक्ष्यंते दीर्घिका भ्रूविलासिभिः ॥ ८१ ॥

पवनाकंपनाद्यस्मिन् सीत्कारश्रोत्रहारिभिः । पुंद्भक्षोर्विपुलैर्वटिः प्रदेशाः पवनोज्झिताः ॥ ८२ ॥
रत्नकांचनविस्तीर्णशिलासंघातशोभनः । मध्ये तस्य महानस्ति किष्कुर्नाम महीधरः ॥ ८३ ॥
त्रिकूटेनेव तेनासौ शृंगबाहुभिरायतैः । आलिगता दिशः कांता श्रियमारोपितः परां ॥ ८४ ॥
आनंदवचनादेवमानंदं परमं गतः । श्रीकंठः कीर्तिधवलं ग्राहैवमिति भारती ॥ ८५ ॥
ततश्चैत्रस्य दिवसे प्रथमे संगलाचिंते । ययौ सपरिवारौसौ द्वीपं वानरलांछितं ॥ ८६ ॥
पश्यन्नीलमणिच्छायं गतं नम इव क्षितिं । महाग्राहकृताकंपं समुद्रं विस्मयाकुलः ॥ ८७ ॥
ततश्च तं वरद्वीपं प्राप्तस्वर्गमिवापरं । व्याहरंतमिवात्पुञ्जैः स्वागतं निर्झरस्वनैः ॥ ८८ ॥
निर्झराणामतिस्थूलैः शीकरैर्व्योमगामिभिः । हसंतमिव तोषेण श्रीकंठागमजन्मना ॥ ८९ ॥
विचित्रमणिसंभूतप्रभाजालेन चारुणा । इच्छिता इव संघातास्तोरणानां समुन्नताः ॥ ९० ॥
ततस्तमवतीर्णोसौ द्वीपमाश्चर्यसंकुलं । चिक्षिपन् दिक्षु सर्वासु दृष्टिं नीलोत्पलद्युतिं ॥ ९१ ॥
खर्जूरामलकीनीपकपिप्थागुरुचंदनैः । पुष्कार्जुनकदंबाप्रप्रियालकदलीधवैः ॥ ९२ ॥
दाडिमीपूगकंकोललवंगवकुलैस्तथा । रम्यैरन्यैश्च विविधैः पादपैरुपशोभितं ॥ ९३ ॥
मणिवृक्षा इवोद्भिद्य क्षितिं ते तत्र निःसृताः । स्वस्मिन्निपतितां दृष्टिं नेतुमन्यत्र नो ददुः ॥ ९४ ॥

प्रगुणाः काण्डदेशेषु विस्तीर्णाः स्कंधबंधने । उपरिच्छत्रसंकाशा घनपल्लवराशयः ॥ ९५ ॥
 शाखाभिः सुप्रकाशाभिर्नताभिः कुसुमोत्करैः । फलैश्च सरसाः स्वादैः प्राप्ताः संतानमुत्तमं ॥ ९६ ॥
 नात्यंतसुवृत्तिं याता न च याता निखर्वतां । अनायासांगनाप्राप्यप्रसूनफलपल्लवाः ॥ ९७ ॥
 स्तवकस्तनरम्याभिर्भृगनेत्राभिरादरात् । आलिङ्गिताः सुवह्नीभिश्चलपल्लवपाणिभिः ॥ ९८ ॥
 परस्परसमुच्छापं कुर्वाणा इव पक्षिणां । मनोहरेण नादेन गायंत इव षट्पदैः ॥ ९९ ॥
 केचिच्छंखदलच्छायाः केचिद्ध्रेमसमत्विपः । केचित्पंकजसंकाशाः केचिद्ध्रुयसन्निभाः ॥ १०० ॥
 एवं नानाविधास्तस्मिन् देशा विविधपादैपैः । मंडिता यान्समालोक्य स्वर्गभूरपि नेक्ष्यते १०१
 जीवं जीवकयुग्मानां व्यक्तवाचां समं शुकैः । आलापः सारिकाभिश्च तस्मिन्नद्भुतकारणं ॥ १०२ ॥
 ततो नानातरुच्छायामंडलस्थेषु हारिषु । रत्नकांचनदेहेषु पुष्पामोदानुलेपिषु ॥ १०३ ॥
 शिलातलेषु विश्रब्धं निविष्टः सेनया समं । करणीयं च निःशेषं स चक्रे वपुषः सुखं ॥ १०४ ॥
 ततो नानाप्रसूनानां हंससारसनादिनां । विमलोदकपूर्णानां सरसां मीनकंपिनां ॥ १०५ ॥
 किरतां पुष्पनिकरं तरुणां च महत्त्विषां । जयशब्दमिवोदातं कुर्वतां पक्षिनिःस्वनैः ॥ १०६ ॥
 नानारत्नचितानां च भूभागानां सुशोभया । युक्तं भ्रमति सद्दीपमितश्चेतश्च तं सुखी ॥ १०७ ॥

ततः स विहरंस्तस्मिन्वने नन्दनसन्निभे । यथेच्छं क्रीडतो पश्यद्धानरान् बहुविभ्रमान् ॥ १०८ ॥
 अचितयच्च दृष्ट्वां सृष्टेरतिविचित्रतां । तिर्यग्योनिगता ह्येते कथं मानुषसन्निभाः ॥ १०९ ॥
 वदनं पाणिपादं च शेषांश्चावयवानमी । दधते मानुषाकारां चेष्टां तेषां च सन्निभां ॥ ११० ॥
 ततस्तैर्महती रंतुं प्रीतिरस्य समुत्थिता । यथास्थिरोप्यसौ राजा नितान्तं प्रवर्णिकृतः ॥ १११ ॥
 जगाद् च समासन्नाङ्गपुरुषान् वदनेक्षणः । एतानानयतक्षिप्रमितिस्मितमानसः ॥ ११२ ॥
 इत्युक्तैः श्रुतशस्तस्य प्लवंगा गगनार्यनैः । उपनीताः प्रमोदेन कृतकेलिकलस्वनाः ॥ ११३ ॥
 सुशालैस्तरसौ साकं रंतुं प्रववृते नृपः । नर्तयन् तालशब्देन बाहुभ्यां च परामृशन् ॥ ११४ ॥
 वीक्ष्यमाणः सितान् दंतान् दाडिमीपुष्पलोहिते । अवटीटे मुखे तेषां भास्वत्कांचनतारके ११५
 यूकापयननं पश्यन्विनयेन परस्परं । प्रेम्णा च कलहं रम्यं कृतरवोत्कारनिःस्वनं ॥ ११६ ॥
 शालिशूकसमच्छायान् मृदिमातिशयान्वितान् । विधृतान् मृदुवातेन केशान् सीमंतभाजिनः ११७
 कर्णान् विदूषकासक्तश्रवणाकारधारिणः । नितान्तकौमलश्लक्ष्णानचलद्रुषां स्पृशन् ॥ ११८ ॥
 विलोमानि नयल्लोमान्युदरे मुष्टिमायिनि । उत्क्षिपंश्च भ्रुवोपांग देशान् रेखावतस्तथा ॥ ११९ ॥
 ततस्ते तेन बहवः पुरुषाणां समर्पिताः । मृष्टाशनादिभिः कर्तुं पोषणं रतिहेतवः ॥ १२० ॥

ग्राहयित्वा च तान् किष्कुमारोहद्धतमानसः । ग्रावकूटैर्लताभिश्च निज्जरैस्तरुभिस्तथा ॥ १२१ ॥
तत्रापश्यत्स विस्तीर्णा वैषम्यरहितां भुवं । गुप्तां प्रांते महामानैः ग्रावभिः सोन्नतद्रुमैः ॥ १२२ ॥
पुरं तत्र मेहेच्छेन ख्यातं किष्कुपुराख्यया । निवेशितमरातीनां मानसस्यापि दुर्गमं ॥ १२३ ॥
प्रमाणं योजनान्यस्य चतुर्दश समंततः । त्रिगुणं परिवेषेण लेशतश्चाधिकं भवेत् ॥ १२४ ॥
संमुखद्वारविन्यासा मणिकांचनभित्तयः । प्रग्रीवकसमायुक्ता रत्नस्तंभसमुच्छ्रिताः ॥ १२५ ॥
कपोलपाल्युपांतेषु महानीलविनिर्मिताः । रत्नभाभिर्निरस्तस्य ध्वांतस्यैवानुकीपिताः ॥ १२६ ॥
देहलीपिण्डिकाभागं पद्मरागविनिर्मितं । तांबूलेनेवच्छायं धारयंत्यो रदच्छदं ॥ १२७ ॥
द्वारोपरि समायुक्ता मुक्तादामांशुसंपदाः । हसंत्य इव शेषाणां भवनानां सुरूपतां ॥ १२८ ॥
शशांकसदृशाकारैर्मणिभिः शिखराहितैः । रजनीष्वपि कुर्वाणा संदेहं रजनीकरे ॥ १२९ ॥
चंद्रकांतमणिच्छाया कल्पितोदारचंद्रिका । नानारत्नप्रभापंक्तिसंदिग्धोत्तुंगगोरणा ॥ १३० ॥
मणिकुट्टिमविन्यस्तरत्नपद्मावलिक्रियाः । पंक्तयस्तत्र गेहानां खेचरैर्विनिवेशिताः ॥ १३१ ॥
शुष्कसागरविस्तीर्णा मणिकांचनवालुकाः । राजमार्गाः कृतास्तास्मिन्कौटिल्यपरिवर्जिताः ॥ १३२ ॥
ग्राकारस्तत्र विन्यस्तो रत्नच्छायाकृतावृतिः । शिखराग्रैः श्रिया दर्पात् सौधर्ममिव ताडयन् ॥ १३३ ॥

गोपुराणि च तुंगानि न्यस्तान्यत्र मरीचिभिः । मणीनां यानि लक्ष्यन्ते स्थगितानीव सर्वदा १३४
पुरंदरपुराकारे पुरे तस्मिन् चिराय सः । पद्मया सहितो रेमे श्च्येव त्रिबुधाधिपः ॥ १३५ ॥
मद्रशालवने याति तथा सौमनसे वने । नंदने वा न तान्यस्य द्रव्याण्यापुर्दुरापतां ॥ १३६ ॥
कदाचिदथ तत्रासौ तिष्ठन् प्रासादमूर्द्धनि । व्रजन्तं वंदनां भक्त्या द्वीपं नंदीश्वरश्रुतिं ॥ १३७ ॥
पाकशासनमैक्षिष्ट सत्रा दैवैश्चतुर्विधैः । मुकुटानां प्रभाजालैः पिशंगितनभस्तलं ॥ १३८ ॥
कुर्वन्तं बधिर्लोकं समस्तं तूर्यनिःस्वनैः । हस्तिभिर्वाजिभिर्हंसैर्मेषैरुष्ट्रैर्वृकैर्मृगैः ॥ १३९ ॥
अन्यैश्च विविधैर्योनैः परिवर्गैराधिष्ठितैः । अन्वीयमानं दिव्येन गंधेन व्याप्तविष्टपं ॥ १४० ॥
ततस्तेन श्रुतं पूर्वं मुनिभिः संकथागतं । स्मृतं नंदीश्वरद्वीपं वंदनं स्वर्गवासिनां ॥ १४१ ॥
स्मृत्वा च विबुधैः सार्द्धमकरोद्भ्रमेण मतिं । खेचरैश्च समं सर्वैः समालुढो मरुत्पथं ॥ १४२ ॥
स गच्छन्क्रौंचयुक्तेन विमानेन सहांगनः । मानुषोत्तरशैलेन निवारितगतिः कृतः ॥ १४३ ॥
अतिक्रान्तास्ततो दृष्ट्वा मानुषोत्तरपर्वतं । गीर्वाणनिवहान् सर्वान्परमं शोकमागतः ॥ १४४ ॥
परिदेवमथो चक्रे भग्नोत्साहो गतद्युतिः । हा कष्टं क्षुद्रशक्तानां मनुष्याणां धिगुन्नतिं ॥ १४५ ॥
नंदीश्वरे जिनेन्द्राणां प्रतिमानां महत्त्विषां । अकृत्रिमाणां भावेन करिष्यामीति दर्शनं ॥ १४६ ॥

पूजां च विविधैः पुष्पैर्धूपैर्गंधैश्च हारिभिः । नमस्कारं च शिरसा धरासंसक्तमौलिना ॥ १४७ ॥
ये कृता मंदभागेन मया चारुमनोरथाः । कथं ते कर्मभिर्भग्ना अशुभैः पूर्वसंचितैः ॥ १४८ ॥
अथवा श्रुतमेवासीन्मया मानुषपर्वतं । अतिक्रम्य न गच्छंति मानुषा इत्यनेकशः ॥ १४९ ॥
तथापि श्रद्धया तन्मे नितातं वृद्धियुक्तया । विस्मृतं गंतुमुद्युक्तो यतोऽस्मिन् स्वल्पशक्तितः १५०
तस्मात्करोमि कर्माणि तानि धैरन्यजन्मनि । यातुं नंदीश्वरं द्वीपं गतिर्मे न विहन्यते ॥ १५१ ॥
इति निश्चित्य मनसा न्यस्य राज्यभरं सुते । अभून्महाप्लुनिर्धीरस्त्यक्तसर्वपरिग्रहः ॥ १५२ ॥
वज्रकंठस्ततः सार्द्धं चारुण्याश्रयमुत्तमां । भुक्त्वा किष्कुपुरे रम्ये श्रुत्वोपाख्यानकं पितुः ॥ १५३ ॥
ऐश्वर्ये तनयं क्षिप्त्वा प्राप देगंबरीं क्रियां । कीदृशं तदुपाख्यानमित्युक्तो गणभृज्जगौ ॥ १५४ ॥
वणिजौ भ्रातरावास्तां प्रीतेः स्त्रीभ्यां वियोजितौ । कनीयान्दुर्विधो ज्येष्ठः स्वापतेयी गृहीतवाक्
श्रेष्ठिनः संगमादेष प्राप्तः श्रावकतां परां । मृगयाजीविना भ्रात्रा परमं दुःखितोऽभवत् ॥ १५६ ॥
अलीकस्वाहतस्वामिपुरुषस्य विसर्जनं । परीक्ष्य भ्रातरं प्रीतं ददावस्मै महद्भनं ॥ १५७ ॥
दुष्टांततः स्त्रियं त्यक्त्वा संगीर्यानुजबोधनं । प्रव्रज्यायामभूदिंद्रः कनीयांस्तु शमी मृतः ॥ १५८ ॥
देवीभूयश्च्युतो जातः श्रीकंठस्तत्प्रबुद्धये । आत्मानं दर्शयन्निद्रः श्रीमान्ब्रदीश्वरं गतः ॥ १५९ ॥

सुरेन्द्रं वीक्ष्य पित्रा ते जातस्मरणमीयुषा । इदं कथितमस्माकमिति वृद्धास्तमूचिरे ॥ १६० ॥
एतमाख्यानकं श्रुत्वा वज्रकंठोऽभवन्मुनिः । इंद्रायुधप्रभोष्येवं न्यस्य राज्यं शरीरजे ॥ १६१ ॥
तत इन्द्रमतो जातो मेरुस्तस्माच्च मंदरः । समीरणगतिस्तस्मात्तस्मादपि रविप्रभः ॥ १६२ ॥
ततोमरग्रभो जातस्त्रिकुटेन्द्रसुतास्य च । परिणेतुं समानीता नाम्ना गुणवती शुभा ॥ १६३ ॥
अथासौ दर्पणच्छाये वेदीसंबंधिभूतले । मणिभिः कल्पितं चित्रं पश्यन्नाश्चर्यकारणं ॥ १६४ ॥
अमरालीपरिष्वक्तमरविंदं कचिद्धनं । ऐंद्रीवरं वनं चार्द्धपद्मेदीवरकं तथा ॥ १६५ ॥
चंचूपात्तमृणालानां हंसानां युगलानि च । क्रौचानां सारसानां च तथान्येषां पतत्रिणां ॥ १६६ ॥
रत्नचूर्णैरतिश्लक्ष्णैः पंचवर्णसमन्वितैः । रचितान्खेचरस्त्रीभिः तत्रापश्यत्प्लवंगमान् ॥ १६७ ॥
स तान् दृष्ट्वा परं तोषं जगामांबरगाधिपः । मनोज्ञं प्रायशो रूपं धीरस्यापि मनोहरं ॥ १६८ ॥
अथ पाणिगृहीतास्य दृष्ट्वा तान् विकृताननान् । प्रत्यंगवेषुं प्राप्ता प्रचलत्सर्वभूषणा ॥ १६९ ॥
निःशेषदृश्यविभ्रांततारकाकुललोचना । दर्शयंतीव रोमांचप्रोद्गमामेहवद्भयं ॥ १७० ॥
स्वेदोदविंदुसंबद्धविसर्पत्तिलकालिका । भीरुरप्यति सच्चष्टा प्राविशद्भुजपंजरं ॥ १७१ ॥
दृष्ट्वा यान् मुदितः पूर्वं तेभ्योऽकुप्यत्पुनर्वरः । कांताभिप्रायसामर्थ्यात्सुरूपमपि नेष्यते ॥ १७२ ॥

ततोऽसावब्रवीत्केन विवाहे मम चित्रिताः । कपयो विविधाकारा अर्मा वित्रासकारिणः॥१७३॥
नूनं कश्चिन्ममास्तेस्मिन् जनो मत्सरसंगतः । क्षिप्रमन्विष्वतामेप करोम्यस्य बधं स्वयं ॥१७४॥
ततस्तं कोपगंभीरगुहागह्वरवर्तिनं । वर्षीयांशो महाप्राज्ञा मधुरं मंत्रिणोऽद्भुवन् ॥ १७५ ॥
तात नास्मिन् जनः कोपि विद्वेष्टा तव विद्यते । त्वयि वा यस्य विद्वेषः कुतस्तस्यास्ति जीवितं ॥
स त्वं भव प्रसन्नात्मा श्रूयतामत्र कारणं । विवाहमंगले न्यस्ता यतः प्लवगपंक्तयः ॥ १७७ ॥
अन्वये भवतामासीच्छीकंठो नाम विश्रुतः । येनेदं नाकसंकाशं सृष्टं किष्कुपुरोत्तमं ॥ १७८ ॥
सकलस्यास्य देशस्य विविधाकारभाजिनः । अभवत्स नृपः स्रष्टा प्रपंचः कर्मणामिव ॥ १७९ ॥
यस्याद्यापि वनांतेषु लतागृहसुखस्थिताः । गुणान् गार्थंति किन्नर्यः स्थानकं प्राप्य किन्नरात्१८०
चंचलत्वसमुद्भूतमयशो येन शोधितं । स्थिरप्रकृतिना लक्ष्म्या वासवोपमशक्तिना ॥ १८१ ॥
स एतान् प्रथमं दृष्ट्वा वानरानत्र रूपिणः । मानुषाकारसंयुक्तान् जगाम किल विस्मयं ॥१८२॥
रेमे च मुदितोमीभिः समं विविधचेष्टितैः । मृष्टाशनादिभिश्चामी नितातं सुस्थिताः कृताः १८३
ततः प्रभृति ये जाताः कुले तस्य महाद्युतेः । तस्य भक्त्या रतितं तेऽपि चक्रुरेभिर्नरोत्तमाः॥१८४॥
युष्माकं पूर्वैर्नर्यस्मादमी मंगलवस्तुषु । प्रकल्पिताः ततस्तेपि मंगले सन्निधायिता ॥ १८५ ॥

मंगलं यस्य यत्पूर्वं पुरुषैः सेवितं कुले । प्रत्यवायेन संबन्धो निराशे तस्य जायते ॥ १८६ ॥
 क्रियमाणं तु तद्भवत्या करोति शुभसंपदं । तस्मादासेव्यतामेतद्भवतापि सुचेतसा ॥ १८७ ॥
 इत्युक्ते मंत्रिभिः सांत्वन् प्रत्युवाचाऽमरप्रभः । त्यजन् क्षणेन कोपोत्थविकारं वदनापितं ॥ १८८ ॥
 मंगलं सेविता पूर्वैः यद्यस्माकममी ततः । किमित्यालिखिता भूमौ यस्यां पादादिसंगमः १८९
 नमस्कृत्य वहाम्येतान् शिरसा गुरुगौरवात् । रत्नादिघटितान् कृत्वा लक्षणान्मौलिकोटिषु १९०
 ध्वजेषु गृहश्रृंगेषु तोरणानां च मूर्द्धसु । शिरसु चातपत्राणामेतानाशु प्रयच्छत ॥ १९१ ॥
 ततस्तैस्तत्प्रतिज्ञाय तथासर्वमनुष्ठितं । यथा दिगीक्ष्यते या या तत्र तत्र प्लवंगमाः ॥ १९२ ॥
 अथैतस्य समं देव्या भुञ्जानस्य परं सुखं । विजयाद्भ्रजिगीषायामकरोन्मानसं पदं ॥ १९३ ॥
 प्रतस्थे च ततो युक्तः सेनया चतुरंगया । ऋपिध्वजः कपिच्छत्रः कपिमौलिः कपिस्तुतः १९४
 श्रेणिद्वयं विजित्वासौ रणे सत्त्वविमर्दिनि । आस्थापयद्दशे राजा जग्राह न धनं तयोः ॥ १९५ ॥
 अभिमानेन तुंगानां पुरुषाणामिदं व्रतं । नमयंत्येव यच्छत्रुं द्रविणे विगताशया ॥ १९६ ॥
 ततोसौ पुनरागच्छत्पुरं किञ्चुप्रकीर्तितं । विजयाद्भ्रजधानेन जनेनानुगतायनः ॥ १९७ ॥
 आधिपत्यं समस्तानां प्राप्य विद्याभृतामसौ । निश्चलां बुभुजे लक्ष्मीं निगडैरिव संयुतां ॥ १९८ ॥

ततस्तस्य सुतो जातः कृपिकेतुरभिरुयथा । श्रीप्रमा कामिनी अस्य बभूव गुणधारिणी ॥१९९॥
ततो विक्रमसंपन्नं स तं वीक्ष्य शरीरजं । राज्यलक्ष्म्यां समायोज्य निरगाद् गृहबंधनात् ॥२००॥
दत्त्वा प्रतिबलाख्याय लक्ष्मीं सोपि विनिर्ययौ । प्रायशो विषवल्लीव दृष्ट्वा पूर्वैर्दृष्टपट्टुतिः ॥२०१॥
पूर्वोपार्जितपुण्यानां पुरुषाणां प्रयत्नतः । संजातासु न लक्ष्मीषु भावः संजायते महान् ॥२०२॥
यथैव ताः समुत्पन्नास्तेषामल्पप्रयत्नतः । तथैव त्यजतामेषां पीडा तासु न जायते ॥ २०३ ॥
तथा कथंचिदासाद्य संतो विषयजं सुखं । तेषु निर्वेदमागत्य वाञ्छन्ति परमं पदं ॥ २०४ ॥
यत्नोपकरणैः साध्यमात्मायत्तं निरंतरं । महदं तेन निर्मुक्तं सुखं तत्को न वाञ्छति ॥ २०५ ॥
सुतः प्रतिबलस्यापि गगनानंदसंज्ञितः । तस्यापि खेचरानंदस्तस्यापि गिरिनंदनः ॥ २०६ ॥
एवं वानरकेतूनां वंशे संख्याविवर्जिताः । आत्मैर्यैः कर्मभिः प्राप्ताः स्वर्गं मोक्षं च मानवाः २०७
वंशानुसरणच्छायामात्रमेतत्प्रकीर्त्यते । नामान्येषां समस्तानां शक्तः कः परिकीर्तितुं ॥ २०८ ॥
लक्षणं यस्य यल्लोके स तेन परिकीर्त्यते । सेवकः सेवया युक्तः कर्षकः कर्षणात्तथा ॥ २०९ ॥
धानुष्को धनुषो योगाद्भार्मिको धर्मसेवनात् । क्षत्रियः क्षततस्त्राणाद्ब्राह्मणो ब्रह्मचर्यतः ॥२१०॥
इक्ष्वाकवो यथा चैते नमेश्च विनमेस्तथा । कुले विद्याधरा जाता विद्याधरणयोगतः ॥ २११ ॥

परित्यज्य नृपो राज्यं श्रमणो जायते महान् । तपसा प्राप्य संबंधं तपो हि श्रम उच्यते ॥२१२॥
 अयं तु व्यक्त एवास्ति शब्दोन्यत्र प्रयोगवान् । यद्विहस्तो यथा यष्टिः कुंतः कुंतकरस्तथा २१३
 संवस्थाः पुरुषा मंचा यथा च परिकीर्तिताः । साहचर्यादिभिर्धर्मैरेवमाद्या उदाहृताः ॥ २१४ ॥
 तथा वानरचिन्हेन छत्रादिविनिवेशिना । विद्याधरा गता ख्यातिं वानरा इति विष्टपे ॥ २१५ ॥
 श्रेयसो देवदेवस्य वासुपूज्यस्य चांतरे । अमरप्रभसंज्ञेन कृतं वानरलक्षणं ॥ २१६ ॥
 तत्कृतात्सवनज्जाता शेषा अपि तथा क्रिया । परां हि कुरुते प्रीतिं पूर्वाचरितसेवनं ॥ २१७ ॥
 एवं संक्षेपतः प्रोक्तः कपिवंशसमुद्भवः । प्रवक्ष्यामि परां वार्तामिमां श्रेणिक्रतेऽधुना ॥ २१८ ॥
 महोदधिरवो नाम खंचराणामभूत्पतिः । कुले वानरकेतूनां किञ्चुनाम्नि पुरोचमे ॥ २१९ ॥
 विद्युत्प्रकाशा नामास्य पत्नी स्त्रीगुणसंपदा । निधानमभवद्भावगृहीतपतिमानसा ॥ २२० ॥
 रामाणामभिरावणां शतशो योपरि स्थिता । सौभाग्येन तु रूपेण विज्ञानेन तु कर्मभिः ॥२२१॥
 पुत्राणां शतमेतस्य साष्टकं वीर्यशालिनां । येषु राज्यभरं न्यस्य स भोगान् बुभुजे सुखं ॥२२२॥
 मुनिसुव्रतनाथस्य तीर्थे यः परिकीर्तितः । व्यापारैरद्भुतैर्नित्यमनुरंजितखंचरः ॥ २२३ ॥
 लंकायां च तदा स्वामी रक्षोवंशे नभोविद्युः । विद्युत्केश इति ख्यातो बभूव जनताप्रियः २२४

गत्यागमनसंवृद्धमभूत्त्र्येम परं तयोः । यतश्चित्तमभूदेकं पृथक्त्वं देहमात्रतः ॥ २२५ ॥
 तडित्केशस्य विज्ञाय श्रामण्यमुदधिस्वनः । श्रमणत्वं परिप्राप्तः परमार्थविशारदः ॥ २२६ ॥
 तडित्केशः कुतो हेतोरश्रितो दुर्द्धराकृतिं । संपृष्टः श्रेणिकेनैवमुवाच गणनायकः ॥ २२७ ॥
 अन्यदाथ तडित्केशः प्रमदाख्यं मनोहरं । निष्क्रान्तो रंतुमुद्यानं कृतक्रीडनकालयं ॥ २२८ ॥
 पद्मेदीवरम्येषु सरःसु स्वच्छवारिषु । उद्यत्तरंगभंगेषु द्रोणीसंचारचारुषु ॥ २२९ ॥
 दोलासु च महार्हासु रचितासनभूमिषु । तुंगपादपशक्तासु दूरग्रंथप्रवद्धिषु ॥ २३० ॥
 ततः सोपानमार्गेषु रत्नरंजितसानुषु । द्रुमखंडपरीतेषु हेमपर्वतेकेषु च ॥ २३१ ॥
 फलपुष्पमनोक्षेषु चलत्पल्लवशालिषु । लतालिङ्गितदेहेषु महीरुहचयेषु च ॥ २३२ ॥
 मुनिक्षोभनसामर्थ्ययुक्तविभ्रमसंपदां । पुष्पादिप्रचयाशक्तपाणिपल्लवशोभिनां ॥ २३३ ॥
 नितंबवहनाथासजातस्वेदांबुविप्रभां । कुचकंपोज्वलत्स्थूलमुक्ताहारपुरत्विषां ॥ २३४ ॥
 निमज्जदुर्ध्रवत्सूक्ष्मवलिमध्यविराजिनां । निःश्वासाकृष्टमत्तालिवाणकुलचेतसां ॥ २३५ ॥
 स्रस्तांवरसमालंबिकराणां चलचक्षुषां । मध्यमास्थाय दाराणां स रेमे राक्षसाधिपः ॥ २३६ ॥
 अथ क्रीडनशक्ताया देव्यास्तस्य पयोधरौ । श्रीचंद्राख्यं दधानायाः कपिना नखकोटिभिः २३७

विपाटितौ स्वभावेन विनयप्रच्युतात्मना । नितान्तं विद्यमानेन रुषा विकृतचक्षुषा ॥ २३८ ॥
समाश्वस्य ततः कान्तां प्रगलत्स्तनशोणितां । निहतो बाणमाकृष्ट्य तडित्केशेन वानरः ॥ २३९ ॥
वेगेन स ततो गत्वा पतितस्तत्र भूतले । तिष्ठति मुनयो यत्र विहायस्तलचारिणः ॥ २४० ॥
ततस्तं वेपथुग्रस्तं स बाणं वीक्ष्य वानरं । मुनीनामनुकंपाभूत्संसारस्थितिवेदिनां ॥ २४१ ॥
तस्मै पंचनमस्कारः सर्वत्यागसमन्वितः । धर्मदानसमुद्युक्तरूपदिष्टस्नपोधनैः ॥ २४२ ॥
ततः स विकृतां त्यक्त्वा तनुं वानरयोनिजां । महोदधिकुमारोभूत्क्षणेनोत्तमविग्रहः ॥ २४३ ॥
ततो यावदसौ हंतुं खेचरोन्यान्समुद्यतः । कपींस्तावदयं प्राप्तः कृतस्वतनुपूजनः ॥ २४४ ॥
हन्यमानां नरैः कूरुदृष्ट्वा वानरसंहतिं । चक्रे वैक्रियसमर्थ्यात्कपीनां महतीं चमूं ॥ २४५ ॥
दंष्ट्राङ्कुरकरालैस्तैर्वदनैर्भ्रुविकारिभिः । सिंहरसदृशच्छायैः कृतभीषणानिःस्वनैः ॥ २४६ ॥
उत्क्षिप्य पर्वतान्केचित्केचिदुन्मूल्य पादपान् । आहत्य धरणीं केचित्पाणिना स्फाल्य चापरे २४७
क्रोधसंभाररौद्रांगा दूरोत्प्लवनकारिणः । बभणुर्वीनराध्यक्षं खेचरं भिन्नचेतसं ॥ २४८ ॥
तिष्ठ तिष्ठ दुराचार मृत्योः संप्रति गोचरे । निहत्य वानरं पाप तवाद्य शरणं कुतः ॥ २४९ ॥
अभिधायेति तैः सर्वे व्योम पर्वतपाणिभिः । व्याप्तं तथा यथाऽस्मिंश्च सूचीभिदोपि नेक्ष्यते २५०

ततो विस्मयमापन्नस्तडित्केशो व्यञ्चितयत् । नेदं बलं प्लवंगानां किमप्यन्यदिदं भवेत् ॥२५१॥
 ततो निरीहदेहोसौ माधुर्यामितया गिरा । वानरान्विनयेनेदमब्रवीन्नयंपंडितः ॥ २५२ ॥
 संतो वदत के यूयं महाभासुरविग्रहाः । न प्रकृत्या प्लवंगानां शक्तिरेषा समीक्ष्यते ॥ २५३ ॥
 ततस्तं विनयोपेतं दृष्ट्वा खेचरपुंगवं । महोदधिकुमारेण वाक्यमेतदुदाहृतं ॥ २५४ ॥
 तिर्यग्जातिस्वभावेन नितातं चपलस्त्वया । अपराधः स्वजायायां हतो योसौ प्लवंगमः ॥२५५॥
 सोहं साधुप्रसादेन संप्राप्तो देवतामिमां । महाशक्तिसमायुक्तां यथेच्छावाप्तसंपदां ॥ २५६ ॥
 विभूतिं मम पश्य त्वमिति चोक्तवा परां श्रियं । स तस्मै प्रकटीचक्रे महोदधिः सुरोचितां ॥२५७॥
 ततौसौ त्रैपथुं प्राप्तो भयात्सर्वशरीरगं । विदीर्णहृदयो दृष्टरोमाविभ्रांतलोचनः ॥ २५८ ॥
 महोदधिकुमारेण माभैषीरिति चोदितः । जगाद गदगदं वाक्यं किं करोमीति दुःखितः ॥२५९॥
 ततस्तेन सुरेणासौ गुर्वतिकमुपाहतः । ताभ्यां प्रदक्षिणीकृत्य कृतं तस्यांहिवंदनं ॥ २६० ॥
 वानरेण सता प्राप्तं मया देवत्वमीदृशं । गुहं भवंतमासाद्य वत्सलं सर्वदेहिनां ॥ २६१ ॥
 देवनेत्यभिधायासौ स्तुतो वाग्भिः पुनः पुनः । अर्चितश्च महासृग्भिः पादयोः प्रणतस्तथा २६२
 तदाश्वर्यं ततो दृष्ट्वा खेचरेण तपोधनः । संपृष्टः किं करोमीति जगाद वचनं हितं ॥ २६३ ॥

चतुर्ज्ञानोपगूढात्मा ममास्त्यत्र समीपगः । गुरुस्तस्यांतिकं याम एष धर्मः सनातनः ॥ २६४ ॥
 आचार्ये ध्रियमाणे यस्तिष्ठत्यंतिकगोचरे । करोत्याचार्यकं मूढः शिष्यतां दूरमुत्सृजन् ॥ २६५ ॥
 नासौ शिष्यो नचाचार्यो निर्धमः स कुमार्गगः । सर्वतो भ्रंशमायातः स्वाचारात्साधुनिन्दितः ॥
 इत्युक्तं विस्मयोपेतौ जातौ देवनभश्चरौ । चक्रतुश्चेतसीदं च परिवारसमन्वितौ ॥ २६७ ॥
 अहौ परममाहात्म्यं तपसो भुवनातिगं । मुनेरेवंविधस्यापि यदन्यो विद्यते गुरुः ॥ २६८ ॥
 ततस्तस्योपकंठे ते साधुनाधिष्ठिता ययुः । देवाश्च व्योमयानाश्च धर्मोत्कंठितचेतसः ॥ २६९ ॥
 गत्वा प्रदक्षिणीकृत्य प्रणम्यादरतो मुनिं । नातिदूरे नचात्यंतसमीपे स्थितिमाश्रिताः ॥ २७० ॥
 ततस्तां परमां मूर्तिं तपोराशिसमुत्थया । प्रज्वलंतीं मुनेदीप्ता दृष्ट्वा देवनभश्चराः ॥ २७१ ॥
 चिंतां कामपि संप्राप्ता धर्माचारसमुद्भवां । प्रफुल्लनयनांभोजा महाविनयसंगताः ॥ २७२ ॥
 ततो देवनभोयानावंचलिं न्यस्य मस्तके । पप्रच्छतुर्मुनिं धर्मं फलं चास्य यथोचितं ॥ २७३ ॥
 ततो जंतुहितासंगानित्यग्रस्थितमानसः । संसारकारणासंगदूरीकृतसमीहितः ॥ २७४ ॥
 सजलभोदगंभीरधीरया श्रमणो गिरा । जगाद परमं धर्मं जगतोभ्युदयावहं ॥ २७५ ॥
 तस्मिन् गदति तद्देशे लतामंडपसंश्रिताः । ननृतुः शिखिसंघाता मेघनादविशंकिताः ॥ २७६ ॥

समाधाय मनो धर्मः श्रूयतां सुरखेचरौ । यथा जिनैः समुद्दिष्टो भुवनानन्दकारिभिः ॥ २७७ ॥
धर्मशब्दनमात्रेण बहवः प्राणिनोऽधमाः । अधर्ममेव सेवंते विचारजडचेतसः ॥ २७८ ॥
मार्गोयमिति यो गच्छेत् दिशमज्ञाय मोहवान् । द्राघीयसापि कालेन नेष्टं स्थानं स गच्छति ॥
कथाकल्पितधर्माख्यमधर्मं मदमानसाः । प्राणिघातादिभिर्जातं सेवंते विषयाश्रिताः ॥ २८० ॥
ते ते भावेन संसेव्य मिथ्यादर्शनदूषिताः । तिर्यग्रकदुःखानां प्रपद्यंते निधानतां ॥ २८१ ॥
क्वेहेतुजालसंपूर्णग्रंथार्थैर्गुरुदंडकैः । धर्मोपलिप्सया मूढास्ताडयंति नभस्तलं ॥ २८२ ॥
यद्यपि स्यात्कच्चित्किचिद्धर्मं प्रति कुशासेने । हिंसादिरहिताचारे शरीरश्रमदेशिने ॥ २८३ ॥
सम्यग्दर्शनहीनत्वान्मूलच्छिन्नं तथापि च । न ज्ञानं क्षुद्रचारित्रं तेषां भवति मुक्तये ॥ २८४ ॥
पार्थिवो लोष्टुलेशोपि वैदूर्यमपि पार्थिवं । न पार्थिवत्वसमान्यात्तयोस्तुल्यं गुणादिकं ॥ २८५ ॥
लोष्टुलेशसमो धर्मो मिथ्यादृग्भिः प्रकीर्तितः । वैदूर्यसदृशो जैनो धर्मसंज्ञा तु सर्वगा ॥ २८६ ॥
धर्मस्य हि दया मूलं तस्या मूलमहिंसनं । परिग्रहवतां पुंसां हिंसनं स तदोद्भवं ॥ २८७ ॥
तथा सत्यवचो धर्मस्तच्च यन्न परं सुखं । अदत्तादानमुक्तिश्च परनार्याश्च वर्जनं ॥ २८८ ॥
द्रविणासिषु संतोषो हृषीकाणां निवारणं । तनूकृतिः कषायाणां विनयो ज्ञानसेविनां ॥ २८९ ॥

व्रतमेद्गृहस्थानां सम्यग्दर्शनचारिणां । आगाररहितानां तु शृणु धर्मं यथाविधि ॥ २९० ॥
 पंचोदारव्रतोत्तुंगमातंगस्कंधवर्तिनः । त्रिगुप्तदृढनीरंध्रकंकटच्छन्नविग्रहाः ॥ २९१ ॥
 पादातेन समायुक्ताः समित्या पंचभेदया । नानातपोमहीतीक्ष्णशस्त्रयुक्तमनस्कराः ॥ २९२ ॥
 वृतं कषायसामंतैर्मौहवारणवर्तिनं । भवारतिं विनिघ्नति निरंबरमहानृपाः ॥ २९३ ॥
 सर्वारभपरित्यागे सम्यग्दर्शनसंगते । धर्मस्थितानगाराणामेष धर्मः समासतः ॥ २९४ ॥
 त्रिलोकश्रीपरिप्राप्ते धर्मोयं हेतुतां गतः । एष एव परं प्रोक्तो मंगलं पुरुषोत्तमैः ॥ २९५ ॥
 अन्यः कस्तस्य कथ्येत धर्मस्य परमो गुणः । त्रिलोकशिखरं येन प्राप्यते सुमहासुखं ॥ २९६ ॥
 सागोरेण जनः स्वर्गे भुंक्ते भोगान्महागुणान् । देवीनिवहमध्यस्थो मानसेन समाहृतान् ॥ २९७ ॥
 निर्वाससां तु धर्मेण मोक्षं प्राप्नोति मानवः । अनौपम्यमनावाधं सुखं यत्रांतवर्जितं ॥ २९८ ॥
 स्वर्गगास्तु पुनश्च्युत्वा प्राप्य दैगंचरीं क्रियां । द्वित्रैर्भैवैः प्रपद्यते प्रकृष्टाः परमं पदं ॥ २९९ ॥
 काकतालीययोगेन प्राप्ता अपि सुरालयं । कुयोनिषु पुनः पापा भ्रमंत्येव कुतीर्थिनः ॥ ३०० ॥
 जैनमेवोत्तमं वाक्यं जैनमेवोत्तमं तपः । जैन एव परो धर्मो जैनमेव परं मतं ॥ ३०१ ॥
 नगरं व्रजतः पुंसो वृक्षमूलादिसंगमः । नांतरीयकतामेति यथाखेदनिवारिणः ॥ ३०२ ॥

प्रस्थितस्य तथा मोक्षं जिनशासनवर्त्मना । देवविद्याधारादिश्रीरनुपंगेण जायते ॥ ३०३ ॥
 विबुधैर्द्रादिभोगानां हेतुत्वं यत्प्रपद्यते । जिनधर्मो न तच्चित्रं ते ह्यस्मात्सुकृतादपि ॥ ३०४ ॥
 विपरीतं यदेतस्माद्ब्रह्मिण्यश्रमणधर्मतः । चरितं तस्य संज्ञा न धर्म इति कीर्तितं ॥ ३०५ ॥
 अमंति येन तिर्यक्षु नानादुःखप्रदायिषु । बाहनात्ताडनाच्छेदाद्भेदाच्छीतोष्णसंगमात् ॥ ३०६ ॥
 नित्यांधकारयुक्तेषु नरकेषु च भूरिषु । तुषारपत्रनाघातकृतकंपेषु केषुचित् ॥ ३०७ ॥
 स्फुरन्स्फुलिंगरौद्राग्निज्वालालीढेषु केषुचित् । नानाकारमहारावयंत्रव्यासेषु केषुचित् ॥ ३०८ ॥
 सिंहव्याघ्रवृकश्येनगृध्ररुद्धेषु केषुचित् । चक्रक्रकचकुंतासिमोचिवृक्षेषु केषुचित् ॥ ३०९ ॥
 विलीनत्रिपुसीसादिपानदायिषु केषुचित् । तीक्ष्णतुंडस्फुरत्क्रूरमक्षिकादिषु केषुचित् ॥ ३१० ॥
 कृमिप्रकारसन्मिश्र रक्तपंकेषु केषुचित् । परस्परसमुद्भूतवाधाहेतुषु केषुचित् ॥ ३११ ॥
 एवंविधेषु जीवानां सदा दुःखविधायिषु । दुःखं यन्नरकेषु स्यात्कः शक्तस्तत्रकीर्तितुं ॥ ३१२ ॥
 यतो यथा पुरा भ्रांतौ युवां दुःखासु योनिषु । तथा पर्यटनं भूयः प्राप्स्यतो धर्मवर्जितौ ॥ ३१३ ॥
 इत्युक्ताभ्यां परिपृष्टस्ताभ्यां श्रमणसत्तमः । कथं कुयोनिषु भ्रांतावावाभिति मुने वद ॥ ३१४ ॥
 जन्मान्तरं ततोऽवोचत्तयोः संयममंडनः । मनो निधीयतां वत्सावित्युक्त्वा मधुरं वचः ॥ ३१५ ॥

पर्यटतौ युवामत्र संसारे दुःखदायिनि । परस्परस्य कुर्वाणौ वधं मोहपरायणौ ॥ ३१६ ॥
मानुष्यभावमायातौ कथंचित्कर्मयोगतः । अयं हि दुर्लभो लोके धर्मोपादानकारणं ॥ ३१७ ॥
व्याघस्तथोरभूदेको विषये काशिनामनि । श्रावस्त्यामपरामात्यपदे स्थैर्यमुपागतः ॥ ३१८ ॥
सुयशोदत्तनामासौ प्रव्रज्यामाश्रितः क्षितौ । चचार तपसा युक्तो महतात्यंतरूपवान् ॥ ३१९ ॥
ततस्तं सुस्थितं देशे काश्यां प्राणिविवर्जिते । पूजनार्थं समायाताः सम्यग्दृष्टिकुलांगनाः ॥ ३२० ॥
स्त्रीभिस्ततः परीतं तं व्याधोसौ वीक्ष्य योगिनं । अत्यक्ष्णोद्वाग्भिरग्राभिः शस्त्रैः कुर्वन् विभीतिकां
निलज्जो वस्त्रमुक्तोयं स्नानवर्जितविग्रहः । मृगयायां प्रवृत्तस्य जातो मेऽमंगलं महत् ॥ ३२२ ॥
वदत्येवं ततो व्याधे धनुर्भीषणकारिणि । मुनेः कलुषतां प्राप्तं ध्यानं दुःखेन संभृतं ॥ ३२३ ॥
इति वा चितयत्क्रोधान्मुष्टिघातेन पापिनं । कणशश्चूर्णयाम्येनं व्याधं रूक्षवचोमुचं ॥ ३२४ ॥
ततः कापिष्टगमनं मुनिना यदुपार्जितं । तदस्य क्रोधसंभारात् क्षणाद्भ्रममुपागतं ॥ ३२५ ॥
ततोसौ कालधर्मेण युक्तो ज्योतिःसुरोऽभवत् । ततः प्रच्युत्य जातस्त्वं विद्युत्केशो नभश्चरः ३२६
व्याधोपि सुचिरं भ्रांत्वा भवद्भुममहावने । लंकायां प्रमदोद्याने शाखाभृगुर्गतिं गतः ॥ ३२७ ॥
ततोसौ निहतःस्थैर्यं त्वया वाणेन चापलात् । प्राप्य पंचनमस्कारं जातोयं सागरामरः ॥ ३२८ ॥

एवं ज्ञात्वा पुनर्वैरं मुंचतं देवखेचरौ । माभूद्भूयोपि संसारे भवतोः परिहिंडनं ॥ ३२९ ॥
 वाञ्छतं नरमात्रेण शक्यं यन्न प्रशंसितुं । सिद्धानां तत्सुखं भद्रो भद्राचारपरायणौ ॥ ३३० ॥
 नमतं प्रणतं देवैराखंडलपुरस्सैरैः । भक्त्या परमया युक्तौ मुनिसुव्रतमीश्वरं ॥ ३३१ ॥
 शरणं प्राप्य तं नाथं निष्ठितात्मप्रतिक्रियं । परकृत्यसमुद्युक्तं प्राप्स्यथः परमं सुखं ॥ ३३२ ॥
 ततो मुनिमुखादित्यान्निर्गतेन वचोशुना । परं प्रबोधमानीतस्तडिल्केशः सरोजवत् ॥ ३३३ ॥
 सुकेशसंज्ञके पुत्रे संक्रमय्य निजं पदं । शिष्यतामगमद्दीरो मुनेरंबरचारिणः ॥ ३३४ ॥
 सम्यग्दर्शनसंज्ञानसच्चारित्रत्रयं ततः । समाराध्य गतः कालं बभूवामरसत्तमः ॥ ३३५ ॥
 ततः किञ्चुपुरस्वामी महोदधिरवाभिधः । कांताभिः सहितस्तिष्ठन् विद्युत्सदृशदीप्तिभिः ॥ ३३६ ॥
 चंद्रपादाश्रये रम्ये महाप्रासादमूर्द्धनि । चारु गोष्ठीसुधास्वादं विदन् देवेंद्रवत्सुखं ॥ ३३७ ॥
 वेगेन महतागत्य धवलांबरधारिणा । खेचरेणाप्रतो भूत्वा कृत्वा प्रणतिमादरात् ॥ ३३८ ॥
 निवेदितस्तडिल्केशः प्रव्रज्यां कारणान्वितां । प्राप्य भोगेषु निर्वेदं दीक्षणे मतिमादधे ॥ ३३९ ॥
 प्रव्रजामीति चानेन गदितैतः पुरान्महान् । उदतिष्ठद्गृहांतेषु विलापः प्रतिनादवान् ॥ ३४० ॥
 तंत्रीवंशादिसन्मिश्रमृदंगध्वनितोपमः । प्रविलापः सुनारीणां सुनेरभ्यहरन्मनः ॥ ३४१ ॥

तवार्पितः परप्रीत्या तडित्केशेन बालकः । सुकेशो नवराज्यस्थः पालनीयः सुतोद्युना ॥ ३४२ ॥
 इति विज्ञाप्यमानोपि युवराजेन सादरं । नेत्रमेघजलस्थूलधारारवर्षविधायिना ॥ ३४३ ॥
 निष्कटकमिदं राज्यं भुंक्ष्व तावन्महागुणं । पुरंदर इवोदारैर्भोगमानय यौवनं ॥ ३४४ ॥
 एवं संवेद्यमानोपि मंत्रिभिर्दूनमानसैः । बहुभेदान्दुदाहृत्य शास्त्राणि नयकोविदैः ॥ ३४५ ॥
 अनाथान्नाथ नः कृत्वा त्वन्मनःस्थितमानसान् । विहाय प्रस्थितः कवासि लता इव महातरुः ३४६
 इति प्रसाद्यमानोपि चरणानतमूर्द्धभिः । गुणौघप्रियकारीभिर्नारीभिः क्षरदश्रुभिः ॥ ३४७ ॥
 गुणैर्नाथ तवोदारैर्विद्धां कालं चिरं सतीम् । प्रतिभज्य महालक्ष्मीं योजितां ललितां सदा ॥ ३४८ ॥
 ब्रजसि क्वेति सामंतैर्गडितैरश्रुधारिभिः । समं विज्ञाप्यमानोपि नृपाटोपविवर्जितैः ॥ ३४९ ॥
 छित्वा स्नेहमथान्पाशान् त्यक्त्वा सर्वपरिग्रहं । प्रतिचंद्राभिधानाय दत्त्वा पुत्राय संपदं ॥ ३५० ॥
 विग्रहेपि निरासंगो जग्राहोग्रां समग्रधीः । धीरो दैगंबरीं लक्ष्मीं क्षमातलस्थिरचंद्रमाः ॥ ३५१ ॥
 ततोऽभ्यानगरुडस्तपस्तीक्ष्णपतत्रिणा । शिरश्छित्त्वा भवारातेः प्रविष्टः सिद्धकाननं ॥ ३५२ ॥
 प्रतीदुरपि पुत्राय किष्किधाय ददौ श्रियं । यौवराज्यं कनिष्ठाय तस्मै चात्रकरूढये ॥ ३५३ ॥
 अन्येद्युः प्रतिपन्नश्च जैनमार्गं निरंबरं । सिद्धैरासेवितं स्थानं गतश्चामलयोगतः ॥ ३५४ ॥

ततस्ताबुधतौ कृत्यं भ्रातरौ भुवि चक्रतुः । अन्योन्याक्रांततेजस्कौ सूर्याचंद्रमसाविव ॥ ३५५ ॥
 अत्रांतरे नभोगानां पर्वते दक्षिणे स्थितौ । रथनूपुरनामास्ति पुरं सुरपुराकृतिः ॥ ३५६ ॥
 आसीत्त्रोभयोः श्रेण्योः स्त्रामी भूरिपरक्रमः । दधावशनिवेगाख्यां यः शत्रुत्रासकारिणिं ॥ ३५७ ॥
 पुत्रो विजयसिंहश्च नाम्नादित्यपुरं परं । बांछन् रूपावलेपेन प्रयातोथ स्वयंवरं ॥ ३५८ ॥
 विद्यामंदरसंज्ञस्य सुतामंबरचारिणः । वेगवत्यां समुत्पन्नां क्रांतिदिग्धनभस्तलां ॥ ३५९ ॥
 अथासौ यौवनप्राप्तां वीक्ष्य पुत्रीं मनोहराम् । स्वजनानुमतोमोहात्स्वयंवरमरीरचत् ॥ ३६० ॥
 अपरेपि खगाः सर्वे विमानैर्मणिशालिभिः । पूरयंतो नभः शीघ्रं गताः भूषितविग्रहाः ॥ ३६१ ॥
 ततो मंचेषु रम्येषु रत्नस्तंभभृतात्मसु । तुंगासनसमृद्धेषु स्फुर्न्मणिमरीचिषु ॥ ३६२ ॥
 भित्तेन परिवारेण युक्ता देहोपयोगिना । उपविष्टा यथास्थानं प्रधाना व्योमचारिणः ॥ ३६३ ॥
 श्रीमालायां ततस्तेषां सर्वेषां व्योमचारिणां । मध्यस्थायां समं पेटुद्वेदीवरपंक्तयः ॥ ३६४ ॥
 अथ स्वयंवरशानां प्रवृत्ता व्योमचारिणां । मदनाश्लिष्टचित्तानां इति सुंदरविभ्रमा ॥ ३६५ ॥
 निष्कंपमपि मूर्द्धस्थं सुकुटं कश्चिदुन्नतं । अकरोत्किल निष्कंपं रत्नांशुच्छन्नपाणिना ॥ ३६६ ॥
 कश्चित्कर्परमाधाय कटिपार्श्वे सज्जुभणः । चक्रे देहस्य बलनं स्फुटत्संधिकृतस्वनं ॥ ३६७ ॥

प्रदेशेपि स्थितां कश्चिदुज्ज्वलामसिपुत्रिकां । असारयत्कराग्रेण कटाक्षकृतवीक्षणां ॥ ३६८ ॥
 पार्श्वेगे पुरूपे कश्चिच्चलयत्येव चामरं । सलीलमंशुक्रातेन चक्रे वीजनमानने ॥ ३६९ ॥
 सव्येन वक्रमाच्छाद्य कश्चिदुत्तलपाणिना । संकोच्य दक्षिणं बाहुं व्याक्षिपद्ब्रह्मस्रुष्टिकं ॥ ३७० ॥
 पादासनस्थितं कश्चिदुद्यम्य चरणं शनैः । वामोरुफलके चक्रे दक्षिणं रतिदक्षिणः ॥ ३७१ ॥
 पादांगुष्ठेन कश्चिच्च नेत्रांतेक्षितकन्यकः । कृत्वा पाणितले गंडं लिलेख चरणाननं ॥ ३७२ ॥
 गाढमप्यपरो बद्धमुन्मुच्य कटिसूत्रकं । बबंध शनकैर्भूयः शेषाभमणिचक्रकं ॥ ३७३ ॥
 स्फुटदन्योन्यसंदष्टः प्रोत्तानत्रिकरांगुलिः । वक्षः कश्चित्समुद्यम्य बाहुतोरणमूर्द्धयत् ॥ ३७४ ॥
 पार्श्वस्थस्यापरो हस्तं सख्युरास्फाल्य सस्मितं । कथां चक्रे विना हेतोः कन्याक्षिप्तचलेक्षणः ३७५ ॥
 कृतचंदनचर्चैन्यः कुंकुमस्थासकाचिते । चक्षुर्वक्षसि चिक्षेप विशाले कृतहस्तके ॥ ३७६ ॥
 कश्चित्कुंतलमालस्थां गृहीत्वा केशवल्लरीं । कुटिलामपि वामायां प्रदेशिन्यामयोजयत् ॥ ३७७ ॥
 अधरं कश्चिदाकृष्य वामहस्तेन मंथरं । स्वच्छतांबूलसच्छायमैक्षिष्टभुवमुन्नयन् ॥ ३७८ ॥
 अपरो भ्रमयत्पद्मं बद्धभ्रमरमंडलं । सव्येतरेण हस्तेन विसर्पन् कर्णिकारजः ॥ ३७९ ॥
 वीणाभिर्वेषुभिः शंखैर्मृदंगैर्झरैस्तथा । जनितोथ महानादः काहलानकमंडकैः ॥ ३८० ॥

मंगलानि प्रयुक्तानि वंदिभिर्वृद्धबृद्धकैः । महापुरुषचेष्टाभिर्निबद्धानि प्रमोदिभिः ॥ ३८१ ॥
 महानादस्य तस्यांति धात्री नाम्ना सुमंगला । वामेतरकरोपात्तेहमेवत्रलता ततः ॥ ३८२ ॥
 जगाद वचनं कन्यां विनयादानताननां । प्राप्तकल्पताकारां मणिहेमविभूषणैः ॥ ३८३ ॥
 सरूयां सन्यस्तविस्त्रंसिमृदुपाणिसरोरुहां । ऊर्द्धस्थिता स्थितामूर्द्ध मकरध्वजवर्णिनीं ॥ ३८४ ॥
 नभस्तिलकनाम्नोयं नगरस्य पतिः सुते । उत्पन्नो विमलायां च चंद्रकुंडलभूपतेः ॥ ३८५ ॥
 मार्तंडकुंडलो नाम्ना मार्तंडविजयी रुचा । प्रकांडतां परां प्राप्तो मंडलाद्यो गुणात्मकात् ॥ ३८६ ॥
 गुणचिताप्रवृत्तासु गोष्ठीष्वस्यादितो बुधाः । नाम गच्छति रोमांचकंकटकव्याप्तविग्रहाः ॥ ३८७ ॥
 साकमेतेन रंतुं चेदस्ति ते मनसः स्पृहा । वृणीष्वेनं ततो दृष्टसमस्तग्रंथगर्भकं ॥ ३८८ ॥
 ततस्तं यौवनादीपत्प्रच्युतं खेचराधिपं । आननानतिमात्रेण प्रत्याख्यातवती शुभा ॥ ३८९ ॥
 भूयोऽवदत्ततो धात्री तनये यच्छ लोचने । पुरुषाणामधीशेस्मिन् कांतिदीप्तिविभूतिभिः ॥ ३९० ॥
 अयं रत्नपुरार्थशो लक्ष्मीविद्यांगयोः सुतः । नाम्ना विद्यासमुद्धातो बहुविद्याधाराधिपः ॥ ३९१ ॥
 अस्य नाम्नि गते कर्णजाहं वीरप्रकीर्तने । शत्रवो गृह्णते वातधूताश्चथदलस्थितिं ॥ ३९२ ॥
 अस्य वक्षसि विस्तीर्णे कृतहारोपधानके । कुट्टपत्रांतिभिः खिन्ना लक्ष्मी विश्रांतिमागता ३९३

अस्यांके यदि ते प्रीतिः स्थातुमस्ति मनोहरे । गृहाणैनं तडिन्माला युज्यतां मंदराद्रिणा ३९४
 ततः प्रत्याचचक्षे तं चक्षुषैवर्जुदर्शनात् । वाञ्छिते हि वरत्वेन दृष्टिश्रंचलतां व्रजेत् ॥ ३९५ ॥
 ततोसौ तदभिप्रायेवेदिनी तां सुमंगला । अपरं दर्शयन्ती न-रेशमिति चावदत् ॥ ३९६ ॥
 वज्रायुधस्य पुत्रोयं वज्रशीलांगसंभवः । वज्रपंजरनामानमधितिष्ठति पत्तनं ॥ ३९७ ॥
 अस्य बाहुद्वये लक्ष्मीदिनेशकरभासुरे । चंचलापि स्वभावेन संयतेवावतिष्ठते ॥ ३९८ ॥
 सत्यमन्येपि विद्यंते नाममात्रेण खेचराः । तेषां खद्योततुल्यानामयं भास्करतां गतः ॥ ३९९ ॥
 मानेन तुंगतामस्य प्राप्तस्य शिरसः परां । संप्राप्तुं पुनरुत्कर्षं मुकुटं स्फुटरत्नकं ॥ ४०० ॥
 स्वरूपे प्रतिपद्यस्व पतिं विद्याभृतामिमं । विषयांश्चेत्समान् शच्या भोक्तुं धीस्तव विद्यते ॥ ४०१ ॥
 ततः खेचरभानुं तं दृष्ट्वा कन्या कुमुद्वती । संकोचं परमं याता धान्येति गदिता पुनः ॥ ४०२ ॥
 चित्रावरस्य पुत्रोयं पद्मश्रीकुक्षिसंभवः । नित्यं चंद्रपुराधीशो नाम्ना चंद्राननो नृपः ॥ ४०३ ॥
 पश्य वक्षोस्य विस्तीर्णं चारुचंदनचर्चितं । चंद्ररश्मिपरिष्वक्तं कैलाशतटसन्निभं ॥ ४०४ ॥
 उच्छृलत्करभारोस्य हारो वक्षसि राजते । उत्सर्पत्सीकरो दूरं कैलाश इव निर्झरः ॥ ४०५ ॥
 नामाक्षरकरैरस्य मनश्छिष्टमेररपि । प्रयाति परमं ल्हादं दुःखतापविवर्जितं ॥ ४०६ ॥

याति चेदिह ते चेतः प्रसादं सौम्यदर्शने । रजनीव शशांकेन लभस्वेतेन संगमं ॥ ४०७ ॥
ततस्तस्मिन्नपि प्रीतिं न मनोस्याः समागतं । कमलिन्या यथा चंद्रे नयनानंदकारिणि ॥४०८॥
पुनराह ततो धात्री कन्ये पश्य पुरंदरं । अवतीर्णं महीमेतं भवतीसंगलालसं ॥ ४०९ ॥
सुतोयं मेरुकांतस्य श्रीरंभागर्भसंभवः । स्वामी मंदरकुंजस्य पुरस्यांभोधरध्वनिः ॥ ४१० ॥
शक्ता यस्य न संग्रामे दृष्टिं सम्मुखमागतां । प्रतिपुंजं कुतो वाणान् शत्रवो भयदारिताः ४११
संभावयामि देवानां नाथोप्यस्माद् ब्रजेद्भयं । अभयप्रसरो ह्यस्य प्रतापो अस्मति क्षिति ॥४१२॥
उभतं चरणेनास्य शिरस्ताडय सुस्वने । प्रस्तावे प्रेमयुक्तेषु कलहेषु नितंचिनि ॥ ४१३ ॥
असावपि ततस्तस्या न लेभे मानसे पदं । चित्रा हि चेतसो वृत्तिः प्रजानां कर्महेतुका ॥४१४॥
अभाषयद्भिर्भां बालां ततोऽन्यं व्योमचारिणं । धात्री सदःसरस्यब्जं हंसीमुत्कलिका यथा ॥४१५॥
उवाच च सुते पश्य नृपमेतं महाबलं । मनोजेवन वेगिन्यां संभूतं वायुरंहसं ॥ ४१६ ॥
नाकार्द्वसंज्ञकस्यायं पुरस्य परिरक्षिता । अतिक्रम्य स्थिता यस्य गणतां विमला गुणाः ॥४१७॥
भ्रूसमुत्क्षेपमात्रेण सर्वं यः क्षितिमंडलं । भ्राम्यति स्वांगवेगोत्थवातपातितभूधरः ॥ ४१८ ॥
विषाघलेन यः कुर्याद् भूमिं गगनमध्यगां । दर्शयेद्वा ग्रहान्सर्वांन् धरणीतलचारिणः ॥ ४१९॥

तुरीयं वा सृजेच्छोकं सूर्यं वा चंद्रशीतलं । चूर्णयेद्वा धराधीशं स्थापयेद्धानिलं स्थिरं ॥ ४२० ॥
 शोषयेद्वाभसां नार्थं सूतैः कुर्वीत वा नभः । भाषितेनोरुणा किं वा भवेद्यस्य मथेप्सितं ॥ ४२१ ॥
 तत्रापि न मनस्तस्याश्चक्रे स्थानमयुक्तिकं । बद्धव्येषेति चान्नासीत्सर्वशास्त्रकृतश्रमा ॥ ४२२ ॥
 अन्यानपि बहूनेवं धात्रीदशितसंपदः । विद्याबलसमायुक्तान्कन्या तत्याज खेचरान् ॥ ४२३ ॥
 ततोऽसौ चंद्रलेखेव व्यतीयाय नभश्चरान् । पर्वता इव ते प्रासाः श्यामतां शोकवाहिनः ॥ ४२४ ॥
 खेचराणां विलक्षाणां दृष्टान्द्योन्यं गतत्विषां । प्रवेष्टुं धरणीमासीदभिप्रायल्लपावतः ॥ ४२५ ॥
 अपकर्ष्य ततो धात्रीं खेचरद्युतिवर्णिनीं । तस्याः पपात किष्कंधकुमारे दृष्टिरादरात् ॥ ४२६ ॥
 ततो मालागुणः कंठे दृष्टिरेवास्य संगतः । अन्योन्यं च समालापः स्निग्धया रचितोनया ॥ ४२७ ॥
 ततो विजयसिंहस्य किष्कंधांध्रकयोगता । दृष्टिराहूय तावेवं विद्यावीर्येण गर्वितः ॥ ४२८ ॥
 विद्याधरसमाजोयं क्व भवंताविहागतौ । विरूपदर्शनौ क्षुद्रौ वानरौ विनयच्युतौ ॥ ४२९ ॥
 नेह देशे वनं रम्यं फलैरस्ति कृतानतिः । नत्रा निर्झरधारिण्यः सुंदरा गिरिकंदराः ॥ ४३० ॥
 वृंदानि वानरीणां वा कुर्वति कुविचेष्टितं । मांसलोहितवक्राणां प्रवृत्तानां यथेप्सितं ॥ ४३१ ॥
 आहूत्वाविह केनैतौ पशुकपिनिशाचरौ । दूताधमस्य तस्याद्य करोमि विनिपातनं ॥ ४३२ ॥

निर्घात्येतामिमावस्माद्देशच्छाखामृगौ खलौ । वृथाविद्याधरीश्रद्धां दूरं नयत चानयोः ॥ ४३३ ॥
रुष्टौ ततो वचोभिस्तौ परुषैर्वानरध्वजौ । महान्तं क्षोभमायातौ सिंहाविव गजान्प्रति ॥ ४३४ ॥
ततः स्वामिपरीवादमहावाताहता सती । गता क्षोभं चमूत्रेला रौद्रचेष्टाविधायिनी ॥ ४३५ ॥
कश्चिदास्फालयद्भ्रामसं दक्षिणपाणिना । वेगाघातसमुत्सर्पद्रक्तशीकरजालकं ॥ ४३६ ॥
कश्चिद् दृष्टिं विचिक्षेप क्षेपीयः क्षुब्धमानसः । कोपावेशारुणां भीमां प्रलयोल्कामिवारिषु ॥ ४३७ ॥
कश्चिद्दक्षिणहस्तेन वक्षः कंभ्रेण कोपतः । अस्पृक्षत्सकलं क्रूरकर्म वाञ्छन् महास्पदं ॥ ४३८ ॥
करं करेण कश्चिच्च स्मितयुक्तमताडयत् । तथा यथा गतः पांथः श्रुतेः वधिरतां चिरं ॥ ४३९ ॥
मूलजालदृढाबद्धमहापीठस्य शाखिनः । कश्चिदुन्मूलनं चक्रे चलत्पल्लवधारिणः ॥ ४४० ॥
मंचस्य स्तंभमादाय बभञ्जासे परः कपिः । क्षुद्रभंगैर्नभस्तस्य व्याप्तमंतरवर्जितैः ॥ ४४१ ॥
गात्रं वलितमेकेन स्फुटद् दृढवृणांकितं । शोणितोदारधाराभिरुत्पातधनसन्निभं ॥ ४४२ ॥
कृतादृहासमन्येन हसितं विवृताननं । शब्दात्मिकमिवाशेषं कुर्वता भुवनान्तरं ॥ ४४३ ॥
धूतोन्येन जटाभारच्छन्नाशेषदिगाननः । ह्यायया तस्य संजाता शर्वरीव तदा चिरं ॥ ४४४ ॥
संकोचिते भुजे कश्चिद्भ्रामे दक्षिणपाणिना । चक्रार ताडनं घोरं निर्घातापातभीषणं ॥ ४४५ ॥

सहध्वं सांप्रतं त्राचः परुषायाः फलं खलाः । दुःखगा इति तारेण ध्वनिना मुखराननाः ॥ ४४६ ॥
अपूर्वायाः पराभूते स्ततस्ते सहनाद्भ्रशं । कपयोभिमूखीभूता हंतुं खेचरवाहिनं ॥ ४४७ ॥
गजा गजैस्ततः सार्द्धं रथारूढा रथस्थितैः । पदातयश्च पादातैः चकुर्युद्धं सुदारुणं ॥ ४४८ ॥
सेनयोरुभयोर्जातस्ततस्तत्र रणो महान् । दूरस्थितामरत्रातजनितोदारविस्मयः ॥ ४४९ ॥
श्रुत्वा च तत्क्षणं युद्धं सुकेशो राक्षसाधिपः । मनोरथ इवायातः किष्कंधांधकयोः सुहृत् ॥ ४५० ॥
अकंपनसुताहेतोर्यथा युद्धमभूत्परं । तथेदमपि संवृत्तं बर्जं युद्धस्य योषितः ॥ ४५१ ॥
यावच्च तुमुलं तेषां वर्तते खगरक्षसां । तावदादाय तां कन्यां किष्किधः कृतितां गतः ॥ ४५२ ॥
आहूय चाभियातस्य तावदंघ्रकभूभृता । कृपाणेन शिरस्तुंगं जयसिंहस्य पातितं ॥ ४५३ ॥
तेनैकेन विना सैन्यमितश्चेतश्च तद्गतं । आत्मनेव विना देहे हृषीकाणां कुलं बलं ॥ ४५४ ॥
ततः सुतवधं श्रुत्वा वज्रेणैव समाहतः । शोकेनाशनिवेगोभून्मूर्च्छांधतमसावृतः ॥ ४५५ ॥
ततः स्वदारनेत्रांबुसिक्तवक्षःस्थलश्चिरात् । गतः प्रबोधमाकारं बभार क्रोधभीषणं ॥ ४५६ ॥
ततस्तस्य समाकारं परिवर्गोपि नेक्षितुं । शशाक प्रलयोत्पातभास्कराकारसन्निभं ॥ ४५७ ॥
सर्वविधाघरैः सार्द्धं ततोसौ शस्त्रमासुरैः । गत्वा किङ्कपुरस्याभूत्तुंगशाल इवापरः ॥ ४५८ ॥

विदित्वा नगरं रुद्धं ततस्तौ वानरध्वजौ । तडित्केशिसमायुक्तौ निष्क्रांतौ रणलालसौ ॥४५९॥
 गदाभिः शक्तिभिर्वीर्यैः पाशैः प्रार्शैर्महासिभिः । ततो दानवसैन्यं तद्व्यस्तं वानरराक्षसैः ४६०
 दिशा यर्याध्रको यातःकिष्किधो वा महाहवे । सुकेशो वा तथा जाता मार्गाश्चूर्णितखेचराः ॥
 तत्रपुत्रवधक्रोधवन्हिज्वालाप्रदीपितः । अध्रकाभिमुखो जातो वज्रवेगः कृतध्वनिः ॥ ४६२ ॥
 बालोयमंध्रकः पापोशनिवेगोयमुद्धतः । इति ज्ञात्वोत्थितो मोद्धुं किष्किधोशनिरंहसा ॥४६३॥
 विद्युद्वाहननाम्नासौ तन्सुतेन पुरस्कृतः । अभवच्च तयोर्मुहुं दारजातं पराभवं ॥ ४६४ ॥
 भावच्च तत्तयोर्मुहुं वर्तेतत्यंतभीषणं । निहतोशनिवेगेन तावदंध्रकवानरः ॥ ४६५ ॥
 ततोसौ पतितो बालः क्षितौ तेजोविवर्जितः । प्रत्यूषशशिनश्छायां बभार गतचेतनः ॥ ४६६ ॥
 किष्किधेनापि निक्षिप्त्वा विद्युद्वाहनवक्षसि । शिला स ताडितो मूर्च्छो प्राप्य बोधं पुनर्गतः ४६७
 आदायतां शिलां तेन ततो वक्षसि ताडितः । किष्किधोपि गतो मूर्च्छो घूर्णितेक्षणमानसः ४६८
 लंकेद्रेण ततो नीतः प्रेम संसक्तचेतसा । किष्कुं प्रमोदमुत्थिष्य चिरात्प्राप्तश्च चेतनां ॥ ४६९ ॥
 उन्मील्य स ततो नेत्रे यदा नापश्यदंध्रकं । तदापृच्छन्मम आता वर्तेते केति पार्श्वगान् ॥४७०॥
 ततः प्रलम्बवातेन क्षोभितस्यांबुधेः समं । शुश्रावांतःपुराक्रंदमंध्रकध्वंसहेतुकं ॥ ४७१ ॥

विप्रलापं ततश्चक्रे प्रतप्तः शोकवन्दिना । चिरं भ्रातृगुणध्यानकृतदुःखोर्मिसंततिः ॥ ४७२ ॥
 हा भ्रातर्ययि सत्येवं कथं प्राप्तेसि पंचता । दक्षिणः पतितो बाहुस्त्वयि मे पातमागते ॥ ४७३ ॥
 दुरात्मना कथं तेन पापेन विनिफतितं । शस्त्रं घाले त्वयि क्रूरं धिक्तमन्यायवर्तिनं ॥ ४७४ ॥
 अपश्यन्नाकुलोऽभूवं यो भवंतं निमेषतः । सोऽहं वद कथं प्राणान् धारयिष्यामि साग्रतं ॥ ४७५ ॥
 अथवा निर्मितं चेतो वज्रेण मम दारुणं । यज्ज्ञात्वापि भवन्मृत्युं शरीरं न विमुञ्चति ॥ ४७६ ॥
 बाल ते स्मितसंयुक्तं वीरगोष्ठीसमुद्भवं । स्मरन्स्फुटसमुच्छासं दुःखं प्राप्नोमि दुस्सहं ॥ ४७७ ॥
 यद्यद्विचेष्टितं सार्द्धं क्रियमाणं त्वया पुरा । प्रसेकममृतेनेव कृतवत्सर्वगात्रकं ॥ ४७८ ॥
 स्मर्यमाणं तदेवेदमधुना मरणं कथं । प्रयच्छति विषेणैव सेकं मर्मविदारणं ॥ ४७९ ॥
 ततोऽसौ विलपन् भूरि भ्रातृस्नेहातिविक्लवः । सुकेशादिभिरानीतः प्रबोधमिति भाषणात् ४८०
 युक्तमेतन्न धीराणां कर्तुं क्षुद्रविचेष्टितं । शोको हि पंडितैर्दृष्टः पिशाचो भिन्ननामकः ॥ ४८१ ॥
 कर्मणा विनियोगेन वियोगः सह बंधुना । प्राप्तं तत्रापरं दुःखं शोको यच्छति संततं ॥ ४८२ ॥
 प्रेक्षापूर्वप्रवृत्तेन जंतुना सप्रयोजनः । व्यापारः संततं कृत्यः शोकश्चायमनर्थकः ॥ ४८३ ॥
 प्रत्यागमः कृते शोके प्रेतस्य यदि जायते । ततोऽन्यान्पि संगृह्य विदधीत जनः शुचं ॥ ४८४ ॥

शोकः प्रत्युत देहस्य शोषीकरणशुत्तमं । पापानामयमुद्रेकः महामोहप्रवेशनः ॥ ४८५ ॥
तदेवं वैरिणं शोकं परित्यज्य प्रसन्नधीः । कृत्ये कुरु मतिन्धासं नानुबंधं त्यजत्यरिः ॥ ४८६ ॥
मूढाः शोकमहापंके मग्नाः शेषामपि क्रियां । नाशयति तदायत्तजीवितैर्वीक्षिता जनैः ॥ ४८७ ॥
बलीयान् वज्रत्रेणोग्यमस्मन्नाशस्य चिंतकः । प्रतिकर्तव्यमस्माभिश्चितनीयमिहाधुना ॥ ४८८ ॥
बलीयसि रिपौ गुप्तिं प्राप्य कालं नयेद् बुधः । तत्र तावदवाप्नोति न विकारमरातिजं(कं) ४८९
प्राप्य तत्र स्थितः कालं कुतश्चिद् द्विगुणं रिपुं । साधयेन्नहि भूतीनां एकस्मिन्सर्वदारतिः ॥ ४९० ॥
अतः परंपरायातमस्माकं कुलगोचरं । अलंकारपुरं नाम स्थानं मे स्मृतिमागतं ॥ ४९१ ॥
कुलवृद्धास्तमस्माकं शंसंत्यविदितं परैः । प्राप्य तत्स्वर्गलोकेपि न कुर्वीत पदं मनः ॥ ४९२ ॥
तस्मादुचिष्ठ गच्छामस्तत्पुरं रिपुदुर्गमं । अनयो हि महानेष यत्कालस्यातिपातनं ॥ ४९३ ॥
एवमन्विष्य न(निः)शोको यदा तीव्रो नि(न)वर्तते । श्रीमालादर्शनादस्य ततोसौ विनिवर्तितः ॥
ततस्तौ परिवर्गेण समस्तेन समन्वितौ । प्रस्थितौ दर्शनं प्राप्तौ विद्युद्वाहनविद्विषः ॥ ४९५ ॥
ततोसौ पृष्ठतो गंतुं प्रवृत्तौ धावतोस्तयोः । भ्रातृघातेन संकुद्धः शत्रुनिर्मूलनेद्यतः ॥ ४९६ ॥
भग्नाः किलानुसर्तव्याः शत्रवो नेति भाषितं । नीतिशास्त्रशरीरज्ञैः पुरुषैः शुद्धबुद्धिभिः ॥ ४९७ ॥

निहतश्च तव भ्राता येन पापेन वैरिणा । प्रापितोसौ महोनिद्रां विशिखैरंध्रको मया ॥ ४९८ ॥
तस्मात्पुत्र निवर्तस्व नैतेस्माकं कृतागसः । अनुकंपा हि कर्तव्या महता दुःखिते जने ॥ ४९९ ॥
पृष्ठस्य दर्शनं येन कारितं कातरात्मना । जीवन्मृतस्य तस्यान्यत्क्रियतां किं मनस्विना ॥ ५०० ॥
यावदेवं सुतं शास्ति वज्रवेगो वशस्थितिं । अलंकारपुरं प्राप्तास्तावद्भानराक्षसाः ॥ ५०१ ॥
पातालावस्थिते तत्र रत्नालोकचिते पुरे । तस्युः शोकं प्रमोदं च वहंतो भयवर्जिताः ॥ ५०२ ॥
अन्यदाशनिवेगोथ दृष्ट्वा शरीद तोयदं । क्षणाद्विलयमायातं विरक्तो राज्यसंपदि ॥ ५०३ ॥
सुखं विषययोगेन विज्ञाय क्षणभंगुरं । मनुष्यजन्म चात्यंतदुर्लभं भवसंकटे ॥ ५०४ ॥
सहस्रारं सुतं राज्ये स्थापयित्वा विधानतः । समं विद्युत्कुमारेण बभूव श्रमणो महान् ॥ ५०५ ॥
शशासात्रांतरं लंकां निर्घातो नाम खेचरः । नियुक्तोशनिवेगेन महाविद्यापराक्रमः ॥ ५०६ ॥
एकदोत्थाय बलिवत्पातालनगरोदरात् । स वनश्माधरं पश्यन् शनैरवनिमंडलं ॥ ५०७ ॥
विदित्वोपशमप्राप्तान् शत्रून् भयविवर्जितः । स श्रीमालो गतो मेरुं किष्किंधो वंदितुं जिने ५०८
प्रत्यागच्छंस्ततोपश्यद्दक्षिणोदन्वतस्तटे । अटवीं सुरकुर्वाभां पृथ्वीकर्णतटाभिधां ॥ ५०९ ॥
श्रीमालां चाब्रवीदेवं वीणामिव सुखस्वरां । वक्षःस्थलस्थितां वामबाहुना कृतधारणां ॥ ५१० ॥

देवि पश्याटवीं रम्यां कुसुमांचितपादपां । सीमंतिनीमिव स्वच्छमद्गत्यापगांभसां ॥ ५११ ॥
 शरज्जलधराकारो राजतेयं महीधरः । मध्येस्याः शिखरैस्तुगैर्धरणीमौलिसंज्ञितः ॥ ५१२ ॥
 कुन्दशुभ्रसमावर्तफेनमंडलमंडितैः । निर्झरैर्हसतीवायमदहासेन भासुरः ॥ ५१३ ॥
 पुष्पांजलिं प्रकीर्यायं तरुशालाभिरादरात् । अभ्युत्थानं करोतीव चलत्तरुवनेन नौ ॥ ५१४ ॥
 पुष्पाभौदसमृद्धेन वायुना घ्राणलेपिना । प्रत्युद्गतीं करोतीव नमनं च नमत्तरुः ॥ ५१५ ॥
 बध्वेव धृतवान् गाढं ब्रजंतं मामयं गुणैः । अतिक्रम्य न शक्नोमि गंतुमेतुं महीधरं ॥ ५१६ ॥
 आलयं कल्पयाम्यत्र भूचरैरतिदुर्गमं । प्रसादं मानसं गच्छत्सूचयत्यत्र मे शुभं ॥ ५१७ ॥
 अलंकारपुरावासे पातालोदरवर्तिने । खिन्नं मम स्वांतं रतिमत्र प्रयास्यति ॥ ५१८ ॥
 इत्युक्त्वानुमतालापः प्रियया विस्मयाकुलः । उत्सारयन् घनव्रातमवतीर्णो धराधरं ॥ ५१९ ॥
 सर्वबाधवयुक्तेन तेन स्वर्गसमं पुरं । क्षणाशुंगप्रमोदेन रचितं गिरिमूर्द्धनि ॥ ५२० ॥
 अभिधानं कृतं चास्य निजमेव यशस्विना । यतोद्यापि पृथिव्यां तत्किंकिधपुरमुच्यते ॥ ५२१ ॥
 पर्वतोपि स किंकिधः प्रख्यातस्तस्य संगमात् । पूषे तु मधुरित्यासीन्नाम तस्य जगद्गतं ॥ ५२२ ॥
 सम्यग्दर्शनयुक्तोसौ जिनपूजासमुद्यतः । भुंजानः परमान्भोगान्सुखेन न्यवसच्चिरं ॥ ५२३ ॥

तस्माच्च संभवं प्राप श्रीमालायां सुतद्वयं । ज्येष्ठः सूर्यरजा नाम ख्यातोऽश्वरजास्तथा ॥ ५२४ ॥
सुता च सूर्यकमला जाता कमलकामला । यया विद्याधराः सर्वे शोभया विक्रवीकृताः ॥ ५२५ ॥
अथ मेघपुरे राजा मेरुर्नाम नभश्चरः । मघोन्यां तेन संभूतो मृगारिदमनः सुतः ॥ ५२६ ॥
तेन पर्यटता दृष्टा किष्किंधतनयान्यदा । तस्यामुत्कंठितो लेभे न स नक्तं दिवा सुखं ॥ ५२७ ॥
अभ्यर्थिता सुहृद्भिः सा तदर्थं सादैरस्ततः । संप्रधार्य समं देव्या दत्ता किष्किंधभूभृता ॥ ५२८ ॥
निवृत्तं च विधानेन तयोर्विवाहमंगलं । किष्किंधनगरे रम्ये ध्वजादिकृतभूषणं ॥ ५२९ ॥
प्रतिगच्छन् स तामूढा न्यवसत्कर्णपर्वते । कर्णकुंडलमेतेन नगरं तत्र निर्मितं ॥ ५३० ॥
अलंकारपुरेशस्य सुकेशस्याथ सूनवः । इंद्राण्याः जन्म संप्रापुः क्रमेण पुलविक्रमाः ॥ ५३१ ॥
अमीषां प्रथमो माली सुमाली चेति मध्यगाः । कनीयान्माल्यवान् ख्यातो विज्ञानगुणभूषणः ॥
अहरन्मानसं पित्रोर्वधूनां द्विपतां तथा । तेषां क्रीडाकुमाराणां देवानामिव चाद्भुता ॥ ५३३ ॥
सिद्धविद्यासप्तद्वभूतवीर्योद्भूतक्रियास्ततः । निवारिताः पितृभ्यां ते यत्नादिति पुनः पुनः ॥ ५३४ ॥
रंतुं चेद्यात किष्किंधं पुत्रा कौमारचापलात् । मात्रजिष्ट समीप त्वं जातुचिद्दक्षिणांबुधेः ॥ ५३५ ॥
ततः प्रणम्य तौ पृष्टौ पितरौ तत्र कारणं । कुतूहलस्य बाहुल्याद्वीर्यशैशवसंभृतात् ॥ ५३६ ॥

अनाख्येयमिदं वत्सा इति तौ त्रिहितोत्तरौ । सुतरामनुबंधेन सुतैः पृष्टौ सचादुभिः ॥ ५३७ ॥
 ततस्तेभ्यः सुकेशेन कथितं शृणुतात्मजाः । हेतुना विदितेनात्र यद्यवश्यं प्रयोजनं ॥ ५३८ ॥
 पुर्यामथनिर्वेगेन लंकायां स्थापितः पुरा । निर्घातो नामतः क्रूरः खंचरो बलवानलं ॥ ५३९ ॥
 कुलक्रमेण सास्माकमागता नगरी शुभा । रिपोस्तस्माद्भ्याच्यत्त्वा नितांतमसुवत्प्रिया ॥ ५४० ॥
 देशे देशे चरास्तेन नियुक्ताः पापकर्मणा । दत्तावधानाः सततमस्मच्छिद्रगवेषणे ॥ ५४१ ॥
 यंत्राणि च प्रयुक्तानि यानि कुर्वति मारणं । विदित्वा रमणाशक्तान्भवतो गगनांगणे ॥ ५४२ ॥
 निर्मतिं तानि रंघ्रेषु कृत्वा रूपेण लोभनं । प्रमादाचरणानीवाशक्तं तपसि योगिनं ॥ ५४३ ॥
 एवं निगदितं श्रुत्वा पितृदुःखानुचिंतनात् । निःश्वस्य मालिना दीर्घं समुद्भूताश्रुचक्षुषा ॥ ५४४ ॥
 क्रोधसंपूर्णचित्तेन कृत्वा गर्वस्मितं चिरं । निरीक्ष्य बाहुयुगलं प्रगल्भमिति भाषितं ॥ ५४५ ॥
 इयंतं समयं तात कसात्रो न निवेदितं । अहो स्नेहापदेशेन गुरुणा वंचिता वयं ॥ ५४६ ॥
 अविधाय नराः कार्यं ये गर्जति निरर्थकं । महांतं लाघवं लोकैः शक्तिमंतोपि यांति ते ॥ ५४७ ॥
 आस्तां ततः फले नैव शमतां तात यास्यसि । तन्मर्यादं कृतं चेदं मया चूडाविमोक्षणं ॥ ५४८ ॥
 अथामंगलभीताभ्यां वाचा ते न निवारिताः । पितृभ्यां तनया यान् स्निग्धदृष्टयानुवीक्षिताः ॥

पातालादथ निर्गत्य यथा भवनवासिनः । जग्मुः प्रत्यरि सोत्साहा भ्रातरः शस्त्रभासुराः ॥५५०॥
 तेषामनुपदं लग्ना ततो राक्षसत्राहिनी । चलदायुधधरोर्मिमालाव्याप्यनभस्तलं ॥ ५५१ ॥
 निरीक्षिताः पितृभ्यां ते यावह्लोचनगोचरं । व्रजंतः स्नेहसंपूर्णमानसाभ्यां समंगलं ॥ ५५२ ॥
 त्रिकूटशिखरेणासौ ततस्तैरुपलक्षिताः । दृष्टयैव प्रौढ्या ज्ञाता गृहीतेति पुरी वरा ॥ ५५३ ॥
 वृजद्भिरेव तैः केचिद्द्वैत्या मृत्युवशीकृताः । केचित्प्रणवतां नीताः केचित्स्थानान्निमोचिताः ५५४
 विशन्धिः सैन्यमागत्य प्रणतैः शत्रुगोचरैः । ते सामंतैरलं जाता महान्तः पृथुकीर्तयः ॥ ५५५ ॥
 शत्रूणामागमं श्रुत्वा निर्घातो निर्ययौ ततः । युद्धशौडश्चलच्छत्रछायाछन्नदिवाकरः ॥ ५५६ ॥
 ततोभवन्महायुद्धं सेनयोः सन्वदारणं । वाजिभिर्वारणैर्मत्तैर्विमनैः स्यंदनैस्तथा ॥ ५५७ ॥
 महीमयमिवोत्पन्नं गगनं दंतिनां कुलैः । तथा जलात्मकं जातं तेषां गंडच्युतांभसा ॥ ५५८ ॥
 वातात्मकं च तत्कर्णतालसंजातवायुना । तेजोमयं तथान्योन्यशस्त्राघातोत्थवन्धिना ॥ ५५९ ॥
 दीनैः किमपरैरत्र निहतैः क्षुद्रखेचरैः । कासौ कासौ गतः पापो निर्घात इति चोदयन् ॥५६०॥
 दृष्ट्वा माली सितैर्बाणैः कृत्वा स्यंदनवर्जितं । निर्घातमसिनिर्घाताच्चक्रे संप्राप्तपंचतां ॥ ५६१ ॥
 निर्घातं निहतं ज्ञात्वा दानवा भ्रष्टचेतसः । यथास्वं निलयं याता विजयाद्धनगाश्रितं ॥५६२॥

केचित्कंठे समासाद्य कृपाणं कृपणोद्यताः । मालिनं त्वरया याताः शरणं रणकात्राः ॥ ५६३ ॥
 प्रविष्टास्ते ततो लंकां भ्रातरो मंगलाचितां । समागमं च संप्राप्ताः पितृप्रभृतिवाधिवैः ॥ ५६४ ॥
 ततो हेमपुरेशस्य सुतां हेमखचारिणः । भोगवत्यां समुत्पन्नां नाम्ना चद्रवतीं शुभां ॥ ५६५ ॥
 उवाह विधिना माली मानसोत्सवकारिणी । स्वभाव चपलस्वांतहृषीकमृगवागुरां ॥ ५६६ ॥
 प्रीतिकूटपुरेशस्य प्रीतिका तस्य चात्मजां । प्रीतिमत्यंगजां लेभे सुमाली प्रीतिसंज्ञितां ॥ ५६७ ॥
 कनकाभपुरेशस्य कनकस्य सुतां तथा । उवाह कनकश्रीजां माल्यवान्कनकावलीं ॥ ५६८ ॥
 एतेषां प्रथमं जाया एता हृदयसंश्रयाः । अंगनानां सहस्रं तु प्रत्येकमधिकं स्मृतं ॥ ५६९ ॥
 श्रेणीद्वयं ततस्तेषां पराक्रमवशीकृतं । शेषामिव बभाराद्वां शिरसा रचितांजलिं ॥ ५७० ॥
 दृढबद्धपदापत्यनियुक्तनिजसंपदौ । जातौ सुकेशकिङ्किधौ निर्गथौ शान्तचेतसौ ॥ ५७१ ॥
 भ्रुत्वा भ्रुत्वा विषयजनितं सौख्यमेवं महांतो । लब्ध्वा जैनं भवशतमलध्वंसनं सुक्तिमार्गं ॥
 याताः प्रायः प्रियजनगुणस्नेहपाशादपेताः । सिद्धिस्थानं निरुपमसुखं राक्षसा वानराश्च ॥ ५७२ ॥
 कृत्वाप्येवं सुबहुदुरितं ध्यानयोगेन दग्ध्वा । सिद्धावासे विदधितपदं योगिनस्त्यक्तसंगाः ॥
 एवं ज्ञात्वा सुचरितगुणं प्राणिनो यात शान्तं । मोहोच्छेदान्कृतजयरविः प्राप्नुत ज्ञानराज्यं ५७३

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते वानरवंशाभिधानं नाम षष्ठं पर्व ।

अथ सप्तमं पर्व ।

अत्रांतरे पुरे राजा रथनपुरनामनि । सहश्रार इति ख्यातो बभूवात्यंतमुद्धतः ॥ १ ॥
तस्य भार्यो बभूवेष्टा नाम्ना मानससुंदरी । सुंदरी मानसेनालं शरीरेण च सद्वगुणा ॥ २ ॥
अतर्वत्नीं सतीमेतामत्यंतकृशविग्रहां । भर्तापृच्छत् श्लथाशेषभूषणां वीक्ष्य सादरं ॥ ३ ॥
विभ्रंत्यंगानि ते कस्मान्नितांतं तनुतां प्रिये । किं तवाकांक्षितं राज्ये मम जायेत दुर्लभं ॥ ४ ॥
गत्वा प्रमलभतां ब्रूहि तवाद्यैव समीहितं । संपादयामि निःशेषं देवि प्राणगरीयसि ॥ ५ ॥
कर्तुं शक्तोस्मि ते कांते सुरस्त्रीकृतशासनां । शचीमपि कराम्राभ्यां पादसंवाहकारिणीं ॥ ६ ॥
इत्युक्त्वा सा ततस्तेन वरारोहांकसंश्रिता । जगाद् विनयादेवं वचनं लीलयान्वितं ॥ ७ ॥
यस्मादारभ्य मे गर्भे संभवं कोष्ययं गतः । ततः प्रभृति वाञ्छामि भोक्तुमिद्रस्य संपदं ॥ ८ ॥
इमे मनोरथा नाथ परित्यज्य मया त्रपां । परायत्ततयात्यंतं भवतो विनिवेदिताः ॥ ९ ॥
इत्युक्ते कल्पिता भोगसंपत्तस्याः सुरेंद्रजा । विद्याबलसमृद्धेन सहस्रारेण तत्क्षणात् ॥ १० ॥
संपूर्णदोहदा जाता सा ततः पूर्णविग्रहा । धारयती दुराख्यानां द्युतिं कांतिं च भामिनी ॥ ११ ॥

ब्रजता रविणाप्यूद्धं खेदं जग्राह तेजसा । अभ्यवांछच्च सर्वासां दालुभाज्ञां दिशामपि ॥ १२ ॥
 काले पूर्णे च सपूर्णलक्षणांगमसूत सा । दारकं बाधवानंदसंपदुत्तमकारणं ॥ १३ ॥
 ततो महोत्सवं चक्रे सहस्रारः प्रमोदवान् । शंखतूर्यनिनादेन बधरीकृतदिग्मुखं ॥ १४ ॥
 सनूपुररणत्कारचरणन्यासकुट्टनैः । नृत्यंतीभिः पुरस्त्रीभिः कृतभूतलकंपनं ॥ १५ ॥
 यथेच्छं द्रविणं दत्तं विचारपरिवर्जितं । प्रचलोर्द्ध्वकरैर्नृत्तं गजैरपि सवृंहितं ॥ १६ ॥
 उत्पाताः शत्रुगेहेषु संजाताः शोकसूचिनः । बंधुगेहेषु चोत्पन्नाः सूचिका भूरिसंपदः ॥ १७ ॥
 अभिलाषो यतस्तस्मिन्मातुर्गर्भस्थितेऽभवत् । इंद्रभोगे ततः पित्रा कृतं तस्यैद्रशब्दनं ॥ १८ ॥
 बालक्रीडा बभूवास्थ शक्त्या यूनोपि जित्वरी । भिदुरा रिपुदर्पणां सत्त्वरी चारुकर्मणि ॥ १९ ॥
 क्रमात्स यौवनं प्राप्तस्तेजोनिर्जितभास्करं । कातिनिर्जितरात्रीशं स्थैर्यनिर्जितपर्वतं ॥ २० ॥
 ग्रस्ता इव दिशस्तेन सुविस्तीर्णेन वक्षसा । दिग्गागकुंभतुंगांस्थवीयोवृत्तबाहुना ॥ २१ ॥
 उरुस्तंभद्वयं तस्य सुवृत्तं गूढजातुकं । जगाम परमस्थैर्यं वक्षोभवनधारणात् ॥ २२ ॥
 विजयाद्भगिरी तेन सर्वे विद्याधराधिपाः । ग्राहिता वैतसीं वृत्तिं महाविद्याबलद्धिना ॥ २३ ॥
 इंद्रमंदिरसंकाशं भवनं तस्य निर्मितं । चत्वारिंशत्सहाष्टाभिः सहस्राणि च योषितां ॥ २४ ॥

षड्विंशतिसहस्राणि ननृतुर्नाटकानि च । दंतिनां व्योमसार्गणां वाजिनां च निरंहसां ॥ ३५ ॥
शशांकधवलस्तुंगो गगनांगणगोचरः । दुर्निवार्यो महावीर्यो दंष्ट्राष्टकविराजितः ॥ ३६ ॥
दंतिराजो महावृत्तकार्गलितदिग्मुखः । ऐरावताभिधानेन गुणैश्च प्रथितो भुवि ॥ ३७ ॥
शक्त्या परमया युक्तं लोकपालचतुष्टयं । शची च महिषी रम्या सुधर्माख्या तथा सभा ॥३८॥
वज्रं प्रहरणं त्रीणि सदांस्यप्सरसां गणाः । नाम्ना हरिणकेशी च सेनायास्तस्य चाधिपः ॥३९॥
अश्विनौ वसवश्चाष्टौ चतुर्भेदा दिवोकसः । नारदस्तुंबुरोविश्वामुप्रभृतिगायकाः ॥ ३० ॥
उर्वशी मेनका मंजु स्वल्पाद्यप्सरसो वराः । मंत्री बृहस्पतिः सर्वमेवं तस्य सुरेंद्रवत् ॥ ३१ ॥
ततोसौ नमिवज्जातः सर्वविद्याभृतां पतिः । ऐश्वर्यं सुरनाथस्य विभ्राणः पुण्यसंभृतं ॥ ३२ ॥
अत्रांतरे महामानो माली लंकापुरीपतिः । पूर्वैवैव धिया सर्वांन् शास्ति खेचरपुंगवान् ॥ ३३ ॥
विजयार्द्धनगस्थेषु समस्तेषु पुरेषु वा । लंकागतः करोत्यैशं स्वभातुबलगर्वितः ॥ ३४ ॥
वेश्या यानं विमानं वा कन्या वासांसि भूषणं । यद्यच्छ्रेणीद्वये सारं वस्तुचारैर्निवेद्यते ॥ ३५ ॥
तत्तत्सर्वं बलाद्धीरः क्षिप्रमानापथत्यसौ । पश्यन्नात्मानमेवैकं बलविद्याविभूतिभिः ॥ ३६ ॥
इंद्राश्रयात्खैराज्ञां भग्नां श्रुत्वास्य चान्यदा । प्रस्थितो आतृक्किंकिधसुतैः साकं महाबलः ३७

विमानैर्विविधच्छायैः संध्यामेघैरिवोन्नतैः । महाप्रासादसंकाशैः स्यंदनैः कांचनाचितैः ॥ ३८ ॥
 गजैर्धनधानाकारैः सप्तिभिश्चिचगामिभिः । शार्दूलैर्भ्रगरैर्गोभिर्मृगराजैः क्रमेलकैः ॥ ३९ ॥
 बालैर्यैर्महिषैर्हंसैर्बुकरन्यैश्च वाहनैः । खांगणं छादयन्सर्वं महाभासुरविग्रहैः ॥ ४० ॥
 अथ मालिनमित्यूचे सुमाली भ्रातृवत्सलः । प्रदेशेत्रैव तिष्ठामो भ्रातरद्य न गम्यते ॥ ४१ ॥
 लंकां वा प्रतिगच्छामः शृणु कारणमत्र मे । अनिमित्तानि दृश्यंते पुनः पुनरिहायने ॥ ४२ ॥
 एकं संकोच्य चरणमत्यंताकुलमानसः । स्थितः शुष्कद्रुमस्याग्रे धुन्वन्पक्षान् पुनः पुनः ॥ ४३ ॥
 शुष्ककाष्ठं दधच्चञ्चवा वीक्ष्यमाणो दिवाकरं । रसक्रूरमयं ध्वांशो निवारयति नो गतिं ॥ ४४ ॥
 ज्वालारौद्रमुखी चेयं शिवा नो युजदक्षिणे । घोरं विरौति रोमाणि हृष्ट्या निदधती मुहुः ॥ ४५ ॥
 अयं पतंगबिंबे च परिवेषिणि दृश्यते । कबंधो भीषणो मुंचत्कीलाललवजालकः ॥ ४६ ॥
 घोराः पतंति निर्घाताः कंपिताखिलपर्वताः । दृश्यंते वनिताः कृत्वा मुक्तकेश्यो नभस्तले ॥ ४७ ॥
 खरं खरः खमुत्क्षिप्य सुखं सुखरायन्नभः । क्षितिं खनन्बुराग्रेण दक्षिणः कुरुते स्वरं ॥ ४८ ॥
 प्रत्युवाच ततो माली मुमालिनमिति स्फुटं । कृत्वा स्मितं दृढं बाहू केशराभ्यां निपीडयन् ॥ ४९ ॥
 अभिप्रेत्य बधं शत्रोरारुह्य जयिनं द्विपं । प्रस्थितः पौरुषं विभ्रत्कथं भूपो निवर्तते ॥ ५० ॥

दंष्ट्रयोः प्रेक्षणं कुर्वन्क्षरदानस्य दंतिनः । चक्षुर्वित्रामितारातिस्तर्यमाणः शितैः शरैः ॥ ५१ ॥
 दंतदष्टाधरो बद्धभृकुटी कुटिलाननः । विस्मितैरमरैर्दृष्टो भटः किं विनिवर्तते ॥ ५२ ॥
 कंदरासु रतं मेरोर्नदने चारुनदने । चैत्यालया जिनेन्द्राणां कारिता गगनस्पृशः ॥ ५३ ॥
 दत्तं किमिच्छकं दानं भुक्त्वा भोगा महागुणाः । यशोधवलितशेषभुवनं समुपाजितं ॥ ५४ ॥
 जन्मनेत्थं कृतार्थोऽस्मि यदि प्राणान्महाहवे । परित्यजामि कियता कृतमन्येन बस्तुना ॥ ५५ ॥
 असौ पलाशितो भीतो वराक इति भाषितं । कथमाकर्णयेद्दीरो जनतायाः सुचेतसः ॥ ५६ ॥
 इति संभाषमाणोऽसौ भ्रातरं भासुराननः । विजयार्द्धस्य मूर्द्धानं क्षणादविदितं ययौ ॥ ५७ ॥
 ततोपमानितं यैर्यैः शासनं खेचराधिपैः । तत्पुराणि ससामंतैर्ध्वंसयामास दारुणैः ॥ ५८ ॥
 उद्यानानां महाध्वंसो जनितः क्रोधिभिः खगैः । यथा कमलखंडानां मातंगैर्मदमंथरैः ॥ ५९ ॥
 ततः संवाध्यमाना सा प्रजा गगनचारिणां जगाम शरणं त्रस्ता सहस्रारं सेवेपथुः ॥ ६० ॥
 पादयोश्च प्रणम्नोचे वचो दीनमिदं भृशं । सुकेशस्य सुतैर्ध्वस्तां समस्तां नाथ पालय ॥ ६१ ॥
 सहस्रारस्ततोवोचत्खगा गच्छत मत्सुतं । विज्ञापयत युष्माकं सपरित्राणकारणं ॥ ६२ ॥
 त्रिबिष्टपं यथा शक्रो रक्षस्यूर्जितशासनः । एवं लोकमिमं पाति स सर्वं वृत्तसूदनः ॥ ६३ ॥

एवमुक्तास्ततो जगत्पुरिद्राभ्यासं नभश्चराः । कृत्वांजलिं प्रणमुश्च वृत्तांतं च न्यवेदयन् ॥ ६४ ॥
 इंद्रस्ततोवदत्कुद्धो दर्पस्मितसिताननः । पार्श्वे व्यवस्थिते वज्रे दत्त्वा लोहितलोचने ॥ ६५ ॥
 यत्नेन महतान्विष्य हंतव्या लोककंठकाः । किं पुनः स्वयमायाताः समीपं लोकपालिनः ॥ ६६ ॥
 ततो मत्तद्विपालानस्तंभभंगस्य कारणं । रणसंज्ञाविधानार्थं विषमं तूर्यमाहृतं ॥ ६७ ॥
 सन्नाहमंडनोपेता निरीयुश्च नभश्चराः । हेतिहस्ताः परं हर्षं विभ्राणा रणसंभ्रमं ॥ ६८ ॥
 रथैरश्वैर्गैर्जलैः सिंहैर्व्याघ्रैर्वृकैर्मृगैः । हंसच्छार्गवैर्षभैर्विमानैर्वहणैः खरैः ॥ ६९ ॥
 लोकपालाश्च निर्जगमुर्निजवर्गसमन्विताः । नानाहेतिप्रभाश्लिष्टाभ्रभंगविषमानताः ॥ ७० ॥
 ऐरावतं समारूढ्य कंकटच्छन्नविग्रहः । समुच्छ्रितमितच्छत्रोऽनिरैर्दिद्रः समं सुरैः ॥ ७१ ॥
 युगांतघनभीमानां ततः प्रववृते रणः । देवानां राक्षसानां च दुःप्रेक्ष्यः क्रूरचेष्टितः ॥ ७२ ॥
 सप्तिना पात्यते वाजी रथेन क्षोधते रथः । भज्यते दंतिना दंती पादातं च पदातिभिः ॥ ७३ ॥
 प्रासमुद्रगरचक्रासिभ्रुषंडीमुशलेषुभिः । गदा कनकपाशैश्च छन्नं कृत्स्नं नभस्तलं ॥ ७४ ॥
 महोत्साहमथो सैन्यं पुरस्सरणदक्षिणं । दक्षिणं चलितोद्योगं देवानां निवहैः कृतं ॥ ७५ ॥
 विद्युत्वाच् चारुयानश्च चन्द्रो नित्यगतिस्तथा । चलद्योति प्रभाढयश्च रक्षसामक्षणोद्भलं ॥ ७६ ॥

अथर्क्षसूर्यरजसाबुधुंगकपिकेतुकौ । सीदतो राक्षसान् वीक्ष्य दुर्द्वरौ योद्धुमुद्यतौ ॥ ७७ ॥
 दर्शिताः पृष्ठमेताभ्यां सर्वे ते सुरपुंगवाः । क्षणादन्यत्र दृष्टाभ्यां ददभ्यां वैद्युतं जवं ॥ ७८ ॥
 यातुधाना अपि प्राप्य बलं ताभ्यां समुद्यताः । योद्धुं शस्त्रसमूहेन कुर्वाणा ध्वांतमंघरे ॥ ७९ ॥
 ध्वंसमानं ततः सैन्यं दैवं जातु कपिध्वजैः । दृष्ट्वा क्रुद्धः समुत्तस्थौ स्वयं योद्धुं सुराधिपः ॥ ८० ॥
 कपियातुधनैर्व्याप्तस्ततो देवैर्द्रभूधरः । शस्त्रवर्षं विभुंचद्भिस्तारगर्जनकारिभिः ॥ ८१ ॥
 निजगाद ततः शक्रः पालयन् लोकपालिनः । सर्वतो विशिखैर्मुक्तैर्बभञ्ज कपिराक्षसान् ॥ ८२ ॥
 अथ माली समुत्तस्थौ सैन्यं दृष्ट्वा समाकुलं । तेजसा क्रोधजातेन दीपयन् सकलं नमः ॥ ८३ ॥
 अभवच्च ततो युद्धं मालीन्द्रमतिदारुणं । विस्मयव्याप्तचित्ताभ्यां सेनाभ्यां कृतदर्शनं ॥ ८४ ॥
 मालिनो भालदेशेऽथ स्वकनामांकितं शरं । आकर्णाकृष्टनिर्मुक्तं निचखान सुराधिपः ॥ ८५ ॥
 संस्तंभ्य वेदनां क्रोधान्मालिनाप्यमरोत्तमः । ललाटस्य तटे शक्त्या हतो वेगविमुक्तथा ॥ ८६ ॥
 रत्कारुणितदेहं च माली द्राक्तमुपागतः । क्रोधारुणः सहस्रांशुर्थथास्तधरणीधरं ॥ ८७ ॥
 भानुर्बिबसमानेन चक्रेणास्य ततः शिरः । अभिमुख्यमुपेतस्य लूनं पत्या दिवौकसां ॥ ८८ ॥
 भ्रातरं निहतं दृष्ट्वा नितान्तं दुःखितस्ततः । चिंतयित्वा महावीर्यं चक्रिणां व्योमगामिनां ॥ ८९ ॥

परिवारेण सर्वेण निजेन सहितः क्षणात् । रणात्पलायनं चक्रे सुमाली नयपेशलः ॥ ९० ॥
 तद्वधार्थं गतं शक्रमनुमार्गेण गत्वरं । उवाच प्रणतः सोमः स्वामिभक्तिपरायणः ॥ ९१ ॥
 विद्यमाने प्रभो भृत्ये मादृशे शत्रुमारणे । प्रयत्ने कुर्ये कस्मात्स्वयं मे यच्छ शासतं ॥ ९२ ॥
 एवमस्त्विति चोक्तसावनुमार्गे रिपोर्गतः । वाणपुंजं विभुचच्च करौघमिव शत्रुगं ॥ ९३ ॥
 ततस्तदाहतं सैन्यं विशिखंः कपिरक्षसां । धाराहतं गत्रां यद्वत्कुलमाकुलतां गतं ॥ ९४ ॥
 पाप न क्षत्रमर्यादां त्वं जानासि मनागपि । जडवर्गपरिक्षिप्त इत्युक्तः प्राप्तकारिणा ॥ ९५ ॥
 निवृत्य क्रोधदीप्तेन ततो माल्यवता शशी । गाढं स्तनांतरे भिन्नो भिडिमालेन मूर्च्छितः ॥ ९६ ॥
 अयं त्वाश्वास्यते यावन्मूर्च्छामीलितलोचनः । अंतर्द्धानं गतास्तात्रघातुधानप्रवंगमाः ॥ ९७ ॥
 पुनर्जन्मेव ते प्राप्ता अलंकाराह्वयं पुरं । मिहस्येव विनिःक्राता जठरादागता सुखं ॥ ९८ ॥
 प्रतिबुद्धःशशांकोपि दिशो वीक्ष्य रिपूञ्जिताः । स्तूयमानो जयेनारैर्ययौ मघवतौतिकं ॥ ९९ ॥
 ध्वस्तशत्रुश्च सुत्रामा वंदिनां निर्वहः स्तुतः । अन्वितो लोकपालानां चक्रवालेन तोषिणा ॥ १०० ॥
 ऐरावतं समारूढश्चामरानिलवीजितः । सितच्छत्रकृतच्छायो नृत्पत्सुरपुरस्सरः ॥ १०१ ॥
 रत्नांशुकृष्वजन्यस्तशोभशुच्छिन्नतोरणं । आगुल्फपुष्पविशिखं सिकंङ्कुमवारिणा ॥ १०२ ॥

गवाश्वन्यस्तसम्भारीनयनालीनिरीक्षितः । युक्तः परमया भूत्या विवेश रथनूपुरे ॥ १०३ ॥
 पित्रोश्च विनयात्पादौ ग्रणनाम कृताञ्जलिः । तौ च पस्पृशतुर्गात्रं कंपिना तस्य पाणिना १०४
 शत्रून्नेव स निर्जित्य परमानन्दमागतः । आस्वादयन्परं भोगं प्रजापालनतत्परः ॥ १०५ ॥
 सुतरां स ततो लोके प्रसिद्धिं शक्रतां गतः । प्राप्तः स्वर्गप्रसिद्धिं च विजयार्द्धंश्च भूधरः ॥१०६॥
 उत्पत्तिं लोकपालानां तस्य वक्ष्यामि सांप्रतं । एकाग्रं मानसं कृत्वा श्रेणिकैषां निबुध्यतां १०७
 स्वर्गलोकाच्च्युतो जातो मकरध्वजखेचरात् । संभूतो जठरे दित्या लोकपालोऽभवच्छशी १०८
 कातिमानेष शक्रेण द्योतिःसंगे पुरोत्तमे । पूर्वस्यां ककुभि न्यस्तो मुमुदे परमर्द्धिकः ॥ १०९ ॥
 जातो मेघरथाभिव्याद्वरुणायां महाबलः । खेचरो वरुणो नाम संप्राप्तो लोकपालतां ॥ ११० ॥
 पुरे मेघपुरे न्यस्तः पश्चिमायामसौ दिशि । पाशं प्रहरणं श्रुत्वा यस्य विभ्यति शत्रवः ॥१११॥
 संप्रतः कनकावल्यां किङ्कर्येण महात्मना । कुबेराख्यो नभोगामी विभूत्या परयान्वितः ॥११२॥
 कांचनारख्ये पुरे चायमुदीच्यां दिशि योजितः । संप्राप परमं भोगं प्रख्यातो जगति श्रिया ११३
 संप्रतः श्रीप्रभागर्भे कालाप्रिव्योम्निचारिणः । चंडकर्मा यमो नाम तेजस्वी परमोभवत् ॥११४॥
 दक्षिणोदन्वतो द्वीपे किष्कुनाग्नि पुरोत्तमे । स्थापितोसौ स्वपुण्यानां प्राप्नुवन्नुजितं फलं ११५

पुरस्य यस्य यन्नाम पृथिव्यां रूपातिमागतं । तेनैव ख्यापिता नाम्ना पौरास्तत्र सुरेशिना ११६
असुरारूपे नभोगानां नगरे निवसंति ये । असुरारूपा इमे जाताः सकले धरणीतले ॥ ११७ ॥
यक्षगतिं पुरे यक्षाः किन्नराहं च किन्नराः । गंधर्वसंज्ञया रूपाताः पुरे गंधर्वनामनि ॥ ११८ ॥
अश्विनौ वसधो विश्वे वैश्वानरपुरस्मराः । कुर्वति त्रिदशक्रीडां विद्याबलसमन्विताः ॥ ११९ ॥
अत्राप्य संभवं यौनौ प्राप्यश्रीविस्तरं भुवि । प्रणतो भूरिलोकेन मन्यते स्वं सुरेश्वरं ॥ १२० ॥
इंद्रः स्वर्गः सुराश्चान्ये समस्तास्तस्य विस्मृताः । संपद्भिरतिमेतस्य नित्योत्सवविधायिनः १२१
स्वमिंद्रं पर्वतं स्वर्गं लोकपालान् खगेश्वरान् । निजांश्च सकलान्देवान्स मेने भूतिगर्वितः ॥ १२२ ॥
मत्तोस्ति न महान्कश्चित्पुरुषो भुवनत्रये । अहमेवास्य विश्वस्य प्रणेता विदिताखिलः ॥ १२३ ॥
विद्याभृच्चक्रवर्त्तिवमिति प्राप्य स गर्वितः । फलमन्वभवत्पूर्वजन्मोपात्तसुकर्मणः ॥ १२४ ॥
भागेत्र यो व्यतिक्रातस्तं वृत्तांतमतः शृणु । धनदस्य समुत्पत्तिः श्रेणिक ज्ञायते यथा ॥ १२५ ॥
व्योमविंदुरिति रूपातः पुरे कौतुकमंगले । भार्यानंदवती तस्यामुत्पन्नं दुहिताद्वयं ॥ १२६ ॥
कौशिकी ज्यायसी तत्र केकसी च कनीयसी । ज्येष्ठा विश्रवसे दत्ता पुरे यक्षविनिर्मिते ॥ १२७ ॥
तस्यां वैश्रवणो जातः शुभलक्षणविग्रहः । शतपत्रेक्षणः श्रीमानंगनानयनोत्सवः ॥ १२८ ॥

एवमुक्तः सचाहूय शक्रेण कृतपूजनः । व्रज लंकापुरीं श्लाघि प्रियस्त्वं मम खेचरान् ॥ १२९ ॥
चतुर्णां लोकपालानामद्य प्रभृतिपंचमः । लोकपालो भव त्वं मे मत्प्रसादान्महाबलः ॥ १३० ॥
यदाज्ञापयसीत्युक्त्वा कृत्वा चरणवंदनां । आपृच्छद्य पितरौ नत्वा निर्गतासौ सुमंगलं ॥ १३१ ॥
अध्यतिष्ठच्च मुदितो लंकां शंकाविवर्जितः । विद्याधरसमूहेन शिरसा धृतशासनः ॥ १३२ ॥
प्रीतिमत्यां समुत्पन्नः सुमालितनयस्तु यः । नाम्ना रत्नश्रवाः शूरस्त्यागी भुवनवत्सलः ॥ १३३ ॥
मित्रोपकरणं यस्य जीवितं तुंगचेतसः । भृत्यानामुपकाराय प्रभुत्वं भूरि तेजसः ॥ १३४ ॥
लब्धवर्णोपकाराय वैदग्ध्यं दग्धदुर्मतेः । बधूनामुपकाराय लक्ष्म्याश्च परिपालनं ॥ १३५ ॥
ईश्वरत्वं दरिद्राणामुपकारार्थमुन्नतं । साधूनामुपकारार्थं सर्वस्वं सर्वपालिनः ॥ १३६ ॥
सुकृतस्मरणार्थं च मानसं मानशालिनः । धर्मोपकरणं चायुः वीर्योपकृतये वपुः ॥ १३७ ॥
पितेव प्राणिवर्गस्य यो बभूवानुकंपकः । सुकाल इव चातीतः स्मर्यतेद्यापि जंतुभिः ॥ १३८ ॥
परस्त्रीमानुष्यस्य शीलभूषणधारिणः । परद्रव्यं तृणवत्परश्च स्वशरीरवत् ॥ १३९ ॥
गुणिनां गणनायां यः प्रथमं गणितो बुधैः । दोषिणां च समुच्छापे स स्मृतो नैव जंतुभिः १४०
अन्यैरिव महाभूतैः शरीरं तस्य निर्मितं । अन्यथा सा कुतः शोभा बभूवास्य तथाविधा ॥ १४१ ॥

प्रसेकममृतैर्नैव चक्रे संभाषणेषु सः । महादानमिवोदात्तचरितो विततार च ॥ १४२ ॥
धर्मार्थकामकार्याणां मध्ये तस्य महामतेः । धर्म एव महान्धत्नो जन्मांतरगतावभूत् ॥ १४३ ॥
यशो विभूषणं तस्य भूषणानां सुभूषणं । गुणाः कीर्त्या समं तस्मिन्सकुटुंबा इव स्थिताः ॥ १४४ ॥
स भूतिं परमां वाञ्छन् क्रमाद्गोत्रसमागता । संत्याजितो निजं स्थानं पत्या स्वर्गनिवासिनां ॥
परित्यज्य भयं धीरो विद्यां साधयितुं क्षमः । रौद्रं भूतपिशाचादिनादि पुष्पांतकं वनं ॥ १४६ ॥
विद्याया विदितां पूर्वमथो तद्भ्रामिनीं सुतां । व्योमबिदुर्ददावस्मै तपसे परिचारिकां ॥ १४७ ॥
तस्य सा योगिनः पार्श्वे विनीता समवस्थिता । कृताञ्जलिपुटादेशं वाञ्छती तन्मुखोद्गतं ॥ १४८ ॥
ततः समाप्तनियमः कृतसिद्धनमस्कृतिः । एकाकिनीं सुतां बालां दृष्ट्वा सरललोचनां ॥ १४९ ॥
नीलोत्पलेक्षणां पद्मवक्रां कुंददलद्विजां । शिरीषमालिकाबाहुं पाटलादंतवाससां ॥ १५० ॥
बकुलामोदनिःश्वासां चम्पकत्विक्कसमत्विषं । कुसुमैरिव निःशेषां निर्मितां दधतीं तनुं ॥ १५१ ॥
मुक्तपद्मालयां पद्मां रूपैणैव वशीकृतां । परमोत्कंठयानीतां पादविन्यस्तलोचनां ॥ १५२ ॥
अपूर्वपुरुषालोकलज्जितानतविग्रहां । समाध्वसविनिक्षिप्तनिःश्वासोत्कंपितस्तनीं ॥ १५३ ॥
लावण्येन विलंपतीं पल्लवानंतिकीगताम् । निःश्वासाकृष्टमत्तालिकुलव्याकुलिताननां ॥ १५४ ॥

सौकुमार्यादिवोदाराद्विभ्यतानतिनिर्भरं । यौवनेन कृताश्लेषा संभूति शोषितः परां ॥ १५५ ॥
 गृहीत्वेवाखिलल्लैषं लावण्यं त्रिजगद्गतं । कर्मभिर्निर्मितां कर्तुमद्भुतं सार्वलौकिकं ॥ १५६ ॥
 शरीरैर्णव संयुक्तां साक्षाद्विद्यासुयागतां । वशीकृतासुदारेण तपसा कांतिशालिनीं ॥ १५७ ॥
 पप्रच्छ प्रियया वाचा करुणावान् स्वभावतः । प्रमदासु विशेषेण कन्यकासु ततोधिकं ॥ १५८ ॥
 कस्यसि दुहिता बाले किमर्थं त्वमिहावनौ । एकाकिनी मृगीवास्मिन्मूयाद्भ्रष्टावतिष्ठसे ॥ १५९ ॥
 के वा भजंति ते वर्णा नाम पुण्यमनोरथैः । पक्षपातो भवत्येव योगिनामपि सज्जने ॥ १६० ॥
 तस्मै साकथयद्वाचा गद्गदत्वमुपेतया । दधत्यात्यंतमाधुर्यं चेतश्चौरणदक्षया ॥ १६१ ॥
 उत्पन्ना नंदचत्यंगे व्योमबिंदोरहं मुता । कैकसीति भवत्सेवां कर्तुं पित्रा निरूपिता ॥ १६२ ॥
 तत्रैव समये तस्य सिद्धा विद्या महाजसः । मानसस्तंभनी नाम्ना क्षणदशितविग्रहा ॥ १६३ ॥
 ततो विद्याप्रभावेण तस्मिन्नेव महावने । पुरं पुष्पांतकं नाम क्षणात्तेन निवेशितं ॥ १६४ ॥
 कृत्वा पाणिगृहीतां च कैकसीं विधिना ततः । रमे तत्र पुरे प्राप्य भोगान्मानसकल्पितान् १६५
 बभूव च तयोःप्रीतिजायापत्योरनुत्तरा । क्षणार्द्धमपि नो सेहे वियोगं या मुचेतसोः ॥ १६६ ॥
 मुतामिव स तां मेने लोचनागोचरस्थितां । निमेषादर्शनम्लानि व्रजंतीं मृदुमानसां ॥ १६७ ॥

वक्रचंद्रेक्षिणी तस्या तस्य नित्यं व्यवस्थिते । सर्वेषां वा हृषीकाणां सा बभूवास्य बंधनं ॥ १६८ ॥
अनन्यजैकरूपेण यौवनेन धनश्रिया । विद्याचलेन धर्मेण शक्तिरासीत्परं तयोः ॥ १६९ ॥
व्रजंती व्रजयायुक्ते तिष्ठंती स्थितिमागते । ह्यायेव साभवत्पत्यावनुवर्तनकारिणी ॥ १७० ॥
अथासौ त्रिपुले कान्ते क्षीराकृपारपांडुरे । रत्नद्वीपकृतालोके द्रुकूलपटकोमले ॥ १७१ ॥
यथेष्टदेहचिन्यस्तनानावर्णोपधानके । निःश्वासामोदनिनिद्रद्विरेफसमुपासते ॥ १७२ ॥
परितः स्थितयामश्रीविनिद्रनयनेक्षिते । तत्र दंतविनिर्माणपट्टके शयनोत्तमे ॥ १७३ ॥
चित्तयंती गुणान्पत्न्युर्मनोबंधनकारिणः । वाञ्छंती च सुतोत्पत्तिं सुखं निद्रामुपागता ॥ १७४ ॥
ईक्ष्वचक्रे परान्स्वप्नान्महाविस्मयकारिणः । अव्यक्तचलनादायिसखीवीक्षितविग्रहा ॥ १७५ ॥
ततः प्रभाततूर्येण शंखशब्दानुकारिणा । मागधानां च वाणीभिः सापि प्रबोधमागता ॥ १७६ ॥
कृतमंगलकार्यार्थं नेपथ्यं दधती शुभं । सखीभिरन्विताऽऽगच्छन्मनोज्ञा भर्तुरंतिकं ॥ १७७ ॥
आसीना चांजलिं कृत्वा पत्युः पार्श्वे सुविभ्रमा । भद्रासनेशुकच्छन्ने क्रमात्स्वप्नान्न्यवेदयत् १७८
अद्य रात्रौ मया यामे चरमे नाथ वीक्षिताः । त्रयः स्वप्नाः श्रुतौ तेषां प्रसादं कर्तुमर्हसि ॥ १७९ ॥
वृहद्रुद्रुदं गर्जेद्राणां ध्वंसयन्परमौजसा । कुक्षिमास्येन मे सिंहः प्रविष्टो नभसस्तलात् ॥ १८० ॥

विद्रावयन्मयूखैश्च ध्वातं गजकुलासितं । स्थितो विहायसो मध्यादंके कमलबांधवः ॥ १८१ ॥
 कुर्वन्मनोहरां लीलां दूरयन् तिमिरं करैः । अखंडमंडलो दृष्टः पुरः कुमुदन्दनः ॥ १८२ ॥
 दृष्टमात्रेषु चैतेषु विस्मयाक्रांतमानसा । प्रभाततूर्यनादेन गताहं वीतनिद्रतां ॥ १८३ ॥
 किमेतदिति नाथ त्वं ज्ञातुमर्हसि सांप्रतं । ज्ञातव्येषु हि नारीणां प्रमाणं प्रियमानसं ॥ १८४ ॥
 ततोष्टांगनिमिच्छः कुशलो जिनशासने । रत्नश्रवाः प्रमोदेन स्वप्रार्थान् व्यवृणोत्क्रमात् १८५
 उत्पत्स्यंते त्रयः पुत्राः त्रिजगद्गतकीर्तयः । तत्र देवि महासत्त्वाः कुलवृद्धिविधायिनः ॥ १८६ ॥
 भवांतरनिबद्धेन सुकृतेनोत्तमक्रियाः । बल्लभत्वं प्रपत्स्यंते सुरेष्वपि सुरैः समाः ॥ १८७ ॥
 कांत्युत्सारिततारेशाः दीप्त्युत्सारितभास्कराः । गांभीर्यजिततोयेशा स्थैर्यात्सारितभूधराः ॥ १८८ ॥
 चारुकर्मफलं भुक्त्वा स्वर्गे शेषस्य कर्मणः । परिपाकमवाप्स्यंति सुरैरप्यपराजिताः ॥ १८९ ॥
 दानेन कामजलदाः चक्रवर्तिसमर्द्धयः । वरसीमंतिनीचेतोलोचनलीमलिम्बुचाः ॥ १९० ॥
 श्रीवत्सलक्षणान्यंतराजितोचुंगवक्षसः । नाममात्रश्रुतिध्वस्तमहासाधनशत्रवः ॥ १९१ ॥
 भविता प्रथमस्तेषां नितांतं जगते हितः । साहसैकरसासक्तः शत्रुपन्नक्षपाकरः ॥ १९२ ॥
 संग्रामागमनात्तस्य भविष्यति समंततः । शरीरं निश्चितं चारोरुचरोमांचकंटकैः ॥ १९३ ॥

निधानं कर्मणामेष दारुणानां भविष्यति । वस्तुन्यूरीकृते तस्य न शक्रोपि निवर्तकः ॥ १९४ ॥
 कृत्वा स्थितं ततो देवी परमप्रमदांचिता । भर्तुराननमालोक्य त्रिनयादित्यभाषत ॥ १९५ ॥
 अहंमतामृताश्चादसुचित्ताभ्यां कथं प्रभो । आवाभ्यां प्राप्यजन्मायं क्रूरकर्मा भविष्यति १९६
 आवयोर्ननु मज्जापि जिनवाक्येन भाविता । भवेदमृतवल्लीतो विषस्य प्रसवः कथं ॥ १९७ ॥
 प्रत्युवाच च तामेवं प्रिये शृणु वरानने । कर्माणि कारणं तस्य न वयं कृत्यवस्तुनि ॥ १९८ ॥
 मूलं हि कारणं कर्म स्वरूपविनियोजने । निमित्तमात्रमेवास्य जगतः पितरो स्मृतौ ॥ १९९ ॥
 भविष्यतानुजावस्य जिनमार्गविशारदौ । गुणग्रामसमाक्रीणो सुचेष्टां शीलसागरो ॥ २०० ॥
 सुदृढं सुकृते लग्नौ भवस्खलनभीतितः । सत्यवाक्यरतौ सर्वसत्त्वकारुण्यकारिणौ ॥ २०१ ॥
 तथोरपि पुरोपात्तं सौम्यकर्म मृदुस्वने । कारणं करुणोपेते यतो हेतुसमं फलं ॥ २०२ ॥
 एवमुक्त्वा जिनैर्द्राणां ताभ्यां पूजा प्रवर्तिता । मनसापि प्रतीतेन प्रयाताभ्यामहर्दिवं ॥ २०३ ॥
 ततो गर्भस्थिते सत्त्वे प्रथमे मातुरीहितं । बभूव क्रूरमत्यंतं हठनिजितपौरुषं ॥ २०४ ॥
 अभ्यवाञ्छत्पदं न्यासं कर्तुं मूर्धसु विद्विषां । रक्तकर्मदिग्घेषु परिस्फुरणकारिषु ॥ २०५ ॥
 आज्ञां दातुमभिप्रायः सुरराज्यप्यजायत । हुंकारमुखरं चास्यमंतरेणापि कारणं ॥ २०६ ॥

निरुत्तरत्वं शरीरस्य निर्जितश्रमवत्तरा । कठोरा बर्धरा वाणी दृष्टिपाताः परिस्पृष्टाः ॥ २०७ ॥
 दर्पणे विद्यमानेपि सायकेऽपश्यदाननं । कथमप्यानमन्मूर्द्धा गुरूणामपि बंदने ॥ २०८ ॥
 प्रतिपक्षासनाकंपं कुर्वन्नथ विनिर्गतः । संपूर्णे समये तस्याः कुक्षेः प्राणी सुदालुणः ॥ २०९ ॥
 प्रभया तस्य जातस्य दिवाकरदुरीक्षया । परिवर्गस्य नेत्रौघाः सवनस्थगिता इव ॥ २१० ॥
 भूतैश्च ताडनाद्भूतो दुंदुभेरुद्धतो ध्वनिः । कबंधैः शत्रुगेषु कृतमृत्पातनर्तनं ॥ २११ ॥
 ततो जन्मोत्सवस्तस्य महान्पित्रा प्रवर्तितः । उन्मत्तिकेव यत्रासीत्प्रजा स्वेच्छाविधायिनी २१२
 अथ भेरुगुहाकोरे तस्मिन्सूतिगृहोदरे । शयने सस्मितस्तिष्ठन् रक्तपादतलञ्चलः ॥ २१३ ॥
 उच्चानः कंपयन् भूमिं लीलया शयनांतिकां । सद्यः समुच्छितादित्यमंडलोपमदर्शनः ॥ २१४ ॥
 दक्षं राक्षसनाथेन मेघवाहनरुद्धये । पुरा नागसहस्रेण रक्षितं प्रस्फुरत्करं ॥ २१५ ॥
 पिनद्धं रक्षसां भीत्या न केनचिदिहांतेर । आदरेण विना हारं करणाकर्षदर्भकः ॥ २१६ ॥
 हारमृष्टिं ततो बालं दृष्ट्वा माता संसंभ्रमा । चकारांके महास्नेहात्समाजघ्नौ च मूर्द्धनि ॥ २१७ ॥
 दृष्ट्वा पिता च तं बालं सहारं परमाद्भुतं । महानेष नरः कोपि भवितेति व्यचिंतयत् ॥ २१८ ॥
 नागैर्द्रुक्षुतरक्षेण हारेण रमतेमुना । कोन्यथा यस्य नो शक्तिर्भविष्यति जनातिगा ॥ २१९ ॥

चारणेन समादिष्टं साधुना यद्वचः पुरा । इदं तद्वितथं नैव जायते यतिभाषितं ॥ २२० ॥
 दृष्ट्वाश्चर्यं सहारोस्य जनन्या भीतिमुक्त्या । पिनद्धो भाषयन्नाशा दशजालेन रोचिषां ॥ २२१ ॥
 स्थूलस्वच्छेषु रत्नेषु नवान्यानि मुखानि यत् । हारे दृष्टानि यातोसौ तद्दशाननसंज्ञितां ॥ २२२ ॥
 भानुकर्णस्ततो जातः कालेतीते क्रियत्यपि । यस्य भानुरिव न्यस्तः कर्णयोगडशोभया ॥ २२३ ॥
 ततश्चंद्रनखा जाता पूर्णचंद्रसमानना । उद्यदद्दशशांकाभनखभासितदिग्मुखा ॥ २२४ ॥
 ततो विभीषणो जातः कृतं येन विभीषणं । जातमात्रेण पापानां सौम्याकारेण साधुना ॥ २२५ ॥
 देहवस्त्रं जगामासौ साक्षाद्धर्म इवोत्तमः । अद्यापि गुणजा यस्य कीर्तिर्जगति निर्मला ॥ २२६ ॥
 बालक्रीडापि भीमाभूद्दशग्रीवस्य भास्वतः । कनीयसोस्तु सानंदं विदधे विद्विषामपि ॥ २२७ ॥
 शिशुभे भ्रातृमध्ये सा कन्या सुंदरविग्रहा । दिवसार्कशशांकानां मध्ये संध्येव सत्क्रिया ॥ २२८ ॥
 मातुरंके स्थितोथासौ धृतचूडः कुमारकः । दशाननो दशशानां कुर्वन् ज्योत्स्नां द्विजत्विषा २२९
 नभसा प्रस्थितं कापि द्योतयंतं दिशः त्विषा । युक्तं खेचरचक्रेण विभूतिबलशालिना ॥ २३० ॥
 कक्षाविद्युत्कृतोद्योतैर्मदधाराविमर्जिभिः । वेष्टितं दंतिजामूतैः कर्णशंखबलाहकैः ॥ २३१ ॥
 महता तूर्यनादेन श्रुतिवाधिर्यकारिणा । कुर्वाणं मुखरं चक्रं दिशां सुरपराक्रमं ॥ २३२ ॥

असित्वेव विमुञ्चतं बलेन पुरतो नमः । धीरो वैश्रवणं वीक्ष्यांचक्रे दृष्टया प्रगल्भया ॥ २३३ ॥
 महिमानं च दृष्ट्वास्य पप्रच्छति स मातरं । निम्नश्चपलभावश्च बालभावेन सस्मितः ॥ २३४ ॥
 अंब कोयसितो याति मन्यमानो निजौजसा । जगत्तृणमिवाशेषं बलेन महतावृतः ॥ २३५ ॥
 ततः साकथयत्तस्य मातृस्वस्त्रीय एष ते । सिद्धविद्यः श्रिया युक्तो महत्या लोककीर्तितः ॥ २३६ ॥
 शत्रूणां जनयन्कंपं पर्यटत्येष विष्टपं । महाविभवसंपन्नो द्वितीय इव भास्करः ॥ २३७ ॥
 भवत्कुलक्रमायातां तवोद्भास्य पितामहं । अयं पाति पुरीं लंकां दत्तामिद्रेण वैरिणा ॥ २३८ ॥
 मनोरथशतान्येष जनकस्तव चितयन् । तदर्थं न दिवा निद्रां नच नक्तमवाप्नुते ॥ २३९ ॥
 अहमप्यनया पुत्र चितया शोषमागता । अवाप्तं मरणं पुंसां स्वस्थानभ्रंशतो वरं ॥ २४० ॥
 पुत्र लक्ष्मीं कदा तु त्वं प्राप्स्यसि स्वकुलेचितां । विशल्यमिव यां दृष्ट्वा भविष्यत्यावयोर्मनः २४१
 कदा तु भ्रातरावेतौ विभूत्या तव संगतां । दृश्यामि विहितच्छंदौ विष्टपे वीतकंटके ॥ २४२ ॥
 मातुर्दीनवचः श्रुत्वा कृत्वा गर्वस्मितं ततः । विभीषणो बभाणेदमुद्यत्क्रोधविषाङ्कुरः ॥ २४३ ॥
 धनदो वाभवत्त्वेष देवो वा कोऽस्य वीक्षितः । प्रभावो येन मातस्त्वं करोषि परिदेवनं ॥ २४४ ॥
 वीरप्रसिचिनी वीरा विज्ञातजनचेष्टिता । एवंविधा सती कस्माद्ददसि त्वं यथेतरा ॥ २४५ ॥

श्रीवत्समंडितोरस्को ध्यायिता ततविग्रहं । अद्भुतैकरसासिक्तनित्यचेष्टो महाबलः ॥ २४६ ॥
 भस्मच्छन्नाग्निवद्भस्मीकर्तुं शक्तोखिलं जगत् । न मनो गोचरं प्राप्तो दशग्रीवः किमंन ते ॥ २४७ ॥
 गत्था जयेदयं चित्तमनादरसमुच्छया । तटानि गिरिराजस्य पाटयेच्च चपेटया ॥ २४८ ॥
 राजमार्गौ प्रतापस्य स्तंभौ भुवनवेदमनः । अंकुरौ दर्पवृक्षस्य न ज्ञातावस्य ते भुजौ ॥ २४९ ॥
 एवंकृतस्तवोऽथासौ भ्रात्रागुणकलाविदा । तेजो बहुतरं प्राप सर्पिषेव तनूजपात् ॥ २५० ॥
 जगाद चेति किं मातरात्मनोऽतिविकत्थया । वदामि शृणु यत्सत्यं वाक्यमेतदनुत्तरं ॥ २५१ ॥
 गर्विता अपि विद्याभिः संभूय मम खेचराः । एकस्यापि न पर्याप्ता भुजस्य रणमूर्द्धनि ॥ २५२ ॥
 कुलोचितं तथापीदं विद्याराधनसंज्ञकं । कर्मकर्तव्यमस्माभिस्तत्कुर्वीणैर्न लज्यते ॥ २५३ ॥
 कुर्वत्याराधनं यत्नात्साधवस्तपसो यथा । आराधनं तथा कृत्यं विद्यायाः खगोत्रजैः ॥ २५४ ॥
 इत्थुक्त्वा धारयन्मानमनुजाभ्यां समन्वितः । पितृभ्यां चुंचितो मूर्द्धि कृतसिद्धनमस्कृतिः २५५
 प्राप्तमंगलसंस्कारो निश्चयस्थिरमानसः । निर्गत्य मुदितोगेहादुत्पपात नभस्तलं ॥ २५६ ॥
 क्षणान्प्राप्तं प्रविष्टश्च भीमं नाम महावनं । दंष्ट्राकरालवदनैः क्रूरसत्त्वैर्विदारितं ॥ २५७ ॥
 सुप्ताजगरनिश्वासप्रैखितोदारपादपं । नृत्यञ्चंतरसंधातपादक्षोभितभूतलं ॥ २५८ ॥

महागहरदेशस्थं सूच्यभेद्यतमश्वयं । कालेनैव स्वयं क्लिप्तं सन्निधानं सुभीषणं ॥ २५९ ॥
यस्योपरि न गच्छति सुराश्चापि भयादिताः । यच्च भीमतया प्राप प्रसिद्धिं भुवनत्रये ॥ २६० ॥
गिरयो दुर्गमा यत्र ध्वातव्याप्तगुहाननाः । साराश्च तरवो लोकं प्रसितुं प्रोद्यता इव ॥ २६१ ॥
अभिन्नचेतस्तत्र गृहीत्वा शममुत्तमं । दुराशादूरितात्मानो धवलांबरधारिणः ॥ २६२ ॥
पूर्णेदुसौम्यवदनाः शिखामणिविराजिताः । तपश्चरितुमारब्धास्त्रयोपि आतरो महत् ॥ २६३ ॥
विद्याश्चाष्टाक्षरी नीता वश्यतां जपलक्षया । सर्वकामान्नदा नाम दिवसाद्धेन तैस्ततः ॥ २६४ ॥
अन्नं यथेप्सितं तेभ्यः सोपनिन्ये यतस्ततः । क्षुधाजनितमेतेषां संबभूव न पीडनं ॥ २६५ ॥
ततो जपितुमारब्धाः सुचित्ता षोडशाक्षरं । मंत्रकोटिसहस्राणि यस्या वृत्तिर्दशोदिताः ॥ २६६ ॥
जंबूद्वीपपतिर्यक्षस्तमथ स्त्रीभिरावृतः । अनावृत इति ख्यातः प्राप्तः क्रीडितुमिच्छया ॥ २६७ ॥
अंगनानां ततस्तस्य क्रीडंतीनां सुविभ्रमं । ते तपोनिहितात्मानः स्थिता लोचनगोचरे ॥ २६८ ॥
रूपेण तास्ततस्तेषां समाकृष्य कचेष्विव । देव्यः समीपमानीताः कौतुकाकुलचेतसः ॥ २६९ ॥
ऊचुस्तासामिदं काश्चित्कुंचितालकलासिना । वक्त्रेण सद्द्विरेफेण पद्मस्य श्रियमाश्रिताः ॥ २७० ॥
नितांतं सुकुमारांगा विसर्पत्कांतितेजसः । तपश्चरत किं कार्यमपरित्यक्तवाससः ॥ २७१ ॥

भोगैर्विना न गात्राणामीदृशी जायते रुचिः । ईदृग्देहतया नापि शक्यते परतो भयं ॥ २७२ ॥
जटासुकुटभारः क क चेदं प्रथमं वयः । विरुद्धसंप्रयोगस्य स्रष्टारो यूयमुद्गताः ॥ २७३ ॥
पीतस्तनतटास्फालसुखसंगमनोचितौ । करौ शिलादिसंगेन किमर्थं प्रापितौ व्यथां ॥ २७४ ॥
अहो ह्रस्वीयसी बुद्धिर्युष्माकं रूपशालिनां । भोगोचितस्य देहस्य यत्कृतं दुःखयोजनं ॥ २७५ ॥
उत्तिष्ठत गृहं यामः किमद्यापि गतं बुधाः । सहास्माभिर्महाभोगान् प्राप्नुत प्रियदर्शनान् २७६ ॥
ताभिरित्युदितं तेषां न चक्रे मानसे पदं । यथा सरोजिनीपत्रे पयसो बिंदुजालकं ॥ २७७ ॥
एवमूचुस्ततश्चान्याः सख्यः काष्ठमया इमे । निश्चलत्वं तथाह्वेषां सर्वेष्वंगेषु दृश्यते ॥ २७८ ॥
अभिधायेति संक्रुध्य रभसादुपसृत्य च । विशाले हृदये चक्रुरवतंसेन ताडनं ॥ २७९ ॥
तथापि ते गताः क्षोभं नैवं प्रवर्णचेतसः । यतः कापुरुषा एव स्वलंति प्रस्तुताशयात् ॥ २८० ॥
देवी निवेदनाद्दृष्ट्वा जंबूद्वीपेशिना ततः । कृत्वा च स्मितमित्युक्ताः प्राप्तविस्मयचेतसा ॥ २८१ ॥
भो भो सुपुरुषाः कस्मात्तपश्चरत दुष्करं । आराधयत वा देवं कतरं वदताचिरात् ॥ २८२ ॥
इत्युक्तास्ते यदा तस्थुः पुस्तकर्मगता इव । तदा कोपेन यक्षाणां पतिरेवमभाषत ॥ २८३ ॥
विस्मृत्य मामिमे देवं कमन्यं ध्यातुमुद्यताः । अहो चपलताऽमीषां परमेयममेधसां ॥ २८४ ॥

उपद्रवार्थमेतेषां तत्क्षणं च प्रचंडवाक् । किंकारणामदादाज्ञामाज्ञानप्रतीक्षिणां ॥ २८५ ॥
 स्वभावेनैव ते क्रूराः प्राप्य त्वाज्ञां ततोधिकां । नानारूपधराश्चक्रुः पुरस्तेषामिति क्रियाः ॥ २८६ ॥
 कश्चिदुत्प्लुत्य वेगेन गृहीत्वा पर्वतोन्नति । पुरः पपात निर्घातान् घातयन्नैव सर्वतः ॥ २८७ ॥
 सर्पेण वेष्टनं कश्चिच्चक्रे सर्वशरीरं । भूत्वा च केशरी कश्चिद्ब्यादायास्यं समागतः ॥ २८८ ॥
 चक्रुरन्ये रवं कर्णे बधिरीकृतदिग्मुखं । दंशहस्तिमरुद्दावसमुद्रत्वं गतास्तथा ॥ २८९ ॥
 एवंत्रिधैरुपायैस्ते यदा जग्मुर्न विक्रियां । ध्यानस्तंमसमासक्तनिश्चलस्वांतधारणाः ॥ २९० ॥
 तदा म्लेच्छञ्चलं भीमं चंडचंडालसंकुलं । करालमायुधैरुग्रैर्विकृतं तैस्तमोनिभं ॥ २९१ ॥
 कृत्वा पुष्पांतकं ध्वस्तं विजित्य च किलाहवे । बध्वा रत्नश्रवास्तेषां दशितो बांधवैः समं ॥ २९२ ॥
 अंतःपुरं च कुर्वाणं विप्रलापं मनश्छिदं । युष्मासु सत्सु पुत्रेषु दुःखप्राप्तमिति ध्वनन् ॥ २९३ ॥
 पुत्रा रक्षत मां म्लेच्छैर्हन्यमानं महावने । तेषामिति पुरः पित्रा प्रयुक्तो भूरिबिप्लवः ॥ २९४ ॥
 ताज्यमाना च चंडालैर्भाता निगडसंयुता । कचाकृष्टा विभ्रुचंती धाराः नयनवारिणः ॥ २९५ ॥
 जगाद पश्यतावस्थामीदृशीं मे सुता वने । नीताहं शर्वरैः पल्लीं कथं युष्माकमग्रतः ॥ २९६ ॥
 संभूय मम सर्वेपि लब्धविद्यावलाः अपि । एकस्यापि न पर्यासा भुजस्य व्योमचारिणः ॥ २९७ ॥

इत्युक्तं वितथं पूर्वमेकस्यापि यतोधुना । यूयं म्लेच्छस्य पर्याप्ता न त्रयोपि हतौजसः ॥ २९८ ॥
दशग्रीव वृथा स्तोत्रमकरोत्ते विभीषणः । एकापि नास्ति ते ग्रीवा जननीं यो न रक्षति ॥ २९९ ॥
कालेन यावता यातस्त्वं मे मानेन व्रजितः । निष्क्रान्तो जठरादस्मादुच्चारस्तावता वरं ॥ ३०० ॥
भानुकर्णोप्ययं मुक्तः कर्णाभ्यां यो न मे स्वरं । आर्तं शृणोति कुर्वत्या विगतक्रियविग्रहः ३०१
विभीषणोप्ययं व्यर्थं नाम धत्ते विभीषणः । शक्तो यो नैककस्यापि शवरस्य मृताकृतिः ॥ ३०२ ॥
म्लेच्छैर्विधर्ममाणायां दयां कुरुत नो कथं । स्वसरि प्रेम हि प्रायः पितृभ्यां सोदरे परं ॥ ३०३ ॥
विद्या हि साध्यते पुत्राः स्वजनानां समृद्धये । तेषां च पितरौ श्रेष्ठौ तथोश्रैषा व्यवस्थितिः ३०४
भ्रूक्षेपमात्रतोष्येते शवरा याति भस्मतां । भवतां दृग्विषव्यालचक्षुःपातादिव द्रुमाः ॥ ३०५ ॥
जठरेण मया यूयं धारिताः सुखलिप्सया । पुत्रा हि गदिताः पित्रोः प्रारोहा इव धारकाः ३०६
यदैवमपि न ध्यानभंगस्तेषामजायत । तदेति तैः समारब्धं मायाकर्मातिदारुणं ॥ ३०७ ॥
छिन्नं पित्रोः शिरस्तेषां पुरः सायकधारया । पुरो दशाननस्यापि मूर्द्धो भ्रात्रोर्निपत्तितः ॥ ३०८ ॥
तथोरपि पुरो मूर्द्धो दशग्रीवस्य पातितः । येन तौ कोपतः प्राप्तावीषद्वयानं विकल्पनं ॥ ३०९ ॥
दशग्रीवस्तु भावस्य दधानोत्थं तशुद्धतां । महावीर्यो दधत्स्थैर्यं मंदरस्य महारुचिः ॥ ३१० ॥

अवभज्य हृषीकाणां प्रसरं निजगोचरे । अचिरामाचलं चित्तं कृत्वा दासमिवाश्रवं ॥ ३११ ॥
 कंटकेन कृतत्राणः शवरेण समं ततः । ध्यानवक्तव्यताहीनो दध्यौ मंत्रं प्रयत्नतः ॥ ३१२ ॥
 यदि नाम तथा ध्यानमाविशच्छूमणोत्तमः । अष्टकर्मसमुच्छेदं ततः कुर्वीत तत्क्षणात् ॥ ३१३ ॥
 अत्रांतरे सदेहानां कृतांजलिपुटस्थितं । सहस्रं तस्य विद्यानामनेकं वशतामितं ॥ ३१४ ॥
 समाप्तिमेति नोयात्रत्संख्यामंत्रविवर्तने । तावदेवास्य ताःसिद्धा निश्चयात्किं न लभ्यते ॥ ३१५ ॥
 निश्चयोपि पुरोपात्ताह्वयते कर्मणः सितात् । कर्माण्येव हि यच्छंति विघ्नं दुःखानुभाविनः ३१६
 काले दानविधिं पात्रे क्षेत्रे चायुःस्थितिक्षयं । सम्यग्वोधिफलां विद्यां नाभव्यो लब्धुमर्हति ३१७
 कस्यचिद्दशभिर्वैविद्या मासेन कस्यचित् । क्षणेन कस्यचित्सिद्धिं याति कर्मानुभावतः ॥ ३१८ ॥
 धरण्यां स्वपितु त्यागं करोतु चिरमंधसः । मज्जत्स्वप्सु दिवानक्तं गिरेःपततु मस्तकात् ॥ ३१९ ॥
 विघत्तां पंचतायोग्यां क्रियां विग्रहशोषिणीं । पुण्यैर्विरहितो जंतुस्तथापि न कृती भवेत् ॥ ३२० ॥
 अंगमात्रं क्रियाः पुंसां सिद्धेः सुकृतकर्मणां । अकृतोत्तमकर्मणो याति मृत्युं निरर्थकाः ॥ ३२१ ॥
 सर्वादरान्मनुष्येण तस्मादाचार्यसेवया । पुण्यमेव सदा कार्यं सिद्धिः पुण्यैर्विना कृतः ॥ ३२२ ॥
 पश्य श्रेणिकं पुण्यानां प्रभावं यद्दशाननः । असंपूर्णे गतः काले विद्यासिद्धिं महामनाः ॥ ३२३ ॥

संक्षेपेण करिष्यामि विद्यानां नामकीर्तनं । अर्थसामर्थ्यतो लब्धं भवावहितमानसः ॥ ३२४ ॥
 नमःसंचारिणी, कामदामिनी, कार्यगामिनी । दुर्निवारा, जगत्कम्पा, प्रज्ञप्ति, भानुमालिनी, ३२५
 अणिमा, लघिमा, क्षोभ्या, मनःस्तंभनकारिणी, । संवाहिनी, सुरध्वंसी, कामारी, वधकारिणी ॥
 सुविधाना, तपोरूपा, दहनी, विपुलोदरी । शुभप्रदा, रजोरूपा, दिनरात्रिविधायिनी ॥ ३२७ ॥
 वन्नोदरी, समाकृष्टिरदर्शन्यजरामरा । अनलस्तंभनी, तोयस्तंभनी, गिरिदारणी ॥ ३२८ ॥
 अवलोकन्यरिध्वंसी, घोरा, धीरा, भुजंगिनी । चारुणी, भुवनावध्या, दारुणा, मदनाशिनी ३२९
 मास्करी, भयसंभूतिरैशानी, विजया, जया । बंधनी, मोचनी, चान्या वाराही, कुटिलाकृतिः ३३०
 चित्तोद्भवकरी, शांतिः, कौवेरी, वधकारिणी । योगेश्वरी, त्रलोत्सादी, चंडा, भीतिः, प्रवर्षिणी ॥
 एवमाद्या महाविद्या पुरा सुकृतकर्मणा । स्वल्पैरेव दिनैः प्राप दशग्रीवः सुनिश्चयः ॥ ३३२ ॥
 सर्वाहा, रतिसंवृद्धिर्ज्ञेभिणी, व्योमगामिनी । निद्राणी, चैति पंचैता भानुकर्ण समाश्रिताः ३३३
 सिद्धार्था, शत्रुदमनी, निर्व्याघाता, खगाभिनी । विद्या विभीषणं प्राप्ता चतस्रो दयिता इव ३३४
 ईश्वरत्वं ततः प्राप्ता विद्यायां ते सुविभ्रमाः । जन्मान्यदिवसं प्रापुर्महासंमदकारणं ॥ ३३५ ॥
 ततः पत्यापि यक्षाणां दृष्ट्वा विद्याः समागताः । पूजितास्ते महाभूत्या दिव्यालंकारभूषिताः ३३६

स्वयंप्रभमिति ख्यातं नगरं च निवेशितं । मेरुशृंगसमुच्छ्रायं सन्नपत्तिविराजितं ॥ ३३७ ॥
मुक्ताजालपरिक्षिप्तगवाक्षैर्दूरमुन्नतैः । रत्नजांबूनदस्तंभैरचितं चैत्यवेदमभिः ॥ ३३८ ॥
अन्योन्यकरसंबंधजनितैर्द्रशरासनैः । रत्नैः कृतसमुद्योतं नित्यविद्युत्समप्रभैः ॥ ३३९ ॥
आवृभ्यां सहितस्तत्र प्रासादे गगनस्पृशि । विद्याबलेन संपन्नः सुखं तस्थौ दशाननः ॥ ३४० ॥
जंबूद्वीपपतिः प्राह तत एवं दशाननं । विस्मितस्तव वीर्येण प्रसन्नोहं महामते ॥ ३४१ ॥
चतुःसमुद्रपर्यन्ते नागव्यंतरसंकुले । तिष्ठत्वत्र यथाच्छंदं जंबूद्वीपतले भवान् ॥ ३४२ ॥
द्वीपस्यास्य समस्तस्य वसिताहमकंटकः । यथेप्सितं चैरस्तस्मिन्नुद्धरन् शत्रुमंहति ॥ ३४३ ॥
प्रसन्ने मयि ते वत्स स्मृतिमात्रपुरस्थिते । इप्सितव्याहतौ शक्तो न शक्रोपि कुतोऽपरे ॥ ३४४ ॥
द्राधिष्टं जीव कालं त्वं भ्रातृभ्यां सहितः सुखी । वर्द्धतां भूतयो दिव्या बंधुसेव्या सदा तव ३४५
इत्याशीर्भिः समानंद्य सन्याभिस्तान् पुनः पुनः । जगाम स्वालयं यक्षः परिवारसमन्वितः ३४६
तं रत्नश्रवजं श्रुत्वा विद्यालिगितविग्रहं । सर्वतो रक्षसां संघाः प्राप्ताः कृतमहोत्सवाः ॥ ३४७ ॥
उन्नतं ननृतुः केचित् चक्रुरास्फोटनं तथा । केचित्प्रमदसंपूर्णाः प्रशशंसुश्च रावणं ॥ ३४८ ॥
चंद्रकीर्तिं तिरस्कुर्वत् शत्रुपक्षभयंकरं । सुधयेव नमः कैथिल्लिपिर्निर्हासितं चिरं ॥ ३४९ ॥

सुमाली माल्यवत्सूर्यरजाऋक्षरजास्तथा । आगता नितरां प्रीताः समारुह्योत्तमान् रथान् ॥ ३५० ॥
 अन्ये च स्वजनाः सर्वे विमानैर्वाजिभिर्गजैः । स्वदेशेभ्यो विनिष्क्रान्ता त्रासेन परिवर्जिताः ॥ ३५१ ॥
 अथ रत्नश्रवाः पुत्रस्नेह संपूर्णमानसः । वैजयंतीभिराकाशं शुक्लीकुर्वन्निरंतरं ॥ ३५२ ॥
 विभूत्या परया युक्तो वंदिवृंदैरभिष्टुतः । संप्राप्तो रथमारूढो महामसादसन्निभं ॥ ३५३ ॥
 एकीभूय व्रजंतोमी पंचसंगमपर्वते । दुःखेन रजनीं निन्दुररतिमययोगतः ॥ ३५४ ॥
 ततो गुरुन्प्रणामेन समारुषणतः सखीन् । स्निग्धेन चक्षुषा भृत्यान् जगृहुः कैकसीसुताः ३५५ ॥
 शरीरक्षेमपृच्छादिसिद्धिवृत्तांतसंकथा । न तेषामवगीतत्वं प्राप्ताख्या पुनः पुनः ॥ ३५६ ॥
 ददृशुर्विस्मयापन्नाः स्वयंप्रभपुरोत्तमं देवलोकप्रतिच्छंदं यातुधानप्लवंगमाः ॥ ३५७ ॥
 सवेपथुकरैषां गात्रमस्पृशतं चिरं । पितरौ सप्रणामानामानंदाच्चकुलेक्षणौ ॥ ३५८ ॥
 नभोमध्ये गते भानौ तेषां स्नानविधिस्ततः । दिव्याभिः कर्तुमारब्धो वनिताभिर्महोत्सवः ३५९ ॥
 मुक्ताजालपरीतेषु स्नानपीठेषु ते स्थिताः । नानारत्नसमृद्धेषु जात्यजांबुनदात्मसु ॥ ३६० ॥
 पाठपीठेषु चरणौ निहितौ पृष्ठत्रच्छत्री । उदयाद्रिशिरोवर्तिदिवाकरसमाकृती ॥ ३६१ ॥
 ततो रत्नविनिर्माणैः सौवर्णैराजतात्मकैः । कुंभैः पृष्ठवसंछन्नवर्कहरैरविराजितैः ॥ ३६२ ॥

चंद्रादित्यप्रतिस्पष्टिच्छायावच्छादितात्माभिः । आमोदवासिताशेषदिव्चक्रजलपूरितैः ॥ ३६३ ॥
 एकानेकमुखैः प्रांतभ्रातभ्रमरमंडलैः । गर्जद्भिर्जलपातेन गंभीरजलदैरिव ॥ ३६४ ॥
 गंधैरुद्धर्तनैः कांतिविधानकुशलैस्तथा । अभिषेकः कृतस्तेषां तूर्यनादादिनंदितः ॥ ३६५ ॥
 अलंकृतस्ततो देहो दिव्यवस्त्रविभूषणैः । मंगलानि प्रयुक्तानि कुलनारीभिरादरात् ॥ ३६६ ॥
 ततो देवकुमाराभैः स्वजनानंददायिभिः । गुरुणां विनयादैतैः कृतं चरणवंदनं ॥ ३६७ ॥
 अत्याशिपस्ततो दृष्ट्वा तेषां विद्योत्थसंपदः । जीवतातिचिरं कालमिति तान् गुरवोऽबुबन् ३६८
 सुमाली माल्यमान्द्वयैरजा रक्षरजास्तथा । रत्नश्रवाश्च तान्स्नेहादाल्लिलिग पुनः पुनः ॥ ३६९ ॥
 समं बांधवलोकेन भूत्ववर्गेण चावृताः । चक्रुरभ्यवहारं ते स्वेच्छाकल्पितसंपदः ॥ ३७० ॥
 गुरुषु प्राप्तपूजेषु ततो वस्त्रादिदानतः । यथाहं भृत्यवर्गे च संप्राप्तप्रतिमानने ॥ ३७१ ॥
 विश्रब्धा गुरवोपृच्छंस्तान् प्रीतिविक्रचेक्षणाः । दिवसानियतो वत्साः सुखेन सुस्थिता इति ३७२
 ततस्ते मस्तके कृत्वा करयुगं प्रणामिनः । ऊर्चुर्नः कुशलं नित्यं प्रसादाद्भवतामिति ॥ ३७३ ॥
 मालिनः संक्रथाप्राप्तं कथयन्मरणं ततः । सुमाली शोकभारेण सद्यो मूच्छी समागतः ॥ ३७४ ॥
 रत्नश्रवसुतेनासौ ततः शीतलपाणिना । संस्पृश्य पुनरानीतो ज्येष्ठेन व्यक्तचेतनां ॥ ३७५ ॥

पञ्चपुराणम् ।

आनंदितश्च तद्वाक्यैरुज्जितैर्हिमशीतलैः । समस्तशत्रुसंघातघातवीजांकुरोद्गमैः ॥ ३७६ ॥
 पुंडरीकेश्वरं पश्यन्सुमाली तं ततोभक्तं । शोकं क्षणात्समुत्सृज्य पुनरानंदमागतः ॥ ३७७ ॥
 इति चोवाच तं हृद्यैर्वचोभिव्रित्थैर्नरैः । अहो वत्स तत्रोदारं सत्त्वं तोषितदेवतं ॥ ३७८ ॥
 अहो द्युतिरियं जित्वा स्थिता तत्र दिवाकरं । अहो गंभीर्यमुत्सार्य स्थितमेतन्नदीपति ॥ ३७९ ॥
 अहो पराक्रमः कांत्या सहितोयं जिनातिगः । अहो रक्षःकुलस्यासि जातस्ततविशेषकः ॥ ३८० ॥
 मंदरेण यथा जंबूद्वीपः कृतविभूषणः । नमस्तलं शशांकेन यथा तिग्मकरेण च ॥ ३८१ ॥
 सुपुत्रेण तथा रक्षःकुलमेतद्दशानन । त्वया लोकमहाश्रयकारिचेष्टेन भूषितं ॥ ३८२ ॥
 आसंस्तोयदवाहाद्या नरास्त्वत्कुलपूर्वजाः । श्रुत्वा लंकापुरीं कृत्वा सुकृतं ये गता शिवं ॥ ३८३ ॥
 अस्मद्भयसन्निविच्छेदः पुण्यैर्जातोसि सांप्रतं । वक्राणैकेन ते तोषात्कथयामि कथं कथां ॥ ३८४ ॥
 नमश्चरुगणैरेभिः प्रत्याशा जीवितं प्रति । युक्ता सती पुनर्बद्धा त्वय्युत्साहपरायणे ॥ ३८५ ॥
 कैलाशमन्यदायैतैस्माभिर्वदितुं जिने । प्रणम्यातिशयज्ञानः पृष्टः श्रमणसत्तमः ॥ ३८६ ॥
 भविता पुनरस्माकं कदा नाथ समाश्रयः । लंकायामिति सद्वाक्यमेवमाहाहनुकंपकः ॥ ३८७ ॥
 लप्स्यते भवतः पुत्राज्जन्म यः पुरुषोत्तमः । संभूतायां विद्यद्विदोः स लंकायां प्रवेशकः ॥ ३८८ ॥

पद्मपुराणम् ।

भरतस्य स खंडांस्त्रीन् भोक्ष्यते बलविक्रमः । सत्त्वप्रतापविनयश्रीकीर्तिरुचिसमाश्रयः ॥ ३८९ ॥
युहीतां रिपुणा लक्ष्मीं मोचयिष्यत्यसौपि । नैतच्चित्रं यतस्तस्यां संप्राप्स्यति परां श्रियं ॥ ३९० ॥
स त्वं महोत्सवो जातः कुलस्य शुभलक्षणः । उपमानविभुक्तेन रूपेण हृतलोचनः ॥ ३९१ ॥
इत्युक्तोसौ जगदैवमस्त्विति प्रणताननः । शिरस्यंजलिमाधाय कृतसिद्धनमस्कृतिः ॥ ३९२ ॥
प्रभावात्तस्य बालस्य बंधुवर्गस्ततः सुखं । अध्युवास यथास्थानमरातिभयवर्जितः ॥ ३९३ ॥
एवं पूर्वभवाजितेन पुरुषाः पुण्येन यांति श्रियं । कीर्तिच्छुभ्रादिगंतरालभुवना नास्मिन्वयः कारणं ॥
अग्नेः किन्नकणः करोति विपुलं भस्म क्षणात्काननोमत्तानां करिणां भिनत्ति निबहं सिंहस्य वा नार्भकः
बोधं ह्याशु कुमुद्वतीषु कुरुते शीतांशुरोचेलंबः । संतां प्रणुदन् दिवाकरकरैरुत्पादितं प्राणिनां ॥
निद्राविभ्रुतहेतुभिश्च समये जीमूतमालानिभं । ध्वान्तं दूरमपाकरोति किरणैरुद्योतमात्रो रविः ३९५

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते दशम्यांवाभिधानं नाम सप्तमं पर्व ।

अथाष्टमं पर्व ।

अथासीदक्षिणश्रेण्यां भास्करप्रतिमो द्युता । सुवीरोऽसुरसंगीतिपुरे मयखगेश्वरः ॥ १ ॥
दैत्यत्वेन प्रसिद्धस्य ममस्ति तस्य भूतले । नाम्ना हेमवती भार्या योषिद्गुणसमन्विता ॥ २ ॥
सुता मंदोदरी नाम सर्वावयवसुंदरी । तनूदरी विशालाक्षी लावण्यजलवेणिका ॥ ३ ॥
नवगौत्रनसंपूर्णा दृष्ट्वा तामन्यदा पिता । चिंताव्याकुलितः प्राह दयितामिति सादरं ॥ ४ ॥
आरूढा नवतारुण्यं वत्सा मंदोदरी प्रिये । गुणिते वै तदीया मे चिंता मानसमाश्रिता ॥ ५ ॥
कन्यानां यौवनारंभे संतापाग्निसमुद्भवे । इंधनत्वं प्रपद्यंते पितरौ स्वजनैः समं ॥ ६ ॥
एवमर्थं ददत्यस्या जन्मनोऽनंतरं बुधाः । लोचनंजलिभिस्तोयं दुःखाकुलितचेतसः ॥ ७ ॥
अहो भिनत्ति मर्माणि त्रियोगो देहनिःसृतेः । अपत्यैर्जनितो नीतिरागत्यासंस्तुतैर्जनैः ॥ ८ ॥
तद्ब्रूहि तरुणीं कस्मै ददाम्येतां प्रिये वयं । गुणैः कुलेन कांत्या च क एतस्याः समो भवेत् ॥ ९ ॥
इत्युक्त्वा प्राह तं देवी कन्यानां देहपालने । जनन्य उपयुज्यंते पितरो दानकर्मणि ॥ १० ॥
यत्र ते रुचिनं दानं मह्यं तत्रैव रोचते । भर्तृच्छंदासुवर्तिन्यो भवंति कुलबालिकाः ॥ ११ ॥

इत्युक्तो मंत्रिभिः सार्धं चकारासौ प्रधारणं । केनचिन्मंत्रिणा कश्चिदुद्दिष्टः खेचरस्ततः ॥ १२ ॥
 अन्येनैन्द्रः समुद्दिष्टः सर्वविद्याधराधिपः । तस्माद्भि खेचराः सर्वे विभ्यति प्रतिकूलने ॥ १३ ॥
 ततः स्वयं मयेनोक्तं गुरुमाकं वेद्वि नो मनः । मह्यं तु रुचितः ख्यातः सिद्धविद्यो दशाननः १४
 भवितासौ महान् कोऽपि जगतोऽद्भुतकारणं । अन्यथा जायते सिद्धिविद्यानामाशु नाल्पक्रे १५
 ततोऽनुमेनिरे तस्य तद्वाक्यं प्रमदान्विताः । मारीचप्रमुखाः सर्वे मंत्रिणो मंत्रकोविदाः ॥ १६ ॥
 मंत्रिणो भ्रातरश्चास्य मारीचाद्या महाबलाः । मारीचश्च ततश्चक्रे मानसं त्वरयान्वितं ॥ १७ ॥
 ग्रहेष्वीभमुखस्थेषु सौम्येषु दिवसे शुभे । क्रूरग्रहेष्वपश्यत्सु लभ्रे कुशलतावेहे ॥ १८ ॥
 कृत्यं कालातिपातेन नेति ज्ञात्वा ततो मयः । पुष्पांतकविमानेन प्रस्थितः कन्ययान्वितः ॥ १९ ॥
 ततो मंगलगीतेन प्रमदानां नभस्तलं । तूर्यनादस्य विच्छेदशब्दात्मकमिवाभवत् ॥ २० ॥
 पुष्पांतकाद्विनिष्क्रम्य भीमारण्ये स्थिता इति । युवभिः कथितं तस्य निर्वृत्त्य प्रथमा गतिः ॥ २१ ॥
 तद्देशेवेदिभिश्चरैः कथितं तद्वनं ततः । चलितोऽस्मात्प्रपश्यच्च मेधानामिव संचयं ॥ २२ ॥
 चारः कश्चिदुवाचेति पश्येदं देव सद्वनं । स्निग्धध्वांतचयाकारं निविडोत्तुंगपादपं ॥ २३ ॥
 अद्रेर्वेलाहकाल्यस्य संध्यावर्तस्य चांतरं । मंदारुणभिवारण्यं सम्मेदाष्टापदागयोः ॥ २४ ॥

वनस्य पश्य मध्येऽस्य शंखशुभ्रमहागृहं । नगरं शरदंभोदमहावृन्दममद्युति ॥ २५ ॥
 समीपे च पुरस्यास्य पश्य प्रासादमुन्नतं । सौधर्ममिव यः स्पष्टुमीहते शृंगकोटिभिः ॥ २६ ॥
 अवतीर्य नभोभागात्समीपे तस्य वेङ्गमनः । सानीकनी विश्राम चकार च यथोचितं ॥ २७ ॥
 तूर्यादि डंबरं त्यक्त्वादित्यानामधिपस्ततः । आसैः कृतिपर्ययुक्तो विनीताकञ्जशोभितः ॥ २८ ॥
 अभिमनानोदयं मुक्त्वा सकन्यः प्राप्तविस्मयः । तं प्रासादं समारुह्य प्रतीहारनिवेदितः ॥ २९ ॥
 सप्तमं च तलं प्राप्तः क्रमेण निमृत्क्रमः । वनदेवीमिवैक्षिष्ट मूर्तामुत्तमकन्यकां ॥ ३० ॥
 अर्थेदुनखया तस्य कृताभ्यागमसत्क्रिया । प्रपद्यांतपरिभ्रंशं कुलजातोपचारतः ॥ ३१ ॥
 ततः स चासनासीनः स्थितां कन्योचितासने । अपृच्छत्प्रश्रयादेवं तां मयो विनयान्विता ॥ ३२ ॥
 वत्से कासि कुतो वासि कस्माद्वा कारणादिह । वससि प्रमयेऽरण्ये कस्य चेदं महागृहं ॥ ३३ ॥
 एकाकिन्या कथं चास्मिन् धृतिरुत्पद्यते तव । वपुरुत्कृष्टमेतत्ते पीडानां नैव भाजनं ॥ ३४ ॥
 एवं पृष्टा सती बाला स्त्रीणां स्वामाविकी त्रया । मंदं वनमृगी मुग्धा जगादेति नतानना ॥ ३५ ॥
 षष्ठमत्केन संसाध्य चंद्रहासमिमं मम । शैलराजं गतो भ्राता वंदितुं जिनपुंगवान् ॥ ३६ ॥
 दशवक्त्रेण तेनाहं पालनार्थं निरूपिता । आर्यं तिष्ठामि चेत्यस्मिन् चंद्रप्रभविराजिते ॥ ३७ ॥

यदि च स्युर्भवंतोऽपि दृष्टुमेवं समागताः । क्षणमात्रं ततोऽत्रैव स्थानं कुर्वंतु सज्जनाः ॥ ३८ ॥
 यावदेवं समालायो वर्तेते मधुरस्तयोः । तेजसां मंडलं तावद्दृशते नभस्तले ॥ ३९ ॥
 उक्तं च कन्यया नूनमागतोऽयं दशाननः । महस्रकिरणं कुर्वन् प्रभया विगतप्रभं ॥ ४० ॥
 विद्युद्दंडेन संयुक्तं मेघानामिव तं चयं । अवलोक्य समासन्नमुत्तस्थौ संप्रमान्मयः ॥ ४१ ॥
 कृत्वा यथोचिताचारमासनेषु पुनः स्थितः । मंडलाग्रप्रभाजालक्ष्यामलीकृतविग्रहः ॥ ४२ ॥
 मारीचो वज्रमध्यश्च वज्रनेत्रो नभस्तडित् । उग्रनको मरुद्रको मेघावी सारणः शुक्रः ॥ ४३ ॥
 एवमाद्या गतास्तोषं परं दृष्ट्वा दशाननं । इत्यृचुर्मंगलं वाक्यं दैत्यनाथस्य मंत्रिणः ॥ ४४ ॥
 अस्मभ्यं तव दैत्यस्य धिषणातिगरीयसी । नराणामुत्तमो येन मनस्येप निवेशितः ॥ ४५ ॥
 इति चाह दशग्रीवमहो ते रूपमुज्वलं । अहो प्रश्रयसंभारो वीर्यं चातिशयान्वितं ॥ ४६ ॥
 दक्षिणस्याप्रयं श्रेण्यामसुरप्रथिते पुरे । दैत्यानामधिपो नाम्ना मयो भुवनविश्रुतः ॥ ४७ ॥
 गुणैरेष समाकृष्टः कुमार तव निर्मलः । आयातः कं न कुर्वति सज्जना दर्शनोत्सुकं ॥ ४८ ॥
 स्वागतादिकमित्याह ततो रत्नश्रवस्तुतः । सतां हि कुलविधेयं यन्मनोहरभाषणम् ॥ ४९ ॥
 साधुना दैत्यनाथेन प्रेमदर्शनकारिणा । उचितेन नियोगेन जनोऽयमनुगृह्यतां ॥ ५० ॥

इदं मयसुतः प्राह तात युक्तमिदं तव । प्रतिक्कूलसमाचारा न भवंत्येव साधवः ॥ ५१ ॥
दृष्टोऽसौ सचिवैस्तस्य कौतुकाक्रांतमानसैः । कृतानंदश्च सद्वाक्यैः पुनरुक्तैः समाकुलैः ॥ ५२ ॥
ततो गर्भगृहं रम्यं प्रविष्टोऽयं स्वभावतः । चकार महतीं पूजां जिनेन्द्राणां विशेषतः ॥ ५३ ॥
स्तवांश्च विविधानुक्त्वा रोमहर्षणकारिणः । मस्तकैऽजलिमास्थाय चूडामणिविभूषिते ॥ ५४ ॥
स्पृशंल्ललाटपट्टेन जानुभ्यां च महीतलं । पावनौ स जिनेन्द्राणां ननाम चरणौ चिरं ॥ ५५ ॥
ततो गेहाज्जिनेन्द्राणां निष्क्रांतः परमोदयः । सहितौ दैत्यनाथेन निविष्टः सुखमासने ॥ ५६ ॥
विजयार्धगिरिस्थानां पृच्छन् वार्तां खगामिनां । चक्षुषो गोचरीभावं निन्ये मंदोदरीमसौ ॥ ५७ ॥
चारुलक्षणसंपूर्णां सौभाग्यमणिभूमिकां । तनुस्निग्धनखोत्तुंगपृष्टपादसरोरुहां ॥ ५८ ॥
रंभास्तंभसमानाभ्यां तूणाभ्यां पुष्पधन्वनः । लात्रण्यांभःप्रवाहाभ्यासुभ्यामतिराजितां ॥ ५९ ॥
युक्तविस्तारमुत्तुंगं मन्मथास्थानमंडपं । नितंबं दधतीमग्रकुंडरमनोहरं ॥ ६० ॥
वच्चमध्यामधोवक्त्रां हेमकुभनिभस्तनीं । शिरीषसुमनोमालां मृदुबाहुलतायुगां ॥ ६१ ॥
कंबुरेखानतग्रीवां पूर्णचंद्रसमाननां । नेत्रकांतिनदीसेतुबंधसन्निभनासिकां ॥ ६२ ॥
रक्तदंतच्छदच्छायाद्युरिताच्छकपोलकां । वीणाध्रमरसोन्मादपरिपुष्टसमस्वनां ॥ ६३ ॥

इंदीवरारत्रिदानां कुमुदानां च संहतीः । त्रिमुचतीमिवाशासु दृष्ट्या मनोभुवः ॥ ६४ ॥
 अष्टमीशर्वरीनाथसमानालिकपट्टिकां । संगतश्रवणां स्निग्धनीलसूक्ष्मशिरोरूहां ॥ ६५ ॥
 शोभयाऽऽस्यांद्बिहस्तानां जंघानामिव पत्रिनीं । जयंतीं करिणीं हंसीं सिंहीं च गतिविभ्रमैः ॥ ६६ ॥
 विद्यालिङ्गनजामीष्यां धारयन्तीं दशानने । पद्मालयं परित्यज्य लक्ष्मीमिव समागतां ॥ ६७ ॥
 अंगनाविषयां सृष्टिमसर्वामिव कर्मणा । आहत्य जगतांशेषं लावण्यमिव निर्मितां ॥ ६८ ॥
 दिवाकरकरस्पृशस्त्रर्भात्रुग्रहभीतिः । तारापतिं परित्यज्य क्षितिं कांतिमिवागतां ॥ ६९ ॥
 सीमंतमणिभाजालरचितास्यावगुंठनां । हारेण वक्त्रलावण्यसेतुनेव विभूषितां ॥ ७० ॥
 कर्णयोर्वालिकालोकाम् मुक्ताफलसमुत्थिताम् । सितस्य सिन्दुवारस्य मंजरीमिव विभ्रतीं ॥ ७१ ॥
 कंदर्पदर्पसंशोभं सहते जघनं न यत् । इतीव वेष्टितं कांच्या मणिचक्रककांतया ॥ ७२ ॥
 मनोज्ञामपि तां दृष्ट्वा दुःखितोऽभूत्संचितया । नीयंते विषयैः प्रायः सत्त्ववंतोऽपि वश्यतां ॥ ७३ ॥
 तस्यां माधुर्ययुक्तायां दृष्टिस्तस्य गता सती । अभवन्मधुमत्तेव प्रत्यानीतापि घूर्णिता ॥ ७४ ॥
 अचितयत्तदा नाम स्थादियं वनितोत्तमा । ह्रीः श्रीर्लक्ष्मीर्भृतिः कीर्तिः प्राप्तमूर्तिः सरस्वती ७५
 किमूनेयमुत्तानूढा माया वा केनचित्कृता । अहो मृष्टिरियं मूर्ध्नि स्थिता निखिलयोषितां ॥ ७६ ॥

प्राप्नुयाद्यदि नामैतां कन्यामिन्द्रियहारिणीं । कृतार्थं नस्ततो जन्म जायते तृणमन्यथा ॥ ७७ ॥
 चित्तयंतमिमं चैवं मयोऽभिप्रायक्रोविदः । उपनीय सुतामाह प्रभुरस्या भवानिति ॥ ७८ ॥
 तेन वाक्येन सिक्तोऽसावमृतेनैव तत्क्षणात् । तोषस्यैवांकुरान् जातान् दश्रे रोमांचकंटकान् ॥ ७९ ॥
 ततोऽनयोः क्षणोद्भूतसर्ववस्तुसमागमं । स्वजनानंदितं वृत्तं पाणिप्रहणमंगलं ॥ ८० ॥
 समं तथा ततो यातः स्वयंप्रभपुरं कृती । मन्यमानः श्रियं प्राप्तां समस्तभुवनश्रितां ॥ ८१ ॥
 मयोऽपि तनयाचिंताशल्योद्गारात्समंसदः । तद्वियोगात्सशोकश्च स्थितः स्वोचितधामनि ॥ ८२ ॥
 प्रापद्देवीसहस्रस्य प्राधान्यं चारुविभ्रमा । क्रमान्मंदोदरी भर्तुर्गुणराकृष्टमानसा ॥ ८३ ॥
 अभिप्रेतेषु देशेषु स रेमे सहितस्तथा । पुरंदर इवेंद्राण्या सर्वेन्द्रियमनोज्ञया ॥ ८४ ॥
 प्रभावं वेदितुं बांछन् विद्यानामपि भूरिशः । व्यापारानित्यसां चक्रे समेतः परया रुचा ॥ ८५ ॥
 एको भवत्यनेकश्च सर्वस्त्रीकृतसंगमः । वितनोत्यर्कवचापं ज्योत्स्नां मुंचति चंद्रवत् ॥ ८६ ॥
 वन्हिवन्मुंचति ज्वालां वर्षन्नंबुधरो यथा । वायुवच्चलयत्यद्रीन् कुरुते सुरनाथतां ॥ ८७ ॥
 आपगानाथतां याति पर्वतत्वं प्रपद्यते । मत्तवारणतामिति भवत्यश्रो महाजवः ॥ ८८ ॥
 क्षणादारारत्क्षणाद्दूरे क्षणाद्दृश्यः क्षणाच्च नो । क्षणान्महान् क्षणात्सूक्ष्मः क्षणाद्भूमौ नच क्षणात्

एवं च रममाणोऽसौ नाम्ना मेघवं गिरि । प्रापत्तत्र च सद्वापीमपश्यद्विमलांभसां ॥ ९० ॥
 कुसुदैरुपलैः पद्मैस्वच्छरन्यैश्च वारिजैः । पर्यतमंचरत्क्रौंचिहंसचक्राहसारसां ॥ ९१ ॥
 मृदुशण्यपटच्छन्नतटां सोपानमंडितां । नभमेव विलीनेन पूरितां सत्रितुः करैः ॥ ९२ ॥
 अर्जुनादिमहोत्तुंगपादपव्याप्तरोधसां । प्रस्फुरच्छफरीचक्रसमुच्छलितशीकरां ॥ ९३ ॥
 श्रृक्षेपानिवकुर्वाणां तरंगैरतिभंगुरैः । जल्पंतीमिव नादेन पक्षिणां श्रोत्रहारिणां ॥ ९४ ॥
 तत्र क्रीडाप्रसक्तानां दधतीनां परां श्रियं । षट् सहस्राणि कन्यानामपश्यत्केकसीसुतः ॥ ९५ ॥
 काश्चिच्छीकरजालेन रेमिरे दूरगामिना । पलायंतेस्म सत्कन्या दूरं सख्याकृतागसः ॥ ९६ ॥
 प्रदर्श्य रदनं काचित् पद्मखंडे संशेवले । कुर्वती पंक्रजाशंकं सखीनां सुचिरं स्थिता ॥ ९७ ॥
 मृदंगनिस्वनं काचिच्चक्रे करतलाहतं । कुर्वाणा सलिलं मंदं गांथी पद्मपदैः समं ॥ ९८ ॥
 ततस्ता युगपद्दृष्ट्वा कन्या रत्नश्रवःसुतं । क्षणं त्यक्तजलक्रीडा बभ्रुवुस्तंभिता इव ॥ ९९ ॥
 मध्यं तासां दशग्रीवो गतो रमणकांक्षया । रंतुमेतेन साकं ता व्यापारिण्योऽभवन् पुनः ॥ १०० ॥
 आहताश्च समं सर्वा निशिखैः पुष्पधन्वनः । दृष्टिरासामभूदस्मिन् बद्धवानन्यचारिणी ॥ १०१ ॥
 मिश्रे कामरसे तासां त्रपया पूर्वसंगमात् । मनो दोलाभिवारुढं बभूवात्यंतमाकुलं ॥ १०२ ॥

सुरसुंदरतो जाता नाम्ना पद्मवती शुभा । सर्वश्रीयोषिति स्फीतनीलोत्पलदलेक्षणा ॥ १०३ ॥
 कन्याऽशोकलता नाम बुधस्य दुहिता वरा । मनोवेगासमुत्पन्ना नवाऽशोकलतासमा ॥ १०४ ॥
 संध्यायां कनकाज्जात्रा नाम्ना विद्युत्प्रभा परा । विद्युतं प्रभया लज्जां या नयेच्चारुदर्शना १०५
 महाकुलसमुद्भूता ज्येष्ठा तासामिमा श्रिया । विभूत्या च त्रिलोकस्य मूर्तो सुंदरता इव ॥ १०६ ॥
 आकल्पकं च संप्राप्तास्तं ययुस्ताः सहेतराः । सद्येत्तापत्रपा तावद्दुस्सहा स्मरवेदनाः ॥ १०७ ॥
 गांधर्वविधिना सर्वा निराशंकेन तेन ताः । परिणिताः शशांकेन ताराणामिव संहतीः ॥ १०८ ॥
 दशग्रीविण सार्धं ताः पुनः क्रीडां प्रचक्रिरे । अन्योऽन्याहंयुतां प्राप्य प्रथमोपगमाकुलाः ॥ १०९ ॥
 संप्रत्येव हि सा क्रीडा क्रियते तेन या समं । शशांकेन विमुक्तानां ताराणां काभिरूपता ११०
 ततः कंचुकिभिस्तासामाशु गत्वा निवेदितं । जनकेभ्य इदं वृत्तं रत्नश्रवससंभवं ॥ १११ ॥
 ततस्तैः प्रहिताः क्रूराः पुरुषास्तद्विनाशने । संदष्टोष्ठपुटा बद्धत्रकुटीकोटिसंकटाः ॥ ११२ ॥
 विविधानि विभुंचंतस्ते शस्त्राणि समं ततः । भ्रूक्षेपमात्रकणैव कैकसेयेन निर्जिताः ॥ ११३ ॥
 भयवेपितसर्वांगा ततस्तेऽमरसुंदरं । व्यज्ञापयन् समागत्य शस्त्रनिर्मुक्तपाणयः ॥ ११४ ॥
 गृहाण जीवनं नाथ हर वा नः कुलांगनाः । छिधि वा चरणौ पाणी ग्रीवां वा न वयं क्षमाः ११५

कन्यानिवहमध्यस्थः कोऽपि धीरो विराजते । सुरैद्रसुंदरः कांत्या समानो रजनीपतेः ॥११६॥
 कुद्धस्य तस्य नो दृष्टिं देवाः शक्रपुरस्सराः । सहेरन् किमुत ध्रुद्रा अस्मत्तुल्याः शरीरिणः ॥११७॥
 रथनूपुरनार्थैद्रप्रभृत्युत्तमानवाः । वीक्षिता बहवोऽस्माभिरयं तु परमादृतः ॥ ११८ ॥
 एवं श्रुत्वा महाक्रोधरक्तास्योऽमरसुंदरः । निरैत्सन्नह्यसंयुक्तो बुधेन कनकेन च ॥ ११९ ॥
 अन्ये च बहवः शूराः पतयो व्योमगामिनां । निश्चक्रुष्टुर्वियद्दीप्तं कुर्वाणाः शस्त्ररश्मिभिः ॥१२०॥
 ततस्तानायतो दृष्ट्वा ता भयाकुलमानसाः । विद्याधरसुता ऊचुरिदं रत्नश्रवःसुतं ॥ १२१ ॥
 अस्मत्प्रयोजनात्नाथ ! प्राप्तोस्यत्यंतसंशयं । पुण्यहीना वयं कष्टं सर्वो अप्यपलक्षणाः ॥ १२२ ॥
 उच्छिष्ट शरणं गच्छ कं च नाथ प्रसीद नः । उत्पत्य गमनं क्षिप्रं रक्ष प्राणान् सुदुर्लभान् ॥१२३॥
 अस्मिन्वा भवने जेने भूत्वा प्रच्छन्नविग्रहः । तिष्ठ यावदिमे क्रूरा नेशंते भवतस्तनुं ॥ १२४ ॥
 श्रुत्वा वाक्यमिदं दीनं दृष्ट्वा च निकटं बलं । सिते कुमुदवत्तेन नेत्रे पन्ननिभे तते ॥ १२५ ॥
 उवाच च न मां नूनं विच्छ यद्बद्धेदृशं । किमेभिः क्रियते काकैः संभूयापि गल्लमतः ॥१२६॥
 एकाकी पृथुकः सिंहः प्रस्फुराच्छित्तकेसरः । किंवा नानयते ध्वंसं यूथं समदंतिनां ॥ १२७ ॥
 इदं ताः पुनरुचुस्तं यधेवं नाथ मन्यसे । ततोऽस्माकं पितृन् रक्ष भ्रातृंश्च स्वजनांस्तथा १२८

एवमस्तु प्रिया यूयं मांभेषीति स मांत्वनें । कुरुते यावदेतासां तावद्वल्लुपुपागतं ॥ १२९ ॥
 ततो विमानमारुह्य क्षणाद्विद्याविनिर्मितं । खमारुह्य दशग्रीवो दंतदण्डदच्छदः ॥ १३० ॥
 त एवावयवास्तस्य प्राप्य युद्धमहोत्सवं । दुःखेन मानमाकाशे प्राप्ता रोमांचकर्कशाः ॥ १३१ ॥
 तस्योपरि ततो योथाश्चिक्षिपुः शस्त्रसंहतीः । धारा इव घनस्थूलाः पर्वतस्य घनाघनाः ॥ १३२ ॥
 ततोऽस्मां शस्त्रसंघातं काभिश्चिद्विन्यवारयत् । काभिश्चिनु रिपुव्रातं शिलाभिर्भयमानयत् ॥ १३३ ॥
 वराकैर्निहतैरेभिः स्वर्चरैः किं ममेत्यसौ । चितयित्वा प्रधानां स्त्रीं तां चक्रे नेत्रगोचरां ॥ १३४ ॥
 तामसेन ततोऽख्णेण मोहयित्वा गतक्रियाः । नागपाशैस्त्रयोऽप्येते बद्धा तासामुपाहृताः ॥ १३५ ॥
 मोचितास्ते ततस्ताभिः पूजां च परिलंभिताः । शूरस्वजनसंप्राप्ते संमदं च समागताः ॥ १३६ ॥
 ततः पाणिग्रहश्चक्रे तस्य तासां च तैः पुनः । दिवसानां त्रयं विद्याजनितश्च महोत्सवः ॥ १३७ ॥
 गताश्चानुमतास्तेन यथास्वं निलयानमी । मंदोदरीगुणाकृष्टः स च यातः स्वयंप्रभं ॥ १३८ ॥
 ततस्त्वं परया ह्युत्था युक्तं दृष्ट्वा सयोषितं । बांधवाः परमं हर्षं जग्मुर्विस्तारितेक्षणाः ॥ १३९ ॥
 दूरादेव च तं दृष्ट्वा भानुकर्णविभीषणौ । अभिगत्या विनिष्क्रांतौ सुहृदोऽन्ये च बांधवाः ॥ १४० ॥
 वेष्टिताश्च प्रविष्टास्ते स्वयंप्रभपुरोत्तमं । रेमे च स्वेच्छया तेऽत्र प्राप्नुवन् सुखसुत्तमं ॥ १४१ ॥

अथ कुंभपुरे राजमहोदरसुतां वरां । सुररूपाक्षीसमुद्भूतां तडिन्मालाभिधानकां ॥ १४२ ॥
 भास्करश्रवणो लेभे सुग्रीतः स तथा समं । चारुविभ्रमकारिण्या निमग्नो रतिसागरे ॥ १४३ ॥
 तत्र कुंभपुरे तस्य केनचित्कृतशब्दने । श्वसुरखेहतः कर्णो सततं पेततुर्यतः ॥ १४४ ॥
 कुंभकर्ण इति ख्यातिं ततोऽसौ भुवने गतः । धर्मसक्तमतिवीरः कलागुणविशारदः ॥ १४५ ॥
 अथ स प्रखलैः ख्यातिमन्यथा गमितो जनैः । मांसासृष्टजीवनत्वेन तथा षण्मासनिद्रया १४६
 आहारोऽस्य शुचिः स्वादुर्यथाक्तामप्रकल्पितः । सुरभिर्बैद्ययुक्तस्य प्रथमं तर्पितातिथिः ॥ १४७ ॥
 संन्यासवेशनोत्थानमध्यकालप्रवर्तिनी । निद्रास्य शेषकालस्तु धर्मव्यासक्तचेतसः ॥ १४८ ॥
 परमार्थोऽवबोधेन वियुक्ताः पापचेतसः । कल्पपर्यत्यन्यथाऽऽसाधून् धिक्कान् दुर्गतिगामिनः १४९
 अथास्तिदक्षिणश्रेण्यां नाम्ना ज्योतिःप्रभं पुरं । विशुद्धकमलस्तत्र राजा मयमहासुहृन् ॥ १५० ॥
 तस्य नन्दनमालायामुत्पन्ना वरकन्यका । राजीवसरसीनाम्ना पतिं प्राप्ताविभीषणं ॥ १५१ ॥
 कांतया कांतया साकं न स प्राप रतिं कृती । देववत्परमाकारः पद्मया पद्मयातया ॥ १५२ ॥
 अथ मंदोदरी गर्भं कालयोगाददीधरत् । सद्यः कल्पितच्चित्तस्थदोहदाहारि विभ्रमा ॥ १५३ ॥
 नीता च जनकागारं प्रसृता बालकंदलं । इंद्रजित्ख्यातिमायातो यः समस्तमहीतले ॥ १५४ ॥

मातामहगृहे वृद्धिं प्राप्तश्च जननंदनः । सत्कुर्वत् निर्भरक्रीडां सिंहशिव इवोचमां ॥ १५५ ॥
 ततोऽसौ पुनरानीता सपुत्रा भर्तुरंतिकं । दत्तदुःखा पितुः स्वस्य पुत्रस्य च वियोगतः ॥ १५६ ॥
 दशग्रीवोऽथ पुत्रास्यं दृष्ट्वा परममागतः । आनंदं पुत्रतो नान्यं प्रीतेरायतनं परं ॥ १५७ ॥
 कालक्रमान्पुनर्गर्भं दधाना पितुरंतिकं । नीता स्वयं प्रसृता च मघवाहनबालकं ॥ १५८ ॥
 भर्तुरंतिकमानीता पुनः सा भोगसागरे । पतिता स्वेच्छया तिष्ठन् गृहीता पतिमानसा ॥ १५९ ॥
 दारकौ स्वजनानंदं कुर्वाणौ चारुविभ्रमौ । तौ युवत्वं परिप्राप्तौ महोक्षविपुलेक्षणौ ॥ १६० ॥
 अथ वैश्रवणो यासां कुरुते स्वामितां पुरा । व्यध्वंसयदिमा गत्वा कुंभकर्णः सहस्रशः ॥ १६१ ॥
 तासु रत्नानि वस्त्राणि कन्यकाश्च मनोहरा । गणिकाश्चानयद्वीरः स्वयंप्रभपुरोत्तमं ॥ १६२ ॥
 अथ वैश्रवणः क्रुद्धो ज्ञात्वा पृथुकचेष्टितं । सुमालिनोऽतिकं दूतं प्रजिघायातिगर्वितः ॥ १६३ ॥
 प्रविवेश ततो दूतः प्रतिहारनिवेदितः । उपचारं च संग्राप्तः कृतकं लोकमार्गतः ॥ १६४ ॥
 उवाचेदं तथा दूतो वाक्यालंकारसंज्ञितः । समक्षं दशवक्त्रस्य सुमालिनमिति क्रमात् ॥ १६५ ॥
 समस्तभुवनव्यापिकीर्तिविश्रमणश्रुतिः । चरतीदं महाराजो भवंतं कुरु चेतसि ॥ १६६ ॥
 पङ्क्तितोऽसि कुलीनोऽसि लोकज्ञोऽसि महानसि । अकार्यसंगभीतोऽसि देशकोऽसि सुवर्त्मसु ॥ १६७ ॥

एवंविधस्य ते युक्तं कुर्वंतं शिशुचापलं । प्रमत्तचेतसं पौत्रं निवारयितुमात्मनः ॥ १६८ ॥
 तिरश्चां मानुषाणां च प्रायो भेदाऽयमेव हि । कृत्याकृत्यं न जानंति यदेकेऽन्यत्तु तद्विदः ॥ १६९ ॥
 विस्मरंति च नो पूर्वं वृत्तांतं दृढमानसाः । जातायामपि कस्यांचिद्भूतौ विद्युत्समद्युतौ ॥ १७० ॥
 शान्तिमालिबधेनैव शेषस्य स्यात्कुलस्य ते । कोहि स्वकुलनिर्मूलध्वंसहेतुक्रियां भजेत् ॥ १७१ ॥
 समुद्रवीचिसंसक्तशक्रस्य ध्वस्तत्रिद्विषः । प्रतापो त्रिस्पृतः किं ते यतोऽनुचितमीहते ॥ १७२ ॥
 स त्वं क्रीडसि मंहको दंष्ट्राकंदकसंकटे । वक्त्ररंध्रे भुजंगस्य विषाग्निकणमोचिनि ॥ १७३ ॥
 नियंतुमथ शक्रोपि नंतं तस्करदारकं । ततो ममार्पयाद्यैव करोम्यस्य नियंत्रणं ॥ १७४ ॥
 नैवं चैत्कुरुते पश्य ततश्चारकवेश्मनि । निगडैः संयुतं पौत्रं यात्यमानमनंकथा ॥ १७५ ॥
 अलंकारोदयं त्यक्त्वा चिरंकालमवस्थितः । तदेवचिवरं भूयः प्रवेष्टुमभिवाञ्छसि ॥ १७६ ॥
 कुपिते मयि शक्रे वा न तेऽस्ति शरणं भुवि । जलबुद्बुदवद्द्रातादचिरादेव नम्यसि ॥ १७७ ॥
 ततः परुषवाग्वातवेगाहतमनोजलः । क्षोभं परममायातो दशाननमहार्णवः ॥ १७८ ॥
 प्रतीकग्राहवच्चास्य प्रस्फुरस्वेदमोचिनः । चक्षुषात्यंतरक्तेन दिग्धं सकलमम्बरं ॥ १७९ ॥
 ततो वधिरयक्षाशाः स्वरेणांबरगामिना । करिणो निर्भेदीकुर्वन् बभाण प्रतिनादिना ॥ १८० ॥

कोऽसौ वैश्रवणो नाम को वेंद्रः परिभाष्यते । अस्मद्गोत्रक्रमायाता नगरी येन गृह्यते ॥१८१॥
सोयं श्येनायते काकः श्रृगालः करमायते । इंद्रायते स्वभृत्यानां निखपः पुरुषाधमः ॥१८२॥
आः कुडूत पुरोऽस्माकं गदत परुषं वचः । निरशंकस्य शिरस्तावत्पातयामि रूपे वलिं ॥१८३॥
इत्युक्त्वा कोशतः खड्गमाचर्कषत्कृतं त्रियत् । इंद्रीवरवनेनैव येन व्याप्तं महासरः ॥ १८४ ॥
कुर्वाणं कणनं वाताद्रोषादिव संकपनं । नीतकालमित्रामन्नं हिंसाया इव शावकं ॥ १८५ ॥
उद्रूर्णश्चायमेतेन वेगादागन्ध चांतरं । विभीषणेन संरुद्धः सांन्वितश्चेति सादरं ॥ १८६ ॥
भृत्यस्यास्यापराधः क्रः क्लीवस्यापहतात्मनः । विक्रीतनिजदेहस्य शुक्रस्येवानुभाषिणः ॥ १८७ ॥
हृदयस्थेन नाथेन पिशाचेनैव चोदिताः । द्रुता वाचि प्रवर्तते यत्र देहा इवावशाः ॥ १८८ ॥
तत्प्रसीद दयामार्थं कुरु प्राणिनि दुःखिते । अर्कातिरुद्रवत्पुर्वीलोके क्षुद्रवधे कृते ॥ १८९ ॥
शिरस्सु विद्विषामेव तव खड्गः पतिष्यति । नहि गंडूपदान् हंतुं वैनतेयः प्रवर्तते ॥ १९० ॥
एवं कोपानलस्तस्य यावत्समहाकथवारिणा । शममानीयते तेन साधुना न्यायवादिना ॥ १९१ ॥
पादयोस्तावदाकृष्य दूतोऽन्यैर्मुखलिक्षितः । क्षिप्रं निष्कसितो गंहाद्धिग्भृत्यं दुःखनिर्मितं ॥ १९२ ॥
गत्वा वैश्रवणाथेयमवस्था तेन वेदिता । दशग्रीवाद्धिनिष्क्रांता वाणी चात्यंतदुःकथा ॥ १९३ ॥

पद्मपुराणम् ।

तयैधनविभूत्यास्य कोपत्रन्दिहः समुत्थितः । अमात इव सोतेन भृत्यचेतःसुवन्धितः ॥ १९४ ॥
 अचीकरच्च संग्रामसंज्ञां परुषतूर्यतः । रणसज्जा यथा सद्यो मणिभद्रादयः कृताः ॥ १९५ ॥
 निरैर्द्वैश्रवणो योद्धुं यक्षयोधैस्ततो वृतः । विलसत्सायकप्रासचक्राद्यायुधपाणिभिः ॥ १९६ ॥
 स निर्भरांजनक्षोणीधराकार्मैतंगजैः । संध्यारागसमाविष्टमैघाकारैर्महारथैः ॥ १९७ ॥
 प्रस्फुरच्चार्मैरश्वैर्जयद्भिर्जवतोऽनिलं । सुरात्रामसमाकारैर्विमानैर्दूरमुन्नतैः ॥ १९८ ॥
 लंघिताश्च विमानेन स्यन्दनेनोरुतेजसा । पादातेन च संघट्टमीयुषार्णवराविणा ॥ १९९ ॥
 पूर्वमेव च निष्क्रान्तो दशग्रीवो महाबलः । भानुकर्णादिभिः सार्द्धं स्थितो रणमहोत्सवः ॥ २०० ॥
 गुंजाख्यस्य ततो मूर्ध्नि पर्वतस्य तयोरभूत् । संपातः सेनयोः शस्त्रसंपातोद्गतपवकः ॥ २०१ ॥
 कृष्णेन ततोऽसीनां समीनां हेपितेन च । पदातीनां च नादेन गजानां गर्जितेन च ॥ २०२ ॥
 अन्योऽन्यसंगमोद्भूतरथशब्देन चारुणा । तूर्यस्वरेण चोत्रेण शीत्कारेण च पत्रिणां ॥ २०३ ॥
 ध्वनिः कोऽपि विमिश्रोऽभूत् प्रतिनादेन बोधितः । व्याप्नुवन् रोदसीकुर्वन् भटानां मदमुत्तमं ॥
 कृतांतवदनाकारैश्चक्रैः स्फुरितधारकैः । खड्गस्तद्रसनाकारैः रक्तसीकरवर्षिभिः ॥ २०५ ॥
 तद्रोमसन्निभैः कुंभैस्तत्तर्जन्योपमैः शरैः । परिधैस्तद्भुजाकारैस्तनुमुष्टिभिः सुहरैः ॥ २०६ ॥

बभूव सुमहज्जन्यं कृतविक्रातसंमदं । कातरोत्पादितत्रासं शिरःक्रीतयशोधनं ॥ २०७ ॥
 ततो निजं बलं नीतं खेदं यक्षमटेश्विरात् । साधारयितुमारब्धो दशस्यो रणमस्तकं ॥ २०८ ॥
 अभ्यायांतं च तं दृष्ट्वा सितातपत्रवारणं । कालमेघमिवोद्भ्रुस्थरजनीकरमंडलं ॥ २०९ ॥
 सचापं तमिवासक्तशचीपतिशरामनं । हेमकंटकसंवीतं विद्युतातमिवाचितं ॥ २१० ॥
 किरीटं विभ्रतं नानारत्नसंगविराजितं । युक्तं तमिव वज्रेण छादयंतं नभस्त्वषा ॥ २११ ॥
 विलक्षाश्चाभवन् यक्षा विपण्णाक्षाः क्षतौजसः । परांगुखिक्रियायुक्ताः क्षणात्क्षीणरणाशयाः २१२
 त्रासाकुलितचित्तेषु ततो यक्षपदातिषु । आवर्तमिव यातेषु भ्रमत्सु सुमदारवं ॥ २१३ ॥
 स्वसेनासुखतां जम्बुर्ध्याणां बहवोऽधिपाः । पुनरेभिः कृतं सैन्यं रणस्याभिसुखं तथा ॥ २१४ ॥
 तत् उच्छेत्सुमारब्धो यक्षनाथान् दशाननः । उत्पत्योत्पत्य गगने सिंहो मत्तगजानिव ॥ २१५ ॥
 प्रेरितः कोपवातेन दशाननननुनपात् । शस्त्रज्वालालकुलः शत्रुसैन्यकक्षे व्यजुंभत ॥ २१६ ॥
 न सोऽस्ति पुरुषो भूमौ रथे वाजिनि वारणे । विमाने वा न यच्छद्रः कृतो दाशाननैः शरैः
 ततोभिसुखमायांतं दृष्ट्वा दशसुखं रणे । अभजद्ब्राध्रवस्नेहं परं वैश्रवणः क्षणात् ॥ २१८ ॥
 विपादमत्तुलं चागान्निर्वेदं च नृपश्रियः । यथा बाहुवली पूर्वं शमकर्मणि संगते ॥ २१९ ॥

विवेदेति च धिक्कष्टं संसारं दुःखभाजनं । चक्रवत्परिवर्तते प्राणिनो यत्र योनिषु ॥ २२० ॥
 पश्यैश्वर्यमूढेन किं वस्तु प्रस्तुतं मया । बंधुविध्वंसनं यत्र क्रियते गर्ववत्तया ॥ २२१ ॥
 उदात्तमिति चावोचद् भो भो शृणु दशानन । किमिदं क्रियते पापं क्षणिकश्रीप्रचोदितं ॥ २२२ ॥
 मातृश्वसुः सुतोऽहं ते सोदरप्रीतिसंगतः । ततो बंधुषु नो युक्तं व्यवहर्तुमसांप्रतं ॥ २२३ ॥
 कृत्वा प्राणीबंधं जंतुर्मनोह्रविषयाशया । प्रयाति नरकं भीमं सुमहादुःखसंकुलं ॥ २२४ ॥
 यथैकदिवसं राज्यं प्राप्तं संवत्सरवधं । प्राप्नोति सदृशं तेन निश्चये विषयी सुखं ॥ २२५ ॥
 चक्षुःपद्मपुटासंगक्षणिकं ननु जीवितं । न वेत्सि किं यतः कर्म कुरुते भोगकारणं ॥ २२६ ॥
 ततो हसन्नुवाचेदं दशास्यः करुणोज्झितः । धर्मश्रवणकालोऽयं न वैश्रवण ! वर्तते ॥ २२७ ॥
 मत्तस्त्वेरमारुढैर्मंडलाप्रकरैर्नरैः । क्रियते मारणं शत्रोर्नेतु धर्मनिवेदनं ॥ २२८ ॥
 मार्गे तिष्ठ कृपाणस्य किं व्यर्थं बहुभाषसे । कुरु वा प्रणिपातं ये वृतीयस्ति न ते गतिः ॥ २२९ ॥
 अथवा धनपालस्त्वं द्रविणं मम पालय । कुर्वाणो हि निजं कर्म पुरुषो नैव लज्जते ॥ २३० ॥
 ततो वैश्रवणो भूय उवाचेति दशाननं । नूनमायुस्तव स्वल्पं क्रूरं येनेतिभाषसे ॥ २३१ ॥
 भूयोऽपि मानसं विभ्रत्ततो रोषणरूपितं । अस्ति चेत्तव सामर्थ्यं जहीत्याह दशाननः ॥ २३२ ॥

जगाद स ततो ज्येष्ठस्त्वं मां प्रथममाजहि । वीर्यमक्षतकायानां शूराणां नहि वर्धते ॥ २३३ ॥
 ऊर्ध्वं ततो दशास्यस्य शरान् वैश्रवणोऽमुचत् । करानिवावनेर्मूर्ध्नि मध्याह्ने द्योतिषां पतिः २३४
 चिच्छेद सायकान् तस्य ततो वार्ष्णेदर्शाननः । मंडपं च घनं चक्रे क्षणमात्रादनाकुलः ॥२३५॥
 रंभ्रं वैश्रवणः प्राप्य शशांकार्धेषुणा ततः । दशास्यस्याच्छिनच्चापं चक्रे चैतं रथच्युतं ॥ २३६ ॥
 ततोऽन्यं रथमारुह्य वेगादंभोदनिस्वनं । तथासच्यो दशग्रीवो डुढांके पुष्पकांतिकं ॥ २३७ ॥
 उल्काकारैस्ततस्तेन वज्रदंडैर्घनेरितः । कणशः कवचं कीर्णं धनदस्य महारुषा ॥ २३८ ॥
 हृदये शुक्लमालेऽथभिडिमालेन वेगिना । जघान कैकसेयस्तं तथा मूर्च्छीमितो यतः ॥ २३९ ॥
 ततो जातो महाक्रंदः सैन्ये वैश्रवणाश्रिते । तोषाच्च रक्षसां सैन्ये जातः कलकलो महान् ॥२४०॥
 ततो भृत्यै समुद्भृत्य वीरशय्याप्रतिष्ठितः । क्षिप्रं यक्षपुरं नीतो धनदो भृशदुःखितः ॥ २४१ ॥
 दशास्योऽपि जितं शत्रुं ज्ञात्वा निवृत्ते रणात् । वीराणां शत्रुभंगेन कृतत्वं न धनादिना ॥२४२॥
 अथ प्रतिक्रिया चक्रे धनदस्य चिकित्सकैः । प्राप्तश्च पूर्ववेदेहमिति चक्रे स चेतसि ॥ २४३ ॥
 द्रुमस्य मुक्तपुष्पस्य भग्नस्य वृषभस्य च । सरसश्चाप्यपद्मस्य वर्तेऽहं सदृशोऽधुना ॥ २४४ ॥
 मानमुद्ब्रहतः पुंसो जीवितः संसृतौ सुखं । तच्च मे सांप्रतं नास्ति तस्मान्मुक्त्यर्थमायते ॥ २४५ ॥

एतदर्थं न बाँछति संतो विषयजं सुखं । यदेतदद्भुवं स्तोत्रं सांतरायं सदुःखकं ॥ २४६ ॥
नागः कस्यचिदप्यस्य कर्मणामिदमीहितं । समस्तं प्राणिजातस्य कृतानामन्यजन्मनि ॥ २४७ ॥
निमित्तमात्रताऽन्येषामसुखस्य सुखस्य वा । बुधास्तेभ्यो न कुप्यति संसारस्थितिवेदिनः ॥ २४८ ॥
कल्याणमित्रतां यातः कैकसीतनयो मम । गृहावासमहापाशाद्येनाहं मोचितोऽमतिः ॥ २४९ ॥
बाँधबोभानुकर्णोऽपि संवृत्तः साग्रतं मम । संग्रामकारणं येन कृतं परमसंविदे ॥ २५० ॥
इति संचित्य जग्राह दीक्षां दैर्गवरीमसौ । आराध्य च तपः सम्यक् क्रमाद्भाम परं गतः ॥ २५१ ॥
प्रक्षाल्य दशवक्त्रोऽपि पराभवमलं कुले । सुखासिकामगादुर्व्यां बंधुभिः श्रेखरीकृतः ॥ २५२ ॥
अथापवर्तितं तस्य मनोह्रं धानदाधिपं । प्रत्युत्तरत्नशिखरं वातायनविलोचनं ॥ २५३ ॥
मुक्ताजालप्रमुक्तेन समूहेनामलत्विषा । सप्तसृजदिवाजस्रमश्रु स्वामिवियोगतः ॥ २५४ ॥
पद्मरागविनिर्माणमग्रदेशं दधच्छुचा । ताडनादिव संप्राप्तं हृदयं रक्ततां परं ॥ २५५ ॥
इंद्रनीलप्रभाजालकृतं प्रावरणं क्वचित् । शोकादिव परिप्राप्तं श्यामलत्वमुदारतः ॥ २५६ ॥
चैत्यकाननबाह्यालीवाप्यंतर्भवनादिभिः । सहितं नगराकारं नानाशस्त्रकृतधतं ॥ २५७ ॥
भूत्वैरुषाहतं तुंगं सुरप्रासादसन्निभं । विमानं पुष्पकं नाम विहायस्तलमंडनं ॥ २५८ ॥

अरातिभंगचिह्नत्वादिपेदं स मानवान् । अन्यथा तस्य किं नास्ति यानं विद्याविनिर्मितं १५९
स तं विमानमारुह्य सामात्यः सहवाहनः । सर्पारः सात्मजः सार्धं पितृभ्यां सह बंधुभिः ॥ २६० ॥
अंतःपुरमहापद्मखंडमध्यगतः सुखी । अव्याहृतगतिः स्वेच्छाकृतविभ्रमभूषणः ॥ २६१ ॥
चापत्रिशूलनिस्त्रिशप्रामपाशादिपाणिभिः । भृत्यैरनुगतो भक्तैर्विहिताद्भुतकर्मभिः ॥ २६२ ॥
कृतशत्रुसमूहांतैः सामंतैर्बद्धमंडलैः । गुणप्रवणचेतोभिर्महाविभवशोभितैः ॥ २६३ ॥
वरविद्याधरीपाणिगृहीतैश्चारुचामरैः । वीज्यमानो विलिप्तांगो गोशीर्षादिविलेपनैः ॥ २६४ ॥
उच्छ्रितेनातपत्रेण रजनीकरशोभिना । यशसेवागतः शोभां लब्धेनारातिभंगतः ॥ २६५ ॥
उदारं भानुवत्तेजो दधानः पुण्यजं फलं । विदन् दक्षिणसंबोधिं यथाविद्रसमः श्रिया ॥ २६६ ॥
तस्यानुगमनं चक्रे कुंभकर्णो गजस्थितः । विभीषणो रथस्थश्च स्वगर्वविभवान्वितः ॥ २६७ ॥
महौदित्यो मयोऽप्येनमन्विताय स बांधवः । सामंतैः सहितः सिंहशरभादियुतै रथैः ॥ २६८ ॥
मारीचौऽबरविद्युच्च बभ्रौ बभ्रौदरो बुधः । वज्राक्षः क्रूरनक्रश्च सारणः सुनयः शुक्रः ॥ २६९ ॥
मयस्य मंत्रिणोऽन्ये च बहवः खेचराधिपाः । अनुजगमुरुदारेण विभवेन समन्वितः ॥ २७० ॥
दक्षिणाशामशेषां स वशीकृत्य ततोऽन्यतः । विजहार महीं पश्यन् सवनाद्रिसमुद्रगां ॥ २७१ ॥

अथासावन्यदापृच्छत् सुमालिनमुदङ्कृतः । उच्चैर्गगनमारुहो विनयानतविग्रहः ॥ २७२ ॥
 सरसीराहितेऽमुष्मिन् पूज्यपर्वतमूर्धनि । वनानि पश्य पद्मानां जातान्येतन्महाद्भुतं ॥ २७३ ॥
 तिष्ठति निश्चलाश्रामी कथमत्र महीतले । पतिता विविधच्छायाः सुमहांतः पयोमुचः ॥ २७४ ॥
 नमः सिद्धेभ्य इत्युत्तत्रा सुमाली तमथागदत् । नामूनि शतपत्राणि नचैते वत्स तोयदाः ॥ २७५ ॥
 सितकेतुक्कृतच्छायाः सहस्राकारतोरणाः । शृंगेषु पर्वतस्यामी विराजंते जिनालयाः ॥ २७६ ॥
 कारिता हरिषेणेन सज्जेनेन महात्मना । एतान् वत्स नमस्य त्वं भव पूतमनाः क्षणात् ॥ २७७ ॥
 ततस्तत्रस्थ एवासौ नमस्कृत्य जिनालयात् । उवाच विस्मयापन्नो धनदस्य विमर्दकः ॥ २७८ ॥
 आसीत्किं तस्य माहात्म्यं हरिषेणस्य कथ्यतां । प्रतीक्ष्यतम येनासौ भवद्भिरिति कीर्तितः ॥ २७९ ॥
 सुमाली न्यगदच्चैवं साधु पृष्टं दशानन । चरितं हरिषेणस्य शृणु पापविदारणं ॥ २८० ॥
 कांपिल्यनगरे राजा नाम्ना मृगपतिध्वजः । बभूव यशसा व्याप्तसमस्तभुवनो महान् ॥ २८१ ॥
 महिषी तस्य वप्राद्वा प्रमदा गुणशालिनी । अभूत्सौभाग्यतः प्राप्ता पत्नी सा ललामतां ॥ २८२ ॥
 हरिषेणः समुत्पन्नस्य ताभ्यां परमोदयः । चतुःषष्टिशुभैर्युक्तो लक्षणैः क्षतदुष्कृतः ॥ २८३ ॥
 वप्रथा चान्यदा जैने मते भ्रमयितुं रथं । अष्टान्हिकमहानंदे नगरे धर्मशीलया ॥ २८४ ॥

महालक्ष्मीरिति ख्याता सौभाग्यमदविह्वला । अचूतमवदत्तस्याः सपत्नी दुर्विचेष्टिता ॥ २८५ ॥
 पूर्वं ब्रह्मरथो यातु मदीयः पुरचर्त्तमनि । भ्रमिष्यति ततः पश्चाद्ब्रप्रया कारितो रथः ॥ २८६ ॥
 इति श्रुत्वा ततो वप्रा कुलिशेनेत्र ताडिता । हृदये दुःखसंतप्ता प्रतिज्ञामकरोदिमां ॥ २८७ ॥
 भ्रमिष्यति रथोऽयं मे प्रथमं नगरे यदि । पूर्ववत्पुनराहारं करिष्येऽतोऽन्यथा तु न ॥ २८८ ॥
 इत्युक्त्वा च बन्ध्यासौ प्रतिज्ञां लक्ष्मवेणिकां । व्यापाररहितावस्था शोकम्लानास्यपंकजा ॥ २८९ ॥
 ततश्चासान्विमुंचंतीमश्रुचिंदूनारतं । हरिषेणः समालोक्य जननीमित्यवोचत ॥ २९० ॥
 मातः कस्मादिदं पूर्वं स्वप्नेऽपि न निषेधितं । त्वया रोदनमारब्धममंगलमलं व्रद ॥ २९१ ॥
 तयोक्तं स ततः श्रुत्वा हेतुमेवं व्यचिंतयत् । किं करोमि गुरोः पीडा प्राप्तेयं कथमीरिता ॥ २९२ ॥
 पितायं जननी चैषा द्वावप्येतौ महागुरू । करोमि कं प्रति द्वेषमहो ममोऽस्मि संकटे ॥ २९३ ॥
 असमर्थस्ततो दृष्टुं मातरं साश्रुलोचनां । निष्क्रम्य भवनाद्यातो वनं व्यालशमाकुलं ॥ २९४ ॥
 तत्र मूलफलादीनि भक्षयन्विजने वने । सरसु च पिवन्नभो विजहार भयोर्ज्जितः ॥ २९५ ॥
 रूपमेतस्य तं दृष्ट्वा पशवोऽपि सुनिर्दयाः । क्षणेनोपशमं जग्मुर्भव्यः कस्य न सम्मतः ॥ २९६ ॥
 तत्रापि स्मर्यमाणं तत्कृतं मात्रा प्ररोदनं । ववाधैतं प्रलापश्च कृतो गद्गदकंठया ॥ २९७ ॥

रम्येष्वपि प्रदेशेषु वने तत्रास्य नो धृतिः । बभूव कुर्वतो नित्यं भ्रमणं मृदुचेतसा ॥ ३९८ ॥
 वनदेव इति भ्रातिं कुर्वाणोऽसावनारतं । दूरिविस्तारिताक्षीभिर्मृगीभिः कृतवीक्षणः ॥ ३९९ ॥
 स इयायांगिरःशिष्यशतमन्युवनाश्रमं । विरोधं दूरमुज्झित्वा वनप्राणिभिराश्रितं ॥ ३०० ॥
 चंपायामथ रुद्धायां कालकल्पाख्यभृता । रुद्रेण साधनं भूरि विभ्रता पुल्लेजसा ॥ ३०१ ॥
 यावत्तेन समं युद्धं चकार जनमेजयः । पूर्वं रचितया तावत्सूदूरगसुरंगया ॥ ३०२ ॥
 नाम्ना नागमती तस्या माता तनुजया समं । पूर्वमेव गता देशं शतमन्युयतिश्रितं ॥ ३०३ ॥
 नागवत्याः सुता तस्मिन् दृष्ट्वा तं रूपशालिनं । मन्मथस्य शरैर्विद्धा तनुविवलवताकरैः ॥ ३०४ ॥
 ततस्तामन्यथाभूतां दृष्ट्वा नागवती जगौ । सुते ! भद्रं विनीता त्वं स्मर वाक्यं महामुनेः ॥ ३०५ ॥
 पूर्वं हि मुनिना प्रोक्तं यथा त्वं चक्रवर्तिनः । भविता वनितारत्नमिति संज्ञानचक्षुषा ॥ ३०६ ॥
 रक्तां च तस्य तां ज्ञात्वा भृशं भीतैरकीर्तितः । आश्रमात्तापसैर्मूढैरिषेणो निराकृतः ॥ ३०७ ॥
 ततो दग्धोपमानेन कन्यामादाय चेतसा । बभ्राम सततं श्लिष्टो भ्रामर्येव स विद्यया ॥ ३०८ ॥
 नाशने शयनीयेन पुष्पपल्लवकल्पिते । फलानां भोजने नैव पाने वा सरसोऽभसः ॥ ३०९ ॥
 न श्रामे नगरे नोपवने रम्यलताग्रहे । धृतिं लेभे समुत्कंठभराक्रांतः सशोकवान् ॥ ३१० ॥

दात्राग्निसदृशास्तेन पद्मखंडा निरीक्षिताः । वज्रसूचीसमास्तस्य बभूवुश्चंद्रश्मयः ॥ ३११ ॥
 विशालपुलिनाश्चास्य स्वच्छतोयाः समुद्रगाः । मनो वहंति चाकृष्य कन्याजघनसाम्यतः ॥ ३१२ ॥
 मनोऽस्य केतकीसूचीकुंतयष्टिरिवभिनत् । चक्रवच्च कदवानां पुष्पं सुरभि चिच्छिदे ॥ ३१३ ॥
 कुटजानां विधृतानि कुसुमानि नभस्वता । मर्माणि चिच्छिदुस्तस्य मन्मथस्यैव सायकाः ॥ ३१४ ॥
 यदि चाचितयष्ट्यस्ये स्त्रीरत्नं यदि नाम तत् । ततः शोकमहं मातुरपनेष्याम्यसंशयं ॥ ३१५ ॥
 प्राप्समेव ततो मन्ये पतित्वं भरतेऽखिले । आकृतिर्नहि सा तस्याः स्तोकभोगविधायिनी ॥ ३१६ ॥
 नदीकूलेष्वरण्येषु ग्रामेषु नगरेषु च । पर्वतेषु च चैत्यानि कारयिष्याम्यहं ततः ॥ ३१७ ॥
 मातुः शोकेन संतप्तो मृतः स्यां यदि तामहं । न पश्येयं धृतो जीवो मम तत्संगमाशया ॥ ३१८ ॥
 चितयन्निति चान्यच्च बहुदुःखितमानसः । विस्मृतो जननीशोकं स बभ्राम गृही यथा ॥ ३१९ ॥
 पर्यटंश्च बहून् देशान् प्राप्तः सिंधुनदं पुरं । तदवस्थोऽपि वीर्येण तेजसा चारुणान्वितः ॥ ३२० ॥
 बहिः क्रीडा विनिष्क्रांतास्तत्र तं वीक्ष्य योषितः । स्तंभिता इव निश्चेष्टाः स्पष्टाक्षाः शतशोऽभवन्
 पुंडरीकक्षणं मेरुकटकोदारवक्षसं । दिद्भ्यतंगजकुंभांसमिभस्तंभसमोरुकं ॥ ३२२ ॥
 उन्मत्तत्वमुपेतानामनन्यगतचेतसां । पश्यंतीनां न तं तृप्तिर्बभूव पुरयोषितां ॥ ३२३ ॥

अर्थाजनगिरिच्छायः प्रगलद्दाननिर्भरः । आजगाम गजस्तासां स्त्रीणामभिमुखो बलात् ॥ ३२४ ॥
न शक्नोमि गजं धर्तुं कुरुताशु पलायनं । यदि शक्नुवतो नार्य इत्यारोहेण चोदितं ॥ ३२५ ॥
नरवृन्दारकासक्तचेतनास्ता न तद्वचः । चक्रुः श्रवणयोर्नोपि समर्थाः प्रपलायितुं ॥ ३२६ ॥
मुहुः प्रचंडमारोहे ततो रटति चेतितं । वनिताभिर्बभूवुश्च भयव्याकुलचेतसः ॥ ३२७ ॥
ततस्ताः शरणं जग्मुस्तं नरं कृतकंपनाः । भयेनोपकृतं तासां तत्समागमचेतसां ॥ ३२८ ॥
ततः स करुणायुक्तो हरिषेणो व्यचिंतयत् । संभ्रांतोत्तरामांगसंगमात्पुलकांचितः ॥ ३२९ ॥
इतः सिंधुर्गभीरोऽथमितः शालो गजोऽन्यतः । संकटे तु परिप्राप्ते करोमि प्राणिपालनं ॥ ३३० ॥
दृषः खनति वल्मीकं श्रृंगाभ्यां नतु भूधरं । पुरुषः कदलीं छित्ते सायकेन शिलां तु न ॥ ३३१ ॥
मृदुं पराभवत्येष लोकः प्रखलचेष्टितः । उद्वृत्याध्यमुखं कर्तुं नाभिवांछति कर्कशे ॥ ३३२ ॥
कलीवास्ते तापसा येन क्षमा तेषां मया कृता । सारंगसमवृत्तीनां निर्वासेन कृतागसां ॥ ३३३ ॥
वसतां गुरुगेहेषु क्षमात्यंतगरीयसी । कृता सा हि हितान्यतं संजाता परमोदया ॥ ३३४ ॥
उक्तमेवं ततस्तेन तारनिष्ठुरया गिरा । भो भो हस्तिपकान्येन नय देशेन वारणं ॥ ३३५ ॥
ततो हस्तिपकेनोक्तमहो ते धृष्टता परा । यन्मनुष्यं गजं वेत्सि स्वं च वेत्सि मंतंगजं ॥ ३३६ ॥

नूनं मृत्युसमीपोऽसि यन्मदं वहसे गजे । गृहेण वा गृहीतोऽसि ब्रजास्मादाशुगोचरात् ॥ ३३७ ॥
 बिहस्य स ततः कोपाह्नीलया कृतनर्तनः । सांतयित्वांगनाः कृत्वा पृष्टो गजमभ्यगात् ॥ ३३८ ॥
 विष्टुद्विलसितेनासौ करुणेन ततो नभः । उत्पत्य दक्षने पादं कृत्वाऽरुक्षन्मतंगजं ॥ ३३९ ॥
 ततः क्रीडितुमारंभे गजेन सह लीलया । दृष्टनष्टसमस्तेषु गात्रेष्वस्य पुनर्भुवि ॥ ३४० ॥
 पारंपर्यतः श्रुत्वा कृत्वा कलकलं महत् । विनिष्क्रांतं पुरं सर्वं दृष्टुमेतन्महाद्भुतं ॥ ३४१ ॥
 वातायनगताश्चैक्षां चक्रिरे तं महांगनाः । चक्रुर्भेनोरथान् कन्यास्तत्समागमसंगतान् ॥ ३४२ ॥
 आस्फालनैर्महाशब्दैर्मुहुर्गात्रविधूननैः । कृतोऽसौ निर्मदस्तेन क्षणमात्रेण वारणः ॥ ३४३ ॥
 हर्म्यपृष्ठगतो दृष्ट्वा तदाश्चर्यं पुराधिपः । सिंधुनामाऽखिलं तस्मै प्रजिघाय परिच्छदं ॥ ३४४ ॥
 तथा कुथाकृतच्छाये नानावर्णकभासुरे । आरूढः स गजे तस्मिन् विभ्रूत्या परयान्वितः ॥ ३४५ ॥
 मनांसि पौरनारीणासुच्चिन्वन् रूपपाणिना । प्रविवेश पुरं स्वेदविंदुष्टुक्ताफलान्वितः ॥ ३४६ ॥
 नराधिपस्य कन्यानां परिणीतं तनः शतं । तेन सर्वत्र चासक्ता हरिषेणमयी कथा ॥ ३४७ ॥
 महांतमपि संग्राप्तः सन्मानं स नरेश्वरात् । स्त्रीरत्नेन विना मेने तां वर्षमिव शर्वरी ॥ ३४८ ॥
 अचित्तयच्च नूनं सा मया विरहिताधुना । मृगीवाकुलतां प्राप्ता परमां विषमे वने ॥ ३४९ ॥

सकृदेषा कथंचिच्चैत त्रियामा क्षयमेव्यति । गमिष्यामि ततो बालामेतां द्रागनुचिंतनं ॥ ३५० ॥
 विचिंतयत्येवमेतस्मिन् शयनीयेतिशोभने । चिरेण निद्रया लब्धं पदमत्यंतकृच्छ्रतः ॥ ३५१ ॥
 स्वप्नेऽपि च स तामेव ददर्शांभोजलोचनां । प्रायो हि मानसस्यास्य सैव गोचरतामगात् ॥ ३५२ ॥
 अथ वेगवती नाम्ना कलागुणविशारदा । खेचराधिपकन्यायाः सखी तमहरत्क्षणात् ॥ ३५३ ॥
 ततो निद्राक्षये दृष्ट्वा ह्रियमाणं स्वप्नवरे । पापे हरसि मां कस्मादितिव्याहृत्य कोपतः ॥ ३५४ ॥
 हृष्टनिशेषताराक्षः संदष्टरदनच्छदः । मुष्टिं बन्ध तां हंतुं वज्रमुद्गरसन्निभां ॥ ३५५ ॥
 ततस्तं कुपितं दृष्ट्वा पुरुषं चारुलक्षणं । विद्याबलसमृद्धापि शंकितः सेतयभाषत ॥ ३५६ ॥
 आरूढस्तरुशाखार्यां छिन्ने तस्या यथा नरः । मूलं तथा करोषि त्वं ममायुष्मन् विहंसनं ॥ ३५७ ॥
 यदर्थं नीयते तात त्वं मया तद्रतो भवान् । सत्यं ज्ञास्यसि नह्यस्य वपुषस्तव दुःखिता ॥ ३५८ ॥
 अचितयच्च भद्रयं वनिता चारुभाषिणी । आकृतिः कथयत्यस्याः परपीडानिवृत्तां ॥ ३५९ ॥
 यथेदं स्पंदते चक्षुर्दक्षिणं मम सांप्रतं । तथा च कल्पयाम्येषा प्रियसंगमकरिणी ॥ ३६० ॥
 पुनश्चानेन सा पृष्टा भद्रे ! वेदय कारणं । ललामसंकथासंगात् कर्णौ तावत्प्रतर्पय ॥ ३६१ ॥
 जगाद चेति राजास्ति पुरे ह्ययोदये वरे । नाम्ना शक्रधनुस्तस्य भार्या धीरिति कीर्तिता ॥ ३६२ ॥

गुणरूपमदग्रस्ता जयचंद्रा तयोः सुता । पुरुषद्वेषिणी जाता पितृवाक्यापकषिणी ॥ ३६३ ॥
 यो यस्तस्या मयाऽऽलिख्य पट्टके दर्शितः पुरा । सकले भरतक्षेत्रे नासौ तस्या रुचौ स्थितः ३६४
 ततो भवान् मया तस्या दर्शितः पट्टकस्थितः । गाढाकल्पकशिल्पेन शल्यता चेदमब्रवीत् ३६५
 कामभोगोपमानेन समं यदि न युज्यते । मृत्युं ततः प्रपत्स्येऽहं नत्वन्यमधमं नरं ॥ ३६६ ॥
 यदि तं नानयेच्छीघ्रं त्वन्मानसमलिम्बुचं । ज्वालाजटालमनलं प्रविशामि ततः सखि ॥ ३६७ ॥
 प्रतिज्ञा च पुरस्तस्या मयेयं दुष्करा कृता । शोकमत्युत्कटं दृष्ट्वा तद्गुणाकृष्टचित्तया ॥ ३६८ ॥
 प्रतिज्ञायेति पुण्येन प्राप्तेति महता मया । त्वत्प्रसादात्करिष्यामि प्रतिज्ञां फलसंगतां ॥ ३६९ ॥
 सूर्योदयपुरं चैषा प्राप्ता स च निवेदितः । आनीतः शक्रचापाय कन्यायै च मनोहरः ॥ ३७० ॥
 ततः पाणिग्रहश्चक्रे तयोरद्भुतरूपयोः । विस्मयापन्नचेतोभिः स्वर्जनैरभिनंदितः ॥ ३७१ ॥
 संपादितप्रतिज्ञा च प्राप्ता वेगवतो परं । सन्मानं राजकन्याभ्यां प्रमदं च तथा यशः ॥ ३७२ ॥
 त्यक्त्वा नौ धरणीवासो गृहीतः पुरुषोऽनया । इति संचित्य कुपितौ तस्या मैथुनिकोचितौ ॥ ३७३ ॥
 अवांछतां रणं कर्तुं महासाधनसंयुतौ । दूषितावपमानेन गंगाधरमहीधरौ ॥ ३७४ ॥
 ततः शक्रभनुः साकं सुचापाख्येन मृनुना । हरिषेणं जगादवं करुणासक्तचेतनः ॥ ३७५ ॥

तिष्ठ त्वमिह जामातः सख्यं कर्तुं ब्रजाम्बहं । त्वन्निमित्तं रिपुकुद्धौ दुर्वृत्तौ दुःखचारणौ ॥३७६॥
स्मिन्त्वा ततो जगादासौ परकार्येषु यो रतः । कार्ये तस्य कथं स्वामिन्नौदासीन्यं भविष्यति ३७७
क्षुरु पूज्यप्रसादं मे यच्छ युद्धाय शासनं । भृत्यं मत्सदृशं प्राप्य स्वयं किमिति युध्यसे ॥३७८॥
ततोऽमंगलभीतेन बाँछताप्यनिवारितः । श्वसुरेण कृतासंगमंश्वः पवनगामिभिः ॥ ३७९ ॥
अस्त्रैर्नानाविधैः पूर्णं सूरिसारथिनेतृकं । वेष्टितं योधचक्रेण हरिषेणो रथं ययौ ॥ ३८० ॥
तस्य चानुपदं जगमुरश्वैर्नागैश्च खेचराः । कृत्वा कलकलं तुंगं शत्रुमानसदुस्सहं ॥ ३८१ ॥
ततो महति संजाते संयुगे शूरधारिते । भग्नं शक्रधनुःसैन्यं दृष्ट्वा चाप्रेय उत्थितः ॥ ३८२ ॥
ततो यथा दिशा तस्य श्रावर्तत रथोत्तमः । तस्य नाश्वो न मातंगो न मनुष्यो रथो न च ॥३८३॥
शौरस्तेन समं युक्तेररातिबलमाहनं । जगाम काप्यनालोक्य पृष्ठं स्वलतिज्ञूतिकं ॥ ३८४ ॥
पृथुवेषथवः केचिदिदमूचुर्भयादिताः । कृतं गंगाधरेणदं भूधरेण च दुर्मते ॥ ३८५ ॥
अयं कोऽपि रणे भाति सूर्यवत्पुरुषोत्तमः । करानिव शरान्मुंचन् सर्वोशासु समं बहून् ॥३८६॥
ध्वंस्यमानं ततः सैन्यं दृष्ट्वा तेन महात्मना । गतौ क्वापि भयप्रस्तौ गंगाधरमहीधरौ ॥ ३८७ ॥
ततो जातेषु रत्नेषु तत्क्षणं सुकृतोदयात् । दशमो हरिषेणोऽभूच्चक्रवर्ती महोदयः ॥ ३८८ ॥

तथापि परया युक्तश्चक्रलांछनया श्रिया । रहितं मदनावल्याः स्वं स मेने तृणोपमं ॥ ३८९ ॥
 ततः संवाहयन् प्राप्तो बलं द्वादशयोजनं । स तापसवनोद्देशं नमयन् सर्वविद्विषः ॥ ३९० ॥
 ततः स तापसैर्भीतैर्विज्ञाय फलपाणिभिः । दत्तार्थः पूजितो वाक्यैराशीर्दानपुरस्सरैः ॥ ३९१ ॥
 शतमन्योश्च पुत्रेण जनमेजयरूढिना । तुष्टया नागवत्या च स कन्यास्मै समर्पिता ॥ ३९२ ॥
 विधिना च ततो वृत्तं तयोर्वैवाहमंगलं । प्राप्य चैतां पुनर्जन्म प्राप्तं मेने नृपोत्तमः ॥ ३९३ ॥
 ततः कांपिल्यमागत्य युक्तश्चक्रधरश्रिया । द्वात्रिंशता नरेन्द्राणं सहस्राणां समन्वितः ॥ ३९४ ॥
 शिरसा शुकुटन्यस्तमणिप्रकरभासिना । ननाम चरणौ मातुर्विनीतो रचितांजलिः ॥ ३९५ ॥
 ततस्तं तद्विधं दृष्ट्वा पुत्रं वप्रा दशानन । संभूता न स्वगात्रेषु तोपाश्रुव्यासलोचना ॥ ३९६ ॥
 ततो भ्रामयता तेन सूर्यवर्णान् महारथान् । कांपिल्यनगरे मातुः कृतं सफलमीप्सितं ॥ ३९७ ॥
 भ्रमणश्रावकाणां च जातः परमसंसदः । बहवश्च परिप्राप्ता शासनं जिनदेशितं ॥ ३९८ ॥
 तेनामी कारिता भाति नानावर्णजिनालयाः । भूपर्वतनदीसंगपुरग्रामादिषून्नताः ॥ ३९९ ॥
 कृत्वा चिरमसौ राज्यं प्रवृज्य सुमहामनाः । तपः कृत्वा परं प्राप्तस्त्रिलोकशिखरं विशुः ॥ ४०० ॥
 हरिषेणस्य चरितं श्रुत्वा विस्मयमागतः । कृत्वा जिननमस्कारं दशास्यः प्रस्थितः पुनः ॥ ४०१ ॥

अथ विज्ञाय जयिनं दशवक्त्रं दिवाकरः । नेत्रयोगोचरीभावं भयादिव समत्यजत् ॥ ४०२ ॥
 संध्यारागेण चच्छन्नं समस्तं भुवनांतरं । संजातेनानुरागेण कैकमेयादिवोरुणा ॥ ४०३ ॥
 ध्वस्तसंधेन च व्याप्तं ध्वतिन क्रमतो नभः । दशास्यस्येव कालेन कर्तुमेतेन सेवनं ॥ ४०४ ॥
 सम्मेदभूधरस्यांते ततः संस्थलिभूभूतः । चकार शिविरं कक्षावत्रतीर्थं नभस्तलात् ॥ ४०५ ॥
 घनौघादिव निर्याताः प्रावृषेण्यादथ ध्वनिः । येन तत्सकलं सैन्यं कृतं साध्वसंपूरितं ॥ ४०६ ॥
 भंगमालानवृक्षाणां चक्रुस्तैरमोत्तमाः । ह्येपितं सप्तयश्चौच्चैरुत्कर्णाः स्फुरत्त्वचः ॥ ४०७ ॥
 किं किमेतदिति क्षिप्रं जगाद च दशाननः । अपराधमिषेणायं मर्तुं कोऽद्य समुद्यतः ॥ ४०८ ॥
 नूनं वैश्रवणः प्राप्तः सोमो वा रिपुचोदितः । विश्रब्धं वा स्थितं मत्वा ममान्यः शत्रुगोचरः ४०९
 तदादिष्टः प्रहस्तोऽथ ते देशं समुपागतः । अपश्यत्पर्वताकारं लीलामुक्तमनेकपं ॥ ४१० ॥
 निवेदितं ततस्तेन दशास्याय सविस्मयं । महाराशिमिवाब्दानां देव ! पश्य मतंगजं ॥ ४११ ॥
 ईक्षितः पूर्वमप्येष दंतिट्टंदाको मया । इंद्रेणाप्युज्झितो धर्तुमसमर्थेन वारणः ॥ ४१२ ॥
 मन्ये पुरंदरस्यापि दुर्ग्रहोऽयं सुदुस्सहः । गजः किमुत तुंगौजाः क्षेपाणां प्राणधारिणां ॥ ४१३ ॥
 ततः प्रहस्य विश्रब्धं जगाद धनदारदनः । आत्मनो युज्यते कर्तुं न प्रहस्त ! प्रशंसनं ॥ ४१४ ॥

एतावचु ब्रवीम्येतौ भुजौ केयूरपीडितौ । छिनश्चि न क्षणादेनं यदि गृह्णाम्यनेकपं ॥ ४१५ ॥
 ततः कामगमारुह्य विमानं पुष्पकाभिधं । गत्वा पश्यति तं नागं सल्लक्षणसमन्वितं ॥ ४१६ ॥
 स्निग्धेन्द्रनीलसंकाशं राजीवप्रभतालुकं । दीर्घवृत्तौ सुधाफेनवलक्षौ विभ्रतं रदौ ॥ ४१७ ॥
 हस्तानां सप्तकं तुंगं दशकं परिणाहतः । आयामतश्च नवकं मधुपिंगललोचनं ॥ ४१८ ॥
 निमग्रवंशमशंगतुंगमायातबालधि । द्राघिष्टकरमत्यंतस्निग्धपिंगनखांकुरं ॥ ४१९ ॥
 वृत्तं पीनमहाकुंभं सुप्रतिष्ठांघ्रिमूर्जितं । अंतर्मधुरधीरोरुगर्जितं विनयस्थितं ॥ ४२० ॥
 गलद्रंडस्थलामोदसमाकृष्टालिवेणिकं । कुर्वतं दुंदुभिध्वानं कर्णतालांतताडनैः ॥ ४२१ ॥
 भग्नावकाशमाकाशं कुर्वाणमिव पार्थवां । लीलां विदधतं चित्तचक्षुश्चौरणकारिणीं ॥ ४२२ ॥
 दृष्ट्वा च तं परां प्रीतिं प्राप रत्नश्रवःसुतः । कृतार्थमिव चात्मानं मेने हृष्टतनूरुहः ॥ ४२३ ॥
 ततो विमानमुज्झित्वा चद्र्वा परिकरं दृङ् । शंखं तस्य पुरो दध्मौ शब्दपूरितविष्टपं ॥ ४२४ ॥
 ततः शंखस्वनोद्भूतचित्तक्षोभः स गर्जितः । करी दशमुखोद्देशं चलितो बलगर्वितः ॥ ४२५ ॥
 वेगाद्भ्यायतस्यास्य पिंडीकृत्य मितांशुकं । उत्तरीयं च चिक्षेप क्षिप्रं विभ्रमदक्षिणः ॥ ४२६ ॥
 दंती जिप्रति तं यावत्तावदुत्पच्य गंडयोः । अस्पृशद्यक्षमर्दस्तं भृंगौघध्वनिचंडयोः ॥ ४२७ ॥

पद्मपुराणम् ।

करेण वेष्टितुं यावच्चक्रे वांछां मतंगजः । तावद्दंष्ट्रांतरेणासौ निस्सृतो लाघवान्वितः ॥ ४२८ ॥
 अंगेषु च चतुर्ध्वस्य स्पृशन् दंततले मुहुः । भ्रांतिविद्युच्चलश्चक्रे प्रेखणं रदनाग्रयोः ॥ ४२९ ॥
 अथास्य पृष्ठमारुह्य सविलासं दशाननः । विनीतश्च स्थितो दंती सच्छिष्य इव तत्क्षणात् ॥ ४३० ॥
 ततः सकुसुमा मुक्ताः साधुवादा मुहुः सुरैः । सशब्दा च महामोदं प्राप्ता खेचरवाहिनी ॥ ४३१ ॥
 त्रिलोकमंडनाभिख्यां प्रापायं दशवक्त्रतः । त्रैलोक्यं मंडितं तेन यतो मेने स मोदवान् ॥ ४३२ ॥
 महोत्सवः कृतस्तस्य लाभे परमदंतिनः । नृत्यद्भिः पर्वते रम्ये खेचरैः पुष्पसंकुले ॥ ४३३ ॥
 तथैषां जाग्रतामेष मर्यादामात्रकारणं । कृतः प्रभाततूर्येण नादो गह्वरपेशलः ॥ ४३४ ॥
 दिवसेन ततो बिम्बं रवेः कलशमंगलं । उपनीतं दशस्याय सेवाकौशलवेदिना ॥ ४३५ ॥
 ततः सुखासनासीने विहितस्वांगकर्मणि । स्थिते दशमुखे दंतिकथया खेचरावृते ॥ ४३६ ॥
 सहसा वियतः प्राप्तः पुरुषः पुरुषेपथुः । स्वेदबिंदुसमाकीर्णः संभ्रांतः खेदमुद्बहन् ॥ ४३७ ॥
 संप्रहारव्रणः साश्रुदर्शयज्जर्जरां तनुं । व्यज्ञापयच्च कृच्छ्रेण ललाटे धारयन् करौ ॥ ४३८ ॥
 दशमेहि दिनादस्माच्चित्ते कृत्वा भवद्भलं । अलंकारपुरावासाग्निष्कम्योत्साहतोऽधिकत्वात् ॥ ४३९ ॥
 निजगोत्रक्रमायातं नगरं किंकुसंज्ञकं । गृहीतुं भ्रातरौ यातौ सूर्यर्क्षरजसावुभौ ॥ ४४० ॥

महाभिमानसंपन्नौ महाबलसमन्वितौ । विश्रब्धौ भवतो गर्वान्मन्यमानौ वृणं जगत् ॥ ४४१ ॥
एताभ्यां चोदितः क्षुब्धो नितांतं विपुलो जनः । अवस्कंदेन संपत्य प्रचके किंकुलुटनं ॥ ४४२ ॥
कृतांतस्य ततो योद्धुमुच्छ्रिता भटसत्तमाः । स्वप्नवद्यत्पुरो दृष्टा हेतिव्यापृतपाणयः ॥ ४४३ ॥
ततस्तेषां महान् जातो मध्येश्वरि संयुगः । अन्योन्यशास्त्रसंपातकृतभूरिजनक्षयः ॥ ४४४ ॥
श्रुत्वा कलकलध्वानं स्वयं योद्धुमथादरात् । यमः क्रोधेन निष्क्रांतः संक्षुब्धार्णवदारुणः ॥ ४४५ ॥
आयातमात्रेकणैव तेन दुस्सहतेजसा । अस्मदीयं बलं भयं विविधायुधविक्षतं ॥ ४४६ ॥
अथामौ कथयन्नेवं दूतो मूर्छामुपागतः । बीजितश्च पटांतेन प्रबोधं पुनरागतः ॥ ४४७ ॥
किमेतदिति पृष्टश्च हृदयस्थकरोऽवदत् । जानामि देव तत्रैव वर्तेहमिति मूर्छितः ॥ ४४८ ॥
ततस्तत इति प्रोक्ते ततो विस्मयवाहिना । रत्नश्रवःसुतेनासौ विश्रम्य पुनरब्रवीत् ॥ ४४९ ॥
ततो नाथ बलं दृष्ट्वा नितांतार्तवाकुलं । निजमृक्षरजा भयं वत्सलो योद्धुमुच्छ्रितः ॥ ४५० ॥
चिरं च कृतसंग्रामो यमेनातिवलीयसा । चेतसा भेदमप्राप्तो गृहीतः शत्रुवंचितः ॥ ४५१ ॥
उच्छ्रितो युध्यमानेऽस्मिन्नथ सूर्यरजा अपि । चिरं कृतरणो गाढप्रहारो मूर्छितो भृशं ॥ ४५२ ॥
उद्यम्य क्षिप्रमात्मीयैः सामंतैर्मेखलावनं । नीत्वाश्वासनमानीतः शीतचंदनचारिणा ॥ ४५३ ॥

यमेन स्वयमात्मानं सत्यमेवावगच्छता । कारितं यातनास्थानं वैतरण्यादिपूर्वकं ॥ ४५४ ॥
 ततो ये निर्जितास्तेन संयतींद्रेण वा जिताः । प्रेषिता दुःखमरणं प्राप्यन्ते तत्र ते नराः ॥४५५॥
 वृत्तान्तं तमहं दृष्ट्वा कथमप्याकुलाकुलः । संभूतो दयितो भृत्यः क्रमादृक्षरजःकुले ॥ ४५६ ॥
 नाम्ना शाखावलीपुत्रः सुश्रोणीरणइक्षयोः । कृत्वा पलायनं प्राप्तो भवतस्त्रातुरंतिकं ॥ ४५७ ॥
 इति स्वपक्षदौस्थित्यमवगम्य मयोदिनं । देवः प्रमाणमत्रार्थे कृत्योऽहं त्वन्निवेदनात् ॥ ४५८ ॥
 ब्रणभंगं ततस्तस्य कर्तुमादिश्य सादरं । उच्चाल महाक्रोधः स्मितं कृत्वा दशाननः ॥ ४५९ ॥
 जगाद चोद्यतान् क्लेशमहार्णवमुपागतान् । वैतरण्यादिनिक्षिप्तान् वारयाम्यमुधारिणः ॥४६०॥
 अग्रस्कंधेन चोदाराः प्रहस्तप्रमुखा नृपाः । प्रवृत्ताः शस्त्रतेजोभिः कुर्वाणा ज्वलितं नभः ॥४६१॥
 विचित्रवाहनारूढश्छत्रध्वजसमाकुलः । तूर्यनादसमुद्भूतमहोत्साहा महौजसः ॥ ४६२ ॥
 तथा गगनयात्राणां क्षितिं प्राप्ताः पुरांतिकां । शोभया गृहपंक्तानां परमं विस्मयं गताः ॥४६३॥
 दिशि किष्कुरस्याथ दक्षिणास्यां दशाननः । ददर्श नरकावामगर्ताक्षिप्ता नृसंहतीः ॥ ४६४ ॥
 कृत्वा नरकपालानां ध्वंसनं दुःखसागरात् । उत्तारितास्ततः सर्वे बंधुनेत्रामुना जनाः ॥ ४६५ ॥
 श्रुत्वा परबलं प्राप्तं साटोपो नाम वीर्यवान् । निर्ययौ सर्वसैन्येन प्रशुब्ध इव सागरः ॥ ४६६ ॥

कण्डपुराणम् ।

द्वियैगिरिनिभैर्भीमैर्दानधाराघकारिभिः । तुरंगैश्च बलच्चारुचामराप्राम्भूषणैः ॥ ४६७ ॥
 रथैरादित्यसंकाशैर्ध्वजपङ्क्तिविभूषितैः । पिनद्धकवचैः शस्त्रैर्महैर्वीरैराधिष्ठितैः ॥ ४६८ ॥
 ततस्तं स्पन्दनारुदो हंसनैः सुमटं क्षणात् । भंगं विभीषणो निन्ये वाणैरणविशारदः ॥ ४६९ ॥
 यमस्य किंकरा दीना कुर्वाणा स्वमायतं । बाणैः समाहताश्चक्रुः क्षिप्रं क्वापि पलायनं ॥ ४७० ॥
 मोचितान् नारकान् श्रुत्वा साटोपं चावसादितं । यमो यम इव क्रूरो महाशस्त्राटवी गतः ४७१
 रथोत्साहःसमालस्य चापं कोपं च धारयन् । उच्छ्रितेन प्रतापेन ध्वजेन च महाबलः ॥ ४७२ ॥
 आकुलासितसर्पाभृच्छुटीकुटिलालकः । चक्षुषात्यंतरक्तेन दहन्निव जगद्दनं ॥ ४७३ ॥
 प्रतिबिम्बैरिवात्मर्यैः सामंतैः कृतवेष्टनः । योद्धुं वेगाभिचक्राम छादयन् तेजसानमः ॥ ४७४ ॥
 ततस्तं निर्गतं दृष्ट्वा विनिवार्यविभीषणं । दशाननो रणं कर्तुमुत्थितः कोपमुद्रहन् ॥ ४७५ ॥
 साटोपव्यसनेनातिदीपितोऽथ यमः समं । दशास्येन रणं कर्तुमारभे भीषणाननः ॥ ४७६ ॥
 दृष्ट्वैवं तं ततो भीता जाता राक्षसवाहिनी । दशाननसमीपं सा डुढौके मंदचेष्टिता ॥ ४७७ ॥
 रथारुद्रस्ततस्तस्य दशास्योऽभिमुखं ययौ । विभ्रुंचन् शरसंघातं भ्रुंचतः शरसंहतीः ॥ ४७८ ॥
 ततस्तयोः शरैश्छन्नं भीमनिश्चलकारिभिः । नभो घनैरिवाशेषं घनबद्धकदंबकैः ॥ ४७९ ॥

कैकसीनन्देनेनाथ श्रेण कृतताडनः । भूमौ ग्रह इवापुण्यः पपात यमसारथिः ॥ ४८० ॥
 ताडितस्तीक्ष्णवाणेन कृतांतोऽप्यर्थीकृतः । उत्पपात रेवर्मर्गमंतर्हिततनुः क्षणात् ॥ ४८१ ॥
 ततः सांतःपुरः पुत्रसहितोऽमात्यसंयुतः । कंपमानतनुर्भीत्या यातोऽसौ रथनूपुरं ॥ ४८२ ॥
 नमस्कृत्य च संभ्रांत इदमेवमभाषत । शृणु विज्ञापनं देव कृतं मे यमलीलया ॥ ४८३ ॥
 प्रसीद ब्रज वा कोपं हर वा जीवनं विभो । कुरु वा वाञ्छितं यत्ते यमतां न करोम्यहं ॥ ४८४ ॥
 युद्धे वैश्रवणो येन निर्जितः पुरुतेजसा । अहमप्ययुना नीतो भंगं कृतरणश्चिरं ॥ ४८५ ॥
 मृष्टं वीरसेनेव वपुस्तस्य महात्मनः । दुरीक्षो व्योममध्यस्थसवितेव निदाघजः ॥ ४८६ ॥
 इति श्रुत्वा सुराधीशः संग्रामाय कृतोद्यतिः । निरुद्धो मंत्रिवर्गेण नययाथात्म्यवेदिना ॥ ४८७ ॥
 जगाद च स्मितं श्रुत्वा मातुलं क्व स यास्यति । भयं भुञ्च सुविश्रब्धो भवास्मिन्नासने सुखं ॥ ४८८ ॥
 जामातुरथ वाक्येन परित्यज्य रिपोर्भयं । पुरं सुरवरोद्गीतमभ्युवास यमः सुखी ॥ ४८९ ॥
 विधायान्तकसन्मानं सुरेशोऽन्तःपुरं ययौ । कामभोगसमुद्रेऽसौ तत्र मग्नो महामदः ॥ ४९० ॥
 दशास्यचरितं तस्मै यत्प्रेतपतिनोदितं । वनवासो धनपतेर्भगिनो यत्र संयुगे ॥ ४९१ ॥
 सर्वमैश्वर्यमस्य विस्मृतं तस्य तत्क्षणात् । अभ्यग्रपठितं श्राव्यं यथाभ्यसनवर्जितं ॥ ४९२ ॥

कृतोपलभं स्वप्नेऽपि ज्ञायते वस्तुलेयतः । निरन्वयं तु तस्येदं विस्मृतं पूर्वचोदितं ॥ ४९३ ॥
 प्राप्य वा सुरसंगीतपुरस्य पतितां यमः । विसस्मार परिप्राप्तां परिभ्रूतिं दशाननात् ॥ ४९४ ॥
 मेने च मम सर्वश्रीर्दुहिता रूपशालिनी । सा च गीर्वाणनाथस्य प्राणेभ्योऽपि गरीयसी ॥४९५॥
 अत्यन्तमन्तरंगोयं संबन्धो महता सह । अतो जन्म कृतार्थं मे प्राप्य शक्रप्रतीक्ष्यतां ॥ ४९६ ॥
 ततो महोदयोत्साहः श्रीमानुद्वासितांतकः । नगरं ह्यर्यरजसे ददौ किष्किधसंज्ञकं ॥ ४९७ ॥
 तथाक्षरजसे किष्कुपुरं परमसंपदं । प्राप्य गोत्रक्रमायाते नगरे तौ सुखं स्थितौ ॥ ४९८ ॥
 ते शक्रनगराभिख्ये पुरे कांचनसन्ननि । उचितस्वामिसंयुक्ते जगमतुः परमां श्रियं ॥ ४९९ ॥
 सौमालिरपि विभ्राणः श्रियं कीर्तिं च भूयसीं । प्रत्यवस्थित सामन्तैः प्रणमद्भिः समुत्तमः ॥५००॥
 पूर्यमाणः सदासेव्यैर्विभवैः प्रतिवासरं । बन्धः कुमुदखंडानां सितपक्षे करैरिव ॥ ५०१ ॥
 रत्नदामाकुलं तुंगं शृंगपंक्तिविराजितं । आरुह्य पुष्पकं चारुविमानं कामगतवरं ॥ ५०२ ॥
 युक्तः परमधैर्येण प्राप्तपुण्यफलोदयः । त्रिकूटशिखरं भृत्या परया प्रस्थितः कृती ॥ ५०३ ॥
 ततो रक्षोगणास्तस्य प्रमोदं परमं श्रिताः चित्रालंकारसंपन्ना वरीयोवस्त्रधारिणः ॥ ५०४ ॥
 जय नंद चिरं जीव वर्षस्वोदेहि संततं । इति मंगलवाक्यानि प्रयुजाना महारवाः ॥ ५०५ ॥

सिंहशार्दूलमातृगत्राजिहंसादि संश्रिताः । नानाविभ्रमसंयुक्ताः प्रमोदविकचेष्टणाः ॥ ५०६ ॥
 विभ्राणस्त्रिदशाकारं तेजोव्याप्तविहायसः । आलोकितसमस्ताशाः काननाद्रिसमुद्रगः ॥ ५०७ ॥
 अदृष्टयारगंभीरं महाग्राहसमाकुलं । तमालवनसंकाशं गिरितुंगोर्मिसंहतिं ॥ ५०८ ॥
 रसातलमिवानेकनागनायकभीषणं । नानारत्नकरब्रातंरंजितोद्देशराजितं ॥ ५०९ ॥
 पश्यंतो विस्मयापूर्णाः समुद्रं विविधाद्भुतं । अनुजम्बुरहो हीतिसुहृर्मुखरिताननाः ॥ ५१० ॥
 अथ मास्वन्महाशालां गंभीरपरिखावृतां । कुंदशुभ्रैर्महानीलनीलैर्जालककुक्षिषु ॥ ५११ ॥
 पथारागालैरुद्धैः क्वचित्पुष्पमणिग्रभैः । गरुत्ममणिसंकाशैरन्यत्र निचितां गृहैः ॥ ५१२ ॥
 शोथमानां निसर्गेण पुनश्च कृतभूषणां । रक्षोनाथागमे भक्तैः पौरैरद्भुतसम्मदैः ॥ ५१३ ॥
 अत्यंतमधिकां कुर्वन् शोभां गिरिनिर्भैर्जैः । महाप्रासादसंक्राशैः स्यंदनैररत्नरञ्जितैः ॥ ५१४ ॥
 अश्ववृदैः कवण्डैश्चक्रैश्चलचामरैः । विमानैः शिखरारूढदूराकाशैर्बहुग्रभैः ॥ ५१५ ॥
 कूटैः शशांकसंकाशैर्जैरुद्धूतकोटिभिः । बंदिभूंदारकौषेण कृतमंगलनिस्वनः ॥ ५१६ ॥
 वीणावेषुविभिश्चेण शंखनादानुगामिना । तूर्यनादेन निश्शेषं दिक्स्वनभोविदितात्मना ॥ ५१७ ॥
 प्रविषेक निजामीशो लंकां शंकाविवर्जितः । त्रिदशेश ह्रवोदारो दशास्यः श्यासिता हितभा ॥ ५१८ ॥

ततो गोत्रक्रमायातनाथदर्शनलालसा । गृहीतार्धं फलैः पुण्यैः पत्रैरत्नैश्च कल्पितं ॥ ५१९ ॥
 गृहीतभूषणात्यंतचारुवस्त्रादिसंपदः । नृत्यन्निर्गणिकासंधैरन्विता नेत्रहारिभिः ॥ ५२० ॥
 सर्वे पौराः समागत्य प्रयुक्ताशीगिरो मुहुः । आनतुः सनमस्कारा यथावृद्धपुरस्सराः ॥ ५२१ ॥
 विसर्जिताश्च ते तेन संप्राप्तप्रतिमानताः । यथास्वं निलयं जग्मुस्तद्गुणोक्तिगताननाः ॥ ५२२ ॥
 अथ तद्भवनं तस्य कौतुकव्याप्तबुद्धिभिः । नारीभिः कृतभूषाभिः पूरितं तद्दिदृक्षुभिः ॥ ५२३ ॥
 गवाधाभिमुख्यः काश्चित्त्वरां विश्रस्तवाससः । अन्योन्यवाधविच्छिन्नमुक्ताहारविभूषणाः ॥ ५२४ ॥
 पीनस्तनकृतान्योन्यपीडनाच्चलकुंडलाः । रणत्करितुलाकोटिवाचालचरणद्वयाः ॥ ५२५ ॥
 किं न पश्यसि हा मातः पार्श्वतो भव दुर्भगे । देहि मार्गं ब्रजाम्बुमादपि नारि न शोभसे ५२६ ॥
 निगदंत्येवमादीनि विक्रचांबुरुहाननाः । सुक्त्वा व्यापारजातानि तमैक्षंत पुरांगनाः ॥ ५२७ ॥
 पुरे चूडामणौ गेहे स्वस्मिन् सत्कृतभूषणे । सुखं सांतःपुरस्तस्थौ कृतांतस्य विमर्दकः ॥ ५२८ ॥
 श्लेषाश्चापि यथास्थानं स्थिता विद्याधराधिपाः । प्राप्नुवंतो महानंदं सततं त्रिदश इव ॥ ५२९ ॥
 विविधरत्नसमागमसंपदः । प्रबलशत्रुसमूलविमर्दनं ॥
 सकलविष्टपगामि यशः सितं । भवति निर्मितनिर्मलकर्मणां ॥ ५३० ॥

रिपव उग्रतरा विषयाहयाः । अपनयंति सुवस्तुनये स्मृतिं ॥
बहिरवस्थितशत्रुगणः पुनः । सततमानयते यततं नरं ॥ ५३१ ॥
इति विचिंत्य न युक्तमुपासितुं । विषयशत्रुगणं पुरुचेतसः ॥
अवटमेति जनस्तमसा ततं । नतु रवेः किरणैरवभासितं ॥ ५३२ ॥

इत्यार्षे रविबेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते दशम्रीवाभिधानं नामाष्टमं पर्व ।

नवमं पर्व ।

अथ सूर्यरजा पुत्रं बालिसंज्ञमजीजनत् । चंद्रमालिन्यभिल्यायां गुणसंपूर्णयोषिति ॥ १ ॥
परोपकारिणं नित्यं दयाशीलयुतं बुधं । दक्षं धीरं श्रिया युक्तं सम्यग्दृष्टिं महाबलं ॥ २ ॥
कलाकलापसंयुक्तं शूरं ज्ञानसमन्वितं । राजनीतिविदं वीरं कृपाद्रीकृतचेतसं ॥ ३ ॥
विद्यासमूहसंपन्नं कांतिमंतं सुतेजसं । विरलस्तादृशो लोके पुरुषाणां च समुद्भवः ॥ ४ ॥
चंदनानामिवोदारः प्रभावः प्रथितात्मनां । समस्तजिनंबिवानां नमस्कारार्थमुद्यतः ॥ ५ ॥

त्रिकालतीर्णसंदेहो भक्त्या युक्तोऽत्युदारया । चतुःसमुद्रपर्यंतं जंबूद्वीपं क्षणेन यः ॥

त्रिः परीत्य किष्किंधं नगरं पुनरागमत् ॥ ६ ॥

ईदृक् पराक्रमाधारः शत्रुपक्षस्य मर्दकः । पौरनेत्रकुमुद्वत्याः शशाकः शंकरयोज्जितः ॥ ७ ॥

किष्किंधनगरे रम्ये चित्रप्रासादतोरणे । विद्वज्जनसमाकीर्णे द्विपवाजिवराकुले ॥ ८ ॥

नानासंब्यवहाराभिरापणालीभिराकुले । रेमे कल्पे यथैशाने रत्नमालः सुरोत्तमः ॥ ९ ॥

अनुक्रमाच्च तस्याभूत् सुग्रीवाभिख्ययाजुजः । वीरो धीरो मनोज्ञेन युक्तो रूपेण सन्नयः ॥ १० ॥

विज्ञेयौ वालिसुग्रीवौ किष्किंधकुलभूषणौ । तयोस्तु भूषणीभूता विनयप्रमुखा गुणाः ॥ ११ ॥

सुग्रीवानंतरा कन्या रूपेण प्रतिमा भुवि । श्रीप्रभेति समुद्भूता क्रमशः श्रीरिव स्वयं ॥ १२ ॥

किष्कुप्रमोदनगरे हरिकांताख्ययोषिता । क्रमाद्रक्षरजाः पुत्रौ नलनीलावजीजनत् ॥ १३ ॥

वितीर्णस्वजनानंदौ रिपुशंकावितारिणौ । उदात्तगुणसंभारौ भूतौ तौ किष्कुमंडनौ ॥ १४ ॥

यौवनश्रियमालोक्य सुतस्य स्थितिपालिनीं । विषमिश्रान्नसदृशान्विदित्वा विषयान् बुधः ॥ १५ ॥

वितीर्थ्य वालये राज्यं धर्मपालनकारणं । सुग्रीवाय च सच्चष्टो युधराजपदं कृती ॥ १६ ॥

जबगम्य परं स्वं च जनं साम्येन सज्जनः । चतुर्गति जगज्ज्ञात्वा महादुःखनिपीडितं ॥ १७ ॥

मुनेः पिहितमोहस्य शिष्यः सूर्यरजा अभूत् । यथोक्तचरणाधारः शरीरेऽपि गतस्पृहः ॥ १८ ॥
नभोवदमलस्वांतः संगमुक्तः समीरवत् । विजहार स निष्क्रोधो धरण्यां मुक्तिलालसः ॥ १९ ॥
अथ बालेर्ध्रुवानाम्ना साध्वी पाणिगृहीत्यभूत् । अंगनानां शतस्याप प्राधान्यं या गुणोदयात् २०
तथा सह महैश्वर्यं सोऽन्वभूच्चारुविभ्रमः । श्रीवानरांकमुकुटः पूजिताङ्गः स्वर्गाधिपैः ॥ २१ ॥
अत्रांतरे छलान्वेषी मेघप्रभशरीरजः । हर्तुमिच्छति तां कन्यां लंकेशस्य सहोदरां ॥ २२ ॥
यदैव तेन सा दृष्टा सर्वगात्रमनोहरा । तदाप्रभृत्ययं देहमधत्तानंगपीडितं ॥ २३ ॥
आवल्यां प्रवराज्जातां कन्यां नाम्ना तनूदरीं । गतस्ते नयितुं यावद्यमस्य परिमर्दकः ॥ २४ ॥
ज्ञात्वाथ निप्रभिस्तावहृंकां वीतदशाननां । सुखं चंद्रनखां जह्नु विद्यामायाप्रवीणधीः ॥ २५ ॥
शूरो किं कुरुतामत्र भानुकर्णविभीषणौ । यत्रारिश्छिद्रमासाद्य कन्यां हरति मायया ॥ २६ ॥
पृष्ठतश्च गतं सैन्यं गच्छताभ्यां निवर्तितं । जीवन्नेष रणे शक्तो गृहीतुं नेति चेतसा ॥ २७ ॥
शुश्राव चागतो वार्तां तादृशीं कैकसीसुतः । जयाम च दुरीक्षत्वं कोपवेशात्सुभीषणात् ॥ २८ ॥
तत आगमनोद्भूत श्रमप्रस्वेदविंदुषु । स्थितेष्वेव पुनर्गंतुमुद्यतो मानचोदितः ॥ २९ ॥
सहायं सङ्गमेकं च जग्राहान्यपराङ्मुखः । अंतरंग स एवैकः संप्राप्ते वीर्यशालिनां ॥ ३० ॥

तावन्मंदोदरी बद्धा करद्वयसरोरुहं । व्यङ्गापयदिति व्यक्तज्ञातलौकिकसंस्थितिः ॥ ३१ ॥
 कन्या नाम प्रभो ! देया परस्मायेव निश्चयात् । उत्पत्तिरेव तासां हि तादृशी सार्वलौकिकी ३२
 खेचराणां सहस्राणि संति तस्य चतुर्दश । ये वीर्यकृतसम्बाहाः समरादनिवर्तिनः ॥ ३३ ॥
 बहून्यस्य सहस्राणि विद्यानां दर्पशालिनः । सिद्धानीति न किं लोकाद्भवता श्रवणे कृतं ॥ ३४ ॥
 प्रवृत्ते दारुणे युद्धे भवतोः समशौर्ययोः । संदेह एव जायेत जयस्यान्यतरं प्रति ॥ ३५ ॥
 कथंचिच्च हतेऽप्यस्मिन् कन्या हरणदूषिता । अन्यस्मै नैत्र विश्राण्या केवलं विधवा भवेत् ॥ ३६ ॥
 किं च सूर्यरजोमुक्ते त्वत्पुरे प्रत्यवस्थितं । अलंकारोदये नाम्ना चंद्रोदरनमश्चरं ॥ ३७ ॥
 निर्वास्यासौ स्थितः सार्धं तव स्वस्रा महाबलः । उपकारित्वमेतस्मात्संप्राप्तः स्वजनः स ते ॥ ३८ ॥
 ततो दशाननोऽवादीत् प्रिये ! युद्धाद्विभेमि न । स्थितस्त्वद्वचने किंतु शेषैरेवास्मि कारणैः ॥ ३९ ॥
 अथ चंद्रोदरे कालं प्राप्ते कर्मनियोगतः । वनितास्यानुरोधाल्या वराकी शरणोज्ज्विता ॥ ४० ॥
 इतश्चेतश्च विद्याया बलेनाथ विवर्जिता । अंतर्वन्नीवने भीमे विभ्राम हरिणी यथा ॥ ४१ ॥
 अस्मृत च सुतं कांतं मणिकांतमहीधरे । मृदुपल्लवपुष्पौधच्छन्ने समशिलातले ॥ ४२ ॥
 ततोऽसौ क्रमतो वृद्धिं नीतो विपिनवासया । उद्विग्नचित्तया मात्रा तदाश्नास्थितजीवया ॥ ४३ ॥

अतोऽयं प्रतिपक्षेण गर्भे एव विराधितः । ततो विराधिताभिख्यां प्रापितो भोगवर्जितः ॥४४॥
न तस्य गौरवं चक्रे कश्चिदप्यवनौ नरः । प्रच्युतस्य निजस्थानात्केशस्येवोचमांगतः ॥ ४५ ॥
प्रतिकर्तुमशक्तोऽसौ वैरं चित्तेन धारयन् । आचारागतवृत्तिस्थो देशान् पर्याटि वांक्षितान् ॥४६॥
रेमे वर्षधराप्रेषु काननेषु च चारुषु । तथातिशयदेशेषु गीर्वाणागमनेषु च ॥ ४७ ॥
ध्वजछत्रादिरम्येषु संकुलेषु गजादिभिः । वीराणां विभ्रमं पश्यन् संग्रामेषु समं सुरैः ॥ ४८ ॥
नगर्यामथ लंकायां सुरेशस्येव तिष्ठतः । परान् प्राप्नुवतो भोगान् दशवक्रस्य भास्वतः ॥ ४९ ॥
प्रतिक्कलितवानाज्ञां वालिर्बलसमन्वितः । विद्याभिरद्भुतं कर्म कुर्वतीभिरुपासितः ॥ ५० ॥
दशास्येन ततो दूतः प्रेषितोऽस्मै महामतिः । जगाद वानराधीशं स्वामिनो मानमुद्बहन् ॥५१॥
अनन्यसदृशे क्षेत्रे भरतेऽस्मिन् प्रतापवान् । महाबलो महातेजा श्रीमान्प्रयविशारदः ॥ ५२ ॥
महासाधनसंपन्न उग्रदंडो महोदयः । आह्नापयति देवस्त्वां शत्रुमर्दो दशाननः ॥ ५३ ॥
यमारारतिं समुद्रास्य भवतोऽर्कजाः पिता । मया किंकिधनाथत्वे स्थापितो वानरान्वये ॥५४॥
विस्मृत्य सुकृतं कृत्यं स त्वं जनयितुः परं । कुल्ले प्रत्यवस्थानमिति साधनेन युज्यते ॥ ५५ ॥
पितुस्ते सदृशीं प्रीतिमधिकां वा करोम्यहं । अद्याप्येहि प्रणामं मे कुरु स्यातुं यथा सुखं ॥५६॥

स्वसारं च प्रपच्छेमां श्रीप्रभारुष्यां मया सह । संबंधं प्राप्य ते सर्वं भविष्यति सुखावहं ॥ ५७ ॥
 इत्युक्तं विमुखं ज्ञात्वा वालिं प्रणमनं प्रति । आननस्य विकारेण दूतः पुनरुदाहरत् ॥ ५८ ॥
 किमत्र बहुनोक्तेन कुरु शाखागुणश्रुतौ । मदीयं निश्चितं वाक्यमल्पलक्ष्मीविडम्बित ॥ ५९ ॥
 कुरु सज्जौ करं दातुमादातुं वा युधं करौ । गृहाण चापरं शीघ्रं ककुभां वा कदंबकं ॥ ६० ॥
 क्षिरो नमय चापं वा नयाज्ञां कर्णपूरतां । मौर्वी वा दुस्सहारावामात्मजीवितदायिनी ॥ ६१ ॥
 मत्पादजं रजो मूर्ध्नि शिरस्त्रमथवा कुरु । घटयांजलिमुद्दृत्य करिणां वा महाचयं ॥ ६२ ॥
 विभुं चेषु धरित्रीं वा भर्जकं वेत्रकुंतयोः । पश्य मेघिनखे वक्रमथवा खड्गदर्पणे ॥ ६३ ॥
 ततः परुषवाक्येन दूतस्योद्धृतमानसः । नाम्ना व्याघ्रविलंबीति बभाण भटसत्तमः ॥ ६४ ॥
 समस्तधरणीव्यापिपराक्रमगुणोदयः । वालिदेवो न किं यातः कर्णजाहं कुरक्षसः ॥ ६५ ॥
 यद्येवं भाषसे व्यक्तं गृहीतो वा ग्रहेण सः । त्वं तु स्वस्थः किमित्येवं दूताधम विकल्पसे ॥ ६६ ॥
 क्रोधमूर्च्छित इत्युक्त्वा दुःप्रेक्षः स्पष्ट्वेपथुः । गृहाण सायकं रुद्धो बलिनेति च चोदितः ॥ ६७ ॥
 किं दूतेन वराकेण हतेन प्रेषकारिणा । कुर्वत्येते हि नाथीयवचसः प्रतिशब्दकं ॥ ६८ ॥
 दशास्यस्यैव कर्तव्यं यदभिप्रायमाश्रितं । आयुर्नूनमिग्रत्तस्य कुरुते यत्कुमाषितं ॥ ६९ ॥

ततो भीती भृशं दूतो गत्वा वृत्तांतवेदनात् । दशास्यस्य परं क्रोधो चक्रे दुस्सहतेजसः ॥७०॥
 सैन्यावृतश्च सन्नह्य प्रस्थितस्त्वरया पुरं । परमाणुभिरारब्धः सहि दर्पमथैरिव ॥ ७१ ॥
 ततः परचलध्वानं श्रुत्वा व्योमपिधायिनं । निर्गतुं मानसं चक्रे वालिः संग्रामदक्षिणः ॥ ७२ ॥
 तावत्सागरवृद्ध्यादिमंत्रिभिर्नयशालिभिः । ज्वलत्क्रोधेन नीतोऽसाविति वागंबुभिः शमं ॥७३॥
 अकारणेन देवालं विग्रहेण क्षमां कुरु । अनेके हि क्षयं याताः स्वच्छंदं संयुगाग्रियाः ॥ ७४ ॥
 अर्ककीर्तिभुजाधारा रक्षमाणाः सुरैरपि । अष्टचंद्राः क्षयं प्राप्ता मेघस्वरशरोत्करैः ॥ ७५ ॥
 बहुसैन्यं दुरालोकमसिरत्नगदाधरं । अतुलां संशयतुलां ततो नारोदुमर्हसि ॥ ७६ ॥
 जगादेति ततो वालियुक्तं नात्मग्रंथसनं । तथापि परमार्थं वो मंत्रिणः कथयाम्यहं ॥ ७७ ॥
 -भ्रूलतात्क्षेपमात्रेण दशवक्त्रं ससैन्यकं । शक्तोऽस्मि कणशः कर्तुं वामपाणितलाहृतं ॥ ७८ ॥
 किं तर्हि दारुणं कृत्वा क्रोधाग्निं ज्वलितं मनः । कर्मणा येन लभ्यते भोगाः क्षणविनश्वराः॥७९॥
 प्राप्य तान्कदलीस्तंभनिस्सारान्मोहवाहिताः । पतंति नरके जीवा महादुःखमहाकुले ॥ ८० ॥
 हिंसित्वा जंतुसंघातं नितान्तं प्रियजीवितं । दुःखं कृतसुखाभिख्यं प्राप्यते तेन को गुणः ॥८१॥
 अरचदृघटीयंत्रसदृशाः प्राणधारिणः । शश्वद्भवमहाकूपे अमंत्यत्यंतदुःखिताः ॥ ८२ ॥

पादद्वयं ज्विनेद्राणां भवनिर्गमकारणं । प्रणस्य कथमन्यस्य क्रियते प्रणतिर्मया ॥ ८३ ॥
प्रबुद्धेन सता चेयं कृता संस्था मया पुरा । अन्यं न प्रणमामीति ज्विनपादाब्जयुग्मतः ॥ ८४ ॥
भगं करोमि नास्थाया न च प्राणिनिपातनं । शुक्लामि संगनिर्मुक्तां प्रव्रज्यां मुक्तिदायिनीं ॥ ८५ ॥
यौ करो वरनारीणां कृतौ स्तनतटोचितौ । भुजौ चालिंगिनौ चारुत्नकेयूरलक्षणौ ॥ ८६ ॥
अरातेर्यः प्रयुंक्ते तौ पुरुषोऽजलिबन्धने । ऐश्वर्यं कीदृशं तस्य जीवितं वा हतात्मनः ॥ ८७ ॥
इत्युक्त्वाहूय सुग्रीवसुवाच शृणु बालक । कुरु तस्य नमस्कारं मा वा राज्यप्रतिष्ठितः ॥ ८८ ॥
स्वसारं यच्छ मा वास्मै न ममानेन कारणं । एषोऽस्मि निर्गतोऽधैव पथ्यं यत्तव तत्कुरु ॥ ८९ ॥
इत्युक्त्वा निर्गतो गेहाढभूव च निरंबरः । पार्श्वे गगनचंद्रस्य गुरोर्गुणगरीयसः ॥ ९० ॥
परमार्थहितस्वांतः संप्राप्तपरमोदयः । एकभावरतो वीरः सम्यग्दर्शननिर्मलः ॥ ९१ ॥
सम्यग्ज्ञानाभियुक्तात्मा सम्यक्चारित्रतत्परः । अनुप्रेक्षाभिरात्मानं भावयन्मोहवर्जितः ॥ ९२ ॥
स्रक्ष्मासुमद्वियुक्तासु धर्मानुगुणभूमिषु । मुनिभिर्विमलाचारैः सेवितासु महात्मभिः ॥ ९३ ॥
विहरन् सर्वजीवानां दयमानः पिता यथा । बाह्येन तपसांतस्थं बद्धयन् संततं तपः ॥ ९४ ॥
आवासतां महर्द्धीनां परिप्राप्तः प्रशांतधीः । तपःश्रिया परिश्वक्तः परया कांतदर्शनः ॥ ९५ ॥

उच्चैरुच्चैर्गुणस्थानसोपानारोहणोद्यतः । भिन्नाध्यात्माखिलग्रंथग्रंथिग्रंथविवर्जितः ॥ ९६ ॥
 श्रुतेन सकलं पश्यन् कृत्याकृत्यं महागुणः । महासंवरसंपन्नः शातयन्कर्मसंतति ॥ ९७ ॥
 प्राणधारणमात्रार्थं भुंजानः सन्नदेशितं । धर्मार्थं धारयन्प्राणान् धर्मं मोक्षार्थमर्जयन् ॥ ९८ ॥
 आनंदं भव्यलोकस्य कुर्वन्नुत्तमविक्रमः । चरितेनोपमानत्वं जगामासौ तपस्विनां ॥ ९९ ॥
 दशग्रीवाय सुग्रीवो वित्तीर्य श्रीप्रभां सुखी । चकारानुमतस्तेन राज्यमागतमन्वयात् ॥ १०० ॥
 विद्याधरकुमार्यो या द्यावाभूमौ मनोहरा । दशाननः समस्तास्ता परिणिन्ये परिक्रमात् ॥ १०१ ॥
 नित्यालोकेश्च नगरे नित्यालोकस्य देहजां । श्रीदेवीलब्धजन्मानं नाम्ना रंभावलीं सुतां ॥ १०२ ॥
 उपयम्य पुरीं यातो निजां परमसंमदः । नमसा मुकुटन्यस्तरत्नरश्मिविराजितां ॥ १०३ ॥
 सहसा पुष्पकं स्तंभमारमानसचंचलं । मेरोरिव तटं प्राप्य सुमहद्भागुमंडलं ॥ १०४ ॥
 तस्योच्छिन्नगतेः शब्दभग्ने घंटादिजन्मनि । वैलक्ष्यादिव संजातं मौनं पिंडिततेजसः ॥ १०५ ॥
 भग्नप्रवृत्तिमालोक्य विमानं कैकसीसुतः । कः कोऽत्र भो इति क्षिप्रं बभाण क्रोधदीपितः ॥ १०६ ॥
 मारीचस्तत आचक्षौ सर्ववृत्तांतकोविदः । शृणु देवैष कैलाशे स्थितः प्रतिमया ह्युनिः ॥ १०७ ॥
 आदित्याभिमुखस्तस्य करानात्मकरैः किरन् । समे शिलातेले रत्नस्वंभाकारोऽवतिष्ठते ॥ १०८ ॥

कोऽप्ययं सुमहान्वीरः सुधोरं धारयंस्तपः । मुक्तिमाक्रांक्षति क्षिप्रं वृत्तांतोऽयमतोऽभवत् ॥ १०९ ॥
 निवर्तयाम्यतोदेशद्विमानं निविलंबितं । मुनेरस्य प्रभावेन यावन्नायाति खंडशः ॥ ११० ॥
 श्रुत्वा मारीचवचनमथ कैलाशभूधरं । ईक्षांचक्रे यमध्वंसः स्वपराक्रमगर्वितः ॥ १११ ॥
 नानाधातुसमाकीर्णं गणैर्युक्तं सहस्रशः । सुवर्णघटनारम्यं पदपंक्तिभिराचितं ॥ ११२ ॥
 प्रकृत्यनुगतैर्युक्तं विकारैः विलसंयुतं । स्वैर्बहुविधैः पूर्णं लब्धव्याकरणोपमं ॥ ११३ ॥
 तीक्ष्णैः शिखरसंघातैः खंडयंतमिवाधरं । उच्छर्पच्छीकरैः स्पष्टं हसंतमिव निश्चरैः ॥ ११४ ॥
 मकरंदसुरामत्तमधुव्रतपरैर्घृतं । शालौघवितताकाशं नानानोकहसंकुलं ॥ ११५ ॥
 सर्वतुजमनोहारिकुसुमादिभिराचितं । चरत्प्रमोदवत्सत्वसहस्रसदुपत्यकं ॥ ११६ ॥
 औषधत्रासदूरस्थव्यालजालसमाकुलं । मनोहरेण गंधेन दधतं यौवनं सदा ॥ ११७ ॥
 शिलाविस्तीर्णहृदयं स्थूलवृक्षमहाभुजं । गुहागंभीरवदनमपूर्वपुरुषाकृतिं ॥ ११८ ॥
 शरत्पयोधराकारतटसंघातसंकटं । क्षीरेणैव जगत्सर्वं क्षालयंतं करोत्कारैः ॥ ११९ ॥
 क्वचिद्विस्रब्धसंसुप्तमृगाधिपदरीमुखं । क्वचित्सुप्तशयुश्चासवाताधूर्णितपादपं ॥ १२० ॥
 क्वचित्परिसरत्क्रीडन् कुरंगककदंबकं । क्वचिन्मत्तद्विपत्रातकलिताधित्यकावनं ॥ १२१ ॥

क्वचित्पुलकित्कारं प्रसन्नप्रकराचितं । क्वचिद्वक्षसटाभारैरुद्धतैर्भीषणाकृति ॥ १२२ ॥
 क्वचित्पद्मवनेनैव युक्तं शाखामृगाननैः । क्वचित्खाद्गुकृतस्थंदिसालादिसुरभीकृतं ॥ १२३ ॥
 क्वचिद्विद्युच्छ्रुताश्लिष्टसंभवध्वनिंसतति । क्वचिद्विवाकाराकारशिखरद्योतितंबरं ॥ १२४ ॥
 पांडुकस्येव कुर्वाणं विजिगीषां क्वचिद्वनैः । सुरभिप्रसवोत्तुंगविस्तीर्णघनपादपैः ॥ १२५ ॥
 अवतीर्णश्च तत्रासावपश्यत्तं महासुनिं । ध्यानार्णवसमाविष्टं तेजसा बद्धमंडलं ॥ १२६ ॥
 आशाकीरकाराकारप्रलंबुजद्वयं । पन्नगाभ्यामिवाश्लिष्टं महाचंदनपादपं ॥ १२७ ॥
 आतापनशिलापीठमस्तकस्थं सुनिश्चलं । कुर्वाणं प्राणिविषयं संशयं प्राणधारिणं ॥ १२८ ॥
 ततो वालिरसात्रेष इति ज्ञात्वा दशाननः । अतीतं संस्मरन् वरं जज्वाल क्रोधवह्निना ॥ १२९ ॥
 बद्धा च भृकुटीं भीमां दृष्टोष्ठः प्रखरस्वरः । बभाण भासुराकारो सुनिभवं सुनिर्भयः ॥ १३० ॥
 अहो शोभनमारब्धं त्वया कर्तुमिदं तपः । यदद्याप्यभिमानेन विमानं स्तंभ्यते मम ॥ १३१ ॥
 क्व धर्मः क्व च संक्रोधो वृथा श्राम्यसि दुर्मते । इच्छस्येकत्वमाधातुममृतस्य विषस्य च ॥ १३२ ॥
 तस्मादपनयाम्येनं दर्पमद्य तवोद्धतं । कैलाशनगमुन्मूल्य क्षिपाम्यब्धौ समं त्वया ॥ १३३ ॥
 ततोऽसौ सर्वविद्याभिधर्याताभिस्तत्क्षणाद्भूतः । विकृत्य सुमहद्वृषं सुरेंद्र इव भीषणं ॥ १३४ ॥

परापुराणम् ।

महावायुवनेनाथ ध्वातं कृत्वा समंततः । प्रविष्टो घरणीं भित्त्वा पातालं पातकोद्यतः ॥ १३५ ॥
 आरभे च समुद्धतुं भुजैर्भूरिपराक्रमः । क्रोधप्रचंडरक्ताक्षो हुंकारमुखराननः ॥ १३६ ॥
 ततो विषकणक्षेपिलंबमानोरगाधरः । केसरिक्रमसंप्राप्तभ्रश्यन्मत्तमंतंगजः ॥ १३७ ॥
 संभ्रांतनिश्चलत्कर्णसारंगककदंबकः । स्फुटितोद्देशनिष्पीतत्रुटिताखिलनिर्झरः ॥ १३८ ॥
 पर्यस्यदुद्धतारावमहानोकहसंहतिः । स्फुटीकृतशिलाजालसंधिसत्त्वैः सदुश्चरः ॥ १३९ ॥
 पतद्विकटपाषाणरवापूरितविष्टपः । चलितश्चालयन्क्षोणीं भृशं कैलाशपर्वतः ॥ १४० ॥
 स्फुटितावनिर्पातांबुः प्राप शोषं नदीपतिः । ऊहुः स्वच्छतया भुक्त्वा विपरीतं समुद्रगाः १४१
 त्रस्ता व्यलोकयन्नाशाः प्रमथाः पृथुविस्मया । किं किमेतदहो हाहाहुंहीतिप्रसृतस्वराः ॥ १४२ ॥
 जह्रुररससो भीता लताप्रवरमंडपात् । वयसां निवहाः प्राप्ताः कृतकौलाहला नमः ॥ १४३ ॥
 पातालाद्दुत्थितैः क्रूररट्टहासैरनंतरैः । दशवक्त्रैः समं दिग्भिः पुस्फोटे च नभस्तलं ॥ १४४ ॥
 ततः संवर्तकाभिव्यवायुनेवाकुलीकृते । भुवने भगवान्वालिरवधिज्ञातराक्षसः ॥ १४५ ॥
 अग्राप्तः पीडनं स्वस्य धीरः कोपविवर्जितः । तथावस्थितसर्वांगश्चेतसीदं न्यवेशयत् ॥ १४६ ॥
 कारितं भरतेनेदं जिनायतनसुत्तमं । सर्वरत्नमयं तुंगं बहुरूपविराजितं ॥ १४७ ॥

प्रत्यहं भक्तिसंयुक्तैः कृतपूजं सुरासुरैः । मा विनाशि चलत्यस्मिन्पर्वते भिन्नपर्वणि ॥ १४८ ॥
 ध्यात्वेति चरणांगुष्ठपीडितं गिरिमस्तकं । चकार शोभनध्यानानाददुरीकृतचेतनः ॥ १४९ ॥
 भग्नमौलिशिरोगात्रनिविष्टधरणीधरः । निमजद्भूतलन्यस्तजानुनिभुम्रजंघकः ॥ १५० ॥
 सद्यः प्रगलितस्वेदधाराधौतरसातलः । बभूव संकुचद्गगत्रः कूर्माकारो द्रशाननः ॥ १५१ ॥
 रवं च सर्वयत्नेन कृत्वा रावितवान् जगत् । यतस्ततो गतः पश्चाद्रावणाख्यं समस्तगां ॥ १५२ ॥
 श्रुत्वा तं दीनमारावं स्वामिनः पूर्वमश्रुतं । विद्याधरत्रधूलोको विललाप समाकुलः ॥ १५३ ॥
 मूढाः सन्नद्धमारब्धाः संभ्रांताः सचिवा वृथा । पुनः पुनःस्खलद्वाचो गृहीतगलदायुधाः ॥ १५४ ॥
 मुनिवीर्यप्रभावेण सुदुन्दुभयोऽनदन् । पपात सुमनोवृष्टिः खमाच्छाद्य सषट्पदाः ॥ १५५ ॥
 नट्टतुर्गने क्रीडाशीला देवकुमारकाः । गीतध्वनिः सुरस्त्रीणां वंशानुगतमुद्ययौ ॥ १५६ ॥
 ततो मंदोदरी दीना ययाचेति मुनीश्वरं । प्रणम्य भर्तृभिक्षं मे प्रयच्छाद्भुतविक्रम ॥ १५७ ॥
 ततोऽनुकंपयांगुष्ठं महासुनिरशश्लथन् । रावणोऽपि विमुच्यद्रिक्लेशकांतारतो निरैत् ॥ १५८ ॥
 गत्वा च प्रणतिं कृत्वा क्षमयित्वा पुनः पुनः । योगेशं स्तोतुमारब्धः परिश्चाततपोबलः ॥ १५९ ॥
 जिनेन्द्रचरणौ मुक्त्वा करोमि न नमस्कृतिं । अन्यस्येति त्वयोक्तं यत्सामर्थ्यस्यास्य तत्कलं १६० ॥

पञ्चपुराणम् ।

अहो निश्चयसंपन्नं तपसस्ते महद्गलं । भगवन् ! येन शक्तोऽसि त्रैलोक्यं कर्तुमन्यथा ॥ १६१ ॥
 इंद्राणामपि सामर्थ्यमीदृशं नाथ नेक्ष्यते । यादृक् तपःसमृद्धानां पुनीनामल्पयत्नजं ॥ १६२ ॥
 अहो गुणा अहो रूपमहोकांतिरहो बलं । अहो दीप्तिरहो धैर्यमहो शीलमहो तपः ॥ १६३ ॥
 त्रैलोक्यादथ निःशेषं वस्त्वाहृत्य मनोहरं । कर्मभिः सुकृताधारं शरीरं तव निर्मितं ॥ १६४ ॥
 सामर्थ्येनामुना युक्तस्त्यक्तवानसि यत्क्षितिं । इदमत्यद्भुतं कर्म कृतं सुपुरुष त्वया ॥ १६५ ॥
 एवंविधस्य ते कर्तुं यदसाधु मयेप्सितं । तदशक्तस्य संजातं पापबंधाय केवलं ॥ १६६ ॥
 धिक् शरीरमिदं चेतो वचश्च मम पापिनः । वृत्तावभिमुखं जातं यदसत्यामलं पुरा ॥ १६७ ॥
 भवादृशां नूरत्नानां मद्दिधानां च दुर्विशां । अंतरं विगतद्वेष ! मेरुसर्षपयोरिव ॥ १६८ ॥
 मह्यं विपद्यमानाय दत्ताः प्राणास्त्वया मुने । अपकारिणि यस्येयं मतिस्तस्य किमुच्यतां ॥ १६९ ॥
 श्रृणोमि वेद्मि पश्यामि संसारं दुःखभावकं । पापस्तथापि निर्वेदं विषयेभ्यो न याम्यहं ॥ १७० ॥
 पुण्यवंतो महासत्त्वा मुक्तिलक्ष्मीसमीपगाः । तारुण्ये विषयान् त्यक्त्वा स्थिता ये मुक्तिवर्त्मनि ॥ १७१ ॥
 इति स्तुत्वा मुनिं भूयः प्रणम्य त्रिःप्रदक्षिणं । नितांतं स्वं च निर्दित्वा शूत्कारमुखराननः १७२ ॥
 उपकंठं मुनेश्चैत्यभवनं त्रपयान्वितः । विरक्तो विषयासंगे प्रविष्टः कैकसीसुतः ॥ १७३ ॥

अनादरेण विशिष्य चंद्रहासमसिं भुवि । आवृतो निजनारीभिश्चक्रे जिनवार्चनं ॥ १७४ ॥
 निष्कृष्य च स्नसातंत्री भुजे वीणामत्रीवहत् । भक्तिनिर्भरभावश्च जगौ स्तुतिशतैर्जिनं ॥ १७५ ॥
 नमस्ते देवदेवाय लोकालोकावलोकिने । तेजसातीतलोकाय कृतार्थाय महात्मने ॥ १७६ ॥
 त्रिलोककृतपूजाय नष्टमोहमहारये । बाणीगोचरतामुक्तगुणसंघातधारिणे ॥ १७७ ॥
 महैश्वर्यसमेताय विमुक्तपथदेशिने । सुखकाष्ठासमृद्धाय दूरीभूतकुवस्त्ववे ॥ १७८ ॥
 निश्चयसस्य भूतानां हेतवेऽभ्युदयस्य च । महाकल्याणमूलाय वेधसे सर्वकर्मणां ॥ १७९ ॥
 ध्याननिर्दग्धपापाय जन्मविध्वंसकारिणे । गुरवे गुल्लुक्ताय प्रणतायानतात्मने ॥ १८० ॥
 आद्यंतपरिसुक्ताय संतताद्यंतयोगिने । अज्ञातपरमार्थाय परमार्थावबोधिने ॥ १८१ ॥
 सर्वशून्यप्रतिज्ञाय सर्वास्तिक्योपदेशिने । सर्वक्षणिकपक्षाय कृत्स्ननित्यत्वदेशिने ॥ १८२ ॥
 पृथक्त्वैकत्ववादाय सर्वानेकांतदेशिने । जिनेश्वराय सर्वस्मै एकस्मै शिवदायिने ॥ १८३ ॥
 ऋषभाय नमो नित्यमजिताय नमोनमः । संभवाय नमो सक्तमभिनंदनरूढये ॥ १८४ ॥
 नमः सुमतेये पद्मप्रभाय सततं नमः । सुपार्श्वाय नमः शश्वन्नमध्वंद्रसमत्विषे ॥ १८५ ॥
 नमोस्तु पुष्पदंताय शीतलाय नमोनमः । श्रेयसे वासुपूज्याय नमो लब्धात्मतेजसे ॥ १८६ ॥

विमलाय नमस्त्रेधा नमोऽनंताय संततं । नमो धर्माय सौख्यानां नमो मूलाय द्वांतेये ॥१८७॥
नमः कुंथुजिनेद्राय नमोऽरस्वामिने सदा । नमो मल्लिमहेशाय नमः सुव्रतदायिने ॥ १८८ ॥
अन्येभ्यश्च भविष्यद्भूथो भूतेभ्यश्च सुमावतः । नमोऽस्तु जिननाथेभ्यः श्रवणेभ्यश्च सर्वदा ॥१८९॥
नमः सम्यक्त्वयुक्ताय ज्ञानार्थकांतनाशिने । दर्शनाय नमोऽजस्रं सिद्धेभ्योऽनारतं नमः ॥१९०॥
पवित्राण्यक्षराण्येव लंकास्वामिनि गायति । चलितं नागराजस्य विष्टरं धरणश्रुतेः ॥ १९१ ॥
ततोऽवधिकृतालोकस्तोषविस्तरितेक्षणः । स्फुरत्फणामणिच्छायादूरध्वस्ततमश्चयः ॥ १९२ ॥
स कलामलतारेश्चप्रसन्नमुखशोभितः । पातालादुद्ययौ क्षिप्रं नागराजः सुमानसः ॥ १९३ ॥
विधाय च नमस्कारं जिनेद्राणां विधानतः । पूजां च ध्यानसंजातसमस्तद्रव्यसंपदं ॥ १९४ ॥
जगाद रावणं साधो ! साधु गीतमिदं त्वया । जिनेद्रस्तुतिसंबद्धं रोमहर्षणकारणं ॥ १९५ ॥
पश्य तोषेण मे जातं पुलकं घनकर्कसं । पातालस्य यच्छांतिं नाद्यापि प्रतिपद्यते ॥ १९६ ॥
राक्षसेश्वर ! धन्योऽसि यस्तोषि जिनपुंगवान् । बलादाकृष्य भावेन त्वदीयेनाहमाहूतः ॥१९७॥
वरं वृणीष्व तुष्टोऽसि तव भक्त्या जिनान्प्रति । ददाम्यभीप्सितं वस्तु सद्यः कुनरदुर्लभं ॥१९८॥
ततः कैलाशकंपेन प्रोक्तोऽसौ विदितो मम । धरणो नागराजस्त्वं पृष्टस्तावन्निवेदय ॥ १९९ ॥

जिनवंदनया तुल्यं किमन्यद्विद्यते शुभं । वस्तु यत्प्रार्थयिष्येऽहं भवंतं दातुमुद्यतं ॥ २०० ॥
ततो निगदितं नागपतिना श्रृणु रावण ? । जिनेन्द्रवंदनातुल्यं कल्याणं नैव विद्यते ॥ २०१ ॥
ददाति परिनिर्वाणसुखं या समुपासिता । जिननत्या तथा तुल्यं न भूतं न भविष्यति ॥ २०२ ॥
ततो दशमुखेनोक्तं नास्ति चेज्जिनवंदनात् । अधिकं कित्तवतः प्राप्ते तस्मिन्याचे महामते ॥ २०३ ॥
उक्तं च नागपतिना सत्यमेतत्सुचेष्टितं । असाध्यं जिनभक्तैर्यत्साधु तन्नैव विद्यते ॥ २०४ ॥
त्वादृशा मादृशा ये च वासवाद्यैश्च सन्निभाः । संपद्यते सुखाधारा सर्वे ते जिनभक्तितः ॥ २०५ ॥
आस्तां तावदिदं स्वल्पं व्याधाति भवजं सुखं । मोक्षजं लभ्यते भक्त्या जिनानामुत्तमं सुखं २०६ ॥
नितान्तं यद्यपि त्यागी महाविनयसंगतः । वीर्यवानुत्तमैश्वर्यो भवान् गुणविभूषितः ॥ २०७ ॥
मद्दर्शनं तथाप्येतच्च माभूदनर्थकं । अमोघमिति याचेऽहं भवंतं ग्रहणं प्रति ॥ २०८ ॥
अमोघविजयानाम शक्तिं रूपविकारिणीं । विद्यां गृहाण लंकेश मावधीः प्रणयं मम ॥ २०९ ॥
एकया दशया कस्य कालो गच्छति सञ्जनः । विपदोऽन्तरा संपत् संपदोऽन्तरा विपत् ॥ २१० ॥
अतो विपदि जातायामासन्नायां कुतोऽपि ते । कुर्वती परसंवाधं पालिकेयं भविष्यति ॥ २११ ॥
आसतो मानुषास्तावद्विभ्यत्यस्याः सुरा अपि । बन्धिज्वालापरीतायाः शक्तेर्विपुलशक्तयः ॥ २१२ ॥

अशक्नुवंस्ततः कर्तुं प्रणयस्यास्य भाजनं । गृहीतृलाघवं लेभे कृच्छ्राकैलासकंपनः ॥ २१३ ॥
 कृत्वांजलि नमस्यां च संभाषितदशाननः । जगाम धरणःस्थानं निजं प्रकटसंमदः ॥ २१४ ॥
 मासमात्रं दशास्योऽपि स्थित्वा कैलाशमूर्धनि । प्रतिपत्य जिनं देशं प्रयावभिवांछितं ॥२१५॥
 विज्ञाय मनसः क्षोभादात्मानं बद्धदुष्कृतं । प्रायश्चित्तं गुरोर्देशं गत्वा वालिरशिश्चियत् ॥२१६॥
 निर्गतस्वातशल्यस्य बभूव सुखितः पुनः । वालिर्नियमनं कृत्वा यथा विष्णुर्महामुनिः ॥२१७॥
 चारित्राद्भुसितो धर्माद्नुग्रषणतः सदा । समितिभ्यः पराभूतेः परीषहगणस्य च ॥ २१८ ॥
 महासंवरमासाद्य कर्मापूर्वमनिर्जयन् । नाशयंस्तपसा चाचप्रातःकेवलसंगमं ॥ २१९ ॥
 कर्माष्टकविनिर्मुक्तो ययौ त्रैलोक्यमस्तकं । सुखं निरुपमं यस्मिन्नवसानविवर्जितं ॥ २२० ॥
 इन्द्रियाणां जये शक्तो यस्तेनास्मि पराजितः । इति विज्ञाय लंकेशः साधूनां प्रणतोऽभवत् २२१
 सम्यग्दर्शनसंपन्नो दृढभक्तिर्जिनेश्वरे । अवृत्तः परमैर्भोगैरतिष्ठत् स यथेप्सितं ॥ २२२ ॥

वाल्लिचेष्टितमिदं श्रृणोति यो । भावतत्परमतिः शुभो जनः ॥

नैष याति परतः पराभवं । प्राप्नुते च रविभासुरं पदं ॥ २२३ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते वालिनिर्वाणाभिधानं नाम नवमं पर्व ।

दशमं पर्व ।

एवं तावदिदं पर्वं तव श्रेणिक ! वेदितं । अतःपरं प्रवक्ष्यामि श्रुणु ते परमीहितं ॥ १ ॥
हुताशनशिखस्थासीत्सुता द्योतिःपुरे वरा । द्वीसंज्ञायां समुत्पन्ना योषिति स्त्रीगुणान्विता ॥ २ ॥
सुतारोति गता ख्यातिं शोभया सकलावनौ । पद्मवासं परित्यज्य लक्ष्मीरिव समागता ॥ ३ ॥
चक्रांकतनयोऽपश्यत्पर्यटन् स्वच्छयान्यदा । तां साहसगतिर्नाम्ना दुष्टानुमतिसंभवः ॥ ४ ॥
ततोऽसौ कामशल्येन शल्यितोऽत्यंतदुःखितः । सुतारां मनसा नित्यमुवाहोन्मचविभ्रमः ॥ ५ ॥
उपर्युपरि यातैश्च तां स दूतरयाचत । सुग्रीवोऽपि तथैवैतां याचतेस्म मनोहरां ॥ ६ ॥
द्वैधीभावमुपेतं हुताशनशिखेन च । पृष्टो मुनिर्महाज्ञानो निश्चयव्याकुलात्मना ॥ ७ ॥
युक्तं च मुनिचंद्रेण न साहसगतिंश्चिरं । जीविष्यति चिरायुस्तु सुग्रीवः परमोदयः ॥ ८ ॥
चक्रांकपक्षसंप्रीत्या हुताशस्तु विनिश्चयः । दीपौ वृषौ गर्जद्रौ च निमित्तमकरोद् दृढं ॥ ९ ॥
ततो मुनिगिरं ज्ञात्वा नियतामृतोपमां । सुग्रीवाय सुता दत्ता नीत्वा पित्रा समंगलं ॥ १० ॥
कृत्वा पाणिगृहीतां तां सुग्रीवः पुण्यसंचयः । इयाय कामविषयं सारवत्तं सुसंभवं ॥ ११ ॥

ततः क्रमात्तयोः पुत्रौ जातौ रूपमहोत्सवौ । ज्यायानंगोनुजस्तस्य प्रथितोऽगदसंज्ञया ॥ १२ ॥
 अद्यापि नैव निर्लेजश्चक्रांकस्य शरीरजः । परित्यजति तत्राशां धिक्मनोभवदूषितां ॥ १३ ॥
 दृष्यौ चेतसि कामाग्निदग्धो निस्सारमानसः । केनोपायेन तां कन्यां लप्स्ये निर्वृतिदायिनीं १४
 कदा नु वदनं तस्या शोभाजितनिशाकरं । भुंबिष्यामि स्फुरच्छोणच्छविच्छभरदच्छदं ॥ १५ ॥
 क्रीडिष्यामि कदा सार्धं तथा नंदनवक्षसि । कदा वाप्स्यामि तत्पीनस्तनस्पशंसुखोत्सवम् ॥ १६ ॥
 इत्यभिधावतस्तस्य तत्समागमकारणं । सस्मार श्रेष्ठुखीविद्यामाकृतेः परिवर्तिनीं ॥ १७ ॥
 हिमवंतं ततो गत्वा गुहामाश्रित्य दुर्गमां । आराधयितुमारेभे दुःखितं प्रियमित्रवत् ॥ १८ ॥
 अत्रांतरे विनिष्क्रांतो दिशो जेतुं दशाननः । बभ्राम धरणीं पश्यन् गिरिकांतारभूषितां ॥ १९ ॥
 जित्वा विद्याधराधीशान् द्वीपांतरगतान्वशी । भूयोऽन्ययोजयत्स्वेषु राष्ट्रेषु पृथुशासनः ॥ २० ॥
 वशीकृतेषु तस्यासीत् खगसिंहेषु मानसं । पुत्रेष्विव मेहेच्छा हि तुष्यंत्यानतिमात्रतः ॥ २१ ॥
 रक्षसामन्वये योभूद्योवा शाखापृगान्वये । उद्वलः खेचराधीशः सर्वं तं वशमानयत् ॥ २२ ॥
 महासाधनयुक्तस्य व्रजतोऽस्य विहायसा । वेगमारुतमप्यन्ये खेचराः सोढुमक्षमाः ॥ २३ ॥
 संख्याकारा सुवेलाश्च हेमापूर्णा सुयोधनाः । हंसद्वीपाः परिह्लादा इत्याद्या जनताधिपाः ॥ २४ ॥

गृहीतप्राभृताः गत्वा नेमुस्तं मूर्धपाणयः । आश्वासिताः सुवाणीभिस्तथावसितसंपदः ॥ २५ ॥
श्रिता येऽपि सुदुर्गाणि स्थानान्यंबरगाधिपाः । नमितास्तेऽपि तत्पादौ शोभनैः पूर्वकर्मभिः ॥
बलानां हि समस्तानां बलं कर्मकृतं परं । तस्योदये स कं जेतुं न समर्थो नरेश्वर ॥ २७ ॥
अर्थद्रजितये गंतुं प्रवृत्तेनामुना स्मृतः । स्वसात्यंतघनस्नेहात्पांरपर्याच्च तत्पतितः ॥ २८ ॥
प्रस्थितश्च स तं देशं श्रुतः स्वस्रा समुत्कया । प्राप्तः स्थितः समासन्ने देशे प्रीतिसमुत्कटः ॥ २९ ॥
ततश्चरमयामादौ क्षपायाः शयितः सुखं । कैकसेय्या परप्रीत्या बोधितः खरदूषणः ॥ ३० ॥
ततो निर्गत्य तेनासावलंकारोदयात्पुरात् । दशवक्त्रो महाभक्त्या पूजितः परमोत्सवैः ॥ ३१ ॥
रावणोऽपि स्वसुः प्रीत्या चक्रेऽस्य प्रतिपूजनं । प्रायो हि सोदरस्नेहात्परः स्नेहो न विद्यते ॥
चतुर्दशसहस्राणि कामरूपविकारिणां । दर्शितानि दशास्याय तेन व्योमविचारिणां ॥ ३३ ॥
दूषणाख्यश्च सेनायाः पतिरात्मसमःकृती । शूरो गुणसमाकृष्टसर्वसामंतमानसः ॥ ३४ ॥
एतैश्च प्रस्थितः साकं कृतसर्वास्त्रकौशलैः । आश्रुतो सुरसंघातैः पातालाचामरो यथा ॥ ३५ ॥
हिंडवो हैहि डोडिंभो विकटस्त्रिजटो हयः । माकोटस्त्रिजटहंकः किष्किधाधिपतिस्तथा ॥ ३६ ॥

१ उपचारैः परिप्राप्तो रत्नार्थादिभिरादरात्, पाठांतरमिदं ।

त्रिपुरो मलयो हेमपालकोलवसुंधराः । नानायानसमारूढा नानाशस्त्रविराजिताः ॥ ३७ ॥
एवमाद्यैः स्वगाधीशैरापुरे स निर्गतः । विद्युदिन्द्रधनुर्धुक्कैर्धनोद्यैः श्रावणो यथा ॥ ३८ ॥
सहस्रमधिकं जातं विहायस्तलचारिणां । अर्धौहिणीप्रमाणानां कैलाशोल्लासकारिणां ॥ ३९ ॥
अमराणां सहस्रेण प्रत्येकं कृतपालनैः । रत्नैरनुगतो नानागुणसंघातधारिभिः ॥ ४० ॥
चंद्ररश्मिचयाकारैश्चामरैरुपवीजितः । समुच्छ्रितश्चितच्छत्रश्चारुरूपमहाभुजः ॥ ४१ ॥
पुष्पकाग्रं समारूढो मंदरस्थिरविद्युतिः । तिग्मांशुमालिनो मार्गच्छादयन् यानसंपदा ॥ ४२ ॥
इंद्रध्वंसनमाधाय मानसे पुरुविक्रमः । प्रयाणकैरभिप्रेतैः प्रयातिस्म दशाननः ॥ ४३ ॥
नानारत्नकृतच्छायं चामरोर्मिसमाकुलं । तदंडमानसंघातं छत्रावर्तशताचितं ॥ ४४ ॥
वाज्रिमातंगपादातग्रहसंघातभीषणं । उल्लसच्छस्त्रकल्लोलमकरोत्स स्वमर्णवं ॥ ४५ ॥
तुंगैर्वहिणपिच्छौघशिरोभिर्भासुरैर्ध्वजैः । वज्रैरिव क्वचिद्व्याप्तं सुत्रामोपार्यनैनमः ॥ ४६ ॥
नानारत्नकृतोद्योतैस्तुंगशृंगविराजितैः । संचरन्पुरलोकात्तं विमाननिर्वहैः क्वचित् ॥ ४७ ॥
पृथ्व्या किं मगधाधीश गिरात्र परिकीर्णया । मन्ये तत्सैन्यमालोक्य विभियुस्त्रिदशा अपि ॥ ४८ ॥
इंद्रजिन्मेघवाहश्च कुंभकर्णो विभीषणः । खरदूषणनामा च निकुंभः कुंभसंज्ञकः ॥ ४९ ॥

एते चान्ये च बहवः स्वजना रणकोविदाः । सिद्धविद्यामहाभासः शस्त्रशास्त्रकृतश्रमाः ॥ ५० ॥
 महासाधनसंपन्ना द्वेषयंतः सुरश्रियं । अनुजगुरुरतिप्रीता रावणं पृथुकीर्तयः ॥ ५१ ॥
 ततो विध्यतिके तस्य जगामास्तं दिवाकरः । वैलक्ष्यादिव निच्छायो जितो रावणतेजसा ॥ ५२ ॥
 उचमार्गेण विंध्यस्य तेन सैन्यं निवेशितं विद्याबलसमुद्भूतैर्नानाकृतसमाश्रयं ॥ ५३ ॥
 प्रदीप इव चानीतः क्षपया तस्य भीतया । करदूरीकृतध्वांतपटलो रोहिणीपतिः ॥ ५४ ॥
 तारागणशिरःपुष्पा शशांकवदना निशा । प्राप्ता वरांगनेवैतं विमलांबरधारिणी ॥ ५५ ॥
 संकथाभिविचित्राभिव्योपारैश्च तथोचितैः । सुखेन रजनी नीता निद्रया च नमश्चरैः ॥ ५६ ॥
 ततः प्रभाततूर्येण मंगलैश्च प्रबोधितः । चकार रावणः कर्म सकलं तनुगोचरं ॥ ५७ ॥
 आत्वेव भुवनं सर्वमदृष्टान्यं समाश्रयं । पुनः शरणमायातो रावणं पद्मबांधवः ॥ ५८ ॥
 ततो नानाशकुंतौघैः कुर्वद्भिर्मधुरस्वरं । संभाषणमिवाभ्रष्टमर्यादां कुर्वतीममूं ॥ ५९ ॥
 ददर्श नर्मदा फेनपटलैः सस्मितामिव । शुद्धस्फटिकसंकाशसलिलां द्विपभूषितां ॥ ६० ॥
 तरंगभ्रूविलासाढ्यामावर्तोत्तमनाभिकां । विस्फुरच्छफरीनेत्रां पुलिनोरुक्कलत्रिकां ॥ ६१ ॥
 नानापुष्पसमाकीर्णां विमलोदकवाससं । वरांगनामिवालोक्य महाप्रीतिमुपागतः ॥ ६२ ॥

उग्रनक्रकुलाक्रांतां गंभीरां वेगिनीं क्वचिद् । क्वचिच्च प्रस्थितां मंदं क्वचिचकुंडलगामिनीं ॥६३॥
 नानाचेष्टितसंपूर्णां कौतुकव्याप्तमानसः । अवतीर्णः स तां भीमां रमणीयां च सादरः ॥ ६४ ॥
 माहिष्मतीपुरेशोऽथ बलेन प्रथितो भुवि । सहस्ररश्मिरप्येतामवतीर्णोऽन्यथा दिशा ॥ ६५ ॥
 सहस्ररश्मिरैव सत्यं परमसुंदरः । सहस्रं तस्य दाराणां यदत्यंतसुतेजसां ॥ ६६ ॥
 जलयंत्राणि चित्राणि कृतानि वरशिल्पिभिः । समाश्रित्य स रेमेऽस्यामद्भुतानां विधायकः ॥६७॥
 सागरस्थायि संरोद्धुमंभः शुक्तेनैर्वृतः । यंत्रसंवाहनाभिज्ञैः स्वेच्छयास्यां चचार सः ॥ ६८ ॥
 जले यंत्रप्रयोगेण क्षणेन विधृते सति । भ्रमंति पुलिने नार्यो नानाक्रीडनकोविदाः ॥ ६९ ॥
 कलत्रनिविडाश्छिष्टसुस्रक्ष्मविमलांशुकाः । बभूवुः सत्रपा दृष्ट्वा रमणेन वरांगनाः ॥ ७० ॥
 विगतालेखना काचित्कुचौ नखपदांकितौ । दर्शयंती चकारैर्या प्रतिपक्षस्य कामिनी ॥ ७१ ॥
 काचिद्दृश्यसमस्तांगा वरयोषित्त्रयावती । अभिप्रियं निचिक्षेप कराभ्यां जलमाकुला ॥ ७२ ॥
 प्रतिपक्षस्य दृष्टान्या जघने करजक्षतीः । लीलाकमलनालेन जघान प्रमदा प्रियं ॥ ७३ ॥
 काचित्कोपवती मौनं गृहीत्वा निश्चला स्थिता । पत्या पादप्रणामेन दयिता तोषमाहता ॥७४॥
 यावत्प्रसादयत्येकां तावदेत्य परा रुषं । यथाकथंचिदानिन्ये तोषं सर्वाः पुनर्नृपः ॥ ७५ ॥

दर्शनात्स्पर्शनात्कोपात् प्रसादाद्विविधोदितात् । प्रणामाद्धारिनिक्षेपादवतंसकताडनात् ॥ ७६ ॥
 वंचनादंशुकाक्षेपान्मेखलादामबंधनात् । पलायनान्महारावात्संपर्कोत्कुचकंपनात् ॥ ७७ ॥
 हासाद्भूषणनिक्षेपात्प्रेरणाद्भ्रूविलासतः । अंतर्द्धानात्समुद्भूतेरन्यसाच्च सुविभ्रमात् ॥ ७८ ॥
 रेमे बहुरसं तस्यां स मनोहरदर्शनः । आवृतो वरनारीभिर्देवीभिरिव वासवः ॥ ७९ ॥
 पतितान् सिकतापृष्ठे नालंकारान्पुनः स्त्रियः । आचकांक्षुर्महाचित्ता निर्माल्यस्रगुणानिव ॥ ८० ॥
 काचिच्चंदनलेपेन चकार धवलं जलं । अन्या कुंकुमंपकेन द्रुतचामीकरप्रभं ॥ ८१ ॥
 धौततांबूलरागाणामधराणां सुयोषितां । चक्षुषां व्यंजनानां च लक्ष्मीरभवदुत्तमा ॥ ८२ ॥
 पुनश्च यंत्रनिर्मुक्तं वारिमध्ये यथेप्सितं । रेमे समं वरस्त्रीभिर्नरेशस्तद्देहेतुभिः ॥ ८३ ॥
 क्रीडंतीभिर्जले स्त्रीभिर्भूषणानां वरो रवः । शकुंतेष्विव विन्यस्तः कूलकालचारिषु ॥ ८४ ॥
 रावणोऽपि सुखं स्नात्वा वसानो धौतवाससी । विधाय प्रयतो मूलं शुक्लकर्पटसंयुतं ॥ ८५ ॥
 निर्युक्तैः सर्वदा पुंभिरुत्थमानां प्रयत्नतः । प्रतिमामहर्तोरत्नहेमनिर्मितविग्रहां ॥ ८६ ॥
 तरंगिणीज्वे रम्ये पुलिने शुभ्रभासुरे । सिकतारचितोचुंगपीठबंधविराजिते ॥ ८७ ॥
 वैहूर्यदंडिकासक्तश्चुक्ताफलवितानके । सर्वोपकरणव्यग्रपरिवर्गसमावृते ॥ ८८ ॥

स्थापयित्वा घनामोदसमाकृष्टमधुव्रतैः । धूपैरालेपनैः पुष्पैर्मनांश्चैवहुभक्तिभिः ॥ ८९ ॥
विधाय महतीं पूजां सन्निविष्टः पुरोवनौ । सगर्भेवदनं चक्रे पूतैःस्तुत्यक्षरैश्चिरं ॥ ९० ॥
अकस्मादथ पूरेण हता पूजा समंततः । फेनबुद्बुदयुक्तेन कलुषेण तरस्विना ॥ ९१ ॥
ततो दशाननः क्षिप्रं गृहीत्वा प्रतियातनां । क्रुद्धो जगाद कित्वेतदिति विश्वायतामरं ॥ ९२ ॥
ततोऽनुसृत्य वेगेन नरैः प्रतितिनिवृत्त्य च । निवेदितमिदं नाथ कोप्ययं पुरुषो महान् ॥ ९३ ॥
मध्ये ललामनारीणां ललामपरमोदयः । दूरस्थेन नृलोकेन वेष्टितः खड्गधारिणा ॥ ९४ ॥
नानाकाराणि यंत्राणि बृंहति सुबहूनि च । विधंते तस्य नूनं तैः कृतमेतद्विचेष्टितं ॥ ९५ ॥
व्यत्रस्थामात्रकं तस्य पुरुषा इति नो मतिः । अवष्टंभस्तु यस्तस्य स एवान्यस्य दुस्सहः ॥ ९६ ॥
वार्तया श्रूयते कोऽपि शक्तः स्वर्गे तथा गिरौ । अयं तु वीक्षितोऽस्माभिः शुनासीरः समक्षतः ९७
श्रुत्वा संकुचितभ्रूश्च रवं सुरजसंभवं । वीणावंशादिभिर्युक्तं जयशब्दविमिश्रितं ॥ ९८ ॥
गजवाजिनराणां च ध्वनिमाज्ञापयन्नुपान् । त्वरितं गृह्यतामेष दुरात्मेति दशाननः ॥ ९९ ॥
दत्त्वा चाज्ञां पुनश्चक्रे पूजां रोघसि सत्तमां । रत्नकांचननिर्माणैः पुष्पैर्जिनवराकृतौ ॥ १०० ॥
श्लेषामिव दशास्याज्ञां कृत्वा शिरसि संभ्रमात् । अभ्यमित्रं सुसन्नद्धाः प्रसन्नव्योमगाधिपाः १०१

दृष्ट्वा परबलं प्राप्तं सहस्रकिरणः क्षणात् । शुब्धो दत्त्वाभयं स्त्रीणां निर्जगाम जलाशयात् ॥१०२॥
 ततः कलकलं श्रुत्वा विदित्वा च नरौषतः । सन्नद्य निर्ययुर्बीरा माहिष्मत्या संसंभ्रमं ॥ १०३ ॥
 मज्जबाजिसमारूढाः पादातेन समानृता । रथारूढाश्च सामंता विविधाशुभध्मस्त्रिणः ॥ १०४ ॥
 -सहस्रकिरणं प्राप्ता नितान्तमनुरागिणः । ऋतवः क्रमनिर्मुक्ताः सम्मेदमिव पर्वतं ॥ १०५ ॥
 आपतन्तीं ततो दृष्ट्वा विद्याधरवररुथिनीं । सहस्ररश्मिसामंतास्त्यक्त्वा जीवितलोभितां ॥१०६॥
 विरचटय धनव्यूहमन्योन्यं पालनोद्यताः । विनापि भर्तृवाक्येन सोत्साहा योद्धुमुत्थिताः ॥१०७॥
 बले च राक्षसेशस्य रणं कर्तुं समुद्यते । विचेरुं वरे वाचः सुराणामिति सत्त्वराः ॥ १०८ ॥
 -अहो महानयं वीरैरन्यायः कर्तुमीप्सितः । भूगोचरैः समं योद्धुमुद्यता यन्नभश्चराः ॥ १०९ ॥
 अभी भूगोचराः स्वल्पा वराका ऋजुचेतसः । विद्यामायाकृतोऽप्यंतं बहवश्च नभश्चराः ॥११०॥
 इति श्रुत्वाथ स्वे शब्दं पुनरुक्तं समाकुलं । त्रपायुक्ता भुवं याताः खेचराः साधुवृचयः ॥१११॥
 अस्त्रिवाणिगदाप्राप्तैरथ जञ्जुः परस्परं । तुल्यप्रतिभटारब्धे रणे रावणमनवाः ॥ ११२ ॥
 रथिणो रथिभिः सार्धं तुरंगास्तुरगैरमा । साकं गर्जैर्गजा सत्रा पादातं च पदातिभिः ॥ ११३ ॥
 न्यस्येव बोद्धुमारब्धाः क्रमानीतपराजयाः । शस्त्रसंपातनिश्शेषसमुत्थापितवहयः ॥ ११४ ॥

मंगसम्भं ततः सैन्यं निजं वीक्ष्य परं द्रुतं । सहस्ररश्मिरारूढ रथमुञ्चंसमागतः ॥ ११५ ॥
 किरीटी कवची चापि तेजो विभ्रदनुत्तमं । विद्याधरबलं दृष्ट्वा स न विभ्ये मनागपि ॥ ११६ ॥
 स्वामिनाधिष्ठिताः संतस्ततः प्रत्यागतौजसः । उद्भूर्णविस्फुरच्छत्रा विस्मृतक्षतवेदनाः ॥ ११७ ॥
 प्रविष्टाः रक्षसां सैन्यं रणशौडा महीचराः । स्तंवेरमा इवोद्भूतमदा गंभीरमर्णवं ॥ ११८ ॥
 ततः सहस्रकिरणो विभ्राणः कोपमुत्तं । परांश्चिक्षेप चाणोर्धैधनानिव सदागतिः ॥ ११९ ॥
 प्रतीहारेण चारुव्यातामिति कैलाशकंपिने । देव पश्य नरेन्द्रेण केनाप्येतेन ते बलं ॥ १२० ॥
 धानुष्केन रथस्थेन पश्यता तृणवज्जगत् । योजनं यावदध्वानं शरौर्धैरपसारितं ॥ १२१ ॥
 ततोऽभिमुखमायातं तमालोक्य यमार्दनः । आरूढ त्रिजगद्भूषनामानं मत्तवारणं ॥ १२२ ॥
 परैरालौकिको भीतैर्वियुक्तशरसंहतिः । सहस्रकिरणं चक्रे विरथं दुस्सहद्युतिः ॥ १२३ ॥
 ततः सहस्रकिरणः समारूढ द्विपोत्तमं । अभीयाय पुनः क्रुद्धस्तरसा राक्षसाधिपं ॥ १२४ ॥
 सहस्ररश्मिना मुक्ता वाणाः निर्भिद्य कंकटं । अंगानि दशवक्त्रस्य विभिदुर्निशिताननाः ॥ १२५ ॥
 रत्नश्रवःसुतेनास्तान्वाणानाकृष्य देहतः । सहस्रकिरणो हासं कृन्वेत्यवददुत्तं ॥ १२६ ॥
 अहो रावण धानुष्को महानसि कुतस्तव । उपदेशोऽयमायाता गुरोः परमकौशलात् ॥ १२७ ॥

वत्स ! तावद्धनुर्वेदमधीष्य कुरु च श्रमं । ततो मया समं युद्धं करिष्यसि नयोज्यतः ॥ १२८ ॥
 ततः पल्लवाक्येन प्राप्तः संरंभमुत्तमं । विभेद यक्षमर्दस्तं कुंतेनालिकपटके ॥ १२९ ॥
 गलडुधिरधारोसौ घूर्णमाननिरीक्षणः । मोहं गत्वा समास्वस्थो यावद्रुहति सायकं ॥ १३० ॥
 तावदुत्पत्य वेगेन तमष्टापदकंपनः । अनुञ्जितमहो धैर्यं जीवग्राहं गृहीतवान् ॥ १३१ ॥
 नीतः स्वनिलयं बद्धा खर्गैर्दृष्टः सविस्मयैः । यदि नामोत्पतेत्सोपि केन गृह्येत जंतुना ॥ १३२ ॥
 सहस्ररश्मिवृत्तादिब नीतिपुपागतः । सहस्ररश्मिर्दस्तं संघ्याप्राकारवेष्टितः ॥ १३३ ॥
 दशवक्त्रविमुक्तेन कोपेनेव च भूरिणा । तमसा पिहितो लोकः सदसत्समताकृता ॥ १३४ ॥
 ततो रणादिव प्राप्तमत्यंतविमलं यशः । शशांकं विबुधोतं तमोहरणपंडितं ॥ १३५ ॥
 ब्रणभंगविधानेन भटानां वीर्यवर्णनैः । गवेषणैश्च भिन्नानां निद्रया चाक्षतात्मनां ॥ १३६ ॥
 गता राक्षससैन्यस्य रजनी सा यथायथं । विबुद्धश्च दशग्रीवः प्रभाताहृततूर्यतः ॥ १३७ ॥
 ततो वार्तामित्रं ज्ञातुं दशवक्त्रस्य भास्करः । विभ्राणं परसं रागं कंपमानः समागतः ॥ १३८ ॥
 शतबाहुरथ श्रुत्वा सुतं बद्धं निरंबरः । जंघाचारणलब्धीशो महाबाहुर्महातपाः ॥ १३९ ॥
 रजनीपत्तिवत्कांतो दीप्तस्तिग्ममरीचिवत् । मेरुवत्स्थैर्यसंपन्नो धीरो रत्नालयो यथा ॥ १४० ॥

कृतप्रयंगकर्माणं सभामध्ये सुखस्थितं । प्रशान्तमानसः प्राप रावणं लोकवत्सलः ॥ १४१ ॥
 दूरादेव ततो दृष्ट्वा मुनिं कैलाशकंपनः । अभ्युतस्थौ प्रणामं च चक्रे भूमिस्थमस्तकः ॥ १४२ ॥
 वरासनोपविष्टे च यतौ भूमावुपविशत् । करद्वयं समासाद्य विनयानतविग्रहः ॥ १४३ ॥
 जगाद् धेति भगवन् ! कृतकृत्यस्य विद्यते । न तवागमने हेतुर्विहाय मम पावनं ॥ १४४ ॥
 ततः प्रशंसनं कृत्वा कुलवीर्यविभूतिभिः । क्षरन्निवामृतं वाचा जगादेति दिग्बरः ॥ १४५ ॥
 आयुष्मभिमस्त्येव शुभसंकल्पतस्तव । नांतरीयकमेतत्तु वदामि यदिदं शृणु ॥ १४६ ॥
 पराभिमवमात्रेण क्षत्रियाणां कृतार्थता । यतः सहस्रकिरणं ततो मुंच ममोगजं ॥ १४७ ॥
 संप्रधार्य ततः सार्धमिगितैरेव मंत्रिभिः । उवाच कैकसीपुत्रः प्रणतो मुनिपुंगवं ॥ १४८ ॥
 विह्वलयामि नाथाहं प्रस्थितः खेचराधिपं । वशीकुरु श्रियामत्तं कृतास्मत्पूर्वजागसे ॥ १४९ ॥
 तत्र जाते हि रेवायां रम्यायां जिनपूजनं । मया तटस्थचक्रेण कृतं विमलसैकते ॥ १५० ॥
 महोपकरणैश्चासौ नीता पूजा सुरंहसा । सहसा पयसा यंत्ररचितेनास्य भोगिनः ॥ १५१ ॥
 ततो मया जिनेन्द्रार्चाञ्चंसोद्भूतमहारुषा । कृतं कर्मेदमर्थेन न विना द्वेषिण मानवान् ॥ १५२ ॥
 नचानेनोदितं मह्यं संप्राप्ताय प्रमादिना । यथा ज्ञातं मया नेदं क्षम्यतामिति मानिना ॥ १५३ ॥

भूचरान्मानुषाञ्जेतुं यो न शक्तः स खेचरान् । कथं जेष्यामि विद्यामिः कृततानाविचेष्टितान् ॥
 वशीकरोम्यतस्तावद्भूचरान्मानुशास्त्रिनः । ततो विद्याधराधीशं सोपानक्रमयोगतः ॥ १५५ ॥
 ततो वशीकृतस्यास्य मुक्तिन्यायैव किं पुनः । भवत्स्वाहां प्रयच्छत्सु पुण्यवद्व्यसूतिषु ॥ १५६ ॥
 अर्थेन्द्रजिदुवाचेदं साधु देवेन भाषितं । को वा नपबिदं नार्थं सुक्त्वा जानाति भाषितुं ॥ १५७ ॥
 ततो दृशद्युस्त्रादिष्टो मारीचोऽग्निर्कृतैर्बैरैः । आनाययस्सहस्रांशुं नप्रसायकपाणिभिः ॥ १५८ ॥
 तातस्य चरणौ नत्वा भूमौ चासाधुपाविशत् । सम्मान्य च दद्यास्येन विरोषेणेति भाषितः १५९
 अथप्रभृति मे भ्राता तुरीयस्त्वं महाबलः । जेष्यामि भवता साकं कृताखंडलविभ्रवं ॥ १६० ॥
 स्वयंप्रभां च ते दास्ये मंदोदर्याः कनीयसी । कृतं यद्भवता तच्च प्रमाणं मे वराकृते ॥ १६१ ॥
 सहस्ररश्मिरूचे च धिङ् मे राज्यमशाश्वतं । आपातमान्नरम्यांश्च विषयान् दुःखभूयसः ॥ १६२ ॥
 स्वर्गे धिग् द्युतियोगेन धिर्देहं दुःखभाजनं । धिङ् मां वंचितमत्यंतं चिरकालं कुकर्मभिः १६३
 तत्करोमि पुनर्येन न पतामिभवार्णवे । गतिष्वंत्यंतदुःखासु निर्विण्णः पर्यटन्नहं ॥ १६४ ॥
 उवाचेति दशास्यश्च ननु प्रवयसां नृणां । प्रव्रज्यां शोभते भद्रः ! त्वं च प्रत्यग्रयौवनः ॥ १६५ ॥
 स्रष्ट्वाङ्गुलाचेति नैव मृत्युर्विवेकवान् । शरदूधन इनाकस्माद्देहो नाशं प्रपद्यते ॥ १६६ ॥

यदि नाम भवेत्सारः कश्चिद्भोगेषु रावण । ततो नैव नमे त्यक्तास्तेस्युरुत्तमबुद्धिना ॥ १६७ ॥
 इत्युक्त्वा तनये न्यस्य राज्यं परमनिश्चयः । क्षमितो दशवक्त्रेण प्रात्रजत्पितुरंतिके ॥ १६८ ॥
 तेन चाभिहितः पूर्वमयोध्यायाः पतिः सुहृत् । अनरण्योऽनगारत्वं प्रपत्स्येहं यदा तदा ॥ १६९ ॥
 तुभ्यं वेदयितास्मीति तथायं तेन भाषितः । ज्ञापनार्थमतोऽनेन तस्मै संप्रेषिता नराः ॥ १७० ॥
 ततोऽसौ कथिते पुंभिः श्रुत्वा वाष्पाकुलेक्षणः । विललाप चिरं स्मृत्वा गुणास्तस्य महात्मनः ॥
 विषादे च गते मांघ्रमित्युवाच महाबुधः । बंधुस्तस्य समायातो रिपुवेषेण रावणः ॥ १७२ ॥
 ऐश्वर्यपंजरांतस्थो विषयैर्माहितश्चिरं । येनास्थं तानुकूलेन नरपक्षी विमोचितः ॥ १७३ ॥
 माहिष्मतीपतिर्धन्यः सांप्रतं यो भवार्णवं । तितीर्षति यमञ्चंसबोधपोत समाश्रितः ॥ १७४ ॥
 कृतार्थः सांप्रतं जातो यदंतेऽत्यंतदुःखदं । पापं राज्याख्यमुज्जित्वा व्रतं जैनेश्वरं श्रितः ॥ १७५ ॥
 अभिनंदेति संविद्यः क्षिप्त्वा लक्ष्मीं शरीरजे । सुतेन ज्यायसा साकमनरण्योऽभवन्मुनिः ॥ १७६ ॥

येन केनचिदुदात्तकर्मणा कारणेन रिपुणेतरेण वा ॥

निर्मितेन समवाप्यते मतिः श्रेयसी न तु विकृष्टकर्मणा ॥ १७७ ॥

यः प्रयोजयति मानसं शुभे यस्य तस्य परमः स बांधवः ॥

भोगवस्तुनि तु यस्य मानसं यः करोति परमारिरस्य सः ॥ १७८ ॥

भावयन्ति सहस्रदीधिति योऽनरण्यनृपति शृणोति च ॥

संयतं श्रवणशीलसंपदा स व्रजत्यमलतां यथा रविः ॥ १७९ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते दशप्रवीवप्रस्थाने सहस्ररश्म्यनरण्यश्रामण्याभिधानं नाम दशमं पर्व ।

एकादशं पर्व ।

अथ कैलाशसंक्षोभो यान्यान्मानवतो नृपान् । शृणोति धरणीयातातास्तान्सर्वाननीनमत् ॥१॥

वशीकृतैश्च सन्मानं प्रापितैर्विष्टितो नृपैः । पश्यन् स्फीतपुरासुर्वी स्रभूमश्चक्रवद्यथा ॥ २ ॥

नानादेशसद्युत्पन्नैर्नानाकारैर्नैर्वृतः । नानाभूषार्धैर्नानाभाषैर्विविधवाहनैः ॥ ३ ॥

कारयन् शीर्णचैत्यानां संस्कारान् परमां तथा । पूजां देवाधिदेवानां जिनेन्द्राणां सुमावृतां ॥४॥

ध्वंसयन् जिनविद्वेषकारिणः खलमानवान् । दुर्विधान् करुणायुक्तो धनेन परिपूरयन् ॥ ५ ॥

सस्यग्दर्शनसंशुद्धान्वत्सलः पूजयञ्जानान् । प्रणमन्-श्रमणान् भक्त्या रूपमात्रश्रितानपि ॥ ६ ॥

उदीचि प्रस्थितः काष्ठो प्रतापं दुस्सहं किरन् । यथोत्तरायणे भानुः पुण्यकर्मानुभावतः ॥ ७ ॥
 बलवर्षथ भुवस्तेन राजा राजपुराधिपः । अभिमानं परं विभ्रस्पृश्रणत्विवर्जितः ॥ ८ ॥
 ब्रह्मन्वनः धृतिदुश्चेता लौकिकोन्मार्गमोहितः । ग्रसिष्टः प्राणिविच्यंसं यज्ञदीक्षाख्यपातकं ॥ ९ ॥
 अथ यज्ञध्वनिं श्रुत्वा श्रेणिको गणपालिनं । इत्यपृच्छद्विभो ! तावदास्तां सन्नपङ्कीर्तनं ॥ १० ॥
 उत्प्रसिं भगवन्नस्य यज्ञस्येच्छामि त्रेदितुं । प्रष्टुचो दारुणो यस्मिन् जना जंहुविनाशने ॥ ११ ॥
 उवाच च गणाधीशः शृणु श्रेणिक ! शोभनं । भवता पृष्टमेतेन बहवो मोहिता जनाः ॥ १२ ॥
 विनीतायां महानासीदिक्ष्वाकुलभूषणः । यथातिर्नाम राजास्य सुरकांतेति भामिनी ॥ १३ ॥
 वसुर्नामाभवत्तस्य गुरुर्योग्यः सचापितः । नाम्ना क्षीरकदंबस्य यस्य स्वस्तिमती प्रिया ॥ १४ ॥
 अन्यद्दारण्यकं शास्त्रं सर्वशास्त्रविशारदं । अध्यापयत्यसौ शिष्याभारदादीन्बर्नातरे ॥ १५ ॥
 अथ चारणसाधूनां प्रथितानां विहायसा । एकेन ग्रविना प्रोक्तसेवं कारुण्यकीरणा ॥ १६ ॥
 चतुर्णां प्राणिनामेषामेको नरकभागिति । श्रुत्वा क्षीरकदंबस्तद्वचो भीतोऽभवद्भृशं ॥ १७ ॥
 ततोऽतेवासिनस्तेन श्रेयिताः स्वस्वमालयं । ययुस्तुष्टा यथा वत्सा मुक्ता दामकबंधनान् ॥ १८ ॥
 स्वस्तिमत्पथ पप्रच्छ पुत्रं पर्वतसंज्ञकं । क तवासौ पिता पुत्र ? येनैकाकी त्वमागतः ॥ १९ ॥

पश्चादेभीषि तेनोक्तामिति तस्यै जगाद सः । तदागमं च कश्चित्थास्तस्या यातमहः क्षयं ॥२०॥
 नायातः स दिनांतेऽपि यदा तिमिरगह्वरे । तदा शोकभराक्रांता पतितासौ महीतले ॥ २१ ॥
 चक्रवाकीव दुःखार्ता विलापं चाकरोदिति । हा हत्वा मंदभागास्मि प्राणानां स्वायिनोऽभिवा ॥
 पापेन केनाचिन्मृत्युं क्रिमसौ प्रापितो भवेत् । किंवा देशांतरं यातः कांतः केनपि हेतुना ॥२२॥
 सर्वशास्त्रार्थकुशलः किंवा वैराग्यसाश्रितः । सर्वसंगान्परित्यज्य प्रव्रज्यां समश्निश्रयत् ॥ २४ ॥
 विलापमिति कुर्वत्यास्तस्या सा रजती गता । अन्वेष्ट पितरं चादावहः पर्वतको गतः ॥ २५ ॥
 दृष्ट्वा सरित्तटोद्याने दिनैः कैश्चिद्गुरुं मृत्नि । गुरोः संघसमेतस्य समीपे विनयस्थितं ॥ २६ ॥
 आरादेव निवृत्त्याख्यन्मातरं च पिता मम । विप्रलब्धोऽभवन्नम्रः श्रमणैस्तत्परापणैः ॥ २७ ॥
 वतोनिश्रयविज्ञाततदसंगमदुःखिता । कराभ्यां भृशमाद्याना स्तनावरुदत्स्वनं ॥ २८ ॥
 नारदस्त्वमथ श्रुत्वा वृत्तातं धर्मवत्सलः । दृष्टुमागादुपाध्यायीं क्षणं शोकसमाकुलः ॥ २९ ॥
 तं दृष्ट्वा सुतरो चक्रे स्तनताडनरोदनं । निसर्गीयं यदाऽप्यस्य पुरः शोको विवर्धते ॥ ३० ॥
 जगाद नारदो मातः ! किं शोकं कुरुषे वृथा । कृते शोकेऽधुना, नाऽसावागच्छति विशुद्धधीः ॥
 कर्मणानुसृष्टहीतोसौ चारुणा चारुचेष्टितः जीवितं चंचलं ज्ञात्वा यस्तपः कर्तुमुद्यतः ॥ ३३ ॥

तनुतां बोध्यमानायाः शोकस्तस्या गतः क्रमात् । द्विषतीव स्तुवाना च भर्तारं सा स्थिता गृहे ३३
एतस्मादेव चोदंताद्ययातिस्तत्त्वकोविदः । राज्यभारं वसोन्यस्य बभूव श्रमणो महान् ॥ ३४ ॥
सुप्रतिष्ठोऽभवद्राजा पृथिव्यां प्रथितो वसुः । नमःस्फटिकविस्तीर्णशिलास्थहरिविष्टरः ॥ ३५ ॥
समं पर्वतकेनाथ नारदस्यान्यदाऽभवत् । कथयं शास्रतत्त्वार्थनिरूपणपरायणा ॥ ३६ ॥
जगाद नारदो दृष्ट्वा सर्वज्ञैः सर्वदर्शिभिः । द्विविधो विहितो धर्मः स्रक्ष्मो दारविशेषतः ॥ ३७ ॥
हिंसया अनृतात्स्तेया दारसंगात्परिग्रहात् । विरतेर्व्रतमुद्दिष्टं भावनाभिः समन्वितं ॥ ३८ ॥
विरतिं सर्वतः कर्तुं ये शक्तास्ते महाव्रतं । सेवतेऽणुव्रतं शेषा जंतवो गृहमाश्रिताः ॥ ३९ ॥
संविभागो तिथीनां च तेषामुक्तो जिनाधिपैः । यज्ञाख्यावस्थितास्तस्मिन् भेदैः पात्रादिभिर्युतैः
अर्जैर्यष्टव्यमित्यस्य वाक्यस्यार्थो दयापेरैः । अयं मुनिभिराख्यातो ग्रंथार्थं ग्रंथिभेदिभिः ॥ ४१ ॥
अजास्ते जायते येषां नांकुर सति कारणे । सस्यानां यजनं कार्यमेतैरिति विनिश्चयः ॥ ४२ ॥
अजा पशव उद्दिष्टा इति पर्वतकोऽवदत् । तेषामालंभनं कार्यं सच यागो विधीयते ॥ ४३ ॥
नारदः कुपितोऽवोचत्ततः पर्वतकं खलं । मैवं वोचः पतस्येवं नरके घोरवेदने ॥ ४४ ॥
प्रतिष्ठा चाकरोदेवमावयोर्योवसीदति । वसुं प्राश्रिकमासाद्य तस्य जिह्वा निहंत्यते ॥ ४५ ॥

अतिक्रांता वसुं दृष्टं वेलाद्य श्वो विनिश्चयः । भवितेत्यभिधायगातात्पर्वतो मातुरंतिकं ॥ ४६ ॥
 तस्यै चाकथयन्मूलं कलहस्याभिमानवान् । ततो जगाद सा पुत्र ! त्वया निगदितं मृषा ॥४७॥
 कुर्वतोऽनेकशो व्याख्या मया तव पितुः श्रुतं । अजाः किलाभिधीयंते ब्रीहयो ये प्ररोहकाः ४८
 देशांतरं प्रयातेन मांसभक्षणकारिणा । मानाच्च वितथं प्रोक्तं तवेदं दुःस्वकारणं ॥ ४९ ॥
 रसनाच्छेदनं पुत्र नियतं ते भविष्यति । अपुण्या किं करिष्यामि पतिपुत्रविवर्जिता ॥ ५० ॥
 सस्मार पुरा प्रोक्तां वसुना गुरुदक्षिणां । न्यायभृतां गता चाशु वसोरंतिकमाकुला ॥ ५१ ॥
 उपाध्यायीति चोदारमादरं विदधे वसुः । प्रणम्य च सुखासीनां पप्रच्छ रचितांजलिः ॥ ५२ ॥
 उपाध्यायीति यच्छाज्ञामायाता येन हेतुना । सर्वं संपादयाम्याशु दुःखितेव च दृश्यते ॥ ५३ ॥
 उवाच स्वस्तिमत्येवं नित्यं पुत्रास्मि दुःखिता । प्राणनाथपरित्यक्ता का वा स्त्री सुखमृच्छति ५४
 संबंधो द्विविधो यौनः शास्त्रीपश्च तयोः परं । शास्त्रीयमेव मन्येहमयं मलविवर्जितः ॥ ५५ ॥
 अतो नाथस्य मे शिष्यः पुत्र एव भवानपि । पश्यंतो भवतो लक्ष्मीं करोमि धृतिमात्मन ॥५६॥
 दक्षिणां च गृहीष्यामि पुरा प्रोक्तं च या सुत ! मया चोक्तं गृहीष्यामि कालेन्यऽस्मिन्निति स्मर ॥
 सत्यं वदति राजानः पृथिवीपालनोद्यताः । ऋषयस्नेहि भाष्यंते ये स्थिता जंतुपालने ॥ ५८ ॥

सत्येव श्रावितः सत्त्वं मह्यं तां च्छ दक्षिणां । इत्युक्तश्चावदद्राजा विनयानतमस्तकः ॥ ५९ ॥
अंब ! ते वचनादद्य करोम्यथ जुगुप्सितं । वद यत्ते स्थितं चित्ते मा कृथा मतिमन्यथा ॥ ६० ॥
त्रभुदंतं ततोऽशेषं निवेद्यास्मै जगाद सा । पुत्रस्यानृतमप्येतदनुमान्यं त्वया मम ॥ ६१ ॥
जानतापि ततो राज्ञा नीतेन स्थिरतां पुनः । मूढसत्यशुहीतेन प्रतिपन्नं तयोदितं ॥ ६२ ॥
पुनरुक्तं त्रिभं भूरि भाषित्वाशीः पुरस्सरं । आनच्छे निलयं तुष्टा भृशं स्वस्तिमती ततः ॥ ६३ ॥
अथान्यस्य दिनस्यादौ गतौ नारदपर्वतौ । समीपं क्षितिपालस्य कुतूहलजनावृतौ ॥ ६४ ॥
चतुर्विधो जनपदो नानाप्रकृतयस्तथा । सामंता मंत्रिणश्चाशु विविशुर्जल्पमंडलं ॥ ६५ ॥
ततस्तयोः सतां मध्ये विवादः सुमहानभूत् । ब्रीहयोऽजा विबीजा ये पशवश्चेति वस्तुनि ॥ ६६ ॥
ततस्ताभ्यां वसुः पृष्टो यदुपाध्याय उक्तवान् । तत्त्वं वद महाराज ! सत्येन श्रावितो भवान् ६७
यदेतत्पर्वतेनोक्तं तदुपाध्याय उक्तवान् । इत्युक्ते स्फुटिकं यातं वसोः क्षिप्रं महीतले ॥ ६८ ॥
नाज्ञासीत्कल तल्लोकः स्फुटिकं गगने ततः । स्थितं सिंहासने तस्य विवेदेति ततोऽवदत् ॥ ६९ ॥
वसो ! वितथसामर्थ्यात्तव सिंहासनं गतं । भूमिमद्यापि ते युक्तं परमार्थनिवेदनं ॥ ७० ॥
तवो मोहमद्राविष्ट स्तदेव पुनरभ्यधात् । प्रविष्टो धरणीं सद्यः सिंहासनसमन्वितः ॥ ७१ ॥

महापापभरक्रांतो हिंसाधर्मप्रवर्तनात् । गतस्त्वमस्तमोऽभिल्यां पृथिवीं धोरेवेदनां ॥ ७२ ॥
 ततो धिग् ध्वनिस्तावज्जातः कलकलो महान् । जनानां पापभीतानामुद्दिश्य वसुपर्वतौ ॥
 संग्रासो नारदः पूजामहिंसाचारदेशनात् । एवमेव हि सर्वेषां यतो धर्मस्ततो जयः ॥ ७४ ॥
 पापः पर्वतको लोके धिग्धिग्दंडसमाहतः । दुःखितः शोषयन् देहमकरोत्कुत्सितं तपः ॥ ७५ ॥
 कालं कृत्वाऽभवत्कूरो राक्षसः पुरुविक्रमः । अपमानं च संस्मार धिग्दंडाधिक्रमात्मनः ॥ ७६ ॥
 अचित्तयच्च लोकेन ममानेन पराभवः । कृतस्ततः करिष्यामि प्रतिकर्मास्य दुःखदं ॥ ७७ ॥
 विधानं ङ्मचरितं कृत्वा कर्म करोमि तव् । यत्राशक्तो जनो याति तिर्यङ्गरकदुर्गतीः ॥ ७८ ॥
 ततो मानुषवेषस्थो वामस्कंधस्थसूत्रकः । कमंडल्वक्षमालादिनानोपकरणवृतः ॥ ७९ ॥
 हिंसाकर्मपरं शस्त्रं घोरं क्रूरजनप्रियं । अधीयानः सुदुष्टात्मा नितांतामंगलस्वरं ॥ ८० ॥
 तापसान् दुर्विधान् बुद्ध्या सूत्रकंठादिकांस्तथा । व्यामोहयितुमुद्यत्को हिंसाधर्मेण निर्देयः ॥ ८१ ॥
 तस्य पथे ततः पेतुः प्राणिनो मूढमानसाः । भविष्यद्दुःखसंभाराः शलभा इव पावके ॥ ८२ ॥
 तेभ्यो जगाद यज्ञस्य विधानार्थमहं स्वयं । ब्रह्मा लोकमिमं प्राप्तो येन सृष्टं चराचरं ॥ ८३ ॥
 यज्ञार्थं पशुवः सृष्टा स्वयमेव मयादरात् । यज्ञो हि भूत्यै स्वर्गस्य तस्माद्यज्ञे वधोऽवश्यम् ॥ ८४ ॥

सौत्रामणिविधानेन सुरापानं न दुष्यति । अगम्यागमनं कार्यं यज्ञे गोसवनामनि ॥ ८५ ॥
 मातृमेधे वधो मातुः पितृमेधे वधः पितुः । अंतर्वेदि विधातव्यं दोषस्तत्र न विद्यते ॥ ८६ ॥
 आशुशुधिणिमादाय पृष्टेकूर्मस्य तर्पयेत् । हविष्यजुह्वकाख्याय स्वाहेत्युत्वा प्रयत्नतः ॥ ८७ ॥
 यदा न प्राप्नुयात्कूर्मं तदा शुद्धद्विजन्मनः । खलतः पिंगलाभस्य विकलवस्य शुचौ जले ॥ ८८ ॥
 आस्यदन्नेवतीर्णस्य मस्तके कूर्मसन्निभे । प्रज्वाल्य ज्वलनं दीप्तमाहुतिं निक्षिपेद्विजः ॥ ८९ ॥
 सर्वं पुरुष एवेदं यद्भूतं यद्भ्रत्रिष्यति । ईशानो योमृतस्तस्य यदन्नेनातिरोहति ॥ ९० ॥
 एवमेकत्र पुरुषे किं केनात्र विपाद्यते । क्लृप्तातो यथाभीष्टं यज्ञे प्राणिनिपातनं ॥ ९१ ॥
 मांसस्य भक्षणं तेषां कर्तव्यं यज्ञकर्मणि । याजकेन पूतं हि देवोद्देशेन तत्कृतं ॥ ९२ ॥
 एवंप्रकारमत्यंतपापकर्म प्रदर्शयन् । प्राणिनः प्रवणांश्चक्रे राक्षसो धरणीतले ॥ ९३ ॥
 श्रद्धानस्ततो भूत्वा जंतवः सुखवांछया । हिंसायज्ञस्थलीं भूमिं दीक्षिताः प्रविशन्ति ये ॥ ९४ ॥
 काष्ठमारं यथा सर्वं प्राध्वं कृत्य स तान् दृढं । भयोद्भूतमहाकंपान् चलचारकलोचनान् ॥ ९५ ॥
 पृष्टस्कंधशिरोजघान् पादाग्रस्थान् विधाय खं । उत्पपात पतद्रक्तधारानिकरदुःखितान् ॥ ९६ ॥
 ततस्ते विश्वरोदारं क्रोशन्तोऽभिदधुः स्वरं । किमर्थं देव रुष्टोऽसि येनास्मान् हंतुमुद्यतः ॥ ९७ ॥

प्रसीद भुञ्च निर्दोषानस्मान्देव ! महाबल । भवदाज्ञां वयं सर्वा कुर्मः प्रणतमूर्तयः ॥ ९८ ॥
 ततो बभाण तान् रक्षः यथैव पशवो हताः । भवद्भिरियति स्वर्गं तथा यूयं मया हताः ॥९९॥
 इत्पुत्रवा विजने काञ्चिद्द्वीपेऽन्यस्मिन्निरक्षिपेत् । महार्णवे परानन्यान् क्रूरप्राणिगणांतरे ॥१००॥
 एकानास्फालयन् क्षोणीधरसूद्धिं शिलातले । कुर्वन्बहुविधं शब्दं वासांसि रजको यथा ॥१०१॥
 दुःखेन मरणावस्थां प्राप्तास्ते त्रस्तचेतसः । पितरौ तनयान् भ्रातृन् स्मरंतो मृत्युमीयति ॥१०२॥
 तद्बुध्यापादितशेषा ये मूढाः कुप्रथकंथया । रक्षसा दशितोऽहिंसायज्ञस्तैर्दृष्टिमाहृतः ॥ १०३ ॥
 हिंसायज्ञमिमं घोरमाचरंति न ये जनाः । दुर्गतिं ते न गच्छंति महादुःखविधायिनीं ॥ १०४ ॥
 उदाहृतो मयापास्तहिंसायज्ञसमुद्भवः । श्रेणिकेनं पुराज्ञासीत् प्राज्ञो रत्नश्रवःसुतः ॥ १०५ ॥
 अथ राजपुरं प्राप्तो रावणः स्वर्गसन्निभं । वहिर्यस्य मरुत्ताख्यो यज्ञवाटे स्थितो नृपः ॥ १०६ ॥
 हिंसार्धनेप्रवीणश्च संवर्तो नाम विश्रुतः । ऋत्विक् तस्मै ददौ कृत्स्नमुपदेशं यथाविधि ॥१०७॥
 स्रक्कंठा पृथिव्यां ये सर्वे तेत्र निमंत्रिताः । पुत्रदारानिभिः सार्धमागता लोकवाहिताः ॥१०८॥
 सा तैर्यज्ञमही सर्वा वेदमंगलनिस्वनैः । लाभार्काक्षाप्रसन्नास्यै वृता क्षुभ्यत्सुभूरिभिः ॥ १०९ ॥
 उपनीताश्च तत्रैव पशवो दीनमानसाः । वराकाः शतशो बद्धाः श्वसत्कुक्षिपुटा भयात् ॥११०॥

नारदोऽथांतरे यस्मिन्निच्छया नभसा ब्रजन् । अपश्यद्यानपृष्टस्थो जनं ते तत्र संगतं ॥ १११ ॥
 अचितयच्च दृष्ट्वैवं त्रिस्मयाकुलमानसः । कुर्वन्विभ्रममंगस्य कुतूहलसमुद्भवं ॥ ११२ ॥
 एतत्सुनगरं कस्य कस्य चेत्यमनीकिनी । इयं च सागराकारा प्रजाः कस्मादिह स्थिताः ॥ ११३ ॥
 नगराणि जनौघाश्च वरूथिन्यश्च भूरिशः । मयेक्षांचक्रिरे जातु नेहग्दष्टो जनोत्करः ॥ ११४ ॥
 कुतूहलादिति ध्यात्वा वर्तीणोऽसौ विहायसः । कर्मतेदेव तस्यासीद्यत्कुतूहलदर्शनं ॥ ११५ ॥
 पप्रच्छ माग्धेशोऽथ भगवन् ! कः स नारदः । उत्पत्तिर्वा कुतस्तस्य गुणा वा तस्य कीदृशाः ॥
 जगाद च गणाधीशः श्रेणिक ! ब्राह्मणोऽभवत् । नाम्ना ब्रह्मलचिस्तस्य कूर्मी नाम कुंडुकिनी ॥
 तापसेन सता तेन श्रितेन वनवासितां । एतस्वामाहितो गर्भः फलमूलादिवृत्तिना ॥ ११८ ॥
 वीतसंगास्तमुद्देशमथाजग्मुर्महर्षयः । यातो मार्गवशात्केऽपि संयमासक्तमानसाः ॥ ११९ ॥
 विशश्रुः क्षणं तस्मिन्नाश्रमे श्रमनोदिनि । अपश्यं दंपती तौच स्वाकारौ कर्मगर्हितौ ॥ १२० ॥
 आपादुरशरीरां च दृष्ट्वा येषां पुथुस्तनीं । कृशां मर्भमभ्लानां श्वसंतीं पृबगीयिव ॥ १२१ ॥
 संसारप्रकृतिज्ञानां श्रमणानां महात्मनां । कृपया संबभूवैतौ धर्म बोधयितुं मतिः ॥ १२२ ॥
 तेषां मध्ये ततो ज्येष्ठो जगादमधुरं यतिः । कष्टं पश्यत नर्त्येते कर्मभिर्जंतवः कथं ॥ १२३ ॥

त्यक्त्वा धर्मविधा बंधून् संसारोत्तराणशया । स्वयं खलीकृतोऽरण्ये किमात्मा तापस त्वया ? १४
भद्र ? प्रव्रजितो जातः कस्ते भेदो गृहस्थतः । चारित्रं प्रतियातस्य केवलं वेषमन्यथा ॥ १२५ ॥
यथाहि छर्दितं नात्रं भुज्यते मानुषैः पुनः । तथा त्यक्तेषु कामेषु न कुर्वति मतिं बुधाः ॥ १२६ ॥
त्यक्त्वा लिंगी पुनः पापो योषितं यो निषेवते । सुभीमायामरण्यान्यां वृकतां स समश्नुते ? २७
सर्वारंभस्थितः कुर्वन् न ब्रह्ममदनिर्भरः । दीक्षितोऽस्मीति यो वेत्ति स्वं नितान्तं स मोहवान् ? २८
ईर्ष्यामन्मथदग्धस्य दुष्टदृष्टेर्दुरात्मनः । आरंभे वर्तमानस्य प्रव्रज्या वद कीदृशी ? ॥ १२९ ॥
कुदृष्टया गर्वितो लिंगी विषयास्रवमानसः । ब्रुवन्नहं तपस्वीति मिथ्यावादी कथं व्रती ॥ १३० ॥
सुखासनविहारः सन् सदा कशिशुसक्तधीः । सिद्धमन्यो विमृढात्मा जनोयं स्वस्य वंचकः ? ३१
दक्षमाने यथागारे कथंचिदपि निःसृतः । तत्रैव पुनरात्मानं प्राक्षिपेन् मृढमानसः ॥ १३२ ॥
यथा च विवरं प्राप्य निष्क्रांतः पंजरात्खगः । निवृत्य प्रविशेद्भूपस्तत्रैव ज्ञानचोदितः ॥ १३३ ॥
तथा प्रव्रजितो भूत्वा यो यार्ताद्रियवश्यतां । निदितः स भवेच्छोके न च स्वार्थं समश्नुते ॥ १३४ ॥
ध्येयमेकाग्रचित्तेन सर्वग्रंथविवाजिना । मुनिना ध्यायते तत्त्वं सारंभेन भवद्विधैः ॥ १३५ ॥
प्राणिनो ग्रंथसंगेन रागद्वेषसमुद्भवः । रागात्संजायते कामो द्वेषज्जंतुविनाशनं ॥ १३६ ॥

कायक्रोधाभिभूतस्य मोहेनाक्रम्य ते मनः । कृत्यकृत्येषु मूढस्य मतिर्नस्याद्विवेकिनी ॥ १३७ ॥
यत्किंचित्त्वृत्तस्तस्य कर्मोपाजयतोऽद्युभं । संसारसागरे घोरे भ्रमणं न निवर्तते ॥ १३८ ॥
एतान्संसर्गजान् दोषान्विदित्वाद्युविपश्चितः । वैराग्यमधिगच्छंति नियम्मात्मानमात्मना ॥ १३९ ॥
एवं संबोधितो वाक्यैः परमार्थोपदेशनैः । उपेतः भ्रामर्णी दीक्षां मोहाद्ब्रह्मरुचिश्च्युतः ॥ १४० ॥
निरपेक्षमतिः कूर्म्या महावैराग्यसम्पदः । विजहार सुखं सार्धं गुरुणा गुरुवत्सलः ॥ १४१ ॥
सापि शुद्धमतिः कूर्मी कर्मणः कृष्णतश्च्युता । ज्ञात्वा रागवशं जंतोः संसारपरिवर्तनं ॥ १४२ ॥
कुमार्गसंगसुप्तुज्य जिनभक्तिपरायणा । सिंहीच शोभतेऽरण्ये भर्त्रा विरहिता सती ॥ १४३ ॥
मासे च दशमे धीरा प्रसूता दारकं शुभम् । अचित्तयच्च वीक्ष्यैनं ज्ञातकर्मविचेष्टिता ॥ १४४ ॥
संपर्कोयमनर्थोसौ कथितो यन्महर्षिभिः । तस्मान्मुक्त्वाधुना संगं करोमि हितमात्मने ॥ १४५ ॥
अनेनापि भवेद्यास्मिन् यः कर्मविधिरर्जितः । फलं तस्य शिशुर्भोक्ता मनोह्रमभवेतरं ॥ १४६ ॥
अरण्यान्यां समुद्रे वा स्थितं वारातिपंजरे । स्वयंकृतानि कर्माणि रक्षंति न परो जनः ॥ १४७ ॥
यः स्वयं प्राप्तकालः स्याज्जन्मन्यंकगतोऽपि सः । हियते मृत्युना जीवः स्वकर्मवशतां गतः १४८ ॥
एवं विदिततत्त्वा सा बुद्धपातिनिरयेक्षया । बालकं विपिने त्यक्त्वा तापसी वीतमत्सरा ॥ १४९ ॥

आनर्छालोकनगरे कांत्यार्यामिदुमालिनी । शरणं भूरिसंवेगा भूतार्या चारुचेष्टिता ॥ १५० ॥
 सत्कर्मो बालकश्चासौ रोदनादिविवर्जितः । ब्रजद्भिर्नभसादृष्टः सुरैर्जृम्भकसंज्ञकैः ॥ १५१ ॥
 गृहीत्वा च कृपायुक्तैरादरात्परिपालितः । अध्यापितश्च शास्त्राणि सरहस्याप्यशेषतः ॥ १५२ ॥
 लेभे च लब्धवर्णः सन् विद्यामाकाशगामिनीं । यौवनं च परं प्राप्तः स्थितिं चाणुव्रतीं वृढां १५३
 दृष्ट्वा च मातरं चिह्नैः प्रत्यभिज्ञानकारिणीं । तत्प्रीत्योपेत्य निर्ग्रथं सम्यग्दर्शनतत्परः ॥ १५४ ॥
 प्राप्य धुल्लकचारित्रं जटामुकुटसुद्रहन् । अवद्वारसमो जातो न गृहस्थो न संयतः ॥ १५५ ॥
 यश्च कादर्पकौत्कुच्यमौखर्यात्यंतवत्सलः । कलहप्रक्षणाकांक्षी गीतचंचुः प्रभाववान् ॥ १५६ ॥
 पूजितो राजलोकस्य परैख्याहातायतिः । चचार रोदसीं नित्यं कुतूहलगतेक्षणः ॥ १५७ ॥
 देवैः संवर्धितत्वाच्च देवसन्निभविभ्रमः । देवर्षिः प्रथितः सोऽभूद्विद्याविद्योतितानुतः ॥ १५८ ॥
 कथंचित्संचरंश्चासाविच्छया तां मखावतीं । समीपगगनोद्देशस्थितोऽपश्यज्जनाकुलां ॥ १५९ ॥
 दृष्ट्वा च तान् पशून् बद्धान् समाक्षिष्टोऽनुकंपया । अवतीर्णो मखक्षोणीं जल्पाकपथपंडितः १६०
 उवाचेति मरुतं च किं प्रारब्धमिदं नृप ! । हिसनं प्राणिवर्गस्य द्वारं दुर्गतिगामिनां ॥ १६१ ॥
 उवाचासावयं वेत्ति सर्वं शास्त्रार्थकोविदः । ऋत्विक् मम यदेतेन कर्मणा प्राप्यते फले ॥ १६२ ॥

अतिजीनं ततोऽवादीदहो माणवक ? त्वया । किमिदं प्रस्तुतं दृष्टं सर्वज्ञैर्दुःखकारणं ॥ १६३ ॥
 संघर्ता कुपितोऽवोचदहोऽत्यंतविमूढता । यदत्यंतमसंबद्धं भाषसे हेतुवर्जितं ॥ १६४ ॥
 भवतो यो मतः कोऽपि सर्वज्ञो रागवर्जितः । यत्कृत्वाद्युपपत्तिभ्यो नासावेवं यथेतरः ॥ १६५ ॥
 अशुद्धैः कर्तृभिः प्रोक्तं वचनं स्यान्मलीमसं । अनीदृशश्च नो कश्चिदुपपत्तेरभावतः ॥ १६६ ॥
 तस्मादकर्तृको वेदः प्रमाणं स्यादतींद्रियैः । वर्णत्रयस्य यज्ञे च कर्म तेन प्रकीर्तितं ॥ १६७ ॥
 अपूर्वाख्यो ध्रुवो धर्मो यागेन प्रकटीकृतः । प्रयच्छति फलं स्वर्गे मनोज्ञविषयोत्थितं ॥ १६८ ॥
 अंतर्वेदिपशूनां च प्रत्यवायाय नो बधः । शास्त्रेण चोदितो यस्माद्यथा त्यागादिसेवनं ॥ १६९ ॥
 पशूनां च वितानार्थं कृता सृष्टिः स्वयंभुवा । तस्मात्तदर्थसर्गाणां को दोषो विनिपातने ॥ १७० ॥
 इत्युक्ते नारदोऽवोचदवधं निखिलं त्वया । भाषितं शृणु दुर्ग्रथभावनानदूषितात्मना ॥ १७१ ॥
 यदि सर्वप्रकारोऽपि सर्वज्ञो नास्ति स त्रिधा । शब्दार्थबुद्धिभेदेन स्ववाचा स्थानतो हताः ॥ १७२ ॥
 अथ शब्दश्च बुद्धिश्च विद्यतेऽर्थस्तु नेष्यते । नैवमेतत्त्रयं दृष्टं यस्मात्सर्वगवादिषु ॥ १७३ ॥
 असत्यर्थे नितांतं च कुरुते क्व पदं मतिः । शब्दो वा स तथाभूतो ब्रजेद्धीवाग्ब्यतिक्रमं ॥ १७४ ॥
 बुद्धेः सर्वज्ञ इत्येष व्यवहारो गुणागतः । मुख्योपेक्षो यथा चैत्रे सिंहशब्दप्रवर्तनं ॥ १७५ ॥

एतेन चानुमानेन प्रतिज्ञेयं विरोधिनी । अभावश्च ममात्यंतं प्रसिद्धिं न क्वचिद्गतः ॥ १७६ ॥
सर्वज्ञः सर्वदृक् क्वासौ यस्यैष महिमा भुवि । दिव्यब्रह्मपुरे ह्येष व्योम्नात्मा सुप्रतिष्ठितः ॥ १७७ ॥
आगमेन तवानेन विरोधं याति संगरः । अनेकांते च साध्येऽर्थे भवेत्सिद्धप्रसाधकं ॥ १७८ ॥
वक्तृत्वं सर्वथा युक्तं न परं प्रति सिद्ध्यति । असिद्धं च भवेत्स्वस्य स्याद्घातेन समागतं ॥ १७९ ॥
नासावभिमतोऽस्माकं वक्तृत्वाद्देवदत्तवत् । इत्याद्यपि भवेत्सिद्धं विरुद्धं साधनं यतः ॥ १८० ॥
प्रजापत्यादिभिश्चायमुपदेशो न निश्चयः । तेऽप्येवमिति चैतेभ्यो दोषवानागमो भवेत् ॥ १८१ ॥
एकं यो वेदते न स्याज्जातं सत्तात्मनाखिलं । अतः साध्यविहीऽनोयं दृष्टांतो गदितस्त्वया ॥
अथ चैकांतयुक्तोक्तिं दृष्टांतो नो यतस्ततः । साध्यसाधनवैकल्यमुदाहार्यं सधर्मिणि ॥ १८३ ॥
श्रुत्वा वस्तुन्यदृष्टे च प्रमाणं वेदमागतं । न समाश्रयणं युक्तं हेतोः सर्वज्ञदूषणे ॥ १८४ ॥
वक्तृत्वस्य विरोधो वा सर्वज्ञत्वेन कः समः । सति सर्वज्ञतायोगे वक्ताहि सुतरां भवेत् ॥ १८५ ॥
यो न वेत्ति स किं वक्ति वराको मतिदुर्विधः । व्यतिरेकाविनाभावो भावाच्च स्यान्न साधनं ॥
स्वपक्षोयमविधेयं तथा यागादिकं मलं । क्षीयतेऽलं क्वचिद्धेतोर्घातुहेममलं यथा ॥ १८७ ॥
असादादिमते धर्मे आपेक्षितविपर्ययः । धर्मत्वादुत्पलद्रव्ये यथा नीलविशेषणं ॥ १८८ ॥

कर्त्रमावश्च वेदस्य युक्त्यभावात्तु युज्यते । कर्तृमत्त्वे तु संसाध्ये दृश्यवद्भूतसंभवः ॥ १८९ ॥
युक्तेश्च कर्तृमान् वेदः पदवाक्यादिरूपतः । विधेयप्रतिषेधार्थं युक्तत्वान्मैत्रकाव्यवत् ॥ १९० ॥
ब्रह्मप्रजापतिप्रायः पुरुषेभ्यश्च संभवः । श्रूयते वेदशास्त्रस्य नापनेतुं स शक्यते ॥ १९१ ॥
स्यात्ते मतिर्न कर्तारः प्रवक्तारः श्रुतेः स्मृताः । तथा नाम प्रवक्तारो रागद्वेषादिभिर्युताः ॥ १९२ ॥
सुसर्वज्ञाश्च किं कुर्युरन्यथा ग्रंथदेशनं । अर्थस्य वान्यथाख्यानं प्रमाणं तन्मतं यतः ॥ १९३ ॥
चातुर्विध्यं च यज्जात्या तत्र युक्तमहेतुकं । ज्ञानं देहविशेषस्य न च श्लोकाग्निसंभवात् ॥ १९४ ॥
दृश्यते जातिभेदस्तु यत्र तत्रास्य संभवः । मनुष्यहस्तिवालेयगोवाजिप्रभृतौ यथा ॥ १९५ ॥
नच जात्यंतरस्थेन पुरुषेण स्त्रियां क्वचित् । क्रियते गर्भसंभूतिर्विप्रादीनां तु जायते ॥ १९६ ॥
अश्वायां रासभेनास्ति संभवोऽस्येति चेन्न सः । नितांतमन्यजातिस्थशफादितनुसाम्यतः ॥ १९७ ॥
यदि वा तद्देवस्याद्द्वयोर्विसदृशः सुतः । नात्र दृष्टं तथा तस्माद्गुणैर्व्यवस्थितिः ॥ १९८ ॥
सुखादिसंभवश्चापि ब्रह्मणो योऽभिधीयते । निर्हेतुः स्वगेहेऽसौ शोभते भाष्यमाणकः ॥ १९९ ॥
ऋषिर्भृगादिकानां च मानवानां प्रकीर्त्यते । ब्राह्मण्यं गुणयोगेन न तु तद्योनिसंभवात् ॥ २०० ॥
दृष्टत्वाद्भृगवान्ब्रह्मा नाभेयस्तस्य ये जनाः । भक्ताः संतस्तु पश्यन्ति ब्राह्मणास्ते प्रकीर्तिताः ॥

क्षत्रियास्तु क्षत्रत्राणाद्वैश्याः शिल्पप्रवेशनात् । श्रुतात्सदागमाद्येतु द्रुतास्ते शूद्रसंज्ञिताः ॥२०२॥
 न जातिगर्हिताकाचिद्रुणाः कल्याणकारणं । व्रतस्थमपि चांडालं तं देवाब्राह्मणं विदुः २०३
 विद्याविनयसंपन्ने ब्राह्मणे गवि हस्तिनि । शुनि चैव श्वपाके च पंडिताः समदर्शिनः ॥ २०४ ॥
 चातुर्वर्ण्यं यथान्यच्च चांडालादिविशेषणं । सर्वमाचारभेदेन प्रसिद्धिं भुवने गतं ॥ २०५ ॥
 अपूर्वोरुथश्च धर्मो न व्यज्यते यागकर्मणा । नित्यत्वाद्बुव्योमवद्बुव्यक्तेरनित्यो वा घटादिवत् २०६
 फलं रूपपरिच्छेदः प्रदीपव्यत्यनंतरं । दृष्टं यथेह चापूर्वव्यक्तिकालं फलं भवेत् ॥ २०७ ॥
 शास्त्रेण चोदितत्वाच्च वेदीमध्ये पशोर्वधः । प्रत्यवायाय नेत्येतदयुक्तं येन तच्छृणु ॥ २०८ ॥
 वेदागमस्य शास्त्रत्वमसिद्धं शास्त्रमुच्यते । तद्धियन्मातृवच्छास्ति सर्वस्मै जगते हितं ॥ २०९ ॥
 प्रायश्चित्तं च निर्दोषे वक्तुं कर्मणि नोचितं । अत्र तूक्तं ततो दुष्टं तच्चेदमविधीयते ॥ २१० ॥
 राजानं हंत्यसौ सोमं वीरं वा नाकवासिनां । सोमेन योजेत्तस्य दक्षिणा द्वादशं शतं ॥२११॥
 शोधयत्यत्र देवानां अतं वीरं प्रतर्पणं । प्राणानां दश कुर्वति यैकादशात्मनस्तु सा ॥ २१२ ॥
 द्वादशी दक्षिणा या तु दक्षिणा सैव केवलं । इतरासां च दोषाणां व्यापारो विनिवर्तने ॥२१३॥
 तथा च पशुर्मायमकृतोरोदवाहना । पादाभ्यामेवसस्तस्माद्धिश्चस्मान्मुंचतानलः ॥ २१४ ॥

एवमादि च बह्वेव गदितं दोषनोदनं । आगमेन ततोऽन्येन व्यभिचारोऽत्र विद्यते ॥ २१५ ॥
पशोर्मध्ये वधो वेद्याः प्रत्यवायाय कल्प्यते । तस्य दुःखनिमित्तत्वाद्यथा व्याधकृतो वधः २१६
स्वयंभुवा च लोकस्य सर्गो नेयति सत्यतां । विचार्यमाणमेतद्धि पुराणतृणदुर्बलं ॥ २१७ ॥
कृतार्थो यद्यसौ सृष्टौ तस्यां किं स्यात्प्रयोजनं । ऋडिति चेत्कृतार्थोऽसौ न भवत्यर्भको यथा ॥
साक्षादेव रतिं कस्मान्न सृजेत्स विनेतारः । सृजतो वास्य के भावा ब्रजेयुः करणादितां ॥२१९॥
किंचोपकारिणः केचित् केचिद्वास्यापकारिणः । सुखिनः कुरुते कांश्चिद्येन कांश्चिच्च दुःखिनः ॥
अथ नैव कृतार्थोसावेवं तर्हि स नेश्वरः । कर्मणा परतंत्रत्वाद्यथा कश्चिद्भवद्विधः ॥ २२१ ॥
सुबुद्धिनरयत्नोत्थसंस्थानाः कमलादयः । विशिष्टाकारयुक्तत्वाद्ब्रथवेत्समादयो यथा ॥ २२२ ॥
यद्बुद्धिपूर्वका एते भविष्यति स ईश्वरः । इत्येतच्च न सम्यक्त्वं ब्रजत्येकांतवादिनः ॥ २२३ ॥
सुबुद्धिनरयत्नोत्थाः सर्वथा न रथादयः । व्यवस्थितं यतस्तत्र द्रव्यं चैवोपजन्यते ॥ २२४ ॥
क्लेशादियुक्तता चास्य व्यञ्जुते तक्षकादिवत् । नामकर्म च मैवं स्यादीश्वरो यस्वयेष्यते २२५
विशिष्टाकारसंबद्धमीश्वरस्य पुनर्वपुः । ईश्वरांतरयत्नोत्थमिष्यते नो न निश्चयः ॥ २२६ ॥
अपरेश्वरयत्नोत्थमथैतदपि कल्प्यते । सत्येवमनवस्था स्यान्नच स्तस्याभिसर्जनं ॥ २२७ ॥

शरीरमथ नैवास्य विद्यते नैष सर्जकः । अमूर्तत्वाद्यथाकाशं तक्षवद्वा सविग्रहः ॥ २२८ ॥
यजनार्थं च स्रष्टानां पशूनां वाहनादिकं । क्रियमाणं विरुद्धयेत तद्धि स्तेयं प्रकल्प्यते ॥ २२९ ॥
अतः कर्मभिरेवेदं रागादिभिरुपार्जितैः । वैचित्र्यं व्यञ्जुते विश्वमनादौ भवसागरे ॥ २३० ॥
कर्म किं पूर्वमाहोश्चिच्छरीरमिति नेदृशः । युक्तः प्रश्नो भवेऽनादौ बीजपादपर्योयथा ॥ २३१ ॥
अंतोऽपि तर्हि न स्याच्चैतन्न बीजविनाशतः । दृष्ट्वा हि पादपोद्भूतेरसंभूतिरिदं तथा ॥ २३२ ॥
तस्माद्द्विष्टेन केनापि प्राणिना पापकर्मणा । कुग्रंथरचनां कृत्वा यज्ञकर्म प्रवर्तितं ॥ २३३ ॥
संप्राप्तोऽसि कुले जन्म बुद्धिमानसि मानवः । निवर्तस्व ततः पापादेतस्माद्ब्याघकर्मणः २३४ ॥
यदि प्राणित्रयः स्वर्गसंप्राप्तौ कारणं भवेत् । ततः शून्योभवेदेष लोकोऽल्पेरेव वासरेः ॥ २३५ ॥
प्राप्तेन वापि किं तेन च्युतिर्यस्मात्पुनर्भवेत् । दुःखेन च समासक्तं सुखं स्वल्पं च बाह्यजं २३६ ॥
यदि प्राणिवथाद् ब्रह्मलोकं गच्छति मानवाः । तस्यानुमतनात्कस्मात्पतितो नरके वसुः ॥ २३७ ॥
उचिष्ठ भो वसो स्वर्गं व्रजेति कृतनिस्वनैः । सन्नर्कैर्दुराचारैः स्वपराशुभेकारिभिः ॥ २३८ ॥
स्वपशानुमतप्रीतैरुपम्याद्यापि यद्द्विजैः । आहुतिः क्षिप्यते बहौ नितातं क्रूरमानसैः ॥ २३९ ॥
पिष्टेनापि पशुं कृत्वा निमंतो नरकं गताः । संकल्पादशुभात्कैव कथेतरपशोर्वधेः ॥ २४० ॥

यज्ञकल्पनया नैव किञ्चिदस्ति प्रयोजनं । अथापि स्यात्तथाप्येवं न कर्तव्या बुधोत्तमीः ॥ २४१ ॥
 यजमानो भवेदात्मा शरीरस्तु चित्तिर्दिकः । पुरोडाशस्तु संतोषः परित्यागस्तथा हविः ॥२४२॥
 मूर्धजा एव दर्भाणि दक्षिणा प्राणिरक्षणं । प्राणायामः सितं ध्यानं यस्य सिद्धपदं फलं ॥२४३॥
 सत्यं यूषस्ततो वह्निर्मानसं चपलं पशुः । समिधश्च हृषीकाणि धर्मयज्ञोयमुच्यते ॥ २४४ ॥
 यज्ञेन क्रियते वृत्तिर्देवानामिति चेन्मतिः । तत्र तेषां यतोऽस्त्येव दिव्यमन्नं यथेक्षितं ॥ २४५ ॥
 स्पर्शतो रसतो रूपाद्रंधाद्येषां मनोहरं । अन्नमस्ति किमेतेन तेषां मांसादिवस्तुना ॥ २४६ ॥
 शुक्रशोणितसंभृतममेध्यकृमिसंभवं । दुर्गंधदर्शनं मांसं भक्षयंति कथं सुराः ॥ २४७ ॥
 त्रयोऽस्यो वपुष्येव ज्ञानदर्शनजाठराः । दक्षिणाग्न्यादिविज्ञानं कार्यं तेष्वेव सूरिभिः ॥ २४८ ॥
 सुरा यदि द्रुतेनाग्नौ वृत्तिं याति बुभुक्षिताः । श्वेतोनाम ततो देवस्तृप्तिं किमिति नागतः ॥२४९॥
 ब्रह्मलोकान्तिकलागत्य दुर्गंधं योनिजं वपुः । चखाद् ध्वाक्षगोमायुसारमेयसमो भवेत् ॥ २५० ॥
 लालाकिल्बे मुखे क्षिप्तं कथं वाचं द्विजातिभिः । विद्रुपूर्णकुक्षिसंप्राप्तं तर्पयेत्स्वर्गवासिनः ॥२५१॥
 एवं ततो गदंतंमनेकांतदिवाकरं । देवर्षितेजसा दीप्तं शस्त्रार्थज्ञानजन्मना ॥ २५२ ॥
 ऋत्विक्पराजयोद्भूतक्रोधसंभारकंपिताः । वेदार्थोभ्यसनात्यंतदयानिष्ठुक्तमानसाः ॥ २५३ ॥

आशीविषसमाशेषदृष्टतारकलोचनाः । आदृत्य सर्वतः शुब्धाः कृत्वा कलकलं महत् ॥ २५४ ॥
 बध्ना परिकरं पापाः स्रत्रकंठाः समुद्धताः । हस्तपादादिभिर्हतुं वायसा इव कौशिकं ॥ २५५ ॥
 नारदोऽपि ततः कांश्चिन्मुष्टिमुद्धरताङ्गुलैः । पाष्णिनिर्घातपातैश्च कांश्चिदन्यान्यथागतान् ॥ २५६ ॥
 शस्त्रायमाणैर्निशेषैर्गत्रैरेव सुदुस्सहैः । द्विजान् जघान कुर्वाणो रेचकभ्रमणं बहून् ॥ २५७ ॥
 अथ घ्नन् स चिरात्खिन्नः क्रूरबहुभिरावृतः । गृहीतः सर्वगात्रेषु भंजन्नाकुलतां परां ॥ २५८ ॥
 पथीव निविडं बद्धः पाशकैरतिदुःखितः । वियदुत्पतनाशक्तः संप्राप्तः प्राणसंशयं ॥ २५९ ॥
 एतस्मिन्नंतरे दूतो दाशवक्रः समागतः । हन्यमानामिमं दृष्ट्वा प्रत्यभिज्ञाय नारदं ॥ २६० ॥
 निवृत्य त्वरयात्यंतमेवं रावणमब्रवीत् । यस्यांतिकं महाराज ! दूतोहं प्रेषितस्त्वया ॥ २६१ ॥
 राज्ञः पश्यत एवास्य नारदो बहुभिर्द्विजैः । एकाकी हन्यते क्रूरैः शलभैरिव पद्मगः ॥ २६२ ॥
 अशक्तस्तत्र राजानमहं दृष्ट्वा भयार्दितः । निवेदयितुमायातो वृत्तांतमिति दारुणं ॥ २६३ ॥
 तद्युद्धंतं ततः श्रुत्वा रावणः कोपमागतः । चितानधरिणीं गंतुं प्रवृत्तो जविवाहनः ॥ २६४ ॥
 समीरंरंहसश्चास्य पुरःसंप्रस्थिता नराः । परिवारविनिर्मुक्तबद्धाः स्रुत्कारभासिनः ॥ २६५ ॥
 निमेषेण मखक्षोणीं प्राप्ता दर्शनमात्रतः । विमोचयन्दयायुक्तो नारदं शत्रुपंजरात् ॥ २६६ ॥

निस्तृशनरवृद्धैश्च रक्षिताः पशुसंहतीः । मोचितास्तैः संहुकारं चक्षुर्निक्षेपमात्रतः ॥ २६७ ॥
 भज्यमानैस्ततो यूयैस्ताड्यमानैर्द्विजातिभिः । पशुभिर्मुच्यमानैश्च जातं साराविणं महत् ॥ २६८ ॥
 अब्रह्मण्यकृता रावास्ताड्यन्ते तावदेकशः । यावन्निपतिता भूमौ विप्रा निस्पन्दविग्रहाः ॥ २६९ ॥
 भट्टैश्च पर्यचोद्यन्त यथा वो दुःखमप्रियं । सुखं च दायितं तद्वत्पशूनामपि दृश्यतां ॥ २७० ॥
 यथाहि जीवितं कर्तं त्रैलोक्यस्यापि भावतः । भवतां सर्वजंतूनामियमेव व्यवस्थितिः ॥ २७१ ॥
 भवतां ताड्यमानानां कष्टा तावदियं व्यथा । शस्त्रैर्विशस्यमानानां पशूनां तु किमुच्यतां ॥ २७२ ॥
 दुःकृतस्याधुना पापाः सहध्वं फलमागतं । येन नो पुनरप्येवं कुरुध्वं पुरुषाघमाः ॥ २७३ ॥
 सुत्रामापि समं देवैर्यद्यायाति तथापि न । अस्मत्स्वामिनि वः क्रुद्धे जायते परिरक्षणं ॥ २७४ ॥
 अश्वैर्मतंगैस्तस्थैः रथस्थैर्गगनस्थितैः । भूमिस्थैः पुरुषैरक्षैराहन्यन्ते द्विजातयः ॥ २७५ ॥
 अब्रह्मण्यमहो राजन् हा मातर्यज्ञपालये । जीवामि मुंच मां नैवं करिष्यामि पुनर्भटाः ॥ २७६ ॥
 एवंविधमलं दीनं विलपंतो विचेष्टितं । गङ्गपदा इव प्राप्ता समताड्यन्त ते भट्टैः ॥ २७७ ॥
 हन्यमानं ततो दृष्ट्वा सूत्रकंठकदंबकं । सहस्रकिरणग्राहमित्यवोचत नारदः ॥ २७८ ॥
 कल्याणमस्तु ते राजन् येनाहं मोचितस्त्वया । हन्यमान इमैर्व्याधिः सूत्रकंठैर्दुरात्मभिः ॥ २७९ ॥

धर्मपुराणम् ।

अवश्यमेवमेतेन भवितव्यं यतस्ततः । कुर्वतेषां दयां क्षुद्रा जीवंतु प्रियजीविताः ॥ २८० ॥
 ज्ञानं किंन तथोत्पन्नाः कुपाखंडा यथा नृप । शृण्वस्यामवसर्षिण्यां तुरीयसमयागमे ॥ २८१ ॥
 ऋषभो नाम विख्यातो बभूव त्रिजगतोन्नतः । कृत्वा क्लृप्तयुगं येन कलानां कल्पितं श्रुतं ॥ २८२ ॥
 जातमात्रश्च यो देवैर्नीत्वा मंदिरमस्तकं । क्षीरोदवारिणा तुष्टैरभिषिक्तो महाद्युतिः ॥ २८३ ॥
 ऋषभस्य विमोदिव्यं चरितं पापनोदनं । स्थितं लोकत्रयं व्याप्य पुराणां न श्रुतं त्वया ॥ २८४ ॥
 मर्त्ता बभूव कौमारः स क्षुवो भूतवत्सलः । गुणांस्तस्य क्षमो वक्तुं न सुरैद्रोऽपि विस्तरात् २८५ ॥
 उद्बहंतीं स्तनौ तुंगौ विध्याप्रालेय पतंतौ । आर्यदेशमुखीरम्यां नगरीं बलयैर्युतां ॥ २८६ ॥
 अन्धिकांचीगुर्णा नीलसत्काननशिरोरुहां । नानारत्नकृतच्छायामल्यंतप्रवर्णां सतीं ॥ २८७ ॥
 यः परित्यज्यभूमार्थां मुमुक्षुर्भवसंकटं । प्रतिपेदे विद्युद्वात्मा श्रामण्यं जगते हितं ॥ २८८ ॥
 स्थितो वर्षसहस्रं च वज्रांगो स्थिरयोगभृत् । प्रलंबितमहाबाहुः प्राप्तभूमिजटाचयः ॥ २८९ ॥
 स्वामिनश्चानुरागेण गृहीतोऽग्रपरीषहैः । कच्छार्चैर्नयतामुक्ता बल्कलादि समाश्रितं ॥ २९० ॥
 अज्ञातपरमार्थैस्तैः क्षुधादिपरिपीडितैः । फलाद्याहारसंतुष्टैः प्रणीतास्तापसादयः ॥ २९१ ॥
 ऋषभस्य तु संजातं केवलं सर्वभासनं । महान्यग्रोऽथवृक्षस्य स्थितस्यासन्नगोचरे ॥ २९२ ॥

तत्प्रदेशे कृता देवैस्तस्मिन्काले विभोर्यतः । पूजास्तेनैव मार्गेण लोकोऽद्यापि प्रवर्तते ॥ २९३ ॥
 प्रतिमाथ सुरैस्तस्य तस्मिन्देसे सुमानसैः । स्थापिता रम्यचैत्येषु मनुजैश्च महोत्सवैः ॥ २९४ ॥
 भरतेनास्य पुत्रेण सृष्टा ये चक्रवर्तिना । पुरा मरीचिना ये च प्रमादस्मययोगतः ॥ २९५ ॥
 विसर्पणमिमे स्रत्रकंठास्तु भुवने गताः । प्राणिनां दुःखदा यद्भत्सलिले विषविदवः ॥ २९६ ॥
 उद्भृचकुडुकुक्काचारैर्बहुडिभैः कुलिगकैः । प्रचंडदंडैरत्यंतं तैरिदं मोहितं जगत् ॥ २९७ ॥
 जातं शश्वत्प्रवृत्तातिक्रूरकर्मतमश्चितं । प्रनष्टसुकृतालोकं साधुसत्कारतत्परं ॥ २९८ ॥
 एकविंशतिवारान्ये निधनं प्रापिताः क्षितौ । सुभूमचक्रिणा प्राप्ता न नितांतममावतां ॥ २९९ ॥
 ते कथं वद शाम्यंते त्वया विप्रा दशानन । उपशाम्यानया किञ्चिन्नकृत्यं प्राणिहितसया ॥ ३०० ॥
 जिनैरपि कृतं नैतत्सर्वज्ञैर्निःकुमार्गकं । जगत् किञ्चुत शक्यते कर्तुमस्मद्विधैर्जनैः ॥ ३०१ ॥
 इति देवयंतेः श्रत्वा कैकसीकुक्षिसंभवः । पुराणकथया प्रीतो नमश्चक्रे जिनाधिपं ॥ ३०२ ॥
 संकथाभिश्च रम्याभिर्महापुरुषजन्मभिः । स्थितः क्षणं विचित्राभिर्नारदेन समं सुखी ॥ ३०३ ॥
 मरुतोऽथाजलि बध्वा क्षितिसक्तशिरोरुहः । प्रणनाम यमोन्मादं नयविचैवमब्रवीत् ॥ ३०४ ॥
 भृत्योऽहं तव लंकेश ! भज नाथ ! प्रसन्नतां । अह्मनेन हि जंतूनां भवत्येव दुरीहितं ॥ ३०५ ॥

पृथ्वतां कन्यका चैयं नाम्ना मे कनकप्रभा । वस्तूनां दर्शनीयानां भवानेव हि भाजनं ॥३०६॥
प्रणतेषु दयाशीलस्तां प्रतीयेष रावणः । उपयेमे च सात्यंतप्रवृत्तपरमोदयः ॥ ३०७ ॥
तत्सामंताश्च तुष्टेन मरुतेन यथोचितं । मटाश्च पूजिता कानवासोऽलंकरणादिभिः ॥ ३०८ ॥
कनकप्रभया सार्धं रममाणस्य चाजनि । सुता संवत्सरस्यति कृतचित्रेति नामतः ॥ ३०९ ॥
रूपेण हि कृतं चित्रं तथा लोकस्य पश्यतः । मूर्तियुक्तेव सा शोभा चक्रे चित्तस्य चौरणं ३१०
जयार्जितसमुत्साहाः ह्यरास्तेजस्विविग्रहाः । सामंता दशवक्त्रस्य रेभिरे घरणीतले ॥ ३११ ॥
घचे यो नृपतिल्यातिं तान् दृष्ट्वा स बलीयसः । जगामात्यंतदीनत्वं स्वभोगभ्रंशकातरः ॥३१२॥
मध्यभागं समालोक्य वर्षस्यांबरगोचराः । कनकाद्रिनदीरम्यं विस्मयं प्रापुरुत्तमं ॥ ३१३ ॥
ऊचुः केचिद्धरं भद्रा अत्रैवावस्थिता वयं । नूनं स्वर्गोऽपि नैतस्माद्भ्रजते रामणीयकं ॥ ३१४ ॥
अन्येऽवदन्निभं देशं दृष्ट्वा लंकानिवर्तने । कडुषदर्शनं शुद्धं कारणं नो भविष्यति ॥ ३१५ ॥
एकेऽवोचन् गृहे वासो न मनागपि शोभते । दृश्यतामस्य देशस्य पार्थिवं चित्तहारिणः ॥३१६॥
समुद्रविपुलं सैन्यं पश्यतात्र कथं स्थितं । मरुतमखभंगस्य यथान्योन्यं न दृश्यते ॥ ३१७ ॥
अहो वर्षमहोदारं लोकस्य क्षणहारिणः । एतस्य खेचराणां प्रशस्तोऽयं निरूप्यते ॥ ३१८ ॥

महत्तमखविध्वंसो यं यं देशमृपागतः । रम्यं तस्याकरोल्लोकः पंथानं तोरणादिभिः ॥ ३१९ ॥
 यशांकसौम्यवक्त्राभिर्नेत्रे सरसिजोपमे । विभ्रतीभिः सुलावण्यपूर्णदेहाभिरादरात् ॥ ३२० ॥
 महीगोचरनारीभिर्विद्याधरकुतूहलात् । वीक्ष्यमाणा ययुर्भूम्यां खेचरास्तद्दिदृक्षया ॥ ३२१ ॥
 नगरस्य समीपेन व्रजंतं कैकसीसुतं । निर्धूतसायकश्यामं पक्वविंवफलाधरं ॥ ३२२ ॥
 मुकुटन्यस्तमुक्तांशुसलिलक्षालितालिकं । इंद्रनीलप्रभोदारस्फुरकुंतलतारकं ॥ ३२३ ॥
 सहस्रपत्रनयनं शर्वरीतिलकाननं । सद्यचापानतस्त्रिग्धनीलभ्रूयुगराजितं ॥ ३२४ ॥
 कंबुग्रीवं हरिस्कंधं पीनविस्तीर्णावक्षसं । दिग्भागनाशिकाबाहुं वज्रवन्मध्यदुर्विधं ॥ ३२५ ॥
 नागाभोगसमाकारग्रसृतं मद्यजानुकं । सरोजचरणां न्याय्यप्रमाणास्थितविग्रहं ॥ ३२६ ॥
 श्रीवत्सप्रभृतिस्तुत्यद्वात्रिशल्लक्षणांचितं । रत्नरश्मिज्वलन्मौलिं विचित्रमणिकुंडलं ॥ ३२७ ॥
 केपूरकरदीप्तांशं हाराराजितदक्षसं । प्रत्यर्धचक्रभृद्भोगं दृष्टुमुत्सुकमानसाः ॥ ३२८ ॥
 आपूरयन् परित्यक्त समस्तप्रस्तुतक्रियाः । वातायनानि सद्देषाः स्त्रियोऽन्योन्यविपीडिताः ॥ ३२९ ॥
 निश्चिधिपुत्र पुष्पाणि समेधानि मधुव्रतैः । तुष्टाश्च विविधालापाश्चक्रुस्तद्दर्शनामिति ॥ ३३० ॥
 अयं स रावणो येन जितो मातृश्वसुः सुतः । यमश्च यश्च कैलाशं समुत्क्षेप्तुं समुद्यतः ॥ ३३१ ॥

नीतः सहस्ररश्मिश्च राज्यभारविमुक्तां । मरुतस्य च विध्वस्तो वितानः शौर्यशालिना ॥३३२॥
 अहो समागमः साधुः कृतोयं कर्मभिरात् । रूपस्य केकसीखनोर्गुणानां च जनोत्सवः ३३३
 योषित्पुण्यवती सोयं धृतो गर्भे ययोत्तमः । पिताप्यसौ कृतार्थत्वं प्राप्तः कृत्वास्य संभवं ३३४
 श्लाघ्यः स बंधुलोकोऽपि यस्यायं प्रेमगोचरः । अनेनोपयता यास्तु तासां स्त्रीणां किमुच्यते ३३५
 आलापमिति कुर्वन्त्यस्तावदैक्ष्यंत ताः स्त्रियः । गोचरत्वमवापायं यावद्विततचक्षुषां ॥ ३३६ ॥
 तेनोपहृतचित्तानां वांछंतीनां मनोगतं । मुहूर्तमभवन्नार्थः पुस्तकर्मगता इव ॥ ३३७ ॥
 न भूवेति दशग्रीवे देशे तत्संगमोज्झिते । कर्तुमन्यद्भूत्कर्म कियताचिदनेहसा ॥ ३३८ ॥
 विषये नगरे ग्रामे घोषे वा ये प्रधानतां । भजंते पुरुषस्ते तमुपायनभृतोऽगमन् ॥ ३३९ ॥
 गत्वा जनपदाश्चैवमुपनीय यथोचितं । रचितांजलयो नत्वा परितुष्टा व्यजिज्ञपन् ॥ ३४० ॥
 नंदनादिषु रम्याणि यानि द्रव्याणि पार्थिव । सुलभत्वं अपन्नानि तव तान्यपि चित्नात् ३४१ ॥
 महविभवपात्रस्य किमपूर्वं भवेत्तव । उपनीय प्रमोदंते यत्कुर्मो द्रविणं वर्यं ॥ ३४२ ॥
 तथापि शुन्यहस्तानामस्माकं तव दर्शनं । न युक्तमिति यत्किंचिदुपादाय समागताः ॥३४४॥

जिनेन्द्रः प्रापितः पूजामभरैः कनकांबुजैः । हुमपुष्पादिभिः किन्न पूज्यतेऽस्मद्विधैर्जनैः ॥ ३४५ ॥
 नानाजनपदैरेव सामर्तैश्च महर्द्धिभिः । पूजितः प्रतिसन्मानं तेषां चक्रे त्रियोदितैः ॥ ३४६ ॥
 परां प्रीतिमवापासौ पश्यन् रम्यां वसुंधरां । कांतामित्र निजां नानारत्नालंकारशालिनीं ॥ ३४७ ॥
 संगं देशेन येनासौ ययौमार्गवशाद्विभुः । अकृष्टपच्यसस्याढ्यं तत्रासीद्वसुधातलं ॥ ३४८ ॥
 प्रमोदं परमं विभ्रज्जनोस्य धरणीतलं । अनुरागाभसा कीर्तिमभ्यसिचत्सुनिर्मलं ॥ ३४९ ॥
 कृषीवलजनाश्चैवमूत्रुः पुण्यजुषो वयं । येन देशमिमं प्राप्तो देवो रत्नश्रवःसुतः ॥ ३५० ॥
 अन्यदा कृषिसक्तानां रूक्षांगानां कुवाससां । वहतांकर्केशस्पर्शं पाणिपादं सवेदनं ॥ ३५१ ॥
 क्लेशात्कालो गतोऽस्माकं सुखस्वादविवर्जितः । प्रभावादस्यभव्यस्य सांप्रतं वयमीश्वराः ३५२ ॥
 पुण्येनानुगृहीतास्ते देशाः संपत्समाश्रिताः । येषु कल्याणसंभारो विचरत्येष रावणः ॥ ३५३ ॥
 कृत्यं किं बांधवैर्ये न समर्था दुःखनोदने । अयमेव महाबंधुः सर्वेषां प्राणिनामभूत् ॥ ३५४ ॥
 अनुरागं गुणैरेवं स लोकस्य प्रवर्द्धयन् । चकार तस्य हेमंतं निदाघं च सुखप्रदं ॥ ३५५ ॥
 आसतां चेतनास्तावधेऽपि भावा विचेतना । तेऽपि भीता इवाशुष्माद्भ्रूवुर्लोकसौख्यदाः ॥ ३५६ ॥
 तावच्च त्रज्रवस्तस्य प्रादुरासीद्धनागमः । अभ्युत्थानं दशास्यस्य कुर्वन्निव ससंभ्रमः ॥ ३५७ ॥

बलाकाविद्युदिन्द्रास्त्रकृतभूषा घनाघनाः । महानीलगिरिच्छाया कुर्वतः पटुनिस्वनं ॥ ३५८ ॥
 द्वेमकक्षाभृतः कंबुध्वजभूषितविग्रहाः । प्रहता भांति शंक्रेण रावणस्य गजा इव ॥ ३५९ ॥
 दिशोधकारिता-सर्वा जीमूतपटलैस्तथा । रात्रिदिवस्य न ज्ञातो भेद एव यथा जर्नैः ॥ ३६० ॥
 अथवा युक्तमेवेदं कर्तुं मलिनताभृतां । यत्प्रकाशतमोयुक्तान् कुर्वति भुवने समान् ॥ ३६१ ॥
 भूमिजीमूतसंसक्ताः स्थूला विच्छेदवर्जिताः । नाज्ञायंत घनाधारा उत्पतंति पवंति नु ॥ ३६२ ॥
 मानसै मानसंभारोमानिनीभिश्चिरं धृतः । पटुनोमेघरटितान् क्षणेन ध्वंसमागतः ॥ ३६३ ॥
 घनध्वनितवित्रस्ता मानिन्यो रमणं भृशं । आलिलिगू रणत्कारिबलयाकुलवाहवः ॥ ३६४ ॥
 शीतला मृदवो धारा पथिकानां घनोज्झिता । द्रष्टृणां समतां जग्धुः कुर्वत्योमर्षदारणं ॥ ३६५ ॥
 भिन्नं धाराकर्दबेन हृदयं दूरवर्तिनः । चक्रेणैव सुतीक्ष्णेन पथिकस्याकुलात्मनः ॥ ३६६ ॥
 नीतो वनेन पीनेन मूढतां पथिको यथा । पुस्तकर्मसमोजातो वराकः क्षणमात्रकं ॥ ३६७ ॥
 क्षीरोदपाथिनो मेघा प्रविष्टा इवधेनुषु । अन्यथा धीरधारास्ताश्चक्षरुः सततं कथं ॥ ३६८ ॥
 वर्षाणां समये तस्मिन्न बभूवुः कृषीषला । समाकुलाः प्रभवेण रावणस्य महाधनाः ॥ ३६९ ॥
 अन्नमेकस्य हेतोर्यत्कुटुंबिन्या प्रसाधितं । भुज्यमानं कुटुंबेन तन्निष्ठां समुपागमत् ॥ ३७० ॥

महोत्सवो दशग्रीवो बभूव प्राणधारिणां । पुण्यसंपूर्णदेहानां सौभाग्यं केन कथ्यते ॥ ३७१ ॥
 इंदीवरचक्रश्यामः स्त्रीणामौत्सुक्यमाहरत् । साक्षादिव बभूवासौ वर्षाकालो महाध्वनिः ॥ ३७२ ॥
 गर्जितेन पयोदानां रावणस्यैव शासनात् । घोषेण कृता सर्वैः प्रणतिः पतिभिर्नृणां ॥ ३७३ ॥
 कन्या दृष्टिहराः प्रापुर्दशवक्त्रं स्वयंवराः । भूगोचराः परित्यक्तगगना इव विद्युतः ॥ ३७४ ॥
 रेभिरे तास्तमासाद्य महीधरणतत्परं । पयोधरभराक्रांताः सद्वर्षा इव भूमृतं ॥ ३७५ ॥
 जिगीषोर्यक्षमर्दस्य दृष्टुं परमां द्युतिं । भास्वान् पलायितः क्वपि त्रपात्राससमाकुलः ॥ ३७६ ॥
 दशाननस्य यद्वक्त्रं तदेव कुरुते क्रियां । मदीयामिति मत्वेव जगाम क्वपि चंद्रमाः ॥ ३७७ ॥
 दशवक्त्रस्य वक्त्रेण जितं ज्ञात्वा निजंपतिं । भयेनेव समाक्रांतास्ताराः क्वपि पलायिताः ३७८
 सुरक्तं पाणिचरणं कैकसेयस्य योषितां । विदित्वेव त्रपायुक्ता तिरोभूदब्जसंहतिः ॥ ३७९ ॥
 रसना विद्युता युक्ता रक्तांशुकसुरायुधाः । नार्यः पयोधराक्रांता तस्य वर्षा इवाभवन् ॥ ३८० ॥
 आमोदं रावणो जज्ञे केतकीनां न योषितां । विश्वासमरुताकृष्ट गुंजद्भ्रमरपंक्तिना ॥ ३८१ ॥
 भागीरथ्यास्तटमतितरां रम्यमासाद्य दूरं । प्रंतोद्भ्रूतप्रचुरविलसत्क्रांतिशिष्यं विशालं ॥
 नानापुष्पप्रभवनिविडघ्राणसंरोधिगंधं । क्षोणीबंधुर्जलदसमयं सर्वसौख्येन निन्ये ॥ ३८२ ॥

नाम श्रुत्वा प्रणमति जनः पुण्यभाजां नराणां । चारुस्त्रीणां निखिलविषयप्राप्यसंधा भवंति ॥
उत्पद्यन्ते परमविभवा विस्मयानां निवासा । शैल्यं यात्राद्रविरपि ततः पुण्यबंधे यतध्वं ॥३८३॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते मरुत्तयद्भ्रुवंसनपदानुगाभिधानं नाम एकादशं पर्व ।

द्वादशं पर्व ।

तत्राथ मंत्रिमिः सार्धं चक्रेऽसौ संप्रधारणं । कस्मै तु दीयतामेषा कन्येति रहसिस्थितः ॥ १ ॥
इंद्रेण सह संग्रामे जीविते नास्ति निश्चयः । अतो वरं कृतं बालापाणिग्रहणमंगलं ॥ २ ॥
तं च चिंतापरं ज्ञात्वा कन्यावरगन्वेषणे । हरिवाहनराजेन स्रुनुराहानितैतिकं ॥ ३ ॥
दृष्ट्वा तं सुंदराकारं प्रणतं तोषमागतः । दशाननः सुतां चास्मै दातुं चक्रे मनोरथं ॥ ४ ॥
उचिते चासने तस्मिन्नासीने सचिवान्विते । अचितयद्दशश्रीवो नयशास्त्रविशारदः ॥ ५ ॥
मथुरानगरीनाथः सुगोत्रो हरिवाहनः । अस्मद्गुणगणे कीर्तिसततासक्तमानसः ॥ ६ ॥
अस्य च प्राणभृतोऽयं बंधूनां च मधुः सुतः । श्लाघ्यो विनयसंपन्नो योग्यः प्रीत्यनुवर्तते ॥ ७ ॥

ज्ञात्वा चेतीव वृत्तांतमयं सुंदरविभ्रमः । प्रख्यातगुणसंघातः परिप्राप्तो मदंतिकं ॥ ८ ॥
 ततो मधोरिदं प्राह मंत्री देव तवाग्रतः । अस्य दुःखेन वर्ण्यते गुणाविक्रमशालिनः ॥ ९ ॥
 तथापि भक्तु ज्ञाता स्वामिनोस्य यथात्मना । इत्यावेदयितुं किंचित्क्रियते प्रक्रमो मया ॥ १० ॥
 आमोदं परमं विभ्रत्सर्वलोकमनोहरः । मधुशब्दमयं धत्ते यथार्थं पृथिवीगतं ॥ ११ ॥
 गुणा एतावैवास्य गुणपर्याप्तवर्णना । असुरेन्द्रेण यद्दत्तं शूलरत्नं महागुणं ॥ १२ ॥
 यत्प्रत्यरिबलं क्षिप्तममोघं भासुरं भृशं । द्विषत्सहस्रं नीत्वा तं करं प्रति निवर्तते ॥ १३ ॥
 क्रिययैव च देवोस्य गुणान् ज्ञास्यति वाचिरात् । वाचा हि प्रकटीकारस्तेषां हास्यस्य कारणं ॥
 तदस्य युक्तये बुद्धिं करोतु परमेश्वरः । सम्बंधं भवतो लब्ध्वा कृतार्थोऽयं भविष्यति ॥ १५ ॥
 इत्युक्ते निश्चितो बुद्ध्या जाभातासौ निरूपितः । समस्तं च यथायोग्यं कृतांतस्य प्रकल्पितं १६
 चिंचितप्राप्तिनिश्चेषकारणश्च तयोरभूत् । विवाहविधिरत्यंतप्रीतलोकसमाकुलः ॥ १७ ॥
 पुष्पलक्ष्मीमिव प्राप्य दुरारुथानां समागतः । आमोदं जगतो हृद्यं मधुस्तां नेत्रहारिणीं ॥ १८ ॥
 इंद्रभूतिमिहोद्देशे प्रत्युत्पन्नकुतूहलः । अप्रच्छन्मगधाधीशः कृत्वाभिनवमादरं ॥ १९ ॥
 असुराणामधीशेन मधवे केन हेतुना । शूलरत्नं मुनिश्रेष्ठ दत्तं दुर्लभसंगमं ॥ २० ॥

इत्युक्तः पुरुषा युक्तस्तेजसा धर्मवत्सलः । शूलरत्नस्य संप्राप्तेः कारणं गौतमोऽब्रुवत् ॥ २१ ॥
 वातकी लक्ष्मणि द्वीपे क्षेत्रे चैरावतश्रुतौ । शतद्वारपुरेऽभूतां मित्रे सुप्रमेबंधने ॥ २२ ॥
 एकः सुमित्रनामासीदपरः प्रभवश्रुतिः । उपाध्यायकुले चैतौ जातावतिविचक्षणौ ॥ २३ ॥
 सुमित्रस्याभवद्राज्यं सर्वसामंतसेवितं । पुण्योपाजितसत्कर्मप्रभावात्परमोदयं ॥ २४ ॥
 दरिद्रकुलसंभूतः कर्मभिर्दुष्कुलैः पुरा । सुमित्रेण महास्नेहात्प्रभवोऽपि कुतः प्रभुः ॥ २५ ॥
 सुमित्रोऽथान्यदारण्ये हृतो दुष्टेन वाजिना । दृष्टो द्विरददंष्ट्रेण म्लेच्छेन स्वैरचारिणा ॥ २६ ॥
 आनीयासौ ततः पल्लि संप्राप्य समयं दृढं । पत्या म्लेच्छविरूथिन्यास्तनयां परिणायितः ॥ २७ ॥
 तां च कन्यां समासाद्य साक्षादिव वनश्रियं । वनमालाश्रुतिं तत्र स्थितोऽसौमासमात्रकं ॥ २८ ॥
 अनुह्नातस्ततस्तेन शतद्वारपुरोत्तमं । प्रस्थितः कांतया साकं वृतः शबरसेनया ॥ २९ ॥
 गवेषणे विनिष्क्रांतः प्रभवोथ तदैक्षत । कांतया सहितं मित्रं स्मरस्येव पताकया ॥ ३० ॥
 चक्रे च मित्रभार्यायां मानसं पापकर्मण । उदयान्नष्टनिश्शेषकृत्याकृत्यविवेचनः ॥ ३१ ॥
 मनोभवशैरुग्रैस्ताड्यमानः समंततः । अवाप न कचित्सौख्यं मनसा भृशमाकुलः ॥ ३२ ॥
 ज्येष्ठो व्याधिसहस्राणां मदनो मतिब्रूदनः । येन संप्राप्यते दुःखं नरैरक्षतविग्रहैः ॥ ३३ ॥

प्रधानं दिवसाधीशः सर्वेषां ज्योतिषां यथा । तथा समस्तरोगाणां मदनो मूर्ध्नि वर्तते ॥ ३४ ॥
 विचितोऽसि किमित्येवमित्युक्तः सुहृदा च सः । जगाद सुंदरीं दृष्ट्वा विह्वलत्वस्य कारणं ॥ ३५ ॥
 श्रुत्वा प्राणसमस्यास्य दुःखं स्वस्त्रीनिमित्तकं । तामाशु प्राहिणोत्प्राज्ञः सुमित्रो मित्रवत्सलः ३६
 प्रेक्ष्य च प्रभवागारं गवाक्षे गूढविग्रहः । सर्तीभक्षत किंकुर्यादियमस्येति तत्परः ॥ ३७ ॥
 अर्चितयच्च यद्येषा भवेन्नास्यानुकूलिका । ततोनिग्रहमेतस्याः कर्तास्मि सुविनिश्चितं ॥ ३८ ॥
 अथैतस्याश्रवा भूत्वा कामं संपादयिष्यति । ततो ग्रामसहस्रेण पूजयिष्यामि सुंदरीं ॥ ३९ ॥
 समीपं प्रभवस्यापि वनमाला च सोत्सुका । प्रदोषसमये स्पृष्टे ताराप्रकरं भिडते ॥ ४० ॥
 आसीनां चासने रम्ये पुरोदोषविवर्जितः । तामपृच्छदहो भद्रे का त्वमित्युत्कटादरः ॥ ४१ ॥
 ततो विवाहपर्यंतं तस्याः श्रुत्वा विचेष्टितं । प्रभवो निष्प्रभो जातो निर्वेदं च गतः परं ॥ ४२ ॥
 अर्चितयच्च हा कष्टं मया मित्रस्य कामिनी । किमपि प्रार्थिता कर्तुं धिञ्चाशुच्छिन्नचेतनं ॥ ४३ ॥
 पापादस्मान्न मुच्येहमृते स्वस्य विपादनात् । किंवा कलंकयुक्तेन जीवितेन मयाधुना ॥ ४४ ॥
 इति संचित्य मूर्धानं स्वंलूलुषं चकर्ष सः । कोशतः सायकं सांद्रच्छायादिग्घदिगंतरं ॥ ४५ ॥
 उपकंठं च कंठस्य यावदेनं चकार सः । निपत्य सहसा तावत्सुमित्रेण निरुच्यते ॥ ४६ ॥

जगाद् च त्वरायुक्तं परिष्वज्य स तं सुहृत् । आत्मघातितया दोषः प्राज्ञः किं नाम बुद्ध्यसे ४७
आमगर्भेषु दुःखानि प्राप्नुवंति चिरं जनाः । ये शरीरस्य कुर्वन्ति स्वस्याविधिनिपातनं ॥ ४८ ॥
इत्युक्त्वा सुहृदः खड्गं कराचस्य सुचेतसा । सांत्वितश्च चिरं वाक्यैर्मनोहरणकारिभिः ॥ ४९ ॥
ईदृशी च तयोः प्रीतिरन्योन्यगुणयोजिता । प्राप्स्यत्यंतमहो कष्टः संसारः सारवर्जितः ॥ ५० ॥
पृथक् पृथक् प्रपद्यंते सुखदुःखकरीं गतिं । जीवाः स्वकर्मसंपन्नाः कोत्र कस्य सुहृज्जनः ॥ ५१ ॥
अन्यदाथ विबुद्धात्मा श्रमणत्वं समाश्रितः । ईशानकल्प ईशत्वं सुमित्रः प्राप्तवान् सुखी ॥ ५२ ॥
ततश्च्युत्वेह संभूतो द्वीपे जंबूपदांतिके । हरिवाहनराजस्य मथुरायां सुरः पुरि ॥ ५३ ॥
माधव्यास्तनयो नाम्ना मधुः स मधुमोहितः । नभसो हरिवंशस्य यश्चंद्रत्वमुपागतः ॥ ५४ ॥
मिथ्यादृक्प्रभवो मृत्वा दुःखमासाद्य दुर्गतौ । विश्वावसोरभूत्पुत्रो ज्योतिष्मत्यां शिखिश्रुतिः ५५
श्रवणत्वधरः कृत्वा तपः कष्टं निदानतः । दैत्यानामधिपो जातश्चमराख्योऽधमामरः ॥ ५६ ॥
ततोविधिऋतालोकः स्मृत्वा पूर्वभवान् निजान् । गुणान् सुमित्रमित्रस्य चक्रे मनसि निर्मलान् ॥
सुमित्रराजचरितं स्मर्यमाणं सुपेशलं । असुरेन्द्रस्य हृदयं चकर्त करपत्रवत् ॥ ५८ ॥
दृश्यौ चेति पुनर्भद्रः सुमित्रोऽसौ महागुणः । आसीन्मम महामित्रः सहायः सर्ववस्तुषु ॥ ५९ ॥

तेन सार्धं मया विद्या गृहीता गुरुवेशमनि । दरिद्रकुलसंभूतस्तेनाहं स्वसमः कृतः ॥ ६० ॥
आत्मीया तेन मे पत्नी द्वेषवर्जितचेतसा । प्रेषिता पापचित्तस्य विवृष्णेन दयावता ॥ ६१ ॥
ज्ञात्वा वयस्यपत्नीति परमुद्रेगमागतः । शिरः स्वमासिना छिदंस्तेनाहं परिरक्षितः ॥ ६२ ॥
अश्रद्धज्जिनेद्राणां शासनं पंचतां मतः । प्राप्तोऽस्मि दुर्गतौ दुःखं स्मरणेनापि दुस्सहं ॥ ६३ ॥
निंदनं साधुवर्गस्य सिद्धिमार्गानुवर्तिनः । यत्कृतं तस्य तत्प्राप्तं फलं दुःखासु योनिषु ॥ ६४ ॥
सचापि चरितं श्रुत्वा निर्मलं सुखमुत्तमं । ऐशाननिलये भुक्त्वा व्युतोयं वर्तते मधुः ॥ ६५ ॥
उपकारसमाकृष्टस्ततोऽसौ भुवनान्निजात् । निर्जगामक्षणोद्भूतपरम्रेमाद्रमानसः ॥ ६६ ॥
दृष्ट्वादेरेण कृत्वा च महरत्नादिपूजनं । शूलरत्नं ददावस्मै सहस्रांतिकसंज्ञितं ॥ ६७ ॥
शूलरत्नं स तत्प्राप्य परां प्रीतिं गतः क्षितौ । अस्त्रविद्याधिराजश्च सिंहवाहनजोऽभवत् ॥ ६८ ॥
एतन्मधोरूपारव्यानमधीते यः शृणोति वा । दीप्तिमर्थं परं चायुः सोऽधिगच्छति मानवः ॥ ६९ ॥
सामंतानुगतोथासौ मरुत्तमखनाशकृत् । प्रभावं प्रलयं लोके प्रवर्णीकृतिचिद्विषं ॥ ७० ॥
संवत्सरान् दशाष्टौ च विहरञ्जनिताद्भूतं । भुवने जनितप्रेम्णि देवेंद्रस्त्रिदिवे यथा ॥ ७१ ॥
सुंचञ्चारात्समुद्रस्य धरणीं धरणीपतिः । चिरेण जिनचैत्याढ्यं प्रापाष्टापदभूधरं ॥ ७२ ॥

प्रसन्नसलिला तत्र भाति मंदाकिनी भृशं । महिषी सिंधुनाथस्य कनकाब्जरजस्तथा ॥ ७३ ॥
 सन्निवेश्य समीपेऽस्या वाहिनीं परमाप तां । मनोज्ञं रमणं चक्रे कैलाशस्य स कुक्षिषु ॥ ७४ ॥
 नुनुदुः खेचराः खेदं भूचराश्च यथाक्रमं । मंदाकिन्याः सुखस्पर्शसलिले स्फटिकामले ॥ ७५ ॥
 नमरुपप्लवायास्तलोठनापात्तपांशवः । नमिताः सप्तयः पीतपयसोविनयास्थिताः ॥ ७६ ॥
 शीकरादितदेहत्वाद्ग्राहिताः सुघनं रजः । तटन्यस्तमहाभेदास्त्रापिताः कुंजराश्विरं ॥ ७७ ॥
 स्मृत्वानु वालिवृत्तातं नमस्कृतजिनालयः । यमध्वंसः स्थितः कुर्वश्रेष्ठां धर्मानुगामिनीं ॥ ७८ ॥
 अथ योसौ सुरेंद्रेण नियुक्तो नलकूबरः । लोकपालतयाख्यातः पुरे दुर्लघ्यसंज्ञके ॥ ७९ ॥
 उपशल्यं सविज्ञाय रावणं चरवर्गतः । जिगीषया समायातं सैन्यसागरवर्तिनं ॥ ८० ॥
 लेखारोपितवृत्तातं प्राहिणोदाशुगामिनं । खेचरं सुरनाथाय त्रासाध्यासितमानसः ॥ ८१ ॥
 मंदिरप्रस्थितायास्मै वंदितुं जिनपुंगवान् । प्रणम्य लेखवाहेन लेखोऽवस्थापितः पुरः ॥ ८२ ॥
 वाचयित्वा च तं कृत्वा हृदयेर्धमशेषतः । आज्ञापयत्सुराधीशो वास्त्विदं लेखदानतः ॥ ८३ ॥
 यत्नात्तावदिहास्थ त्वममोघास्त्रस्य पालकः । जिनानां पांडुके कृत्वा वंदनां यावदेम्यहं ॥ ८४ ॥
 इति संदिश्य गर्वेण सेनामगणयन् द्विषः । गतो सौ पांडुकोद्यातं वंदनासक्तमानसः ॥ ८५ ॥

पद्मपुराणम् ।

समस्ताप्तसमेतश्च प्रयत्नात्प्रलङ्घ्यः । पुरस्याचितयद्रक्षाभितिकर्तव्यतत्परः ॥ ८६ ॥
 योजनानां शतं तुंगप्राकारो विद्यया कृतः । वज्रशाल इतिख्यातः परिधिस्त्रिगुणान्वितः ॥ ८७ ॥
 रावणेन च विज्ञाय नगरं शत्रुगोचरं । गृहीतं प्रेषितो दंडः ग्रहस्तो नाकिनीपतिः ॥ ८८ ॥
 निवृत्त्य रावणायासावाख्यद्देव न शक्यते । गृहीतुं तत्पुरं तुंगप्राकारकृतवेष्टनं ॥ ८९ ॥
 पश्य दृश्यत एवायं दिक्षु सर्वासु दारुणः । शिखरी विवरी दंष्ट्राकरालास्यशयूपमः ॥ ९० ॥
 दह्यमानमिवोदारं कीचकानां घनं वनं । स्फुलिंगराशिदुष्प्रेक्ष्यज्वालाजालसमाकुलं ॥ ९१ ॥
 दंष्ट्राकरालवेतालरूपाण्यस्य नरान्बहून् । हरंत्युदारयंत्राणि योजनाभ्यंतरस्थितं ॥ ९२ ॥
 तेषां वक्राणि ये प्राप्ता यंत्राणां प्राणिनां गणाः । तेषां जन्मांतरे भूयः शरीरेण समागमः ॥ ९३ ॥
 इति विज्ञाय कर्तव्यस्त्वया कुशलसंगमः । उपायो विजिगिषुत्वं क्रियते दीर्घदर्शिता ॥ ९४ ॥
 निस्सर्पणामरं तावदस्माद्देशाद्भिराजते । संशयः परमोप्यत्र दृश्यते दुर्निराकृतः ॥ ९५ ॥
 ततः कैलाशकुक्षिस्था दशवक्त्रस्य मंत्रिणः । उपायं चिंतयांचक्रुर्नयशास्त्रविशारदाः ॥ ९६ ॥
 अथ रंभागुणाकारा नलकूबरकामिनी । उपरंमेति विख्याता शुभ्रावांते दशाननं ॥ ९७ ॥
 पूर्वमेव गुणैरक्ता तत्रोत्कंठापरामसौ । जगाम रजनीनाथे यथा कुसुदसंहतिः ॥ ९८ ॥

सखीं विचित्रमालारुख्यामेकांते चेत्यभाषत । शृणु सुंदरि कास्त्यन्यसखी प्राणसमा मम ॥ ९९ ॥
समानं ख्यातिं येनातः सखिशब्दः प्रवर्तते । अतो न मे मतेर्भेदं कर्तुमर्हसि शोभने ॥ १०० ॥
नियमात्कुरुषे यस्माद्दक्षे मत्कार्यसाधनं । ततो ब्रवीमि सख्यो हि जीवितालंबनं परं ॥ १०१ ॥
एवमुक्त्वा जगदासौ किमेवं देवि भाषसे । भृत्याहं विनियोक्तव्या त्वया वांछितकर्मणि ॥ १०२ ॥
न करोमि स्तुतिं स्वस्य साहि लोकेऽतिनिदिताः । एतावन्नु ब्रवीम्येषा सिद्धिरेवास्मि रूपिणी ॥
वद विस्रब्धिक्रा भूत्वा यत्ते मनसि वर्तते । मयि सत्यां वृथा खेदः स्वामिन्या धार्यते त्वया ॥
उपरंभा ततोवादीन्निश्चस्याहितमंथरं । पद्माभे ? चंद्रमःकांते करे न्यस्य कपोलकम् ॥ १०५ ॥
निष्क्रांतस्तंभितान् वर्णान् प्रेरयंती पुनः पुनः । आरूढपतितं धाण्ये कृच्छाभिदधती मनः १०६.
सखि बाल्यत आरभ्य रात्रेण मे मनोगतं । लोकावगामिनस्तस्य गुणाः कांता मया श्रुताः १०७
अग्रगल्मतया प्राप्ता साहनप्रियसंगमं । वहामि परमं प्रीतेः पश्चात्तापमनारतं ॥ १०८ ॥
जानामि च तथा नैतत्प्रशस्यमिति रूपिणि । तथापि मरणं सोढुं नास्मि सक्ता सुभाषिते १०९
सोयमासन्नदेशस्थो वर्तते मे मनोहरः । कथंचिदमुना योगं प्रसीद कुरु मे सखि ॥ ११० ॥
एषा नमामि ते पादावित्युक्ता तावदुद्यता । शिरो नमयितं तावत्सख्या तत्संभमाद्भृतं ॥१११॥

वरं स्वामिनि कामं ते साधयामि क्षणादिति । गदित्वा निर्गता गेहाद्दूती ज्ञाताखिलास्थितिः॥
सांभोजीमृतसंकाशश्चक्षुस्त्रावगुंठिता । खमुत्पत्य क्षणत्प्राप वसतिं रक्षसां प्रभोः ॥ ११३ ॥
अंतःपुरं प्रविष्टा च प्रतीहार्या निवेदिता । कृत्वा प्रणतिमार्सिना दत्ते सविनयासने ॥ ११४ ॥
ततो जगाद देवस्य भुवनं सकलं गुणैः । दोषसंगोज्झितैर्व्याप्तं यत्तद्युक्तं तवेदशः ॥ ११५ ॥
उदारो विभवो यस्ते याचकांस्तर्पयन् भुवि । कारणेनामुना वेद्मि सर्वेषां त्वां हि ते स्थितं ११६
आकारस्यास्य जानामि न ते प्रार्थनभंजनं । भूतिर्भवद्विधानां हि परोपकृतिकारणं ॥ ११७ ॥
स त्वमुत्सारिताशेषपरिवर्गो विभो क्षणं । अवधानस्य दानेन प्रसादं कर्तुमर्हसि ॥ ११८ ॥
तथा कृते ततः कर्णे दशवक्त्रस्य सा जगौ । सकलं पूर्ववृत्तांतं सर्ववृत्तांतवेदिनी ॥ ११९ ॥
ततः पिधाय पाणिभ्यां श्रवणौ पुरुषोत्तमः । धुन्वन् शिरश्चिरं चक्षुः संकोचं परमानयत् ॥१२०॥
त्रिचित्रवनितावांछाचिताखिन्नमतिः क्षणं । बभूव केससीसुनुः सदाचारपरायणः ॥ १२१ ॥
जगाद च स्मितं कृत्वा भद्रे चेतसि ते कथं । स्थितमीदृगिदं वस्तु पापसंगमकारणं ॥ १२२ ॥
ईदृशे याचितेत्यंतं दरिद्रः किं करोम्यहं । अभिमानं परित्यज्य तथेदमुदितं त्वया ॥ १२३ ॥
विधवा भर्तृसंयुक्ता प्रमदा कुलबालिका । वेश्या च रूपयुक्तापि परिहार्या प्रयत्नतः ॥ १२४ ॥

विरोधवदिदं कर्म परत्रेह च जन्मनि । लोकद्वयपरिश्रष्टः कीदृशो वद मानवः ॥ १२५ ॥
नरांतरमुखक्लेदपूर्णान्यांगविमर्दिते । उच्छिष्टभोजने वक्तुं भद्रे वांछति को नरः ॥ १२६ ॥
मिथो विभीषणायेदं प्रीत्यानेनाथ वेदितं । नयन्नः स जगादैवं सततं मंत्रिगणाग्रणीः ॥ १२७ ॥
देव प्रक्रम एवायमीदृशो वर्तते यतः । अलीकमपि वक्तव्यं राज्ञा नयवता सदा ॥ १२८ ॥
तुष्टाभ्युपगमात्किञ्चिदुपायं कथयिष्यति । उपरंमा परिप्राप्तौ विश्रंभं परमागता ॥ १२९ ॥
ततस्तद्रचनात्तेन दूती छद्मानुगामिना । इत्यभाष्यत तन्नाम भद्रे यदुचितं त्वया ॥ १३० ॥
वराकी मद्गतप्राणा वर्तते सा सुदुःखिता । रक्षणीया ममोदारा भवंति हि दयापराः ॥ १३१ ॥
ततश्चानय तां गत्वा प्राणैर्यावन्न मुच्यते । प्राणिनां रक्षणे धर्मः श्रूयते प्रकटो भुवि ॥ १३२ ॥
इत्युक्त्वा परिश्रुष्टा सा गत्वा तामानयत्क्षणात् । आदरश्च महा तस्याःकृतो यमविमर्दिना ॥ १३३ ॥
ततो मदनसंप्राप्तौ सा तेनैवमभाष्यत । दुर्लब्धनगरे देवि रंतुं मम परा स्पृहा ॥ १३४ ॥
अटव्यामिह किं सौख्यं किंवा मदनकारणं । तथा कुरु यथैतस्मिन् त्वया सह पुरे रमे ॥ १३५ ॥
ततस्तत्तस्य कौटिल्यमविज्ञाय स्मरातुरा । स्त्रीणां स्वभावमुग्धत्वात्पुरस्यागमनाय सा ॥ १३६ ॥
ददावाश्चालिकां विद्यां प्राकारत्वेन कल्पितां । व्यंतरैः कृतरक्षाणि नानालाणि च सादरा १३७

अपयातश्च शालोऽसौ विद्यालाभादनंतरं । स्थितं प्रकृतिशालेन केवलेनावृतं पुरं ॥ १३८ ॥
बभूव रावणः साकं सैन्येन महतांतिकः । पुरस्य निंदनं श्रुत्वा धुब्धश्च नलकूबरः ॥ १३९ ॥
तमदृष्ट्वा ततः शालं लोकपालो विषादवान् । गृहीतमेव नगरं मेने यक्षविमदिना ॥ १४० ॥
तथापि पौरुषं चित्रद् योद्धुं समभरेण सः । निष्क्रांतोऽत्यंत विक्रांतः सामंतशतवेष्टितः ॥ १४१ ॥
ततो महति संग्रामे प्रवृत्ते शस्त्रसंकुले । अदृष्टपद्मिनीनाथकिरणे क्रूरनिःस्वने ॥ १४२ ॥
विभीषणेन वेगेन निपात्य नलकूबरः । गृहीतः कूबरं भंक्त्वा स्पंदनस्यांघ्रिताडनात् ॥ १४३ ॥
सहस्रकिरणे कर्म दशवक्त्रेण यत्कृतं । विभीषणेन कुद्धेन तत्कृतं नलकूबरे ॥ १४४ ॥
देवासुरभयोत्पादे दक्षं चक्रं च रावणः । त्रिदशधिपसंबंधि प्रापन्नान्ना सुदर्शनं ॥ १४५ ॥
उपरंभा दशास्येन रहसीदमथोदिता । विद्यादानाद्गुरुत्वं मे वर्तते प्रवरांगने ॥ १४६ ॥
जीवति प्राणनाथे ते न युक्तं कर्तुमीदृशं । ममापि सुतरामेव न्यायमार्गोपदेशिनः ॥ १४७ ॥
समाश्वास्य ततो नीतो भार्यो तां नलकूबरः । शस्त्रदारितसन्नाहदिष्टविश्वतविग्रहः ॥ १४८ ॥
अनेनैव समं भर्त्री भुंश्च भोगान् यथेप्सितान् । कामवस्तुनि कोभेदो मम चास्य च भोजने ॥
मलीमसा च मे कीर्तिः कर्मेदं कुर्वतो भवेत् । अपरोऽपि जनः कर्म कुर्वतिदं मया कृतं ॥ १५० ॥

सुताकाशध्वजस्यासि संभूता विमले कुले । संजाता मृदुकांतायां शीलं रक्षितुमर्हसि ॥ १५१ ॥
उच्यमानेति सा तेन नितातं त्रपयान्विता । स्वभर्तुरि समं चक्रे मानसं प्रतिबोधिनी ॥ १५२ ॥
व्यभिचारमविज्ञाय कांताया नलकूवरः । रेमे तथा समं प्राप्तः सन्मानं दशवक्त्रतः ॥ १५३ ॥
रावणः संयुगे लब्ध्वा परध्वंसात्परं यशः । वर्धमानश्रिया प्राप विजयार्धागिरेर्महीं ॥ १५४ ॥
अभ्यर्णं रावणं श्रुत्वा शक्रः प्रचलितं ततः । देवानास्थानसंप्राप्तान् समस्तानिदमभ्यधात् १५५
विश्वाश्चप्रमुखा देवाः संनहंत किमासनं । विश्रब्धं कुरुत प्राप्तः प्रयुरेष स रक्षसां ॥ १५६ ॥
इत्थुक्त्वा जनकोद्देशं संप्रधारयितुं ययौ । उपविष्टो नमस्कृत्य धरण्यां विनयान्वितः ॥ १५७ ॥
उवाच च विधातव्यं किमस्मिन्नंतरे मया । प्रबलोऽथमरिः प्राप्तः बहुशो विजिताहितः ॥ १५८ ॥
आत्मकार्यविरुद्धोऽयं तवात्यंतं मया कृतः । अनयः स्वल्प एवासौ प्रलयं यन्न लंभितः ॥ १५९ ॥
उचिष्ठतो सुखं भक्तुमधरेणापि शक्यते । कंटकस्यापि यत्नेन परिणाममुपेयुषः ॥ १६० ॥
उत्पत्तावेव रोगस्य क्रियते ध्वंसनं सुखं । व्यापीतु बद्धमूलः स्यादूर्ध्वंस क्षत्रियोऽथवा ॥ १६१ ॥
अनेकशः कृतोद्योगस्तस्यास्मि विनिषातने । निवारितस्त्वया व्यर्थं येन क्षांतिर्भया कृता १६२
नयमार्गं प्रपन्नेन मयेदं तात भाष्यते । मर्यादैषेति पृष्टोऽसि नत्वशक्तोऽस्मि तद्बधे ॥ १६३ ॥

स्मयरोषविमुक्तं तच्छ्रुत्वा वाक्यं सुतेरितं । सहस्रारोगादत्युत्र त्वरावानिति मास्मभूः ॥ १६४ ॥
 तावद्विमृश्य कार्याणि प्रवरैः मंत्रिभिः सह । जायते विफलं कर्माग्नेक्षापूर्वकारिणां ॥ १६५ ॥
 भवत्यर्थस्य संसिद्धयै केवलं च न पौरुषं । कर्षकस्य विना कृष्टया कासिद्धिः कर्मयोगिनः १६६
 समानमीहमानानां पठतां च समादरं । अर्थभाजोभवंत्येके नापरे कर्मणां वशात् ॥ १६७ ॥
 एवं गतेऽपि संधानं रावणेन समं कुरु । तस्मिन् सति जगत्सर्वं विधत्स्वोद्भृतकटकं ॥ १६८ ॥
 रूपिणीं च सुतां तस्मै यच्छ रूपवतीं सुतां । एवं सति न दोषोऽस्ति तथावस्था च राज्यता ॥
 विविक्तधिषणेनासाविति पित्रा प्रबोधितः । रोषराशिवशोद्धारशोणचक्षुः क्षणादभूत् ॥ १७० ॥
 रोषज्वलनसंतापसंजातस्वेदसंततिः । बभाण भासुरः शक्रः स्फोटयन्निव खं गिरा ॥ १७१ ॥
 बध्यस्य दीयते कन्येत्येतत्तात क युज्यते । प्रकृष्टवयसां पुसां धीर्यात्येवाथवा क्षयं ॥ १७२ ॥
 वद केनाधरस्तस्मादहं जनक वस्तुना । अत्यंतकातरं वाक्यं येनेदं भाषितं त्वया ॥ १७३ ॥
 र्वैरपि कृतस्पर्शः पादैर्मूर्धाति खिद्यते । यो मेरुः कथमन्यस्य तुंगः प्रणतिमाचरेत् ॥ १७४ ॥
 बीरुषेणाधिकस्तावदेतस्मान्नितरामहं । दैवं तस्यानुकूलं ते कथं बुद्ध्वाववस्थितं ॥ १७५ ॥
 विजिता बहवोनेन विपक्षा इति चेन्मतिः । हतानेककुरंगं किं शबरो हंति नो हरि ॥ १७६ ॥

संग्रामे शस्त्रसंपातजातज्वलनजालके । वरंप्राणपरित्यागो नतुप्रतिनरानतिः ॥ १७७ ॥
 सोयमिंद्रो दशास्थस्य राक्षसस्थानतिं गतः । इति लोके चहास्यत्वं न दृष्टं ते कथं मया १७८
 नभश्चरत्वसामान्यं नच संधानकारणं । वनगोचरसामान्यं यथा सिंहशृगालयोः ॥ १७९ ॥
 इति भ्रुवत एवास्य शब्दः पूरितविष्टपः । प्रविष्टः श्रोत्रयोः शत्रुबलजो वासरानने ॥ १८० ॥
 ततोपकर्णामं कृत्वा पितुः सन्नाहमंडपं । गत्वा सन्नाहसंज्ञार्थं तूर्यं तारमवीवदत् ॥ १८१ ॥
 उपाहर गजं शीघ्रं सप्तं पर्याणय द्रुतं । मंडलाग्रमितो देहि पटु चाहर कंटकं ॥ १८२ ॥
 धनुराहर धावस्व शिरस्त्राणमितः कुरु । यच्छार्धवाहकां क्षिप्रं देहि सायकपुत्रिकां ॥ १८३ ॥
 चेट यच्छ समायोगं सज्जमाशु रथं कुरु । एवमादि कृतारात्रं सुरलोकश्चलोऽभवत् ॥ १८४ ॥
 अथ क्षुब्धेषु वीरेषु रटत्सु पटहेषु च । तुंगरणत्सु शंखेषु सांद्रं गर्जत्सु दंतिषु ॥ १८५ ॥
 भुञ्चत्सु दीर्घदंकारं स्पष्टनेत्रेषु सप्तिषु । संक्रीडत्सु रथौघेषु ज्याजाले पटु गुंजति ॥ १८६ ॥
 भटानामदृहासेन जयशब्देन वादिनां । अभूत्तदा जगत्सर्वं शब्देनेव विनिर्मितं ॥ १८७ ॥
 असिभिस्तोमैरैः पाशैर्ध्वजैश्छत्रैः शरासनैः । ककुभश्छादिताः सर्वा प्रभावोपहृतो रवैः ॥ १८८ ॥
 निष्क्रान्ताश्च सुसंनद्धाः सुरा रभसरागिणः । गोपुरे कृतसंघट्टा घंटाभिर्वरदंतिनां ॥ १८९ ॥

स्यंदनं परतो देहि प्राप्सोयं मत्तवारणः । आधोरणगजं देशादस्मात्सारथ सत्वरं ॥ १९० ॥
स्तंभितोसीह किं सादिनयाश्चंद्रुतमग्रतः । मुंच मुग्धे निवर्तस्व कुरु मा मां समाकुलं ॥ १९१ ॥
एवमादिसमालापाः सत्वरा मंदिरात्सुराः । निष्क्रांता गर्भनिर्मुक्तसुतारभटगर्जिताः ॥ १९२ ॥
आलीने च यथा जातप्रतिपक्षं चममुखे । विषमाहत तूर्येण परमुत्साहमादृते ॥ १९३ ॥
ततो राक्षससैन्यस्य मुखभंगः सुरैः कृतः । मुंचद्भिः शास्त्रसंघातमंतर्हितनभस्तलं ॥ १९४ ॥
सेनामुख्वावसादेन कुपिता राक्षसास्ततः । अध्यूषुः पृतनावक्त्रं निजमूर्जितविक्रमाः ॥ १९५ ॥
वज्रवेगः प्रहस्तोथ हस्तो मारीच उद्भवः । वज्रवक्रः शुको घोरः सारणो गगनोज्वलः ॥ १९६ ॥
महाजठरसंध्याभ्रकूरप्रभृतयस्तथा । सुसंबद्धा सुपानाश्च सुशास्त्राश्च पुरस्थिताः ॥ १९७ ॥
ततस्तैरुत्थितैः सैन्यं सुराणां क्षणमात्रतः । कृतं विहितवित्रस्तं शस्त्रसंघातशत्रुकं ॥ १९८ ॥
भज्यमानं ततः सैन्यवक्त्रं दृष्ट्वा महासुराः । उत्थिता योद्धुमत्युग्रकोपापूरितविग्रहाः ॥ १९९ ॥
भेद्यमाली तडित्पिगो ज्वलिताक्षोऽरिसंज्वरः । पावकस्पंदनाद्याश्च सुराः प्रकटतां ययुः ॥ २०० ॥
उत्थाय राक्षसास्तैस्ते मुंचद्भिः शस्त्रसंहतिं । अवष्टब्धाः समुद्भूततीव्रकोपातिभासुरैः ॥ २०१ ॥
ततो भंगं परिप्राप्ताश्चिरं कृतमहाहवाः । प्रत्येकं राक्षसा देवैर्बहुभिः कृतवेष्टनाः ॥ २०२ ॥

आवर्तेष्विव निक्षिप्ता राक्षसा वेगशालिषु । बभ्रमुत्रिगलच्छत्रशिथिलास्थितपाणयः ॥ २०३ ॥
 परावृत्ताथाप्यन्ये राक्षसा मानशालिनः । प्राणानभिमुखीभूता सुंचन्ति न तु सायकान् ॥२०४॥
 ततो वसादनाद्भ्रगं दृष्ट्वा तद्रक्षसां बलं । सूनुर्महेंद्रसेनस्य कपिकेतोर्मुहाबलः ॥ २०५ ॥
 दक्षः प्रसन्नकीर्त्याल्भ्यां धारयन्नर्थसंगतां । त्रासयन् द्विषतां सैन्यं जन्यस्य शिरसि स्थितं ॥२०६॥
 रक्षता बलमात्मीयं तेन तत्रेदृशं बलं । शरैः पराङ्मुखं चक्रे निष्क्रामद्भिरनंतरं ॥ २०७ ॥
 अतिमात्रं ततो भूरिविजयाधिनिवासिनां । सैन्यं प्राप्तं महोत्साहं नानाशस्त्रसमुज्ज्वलं ॥ २०८ ॥
 दृष्ट्वैव कपिलक्ष्म्यास्य ध्वजे छत्रेण भीषणं । अवाप मानसे भेदं विजयार्थाद्रिजंबलं ॥ २०९ ॥
 तत्तेन विशिखैः पश्चात्स्फुरत्तेजःशिखै क्षणात् । भिन्नं कुतीर्थहृदयं यथा मन्मथविभ्रमैः ॥२१०॥
 ततोऽन्यदपि संप्राप्तं सैन्यं त्रिशगोचरं । कनकासिगदाशक्तिचापसुद्गरसंकुलं ॥ २११ ॥
 ततोऽंतराल एवातिवीरो माल्यवतः सुतः । श्रीमालीतिप्रतीतात्मा पुरोस्य समवस्थितः ॥२१२॥
 तेन ते क्षणमात्रेण सुराः सूर्यसमत्विषः । कनीता इति न ज्ञाता सुंचता शरसंहतीः ॥ २१३ ॥
 दृष्ट्वा तमभ्रमित्रीणभनिवार्यरयं ततः । क्षोभयंतं द्विषां सैन्यं महाग्राहमिवाणवं ॥ २१४ ॥
 मत्तद्विप्रेन्द्रसंघदृष्टितारातिमंडलं । करवालकरोदार भटमंडलमध्यगं ॥ २१५ ॥

अमी समुत्थिता देवा निजं पालयितुं बलं । महाक्रोधपरीतांगाः समुल्लासितहेतपः ॥ २१६ ॥
 शिखिकेसरिदंडोग्रकनक प्रवरादयः । छादयंतो नभो दूरं प्रावृषेण्या इवांबुदाः ॥ २१७ ॥
 स्वश्रीयाश्च सुरेंद्रस्य मृगचिह्नादयोऽधिकं । दीप्यमाना रणोद्भूततेजसा सुमहावलाः ॥ २१८ ॥
 ततः श्रीमालिना तेषां शिरोभिः कमलैरिव । सशैवलैर्मही छन्ना चित्रचंद्रार्धसार्यकैः ॥ २१९ ॥
 अचिंतयत्ततः शक्रो येनैते नरपुंगवाः । कुमाराः क्षयमानीताः सममेभिर्वैः सुरैः ॥ २२० ॥
 तस्यास्य को रणे स्थातुं पुरोवांछेद्दिवीकसां । राक्षसस्य महातेजो दुरीक्षस्यातिवीर्यवान् ॥ २२१ ॥
 तस्मादस्य स्वयं युद्धश्चद्वाध्वंसं करोम्यहं । अपरानमरान्यान्यावन्नयते नैष पंचतां ॥ २२२ ॥
 इति ध्वात्वा समाश्वास्य बलं स त्रासकंपितं । योद्धुं समुद्यतो यावत्त्रिदशानामधीश्वरः ॥ २२३ ॥
 निपत्य पादयोस्तावज्जनस्पृष्ट महीतलः । तमुवाच महावीरो जयंत इति विश्रुतः ॥ २२४ ॥
 सत्येव मयि देवेंद्र करोषि यदि संयुगं । ततो भवत्कृतं जन्म त्वया मम निरर्थकं ॥ २२५ ॥
 बालकौंडके जनत्कीडां पुत्रप्रीत्या यदीक्षितः । त्वयाहं फलमेतस्य जनयामि तवायुना ॥ २२६ ॥
 सत्त्वं निराकुलो भूत्वा तिष्ठ तात यथेक्षितं । शत्रून् क्षणेन निश्शेषानयं व्यापादयाम्यहं ॥ २२७ ॥
 नखेन प्राप्यते छेदं वस्तु यत्स्वल्पयत्नतः । व्यापारः परशोस्तत्र ननु तात निरर्थकः ॥ २२८ ॥

वारयित्वेत्यसौ तातं संयुगाय समुद्यतः । कोपवेशाच्छरीरेण ग्रसमान इवांबरं ॥ २३९ ॥
 प्रतिश्रीमालि चायासीदायासपरिवर्जितः । गुप्तः पवनवेगेन सैन्येनोज्वलेहेतिना ॥ २३० ॥
 श्रीमाली चापि संग्राप्तं चिराद्योग्यं प्रतिद्विषं । दृष्ट्वा तुष्टो दधावास्य संमुखं सैन्यमध्यगः २३१
 अमुंचतां ततः क्रुद्धौ शरासारं परस्परं । कुमारौ स तदाकृष्ट दृष्टकोदंडमंडलौ ॥ २३२ ॥
 तयोः कुमारयोर्दुष्टं निश्चलं पृतनीद्वयं । ददर्श विस्मयप्राप्तमानसं रेखया स्थितं ॥ २३३ ॥
 कनकेन ततो भित्वाजयंतो विरथीकृतः । श्रीमालिना स्वसैन्यस्य कुर्वता शर्मदं परं ॥ २३४ ॥
 मूर्छया पतिते तस्मिन् स्ववर्गस्यापतन्मनः । मूर्छायाश्च परित्यागादुत्थिते पुनरुत्थितं ॥ २३५ ॥
 आहत्य भिडिमालेन जयंतेन ततः कृतः । श्रीमालिर्विरथो रोषात्प्रहारेणातिवर्धितान् ॥ २३६ ॥
 ततः परबले तोषनिर्घोषोनिर्गतो महान् । निजे च यातुधानस्य समाक्रंदध्वनिर्वभौ ॥ २३७ ॥
 गतमूर्च्छस्तु संक्रुद्धः श्रीमाली भृशभीषणः । किरन् ग्रहरणत्रातं जयंताभिमुखो ययौ ॥ २३८ ॥
 भुंचंतौ हेतिजालं तौ कुमारौ रेज्जतुस्तरां । सिंहाभकाविवोद्भूत दीप्तैकसरसंचर्यौ ॥ २३९ ॥
 ततो माल्यवतः पुत्रः सुरराजस्य स्रजुना । स्तनार्तरे हतो गाढं गदया पतितो भुवि ॥ २४० ॥
 वदनेन ततो रक्तं विभुंचन् धरणीं गतः । अस्तंगत इवाभाति कमलाकरबाधवः ॥ २४१ ॥

हतः श्रीमालिकः प्राप्य रथं वासवनन्दनः । दध्मौ शंखं मुदा भीता राक्षसाश्च विदुद्रुवुः ॥२४२॥
 माल्यवचनयं दृष्ट्वा ततो निर्गतजीवितं । जयंतं च सुसन्नद्धं तोपशुक्तमटस्वनं ॥ २४३ ॥
 आश्वासयन्निजं सैन्यं पलायनपरायणं । इंद्रजित्संमुखीभूतो जयंतस्योत्कटो रुषा ॥ २४४ ॥
 ततोऽभिभवने सक्तं जनानां तं कलिं यथा । जयंतमिन्द्रजिच्चक्रे जर्जरं वर्मवच्छरैः ॥ २४५ ॥
 दृष्ट्वा च छिन्नवर्माणं रुधिरारुणविग्रहं । जयंतं शरसंघातैः प्राप्तं सलिलतुलयतां ॥ २४६ ॥
 अमरेंद्रः स्वयं योद्धुमुत्थितच्छाद्यन्नभः । नीरंध्रं वाहनैरुग्रैरायुधैश्च चलत्करैः ॥ २४७ ॥
 अवादीत्साराथिश्रैवं रात्रणं सन्मतिश्रुतिः । अयं स देव संग्राप्तः स्वयं नाथो दिवोकसां ॥२४८॥
 चक्रेण लोकपालानां परितः कृतपालनः । मत्तैरावतपृष्टस्थो मौलिरत्नप्रभावृतः ॥ २४९ ॥
 पांडुरेणोपरिस्थेन छत्रेणावृतभास्करः । क्षुब्धेन सागरंणव सैन्येन कृतवेष्टनः ॥ २५० ॥
 महाबलोयमेतस्य कुमारो नोचितो रणे । उद्यच्छस्वयमेव त्वं जहि शत्रोरहंश्रुतां ॥ २५१ ॥
 ततोऽभिमुखमायांतं दृष्ट्वाखंडलमूर्जितं । संस्मृत्य मालिमरणं श्रीमालिवधदीपितः ॥ २५२ ॥
 दृष्ट्वा च शत्रुभिः पुत्रं वेष्टयमानं समंततः । दधाव रावणः क्रोधाद्रथेनानिलरंहसा ॥ २५३ ॥
 भटानामभवद्युद्धमेतयोरोमहर्षणं । तुमुलं शस्त्रसंघातघनध्वांतसमावृतं ॥ २५४ ॥

ततः शस्त्रकृतध्वांते रक्तनीहारवर्तिनि । अज्ञायंत भटाः शूरास्तारारावेण केवलं ॥ २५५ ॥
 प्रेरिताः स्वामिनो भक्त्या पूर्वमारवचोदिताः । ग्रहारोत्थेन कोपेन भटा युयुधिरे भृशं ॥ २५६ ॥
 गदाभिः शक्तिभिः कुंतैश्चुशलरसिभिः शरैः । परिधैः कनकैश्चक्रैः करवालिभिराग्निधैः ॥ २५७ ॥
 शूलैः पाशैर्भुषंडीभिः कुठारैश्चुद्रैर्घनैः । ग्रावभिर्लांगलैर्दंडैः कौणैः सायकवेणुभिः ॥ २५८ ॥
 अन्यैश्च विविधैः शस्त्रैरन्योन्यच्छेदकारिभिः । करालमभवद्भव्योम तदाघातोत्थितानलं ॥ २५९ ॥
 क्वचिद्भ्रसदिंते ध्वानो भवत्यन्यत्र श्रूदिति । क्वचिद्रणरणारावः क्वचिकिणिक्किणिस्वनः २६०
 त्रपत्रपायतेन्यत्र तथा दमदमायते । छमाछमायतेऽन्यत्र तथा पटपटायते ॥ २६१ ॥
 छल छलायतेऽन्यत्र टट्टट्टायते तथा । तटत्तटायतेऽन्यत्र तथा चटचटायते ॥ २६२ ॥
 घघघघायतेऽन्यत्र रणं शस्त्रोत्थितैः स्वरैः । शब्दात्मकमिवोद्भूतं तदा त्वजिरमंडलं ॥ २६३ ॥
 हन्यते वाजिना वाजी वारणेन मतंगजः । तत्रस्थेन च तत्रस्थो रथेन ध्वस्यते रथः ॥ २६४ ॥
 पदातिभिः समं युद्धं कर्तुं पादातमुद्यतं । यथा पुरोगतैकैकभटपाटनतत्परं ॥ २६५ ॥
 गजस्रकृतनिस्सर्पच्छीकराकारसंहतिः । शस्त्रपातसमुद्भूतधूमकेतुमशीशमत् ॥ २६६ ॥
 प्रतिमा गुरवो दंता भ्रष्टा अपि गजाननात् । पतंतः कुर्वते भेदं भटपंक्तेरधोमुखाः ॥ २६७ ॥

प्रहारं शृच भो शूर माभूः पुरुष कातरः । प्रहारं भट सहासेः सहस्व मम सांप्रतं ॥ २६८ ॥
अयं मृतोऽसि मां प्राप्य गतिस्तव कुतोऽयुना । दुःशिक्षित न जानासि गृहीतुमपि सायकं २६९
रक्षात्मानं ब्रजामुष्माद्रणकं ह्यमुं धा तव । कंहेरेव न मे भ्रष्टा क्षतं स्वल्पं त्वया कृतं ॥ २७० ॥
मुधैव जीवनं भुक्तं पांडुकेन प्रभोस्त्वया । किं गर्जासि फले व्यक्तिर्भटतायाः करोम्यंहं ॥ २७१ ॥
किं कंपसे भव स्थैर्यं गृहाण त्वरितं शरं । दृढशृष्टिं कुरुस्त्रंसं खड्गोयं तव यास्यति ॥ २७२ ॥
एवमादि समालापाः परभोत्साहवर्तिनां । भटानामाहवे जाताः स्वामिनामग्रतो मृदुः ॥ २७३ ॥
अलसः कस्यचिद्बाहुराहतो गदया द्विषः । बभूव विशदोऽत्यंतं क्षणनतेनकारिणः ॥ २७४ ॥
प्रयच्छत्प्रतिपक्षस्य साधुकारं मृदुः शिरः । पपात कस्यचिद्भेगनिष्कामदभूरिशोणितं ॥ २७५ ॥
अभिघत शरैर्वक्षो भटानां नतु मानसं । शिरः पतात नो मानः कांतो मृत्युर्न जीवितं ॥ २७६ ॥
कुर्वाणा यज्ञसो रक्षां दक्षा वीरा महौजसः । भटाः संकटमायाता प्राणान् शस्त्रमृतोऽभुचन् ॥ २७७ ॥
अत्रियमाणो भटः कश्चिच्छत्रुमारणकांक्षया । पपात देहमाक्रम्य रिपोः कोपेन पूरितः ॥ २७८ ॥
च्युते शस्त्रांतराघाताच्छस्त्रे कश्चिद्भटोत्तमः । मुष्टिमुद्गरघातेन चक्रे शत्रुं गतासुकं ॥ २७९ ॥
आलिग्य मित्रवत्कश्चिदोभ्यां गाढं महाभटः । चकार विगलद्रक्तधारं शत्रुं विजीवितं ॥ २८० ॥

कश्चिच्चकार पंथानमृशुं निम्रन्भटावलं । समरे पुरुषैरन्यैर्भयादकृतसंगमं ॥ २८१ ॥
 पतंतोऽपि न पृष्ठस्य दर्शनं भटसत्तमाः । वितेरुः प्रतिपक्षस्य गर्वोचानितवक्षसः ॥ २८२ ॥
 अश्वै रथैर्भटैर्नगैः पतद्भिरतिरंहसा । अश्वा रथा भटा नागा न्यपात्यंत सहस्रशः ॥ २८३ ॥
 रजोभिः शस्त्रनिक्षेपसमुद्भूतैः सशोणितैः । दानाभसा च संच्छन्नं शक्रचापैरभून्नभः ॥ २८४ ॥
 कश्चित्करेण संरुह्य वामेनांत्राणि सद्भटः । तरसा खड्गमुद्यस्य ययौ प्रत्यरिभीषणः ॥ २८५ ॥
 कश्चिभिजैः पुरीतद्भिर्वद्वा परिकरं दृढं । दष्टोऽष्टोभिययौ शत्रुं दृष्टाशेषकनीनिकाः ॥ २८६ ॥
 कश्चित्कीलालमादाय निजं रोषपरायणः । कराभ्यां द्विषतो मृद्धिं चिक्षेप गलितायुधः ॥ २८७ ॥
 गृहीत्वा कीकसं कश्चिभिजं छन्नमरातिना । डुढौके तं गलद्भक्तधारांशुकविराजितः ॥ २८८ ॥
 पाशेन कश्चिदानीय रिपुं युद्धसमृतसुकः । सुमोच दूरनिर्मुक्तं रणसंभवसंभ्रमः ॥ २८९ ॥
 कश्चिच्च्युतायुधं दृष्ट्वा प्रतिपक्षमनिच्छया । डुढौके शस्त्रमुज्जित्वा न्याय्यसंग्रामत्तरः ॥ २९० ॥
 पिनाकाननलभ्रेन रिपून् कश्चित्प्रतिद्विषा । जघान घनकीलालधारानिकरवर्षिणा ॥ २९१ ॥
 कश्चित्कबंधतां प्राप्तः शिरसा स्फुटरंहसा । भुंचंस्तं दिशि कीलालं प्रतिपक्षमताऽथत् ॥ २९२ ॥
 कृत्वोऽपि कस्यचिन्मूर्द्धा गर्वनिर्भरचेतसः । दष्टदंतच्छदोपतडुंकारमुखराशिरं ॥ २९३ ॥

अन्येनाशीत्रिवेणव पततात्यंतभीषणा । दृष्टिहृल्कानिभाक्षेपि प्रतिपक्षस्य विग्रहे ॥ २९४ ॥
 अर्धकृचं शिरोऽन्येन धृत्वा वामेन पाणिना । पातितं प्रतिपक्षस्य शिरो विक्रमशालिना ॥ २९५ ॥
 कश्चिद्विश्विन्य कोपेन शस्त्रमप्राप्तशङ्कुं । हंतुं परिघतुल्येन बाहुनेव समुद्यतः ॥ २९६ ॥
 अरातिं मूर्च्छितं कश्चित्सिपेच स्वासृजा भृशं । शीतीकृतेन वस्त्रांतवायुना संभ्रमान्वितः ॥ २९७ ॥
 विश्रांतं मूर्च्छया शूरैः शस्त्रघातैः सुखायितं । मरणेन कृतार्थत्वं मेने कोपेन कंषितः ॥ २९८ ॥
 एवं महति संग्रामे प्रवृत्ते भीतिभीषणे । मटानामुत्तमानंदसंपादनपरायणे ॥ २९९ ॥
 गजनासासमाकृष्टवीरकल्पिततत्करे । जवनाश्चबुराघातपतत्कर्तनोद्यते ॥ ३०० ॥
 सारथिप्रेरणात्कृष्टरथवीक्षितवाजिनि । जंघावष्टंभसंक्रांतक्षतकुंभमहागजे ॥ ३०१ ॥
 परस्परजवाघातदलत्पादातविग्रहे । भटोचमकराकृष्टपुच्छनिस्स्यंदवाजिनि ॥ ३०२ ॥
 कराघातदलत्कुंभिकुंभनिष्ठयूतमौक्तिके । पतन्मातंगनिर्भग्नरथाहतपतद्भटे ॥ ३०३ ॥
 कीलालपटलच्छन्नगगनाशाकदंबके । गजकर्णसमुद्भूततीव्राकुलसमीरणे ॥ ३०४ ॥
 उवाच सारथिं वीरः सुमतिं कैकसीसुतः । न किंचिदिवमन्वानो रणं रणकुतूहली ॥ ३०५ ॥
 तस्यैव शक्रसंज्ञस्य संमुखो बाह्यतां रथः । असमानैः किमत्रान्यैः सामंतैस्तस्यमारितैः ॥ ३०६ ॥

तृणतुल्येषु नामीषु मम शस्त्रं प्रवर्तते । मनश्च सुमहावीरग्रासग्रहणघस्मरं ॥ ३०७ ॥
 आखंडलत्वमस्याद्य कृतं क्षुद्राभिमानतः । करोमि मृत्युना दूरं स्वविडम्बनकारिणः ॥ ३०८ ॥
 अयं शक्रो महानेते लोकपालाः प्रकल्पिताः । अन्ये च मानुषा देवा नाकश्च धरणीधरः ॥ ३०९ ॥
 अहो लोकापहासस्य मत्तस्य क्षुद्रया श्रिया । आत्मा त्रिस्मृत एवास्य भृकुंशस्येव दुर्मतेः ॥ ३१० ॥
 शुक्रशोणितमांसास्थिमज्जादिघटिते चिरं । उपित्वा जठरेपापस्त्रिदशमन्यतां गतः ॥ ३११ ॥
 विद्याबलेन यत्किञ्चित्क्षुर्वार्णाधैर्यदुर्विधः । एष देवायते ध्वांक्षो वैनते यायते यथा ॥ ३१२ ॥
 एवमुक्तेन शक्रस्य बलं सम्मतिना रथः । प्रवेशितो महाशूरः सामंतः परिपालितः ॥ ३१३ ॥
 पश्यन्निद्रस्य सामंतान् युद्धाशक्तपलायितान् । ऋजुना चक्षुषा राजा कीटकोपमचेष्टितान् ३१४
 अशक्यः शत्रुभिर्धर्तुं कूलैः पूरो यथांभसः । चेतोविगश्च सक्रोधो मिथ्यादृष्टिव्रताश्रितैः ॥ ३१५ ॥
 दृष्ट्वातपन्नमेतस्य क्षीरोदावर्तपांडुरं । नष्टं सुरबलं क्वापि तमश्चंद्रोदये यथा ॥ ३१६ ॥
 इंद्रोऽपि गजमारूढः कैलाशगिरिसन्निभं । शरं समुद्धरस्तूणादभीषाय दशाननं ॥ ३१७ ॥
 शरानाकर्णमाकृष्टान् चिक्षेप च यमद्विषि । महीधर इवांभोदः स्थूलधारामहाचयं ॥ ३१८ ॥
 दशत्रकत्रोऽपि तां बाणैराच्छिदं तरवर्तिनः । ततस्तैर्गगनं चक्रे निखिलं मंडपाकृति ॥ ३१९ ॥

आच्छिद्यंत शरा वाणैरभिद्यंत च भूरिशः । भ्रांता इव रेवः पादाः कत्रापि नष्टा निरन्वयाः ३२०
 अंतरेऽस्मिन्नवद्वारगतिनिस्सारगोचरं । ननर्त कलहग्रेश्वासंभूतपुरुसंसदः ॥ ३२१ ॥
 असाध्यं प्रकृतान्नाणां ततो ज्ञात्वा दशाननं । निक्षिप्तमस्त्रमाग्नेयं नाथेन स्वर्गवासिनां ॥ ३२२ ॥
 इंधनत्वं गतं तस्य खमेव विततात्मनः । धनुरादौ तु किं शक्यं वक्तुं पुद्गलवस्तुनि ॥ ३२३ ॥
 कीचकानामिवोदारो दह्यमाने वने ध्वनिः । ज्वालावलीकरालस्य संबभूवाशुशुक्षणेः ॥ ३२४ ॥
 ततस्तेनाकुलं दृष्ट्वा स्वबलं कैऋसीसुतः । चिक्षेप क्षेपनिर्मुक्तमस्त्रं वरुणलक्षितं ॥ ३२५ ॥
 तेन क्षणसमुद्भूत महाजीमूतराशिना । पर्वतस्थूलधारौघत्रविषाणा रावशालिना ॥ ३२६ ॥
 रावणस्येव कोपेन विलीनेन विहायसा । क्षणाच्छङ्खमलक्ष्मांसं विध्यपित्तमशेषतः ॥ ३२७ ॥
 सुरेंद्रेण ततोऽसजिं तामसास्त्रं समंततः । तेनांधकारिता चक्रे ककुभां नभसा समं ॥ ३२८ ॥
 ततस्तेन दशस्यस्य विततं सकलं बलं । स्वदेहमपि नापश्यत्कुतः शत्रोरनीकिनीं ॥ ३२९ ॥
 ततो निजबलं मूढं दृष्ट्वा रत्नश्रवःसुतः । प्रभान्त्रममुचत्कालवत्त्रयोजनकोविदः ॥ ३३० ॥
 तेन तन्निखिलं ध्वातं विध्वस्तं क्षणमात्रतः । जिनशासनतत्त्वेन मतं मिथ्यादृशाभिवः ॥ ३३१ ॥
 ततोयमविवर्देन कोपान्नागारस्त्रमुज्झितं । वितेने भगनं तेन भोगिनीरत्नभासुरैः ॥ ३३२ ॥

कामरूपभृतो बाणास्ते गत्वा वृत्रविद्विषः । चेष्टया रहितं चक्रुः शरीरं कृतवेष्टनाः ॥ ३३३ ॥
महानीलनिभैरेनिर्वलयाकारधारिभिः । जगामाकुलतां शक्रश्चलद्रसनभीषणैः ॥ ३३४ ॥
प्रयावस्वतंत्रत्वं कुलिशी व्यालचेष्टितः । वेष्टितः कर्मजालेन यथाजंतुर्भवोद्घौ ॥ ३३५ ॥
गरुडास्त्रं ततो दध्यौ सुरेंद्रस्तदनंतरं । हेमपक्षप्रभाजालैः पिंगतां गगनं गतं ॥ ३३६ ॥
पक्षवातेन तस्याभून्नितांतोदारंरहसा । दोलारूढमिवाशेषं प्रेक्षणप्रवर्णं बलं ॥ ३३७ ॥
स्पृष्टा गरुडवातेन न ज्ञाता नागसायकाः । क्व गता इति विस्पष्टबंधस्थानोपलक्षिताः ॥ ३३८ ॥
गरुत्मता कृताश्लेषो बंधलक्षणवर्जितः । बभूव दारुणः शक्रो निदाघरविसन्निभः ॥ ३३९ ॥
विमुक्तं शक्रजालेन दृष्ट्वा शक्रं दशाननः । आरूढस्त्रिजगद्भूषं क्षरहानं जगद्द्विषं ॥ ३४० ॥
शक्रोऽप्यैरावतं रोषादस्यात्यासन्नमानयत् । ततो महदभूद्युद्धं दंतिनोः पुरदर्पयोः ॥ ३४१ ॥
क्षरहानौ स्फुरद्धेमकक्षविद्युद्गुणान्वितौ । दधतुस्तौ घनाकारं सांद्रगर्जितकारणौ ॥ ३४२ ॥
परस्पररदाघातनिर्घातैरिव दारुणैः । पतद्भिर्भुवनं कंपं प्रययौ शब्दपूरितं ॥ ३४३ ॥
पिंडयित्वा स्थवीर्यांसौ करौ चपलविग्रहौ । पुनः प्रसारयंतौ च ताडयंतौ महारथौ ॥ ३४४ ॥
दंतिनौ दृष्टविस्पष्टतारकाक्रूरवीक्षणौ । चक्रतुः सुमहद्युद्धं स्तब्धकर्णौ महाबलौ ॥ ३४५ ॥

तत उत्पत्य विन्यस्य पादमिद्रेभमूर्धनि । नितान्तं लाघवोपेतपादनिर्धृतसारथिः ॥ ३४६ ॥
बद्धांशुकेन देवैर्द्रं मुहुराश्वासयद्विशुः । आरोपयद्यमध्वंसो निजं बाहनमूर्जितः ॥ ३४७ ॥
राक्षसाधिपपुत्रोऽपि गृहीत्वा वासवात्मजं । समर्प्य किंकरौघस्य सुरसैन्यस्य संमुखं ॥ ३४८ ॥
धात्रमानो जयोद्भूतमहोत्साहपरं तपः । उक्तो द्विषंतपेनवं मरुत्तमखविद्विषा ॥ ३४९ ॥
अलं वत्स प्रयत्नेन निवर्तस्व रणादरात् । शिरोगृहीतमेतस्याः सेनाया गिरिवासिनां ॥ ३५० ॥
गृहीतेऽस्मिन् परिस्थंदमत्र कः कुरुते परः । क्षुद्रा जीवंतु सामंता गच्छंतु स्थानमीप्सितं ॥ ३५१ ॥
तंदुलेषु गृहीतेषु ननु शालिकलापतः । त्यागस्तुषपलालस्य क्रियते कारणाद्विना ॥ ३५२ ॥
इत्युक्तः समरोत्साहादिद्रजिद्विनिवर्तेनं । चक्रे चक्रेण महता वृषाणां बद्धमंडलः ॥ ३५३ ॥
ततः सुरबलं सर्वं विशीर्णं क्षणमात्रतः । शारदानामिवाब्दानां वृंदमत्यंतमायतं ॥ ३५४ ॥
सैन्येन दशवक्त्रस्य जयशब्दो महान्कृतः । पटुभिः पटलैः शंखैर्झंझैरैवृदिनां गणैः ॥ ३५५ ॥
शब्देन तेन विज्ञाय गृहीतममराधिपं । सैन्यं राक्षसनाथस्य बभूवाकुलितोज्झितं ॥ ३५६ ॥
ततः परमया युक्तो विभूत्या कैकसीसुतः । प्रतस्थे निर्वृतो लंकां साधनाच्छांदितांबरः ॥ ३५७ ॥
आदित्यरथसंकाशैरथैर्ध्वजविराजितैः । नानारत्नकरोद्भूतशुनासीरशरासनैः ॥ ३५८ ॥

तुरंगैश्चलच्चारुचामरालीविभूषितैः । नृत्याङ्घ्रिव विस्रब्धकृतविभ्रमहारिभिः ॥ ३५९ ॥
 महानिनदसंघट्टैः प्रवृत्तमदनिर्झरैः । गर्वाङ्घ्रिर्मधुरं नागैः षट्षदालीनिषेवितैः ॥ ३६० ॥
 अनुयानसमारूढैर्महासाधनखेचरैः । उपकण्ठं क्षणात्प्राप लंकायां राक्षसाधिपः ॥ ३६१ ॥
 ततो दृष्ट्वा समासखं गृहीतार्था विनिर्ययुः । पुरस्य पालकाः पौरा बांधवाश्च समुत्सुकाः ॥ ३६२ ॥
 कृत्वपूजनस्तवः कैश्चित्क्रेषांचित्कृतपूजनः । नम्यमानोपरैः कांश्चित्प्रणमन्मद्वर्जितः ॥ ३६३ ॥
 दृष्ट्वा सन्मानयन् कांश्चित्स्निग्धया नतवत्सलः । स्मितेन कांश्चिद्वाचान्यान् परिह्रातजनांतरः ३६४
 मनोहरां निसर्गेण विशेषणविभूषितां । समुच्छ्रितसमुत्तुंगरत्ननिर्मिततोरणां ॥ ३६५ ॥
 मंदानिलविधूनतचह्रवर्णध्वजाकुला । कुंकुमादिमनोह्रांबुसिक्तनिर्देशेषभूतलां ॥ ३६६ ॥
 सर्वप्लुक्कृष्टमव्यासराजमार्गविराजितां । अनेकभक्तिभिः पंचवर्षैश्चूर्णैरलंकृतां ॥ ३६७ ॥
 द्वारदेशसुविन्यस्तपूर्णकुंभां महादृष्टिं । सरसैः पल्लवैर्बद्धमालां बल्लविभूषितां ॥ ३६८ ॥
 द्रुतो विद्याधरैर्देवैर्धर्मैश्चन्द्रोऽत्यंतभूरिभिः । सुखमासादयन् प्राज्यं पूर्वोपार्जितकर्मणा ॥ ३६९ ॥
 आरूढः परमे कति पुण्यके कामगामिनि । स्फुरन्मौलिमहारत्नकेयूरधरसङ्कुजः ॥ ३७० ॥
 दधनो बधसा हारं प्रस्फुरद्विमलप्रभं । वसंत इव संजातकुसुमौघविराजितः ॥ ३७१ ॥

वितृप्तिहर्षपूर्णाभिर्वधूभिः कृतवीक्षणः । स्वयं मृदुसमुद्भूतचामराभिः ससंभ्रमं ॥ ३७२ ॥
 नानावादित्रशब्देन जयशब्देन चारुणा । आनंदितसुखश्याभिर्नृत्यंतीभिः समन्वितः ॥ ३७३ ॥
 प्रविष्टो मुदितो लंकां समुद्भूतमहोत्सवां । भवनं च निजं बंधूपृत्यवर्गाभिनंदितः ॥ ३७४ ॥
 सुसज्जान् जित्वा तृणामिव समस्तानरिगणान् । पुरोपात्तात्पुण्यात्समधिगतसुप्राज्यविभवो ॥
 ध्यं प्राप्तो तस्मिन्विगतरुचिप्रभ्रष्टविभवो । बभूवासाँ शक्रोधिगतिचपलं मानुषसुखं ॥ ३७५ ॥
 असौ प्राप्तो वृद्धिं दशमुखखगः पूर्वचरिता च्छुभाभिर्धूयालं प्रबलमहितव्रातमखिलं ॥
 इति ज्ञात्वा भव्या जगति निखिलं कर्मजनितं । विमुक्तान्यासंगा रविरुचिकरं यातु सुकृतं ३७६

इत्यर्थे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते इंद्रपराभवभिधानं नाम द्वादशं पर्व ।

त्रयोदश पर्व ।

ततः शक्रस्य सामंताः स्वामिदुःखसमाकुलाः । पुरस्कृतसहस्राराः प्राप्ता रावणमंदिरं ॥ १ ॥
 प्रथिष्टाश्च प्रतीहारश्चापिता विनयान्विताः । प्रणाम्य च स्थिता दसेष्वासनेषु यथोचितं ॥ २ ॥

दृष्टोऽथ गौरवेणोच्चे सहस्रारो दशाननं । जितस्तातस्त्वया शक्रो भुञ्चेदानीं गिरा मम ॥ ३ ॥
वाहोः पुण्यस्य चोदात्तं सामर्थ्यं दक्षितं त्वया । परगर्वावसादं हि समीहते नराधिपाः ॥ ४ ॥
इत्युक्ते लोकपालानां वदनेभ्यः समुत्थितः । शब्दोयमेव विस्पष्टः प्रतिनिस्वनसन्निभः ॥ ५ ॥
लोकपालानथोवाच विहस्योद्वासितांतकः । समयोऽस्ति विभुंचामि येन नाथं दिवौकसां ॥ ६ ॥
अद्यप्रभृति मे सर्वे यूयं कर्म यथोचितं । संमार्जनादि सेवध्वं सर्वमंतर्बहिःपुरः ॥ ७ ॥
पुरीयं सांप्रतं कृत्वा भवद्भिः प्रतिवासरं । परागाशुचिपाषाणतृणकंटकवर्जिता ॥ ८ ॥
गृहीत्वा कुंभमिन्द्रोऽपि वारिणामोदचारुणा । महीं सिंचतु कर्मेदमस्य लोके प्रकीर्त्यते ॥ ९ ॥
पंचवर्णैश्च कुर्वंतु पुण्यैर्गंधमनोहरैः । संध्रांताः प्रकरं देव्यः सर्वालंकारभूषिताः ॥ १० ॥
समयेनामुना युक्ता यदि तिष्ठति सादराः । विभुंचामि ततः शक्रं कुतो निर्मुक्तिरन्यथा ॥ ११ ॥
इत्युक्त्वा वीक्षमाणोऽसौ लोकपालांस्त्रयानतान् । जहास मुद्गरासानां ताडयन्याणिना करं ॥ १२ ॥
ततो विनयनम्रः सन् सहस्रारमवोचत । सभाहृदयहारिण्या क्षरन्निवगिरामृतं ॥ १३ ॥
यथा तात प्रतीक्ष्यस्त्वं वासवस्य तथा मम । अधिकं वा ततः कुर्यां कथमाज्ञामहं न ते ॥ १४ ॥
युसवः परमार्थेन यदि न स्युर्भवाद्दृशाः । अधस्ततो धरित्रीयं व्रजेन्मुक्ताधरैरिव ॥ १५ ॥

पुण्यवानस्मि यत्पूज्यो ददाति मम ज्ञासनं । भवद्विधिनियोगप्रार्ता न पदं पुण्यवर्जितः ॥ १६ ॥
 वदद्धारभ्य संचित्य मनोज्ञं क्रियता तथा । यथा शक्रस्य सांस्थित्यं जायते मम च प्रभो १७
 अयं शक्रो मम भ्राता तुरीयः सांप्रतं वली । एवं प्राप्य करिष्यामि पृथिवीं वीतकंठकां ॥१८॥
 लोकपालास्तथैवास्य तच्च राज्यं यथा पुरा । ततोधिकं वा गुह्यातु विवेकेन किमावयोः ॥१९॥
 आम्ना च मम शक्रे वा दातव्या भृत्यवस्तुनि । गुरुभिः सा हि शेषेव रक्षालं कारकारणं ॥२०॥
 आस्यतामिहसछंदादथवा रथनूपुरे । यत्र वेच्छत का भूमिर्भृत्ययोरारावयोर्नते ॥ २१ ॥
 इति श्रियवचोवारिसमार्द्धीकृतमानसः । अबोचत सहस्रारस्तातोऽपि माधुरं वचः ॥ २२ ॥
 नूनं भद्रसमुत्पत्तिः सज्जनानां भवाद्दशां । सममेव गुणैः सर्वलोकाह्लादानकारिभिः ॥ २३ ॥
 आशुष्मन्नस्य शौर्यस्य विनयोयं तवोत्तमः । अलंकारसमस्तेऽस्मिन्भुवने श्लाघ्यतां गतः ॥ २४ ॥
 भवतो दर्शनेवेदं जन्म मे सार्यकं कृतं । पितरौ पुण्यवंतौ तौ त्वया यौ कारणीकृतौ ॥ २५ ॥
 क्षमावता समर्थेन कुंदनिर्मलकीर्तिना । दोषाणां संभवाशंका त्वया दूरमपाकृता ॥ २६ ॥
 एवमेतद्यथा वक्षि सर्वं संपाद्यते त्वयि । ककुप्कारिकाकारौ कुलतः किंतु ते भुजौ ॥ २७ ॥
 किंतु मातेव नो शक्या त्यक्तुं जन्मवसुंधरा । साहि क्षणाद्वियोगेन कुलते चित्तमाकुलं ॥ २८ ॥

अशक्ताः स्वपुत्रं त्यक्तुं तत्र नो मित्रबांधवाः । चातका इव सोत्कंठास्तिष्ठंत्यध्वावलोकिनः ॥ २९ ॥
 कुलकमसमायातां सेवमानो गुणालयः । लंकां यासि परां प्रीतिं जन्मभूमिः किमुच्यतां ॥ ३० ॥
 तस्मात्तामेव गच्छामो महाभागो भवावनि । देवानांप्रिय निर्दिष्टं रक्षताद्भुवनं चिरं ॥ ३१ ॥
 इत्युक्त्वानुगतो दूरं कैलाशशोभकारिणा । सहस्रारो गतः सेंद्रो लोकपालैः समं गिरिं ॥ ३२ ॥
 यथास्वं च स्थिताः सर्वे पूर्ववष्टोकपालिनः । भंगादसारतां प्राप्ताश्चलयंत्रमया इव ॥ ३३ ॥
 विजयार्धजलोकेन दृश्यमाना महात्रयाः । नाञ्चासिषुः क्व गच्छाम इति भोगद्विषः सुराः ॥ ३४ ॥
 इंद्रोऽपि न पुरे प्रीतिं लेभे नोद्यानभूमिषु । न दीर्घिकासु राजीवरजःपिंजरस्वारिषु ॥ ३५ ॥
 न दृष्टिमपि कांतासु चक्रे प्रगुणवर्तिनीं । तनौ तु संकथा कैव त्रपानिर्भरचेतसः ॥ ३६ ॥
 अथाप्युद्विजमानस्य तस्य लोकोत्तुवर्तनं । चकारान्यकथासंगैः कुर्वन् भंगस्य विस्मृतिं ॥ ३७ ॥
 अर्थकस्तंभमूर्धस्थे स्वसर्वांतरवर्तिनि । गंधमादनभृंगाभे स्थितो जिनवरालये ॥ ३८ ॥
 बुधैः परिघृतो दध्याविति शक्रो निरादरं । वदन्नंगं गतच्छायं स्मरन् भंगमनारतं ॥ ३९ ॥
 धिग्विधागौचरैश्चर्य विलीनं यदिति क्षणात् । शारदानामिवाब्दानां बृंदमत्यंतमुन्नतं ॥ ४० ॥
 वानि शृङ्गाणि ते नागास्ते भटास्ते तुरंगमाः । सर्वे वृणसमं जातं मम पूर्वं कृताहुवन् ॥ ४१ ॥

अथवा कर्मणाभेतद्वैचित्र्यं कोन्यथा नरः । कर्तुं शक्नोति तेषां हि सर्वमन्यद्बलाघरं ॥ ४२ ॥
नूनं पुराकृतं कर्म भोगसंपादनक्षमं । परिश्रयं मम प्राप्तं येनैषा वर्तते दशा ॥ ४३ ॥
वरं समर एवास्मिन्मृतः स्याच्छत्रुसंकटे । नाकीर्तिर्यत्र जायेत सर्वविष्टयगामिनी ॥ ४४ ॥
चरणं शिरसि न्यस्य शत्रुणां येन जीवितं । शत्रुणानुमतां सोहं सेवे लक्ष्मीं कथं हरिः ॥ ४५ ॥
परित्यज्य सुखे तस्मादभिलाषं भवेद्भुवि । निश्चेयसः पदप्राप्तिकारणानि भजाम्यहं ॥ ४६ ॥
रावणो मे महाबंधुरागतः शत्रुवेषभृत् । येनासारसुखास्वादसक्तोऽस्मि परिबोधितः ॥ ४७ ॥
अत्रांतरे मुनिः प्राप्तो नाम्नाविर्वाणसंगमः । विहरन् कापि योग्यानि स्थानानि गुणवाससां ४८
सहसा ब्रजतस्तस्य गतिस्तंभमुपागता । प्राणिघाय ततश्चक्षुरघोऽसौ चैत्यमैक्षत ॥ ४९ ॥
प्रत्यक्षज्ञानसंपन्नस्तस्मिन्श्च जिनपुंगवं । वंदितु नभसैः शीघ्रमवतीर्णो महायतिः ॥ ५० ॥
संतोषेण च शक्रेण कृताभ्युत्थानपूजनं । चक्रे जिनमस्कारं विधिना यतिसत्तमः ॥ ५१ ॥
आसीनस्य ततो जोषं वंदित्वा चरणौ मुनेः । पुरा स्थित्वा हरिश्चक्रे चिरमात्मनिर्गहणं ॥ ५२ ॥
सर्वसंसारवृत्तात्वेदनात्यंतकोविदैः । मुनिना परमैर्वाक्यैः परिसांत्वनमाहृतः ॥ ५३ ॥
अपृच्छत्स मवं पूर्वमात्मनो मुनिपुंगवं । स चेत्यकथयत्तस्मै गुणग्रामविभूषितः ॥ ५४ ॥

चतुर्गतिगतानेकयोनिदुःखमहावने । भ्राम्यन्, शिखापदाभिख्ये नगरे मानुषीं गतिं ॥ ५५ ॥
 प्राप्तो जीवं कुले जातो दरिद्रल्लैणसंगतः । कुलंकांतेति विभ्राणो नामार्थेन समागतं ॥ ५६ ॥
 सा पिच्छाचिपिटाव्याधिशतसंकुलविग्रहा । कथंचित्कर्मसंयोगाल्लोकोच्छिष्टेन जीविता ॥ ५७ ॥
 दुग्धेला दुर्भगा रूक्षा स्फुटितांगा कुमूर्धजा । उत्रास्यमाना लेकेन लेभे सा शर्म न क्वचित् ५८
 मुहूर्तं परिवर्ज्यांशं शरीरं च सुमानसा । जाता किंपुरुषस्य स्त्री क्षीरधारेति नामतः ॥ ५९ ॥
 च्युता च रत्ननगरे धरणीगोमुखाख्ययोः । विभ्रत्सहस्रभागाख्यां तनयोभूत्कुटुंबिनोः ॥ ६० ॥
 लब्धा परमसम्यक्त्वमणुव्रतसमन्वितः । पंचतां प्राप्य शुक्राहे जातो विबुधसत्तमः ॥ ६१ ॥
 च्युतो महाविदेहेऽथ नगरे रत्नसंचये । गुणवल्यां मणोजातोऽमात्यात्सामंतवद्भनः ॥ ६२ ॥
 निष्कांतो विभुना सार्धं महाव्रतधरोऽभवत् । अतितीव्रतपा नित्यं तत्त्वार्थगतमानसः ॥ ६३ ॥
 परीषहगणस्यालं षोढा निर्मलदर्शनः । कषायरहितः प्रेत्य परं त्रैवेयकं गतः ॥ ६४ ॥
 अहमिद्रपरं सौख्यं तत्र भुक्त्वा चिरं च्युतः । जातो हृदयसुंदर्यां सहस्राराख्यस्त्रेचरात् ॥ ६५ ॥
 पूर्वाभ्यासेन शक्रस्य सुखे संसक्तमानसः । इंद्रस्त्वं स्त्रेचराधीशो नगरे रथनूपुरे ॥ ६६ ॥
 स स्वमिद्र विषण्णः किं वृथैव परितप्यसे । विद्याधिको जितोस्मीति बह्नात्मन्यनादरं ॥ ६७ ॥

निर्दुर्दिकोद्रवानुप्त्वा शालीन् प्रार्थयसे वृथा । कर्मणापुचितं तेषां जायते प्राणिनां फलं ॥६८॥
 क्षीर्णं पुराकृतं कर्म तव भोगस्य साधनं । हेतुना न विना कार्यं भवतीति किमद्भुतं ॥ ६९ ॥
 निमित्तमात्रमेवस्मिन् रावणस्ते पराभवे । जन्मन्यत्रैव यत्कर्म कृतं तेनैव लभितं ॥ ७० ॥
 किं न स्मरसि यत्पूर्वं क्रीडता दुर्नयं कृतं । ऐश्वर्यजनितो अष्टो मदस्ते स्मर सांप्रतं ॥ ७१ ॥
 चिरवृत्ततया बुद्धौ वृत्तांतस्ते त्वयाकृतः । नारोहति यतस्तस्माच्छृण्वैकाग्रचेतसा ॥ ७२ ॥
 अरिजयपुरे बह्विवेगाख्यः खेचरोऽभवत् । स्वयंवरार्थमहल्यां चक्रे वेगवतीसुतां ॥ ७३ ॥
 तत्र विद्याधराः सर्वे यथाविभवशोभिताः । समागताः परित्यज्य श्रेण्यामत्यंतपुत्सुकाः ॥ ७४ ॥
 भवानपि गतस्तत्र युक्तः परमसंपदा । अन्यश्चानंदमालाख्यश्चंद्रावर्तपुराधिपः ॥ ७५ ॥
 संत्यज्य खेचरान् सर्वान् पूर्वकर्मानुभावतः । कन्ययानंदमालोऽसौ घृतः सर्वागकांतया ॥ ७६ ॥
 परिणीय स तां भोगान्प्राप चितितसंगता । यथामराधिपः स्वर्गे प्रतिवासरवर्द्धिनः ॥ ७७ ॥
 ततः प्रभृति कोपेन त्वमीष्यां येन भूरिणा । गृहीतो वैरितामस्य संग्रासोति गरीयसीं ॥ ७८ ॥
 ततोऽस्य सहसा बुद्धिरियं जाता स्वकर्मतः । देहोयमधुवः किञ्चित्कृत्यमेतेन नो मम ॥ ७९ ॥
 तपः कृतोमि संसारदुःखं येन विनश्यति । का वा भोगेषु प्रत्याशा विप्रलंभनकारिषु ॥ ८० ॥

अवधार्येदमत्सर्वं विबुद्धेनार्तरात्मना । त्यक्त्वा परिग्रहं सर्वं चचार परमं तपः ॥ ८१ ॥
 ईसावलीनदीतीरे स्थितः प्रतिमयान्यदा । स त्वया प्रत्यभिज्ञातो रथावर्तमहीधरे ॥ ८२ ॥
 दर्शनेधनसंबृद्धपूर्वकोपाग्निना ततः । त्वयासौ कुर्वतां नर्मगर्वेण हसितो मुहुः ॥ ८३ ॥
 अहल्यारमणः स त्वं कामभोगातिवत्सलः । अधुना किं स्थितोस्येवमितिभाषणकारिणा ॥ ८४ ॥
 वेष्टितो रज्जुभिः क्षोणीधरनिष्कंपविग्रहः । तत्त्वार्थचिंतनासंगनिर्तातस्थिरमानसः ॥ ८५ ॥
 दृष्ट्वाभिभूयमानं तं त्वयास्य निकटस्थितः । कल्याणसंज्ञको भ्राता साधुः क्रोधेन दुःखितः ८६
 संहृत्य प्रतिमायोगमृद्धिप्राप्तः स ते ददौ । शापमेवमलं दीर्घं निश्चस्योष्णं च दुःखितः ॥ ८७ ॥
 अयं निरपराधःसंस्त्वया यन्मुनिपुंगवः । तिरस्कृतस्तदत्यंतं तिरस्कारमवाप्स्यसि ॥ ८८ ॥
 निधासेनामितेनासीद्गुभेव निरूपितः । सर्वश्रीसंज्ञया किंतु शमितस्तव कांतया ॥ ८९ ॥
 सम्यग्दृष्टिरलं सा हि साधुपूजनकारिणी । मुनयोऽपि वचस्त्वस्या कुर्वते साधुचेतसः ॥ ९० ॥
 यदि नाम तया साध्व्या नासौ नीतः शुभं भवेत् । ततस्तस्य स कोपाग्निः केन शक्येत वारितुं ॥
 लोकत्रयेऽपि तस्मास्ति तपसा यन्न साध्यते । बलानां हि समस्तानां स्थितं मूर्ध्नि तपोबलं ॥ ९२ ॥
 न सा सिद्धशनाथस्य शक्तिः कांतिर्द्युतिर्धृतिः । तपोधनस्य या साधोर्यथाभिमतकारिणः ॥ ९३ ॥

विषाय साधुलोकस्य तिरस्कारं जना महत् । दुःखमत्र प्रपद्यते तिर्यक्षु नरकेषु च ॥ ९४ ॥
मनसापि हि साधूनां पराभूतिं करोति यः । तस्य सा परमं दुःखं परत्रेह च यच्छति ॥ ९५ ॥
यस्त्वाक्रोशति निर्ग्रथं हति वा क्रूरमानसः । तत्र किं शक्यते वक्तुं जंतौ दुष्कृतकर्मणि ॥ ९६ ॥
कार्येन मनसा वाचा यानि कर्माणि मानवाः । कुर्वते तानि यच्छंति निकचानि फलं ध्रुवं ॥ ९७ ॥
कर्मणामिति विज्ञाय पुण्यापुण्यात्मिकां गतिं । दृढां कृत्वा मतिं धर्मे स्वसुत्तारय दुःखतः ॥ ९८ ॥
इत्युक्ते पूर्वजन्मानि स्मरन् विस्मयसंगतः । शक्रः प्रणम्य निर्ग्रथमिदमाह महादरः ॥ ९९ ॥
भगवंस्त्वत्प्रसादेन लब्ध्वा बोधिमनुत्तमां । सांप्रतं दुरितं सर्वं मन्ये त्यक्तमिव क्षणात् ॥ १०० ॥
साधोःसंगमनाल्लोके न किञ्चिद्दुर्लभं भवेत् । बहु जन्मसु न प्राप्ता बोधिर्येनाधिगम्यते ॥ १०१ ॥
इत्युक्त्वा वंदितस्तेन सुनिर्यतो यथेप्सितं । शक्रोऽपि परमं प्राप्तो निर्वेदं गृह्णवासतः ॥ १०२ ॥
पुण्यकर्मोदयाज् ज्ञात्वा रावणं परमोदयं । स्तुत्वा च वीर्यदंष्ट्राय महाभूभृत्तटक्षितौ ॥ १०३ ॥
जलबुद्बुदनिस्साराभवबुध्य मनुष्यतां । कृत्वा सुनिश्चलां धर्मे मतिं निदन् दुरीहितं ॥ १०४ ॥
श्रियमिद्रः सुते न्यस्य महात्मा रथनपुरे । समुतो लोकपालानां समूहेन समन्वितः ॥ १०५ ॥
दीक्षां जैनेश्वरीं प्राप सर्वकर्मविनाशिनीं । विशुद्धमानसोत्थंतं त्यक्तसर्वपरिग्रहः ॥ १०६ ॥

ततस्तत्तादृशेनापि भोगेनाप्युपलालितं । वपुस्तस्य तपोभारसुवाहेतरदुर्वहं ॥ १०७ ॥
 प्रायेण महतां शक्तिर्यादृशी रौद्रकर्मणि । कर्मण्येवं विशुद्धेऽपि परमा चोपजापते ॥ १०८ ॥
 दीर्घकालं तपस्तप्त्वा विशुद्धध्यानसंगतः । कर्मणां प्रक्षयं कृत्वा निर्वाणं वासवोऽगमत् ॥१०९॥

पश्यत चित्रमिदं पुरुषाणां चिष्टितमूर्जितवीर्यसमृद्धं ।

यच्चिरकालमुपार्जितभोगा यांति पुनः पदमुत्तमसौख्यं ॥ ११० ॥

स्तोकमपीह न चाद्भुतमस्ति न्यस्य समस्तपरिग्रहसंगं ।

यत्क्षणतो दुरितस्य विनाशं ध्यानबलाज्जनयंति बृहंतः ॥ १११ ॥

अर्जितमत्पुरुकालविधाना—दिधनराशिमुदारमशेषं ।

प्राप्य परं क्षणतो महिमानं किं न दहंत्यनलः क्षणमात्रः ॥ ११२ ॥

इत्यवगम्य जनाः सुविशुद्धं यत्नपराः करणं वहतांतः ।

मृत्युदिनस्य न केचिदपेताः ज्ञानरवेः कुल्ल प्रतिपत्ति ॥ ११३ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते इंद्रनिर्वाणाभिधानं नाम त्रयोदशं पर्व ।

अथ चतुर्विंश पर्व ।

अथ नाकाभिधम्रख्यो भोगसंप्लुढमानसः । यथाभिमतनिर्वृत्तः परदुर्ललितक्रियः ॥ १ ॥
असौ देवाधिपग्राहो यातो मंदिरमन्यदा । जिनेद्रवंदनां कृत्वा प्रत्यागच्छक्विकेच्छया ॥ २ ॥
विभक्तपर्वतान्पश्यन् वास्यानां विविधांघ्रिपान् । सरितश्चातिचक्षुष्याः स्फटिकादपि निर्मला ३
आदित्यभवनाकारविमानस्य विभूषणः । संगतः परया लक्ष्म्या लंकासंगमनोत्सुकः ॥ ४ ॥
अथ मारीच मारीच कुतोयं निनदो महान् । एताश्च ककुभः कस्मान्महारजतलोहिताः ॥ ५ ॥
ततो जगाद् मारीचो देव ! देवागमो मुनेः । महाकल्याणसंप्राप्तोवेष कस्यापि वर्तते ॥ ६ ॥
देवानामेष तूष्टानां नानासंपातकारिणां । आकुलो भुवनव्यापी प्रशस्तःश्रूयते ब्वनिः ॥ ७ ॥
एताश्च ककुभस्तेषां मुकुटादिमरीचिभिः । निचिता दधते भासं कौसुभीमिव भास्वरां ॥ ८ ॥
सुवर्णपर्वतेऽमुष्मिभनंतवलसंज्ञया । कथितो मुनिरुत्पन्नं नूनं तस्याद्य केवलं ॥ ९ ॥
ततस्तदचनं श्रुत्वा सम्यग्दर्शनभावितः । परं पुरंदरग्राहः अमोदं प्रतियजवान् ॥ ११ ॥

अवतीर्णश्च खाद्देशाद्विप्रकृष्टान्महाद्युतिः । द्वितीय इव देवेंद्रो बंदनाय महासुनेः ॥ १२ ॥
 वंदित्वा तुष्टुवुः साधुमिंद्रप्राग्रहरास्ततः । आसीनाश्च यथास्थानं बद्धांजलिपुटाः सुराः ॥ १३ ॥
 रावणोऽपि नमस्कृत्य स्तुत्वा चोदात्तभक्तितः । विद्याधरजनाकीर्णः स्थितः समुचितवनौ १४
 ततश्चतुर्विधैर्देवैस्तिरग्निभर्मनुजैस्तथा । कृतशंसं मुनिश्रेष्ठः शिष्येषैवमपृच्छयत ॥ १५ ॥
 भगवान् शान्तिमिच्छंति धर्माधर्मफलं जनाः । समस्ता बुक्तिहेतुं च तत्सर्वं वक्तुमर्हथ ॥ १६ ॥
 ततः मुनिपुणं शुद्धं विपुलार्थं मिताक्षरं । अप्रधृष्यं जगौ वाक्यं यतिः सर्वहितप्रियं ॥ १७ ॥
 कर्मणाष्टप्रकारेण संततेन निरादिना । बद्धेनातर्हितात्मीयशक्तिभ्राम्यति चेतनः ॥ १८ ॥
 सुभूरिलक्षसंख्यासु योनिष्वनुभवत्सदा । वेदनीयं यथोपात्तं नानाकरणसंभवं ॥ १९ ॥
 रक्तो द्विष्टोऽथवा मूढो मंदमध्यविपाकतः । कुलालचक्रवत्प्राप्तचतुर्गतिविवर्तनः ॥ २० ॥
 बुद्ध्यते स्वहिताभासौ ज्ञानावरणकर्मणा । मनुष्यतामपि प्राप्तोऽत्यंतदुर्लभसंज्ञकं ॥ २१ ॥
 रसस्पर्शपरिग्राहिहृषीकचशतां गतः । कृत्वातिनिदितं कर्म पापमारयुरुकृतः ॥ २२ ॥
 अनेकोपायसंभूतमहादुःखविधायिनि । पतंति नरके जीवा ग्रावाण इव वारिणि ॥ २३ ॥
 नासरं क्तिरं भ्रातृन् सुतां पत्नीं सुहृज्जनान् । जनादिचोदिताः केचिद् घ्नंति निर्दयमानसाः ॥ २४ ॥

गर्भस्थानर्भकान् वृद्धांस्तल्पान् योषितोनराः । श्रुतिं कोचिन्महाक्रूरा मानसाः पक्षिणो मृगान् २५
स्थलजान् जलजान् धर्मगतचित्तान् कुचेतसः । मृत्वा पतंति ते सर्वे नरके पुरुवेदने ॥ २६ ॥
मधुघातकृतश्यामी चांडाला वनदाहिनः । हिंसापरायणाः पापाः कैवर्ताधमलुब्धकाः ॥ २७ ॥
वितथव्याहृताशक्ताः परस्वहरणोद्यताः । पतंति नरके घोरे प्राणिनः शरणोज्जिभताः ॥ २८ ॥
येन येन प्रकारेण कुर्वते मासभक्षणं । तेनैव ते विधानेन भक्ष्यंते नरके परैः ॥ २९ ॥
महापरिग्रहोपेताः महारंभाश्च ये जनाः । प्रचंडाध्यवसायास्ते वसंति नरके चिरं ॥ ३० ॥
साधूनां द्वेषकाः पापा मिथ्यादर्शनसंगताः । रौद्रध्यानमृता जीवा गच्छंति नरकं ध्रुवं ॥ ३१ ॥
कुठाररसिभिश्चक्रेः करपत्रैर्विदारिताः । अन्यैश्च विविधैः शस्त्रैस्तीक्ष्णतुंडैश्च पक्षिभिः ॥ ३२ ॥
सिंहैर्व्याघ्रैः श्वभिः सर्पैः शरभैर्बृश्चिकैर्वृकैः । अन्यैश्च प्राणिभिश्चित्रैः प्राप्यंते दुःखमुत्तमं ॥ ३३ ॥
नितांतं ये तु कुर्वति संगं शब्दादिवस्तुनि । मायिनस्ते प्रपद्यंते तिर्यक्त्वं प्राणधारिणः ॥ ३४ ॥
परस्परवधास्तत्र शस्त्रैश्च विविधैः कृताः । प्रपद्यंते महादुःखं वाहा देहादिभिस्तथा ॥ ३५ ॥
सुप्तमेतेन जीवेन स्थलैर्भसि गिरौ तरौ । गहनेषु च देशेषु भ्राम्यता भवसंकटे ॥ ३६ ॥
एकद्वित्रिचतुःपंचहृषीककृतसंगतिः । अनादिनिधनो जंतुः सेवते मृत्युजन्मनी ॥ ३७ ॥

तिलमात्रोऽपि देशोऽसौ नास्ति यत्र न जंतुना । प्राप्तं जन्म विनाशो वा संसारावर्तपातिना ३८
मार्दवेनान्विताः केचिदारज्वेन च जंतवः । स्वभावलब्धसंतोषाः प्रपद्यन्ते मनुष्यतां ॥ ३९ ॥
क्षणमात्रसुखस्यार्थे हित्वा पापं प्रकुर्वते । श्रेयः परमसौख्यस्य कारणं मोहसंगताः ॥ ४० ॥
आर्या म्लेच्छाश्च तत्रापि जायन्ते पूर्वकर्मतः । तथा केचिद्भेनेनाद्याः केचिदत्यंतदुर्विधाः ॥ ४१ ॥
मनोरथशतानन्ये कुर्वन्ते कर्मवेष्टिताः । कालं नयन्ति कृच्छ्रेण प्राणिनः परवेदमसु ॥ ४२ ॥
विरूपा घनिनः केचिन्निर्धनाः रूपिणोऽपरे । केचिद्दीर्घायुषः केचिदत्यंतस्तोकजीविनः ॥ ४३ ॥
इष्टा यथास्विनः केचित्केचिदत्यंतदुर्भगाः । केचिदाज्ञां प्रयच्छन्ति तामन्ये कुर्वन्ते जनाः ॥ ४४ ॥
प्रविशन्ति रणं केचित्केचिद्दृच्छन्ति वारिणि । याति देशान्तरं केचित्केचित्कृष्यादि कुर्वते ॥ ४५ ॥
एवं तत्रापि वैचित्र्यं जायते सुखदुःखयोः । सर्वे तु दुःखमेवात्र सुखं तत्रापि कल्पितं ॥ ४६ ॥
सरागसंयमाः केचित्संयमासंयमास्तथा । अकामनिर्जरातश्च तपसश्च समोहतः ॥ ४७ ॥
देवत्वं च प्रपद्यन्ते चतुर्भेदसमन्वितं । केचिन्महर्द्वयोऽत्रापि केचिदल्पपरिच्छदाः ॥ ४८ ॥
स्थित्या द्रुत्या प्रभावेण धिया सौख्येन लेख्यया । अभिमानेन मानेन ते पुनः कर्मसंग्रहं ॥ ४९ ॥
कृत्वा चतुर्गतौ नित्यं भवे भ्राम्यन्ति जंतवः । अरघदृघटीयंत्रसमानत्वश्रुपागताः ॥ ५० ॥

संकल्पादशुभाद्दुःखं प्राप्नोति शुभतःसुखं । कर्मणोऽष्टप्रकारस्य जीवो मोक्षमुपक्षयात् ॥ ५१ ॥
दानेनापि प्रपद्यते जंतवो मोगभूमिषु । भोगान्पात्रविशेषेण वैश्वरूपमुपागतः ॥ ५२ ॥
प्राणातिपातविरतं परिग्रहत्रिवर्जितं । उत्तमाश्रयते पात्रं रागद्वेषोज्ज्वलितं जिनाः ॥ ५३ ॥
सम्यग्दर्शनसंशुद्धं तपसापि विवर्जितं । पात्रं प्रशस्यते मिथ्यादृष्टेः कायस्य शोधनात् ॥ ५४ ॥
आपद्भयः पाति यस्तस्मात्पात्रमित्थमिधीयते । सम्यग्दर्शनशक्त्या च त्रायंते मुनयो जनान् ५५
दर्शनेन विशुद्धेन ज्ञानेन च यदन्वितं । चारित्र्येण च तत्पात्रं परमं परिकीर्तितं ॥ ५६ ॥
मानापमानयोस्तुल्यस्तथा यः सुखदुःखयोः । तृणकांचनयोश्चैव साधुः पात्रं प्रशस्यते ॥ ५७ ॥
सर्वग्रथविनिर्मुक्ता महातपसि ये रताः । श्रमणास्ते परं पात्रं तत्त्वध्यानपरायणाः ॥ ५८ ॥
तेभ्यो भावेन यदत्तं शक्त्या पानान्नभेषजं । यथोपयोगमन्यच्च तद्यच्छति महाफलं ॥ ५९ ॥
धिसं यथैव सत्क्षेत्रे बीजं तत्संपदं परां । प्रयच्छति तथा दत्तं सत्पात्रे शुद्धचेतसा ॥ ६० ॥
रागद्वेषादिभिर्युक्तं यत्तु पात्रं न तन्मतं । प्रयच्छति फलं दूरं तत्र लाभविचिंतनं ॥ ६१ ॥
क्षिप्तं यदि रणे बीजं न किञ्चिदुपजायते । मिथ्यादर्शनसंयुक्तं पापं पात्रोद्यतं तथा ॥ ६२ ॥
कृपादुकृतमेकस्मात्सलिलं प्रतिपद्यते । माधुर्यमिधुभिः पीतं निबपीतं तु तिक्ततां ॥ ६३ ॥

सरस्यां जलमेकस्यां गवात्तं पन्नगेन च । क्षीरभावमवाप्नोति विषतां च यथा तथा ॥ ६४ ॥
 विन्यस्तं भावतो दानं सम्यग्दर्शनभाविने । मिथ्यादर्शनयुक्ते तु शुभाशुभफलं भवेत् ॥ ६५ ॥
 दीनांघादिजनेभ्यस्तु करुणापरिचोदितं । दानयुक्तं फलं तस्माद्यद्यपि स्यान्न सत्तमं ॥ ६६ ॥
 वदंति लिगिनः सर्वे स्वानुकूलं प्रयत्नतः । धर्मं स तु विशेषेण परीक्ष्यः शुभमानसैः ॥ ६७ ॥
 द्रव्यं यदात्मतुल्येषु गृहस्थेषु विसृज्यते । कामक्रोधादियुक्तेषु तत्र का फलभोगिता ॥ ६८ ॥
 अहो महानयं मोहः सर्वावस्थेषु यज्जनाः । स्वापतेयं विमुचंति विप्रलब्धाः कुशासनैः ॥ ६९ ॥
 धिगस्तु तान् खलानेष जनो यैर्विप्रतारितः । लोभात्कुग्रंथकंथाभिर्वराको नेयमानसः ॥ ७० ॥
 मूष्टत्वाद्वलकारित्वान्मांसं भक्ष्यमुदाहृतं । पापैर्दमप्रसिद्धयर्थं परिसंख्या च कीर्तिता ॥ ७१ ॥
 क्रूरास्ते दापयित्वा तद्भक्षयित्वा च लोभिनः । गच्छंति नरकं सार्धं दातृभिर्घोरवेदनं ॥ ७२ ॥
 जीवदानं तु यत्प्रोक्तं गर्द्धावद्धैर्दुरात्मभिः । ऋषिमन्यैस्तदत्यंतं निदितं तस्त्ववेदिभिः ॥ ७३ ॥
 तस्मिन् हि दीयमानस्य बहनांकनताडनैः । संपद्यते महादुःखं तेनान्येषां च भूयसां ॥ ७४ ॥
 भूमिदानमपक्षिप्तं तद्गतं प्राणिपीडनात् । प्राणिघातनिमित्तेन पुण्यं पाषाणतः फयः ॥ ७५ ॥
 सर्वेषामभयं तस्माद्देयं प्राणभृतां सदा । ज्ञानभेषजमन्नं च वस्त्रादि च गतासुकं ॥ ७६ ॥

दानं निंदित मप्येति मृशंसा पात्रभेदतः । शुक्तिपीतं यथा वारि शुक्तीभवति निश्चयं ॥ ७७ ॥
 पशुभूम्यादिकं दत्तं जिनानुद्दिश्य भावतः । ददाति परमान् भोगानत्यंतचिरकालगान् ॥ ७८ ॥
 अंतरंगं हि संकल्पं कारणं पुण्यपापयोः । विना तेन वहिर्दानं वर्षःपर्वतमूर्धनि ॥ ७९ ॥
 वीतरागान्समस्तज्ञानतो ध्यात्वा जिनेश्वरान् । दानं यद्दीयते तस्य कः शक्तो भाषितुं फलं ८० ॥
 आयुधग्रहणादन्ये देवा द्वेषसमन्विताः । रागिणः कामिनीसंगाद्भूषणानां च धारणात् ॥ ८१ ॥
 रागेद्वेषानुमेयश्च तेषां मोहोऽपि विद्यते । तयोर्हि कारणं मोहो दोषाः शेषास्तु तन्मयाः ॥ ८२ ॥
 मनुष्या एव ये केचिदेभ्यः पूजनभाजनं । कषायतनवः कालदेशकामादिसेविनः ॥ ८३ ॥
 एवंविधाः कथं देवा दानगोचरतां गताः । अधमा यदि वा तुल्याः फलं कुर्युर्मनोहरं ॥ ८४ ॥
 दृष्टेऽपि तावदेतेषां विपाके शुभकर्मणः । कुत एव शिवस्थानं संप्राप्तौ दुःखितात्मनां ॥ ८५ ॥
 तदेतत्सकताशुष्टिपीडनात्तैलवांछितं । विनाशनं च तृष्णायाः सेवनादाशुशुक्षिणः ॥ ८६ ॥
 पंगुना नीयते पंगुर्थेदि देशांतरं ततः । एतेभ्यः क्लिश्यतो जंतोर्देवेभ्यो जायते फलं ॥ ८७ ॥
 एषां तावदियं वार्ता देवानां पापकर्मणां । तद्भक्तानां तु दूरेण सत्पात्रत्वं न युज्यते ॥ ८८ ॥
 लोभेन चोदितः पापो जनो यन्ने प्रवर्तते । कुर्वतो हि तथा लोको धनं तर्हि प्रयच्छति ॥ ८९ ॥

तस्मादुद्दिश्य यद्दानं दीयते जिनपुंगवं । सर्वदोषविनिर्मुक्तं तद्ददाति फलं महत् ॥ ९० ॥
बाणिज्यसदृशो तत्रान्वेष्याल्पभूरिता । बहुना हि पराभूतिः क्रियतेऽल्पस्य वस्तुनः ॥ ९१ ॥
यथा विषकणः प्राप्तः सरसीं नैव दुष्यति । जिनधर्मोद्यतस्यैवं हिंसालेशो वृथोद्भवः ॥ ९२ ॥
प्रासादादि ततः कार्यं जिनानां भक्तितत्परैः । माल्यधूमप्रदीपादि सर्वं च कुशलैर्जनैः ॥ ९३ ॥
स्वर्गे मनुष्यलोके च भोगानत्यंतमुन्नतान् । जंतवः प्रतिपद्यंते जिनानुद्दिश्य दानतः ॥ ९४ ॥
तन्मार्गप्रस्थितानां च दत्तं दानं यथोचितं । करोति विपुलान् भोगान् गुणानामितिभाजनं ९५
यथाशक्ति ततो भक्त्या सम्यग्दृष्टिषु यच्छतः । दानं तदेकमन्नास्ति शेषं चौरैर्विलुठितं ॥ ९६ ॥
स्थितं ज्ञानस्य साम्राज्ये केवलं परिकीर्त्यते । निर्वाणं तस्य संग्रामाबुपति ध्यानयोगतः ॥ ९७ ॥
विमुक्ताशेषकर्माणः सर्ववाधाविवर्जिताः । अनंतसुखसंपन्ना आनंदज्ञानदर्शनाः ॥ ९८ ॥
अशरीराः स्वभावस्था लोकमूर्ध्नि प्रतिष्ठिताः । प्रत्यापत्तिविनिर्मुक्ताः सिद्धा वक्तव्यवर्जिताः ॥ ९९ ॥
गृद्धा पवनसंवृद्धदुःखपावकमध्यगाः । क्लिश्यंते पापिनो नित्यं विना सुकृतवारिणा ॥ १०० ॥
पापाधिकारमध्यस्थाः कुदर्शनवशीकृताः । बोधं केचित्प्रपद्यंते धर्मादित्यमरीचिभिः ॥ १०१ ॥
अशुभाऽयोमयात्यंतधर्मपंजरमध्यगाः । आशापाशवशा जीवा मुच्यंते धर्मबंधनाः ॥ १०२ ॥

सिद्धो व्याकरणाल्लोकविदुसारैकदेशतः । धारणार्थो धृतो धर्मशब्दो वाचि परिस्थितः ॥१०३॥
 पतंतं दुर्गतौ यस्मात्सम्यगाचरितो भवेत् । प्राणिनं धारत्यस्माद्धर्म इत्यभिधीयते ॥ १०४ ॥
 लभिर्धातुः स्मृतः प्राप्तौ प्राप्तिः संपर्क उच्यते । तस्य धर्मस्य यो लाभो धर्मलाभः स उच्यते ॥
 जिनैरभिहितं धर्मं कथयामि समासतः । कांश्चित्फलभेदांश्च शृणुतैकाग्रमानसाः ॥ १०६ ॥
 हिंसातोऽलीकतस्तेयान्मैथुनाद्द्रव्यसंगमात् । विरतिर्ब्रतमुद्दिष्टं विधेयं तस्य धारणं ॥ १०७ ॥
 ईर्यावाक्यैषणादाननिक्षेपोत्सर्गरूपिका । समितिः पालनं तस्याः कार्यं यत्नेन साधुना ॥१०८॥
 बाह्वमनःकायवृत्तीनामभावो ब्रदिमाथवा । गुप्तिराचरणं तस्यां विधेयं परमादरात् ॥ १०९ ॥
 क्रोधो मानस्तथा माया लोभश्चेति महाद्विषः । कषायाद्यैरयं लोकः संसारे परिवर्तते ॥ ११० ॥
 क्षमातो मृदुतः संगाद्जुत्वाद्भृत्तियोगतः । विधेयो निग्रहस्तेषां सूत्रनिर्दिष्टकारिणा ॥ १११ ॥
 धर्मसंज्ञमिदं सर्वं व्रतादिपरिकीर्तितं । त्यागश्चोदितो धर्मो विशेषोऽस्य निवेदितः ॥ ११२ ॥
 रसनस्पर्शनघ्राणचक्षुःश्रोत्राभिधावतः । प्रसिद्धानीन्द्रियाण्येषां निर्जयो धर्म उच्यते ॥ ११३ ॥
 उपवासोवमौदर्यं परिसंख्यानवृत्तिता । रसानां च परित्यागो विविक्तं शयनासनं ॥ ११४ ॥
 कायबलेन इति प्रोक्तं बाह्यं षोढा तपःस्थितं । तपसोऽभ्यंतरस्यैतद्दृष्टिस्थानीयमिष्यते ॥११५॥

प्रायश्चित्तं विनीतिश्च वैद्यावृथक्कृतिस्तथा । स्वाध्यायेन च संबंधो व्युत्सर्गोऽध्यानमुत्तमं ॥ ११६ ॥
 एतदभ्यंतरे षोढा तपश्चरणमिष्यते । तपः समस्तमप्येतद्धर्म इत्यभिधीयते ॥ ११७ ॥
 धर्मेणानेन कुर्वति भव्याः कर्मवियोजनं । कर्म चाद्भुतमत्यंतव्यवस्थापरिवर्तनं ॥ ११८ ॥
 शक्नोति बाधितुं सर्वान् मानुषानमरांस्तथा । लोकाकाशं च संरोद्धुं वपुषा विक्रियात्मना ॥ ११९ ॥
 एकग्रासत्वमानेतुं त्रैलोक्यं च महाबलः । अष्टमेदमहैश्वर्यं योगं चाप्नोतिदुर्लभं ॥ १२० ॥
 हंति तापं सहस्रांशोस्तुषारत्वमुद्गुप्रभोः । करोति पूरणं वृष्टया सर्वस्य जगतः क्षणात् ॥ १२१ ॥
 मस्मतां नयते लोकमाशीविषवदीक्षणात् । कुल्ले मंदरोत्क्षेपं विक्षेपणमुदन्वर्ता ॥ १२२ ॥
 ष्योतिथक्रं समुद्धर्तुमिंद्रद्रादिसाध्वसं । रत्नकांचनवर्षं च ग्रावसंघातसर्जनं ॥ १२३ ॥
 ब्याधीनामतितीव्राणां शमनं पादपांशुना । नृणामद्भुतेहेतूनां विभवानां समुद्भवं ॥ १२४ ॥
 जीवः करोति धर्मेण तथान्यदपि दुष्करं । नैव किंचिदसाध्यत्वं धर्मस्य प्रतिपद्यते ॥ १२५ ॥
 धर्मेण मरणं प्राप्ता ज्योतिश्चक्रतिरस्कृतिं । कृत्वा कल्पान् प्रपद्यते सौधर्मादीन् गुणालयान् १२६
 सामानिकाः सुराः केचिद्भवंत्यन्ये सुराधिपाः । अहमिंद्रस्तथान्ये च कृत्वा धर्मस्य संग्रहं १२७
 हेमस्कटिकैवह्यस्तं भयंभारनिर्मितान् । तद्भ्रित्तिभासुरान् पुंगान् प्रासादान्बहुभूमिकात् ॥ १२८ ॥

अंभोजदधिध्वदिविचित्रमणिकुट्टिमान् । मुक्ताकलापसंयुक्तान् वातायनविराजितान् ॥ १२९ ॥
 करुभिश्चमरैः सिंहैर्गजैरन्यैश्च चारुभिः । रूपैर्निचितपाश्चाभिर्वेदिकाभिरलङ्कृतान् ॥ १३० ॥
 चंद्रशालादिभिर्युक्तान् भ्वजामालाविभूषितान् । सोपासनमनोहारि शयनासनसंगतान् ॥ १३१ ॥
 आतोद्यवरसंपूर्णानिच्छासंचारकारिणः । युक्तान् सस्परिवर्गेण पुंडरीकादिलक्षितान् ॥ १३२ ॥
 विमानप्रभृतीन् जीवा निलयान् धर्मकारिणाः । प्रपद्यन्तेर्कशीतांशुदीप्तिकांत्यभिभाविनः ॥ १३३ ॥
 सुखनिद्राक्षये यद्बद्धिबुद्धं विमलेंद्रियं । अचिरोदिततिग्मांशुदीप्तं कांत्या समं विधोः ॥ १३४ ॥
 रजःस्वेदरुजाशुक्तं सामोदममलं मृदु । श्रिया परमया युक्तं चक्षुष्यमुपपादजं ॥ १३५ ॥
 शरीरं लभ्यते धर्मात्प्राणिभिः सुरसब्रसु । अलंकाराश्च भाचक्रतिरोहितादिगंतरं ॥ १३६ ॥
 सरोरुहदलस्पर्शचरणाः कांतिवन्धवाः । तुलाकोटिकसंदष्टरक्तांशुकदशाननाः ॥ १३७ ॥
 रंभास्तंभसमस्पर्शजघांतर्गतजानुकाः । कांचीगुणांचितोदारानितंबा द्विरदक्रमाः ॥ १३८ ॥
 अनुदारवलीभंगतनुमध्यविराजिताः । नवोदितक्षपानाथप्रतिमस्तनमंडलाः ॥ १३९ ॥
 रत्नावलीप्रभाजालनिर्मुक्तधनचंद्रिकाः । मालतीमार्दवोपेततनुबाहुलतामृतः ॥ १४० ॥
 महार्धमणिवाचालवलयाकुलपाणयः । अशोकपल्लवस्पर्शकरांगुलिगलत्प्रभाः ॥ १४१ ॥

कंबुकंठारदच्छायापिहितद्विजवाससः । लावण्यलितसर्वांशकपोलामलदर्पणाः ॥ १४२ ॥
लोचनांतघनच्छायाकृतकर्णाविरांसकाः । मुक्तापरीतपद्माभमणिसीमंतभूषणाः ॥ १४३ ॥
अमरासितस्रक्षमातिमृदुकेशकलापिकाः । मृणालकोमलस्पर्शवपुषो मधुरस्वराः ॥ १४४ ॥
अत्यंतसुपचारज्ञा नितान्तसुभगाक्रियाः । नंदनप्रभवामोदसमनिश्वाससौरभाः ॥ १४५ ॥
इंगितज्ञानकुशलाः पंचेंद्रियसुखावहाः । कामरूपधरा धर्मात्प्राप्यंतेऽप्सरसो दिवि ॥ १४६ ॥
संकल्पमात्रसंभूतसर्वोपकरणं पुरु । विषयोत्थं सुखं ताभिः प्राप्नुवंति समं सुराः ॥ १४७ ॥
सुखं यत्त्रिदशावासे यच्च मानुषविष्टपे । फलं तद्द्रुदितं सर्वं धर्मस्य जिनपुंगवैः ॥ १४८ ॥
ऊर्ध्वाधोमध्यलोकेषु यो नामसुखसंज्ञितः । भोक्तृणां जायते भावः स सर्वो धर्मसंभवः ॥ १४९ ॥
दाता भोक्ता स्थितेः कर्ता यो नरः प्रतिवासरं । रक्ष्यते नृसहस्रैर्वैः सर्वं तद्धर्मजं फलं ॥ १५० ॥
यत्तसुरसहस्राणां हारिभूषणधारिणां । प्रभुत्वं कुरुते शक्रस्तत्फलं धर्मसंभवं ॥ १५१ ॥
यन्मोहरिपुमुद्रास्य रत्नत्रयसमन्विताः । सिद्धस्थानं प्रपद्यंते शुद्धधर्मस्य तत्फलं ॥ १५२ ॥
अप्राप्य मानुषं जन्म सत्त्वधर्मो न लभ्यते । तस्मान्मनुष्यसंप्राप्तिः परमा सर्वजन्मसु ॥ १५३ ॥
राजा श्रेष्ठो मनुष्याणां मृगाणां केसरी यथा । पक्षिणां विनतापुत्रो भवानां मानुषो भवः ॥ १५४ ॥

सारस्त्रिभुवने धर्मः सर्वेन्द्रियसुखप्रदः । क्रियते मानुषे देहे ततो मनुजता परा ॥ १५५ ॥
 तृणानां शालयः श्रेष्ठाः पादपानां च चंदनाः । उपलानां च रत्नानि भवानां मानुषो भवः ॥ १५६ ॥
 उत्सर्पिणीसहस्राणि परिभ्रम्य कथंचन । लभ्यते वा नवा जन्म मनुष्याणां शरीरिणा ॥ १५७ ॥
 अवाप्य दुर्लभं तद्यः क्लेशनिर्मोक्षकारणं । जनो न कुर्वते धर्मं यात्यसौ दुर्गतीः पुनः ॥ १५८ ॥
 पतितं तन्मनुष्यत्वं पुनर्दुर्लभसंगमं । समुद्रसलिले नष्टं यथा रत्नं महागुणं ॥ १५९ ॥
 इहैव मानुषे लोके कृत्वा धर्मं यथोचितं । स्वर्गादिषु प्रपद्यंते सर्वप्राणभृतः फलं ॥ १६० ॥
 सर्वज्ञोक्तमिदं श्रुत्वा भानुकर्णः संसंमदः । भक्त्या प्रणम्य पद्माक्षः पर्यपृच्छत्कृताजलिः ॥ १६१ ॥
 मगवन्न ममाद्यापि जायते प्राप्तवृत्तिता । अतो विधानतो धर्मं निवेदयितुमर्हसि ॥ १६२ ॥
 ततोऽनंतबलोऽवोचद्विशेषं सौकृतं शृणु । संसाराद्येन मुच्यंते प्राणिनो भव्यताभृतः ॥ १६३ ॥
 द्विविधो गदितो धर्मो महत्त्वादाणवात्तथा । आद्योऽगारविमुक्तानामन्यश्च भववर्तिनां ॥ १६४ ॥
 विस्मृष्टसर्वसंगानां श्रमणानां महात्मनां । कीर्तयामि समाचारं दुरितक्षोदनक्षमं ॥ १६५ ॥
 मते सुव्रतनाथस्य लीलानिखिलवेदिनः । मृत्युजन्मसमुद्भूतमहत्त्राससमन्विताः ॥ १६६ ॥
 परं वसहसं ज्ञात्वा मनुष्यत्वमसारकं । संज्ञेनरहिता धन्या श्रवणत्वमुपाश्रिताः ॥ १६७ ॥

रता महस्त्वयुक्तेषु पंचसंख्येषु साधवः । व्रतेष्वाविग्रहत्यागात्तत्त्वावगमतत्पराः ॥ १६८ ॥
 सभित्तिष्वपि तत्संख्यासंगतासु सुचेतसः । अभियुक्ता महासत्त्वास्त्रिसंख्यासु च गुप्तिषु ॥ १६९ ॥
 अहिंसा सत्यमस्तेयं ब्रह्मचर्यं यथोदितं । येषामस्ति न तेषां स्यात्परिग्रहसमाश्रयः ॥ १७० ॥
 देहेऽपि ये न कुर्वन्ति निजे रागे मनीषिणः । कः स्यात्परिग्रहस्तेषां यत्रास्तमितशायिनां ॥ १७१ ॥
 अपि बालाग्रमात्रेण पापोपार्जनकारिणा । ग्रंथेन रहिता धीरा मुनयः सिंहविक्रमाः ॥ १७२ ॥
 समस्तप्रतिबंधेन समीरणवदुज्जिताः । खगानामपि संगः स्यान्नतु तेषां मनागपि ॥ १७३ ॥
 व्योमवन्मलसंबंधरहिताः श्लाघ्यचेष्टिताः । रजनीनाथवत्सौम्या दीप्ता दिवसनाथवत् ॥ १७४ ॥
 निम्नगानाथगंभीरा धीरा भूधरनाथवत् । भीतकूर्मवदत्यंतगुप्तैर्द्रियकदंबकाः ॥ १७५ ॥
 क्षमया क्षमया तुल्याः कषायोद्रेकवर्जिताः । अशीत्या गुणलक्षणां चतुःसहितयान्विताः १७६
 अष्टदशजिनोद्दिष्टशीलसहस्र (?) चान्विता । अत्यंताढ्यास्तपोभूत्या सिद्धयार्काक्षणतत्पराः ॥
 जिनोदितार्थसंस्क्ता विदितापरशासनाः । श्रुतसागरपारस्था मुनयो यमधारिणः ॥ १७८ ॥
 नियमानां विघातारः समुन्नद्धतयोज्जिताः । नानालब्धिकृतासंगा महामंगलमूर्तयः ॥ १७९ ॥
 एबंगुणाः समस्तस्य जगतः कृतमंडनाः । श्रमणास्तनुकर्मणः प्रयांत्युत्तमदेवतां ॥ १८० ॥

द्वित्रैर्भैवैश्च निःशेषं कलुषं ध्यानवन्दिना । निर्देह्यं प्रतिपद्यते सुखं सिद्धसमाश्रितं ॥ १८१ ॥
 स्नेहपंजररुद्धानां गृहाश्रमनिवासिनां । धर्मोपायं प्रवक्ष्यामि शृणु द्वादशधा स्थितं ॥ १८२ ॥
 व्रतान्यमूनि पंचैषां शिखा चोक्ता चतुर्विधा । गुणास्त्रयो यथाशक्ति निर्यमास्तु सहस्रशः १८३
 प्राणातिपाततः स्थूलाद्विरतिर्वितथा तथा । ग्रहणात्परवित्तस्य परदारसमागमात् ॥ १८४ ॥
 अनंतायाश्च गर्द्धायाः पंचसंख्यभिदं व्रतं । भावना चैयमेतेषां कथिता जिनपुंगवैः ॥ १८५ ॥
 इष्टो यथात्मनो देहः सर्वेषां प्राणिनां तथा । एवं ज्ञात्वा सदा कार्यो दया सर्वसुधारिणां १८६
 एषैव हि पराकाष्ठा धर्मस्योक्ता जिनाधिपैः । दयारहितचित्तानां धर्मः स्वल्पोऽपि नेष्यते १८७
 वचनं परपीडायां हेतुत्वं यत्प्रपद्यते । अलीकमेव तत्रोक्तं सत्यमस्माद्विपर्यये ॥ १८८ ॥
 बधादि कुरुते जन्मन्यस्मिंस्तेयमनुष्ठितं । कर्तुः परत्र दुःखानि विविधानि कुयोनिषु ॥ १८९ ॥
 तस्मात्तत्सर्वयत्नेन मतिमान् वर्जयेन्नरः । लोकद्वयविरोधस्य निमित्तं क्रियते कथं ॥ १९० ॥
 परिवर्ज्यां भुजंगीव वनितान्यस्य दूरतः । सा हि लोभवशा पापा पुरुषस्य विनाशिका ॥ १९१ ॥
 यथा च जायते दुःखं रुद्धायामात्मयोषिति । नरांतरेण सर्वेषामियमेव व्यवस्थितिः ॥ १९२ ॥
 उदारश्च तिरस्कारः प्राप्यतेऽत्रैव जन्मनि । तिर्यङ्नरकयोर्दुःखं प्राप्यमेवातिदुस्तहं ॥ १९३ ॥

प्रमाणं कार्यमिच्छाया सा हि दद्यान्निरंकुशा । महद्दुःखमिहाख्येयौ भद्रकांचनसंज्ञकौ ॥१९४॥
विक्रंता बदरादीनां भद्रो दीनारमात्रकं । द्रविणं प्रत्यजानीत दृष्टातोवर्त्मनि च्युतं ॥ १९५ ॥
प्रसेवकमितोऽगृह्णादीनारं तु कुतूहली । तत्र कांचननामा तु सर्वमेव प्रसेवकं ॥ १९६ ॥
दीनारस्वामिना राज्ञा कांचनो वीक्ष्य नाशितः । स्वयमर्पितदीनारो भद्रस्तु परिपूजितः ॥१९७॥
विगमोऽनर्थदंडेभ्यो दिग्विदिक्परिवर्जनं । भोगोपभोगसंख्यानं त्रयमेतद्गुणत्रयं ॥ १९८ ॥
सामायिकं प्रपन्नेन प्रोषधानशनं तथा । सविभागोऽतिथीनांच संलखंश्चायुषः क्षये ॥ १९९ ॥
संकेतो न त्थौ यस्य कृतो यश्चापरिग्रहः । गृहमेति गुणैर्युक्ताः श्रमणः सोऽतिथिः स्मृतः २००
संविभागोऽस्य कर्तव्यो यथाविभवमादरात् । विधिना लोभयुक्तेन भिक्षोपकारणादिभिः २०१
मधुनो मद्यतो मांसाद्द्यूततो रात्रिभोजनात् । वेद्यासंगमनाच्चास्य विरतिर्नियमः स्मृतः ॥२०२॥
गृहधर्ममिमं कृत्वा समाधिप्राप्तपंचतः । प्रपद्यते सुदेवत्वं च्युत्वा च सुमनुष्यतां ॥ २०३ ॥
भवानामेवमष्टानामंतः कृत्वानुवर्तनं । रत्नत्रयस्य निर्ग्रथो भूत्वा सिद्धिं समञ्जुते ॥ २०४ ॥
नरत्वं दुर्लभं प्राप्य यथोक्ताचरणक्षमः । श्रद्दधाति जिनोक्तं यः सोऽप्यासन्नशिवालयः ॥ २०५ ॥
सम्यग्दर्शनलाभेन केवलेनापि मानवः । सर्वलाभवरिष्टेन दुर्गतित्रासमुज्झति ॥ २०६ ॥

कुर्वते यो जिनेन्द्राणां नमस्कारं स्वभावतः । पुण्याधारः स पापस्य लवेनापि न युज्यते ॥२०७॥
यःस्मरत्यपि भावेन जिनास्तस्याशुभं क्षयं । सद्यः समस्तमायाति भवकोटिभिरजितं ॥ २०८ ॥
प्रशस्ताः सततं तस्य गृहाः सर्वे शङ्कन्तयः । त्रैलोक्यं सारत्रयं यो दधाति हृदये जिनं ॥ २०९ ॥
अर्हते नम इत्येतत्प्रयुक्ते यो वचो जनः । भावात्तस्याचिरात्कृत्स्नकर्ममुक्तिरसंशया ॥ २१० ॥
जिनचंद्रकथारश्मिसंगमादेति फुल्लतां । सिद्धियोग्यासुमत्स्वांतः कुमुदं परमालयं ॥ २११ ॥
अर्हत्सिद्धमुनिभ्यो यो नमस्यां कुरुते जनः । स परीतभवो ज्ञेयः सुशासनजनप्रियः ॥ २१२ ॥
जिनविंबं जिनाकारं जिनपूजां जिनस्तुतिं । यः करोति जनस्तस्य न किञ्चिद् दुर्लभं भवेत् ॥२१३॥
नरनाथः कुंडुंबी वा धनाढ्यो दुर्विधोऽथवा । जनो धर्मेण यो युक्तः स पूज्यः सर्वत्रिष्टये ॥२१४॥
महाविनयसंपत्त्वाः कृत्याकृत्यविचक्षणाः । जना गृहाश्रमस्थानां प्रधाना धर्मसंगमात् ॥ २१५ ॥
मधुमांससुरादीनामुपयोगं न कुर्वते । ये जनास्ते गृहस्थानां ललामत्त्वे प्रतिष्ठिताः ॥ २१६ ॥
शक्या कांक्षया मुक्ता तथा ये विचिकित्सया । सुदूररहित्मानः परदृष्टिप्रशंसया ॥ २१७ ॥
अन्यशासनसंबद्धसंस्तवेन विवर्जिताः । जंतवस्ते गृहस्थानां प्रधानपदमाश्रिताः ॥ २१८ ॥
सुचारुबसनोऽत्यंतसुराभिः प्रियदर्शनः । शस्यमानः पुरस्त्रीभिर्याति यो वंदितु जिनं ॥ २१९ ॥

ईक्षमाणो महीं मुक्तविकारश्चारुभावनः । साधुकृत्यसमुद्युक्तः पुण्यं तस्यांतवर्जितं ॥ २२० ॥
 तृणोपमं परद्रव्यं पश्यंति स्वसमं परं । परयोषां समां मातुर्ये ते धन्यतमा जनाः ॥ २२१ ॥
 प्रतिपद्य कदा दीक्षां विहरिष्यामि मेदिनीं । क्षपयित्वा कदा कर्म प्रपत्स्ये सिद्धसंश्रयं ॥ २२२ ॥
 एवं प्रतिदिनं यस्य ध्यानं विमलचेतसः । भीतानीव न कुर्वति तेन कर्माणि संगतिं ॥ २२३ ॥
 सप्ताष्टजन्मभिः केचित्सिद्धिं गच्छंति जंतवः । केचिदुग्रतपः कृत्वा द्वित्रैरेव सुचेतसः ॥ २२४ ॥
 क्षिप्रं याति महानंदं मध्यमा भव्यजंतवः । असमर्थास्तु विश्राम्य मार्गस्य यदि वेदकाः ॥ २२५ ॥
 अह्नोऽपि योजनशतमविद्वान्चर्मयोजनः । भ्राम्यतीष्टमवाप्नोति सपदं न चिरादपि ॥ २२६ ॥
 तथोग्रमपि कुर्वाणास्तपो वितथदर्शनाः । प्राप्नुवंति पदं नैव जन्ममृत्युविवर्जितं ॥ २२७ ॥
 मोहांधकारसंछन्ने कषायोरगसंकुले । ते भ्रमंति भवारण्ये नष्टमुक्तिपथा जनाः ॥ २२८ ॥
 न शीलं न च सम्यक्त्वं न त्यागः साधुगोचरः । यस्य तस्य भवांबोधितरणं जायते कथं २२९
 विध्यस्य स्रोतसा नागा यत्रोद्धते नगोन्नताः । वराकाः शशकास्तत्र चिरं नीता विसंशयं ॥ २३० ॥
 मृत्युजन्मजरावर्तभवस्रोतोविवर्तिनः । कुतीर्थ्या यत्र नीयंते तद्भक्तेष्वत्र का कथा ॥ २३१ ॥
 यथा तरयितुं शक्ता न शिला सलिले शिलां । तथा परिग्रहासक्ता कुतीर्थ्याः शरणागतान् २३२

तपोनिर्दग्धपापा ये लघवस्तत्त्ववेदिनः । त एव तारणे शक्ता जनानामुपदेशतः ॥ २३३ ॥
 संसारसागरे भीमे रत्नद्वीपोयमुत्तमः । यदेतन्मानुषं क्षेत्रं तद्धि दुःखेन लभ्यते ॥ २३४ ॥
 तस्मिन्नियमरत्नानि गृहीतव्यानि धीमता । अवश्यं देहमुत्सृज्य कर्तव्यो भवसंक्रमः ॥ २३५ ॥
 अतो यथात्र सूत्रार्थं काश्चित्संचूर्णयेन्मर्षिन् । विषयार्थं तथा धर्मरत्नानां चूर्णको जनः ॥ २३६ ॥
 अनित्यत्वं शरीरादेरभावं शरणस्य च । अशुचित्वं तथान्यत्वमात्मनो देहपंजरात् ॥ २३७ ॥
 एकत्वमथ संसारो लोकस्य च विचित्रता । आस्रवः संवरः पूर्वकर्मणां निर्जरा तथा ॥ २३८ ॥
 बोधिदुर्लभताधर्मस्वाख्यातत्वं जिनेश्वरैः । द्वादशैवमनुप्रेक्षा कर्तव्या हृदये सदा ॥ २३९ ॥
 आत्मनः शक्तियोगेन धर्मं यो यादृशं भजेत् । स तस्य तादृशं भुंक्ते फलं देवादिभूमिषु ॥ २४० ॥
 एवं वदन्नसौ पृष्टो भानुकर्णेन केवली । संभेदं नियमं नाथ ज्ञातुमिच्छामि सांप्रतं ॥ २४१ ॥
 ततो जगाद् भगवान् भानुकर्णावधारय । नियमश्च तपश्चेति द्वयमेतन्न भिद्यते ॥ २४२ ॥
 तेन युक्तो जनः शक्त्या तपस्वीति निगद्यते । तत्र सर्वप्रयत्नेन मतिः कार्यो सुमेधसा ॥ २४३ ॥
 स्वल्पं स्वल्पमपि प्राज्ञैः कर्तव्यं सुकृतार्जनं । पतद्भिर्विदुभिर्जाता महानघः समुद्रगाः ॥ २४४ ॥
 अहो सुहूर्तमात्रं यः कुरुते श्रुक्तिवर्जनं । फलं तस्योपवासेन समं मासेन जायते ॥ २४५ ॥

तत्र स्वर्गे सहस्राणि समानां दश कीर्तितं । भुंजानस्य जनस्योर्ध्वभोगं चित्तोपपादितं ॥ २४६ ॥
श्रद्धानो मतं जैनं यः करोति पुरोदितं । पल्यैस्तस्योपमानीयकालः स्वर्गे महात्मनः ॥ २४७ ॥
व्युत्त्वा तत्र मनुष्यत्वे लभते भोगमुत्तमं । यथोपवनया लब्धं तापसान्वयजातया ॥ २४८ ॥
दुःखिन्युपवनाऽर्धुर्वदराद्युपजीविनी । आदरादीक्षिता राज्ञा मुहूर्तत्रतसंभवात् ॥ २४९ ॥
कुमारी व्रतकस्यांते परया द्रव्यसंपदा । योजिता सुतरां जाता धर्मसंविग्रमानसा ॥ २५० ॥
जिनेद्रवचनं यस्तु कुरुतेतरवर्जितं । अनंतरमसौ सौरुयं परलोके गतोऽनुते ॥ २५१ ॥
मुहूर्तद्वितयं यस्तु न भुक्ते प्रतिवासरं । षष्ठोपवासिता तस्य जंतोर्मासेन जायते ॥ २५२ ॥
मुहूर्तत्रिंशतं कृत्वा काले यावति तावति । आहारवर्जनं जंतुरुपवासफलं भजेत् ॥ २५३ ॥
मुहूर्तयोजनं कार्यमेवमेवाष्टमादिषु । अधिकं तु फलं वाच्यं हेतुवृद्धयनुरूपतः ॥ २५४ ॥
अवाप्यास्य फलं नाके नियमस्य शरीरिणः । मनुष्यतां समासाद्य जायतेऽद्भुतचेष्टिताः ॥ २५५ ॥
लावण्यपंकलिप्तानां हारिविभ्रमकारिणां । भवंति कुलदाराणां पतयो धर्मशेषतः ॥ २५६ ॥
स्त्रियोऽपि स्वर्गतश्च्युत्वा मनुष्यभवमागताः । महापुरुषसंसेव्या यांति लक्ष्मीसमानतां ॥ २५७ ॥
आदित्येऽस्तमनःप्राप्ते कुरुते योन्नवर्जनं । भवेदभ्युदयोस्यापि सम्यग्दृष्टेर्विशेषतः ॥ २५८ ॥

अप्सरोमंडलांशस्थो विमाने रत्नमासुरे । बहुपत्योपमं कालं धर्मेणानेन तिष्ठति ॥ २५९ ॥
 मनुष्यत्वं समासाद्य दुर्लभं तत्परार्यणः । महेशानस्य कर्तव्यं जिनस्य समुपासनं ॥ २६० ॥
 यस्य कांचननिर्वाणा योजनं जायते मही । आसने जायते देवतिर्यग्मानुषसेविता ॥ २६१ ॥
 प्रातिहार्याणि यस्याष्टौ चतुस्त्रिंशन्महाद्भुतं । सहस्रभास्कराकारं रूपं लोचनसौरुथदं ॥ २६२ ॥
 भव्यः प्रणाममेतस्य यः करोति विचक्षणः । समुत्तरति कालेन स स्तोत्रेण भवार्णवं ॥ २६३ ॥
 उपायमेतमुज्झित्वा शांतिप्राप्तौ शरीरिणां । नान्यः कश्चिदुपायोऽस्ति तस्मात्सेव्यः स यत्नतः ॥
 मार्गो गोदंडकाकाराः संत्यन्येऽपि सहस्रशः । कुतीर्थसंचिता येषु विमुह्यति प्रमादिनः ॥ २६५ ॥
 न सम्यक्करुणा तेषु मधुमांसादिसेवनात् । जैने तु कणिकाप्यस्ति न दोषस्य प्ररूपणे ॥ २६६ ॥
 त्याज्यमेतत्परं लोके यत्प्रपीड्य दिवा क्षुधा । आत्मानं रजनीभुक्त्या गमयत्यर्जितं शुभं ॥ २६७ ॥
 निधिं भुक्तिरधर्मो यैर्धर्मत्वेन प्रकल्पितः । पापकर्मकठोराणां तेषां दुःखप्रबोधनं ॥ २६८ ॥
 दर्शनागोचरीभूते सूर्ये परमलालसः । भुंक्ते पापमना जंतुर्दुर्गतिं नावबुद्धयते ॥ २६९ ॥
 मक्षिका कीटकेशादि भक्षयते पापजंतुना । तमः पटलसंछन्नचक्षुषा पापबुद्धिना ॥ २७० ॥
 ङाकिनीश्रेतभृतादिकुत्सितप्राणिभिः समं । भक्तं तेन भवेद्येन क्रियते रात्रिभोजनं ॥ २७१ ॥

सारमेयासुमार्जारप्रभृतिप्राणिभिः समं । मांसाहारैर्भवेद्भुक्तं तेन यो निशि बल्गते ॥ २७२ ॥
 अथवा किं प्रपंचेन पुलाकेनेह भाच्यते । क्षपायामश्रता सर्वं भवेदशुचिभक्षितं ॥ २७३ ॥
 विरोचनेऽस्तसंसर्गं गते ये भुञ्जते जनाः । ते मानुषतया बद्धा पशवो गदिता बुधैः ॥ २७४ ॥
 नक्तं दिवा च भुञ्जानो विमुखो जिनशासने । कथं सुखी परत्र स्यान्निर्रतो नियमोज्झितः २७५
 दयामुक्तो जिनेद्राणां पापः कुत्सामुदाहरन् । अन्यदेहं गतो जंतुः पूतिगंधम्रुखो भवेत् ॥२७६॥
 मांसं मद्यं निशाशुक्तिं स्तेयमन्यस्य योषितं । सेवते यो जनस्तेन भवे जन्मद्वयं हतं ॥ २७७ ॥
 ह्रस्वायुर्विचमुक्तश्च व्याधिपीडितविग्रहः । परत्र सुखहीनः स्यान्नक्तं यः प्रत्यवश्यति ॥ २७८ ॥
 प्राप्नोति जन्ममृत्युं च दीर्घकालमनंतरं । पच्यते गर्भवासेषु दुखेन निशि भोजनात् ॥ २७९ ॥
 वराहदृकमार्जारहंसकाकादियोनिषु । जायते सुचिरं कालं रात्रिभोजी कुदर्शनः ॥ २८० ॥
 उत्सर्पिण्यवसर्पिण्योः सहस्राणि कुयोनिषु । आपनीपद्यते दुःखं कुधीर्यो निशि बल्भते ॥२८१॥
 अवाप्य यो मतं जैनं नियमेष्ववतिष्ठते । अशेषकिल्बिषं दग्ध्वा सुस्थानं सोधिगच्छति ॥२८२॥
 रत्नत्रितयसंपूर्णा अणुव्रतपरायणाः । तरणाबुदिते भव्या भुञ्जते दोषवर्जितं ॥ २८३ ॥
 अपापास्तेऽधिगच्छन्ति विमानेशस्त्रिविष्टपे । परं भोगं न ये रात्रौ भुञ्जते कल्गापराः ॥ २८४ ॥

ततश्च्युत्वा मनुष्यत्वं प्राप्य निदिविवर्जितं । भुञ्जते चक्रवर्त्यादिविभवोपहृतं सुखं ॥ २८५ ॥
 सौधमूर्तिषु कल्पेषु मानुषातीतकारणं । प्राप्नुवंत परं भोगं सिद्धिं च शुभचेष्टिताः ॥ २८६ ॥
 जगद्धिता महामात्या राजानः पीठमर्दिनः । संमताः सर्वलोकस्य भवंति दिनभोजनात् ॥ २८७ ॥
 धनवंतो गुणोदाराः सुरूप्या दीर्घजीविताः । जिनबोधिसमायुक्ताः प्रधानपदसंस्थिताः ॥ २८८ ॥
 असहतेजसः संख्ये पुरादीनामधीश्वराः । विचित्रवाहनोपेताः सामंतकृतपूजनाः ॥ २८९ ॥
 भवनेशाः सुरेशाश्च चक्रांकविमवाश्रिताः । महालक्षणसंपन्ना भवंति दिनभोजनात् ॥ २९० ॥
 आदित्यवत्प्रभावंतश्चंद्रवत्सौम्यदर्शनाः । अनस्तमितभोगाढ्यास्ते येऽनस्तमितोद्यताः ॥ २९१ ॥
 अनाथा दुर्भगा मानृपितृभ्रानृविवर्जिताः । शोकदारिद्र्यसंपूर्णाः स्त्रियः स्युर्निशि भोजनात् २९२
 रुक्षस्फुटितहस्तादिस्वांगीश्चिपिटनासिकाः । वीभत्सदर्शनाः क्लिन्नचक्षुषो दुष्टलक्षणाः ॥ २९३ ॥
 दुर्गंधविग्रहा भयसुमहादशनच्छदाः । उल्बणश्रुतयः पिंगस्फुटिताग्रशिरोरुहाः ॥ २९४ ॥
 अलाबूबीजसंस्थानदशनाः शुक्लविग्रहाः । काणकुंठगतच्छाया विवर्णा परुषत्वचः ॥ २९५ ॥
 अनेकरोगसंपूर्णमलिनाश्छिद्रवाससः । कुत्सिताशनजीविन्यः परकर्मसमाश्रिताः ॥ २९६ ॥
 उरुकृतध्वजं व्यग्रं धनबंधुविवर्जितं । प्राप्नुवंति षटिं नार्यो रात्रिभोजनतत्पराः ॥ २९७ ॥

दुःखभारसमक्रान्तः बालवैधव्यसंगताः । अंबुकाष्ठादिवाहिन्यो दुःपुरोदरतत्पराः ॥ ३९८ ॥
 सर्वलोकपराभूता वाग्वासीनष्टचेतसः । अंकव्रणशताधारा भवंति निशि भोजनात् ॥ ३९९ ॥
 उपशांताश्रया यास्तु नार्यःशीलसमन्विताः । साधुवर्गहिता रात्रिभोजनाद्विरतात्मिका ॥ ३०० ॥
 लभंते ता यथाभीष्टं भोगं स्वर्गे समावृताः । परिवारेण मूर्धस्थपाणिना अगसनैषिणाः ॥ ३०१ ॥
 ततश्च्युताः स्फुरंत्युच्चैः कुले विभवधारिणि । शुभलक्षणसंपूर्णा गुणैः सर्वैः समन्विताः ॥ ३०२ ॥
 कलाविशारदा नेत्रमानसखेहविग्रहाः । विमुंचंत्योमृतं वाचा ह्लादयंत्योऽखिलं जनं ॥ ३०३ ॥
 भवंत्युत्कंठया युक्तास्तासु विद्याधाराधिपाः । हरयो बलदेवाश्च तथा चक्रांकितश्रियः ॥ ३०४ ॥
 विद्युद्रक्तोत्पलच्छायाः स्फुरल्ललितकुंडलाः । नरेन्द्रकृतसंबंधा भवंति दिनभोजनात् ॥ ३०५ ॥
 अन्नं यथेप्सितं तासां जायते भृत्यकल्पितं । निशासु या न कुर्वति भोजनं कल्पापराः ॥ ३०६ ॥
 श्रीकांतासुप्रभातुल्याः सुमद्रासदृशस्तथा । लक्ष्मीसमत्विषो योषा भवंति दिनभोजनात् ॥ ३०७ ॥
 तस्मान्नरेण नार्या वा नियमस्तेन चेतसा । वर्जनीया निशाशुक्तिरनेकापायसंगता ॥ ३०८ ॥
 अत्यल्पेन प्रयासेन शर्मैवमुपलभ्यते । ततो भजत तं नित्यं स्वसुखं को न वाञ्छति ॥ ३०९ ॥
 धर्मो मूलं सुखोत्पत्तेरधर्मो दुःखकारणं । इति ज्ञात्वा भजेद्धर्ममधर्मं च विवर्जयेत् ॥ ३१० ॥

आगोपालांगना लोके प्रसिद्धोमिदमागतं । यथा धर्मेण शर्मेति विपरीतेन दुःखिता ॥ ३११ ॥
 धर्मस्य पश्य माहात्म्यं येन नाकच्युता नराः । उत्पद्यंते महाभोगा मनुष्यत्वे मनोहराः ॥ ३१२ ॥
 जलस्थलसमुद्भूतरत्नानां ते समाश्रयाः । औदासीन्यमपि प्राप्ता भवंति सुखिनः सदा ॥ ३१३ ॥
 सुवर्णवल्नसस्यादिभांडागाराणि मानवैः । रक्ष्यंते सततं तेषां विचित्रायुधपाणिभिः ॥ ३१४ ॥
 प्रभूतं गोमहिष्यादि वारणास्तुरगा रथा । भृत्या जनपदा ग्रामाः प्रासादा नगराणि च ॥ ३१५ ॥
 दासवर्गो विशाला श्रीविष्टरं हरिभिर्धृतं । मानसस्यैद्रियाणां च विषयाहरणक्षमाः ॥ ३१६ ॥
 हंसीविभ्रमगामिन्यो घनलावण्यविग्रहाः । माधुर्ययुक्तनिस्वानाः पीनस्तन्यः सुलक्षणा ॥ ३१७ ॥
 चक्षुषां वागुरातुल्यास्तरुण्यो हारचेष्टिता । नानालंकारधारिण्यो दास्यः पुण्यफलात्मिकाः ३१८
 उपायं केचिदज्ञात्वा धर्माख्यं सुखसंततः । मूढा तस्य सुमारंभे न यतंतेऽसुधारिणः ॥ ३१९ ॥
 पापकर्मवशात्मानः केचिच्छ्रुत्वापि मानवाः । शर्मोपायं न सेवंते धर्मं दुष्कृततत्पराः ॥ ३२० ॥
 उपशांतिं गते केचित् सचेष्टारोधिकर्मणि । अभिगम्य गुहं धर्मं पृच्छंत्युद्यतचेतसः ॥ ३२१ ॥
 उपशांतिरधर्मस्य कर्मणस्तद्रोर्वचः । अर्थवज्जायते तेषु श्रेष्ठानुष्ठानकारिषु ॥ ३२२ ॥
 इमं ये नियमं प्राज्ञाः कुर्वते मुक्तदुष्कृताः । एके भवंति ते नाके द्वितीया वा महागुणाः ॥ ३२३ ॥

समयं येऽनगाराणां भुञ्जतेऽतीत्यभक्तितः । तेषां स्वर्गे सुखप्रेक्षामाकंक्षति सुराः सदा ॥३२४॥
इंद्रत्वं देवसंधानां ते प्रयांति सुतेजसः । जनाः सामानिकत्वं वा संपादितयथेप्सिताः ॥३२५॥
न्यग्रोधस्य यथा स्वल्पं बीजमुच्चैस्तरुर्भवेत् । तपोऽल्पमपि तद्वत्स्यान्महाभोगफलावहं ॥३२६॥
समः कुवेरकांतस्य नेत्रबंधनविग्रहः । धर्मशक्तमतिर्नित्यं जायते पूर्वधर्मतः ॥३२७॥
सुनिवेलाव्रतो दत्त्वा मुनेभिक्षां समागतः । रत्नदृष्टिं सहस्राक्षः कुवेरदयितो भवेत् ॥३२८॥
महींमंडलविल्यातो नामोदारपराक्रमः । धनेन महता युक्तो भृत्यमंडलमध्यगः ॥३२९॥
पौर्णमास्यां यथा चंद्रकांतिदर्शनविग्रहः । भुञ्जानः परमं भोगं सर्वशास्त्रार्थकोविदः ॥३३०॥
पूर्वधर्मानुभावेन परं निर्वेदमागतः । अभियाति महादीक्षां जिनेन्द्रसुखनिर्गतां ॥३३१॥
अनगारमहर्षीणां वेलामर्चति ये जनाः । भोगोत्सवं प्रपद्यंते परं ते हरिषेणवत् ॥३३२॥
सुनिवेलाप्रतीक्ष्यत्वादुपाज्यं सुकृतं महत् । हरिषेणः परिप्राप्तो लक्ष्मीमत्यंतमुन्नतां ॥३३३॥
मुनेरंतिकमासाद्य समाधानप्रचोदिताः । एकभक्तं जना ये तु कुर्वते शुद्धदर्शनाः ॥३३४॥
एकभक्तेन ते कालं नीत्वा पंचत्वमागताः । उत्पद्यंते विमानेषु रत्नभाचक्रवर्तिषु ॥३३५॥
नित्यालोकेषु ते तेषु विमानेषु सुचेतसः । रमंते सुचिरं कालं रमंते मध्यवर्तिनः ॥३३६॥

हारिणः कटकाधाराः प्रकोष्ठाः कटिसूत्रिणः । मौलिमंतो भवंत्येते छत्रचामरिणोऽमराः ॥३३७॥
 उचसव्रतसंसक्ता ये चाणुव्रतधारिणः । शरीरमधुवं ज्ञात्वा प्रशांतहृदया जनाः ॥ ३३८ ॥
 उपवासं चतुर्दश्यामष्टम्यां च सुमानसाः । सेवते तेन बध्मति चिरमायुस्त्रिविष्टपे ॥ ३३९ ॥
 सौधर्मादिषु कल्पेषु याति केचित्समुद्भवं । अपरे त्वहमिंद्रत्वं मुक्तिमन्ये विशुद्धितः ॥ ३४० ॥
 विनयेन परिष्वक्त्वा गुणशीलसमन्विताः तपःसंयोजितस्वांता यांति नाकमसंशयं ॥ ३४१ ॥
 तत्र कामेन श्रुत्वासौ भोगान्प्राप्तौ मनुष्यतां । भुंक्ते राज्यं महज्जनं मतं च प्रतिपद्यते ॥३४२॥
 जिनशासनमासाद्य स क्रमात्मायुचेष्टितः । सर्वकर्मविमुक्तानामालयं प्रतिपद्यते ॥ ३४३ ॥
 स्तुत्वा कालत्रये यस्तु नमस्यति जिनं त्रिधा । शैलराजवदक्षोम्यः कुतीर्यमतवायुभिः ॥३४४॥
 गुणालंकारसंपन्नः सुशीलसुरमीकृतः । सर्वोद्विगहरं भोगं भजते त्रिदशालये ॥ ३४५ ॥
 वतः कतिचिदावृत्तीः कृत्वा शुभगतिद्वये । प्रयाति परमं स्थानं सर्वकर्मविवाजितः ॥ ३४६ ॥
 विषया हि समभ्यस्त्राश्विरं सकलजंतुभिः । ततस्तैर्मोहिताः कर्तुं विरतिं विमवो न ते ॥ ३४७ ॥
 इदं तत्र परं चित्रं ये तान् दृष्ट्वा विषाभवत् । निर्वाणकारणं कर्म सेवते पुरुषोत्तमाः ॥ ३४८ ॥
 संसारेऽभमतो जंतोरेकापि विरतिः कृता । सम्यग्दर्शनयुक्तस्य शुक्रेरायाति बीजतां ॥ ३४९ ॥

एकोऽपि नास्ति येषां तु नियमः प्राणधारिणां । पशवस्तेऽथवा भयकुंभा गुणत्रिजिता ॥ ३५० ॥
 गुणवृत्तसमृद्धेन नियमस्तेन जंतुना । भाव्यं प्रमादमुक्तेन संसारतरणैषिणा ॥ ३५१ ॥
 दुष्कर्म ये न मुंचति मानवा मतिदुर्विधाः । अमंति भवकौतारं जात्येधा इव ते चिरं ॥ ३५२ ॥
 ततस्तेऽन्तवधीर्यैर्दुवाङ्मरीचिसमागमात् । प्रमोदं परमं प्राप्ता तिर्यङ्मानवनाकजाः ॥ ३५३ ॥
 सम्यग्दर्शनमायाताः केचित्केचिदणुव्रतं । महाव्रतधराः केचिज्जाता विक्रमशालिनः ॥ ३५४ ॥
 अथ धर्मरथारूयेन मृनिनाऽभाषि रावणः । गृहाण नियमं सब्य कंचिदित्यात्मशक्तिः ॥ ३५५ ॥
 द्वीपोयं धर्मरत्नानामनगारमहेश्वरः । गृह्यतामेकमप्यस्माद्रत्नं नियमसंज्ञकं ॥ ३५६ ॥
 किमर्थमेवमारंभे चिंताभारवशीकृतः । महतां हि ननु त्यागो न मतेः खेदकारणं ॥ ३५७ ॥
 रत्नद्वीपं प्रविष्टस्य यथा भ्रमति मानसं । इदं वृत्तं तथैवास्य परमाकुलतां गतं ॥ ३५८ ॥
 अथास्य मानसं चिंता समारूढेयमुत्कटा । भोगानुरक्तचित्तस्य व्याकुलत्वमुपेयुषः ॥ ३५९ ॥
 स्वभावेनैव मे शुद्धमंधो गंधमनोहरं । स्वाहु वृष्यं परित्यक्तमांसादिमलसंगमं ॥ ३६० ॥
 स्थूलप्राणिवधादिभ्यो विरतिं गृहवासिनां । एकामपि न शक्नोहं कर्तुं कान्यत्र संकथा ॥ ३६१ ॥
 सयोमहादृशं चेतस्तद्भावत्सर्ववस्तुषु । हस्तेनेवात्मभावेन धर्तुं न प्रभवाम्यहं ॥ ३६२ ॥

हुताशनशिखा पेया बद्धव्यो वायुरंशुके । उत्क्षेप्तव्यो धराधीशो निर्ग्रथत्वमभीप्सता ॥ ३६३ ॥
 शूरोऽपि न समर्थोऽहं सेवितुं यत्तपोव्रतं । अहो चित्रमिदं तद्ये धारयंति नरोत्तमाः ॥ ३६४ ॥
 किमेकमाश्रयाम्येतं नियमं शोभनामपि । अवष्टंभामि नानिच्छामन्ययोषां बलादिभिः ॥३६५॥
 अथवा ननु न क्षुद्रे कुतः शक्तिरियं मयि । स्वस्याप्यस्य न शक्तोमि वोढुं चित्तस्य निश्चयं ३६६
 यद्वा लोकत्रये नासौ विद्यते प्रमदोत्तमा । दृष्ट्वा मां विकलत्वं या न ब्रजेन्मन्मथार्दिता ॥३६७॥
 का वा नरोत्तराश्लेषदूषितप्रमदा तनौ । उष्ट्रचर्मदधानायां परदंतकृतव्रणं ॥ ३६८ ॥
 दुर्गधायां स्वभावेन वर्चोराशौ भवेद्रतिः । नरस्य दधतश्चित्तं मानसंस्कारभाजनं ॥ ३६९ ॥
 अवधार्येतिभावेन प्रणम्यान्तविक्रमं । देवासुरसमक्षं स प्रकाशमिदमम्यघात् ॥ ३७० ॥
 भगवन्न मया नारी परस्येच्छाविवर्जिता । गृहीतव्येति नियमो ममायं कृतनिश्चयः ॥ ३७१ ॥
 चतुःशरणमाश्रित्य भानुकर्णोऽपि कर्णवान् । इमं नियममातस्थे मंदरस्थिरमानसः ॥ ३७२ ॥
 करोमि प्रातरुत्थाय सांप्रतं प्रतिवासरं । स्तुत्वा पूजां जिनेन्द्राणामभिषेकसमन्वितां ॥ ३७३ ॥
 वरिवस्थामवल्लणामकृत्वा विधिनान्वितं । अद्यप्रभृति नाहारं करोमीति ससंमदः ॥ ३७४ ॥
 ज्ञानुभ्यां शुवमाक्रम्य प्रणम्य मुनिमादरात् । अन्यानपि महाशक्तिनियमान् स समार्जयत् ३७५

ततो देवा सुरा भक्ताः प्रणम्य मुनिपुंगवं । यथास्वं निलयं जग्मुर्हर्षविस्तरितेक्षणाः ॥ ३७६ ॥
अभिलंकां दशास्योऽपि प्रतस्थे पृथुविक्रमः । खसुत्पत्य दधल्लीलां सुरनाथसमुद्भवां ॥ ३७७ ॥
वरस्त्रीजनसंघातैः कृतप्रणतिपूजनः । नगरीं स्वां विवेशासौ वस्त्रादिकृतभूषणां ॥ ३७८ ॥
प्रविश्य वसति स्वां च समस्तविभवाचितां । अनावृत इवातिष्ठद्गंभीरां मांदरीं गुहां ॥ ३७९ ॥

भवंति कर्माणि यदा शरीरिणां । प्रशांतियुक्तानि विमुक्तिभाविनां ॥

तदोपदेशं परमं गुरोर्मुखा । दवाप्नुवंति प्रभवं शुभस्य ते ॥ ३८० ॥

इति प्रबुद्धोद्यतमानसा जनाः । जिनश्रुतौ सज्जत भो पुनः ॥

परेण धर्मं विनयेन शृण्वतां । भवत्यमंदोवगमो यथा रविः ॥ ३८१ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यगोक्ते पद्म-चरिते अनंतबलधर्माभिधानं नाम चतुर्दशं पर्व ।

अथ पंचदशं पर्व ।

तस्यैव च मुनेः पार्श्वे हनूमान् गृहिणां व्रतं । विभीषणश्च जग्राह कृत्वा भावं सुनिश्चितं ॥ १ ॥
न तथा गिरिराजस्य स्थिरत्वं शस्यते बुधैः । हनूमच्छीलसम्यवक्त्वं यथा परमनिश्चलं ॥ २ ॥

सौभाग्यादिभिरत्यंतं हनूमाति ततस्तुहे । इत्यूचे मगधाधीशो रोमांचं विभ्रदुत्कटं ॥ ३ ॥
 हनूमान् को गणाधीश ! किंविशिष्टः कुतः क्वा । मगवन्नस्य तत्त्वेन ज्ञातुमिच्छामि चेष्टितं ॥ ४ ॥
 ततः सत्पुरुषाभिल्या संजातपुरुसम्मदः । वाचल्हादनकारिण्या गणप्राग्रहरोऽवदत् ॥ ५ ॥
 दक्षिणस्यां नृप श्रेण्यां विजयाधस्य भूभृतः । दशयोजनमध्वानमतिक्रम्य व्यवस्थितं ॥ ६ ॥
 आदित्यनगराभिल्यं पुरमस्ति मनोहरं । प्रल्हादस्तत्र राजास्य नाम्ना केतुमती प्रिया ॥ ७ ॥
 शुभो वायुगतिर्नाम बभूव तनयोऽनयोः । लक्ष्म्या वक्षःस्थलं यस्य विपुलं निलयीकृतं ॥ ८ ॥
 संपूर्णयौवनं दृष्ट्वा तं तद्द्वारक्रियां प्रति । चक्रार जनकश्रितां संतानच्छेदकातरः ॥ ९ ॥
 आस्तां तावदिदं राजन्निदमन्यन्मतौ कुरु । त्वचनं येन तद्द्वारसंभवः परिकीर्त्यते ॥ १० ॥
 वासस्य भरतस्यति सान्निक्छे महोदधेः । पूर्वदक्षिणदिग्भागे दंतीत्यस्त्वि महीधरः ॥ ११ ॥
 विपुलाभ्रलिहोदारतेजःशिखरसंकटः । तानाद्रुमौषधिव्याप्तः सुनिर्झरमहातटः ॥ १२ ॥
 यतः प्रभृत्वि तत्रस्थात्सन्निवेश्य वरं पुरं । विद्याधरो महेंद्राख्यो महेंद्रोपमत्रिक्रमः ॥ १३ ॥
 तत आरभ्य संप्राप महेंद्राख्यां रसाधरः । महेंद्रनगरं तच्च पुरं तत्र प्रकीर्तितं ॥ १४ ॥
 नार्की हृदयवेगायामजायत महेंद्रतः । गुणबन्धः शतं पुत्रा नामतोऽरिन्दमादयः ॥ १५ ॥

उदयाद्यनुजास्तेषां कीर्तिताजनसुंदरी । त्रैलोक्यसुंदरीरूपसंदोहेनैव निर्मिताः ॥ १६ ॥
 नीलनीरञ्चनिर्भासा प्रशस्तकरपङ्कजा । पद्मगर्भाभचरणा कुंभिकुंभनिभस्तनी ॥ १७ ॥
 तनुमध्या पृथुश्रेणी सुजाचूलसुलक्षणा । प्रफुल्लमालतीमाला मृदुबाहुलतायुगा ॥ १८ ॥
 कर्णांतसंगते कांतिकृतपुंखे सुदूरगे । इषू ते कामदेवस्य ननु तस्या विलोचने ॥ १९ ॥
 गंधर्वादिकलाभिज्ञा साक्षादिव सरस्वती । लक्ष्मीरिव च रूपेण सा बभूव गुणान्विता ॥ २० ॥
 अन्यदा कंदुकेनासौ रममाणा सरेचकं । जनकेनेक्षिताभ्यग्रयौवनांचितविग्रहा ॥ २१ ॥
 सुलोचनासुताभर्तृवरश्चिवातिदुःखितः । अकंपननृपस्यैव सदृणापितचेतसः ॥ २२ ॥
 तद्भवरान्वेषणे तस्य ततः सक्ताभवन्मतिः । अत्यंतव्याकुलप्रायः कन्यादुःखं मनस्विनां ॥ २३ ॥
 गमिष्यति पतिं श्लाघ्यं रमयिष्यति तं चिरं । भविष्यत्युज्झिता दोषैरतिचिन्ता नृणां सुता ॥ २४ ॥
 आहूय सुहृदः सर्वस्ततो विज्ञानभूषणान् । राजा वरविनिश्चित्यै रहो मेहमथिश्रयत् ॥ २५ ॥
 जगाद मंत्रिणश्चैवमहो निखिलवेदिनः । ह्यरयो मम कन्याया वदत प्रवरं वरं ॥ २६ ॥
 तत्र मंत्री जगादैकः कन्येयं भरताधिपे । योज्यतां रक्षसामीश इति मे निश्चयं मतं ॥ २७ ॥
 राचणं स्वजनं प्राप्य सर्वविधाधराधिपं । जगत्यां सागरांतायां प्रभावस्ते भ्रमिष्यति ॥ २८ ॥

अथर्वेद्रजिते यूने मेघनादाय वा नृप । दीयतामेवमप्येष रावणस्तव बांधवः ॥ २९ ॥
अथ तं न तवाभीष्टं ततः कन्या स्वयंवरा । विमुच्यतां न वैरी ते तथासत्युपजायते ॥ ३० ॥
इत्युक्त्वा विरतिं याति मंत्रिण्यमरसागरे । विद्वान् सुमतिसंज्ञाको जगाद वचनं स्फुटं ॥ ३१ ॥
दशास्योऽनेकपत्नीको महाहंकारगोचरः । इमां प्राप्यापि नो तस्य प्रीतिरस्मासु जायते ॥ ३२ ॥
षोडशाब्दसमानेऽपि सत्याकारेऽस्य भोगिनः । उत्कृष्टमेव विज्ञेयं वयः परमतेजसः ॥ ३३ ॥
इंद्रजिन्मेघवाहाय सति दाने प्रकुप्यति । मेघवाहस्तथा तस्मै तस्मात्तावपि नो वरौ ॥ ३४ ॥
श्रीषेणसुतयोरसीद्गणिकार्थं तदा महत् । पितृदुःखकरं युद्धं स्त्रीहेतोः किं न वेष्यते ॥ ३५ ॥
वाक्यं ततोऽनुमन्येदं नाम्ना तारांधरायणः । जगाद वचनं स्वेन भावेन हृतमानसः ॥ ३६ ॥
जयाद्रिदक्षिणं स्थानं कनकं नाम विद्यते । राजा तत्र हिरण्याभः सुमनास्तस्य भामिनी ॥ ३७ ॥
अभवत्तनयस्तस्य नाम्ना सौदामिनीप्रभः । महता यशसा कांत्या वयसा चातिशोभनः ॥ ३८ ॥
सर्वविद्याकलापारो लोकनेत्रमहोत्सवः । गुणैरनुपमश्चेष्टारंजिताखिलविष्टपः ॥ ३९ ॥
सुरविद्याधरैः सर्वैरेकीभूयापि यत्नतः । अजय्यस्त्रिजगच्छक्तिसंग्रहेण विनिर्मितः ॥ ४० ॥
कन्येयं दीयतां तस्मै भवतां यदि सम्मतं । चिरादुत्पद्यतां योगो दंपत्योरनुरूपयोः ॥ ४१ ॥

उत्तमांगं ततो धृत्वा संमीलय नयने चिरं । जगाद वचनं मंत्री नाम्ना संदेहपारगः ॥ ४२ ॥
 भव्योयं पूर्वजा याता मम केति विचिंतयन् । संसारप्रकृतिं बुद्ध्वा निर्वेदं परमेष्ठ्यति ॥ ४३ ॥
 विषयेष्वप्रसक्तात्मा वर्षेष्टादशसंज्ञके । भुक्त्वा भोगमहालाभं गृहितां परिहास्यति ॥ ४४ ॥
 बहिरंतश्च स संगं परित्यज्य महामनाः । केवलज्ञानमुत्पाद्य किल निर्वाणमेष्ठ्यति ॥ ४५ ॥
 वियुक्तानेन बालेयं भ्रष्टशोभा भविष्यति । शर्वरीव शशांकेन जगदालोककारिणा ॥ ४६ ॥
 शृणुतातोऽस्ति नगरमादित्यपुरसंज्ञकं । पुरंदरपुराकारं रत्नैरादित्यभासुरं ॥ ४७ ॥
 नभश्चरशशांकोऽत्र प्रह्लादो नाम भोगवान् । तस्य केतुमती पत्नी केतुर्मनसवासिनः ॥ ४८ ॥
 तयोर्विक्रमसंभारो रूपशीलो गुणाबुधिः । पवनंजयनामास्ति तनयो नयमंडनः ॥ ४९ ॥
 शुभलक्षणसंछन्नविशालो तुंगविग्रहः । कलानां निलयो वीरो दूरीभूतदुरीहितः ॥ ५० ॥
 संवत्सरशतेनापि तस्य वक्तुं न शक्यते । गुणग्रामोऽखिलप्राप्तः समस्तजनचेतसः ॥ ५१ ॥
 अथवा वचनज्ञानमस्पष्टमुपजायते । अतो गत्वैव वीक्षध्वमिमं देवसमद्भुतिं ॥ ५२ ॥
 ततः कैतुमतस्योद्यैर्गुणैः श्रोत्रपथं गतैः । सर्वे ते परमं प्राप्ताः प्रमोदं कृतसम्मदाः ॥ ५३ ॥
 श्रुत्वा कन्यापि तां वार्तां विचकास प्रमोदतः । निशाकरकरालोकमात्रादिव कुमुद्वती ॥ ५४ ॥

अत्रांतरेत्ययं प्राप्तः कालो हिमकणान्वितः । कामिनीवदनांभोजलावण्यहरणोद्यतः ॥ ५५ ॥
 नभ्रं पटलमब्जानां नलिनीनामजायत । चिरोतकंठितमध्वाससमूहकृतसंगमं ॥ ५६ ॥
 धनः शाखाभृतां जज्ञे पत्रफुष्पांकुरोद्भवः । मधुलक्ष्मीपरिध्वंगसंजातपुलकाकृतिः ॥ ५७ ॥
 चूतस्य मंजरीजालं मधुव्रतकृतस्वनं । मनोलोकस्य विव्याध पटलं स्मरपत्रिणां ॥ ५८ ॥
 कोकिलानां स्वनश्चक्रे मानिनीमानभंजनः । जनस्य व्याकुलीभावं वसंतालापतां गतः ॥ ५९ ॥
 रमणद्विजदृष्टानामोष्ठानां वेदनाभृतां । उपपद्यत वैशद्यं चिरेण वरयोषितां ॥ ६० ॥
 स्नेहो बभूव चात्यंतमन्योन्यं जगतः परं । उपकारसमाधानपरेहा प्रकटीकृतः ॥ ६१ ॥
 भ्रमरीं भ्रमणश्रांतां रमणः पक्षवायुना । परितो भ्रमणं कुर्वन्श्चकार विगतश्रमां ॥ ६२ ॥
 दूर्वाप्रवालमुद्गत्य सारंग्यै पृषतो ददौ । तस्यास्तेनानृतेनैव कापि प्रतिरजायत ॥ ६३ ॥
 करिकंङ्कयितं रेजे वदनं भ्रंशिशप्लवं । करिण्यां सुखसंभारनिर्मीलितविलोचनं ॥ ६४ ॥
 स्ववक्स्तननम्राभिश्चलत्पल्लवपाणिभिः । समलिंग्यंत वल्लीभिर्भ्रमराक्षीभिरंघ्रिषाः ॥ ६५ ॥
 दक्षिणाशामुखोद्गीर्णाः प्रावर्तत समीरणः । प्रेर्यमाण इवानेन रविरासीदुदग्गातिः ॥ ६६ ॥
 समीरणकृताकंपः केसरप्रकरः पतन् । मधुसिंहस्य पार्थेन ददृशे केसरोत्करः ॥ ६७ ॥

दंष्ट्रा वसंतसिंहस्य मानस्तंवेरमांकुशः । अक्रोटकेसरं रेजे प्रेषितस्त्रीभयंकरं ॥ ६८ ॥
घनं कौरवकं जालं कणञ्जङ्गकदंबकं । वियोगिनीमनांसीव मधुनाकृष्टमुज्झितं ॥ ६९ ॥
कुङ्कुमलोदीपितोऽशोकप्रचलन्नवपल्लवः । प्राचुर्याद्वनितोदीर्णरागराशिरिवाबभौ ॥ ७० ॥
किंशुकं घनमत्यंतं दिदीपे वनराजिषु । वियोगिनीमनस्थातिरिक्तदुःखानिलोपमं ॥ ७१ ॥
व्यासदिकृचक्रवालेन रजसा पुष्पजन्मना । वसंतः पटवासेन चकारेव महोत्सवं ॥ ७२ ॥
निमेषमपि सेहाते न स्त्रीपुंसावदर्शनं । कुत एवान्यदेशेन संगमं प्रेमबंधनौ ॥ ७३ ॥
गंतुमारेभिरे देवा जिनभक्तिप्रचोदिताः । नंदीश्वरं महामोदाः फाल्गुनाष्टदिनोत्सवे ॥ ७४ ॥
जगुुरष्टापदे तत्र काले विद्याधराधिपाः । पूजोपकरणव्यग्रकरभृत्यगणान्विताः ॥ ७५ ॥
पूज्यं नाभेयनिर्वृत्या तमद्रिं भक्तिनिर्भरः । समेतो बंधुवर्गेण महेंद्रोऽपि समीयिवान् ॥ ७६ ॥
स तत्र जिनमर्चित्वा स्तुत्वा नत्वा च भावतः । रौक्म्ये शिलातले श्रीमानासांचक्रे यथासुखं ७७
प्रह्लादोऽपि तदायासीत् गिरिं वंदितुं जिनं । कृताभीष्टं ब्रमन्नासीन्महेंद्रेण खगोचरः ॥ ७८ ॥
महेंद्रस्य ततोभ्यासं सुतप्रीत्या महादरः । ससर्पं निकसन्नेत्रः प्रह्लादः प्रीतिमानसः ॥ ७९ ॥
अम्बुत्याय महेंद्रोऽपि मुदितः पुरुसंभ्रमः । आलिंगंतं समालिङ्गत्प्रह्लादं ह्लादकारणं ॥ ८० ॥

उपविष्टौ च विश्रब्धौ तौ मनोद्वाशिलातले । परस्परं शरीरादिकुशलं पर्यपृच्छतां ॥ ८१ ॥
 उवाचेति महेंद्रोथ सखे किं कुशलं मम । कन्यानुरूपसंबंधचित्ताव्याकुलितात्मनः ॥ ८२ ॥
 अस्ति मे दुहिता योग्या वरं प्राप्तं मनोहरा । कस्मै तां प्रददामीति मम भ्राम्यति मानसं ॥ ८३ ॥
 रावणो बहुपत्नीकस्तत्सुतौ व्रजतां रुषं । दानेनान्यतरस्थातो न तेषु रुचिरस्ति मे ॥ ८४ ॥
 पुरे हेमपुराभिख्ये तनयः कनकद्युतेः । विद्युत्प्रभो दिनैरल्पैर्निर्वाणं प्रतिपत्स्यते ॥ ८५ ॥
 मयेयं विदिता वार्ता प्रकटा सर्वविष्टये । केनापि कथितं नूनं संज्ञानेनेति योगिना ॥ ८६ ॥
 मंत्रिमंडलयुक्तस्य ततो मम विनिश्चतः । पुत्रस्तव वरत्वेन निर्वाच्यः पवनंजयः ॥ ८७ ॥
 मनोरथोपमायातस्त्वया प्रह्लाद पूरितः । समयेनासि संजातः क्षणेन परिनिर्वृतः ॥ ८८ ॥
 ततोवोचदलं प्रीतः प्रह्लादो लब्धवांछितः । चिंता ममापि पुत्रस्य द्वितीयान्वेषणं प्रति ॥ ८९ ॥
 ततोहमपि वाक्येन त्वदीयेनामुना सुहृत् । शब्दगोचरतामुक्ता परिप्राप्तः सुखासिकां ॥ ९० ॥
 सरसो मानसाख्यस्य तटथात्यंतचारुणि । गुरुभ्यां वांछितं कर्तुं तयोर्वैवाहमंगलं ॥ ९१ ॥
 स्थिते तत्रोभयोः सेने क्षणकल्पितसंश्रये । गजवाजिपदातीनामनुकूलरवाकुले ॥ ९२ ॥
 दिनेषु त्रिषु यातेषु तयोः सांवत्सरा जगुः । कल्याणदिवसं ज्ञातनिखिलज्योतिरीहितः ॥ ९३ ॥

श्रुत्वा परिजनादेतां सर्वावयवसुंदरीं । दिवसानां त्रयं संहं न प्राल्हादिः प्रतीक्षितुं ॥ ९४ ॥
संगमोत्कंठितः सोयमेभिर्मन्मथसंभवेः । पूरितो दशभिर्वैर्भेटो बाणेरिवाहवे ॥ ९५ ॥
आद्ये तद्विषया चिंता वेगे समुपजायते । द्वितीये दृष्टुमाकारो बहिः समभिलष्यते ॥ ९६ ॥
तृतीये मंददीर्घोष्णनिश्वासानां विनिर्गमः । चतुर्थे सज्वरो दृष्टज्वलनोपमचंदनः ॥ ९७ ॥
चिर्वर्तः पंचमैऽगस्य कुसुमप्रस्तरादिषु । मन्यते विविधं स्वादु षष्ठे भक्तं विषोपमं ॥ ९८ ॥
सप्तमे तत्कथासत्त्या विप्रलापसमुद्भवः । उन्मत्तताष्टमे गीतनृत्यविभ्रमकारिणी ॥ ९९ ॥
मदनोरगदष्टस्य नवमे मूर्छनोद्भवः । दशमे दुःखसंभारः स्वसंवेद्यः प्रवर्तते ॥ १०० ॥
विवेकिनोऽपि तस्येदं तदा जातमनंकुशं । चरितं वायुवेगस्य हताशं धिगनंगकं ॥ १०१ ॥
अथ चेतोभुवो वैगैरसौ धैर्यात्परिच्युतः । उद्धतितकरच्छन्ननिश्वासप्रचलाननः ॥ १०२ ॥
करसंगारुणीभूतस्त्रेदवद्रंडमंडलः । उष्णातिदीर्घनिश्वासग्लपितासनपल्लवः ॥ १०३ ॥
जृम्भणं कंपनं जंभां मंदं कुर्वन्पुनः पुनः । निस्सहं धारयन्कायं गाढाकल्पकशल्यतः ॥ १०४ ॥
रामाभिध्यानतो मोघं हृषीकं पटलं दधत् । मनोज्ञेष्वपि देशेषु महतीमधृतिं व्रजन् ॥ १०५ ॥
दधानः शून्यमात्मानं परित्यक्ताखिलक्रियः । क्षणमात्रधृतां भूयः परिसुंचन्नपत्रपां ॥ १०६ ॥

तनुभूतसमस्तांगः परिभ्रष्टविभूषणः । दध्याविति सचित्तेन परिवारेण वीक्षितः ॥ १०७ ॥
कदा नु तामहं कांतां वीक्षे स्वांकनिवेशितां । स्पृशे कमलतुल्यानि गात्राणि कृतसंकथः ॥१०८॥
श्रुत्वा तावदियं जाता ममावस्थातिदुःखदा । आलोक्य तां तु नोऽपश्यद्भवेयं पंचतां गतः १०९
अहो महदिदं चित्रं मनोज्ञापि सखी मम । यदसौ दुःखभारस्य कारणत्वमुपागता ॥ ११० ॥
अयि भद्रे कथं यस्मिन्तुष्यते हृदयं त्वया । दग्धं तदेव शक्तसि पंडिते दुःखवन्दिना ॥१११॥
मृदुचिन्ताः स्वभावेन भवंति किल योषितः । मद्दुःखदानतो जातं विपरीतमिदं तव ॥ ११२ ॥
अनंगः सन् व्यथामेतामनंगत्वं करोषि मे । यदि नाम भवेत्सांगस्ततः कष्टतमं भवेत् ॥ ११३ ॥
कृतं नचात्र मे देहे वेदना च गरीयसी । तिष्ठनेकत्र चोद्देशे भ्रमसि कापि संततं ॥ ११४ ॥
दिवसानां त्रयं नैतन्मम क्षेमेण गच्छति । यदि तां विषयीभावमानयामि न चक्षुषः ॥ ११५ ॥
अतस्तद्दर्शनोपायः कतरो मे भविष्यति । यस्याधिगमतश्चित्तं प्रशांतिमधियास्यति ॥ ११६ ॥
अथवा सर्वकार्येषु साधनीयेषु विष्टये । मित्रं परममुज्जिभत्वा कारणं नान्यदीक्ष्यते ॥ ११७ ॥
इति ध्वात्वा स्थितं पार्श्वे ह्याथाबिचमिचानुगं । विक्रियातः समुत्पन्नं शरीरं स्वमिवापरं ॥११८॥
नाम्ना ग्रहसितं मित्रं सर्वविश्रंभभाजनं । मंदगद्गदया वाचा जगाद पवनंजयः ॥ ११९ ॥

जानस्येव ममाकृतमतः किं ते निवेद्यते । केवलं मुखरत्वं मे करोत्यत्यंतदुःखिता ॥ १२० ॥
सखे कस्य वदान्यस्य दुःखमेतन्निवेद्यते । मुख्वा त्वां विदिताशेषजगत्त्रयविचेष्टितं ॥ १२१ ॥
कुटुंबी क्षितिपालाय, गुरवैतेवसन्, प्रिया । पत्यै, वैद्याय रोगार्तो, मात्रे शैशवसंगतः ॥ १२२ ॥
निवेद्य मुच्यते दुःखाद्यथात्यंतपुरोरपि । मित्रायैवं नरः प्राञ्जस्ततस्ते कथयाम्यहं ॥ १२३ ॥
श्रुत्वैव तामहं हृद्यां महेंद्रतनुसंभवां । मन्मथस्य शूरदूरं चिकलत्वमुपागतः ॥ १२४ ॥
तामदृष्ट्वातिचञ्चुभ्यां प्रियां मानसहारिणीं । अतिवाहयितुं नाहं प्रभवामि दिनत्रयं ॥ १२५ ॥
अतो विधत्स्व तं यत्नं येन पश्यामि तामहं । तद्दर्शनादहं स्वस्थो मयि स्वस्थे भवानपि १२६
जीवितं ननु सर्वस्मादिष्टं सर्वशरीरिणां । सति तत्रान्यकार्याणामात्मलाभस्य संभवः ॥ १२७ ॥
एवमुक्तस्ततोबोचदाशु ग्रहसितो हसन् । लब्धार्थमिव कुर्वाणः सद्यो मित्रस्य मानसं ॥ १२८ ॥
सखे किं बहुनोक्तेन कृत्यकालातिपातिना । वद किं करवाणीति ननु नान्यत्वमावयोः ॥ १२९ ॥
यावच्चयोः समालायो वर्ततेऽयं सुचित्तयोः । तावच्चतुपकारीव गतोऽस्तं धर्मदीधितिः ॥ १३० ॥
प्राह्लादेरापि रागेण संध्यालोकेन भानुना । प्रेरितो ध्वांतसंभूतिमिच्छता प्रियकारिणा ॥ १३१ ॥
कांतया रहितस्यास्य दुःखं दृष्ट्वैव संध्यया । करुणायुक्तया भर्त्ता तेजसामनुवर्तितः ॥ १३२ ॥

ततो भास्करनाथस्य वियोगादिव कृष्णता । आशा पौरंदरी प्राप तमसात्थं तभूरिणा ॥ १३३ ॥
 नीलेनेव च वस्त्रेण क्षणाह्लोकस्तिरस्कृतः । रजो नीलांजनस्येव प्रवृत्तं पतितुं घनं ॥ १३४ ॥
 ततः समुच्चिते काले तस्मिन् प्रस्तुतकर्मणः । इत्यवोचत संत्साहः सुहृदं पवनंजयः ॥ १३५ ॥
 उचिष्टाग्रे सखे तिष्ठ कुरु मार्गोपदेशनं । ब्रजावस्तत्र सा यत्र तिष्ठति स्वांतहारिणी ॥ १३६ ॥
 इत्युक्ते प्रस्थितौ गंतुं पूर्वप्रस्थितमानसौ । मीनाविव महानीलनीलव्योमतलार्णवे ॥ १३७ ॥
 क्षणेन च परिभ्राप्तौ गृहमांजनसुंदरं । सुंदरं तत्समा भक्त्या रत्नौघसममंदिरं ॥ १३८ ॥
 सप्तमं स्कंधमारुह्य तस्य वातायनस्थितौ । मुक्ताजालतिरोधानावंगनां तामपश्यतां ॥ १३९ ॥
 संपूर्णवस्त्रचंद्रांशुविफलीकृतदीपिकां । सितासितारुणच्छायचक्षुः शारितदिङ्मुखीं ॥ १४० ॥
 आभोगिनौ समुत्तुंगौ प्रियार्थं हारिणौ कुचौ । कलशाविव विभ्राणा शृंगाररसपूरितौ ॥ १४१ ॥
 नवपल्लवसच्छायं पाणिपादं सुलक्षणं । समुद्गिरदिवाभाति लावण्यं नखरश्मिभिः ॥ १४२ ॥
 स्तनभारादिवोदारान्मध्यं भंगाभिशंकया । त्रिवलीदामभिर्बद्धं दधतीं तनुतां भृशं ॥ १४३ ॥
 तूष्णीं मनोभुवस्तंभौ बंधनं मदकामयोः । सुवृत्तौ विभ्रतीमुखरु नदौ लावण्यवाहिनी ॥ १४४ ॥
 इंदीवरावलीछायां युक्तां मुक्ताफलोद्भिः । आसक्तां त्रियचंद्रेण मूर्तीमेव विभावरीं ॥ १४५ ॥

आसेचनकवीक्ष्यां तामेकतानस्थितेक्षणः । संग्राप्तः सुखितामुर्वीमैक्षिष्ट पवनंजयः ॥ १४६ ॥
 अत्रांतरे प्रियात्यंतं वसंततिलकामिधा । अभाषत सखी त्वाक्यमिदमंजनसुंदरीं ॥ १४७ ॥
 अहो परमधन्यत्वं सुरूपे भर्तृदारिके । पित्रा वायुकुमाराय यद्दत्तासि महौजसे ॥ १४८ ॥
 गुणैस्तस्य जगत्सर्वं शशांककिरणामलैः । व्याप्तमन्यगुणख्यातिरिस्करणकारणैः ॥ १४९ ॥
 कलशब्दा महारत्नप्रभापटलरंजिता । अंके स्थास्यति वीरस्य तस्य वेलेव वारिधेः ॥ १५० ॥
 पतिता वसुधारा त्वं तटे रत्नमहीभृतः । श्लाघ्या संबंधजस्तोषो वधूनामभवत्परः ॥ १५१ ॥
 क्रीर्तयंत्यां गुणानेवं तस्य संख्यां सुमानसा । लिलेख लज्जयांगुल्या कन्यांघ्निनखमानता ॥ १५२ ॥
 नितांतं च हृतो दूरं पूरेणानंदवारिणः । विकसन्नयनांभोजच्छन्नास्यः पवनंजयः ॥ १५३ ॥
 नाम्नाथ मिश्रकेशीति वाक्यं सख्यपरावदत् । संकुचत्पृष्टविबोष्टं धृतधाम्निमहृष्टपल्लवं ॥ १५४ ॥
 अहो परममज्ञानं त्वया कथितमात्मनः । विद्युत्प्रभं परित्यज्य वायोर्गुलासि यद्गुणान् ॥ १५५ ॥
 कथा विद्युत्प्रभस्यास्मिन्मया स्वामिगृहे श्रुता । तस्मै देया न देयेयं कन्येति शुद्धरुद्रता ॥ १५६ ॥
 उदन्वदंभसो विदुसंख्यानं योवगच्छति । तद्गुणानां मतिः पारं व्रजेत्तस्यामलत्विषां ॥ १५७ ॥
 युवा सौम्यो विनीतात्मा दीप्तो धीरः प्रतापवान् । पारे विद्यास्थितः सर्वजगद्वांछितदर्शनः ॥

विद्युत्प्रभो भवेदस्याः कन्याया यदि पुण्यतः । भर्ता ततो नया लब्धं जन्सनोऽस्य फलं भवेत् ॥
वसंतमालिके भेदो वायोर्विद्युत्प्रभस्य च । स गतो जगति ख्यातिं गोष्पदस्यांबुधेश्वरः १६०
असौ संवत्सरैरल्पमुनितां यास्यतीति सः । अस्याः पित्रा परित्यक्तस्तन्मे नाभाति शोभनं ॥
वरं विद्युत्प्रभेणामा क्षणोऽपि सुखकारणं । सत्रानंतोऽपि नान्येन कालः क्षुद्रासुधारिणा १६२
ततः प्राह्लादिमित्युक्ते क्रोधानलविदीपितः । क्षणाच्छायापरावृत्तं संप्राप्तः पुरुवेपथुः ॥ १६३ ॥
दष्टाधरः समाकर्षन् सायकः परिवारितः । निरीक्षणस्फुरच्छोणछायाछन्नदिगाननः ॥ १६४ ॥
ऊचे प्रहसितावश्यमस्या एवेदमीप्सितं । कन्याया यद्वदत्येवमियं नारी जुगुप्सितं ॥ १६५ ॥
लुनाम्यतोऽनयोः पश्य मूर्ध्नि नमुभयोरपि । विद्युत्प्रभोधुना रक्षां करोतु हृदयप्रियः ॥ १६६ ॥
समाकर्ण्य ततो वाक्यं मैत्रं प्रहसितो रुषा । जगाद भृकुटीबंधभीषणालिकपट्टिकः ॥ १६७ ॥
सखे सखेलमेतेन यत्नेनागोचरे तव । ननु ते सायकस्यारिनरनाशः प्रयोजनं ॥ १६८ ॥
अतः पश्यत वाक्रोशप्रसक्तां दुष्टयोषितां । इमामेतेन दंडेन करोमि गतजीवितां ॥ १६९ ॥
ततो दृष्ट्वास्य संरंभं महान्तं पवनं जयः । विस्मृतात्मीयसंरंभः खड्गं कोश्यां प्रतिक्षिपन् ॥ १७० ॥
निजप्रकृतिसंप्राप्तिप्रवणशेषविग्रहः । जगाद सुहृदं क्रूरकर्मनिश्चितमानसं ॥ १७१ ॥

अथि मित्र शमं गच्छ तवाप्येष न गोचरः । कोपस्यानेकसंग्रामजयोपार्जनशालिनः ॥ १७२ ॥
 इतरस्यापि नो युक्तं कर्तुं नारीविपादनं । किं पुनस्तव मत्तेभकुंभदारणकारिणः ॥ १७३ ॥
 पुंसां कुलप्रसूतानां गुणख्यातिष्ठुपेयुषां । यशो मलिनताहेतुं कर्तुमेवमसांप्रतं ॥ १७४ ॥
 तस्मादुत्तिष्ठ गच्छावस्तेनैव पुनरध्वना । विचित्रा चेतसोवृत्तिर्जनस्यात्र न कुप्यते ॥ १७५ ॥
 नूनमस्याः प्रियोसौ ना कन्याया येन पार्श्वगां । मञ्जुगुप्सनसंसक्तां न मनागप्यवीवदत् ॥ १७६ ॥
 ततः समागतौ ज्ञातौ न केनचिदिमौ भृशं । स्वैरं निस्सृत्य निर्व्यूहाद्गतौ वसतिमात्मनः ॥ १७७ ॥
 ततः परममापन्नो विरागं पवनंजयः । इति चिंतनमारेभे प्रशांतहृदयो भृशं ॥ १७८ ॥
 संदेहविषमावर्तो दुर्भावग्राहसंकुला । दूरतः परिहर्तव्या पररक्तांगनापगा ॥ १७९ ॥
 कुभावगहनात्यंतं हृषीकव्यालजालिनी । बुधेन नार्यरण्यानी सेवनीया न जातुचित् ॥ १८० ॥
 किं राजसेवनं शत्रुसमाश्रयसमागमं । श्लथं मित्रं स्त्रियं चान्यसक्तां प्राप्य कुतः सुखं ॥ १८१ ॥
 दृष्ट्वा बंधून् सुतान् दारान् बुधा मुंचत्यसत्कृताः । पराभवजलाध्माता क्षुद्रा नश्यंति तत्र तु १८२
 मदिरारागिणं वैद्यं द्विपं शिक्षाविवर्जितं । अहेतुवैरिणं क्रूरं धर्महिसनसंगतं ॥ १८३ ॥
 मूर्खगोष्ठीं कुमर्यादं देशं चंडं शिशुं नृपं । वनितां च परासक्तां सूरिदूरेण वर्जयेत् ॥ १८४ ॥

एवं चिंतयतस्तस्य कन्याप्रीतिरिवागता । क्षयं विभावरी तूर्यमाहतं च प्रबोधकं ॥ १८५ ॥
 ततः संध्याप्रकाशेन कौशिकीया दिगावृता । पवनंजयनिर्मुक्तरागेणैव निरंतरं ॥ १८६ ॥
 उदियाय च तिग्मांशुः स्त्रीकोपादिव लोहितं । दधानस्तर्लं बिंबं जगच्चेष्टितकारणं ॥ १८७ ॥
 ततो बहन्विरागेण नितांतमलसां तनुं । ऊचे प्रहसितं जायाविमुखः पवनंजयः ॥ १८८ ॥
 सखेऽत्र न समीपेऽपि युज्यतेवस्थितिर्मम । तत्सक्तपवनासंगो माभूदिति ततः शृणु ॥ १८९ ॥
 उत्तिष्ठ स्वपुरं यामो न युक्तमवलंबनं । सेना प्रयाणशंखेन कार्यतामवबोधिनी ॥ १९० ॥
 तथेति कारिते तेन क्षुब्धसागरसन्निभा । चचाल सा चमू क्षिप्रं कृतयानोचितक्रिया ॥ १९१ ॥
 ततो रथाश्वमातंगपादातप्रभवो महान् । शब्दो भेर्यादिजन्मा च कन्यायाः श्रवणेऽविशत् १९२
 प्रयाणस्रचिना तेन नितांतं दुःखिताभवत् । विशता मुद्राराघातवेगतः शंकुनेव सा ॥ १९३ ॥
 अचितयच्च हा कष्टं दत्त्वा मे विधिना हतं । निधानं किं करोम्यत्र कथमेतद्भविष्यति ॥ १९४ ॥
 अंगेऽस्य पुरुषेन्द्रस्य क्रीडिष्यामीति ये कृताः । तेऽन्यथैव परावृत्ता मंदाया मे मनोरथाः १९५
 क्रियमाणमिमं ज्ञात्वा कथंचिद्भेदमेतया । वैरिणीभूतया सख्या मयि विद्वेषमागतः ॥ १९६ ॥
 विवेकरहितामेतां धिक् पापां क्रूरभाषिणीं । यया मे दयितोवस्थामीदृशीमेष लंभितः ॥ १९७ ॥

कुर्यान्मह्यं हितं तात जीवितेशं निवर्तयेत् । अपि नाम भवेदस्य बुद्धिव्यावर्तनं प्रति ॥ १९८ ॥
 तत्त्वतो यदि नाथो मे परित्यागं करिष्यति । आहारवर्जनं कृत्वा ततो यास्यामि पंचतां १९९
 इति संचितयंती सा प्राप्ता मूर्छां महीतले । पपाताश्चर्यनिर्मुक्ता लूनमूललता यथा ॥ २०० ॥
 ततः किमिदमित्युक्त्वा संभ्रमं परमागते । शीतलक्रियया सख्यौ चक्रतुस्तां विमूर्छतां ॥ २०१ ॥
 पृच्छयमाना च यत्नेन मूर्छांहेतुं श्लथांगिका । शशाकत्रपया वक्तुं न सा स्तिमितलोचना २०२
 अथ वायुकुमारस्य सेनायामिति मानवः । आकुला मानसे चकुरहेतुगतिविस्मिताः ॥ २०३ ॥
 अविधायेषितं कस्मादयं गंतुं समुद्यतः । कोपोऽस्य जनितः केन केन वा चोदितोऽन्यथा २०४
 विद्यते सर्वमेवास्य कन्योपादानकारणं । अतः किमित्ययं कस्माद्भूदपगताशयः ॥ २०५ ॥
 हसित्वा केचिदित्यूचुर्नामास्येदं सहार्थकं । पत्रनंजय इत्येवं तस्माज्जेतास्य वेगतः ॥ २०६ ॥
 ऊङ्गुरन्येऽयमद्यापि न जानात्यंगनारसं । नूनं येन विहायेमां कन्यां गंतुं समुद्यतः ॥ २०७ ॥
 यदि स्यादस्य विज्ञाता रतिः परसुदारजा । बद्धः स्यात्प्रेमबंधेन ततो वनगजो यथा ॥ २०८ ॥
 इत्युर्पांशुकृतालापसामंतशतमध्यगः । वेगवद्वाहनो गंतुं प्रवृत्तः पवनंजयः ॥ २०९ ॥
 ततः कन्यापिता ज्ञात्वा प्रयाणं तस्य संभ्रमात् । समस्तैर्बधुभिः सार्धमाजगाम समाकुलैः २१०

प्रह्लादेन समं तेन ततोसावित्यभाष्यत । भद्रेदं गमनं कस्मात्क्रियते शोककारणं ॥ २११ ॥
 ननु केन विमुक्तोऽसि कस्य नेष्टोऽसि शोभन । चित्तयत्यपि नो कश्चिद्यत्ते बुध न रोचते २१२
 पितुर्मम च ते वाक्यं दोषे सत्यपि युज्यते । कर्तुं किञ्चित् निःशेषदोषसंगविवर्जितं ॥ २१३ ॥
 ततः खरे निवर्तस्व क्रियतां नवमीप्सितं । भवादृशां गुरोराज्ञा नत्वानंदस्य कारणं ॥ २१४ ॥
 इत्युक्त्वापत्यरागेण वीरो विनतमस्तकः । श्वसुरेण धृतः पाणौ जनकेन च सादरं ॥ २१५ ॥
 ततस्तद्गौरवं भक्तुमसमर्थोन्यवर्तत । दध्याविति च कन्यायाः कोपाद्दुःखस्य कारणं ॥ २१६ ॥
 समुह्य शातयाम्येनां दुःखेनासंगजन्मना । येनान्यतोऽपि नैवेषा प्राप्नोति पुरुषात्सुखं ॥ २१७ ॥
 चकार विदितार्थं च मित्रं तेनेतिभाषितः । साधु ते विदितं बुद्ध्या मयाप्येतन्नरूपितं ॥ २१८ ॥
 निवृत्तं दयितं श्रुत्वा कन्यायाः सम्मदोऽभवत् । निरंतरसमुद्भिन्नरोमांचाशेषविग्रहः ॥ २१९ ॥
 ततः समयमासाद्य तयोत्रैवाहमंगलं । प्रश्रुतं बंधुभिः कर्तुं प्राप्तसर्वसमीहितं ॥ २२० ॥
 अशोकपल्लवस्पर्शः कन्यायाः स करोऽभवत् । विरक्तचेतसस्तस्य कृशानुरसनोपमः ॥ २२१ ॥
 अनिच्छतो गता दृष्टिः कथंचित्तस्य तत्तनौ । क्षणमात्रमपि स्थातुं न सेहे तुल्यविद्युतिः २२२
 एष भावं न वेत्तास्या इति विज्ञाय पावकः । स्फुटह्लाजसमूहेन जहासैव कृतस्वनं ॥ २२३ ॥

ततो विधानयोगेन कृत्वोपयमनं तयोः । परमं प्रमदं प्राप्ताः सशब्दाः सर्वांधवाः ॥ २२४ ॥
नानाद्रुमलताकीर्णै फलपुष्पविराजिते । मासं तत्र वने कृत्वा विभूत्या परमोत्सवं ॥ २२५ ॥
यथोचितं कृतालापाः कृतपूजाः परस्परं । यथास्वं ते ययुः सर्वे वियोगाद्दुखिता क्षणं ॥२२६॥

अविदिततत्त्वस्थितयो । विदधति यज्जंतवः परे शर्म ॥

तत्तत्र मूलहेतौ । कर्म रवौ तापके दृष्टं ॥ २२७ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्म-चरिते अंजनासुन्दरी विवाहाभिधानं नाम पंचदशं पर्व ।

अथ षोडशं पर्व ।

ततोऽसंभाषणादस्याश्चक्षुषश्चानिपातनात् । चकार परमं दुःखं वायुरज्ञाततन्मनाः ॥ १ ॥
रात्रावपि न सा लेभे निद्रां विद्राणलोचना । अनारतगलद्वाष्पमलिनौ दधती स्तनौ ॥ २ ॥
वायुमप्यभिनंदती दयितेनैकनामकं । तन्नामश्रवणोत्कंठावष्टब्धश्रवणा भृशं ॥ ३ ॥
कुर्वती मानसे रूपं तस्य वेद्यां निरूपितं । अस्पष्टं क्षणनिश्चेष्टस्थिता स्तिमितलोचना ॥ ४ ॥

अंतर्निरूप्य बांछंती बहिरप्यस्य दर्शनं । कुर्वती लोचने स्पृष्टे यात्यदृष्टे पुनः शुचं ॥ ५ ॥
 सकृदस्पृष्टदृष्टत्वाच्चित्रकर्मणि कृच्छ्रतः । लिखंती त्रैपथुग्रस्तहस्तप्रच्युतविग्रहा ॥ ६ ॥
 संचारयंती कृच्छ्रेण वदनं करतः करं । कृशीभूतसमस्तांगश्लथसस्वनभूषणा ॥ ७ ॥
 दीर्घोष्णतरनिश्वासदग्धपाणिकपोलिका । अंशुकस्यापि भारेण खेदमंगेषु विभ्रती ॥ ८ ॥
 निंदंती भृशमात्मानं स्मरंती पितरौ मृदुः । दधाना हृदयं शून्यं क्षणं निष्पंदविग्रहा ॥ ९ ॥
 दुःखनिमृत्तया बाचा वाष्पसंरुद्धकंठतः । उपालंभं प्रयच्छंती देवायात्यंतविकल्वा ॥ १० ॥
 करैः शीतकरस्यापि विभ्रती दाहमुत्तमं । प्रासादेऽपि विनिर्याती याति मूर्छां पुनः पुनः ॥ ११ ॥
 अयि नाथ तवांगानि मनोज्ञानि कथं मम । अंगानां हृदयस्थानि कुर्वते तापमुत्तमं ॥ १२ ॥
 ननु ते जानतः कश्चिन्नापराधो मया प्रभो । कारणेन विना कस्मात्कोपं यातोऽसि मे परं ॥ १३ ॥
 प्रसीद तव भक्तास्मि कुरु मे चित्तनिर्वृतिं । बहिर्दर्शनदानेन रचितोजल्लिखे ते ॥ १४ ॥
 द्यौरेवादित्यनिमुक्ता चंद्रहीनेव शर्वरी । त्वया विना न शोभेहं विद्येव च गुणोज्झिता ॥ १५ ॥
 प्रयच्छंतीत्युपालंभं पत्ये मानसवासिने । विंदून् मुक्ताफलस्थूलान्मुचंती लोचनांमसः ॥ १६ ॥
 खिद्यमानात्र दिष्टेषु कुसुमसस्तरैष्वपि । गुरुवाक्यानुरोधेन कुर्वती वपुषः स्थितिं ॥ १७ ॥

पद्मपुराणम् ।

चक्रारूढमिवाजस्रं संदधाना कृतभ्रमं । संस्कारविरहाद्रूक्षं भ्रमंती केशसंचयं ॥ १८ ॥
 तेजोमयीव संतापाज्जलात्मेवाश्रुसंततेः । शून्यत्वाद्गगनात्मेव पार्थिवीवाक्रियात्मतः ॥ १९ ॥
 संततोत्कलिकायोगाद्वायुनेव विनिर्मिता । तिरोवस्थितचैतन्याद्द्रूपमात्रोपमात्मिका ॥ २० ॥
 भूमौ निक्षिप्तसर्वांगा नोपवेष्टुमपि क्षमा । उपविष्टा च नोत्थातुं देहं नोद्धृतमुत्थिता ॥ २१ ॥
 सखीजनांसविन्यस्तविगलत्पाणिपल्लवा । भ्राम्यंति कुट्टिमांकेऽपि प्रस्खलच्चरणा मुहुः ॥ २२ ॥
 स्पृहयंत्यनुयाताभ्यः प्रियैश्चाडुविधायिभिः । वराकी छेककांताभ्यस्तद्रतास्पंदवीक्षणा ॥ २३ ॥
 प्रियात्परिभवं प्राप्ता कारणेन विवर्जिता । निन्ये सा दिवसान् कृच्छ्रादीना संवत्सरोपमान् २४
 तस्यामेतद्वस्थार्यां समोऽस्या दुःखतोऽथवा । अधिकः परिवारोऽभूत्किं कर्तव्याकुलात्मकः ॥ २५ ॥
 अचितयच्च कित्वेतत्कारणेन विना भवत् । किं वा जन्मांतरोपात्तं कर्म स्यात्पकमीदृशं ॥ २६ ॥
 किंवांतरायकर्म स्याज्जनितं जन्मांतरे । जातं वायुकुमारस्य फलदानपरायणं ॥ २७ ॥
 येनाथमनया साकं मुग्धया वीतदोषया । न भुंक्ते परमान्भोगान् सर्वद्रियसुखावहान् ॥ २८ ॥
 शृणु दुःखं यथा पूर्वं न प्राप्तं भवने पितुः । सेयं कर्मानुभावेन दुःखभारमिमं श्रिताः ॥ २९ ॥
 उपायमद्म कं कुर्मो वयं भाग्यविवर्जिताः । अस्मत्प्रयतनासाध्यो गोचरो ह्येष कर्मणां ॥ ३० ॥

राजपुत्री भवत्वेषा प्रेमसंभारभाजनं । भर्तुरस्मत्कृतेनापि पुण्यजातेन सर्वथा ॥ ३१ ॥
 अथवा विद्यते नैव पुण्यं नोत्पंतमण्वपि । निमग्ना येन तिष्ठामो बाला दुःखमहार्णवे ॥ ३२ ॥
 भविष्यति कदा श्लाघ्यः सुमुहूर्तौकवर्तिनी । बालामिमां प्रियो नर्मगिरा यत्र लपिष्यति ॥ ३३ ॥
 अत्रांतरे विरोधोऽभूद्रक्षसां विभुना सह । वरुणस्य परं गर्वं केवलं विञ्चतो बलं ॥ ३४ ॥
 कंकसीसुनुना दूतः प्रेषितोऽथेत्यभाषत । वरुणं स्वामिनः शक्त्या दधानः परमां द्युतिं ॥ ३५ ॥
 श्रीमान् विद्याधराधीशो वरुण त्वाह रावणः । यथा कुरु ग्रणामं मे सज्जीभव रणाय वा ॥ ३६ ॥
 प्रकृतिस्थिरचित्तोथ विहस्य वरुणोऽवदत् । दूत को रावणो नाम क्रियते तेन का क्रिया ॥ ३७ ॥
 नाहमिंद्रो जगन्निद्रवीर्यैश्रवणोऽथवा । सहस्ररश्मिसंज्ञो वा मरुतो वाथवा यमः ॥ ३८ ॥
 देवताधिष्ठितैरत्नैर्दरपीस्याभवदुत्तमः । आयातु सममेभिस्तं नयाम्यद्य विसंज्ञतां ॥ ३९ ॥
 नूनमासन्नमृत्युस्त्वं येनैवं भाषसे स्फुटं । अभिधायेति तं दूतो गत्वा भर्त्रे न्यवेदयत् ॥ ४० ॥
 ततः परमकोपेन परितो वारुणं पुरं । अरुणद्रावणो युक्तः सेनयोदाधिकल्पया ॥ ४१ ॥
 प्रतिज्ञां च चकारेमां रत्नैरेष मया विना । नेतव्यश्चपलो भंगं मृत्युं वेति ससंभ्रमः ॥ ४२ ॥
 राजीवपौडरीकाद्याः क्षुब्धा वरुणनंदनाः । विनिर्ययुः सुसन्नद्धाः श्रुत्वा प्राप्तं बलं द्विषः ॥ ४३ ॥

रावणस्य बलेनामा तेषां युद्धमभूत्परं । अन्योन्यापातसंच्छिन्नविधिविधायुधसंहतिः ॥ ४४ ॥
गजागजैः समं सक्ता वाजिनोऽश्वैरथारथैः । भटाभटैः कृता रावा दष्टोष्ठा रक्तलोचनाः ॥ ४५ ॥
पराचीनं ततः सैन्यं त्रिकूटैर्वारुणं कृतं । चिराय कृतसंग्रामदत्तसोढा युधोत्करं ॥ ४६ ॥
जलक्रांतस्ततः क्रुद्धः कालाग्निरिव दारुणः । अधावद्रक्षसां सैन्यं हेतिपंजरमध्यगः ॥ ४७ ॥
ततो दुर्वीरवेगं ते दृष्ट्वा यातं रणांगणे । गोपायितः स्वावाहिन्या रावणो दीप्तशस्त्रया ॥ ४८ ॥
वरुणेन कृताश्वासास्ततस्तस्य सुताः पुनः । परमं योद्धुमारब्धा विध्वस्तभटकुंजराः ॥ ४९ ॥
ततो यावद्दशग्रीवः क्रोधदीधितमानसः । गृह्णाति कार्मुकं क्रूरः भृकुटीकुटिलालिकः ॥ ५० ॥
दत्तयुद्धश्चिरं तावत्खेदवर्जितमानसः । वारुणीनां शतेनाशु गृहीतः खरदूषणः ॥ ५१ ॥
ततश्चित्ते दशग्रीवश्चकारात्यंतमाकुलः । यथा न शोभतेऽस्माकमधुना रणधीरिति ॥ ५२ ॥
खरदूषणभद्रस्य प्रवृत्ते परमाहवे । माभूमरणसंग्रामिस्तस्माच्छांतिरिहोचिता ॥ ५३ ॥
इति निश्चित्य संग्रामशिरसोसमसाहसः । नोदारणां यतः कृत्ये मुच्यते चेतसा रसः ॥ ५४ ॥
ततः स मंत्रिभिः साकं प्रवीणैर्मंत्रवस्तुनि । संमंत्र्य निजसामंतान् स्वदेशसमवस्थितान् ॥ ५५ ॥
समग्रबलसंयुक्तान्सर्वाङ्गान् दीर्घाध्वगामिभिः । आह्वाय यच्छिरोबद्धलेखमालैरिति द्रुतं ॥ ५६ ॥

प्रह्लादमपि तत्रायाद्रावणप्रेषितो नरः । स्वामिभक्त्या कृतं चास्य करणीयं ग्रथोचितं ॥ ५७ ॥
 विद्यावतां प्रभोर्भद्रं भद्रमित्यर्थचोदितः । सादरं भद्रमित्युक्त्वा सल्लेखं न्यक्षिपत्पुरः ॥ ५८ ॥
 ततः स्वयं समादाय कृत्वा शिरसि संभ्रमात् । प्रह्लादोऽवाचयल्लेखमस्यार्थस्याभिधायकं ॥ ५९ ॥
 स्वस्तिस्थाने पुरस्थारादलंकारस्य नामतः । निविष्टपृतनः क्षेपी विद्याभृत्स्वामिनां पतिः ॥ ६० ॥
 सौमालिनंदनो रक्षःसंतानांबरचंद्रमाः । आदित्यनगरे भद्रं प्रह्लादं न्यायवेदिनं ॥ ६१ ॥
 कालदेशविधानज्ञमस्मत्प्रीतिपरायणं । आज्ञापयति देहादिकुशलप्रश्नपूर्वकं ॥ ६२ ॥
 यथा मे प्रणताः सर्वे क्षिप्रं विद्याधराधिपाः । करांगुलिनखच्छायाकपिलीकृतमूर्द्धजाः ॥ ६३ ॥
 पातालनगरेयं तु सुसन्नद्धः स्वशक्तितः । वरुणः प्रत्यवस्थानमकरोदिति दुर्मतिः ॥ ६४ ॥
 हृदयव्यथविद्याभृच्चक्रेण परिचारितः । समुद्रमध्यमासाद्य दुरात्मायं सुखी किल ॥ ६५ ॥
 ततो निगहने युद्धे प्रवृत्ते खरदूषणः । शतेनैतस्य पुत्राणां कथंचिदपवर्तितः ॥ ६६ ॥
 संग्रामे संशयो माभूत्प्रमादोस्येति निश्चयः । परित्यक्त्वा महायुद्धधिषणा कालवेदिना ॥ ६७ ॥
 अतस्तत्प्रतिकाराय त्वयावश्यमिहागमः । कर्तव्यो नैव कर्तव्ये प्रस्खलति भवादृशाः ॥ ६८ ॥
 अवधार्य त्वया सार्धं विधास्यामोऽत्र सांप्रतं । भर्तापि तेजसां कृत्यं कुरुते रणसंगतः ॥ ६९ ॥

ततो लेखार्थमावेद्य त्रायवे निर्विलंबितं । गमने सम्मति चक्रे कृतमंत्रः सुमंत्रिभिः ॥ ७० ॥
अथ तं गमने सक्तं जानुस्पृष्टमहीतलः । वायुर्व्यज्ञापयत्कृत्वा प्रणामं रचितांजलिः ॥ ७१ ॥
नाथ ते गमनं युक्तं विद्यमाने कथं मयि । अलिंगनफलं कृत्यं जनकस्य सुतैर्ननु ॥ ७२ ॥
ततो न ज्ञात एवास्मि यदि ते न करोमि तव । गमनाज्ञाप्रदानेन प्रसादं कुरु मे ततः ॥ ७३ ॥
ततः पिता जगादेनं कुमारोऽसि रणे भवान् । आगतो न क्वचित्खेदं तस्मादास्व ब्रजाम्यहं ७४
उन्नमय्य ततो वक्षःकनकाद्रितटोपमं । पुना राज्योद्धरं वाक्यं जगाद पवनंजयः ॥ ७५ ॥
तात मे लक्षणं शक्तेस्त्वयैव जननं ननु । जगदाहे स्फुलिंगस्य किंवा वीर्यं परीक्ष्यते ॥ ७६ ॥
भवच्छासनशेषातिपवित्रीकृतमस्तकः । भंगे पुरंदरस्यापि समर्थोऽस्मि न संशयः ॥ ७७ ॥
अभिधायेति कृत्वा च प्रणामं प्रमदी पुनः । उत्थायानुष्ठितस्नानभोजनादिवपुःक्रियः ॥ ७८ ॥
सादरं कुलवृद्धाभिर्दत्ताशीः कृतमंगलः । प्रणम्य भावतः सिद्धान् दधानः परमां ह्युतिं ॥ ७९ ॥
वाष्पाकुलितनेत्राभ्यां मंगलध्वंसभीतितः । आशीर्दानप्रवृत्ताभ्यां पितृभ्यां मूर्ध्नि चुंबितः ॥ ८० ॥
आपृच्छ्य बांधवान् सर्वानभिवाद्य च सस्मितः । संभाष्य प्रणतं भक्तं परिवर्गमशेषतः ॥ ८१ ॥
दक्षिणेनाग्निना पूर्वं कृतोच्चालः स्वभावतः । दक्षिणेन कृतानंदः स्फुरता बाहुना सुदुः ॥ ८२ ॥

स पञ्चमश्लेषे पूर्णकुंभे निहितलोचनः । कामन् भवनादेष सहसैश्वर्ये गेहिनीं ॥ ८३ ॥
 द्वारस्तंभविषण्णाणां वाष्पस्थगितलोचनां । नितंबनिहितभ्रंसिनिरादरचक्रभुजां ॥ ८४ ॥
 तर्जूलरागनिर्मुक्तधूसरद्विजवाससं । तस्मिन्नेव समुत्कीर्णां मलिनां सालभंजिकां ॥ ८५ ॥
 विष्टुवीर्य ततो दृष्टिं तस्यामापतितां क्षणात् । संहृत्य कुपितोऽवादीदिति प्रह्लादनंदनः ॥ ८६ ॥
 अशुष्मादवसर्पाशु देशादपि दुरीक्षणो । उल्काभिव समर्थोऽहं भवतीं न निरीक्षितुं ॥ ८७ ॥
 अहो कुलांगनायास्ते प्रगल्भत्वमिदं परं । यत्पुरोनिष्टूयमाणापि तिष्ठसि त्रपयोऽज्जिते ॥ ८८ ॥
 ततोत्यंतमपि कूरं तद्वाक्यं भर्तृभक्तितः । तृषितेव चिराच्छब्धममृतं मनसा पयो ॥ ८९ ॥
 जगद चाजलिं कृत्वा तत्पादगतलोचना । संस्खलंती शुद्धुर्वाचमुद्गिरंती प्रयत्नतः ॥ ९० ॥
 तिष्ठतापि त्वया नाथ भुवनेऽत्र विवर्जिता । त्वत्सामीप्यकृताश्वासा जीवितास्मपतिकृच्छ्रतः ९१
 जीविष्याम्यधुना स्वामिन्कथं दूरंगते त्वयि । त्वत्सद्वचोमृतास्वादस्मरणेन विनातुरा ॥ ९२ ॥
 क्वं छेकगणस्यापि त्वया संभाषणं प्रभो । यियासुना परं देशमतिक्लेशहार्द्रचेतसा ॥ ९३ ॥
 अनन्यगतचित्ताहं त्वदसंगमदुःखिता । कथं नान्यसुखेनापि त्वया संभाषिता विभो ॥ ९४ ॥
 त्वत्काया मे त्वया नाथ समस्तेष्वत्र विष्टे । विद्यते शरणं नान्यदथवा मरणं भवेत् ॥ ९५ ॥

ततस्तेन त्रियस्वेति संकोचितसुखेन सा । सती निगदितापप्तद्विषण्णा धरणीतले ॥ ९६ ॥
वायुरप्युचमामृद्धिं दधानः कृपयोज्झितः । परमं नागमारुह्य सामंतैः प्रस्थितः समं ॥ ९७ ॥
बासरे प्रथमे वासौ संप्राप्तो मानसं सरः । आवासयत्ते तस्य सेनामश्रांतबाहनः ॥ ९८ ॥
तस्यावतरतः सेना शुशुभे नभसस्तलात् । सुरसंततिवबानायानशस्त्रविभूषणा ॥ ९९ ॥
आत्मनो बाहनानां च चक्रे कार्यं यथोचितं । स्नानप्रत्यवसानादि विद्याभृद्भिः सुमानसैः १००
अथ विद्यावलादाशु रचिते हेमभूमिके । युक्तविस्तारतुंगत्वे प्रासादे चित्तहारिणि ॥ १०१ ॥
सहोपरितले कुर्वन् स्वैरं मित्रेण संकर्था । वरासनगतो भाति संग्रामकृतसम्मदः ॥ १०२ ॥
गनाश्वजालमार्गेण छिद्रेण तटभूरुहान् । ईक्षांचक्रे सरो वायुर्मदवायुविघटितं ॥ १०३ ॥
भीमैः क्रुमैश्चैर्नैर्कर्मकरैर्दरपधारिभिः । भिन्नवीचिकमन्यैश्च यादोभिरिति भूरिभिः ॥ १०४ ॥
धौतस्फटिकतुल्यांभः कमलोत्पलभूषितं । हंसैः कारंडुवैः क्रौंचैः सारसैश्चोपशोभितं ॥ १०५ ॥
मंदकोलाहलं देशं मनःश्रोत्रमलिम्बुचं । तदंतरश्रुतोदात्तभ्रमरीकुलसंकृतं ॥ १०६ ॥
तत्र चैकाकिनीमेकामाकुलां चक्रवाकिकां । वियोगानलसंतप्तां नानाचेष्टितकारिणीं ॥ १०७ ॥
अस्ताचलसमासन्नभानुबिचगतेक्षणां । पद्मिनीदलरंध्रेषु मुहुर्न्यस्तनिरीक्षणां ॥ १०८ ॥

धुन्वानां पक्ष्ती वेगात्पातोत्पातकृतश्रमां । मृणालशकलं स्वादु पश्यंती दुःखिता विषं ॥ १०९ ॥
 प्रातिविषं निजं दृष्ट्वा जले दयितशंकिनीं । आढयंतीं तदप्राप्त्या व्रजंतीं परमां शुचं ॥ ११० ॥
 नानादेशोद्भवं श्रुत्वा प्रतिशब्दं प्रियाशया । अमं चक्रमिवाख्ण्डां कुर्वतीं साधुलोचनां ॥ १११ ॥
 तटपादपमारुह्य न्यस्यंतीं दिक्षु लोचने । तत्रादृष्ट्वा पुनः पातमाचरंतीं महाजवं ॥ ११२ ॥
 उभयंतीं रजो दूरं पद्मनां पक्षधूतिभिः । चिरं तद्गतया दृष्ट्वा ददर्शासौ कृपादहतः ॥ ११३ ॥
 इति चाचितयत्कष्टं प्राप्तमस्या इदं वरं । यत्प्रियेण वियुक्तं दहते शोकबहिना ॥ ११४ ॥
 तदेवेदं सरो रम्यं चंद्रचंदनशीतलं । दावकल्पमभूदस्याः प्राप्य नाथवियुक्तां ॥ ११५ ॥
 रमणेन वियुक्तायाः पल्लवोप्येति खड्गतां । चंद्रांशुरपि वज्रत्वं स्वर्गोऽपि नरकायते ॥ ११६ ॥
 इति चितयतस्तस्य प्रियायां मानसं गतं । तत्प्रीत्या चैक्षतोद्देशांस्तद्विवाहेनिषेवितान् ॥ ११७ ॥
 चक्षुषो गोचरीभूतास्तस्य ते शोकहेतवः । बभूवुर्मर्मभेदानां कर्तार इव दुस्सहा ॥ ११८ ॥
 अध्यासीच्चिति हा कष्टं मया सा क्रूरचेतसा । मुक्तयमिव चक्राहा वैक्लव्यं दयितागमत् ॥ ११९ ॥
 यदि नाम तदा तस्याः सख्याभाष्यत निष्ठुरं । ततोऽन्यदीयदोषेण कस्मात्सा वर्जिता मया १२० ॥
 धिगस्मत्सदृशान्मुखान्प्रेक्षापूर्वकारिणः । जनस्य जीविना युक्तं ये कुर्वत्यसुखासनं ॥ १२१ ॥

मम वज्रमयं नूनं हृदयं पापचेतसः । प्रत्यवस्थित यत्कालमियंतं तां त्रियां प्रति ॥ १२२ ॥
किं करोम्यधुना तातमापृच्छ्य निरितो गृहात् । कथं तु विनिवर्तेहमहो प्राप्तोऽस्मि संकटं १२३
ब्रजेयं यदि संग्रामं जीवेन्नासौ ततः स्फुटं । तदभावे ममाभावः स्वतश्च गुरु नापरं ॥ १२४ ॥
अथवा सर्वसंदेहग्रंथिभेदनकारणं । विद्यते मे परं मित्रं तत्रेदं तिष्ठते शुभे ॥ १२५ ॥
तस्मात्पृच्छाम्यसुं तावत्सर्वाचारविशारदं । निश्चित्य विहिते कार्ये लभंते प्राणिनः सुखं ॥ १२६ ॥
इति च ध्यातमेतेन दृष्ट्वा चैवं विचेतसं । मंदं ग्रहसितोऽपृच्छेद्वं तद्दुःखदुःखितः ॥ १२७ ॥
सखे प्रतिनरोच्छेदकृतये प्रस्थितस्य ते । कस्माद्भदनमद्यैवं विषण्णमिव दृश्यते ॥ १२८ ॥
अपत्रपां विमुच्याशु महं सुजन वेदय । नितांतमाकुलीभावो जातो मे भवतीदृशि ॥ १२९ ॥
ततोसावेवमुक्तः सन् कृच्छनिस्त्रपया गिरा । जगादेति परं भ्रंशं दूरधैर्यादुपागतः ॥ १३० ॥
शृणु सुंदर कस्यान्यत्कथनीयमिदं मया । ननु सर्वरहस्यानां त्वमेव मम भाजनं ॥ १३१ ॥
स त्वं कथयितुं नैतदन्यस्सै सुहृद्दहसि । त्रपा हि वस्तुनानेन जायते परमा मम ॥ १३२ ॥
ततः ग्रहसितोऽवोचद्विश्रब्धस्त्वं निवेदय । त्वयाहि वेदितो मेऽर्थस्तस्माद्योगत-वारिवत् ॥ १३३ ॥
ततो वायुरुवाचेदं शृणु मित्राजना मया । न कदाचित्कृतप्रीतिरिति मे दुःखितं मनः ॥ १३४ ॥

कूरेऽपि सथि सामीप्यादियंतं समयं तथा । आत्मा संधारिता नित्यं प्रवृत्तनयनाभसा ॥ १३५ ॥
आगच्छता मया दृष्टा तस्याश्चेष्टाधुना तु या । तथा जानामि सा नूनं न प्राणिति वियोगिनी ॥
तस्या विनाऽपराधेन मया परिभवः कृतः । द्व्यग्रं विशतिमब्दानां पाषाणसमचेतसा ॥ १३७ ॥
आगच्छता मया दृष्टं तस्यास्तन्मुखपंकजं । शोकप्रालेयसंपर्कान्मुक्तं लावण्यसंपदा ॥ १३८ ॥
तस्यास्तौ नयने दीर्घे नीलोत्पलसमप्रभे । इषुवत्स्मृतिमारूढे हृदयं विध्यतेधुना ॥ १३९ ॥
तदुपायं कुरु त्वं तमावयोर्येन संगमः । जायेत मरणं माम्बुद्भुभयोरपि सज्जन ॥ १४० ॥
ऊचे प्रहसितोऽप्येवं क्षणनिश्चलविग्रहः । उपायचित्तनात्यंतचलदोलस्थमानसः ॥ १४१ ॥
कृत्वा गुरुजनापृच्छां निर्गतस्य तवाधुना । शत्रुनिर्जेतुकामस्य सांप्रतं न निवर्तनं ॥ १४२ ॥
समक्षं गुरूलोकस्य नानीता प्रथमं च या । लज्यते तामिहानेतुमधुनाजनसुंदरीं ॥ १४३ ॥
तस्मादविदितो गत्वा तत्रैवेतां त्वमानय । नेत्रयोगोचरीभावं संभाषणसुखस्य च ॥ १४४ ॥
जीवितालंबनं कृत्वा चिरात्तस्याः समागमं । ततः क्षिप्रं निवर्तस्व शीतलीभूतमानसः ॥ १४५ ॥
निरपेक्षस्ततो भूत्वा बहुञ्जुत्साहशुचमं । गमिष्यसि रिपुं जेतुमुपायोयं सुनिश्चितः ॥ १४६ ॥
ततः परममित्युक्त्वा सेनान्यं सुद्वराभिधं । नियुज्य वलरक्षायां व्याजतो मेरुवंदनात् ॥ १४७ ॥

मात्थ्याशुल्लेपनादीनि गृहीत्वा त्वरयान्वितः । पुरः प्रहसितं कृत्वा वायुर्गगनमुद्ययौ ॥ १४८ ॥
 तावच्च भासुरैदस्तं कृपयेव प्रचोदितः । विश्रब्धमेतयोर्योगो निर्झीथे जायतामिति ॥ १४९ ॥
 संघ्यां लोकपरिध्वंसहेतुना तमसान्वितां । जगत्स्पृशन्नविज्ञेयपदार्थमभवत्ततः ॥ १५० ॥
 प्राप्तश्चांजनसुन्दर्या गृहे प्रग्रीवकोदरे । वायुरस्थान्प्रविष्टस्तु तस्याः प्रहसितोत्तिकं ॥ १५१ ॥
 ततस्तं सहसा दृष्ट्वा मंददीपप्रकाशतः । अंजना विव्यथेऽत्यर्थं कः कोयमिति वादिनी ॥ १५२ ॥
 सखीं वसंतमालां च सुप्तां पार्श्वे व्यनिद्रयत् । कुशलोत्थाय सा तस्याश्चकार भयनाशनं १५३
 ततः प्रहसितोस्मीति गदित्वासौ नमस्कृतिं । प्रयुज्याऽकथयत्तस्यै पवनंजयमागतं ॥ १५४ ॥
 ततः स्वप्नसमं श्रुत्वा प्राणनाथस्य सागमं । ऊचे प्रहसितं दीनमिदं गद्गदया गिरा ॥ १५५ ॥
 किं मां प्रहसितापुण्यां हससि प्रियवञ्जितां । ननु कर्मभिरेवाहं हसितातिमलीमसैः ॥ १५६ ॥
 प्रियेण परिभूतेति विदित्वा वद केन नो । परिभूतास्मि निर्भाग्या दुःखावस्थानविग्रहा ॥ १५७ ॥
 विशेषतस्त्वया कांतः प्रोत्साद्य क्रूरचेतसा । एतामारोपितोऽवस्थां मम कृच्छ्रविधायिनीं १५८
 अथवा भद्र ते कोऽत्र दोषः कर्मवशीकृतं । जगत्सर्वमवाप्नोति दुःखं वा यदि वा सुखं ॥ १५९ ॥
 इति साशुवदंतीं तामात्मनिदनतत्परां । नत्वा प्रहसितोऽवोचद्बुधुःखार्द्रीकृतमानसः ॥ १६० ॥

कल्याणि माभणीरेवं क्षमस्व जनितं मया । आगो विचारश्चून्येन पापावष्टब्धचेतसा ॥ १६१ ॥
 प्राप्तानि विलयं नूनं दुष्कर्माणि तवाधुना । येन प्रेमगुणाकृष्टो जीवितेशः समागतः ॥ १६२ ॥
 अधुनास्मिन् प्रसन्नैति किं न जातं सुखावहं । ननु चंद्रेण शर्वर्याः संगमे का न चारुता ॥ १६३ ॥
 ततः क्षणं स्थिता चेदं जगादांजनसुंदरी । प्रतिनिस्वनवत्येवं सख्यनृदितया गिरा ॥ १६४ ॥
 असंभाव्यमिदं भद्र ? यथा वर्षं जलोद्भिन्नं । भवत्यप्यथवा काले कल्याणं कर्म चोदितं १६५
 तथास्तु स्वागतं तस्य जीवितस्येशितुर्मम । अद्य मे फलितः पूर्वशुभानुष्ठानपादपः ॥ १६६ ॥
 वदंत्यामेवमेतस्यामानंदात्प्राप्तचक्षुषि । तत्सख्येवांतिकं नीतस्तस्याः करुणया प्रियः ॥ १६७ ॥
 त्रस्तसारंगकांताक्षी दृष्ट्वा तं परमोत्सवं । जानुद्वयासकृन्न्यस्तस्रस्तपाणिसरोरुहा ॥ १६८ ॥
 स्तंभवत्प्रसृता कांडा वेपथुश्रितविग्रहा । शनैरुत्थातुमारब्धा शयनस्था प्रयासिनी ॥ १६९ ॥
 अथालमलमेतेन देवि क्लेशविधायिना । संभ्रमेणेति वचनं विभुंचन्नमृतोपमं ॥ १७० ॥
 समुत्थितां प्रियां कृच्छ्रादंजलिं बहुमुद्यतां । गृहीत्वा दयितः पाणौ शयने समुपाविशत् ॥ १७१ ॥
 स्वेदी पाणिरसौ तस्याः परमं पुलकं वहन् । प्रियस्पर्शामृतेनेव सिक्तो व्याभुंचदंक्रुरान् ॥ १७२ ॥
 नत्वा वसंतमाला तं कृत्वा भाषणमादरात् । साकं प्रहसितेनास्थाद्रम्ये कक्षांतरे सुखं ॥ १७३ ॥

अथानादरतः पूर्वं त्रपमाणः स्वयंकृतात् । पवनः कुशलं पृष्टुं न प्रावर्तत चेतसा ॥ १७४ ॥
 विलक्षस्तु त्रिये मृष्य मया कर्मानुभावतः । निकारं कृतमित्यूचे तत्क्षणाकुलमानसः ॥ १७५ ॥
 आद्यसंभाषणात्सापि वहंती नतमाननं । जगाद् मंदया वाचा निश्चलाखिलविग्रहा ॥ १७६ ॥
 न कश्चिज्जनितो नाथ त्वया परिभवो मन । अधुना कुर्वता स्नेहं मनोरथसुदुर्लभं ॥ १७७ ॥
 त्वत्स्मृतिबद्धं मे वहंत्या ननु जीवितं । त्वदायत्तो निकारोऽपि महानंदसमोऽभवत् ॥ १७८ ॥
 अथैव भाषमाणाया विधाय चिबुकैर्गुलिं । उन्नमय्य भुखं पश्यन् जगाद् पवनंजयः ॥ १७९ ॥
 देवि सर्वापराधानां विस्मृत्यै तव पादयोः । प्रणाममेष यातोस्मि प्रसादं परमं ब्रज ॥ १८० ॥
 इत्युक्त्वा स्थापितं तेन मूर्द्धानं पादयोः प्रिया । त्वरया करपद्माभ्यामुन्नेतुं व्यापृताभवत् १८१
 तथावस्थित एवासौ ततोवोचत्प्रियं वचः । प्रसन्नोस्मीति येनाहमुद्यच्छामि शिरः प्रिये ॥ १८२ ॥
 क्षांतमित्युदितोथासासुन्नमर्यांगमुत्तमं । चक्रे प्रियासमश्लेषं सुखमीलितलोचनः ॥ १८३ ॥
 आश्लिष्टा दयितस्यासौ तथा गात्रेष्वलीयत । पुनर्वियोगभीतेव ज्ञातांतविग्रहं यथा ॥ १८४ ॥
 आलिंगनविमुक्तायास्तस्यास्तिमितलोचनं । भुखं मुक्तनिमेषाभ्यां लोचनाभ्यां पपौ त्रियः १८५
 पादयोः करयोर्नाभ्यां स्तनयोश्चिबुकैर्ऽलिके । गंडयोर्नेत्रयोश्चास्याश्चुंबनं मदनातुरः ॥ १८६ ॥

पद्मपुराणम् ।

पुनः पुनश्चकारासौ स्वैदिना पाणिना स्पृशन् । आप्तसेवा हि सा नूनं क्रियते वक्त्रचुंबने १८७
 ततः प्रबुद्धराजीवगर्भच्छदसमग्रम् । स पपावधरं तस्या विभुंचंतमिवामृतं ॥ १८८ ॥
 नीवीविमोचनव्यग्रपाणिमस्यत्र पावती । रोडुमैच्छन्नचाशक्ता पाणिना वेपथुश्रिता ॥ १८९ ॥
 ततो नितंबफलकं दृष्ट्वास्या वसनोज्झितं । उवाह हृदयं वायुर्मनोभूवेगशंगितं ॥ १९० ॥
 अथ केनापि वेगेन परायत्तीकृतात्मना । गृहीता दयिता गाढं पवनेनाब्जकोमला ॥ १९१ ॥
 यथा ब्रवीति वैदग्ध्यं यथा ज्ञापयति स्मरः । अनुरागो यथा शिक्षां प्रयच्छति महोदयः १९२
 तथा तयो रतिः प्राप्ता दंपत्योर्बृद्धिसुत्तमां । काले तत्र हि यो भावो नैवाख्यातुं स पार्यते १९३
 स्तनयोः कुंभयोरेष जघने चांगनोत्तमां । आस्फालयन् समारूढो मनोभवमहागजं ॥ १९४ ॥
 विष्ट भुंच गृहाणेति नानाशब्दसमाकुलं । तयोर्युद्धमिवोदारं रतमासीत्सविभ्रमं ॥ १९५ ॥
 अधरग्रहणे तस्याः पुरुसीत्कारपूर्वकं । प्रविधूतः करो रेजे लताया इव पल्लवः ॥ १९६ ॥
 प्रियदत्ता नवास्तस्या नखांका जघने बभुः । वैह्वर्यजगतीभागे पद्मरागोद्रमा इव ॥ १९७ ॥
 तस्याः सेचनकत्वं तु जगाम जघनस्थलं । निमेषमुक्तमिष्टमुकुलीभूतचक्षुषः ॥ १९८ ॥
 बलवानां रणत्कारः कलालापसमन्वितः । तदा मनोहरो जज्ञे भ्रमरौघरवोपमः ॥ १९९ ॥

तस्यास्ते काम्यमानाया नेत्रकेकरतारके । मुकुले दधतुः शोभां चलालीं दीवरस्थिती ॥ २०० ॥
प्रस्वेदविंदुनिकरस्तस्या मुखकुचोद्गतः । स्वच्छमुक्ताफलाकारो रतस्यतिऽत्यराजत ॥ २०१ ॥
रदग्रहारुणीभूतं साधरं विभ्रती बभौ । पलाशवनराजीव समुद्भूतैर्कंकिशुकः ॥ २०२ ॥
प्रियमुक्तातनुस्तस्या ऊहे कांतिमनुत्तमां । कनकाद्रितटाश्लिष्टघनपंक्तिऋतोपमां ॥ २०३ ॥
ततः संग्राप्तकृत्ये तौ समाप्ते सुरतोत्सवे । दंपती सेवितुं निद्रां खिन्नदेहाववांछतां ॥ २०४ ॥
परस्परगुणध्यानवशमानसयोस्तु सा । इष्येयैव तयोर्दूरं कोपात्कापि पलायिता ॥ २०५ ॥
ततः प्रियां स देशस्थदयितामूर्द्धदेशकं । कृतान्योन्यमुजाश्लेषं परमप्रेमकीलितं ॥ २०६ ॥
महासौरभनिश्चासवासितास्यसरोरुहं । विकटोरःपरिष्वंगचक्रितस्तनमंडलं ॥ २०७ ॥
नरोर्वतरनिश्चिप्लवनिर्तैकोरुभारकं । यथेष्टदेशविन्यस्तनानाकारोपधानकं ॥ २०८ ॥
नामीयमिव तत्कातं मिथुनं कथमप्यगात । निद्रां स्पर्शसुखांभोधिनिमग्नानीनविग्रहं ॥ २०९ ॥
जाते मंदप्रभातेथ शयनीयात्समुत्थिता । पार्श्वोसन्नस्थिता कांतमंजना पर्येषवत ॥ २१० ॥
दृष्ट्वा परिमलं देहे स्वस्मिन् साभूत्त्रपावती । प्रमदं च परिप्राप्ता चिराल्लुब्धमनोरथा ॥ २११ ॥
तद्योरज्ञातयोरेवं यथोचितविधायिनोः । अतीयाय निशानेका क्षणाद्दर्शनभीतयोः ॥ २१२ ॥

दोदुन्दुक (?) सुरौपम्यं प्राप्तयोरुभयोस्तदा । इंद्रियाण्यन्यकार्येभ्यः प्राप्तानि विनिवर्तनं २१३
अन्यदा सौख्यसंभारविस्मृतस्वामिशासनं । मित्रं प्रमादवद्बुध्वा तद्धितध्यानतत्परः ॥ २१४ ॥
सुधीर्वसंतमालायां प्रविष्टायां कृतध्वनिः । प्रविश्य वासभवनं मंदं प्रहसितोऽवदत् ॥ २१५ ॥
सुंदरोत्तिष्ठ किं शेषे नत्वेष रजनीपतिः । जितस्त्वन्मुखकांत्येव गतोविच्छायातां परां ॥ २१६ ॥
इति वाचास्य जातोऽसौ प्रबोधं श्लथविग्रहः । कृत्वा विजृम्भणं निद्राशेषारुणनिरीक्षणः २१७
श्रवणं वामतर्जन्या कंङ्कयन्मुकुलेक्षणः । संकोच्य दक्षिणं बाहुं निक्षिपञ्जनितस्वरं ॥ २१८ ॥
कांतायां निदधन्नेत्रे त्रपाविनतचक्षुषि । एहीति निगदन्मित्रमुत्तस्थौ पवनंजयः ॥ २१९ ॥
कृत्वा स्मितमथापृच्छथ सुखरात्रिकृतस्मितं । पृच्छंतं रात्रिकुशलं तद्वेदी तन्निवेदनं ॥ २२० ॥
निवेश्य तत्प्रियोद्दिष्टे समासन्ने सुखासने । सुहृदनं जगद्वेवं नयशास्त्रविशारदः ॥ २२१ ॥
उत्तिष्ठ मित्र गच्छावः सांप्रतं बहवो गताः । दिवसास्ते प्रसक्तस्य प्रियासन्मानकर्मणि ॥ २२२ ॥
यावत्कश्चिन्न जानाति प्रत्यागमनमावयोः । गमनं युज्यते तावदन्यथा लज्जनं भवेत् ॥ २२३ ॥
तिष्ठत्युदीक्षमाणश्च रथनूपुरकस्तव । नृपः कैन्नरगीतश्च यियासुः स्वामिनोत्तिकं ॥ २२४ ॥
मंत्रिणश्च किलाजस्रं पृच्छंत्यादरसंगतः । पवनो वर्तते केति मरुत्तमखसूदनः ॥ २२५ ॥

उपायो गमनस्यायं मया विरचितस्तव । दयितासंगमस्तस्मादिदानीं तत्र त्यज्यतां ॥ २२६ ॥
 आह्वेयं करणीया ते स्वामिनो जनकस्य च । क्षेमादागम्य सततं दयितां मानयिष्यते ॥ २२७ ॥
 एवं करोमि साधूक्तं सुहृदर्थ्यभिधाय सः । कृत्वा तनुगतं कर्म सन्निधापितमंगलं ॥ २२८ ॥
 रहस्यालिंग्य दयितां छुंवित्रा स्फुरिताधरं । जगाद देवि माकर्षीरुद्रेगं त्वं ब्रजाम्यहं ॥ २२९ ॥
 अचिरेणैव कालेन विधाय स्वामिशसनं । आगमिष्यामि निर्वृत्या तिष्ठेति मधुरस्वरः ॥ २३० ॥
 ततो विरहतो भीता तद्वक्त्रगतलोचना । कृत्वा करयुगांभोजं जगादांजनसुंदरी ॥ २३१ ॥
 आर्यपुत्रर्तुमत्यस्मिन् भवता कृतसंगमा । ततस्त्वद्विरहे गर्भो ममावाच्यो भविष्यति ॥ २३२ ॥
 तस्मान्निवेद्य गच्छ त्वं गुरुभ्यो गर्भसंभवं । क्षेमाय दीर्घदशित्वं कल्प्यते प्राणधारणं ॥ २३३ ॥
 एवमुक्तो जगादासौ देवि पूर्वं त्वया विना । निष्क्रांतो निश्चितो गहाद्गुरुणां सन्निधावहं २३४
 अधुना गमनं तेभ्यस्तदर्थं गदितुं त्रये । चित्रचेष्टं च विज्ञाय मां जन स्मेरतां ब्रजेत् ॥ २३५ ॥
 तस्माद्यावदयं गर्भस्तव नैति प्रकाशतां । तावदेवात्रजिष्यामि माब्राजीर्धिमनस्कृतां ॥ २३६ ॥
 इमं प्रमादनोदार्थं मन्नामकृतलक्षणं । गृहाण बलयं भद्रे शांतिस्तेस्तो भविष्यति ॥ २३७ ॥
 इत्युक्त्वा बलयं दत्त्वा सांत्वयित्वा मुहुःप्रियां । उक्त्वा वसंतमालां च तदर्थं समुपासनं ॥ २३८ ॥

रतव्यतिकरच्छिन्नहारमुक्ताफलाचितात् । पुष्पगंधपरागोरुसौरभाक्कृष्टषट्पदात् ॥ २३९ ॥
 तरंगिप्रच्छदपटाद् दुग्धाब्धिद्वीपसन्निभात् । शयनीयात्समुत्तथौ प्रियावस्थितमानसः ॥२४०॥
 मंगलःवंसभीत्या च प्रियया साश्रुनेत्रया । अदृष्टिगोचरं दृष्टः समित्रो वियदुद्ययौ ॥ २४१ ॥
 कदाचिदिह जायते स्वकृतकर्मपाकोदया । त्सुखं जगति संगमादभिमतस्य सद्दस्तुनः ॥
 कदाचिदपि संभवत्यसुभृतामसौख्यं परं । भवे भवति न स्थितिः समगुणा यतःसर्वदा २४२
 अथापि जननात्प्रभृत्यविरतं सुखं प्राणिनां । मृतोरविरतो भवेत्तनु तथाप्यमुत्रासुखं ॥
 ततो भजत भो जनः सततभूरिसौर्यावहं । भवासुखतमच्छिदं जिनवरोक्तधर्म रविं ॥२४३॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्म-चरिते पवनांजनासंभोगाभिधानं नाम षोडशं पर्व ।

अथ सप्तदशं पर्व ।

कियत्यपि प्रयातेऽथ काले गर्भस्य सूचकाः । विशेषाः प्रादुरभवन्महेंद्रतनयातनौ ॥ १ ॥
 इयाय पांडुतां छाया यशसेव हनूमतः । मतिर्मदतरत्वं च मतिर्दिग्गागविभ्रमा ॥ २ ॥
 स्तनावत्सुभ्रतिं प्राप्तौ श्यामलीभूतचतुर्कौ । आलस्याद्भ्रूसमुत्क्षेपं चकार विषयो गिरः ॥ ३ ॥

ततस्तां लक्षणैरेभिः शश्रुर्विज्ञाय गभिणीं । पप्रच्छ तव केनेदं कृतं कर्मत्यसुयिका ॥ ४ ॥
 साजलिः सा प्रणम्योचे निखिलं पूर्वचेष्टितं । प्रतिषिद्धापि कांतेन गतिमन्यामविदती ॥ ५ ॥
 ततः केतुमती क्रुद्धा जगादेति सुनिष्ठुरं । वाणीभिर्ग्रावेदेहाभिस्ताडयंतीव यष्टिभिः ॥ ६ ॥
 यो न त्वत्सदृशं पापे दृष्टुमाकारमिच्छति । शब्दं वा श्रवणे कर्तुमतिद्वेषपरायणः ॥ ७ ॥
 स कथं स्वजनापृच्छां कृत्वा गेहाद्विनिर्गतः । भवत्यां संगमं धीरः कुर्वति विगतत्रये ॥ ८ ॥
 धिक् त्वां पापां शशांकांशुशुभ्रसंतानदूषिणीं । आचरंतीं क्रियामेतां लोकद्वितयनिदितां ॥ ९ ॥
 सखी वसंतमाला ते साध्वीमेतां मतिं ददौ । वेक्ष्या वा कुलदानां किं कुर्वति परिचारिका ॥ १० ॥
 दर्शितेऽपि तदा तस्मिन्कटके क्रूरमानसा । प्रतीयाय न सा श्वश्रूकोपात्यंतमुग्रवाक् ॥ ११ ॥
 इत्युक्त्वा क्रूरनामानं क्रूर माहूय किंकरं । कृतप्रणाममित्यूचे कोपारुणनिरीक्षणा ॥ १२ ॥
 अथि क्रूराशु नीत्वेमां महेंद्रपुरगोचरं । यानेन सहितां सख्या निक्षिप्यैहि निरंतरं ॥ १३ ॥
 तवस्तद्वचनादेतां पृथुवेपथुविग्रहां । महापवननिर्धूतां लतामिव निराश्रयां ॥ १४ ॥
 ध्यायंतीमाकुलं भूरिदुःखमागामि निष्प्रभां । विलीनमिव चित्राणां हृदयं दुःखबह्विना ॥ १५ ॥
 भीत्या निरुत्तरीभूतां सखीनिहितलोचनां । निंदंतीमशुभं कर्म मनसा पुनरुहंतं ॥ १६ ॥

अश्रुधारां विमुंचतीं शलाकास्फाटिकीमिव । स्तनमध्ये क्षणं न्यस्तपर्यंतामनवस्थितां ॥ १७ ॥
 सख्या समं समारोप्य यानं तत्कर्मदक्षिणः । क्रूरः प्रवृत्ते गंतुं महेंद्रनगरं प्रति ॥ १८ ॥
 दिनति तत्पुरस्थांतं संग्राप्योवाच सुंदरीं । एवं मधुरया वाचा क्रूरः कृतनमस्कृतिः ॥ १९ ॥
 स्वामिनीशासनाद्देवि कृतमेतन्मया तव । दुःखस्य कारणं कर्म ततो न क्रोडुमर्हसि ॥ २० ॥
 एवमुक्त्वावतार्यैतां यानात्सख्या समन्वितां । मंदीभूतप्रभाचक्ररविरस्तमुपागमत् ॥ २१ ॥
 ततोऽजना समालोक्य दुःखभारादिवोत्तमां । रवित्राणाय पश्यंत्या पश्चिमाशारुणाऽभवत् ॥ २३ ॥
 लोचनच्छाययेवास्या रोदनात्यंतशोणया । दिग्भिर्निरंतरं चक्रे श्यामलं नभसस्तलं ॥ २४ ॥
 तत्तद्दुःखितो मुक्तैर्वाष्पैरिव धनैरलं । कुलायेष्वकुलाश्चक्रुर्वयः कोलाहलं परं ॥ २५ ॥
 ततो दुःखमविज्ञाय सा क्षुदादिसमुद्भवं । अभ्याख्यानमहादुःखसागरप्लवकारिणी ॥ २६ ॥
 भीतांतर्वदनं साश्रु कुर्वती परिदेवनं । सख्या विरचिते तस्थौ पृष्ठेव संस्तरंऽजना ॥ २७ ॥
 न तस्या नयने निद्रा तस्यां रात्रावहौकत । दाहादिव भयं प्राप्ता संततोष्णाश्रुसंभवात् ॥ २८ ॥
 पाणिसंवाहनात्सख्या विनिर्धूतपरिश्रमा । सांत्वमाना निशां निन्ये कृच्छ्रेणासौ समासमं ॥ २९ ॥

ततो दीर्घोष्णनिश्वासनितातम्लानपल्लवं । प्रभाते शयनं त्यक्त्वा नानाशंकातिविकल्पा ॥ ३० ॥
कृतानुगमना सख्या छायेयेवानुकूलया । ऐत्पितुर्मंदिरद्वारं सकृपं वीक्षिता जनैः ॥ ३१ ॥
ततस्तत्प्रविशंती सा निरुद्धा द्वाररक्षिणा । प्राप्ता रूपांतरं दुःखादविज्ञाता व्यवस्थिता ॥ ३२ ॥
ततो निखिलमेतस्याः सख्या कृतनिवेदितं । विज्ञाय स्थापयित्वान्यन्नरं द्वारे संसंभ्रमः ॥ ३३ ॥
गत्वा शिलाकवाटाख्यो द्वारपालः कृतानतिः । सुतागमं महीपाणिरुपांश्वीशं व्यजिज्ञपत् ॥ ३४ ॥
ततः प्रसन्नकीर्तारख्यं महेंद्रः पार्श्वगं सुतं । आज्ञापयन् महाभूत्या तस्याः शीघ्रं प्रवेशनं ॥ ३५ ॥
पुरस्य क्रियतां शोभा साधनं परिसज्जतां । स्वयं प्रवेशयामीति पुनरूचे नराधिपः ॥ ३६ ॥
जगादासौ ततस्तस्मै द्वारपालो यथास्थितं । सुतायाश्चरितं कृत्वा वदने पाणिपल्लवं ॥ ३७ ॥
ततः श्रुत्वा त्रपाहेतुं पिता तस्या विचेष्टितं । प्रसन्नकीर्तिमित्यूचे परमं कोपमागतः ॥ ३८ ॥
निर्वास्यतां पुरादस्मादरं सा पापकारिणी । यस्या मे चरितं श्रुत्वा वज्रणेवाहते श्रुती ॥ ३९ ॥
ततो नाम्ना महोत्साहः सामंतोऽस्यातिवल्लभः । जगाद नाथ नो कर्तुमेवं कर्तुमिमां प्रति ४०
वसंतमालया ख्यातं यथास्मै द्वाररक्षिणे । एवमेव न युक्ता तु विचिकित्सा विकारिणा ॥ ४१ ॥
श्वश्रूः केतुमती क्रूरा लौकिकश्रुतिभाविता । अत्यंतमविचारास्या विना दोषात्कृतोज्ज्विता ॥ ४२ ॥

क्रुरेयं यथा त्यक्ता कल्याणाचारतत्परा । भवतापि त्रिनिर्दूर्ध्वतां शरणं कं प्रपद्यतां ॥ ४३ ॥
 व्याघ्रदृष्टमृगीवेयं मृगधास्या त्रासमागता । श्वश्रूतस्त्वां महाकक्षसमं शरणमागता ॥ ४४ ॥
 सेयं निदाघद्वय्यांशुसंतापादिव दुःखिता । महातरूपसं बाला विदित्वा त्वां समागता ॥ ४५ ॥
 श्रीचित्स्वर्गात्परिभ्रष्टा वराकी त्रिह्वलात्मिका । अभ्याख्यानतया लीढा कल्पवल्ली कंपिनी ४६
 द्वारपालनिरोधेन सुतरामागता त्रपां । वैलक्ष्यादंशुकेनांगमवगुंठ्य समूर्द्धकं ॥ ४७ ॥
 पितृस्नेहान्विता द्वारे सदा दुर्लडितात्मिका । तिष्ठतीत्यमुना ख्यातं द्वारपालेन पार्थिव ॥ ४८ ॥
 स त्वं कुरु दयामस्यां निर्दोषयं प्रवेक्ष्यतां । ननु केतुमती ज्ञाता क्रूरा कस्य न विष्टपे ॥ ४९ ॥
 तस्य तद्वचनं श्रोत्रे राज्ञश्चक्रे न संश्रयं । नलिनीदलविन्यस्तं विंदुजालमिवांसभः ॥ ५० ॥
 जगाद च सखी स्नेहात्कदाचित्सत्यमप्यदः । अन्यथाऽकथयत्केन निश्चयोऽत्रावधार्यते ॥ ५१ ॥
 तस्मात्संदिग्धशीलेयमाशु निर्वास्यतामतः । नगराद्यावदमले कुले नो जायते मलं ॥ ५२ ॥
 विशुद्धचिनया चार्वी चारुचेष्टाविधायिनी । भवेद्भ्यर्हितत्यंतं कस्य नो कुलबालिका ॥ ५३ ॥
 पुण्यवंतो महासत्त्वा पुरुषास्तेऽतिनिर्मलाः । यैः कृतो दोषमूलानां दाराणां न परिग्रहः ॥ ५४ ॥
 परिग्रहे तु दाराणां भवत्येवंविधं फलं । यस्मिन्गते सति ख्यातिं भूयदेशोऽभिवाञ्छयते ॥ ५५ ॥

दुःखप्रथायनस्वातस्तावह्लोकोऽवतिष्ठतां । जातमेव ममाप्यत्र मनोऽद्य कृतशंकनं ॥ ५६ ॥
 एषा भर्तुरचक्षुष्या श्रुता पूर्वं मयाऽसकृत् । ततस्तेन न संभूतिरस्या गर्भस्य निश्चिता ॥ ५७ ॥
 तस्मादन्योऽपि यस्तस्मै प्रयच्छति समाश्रयं । वियोज्यः स मया प्राणैरित्येष मम संगरः ॥ ५८ ॥
 कुपितेनेति सा तेन द्वारादविदिता परैः । निर्घाटिता समं सख्या दुःखपूरितविग्रहा ॥ ५९ ॥
 यद्यत्स्वजनगेहं सा जगामाश्रयकांक्षया । तत्र तत्राप्यधीयंत द्वाराणि नृपशासनान् ॥ ६० ॥
 यत्रैव जनकः क्रुद्धो विदधाति निराकृतिं । तत्र शेषजने कास्था तच्छंदकृतचेष्टिते ॥ ६१ ॥
 एवं निर्घाट्यमाणा सा सर्वत्रात्यंतविकलवा । सखीं जगाद वाष्पौयसमाद्रीकृतदेहिका ॥ ६२ ॥
 अंचे इहात्र किं भ्रातिं कुर्वत्यावास्वहे सखि । पाषाणहृदयो लोको जातोऽयं नः कुकर्मभिः ॥ ६३ ॥
 वनं तदेव गच्छावस्तत्रैवास्तु यथोचितं । अपमानात्ततो दुःखान्मरणं परमं सुखं ॥ ६४ ॥
 इत्युक्त्वासौ समं सख्या तदेव प्राविशद्वनं । मृगीव मोहसंग्रामा मृगराजविभीषिता ॥ ६५ ॥
 वातातपपरिश्रान्ता दुःखसंभारपीडिता । उपविश्य वनस्यांतं सा चक्रे परिदेवनं ॥ ६६ ॥
 हा हता मंदभाग्यास्मि विधिना दुःखदायिना । अहेतुवैरिणा कष्टं कं परित्राणमाश्रये ॥ ६७ ॥
 दौर्भाग्यसागरस्यांति प्रसादं कथमप्यगात् । नाथो मे स गतस्त्यक्त्वा दुष्कर्मपरिचोदितः ॥ ६८ ॥

अश्रुवादिऋतदुःखानां नारीणां पितुरालये । अवस्थानं ममापुण्यैरिदमभ्यवसारितं ॥ ६९ ॥
 मात्रापि न कृतं किञ्चित्परित्राणं कथं मम । भर्तृच्छंदानुवर्तिन्यो जायंते च कुलांगनाः ॥ ७० ॥
 त्वया विज्ञातगर्भायामेष्यामीति त्वयोदितं । हा नाथ वचनं कस्मात्स्मर्यते न कृपावता ॥ ७१ ॥
 अपरीक्ष्य कथं श्वश्रु त्यक्तुं माञ्जुचितं तव । ननु संदिग्धशीलानां संत्यपायाः परीक्षणे ॥ ७२ ॥
 उत्संगलालिता बाल्ये सदा दुर्लडितात्मिकां । निष्परीक्ष्य पितस्त्यक्तुं मां कथं तेऽभवन्मतिः ७३
 हा मातः साधुवाक्यं ते न कथं निर्गतं मुखात् । सकृदप्युत्तमा प्रीतिरधुना सा किमुञ्जिता ७४
 एकोदरोषितां भ्रातस्त्रातुं ते मां सुदुःखितां । कथं न काचिदुद्भृता चेष्टा निष्ठुरचेतसः ॥ ७५ ॥
 यत्र यूयमिदंचेष्टाः प्रधाना बंधुसंहतिः । तत्र कुर्वतु किं शेषा वराका दूरबांधवाः ॥ ७६ ॥
 अथवा कोऽत्र वो दोषः पुण्यार्तो मम निष्ठिते (?) । फलिते पुण्यवृक्षोयं निषेव्यो वशया मया ७७
 प्रतिशब्दसमं तस्या विलापमकरोत्सखी । तदाक्रंदविनिर्धूतधैर्यदूरितमानसा ॥ ७८ ॥
 अत्यंतदीनमेतस्यां रुदंत्यां तारनिस्वनं । मृगीभिरपि निमुक्ताः सुस्थूला वाष्पविद्वः ॥ ७९ ॥
 ततश्चिरं रुदित्वैनामरुणीभूतलोचनां । सखी दोर्भ्यां समालिङ्ग्य जगाद्वैवं विचक्षणा ॥ ८० ॥
 स्वामिन्यलं रुदित्वा ते नन्ववश्यं पुराकृतं । नेत्रे निमील्य षोढव्यं कर्म पाकमुपागतं ॥ ८१ ॥

सर्वेषामेव जंतूनां पृष्ठतः पार्श्वतोऽग्रतः । कर्म तिष्ठति यद्देवि तत्र कोऽवसरः शुचः ॥ ८२ ॥
 अपसरःशतनेत्रालीनिलयीभूतविग्रहाः । प्राप्नुवन्ति परं दुःखं सुकृतांते सुरा अपि ॥ ८३ ॥
 चितयत्यन्यथा लोकः प्राप्नोति फलमन्यथा । लोकव्यापारशक्तात्मा परमो हि गुरुर्विधिः ॥ ८४ ॥
 हितंकरमपि प्राप्तं विधिनाशयति क्षणात् । कदाचिदन्यदा धत्ते मानसस्याप्यगोचरं ॥ ८५ ॥
 गतयः कर्मणां कस्य विचित्राः परिनिश्चिताः । तस्मात्त्वमस्य माकार्षीर्व्यथां गर्भस्य दुःखिताः ८६ ॥
 आक्रम्य दर्शनैर्देवान् कृत्वा ग्रावसमं मनः । कर्म स्वयं कृतं देवि सहस्वाशक्यवर्जनं ॥ ८७ ॥
 ननु स्वयं विबुद्धाया मया ते शिक्षणं कृतं । अधिकेषु इवाभाति वद ज्ञातं न किं तव ॥ ८८ ॥
 अभिधायेति सा तस्या नयने शोणरोचिषी । न्यमार्ष्ट वेपथोर्युक्ता पाणिना सांत्वतत्परा ॥ ८९ ॥
 भूयश्चोचे प्रदेशोयं देवि संश्रयवर्जितः । तस्मादुत्तिष्ठ गच्छावः पार्श्वमस्य महीभृतः ॥ ९० ॥
 गुहायामत्र कस्यांचिदगम्यायां कुजंतुभिः । ह्यतिकल्याणसंप्राप्त्यै समयं किंचिदास्वहे ॥ ९१ ॥
 ततस्तथोपदिष्टा सा पदवीं पादचारिणी । गर्भभाराद्विपश्चारमसमर्था निषेवितुं ॥ ९२ ॥
 अनुर्यांती महारण्यधरणीं समयगिरिं । व्यालजालसमाकीर्णां तन्नादात्यंतभीषणां ॥ ९३ ॥
 महानोकहसंरुद्धदिवाकरकरोत्करां । महीभृत्पादसंकीर्णां दर्भसूचीसुदुश्चरां ॥ ९४ ॥

युक्ता मंतंगमालाभिर्न्यस्यंती कृच्छ्रतः पदं । मंतंगमालिनीं नाम प्राप मानसदुर्गमां ॥ ९५ ॥
 सक्तापि गगने गंतुं पटुभ्यो तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायावृत्तिमुपाश्रिता ॥ ९६ ॥
 भयानकां ततः प्राप्य तामसौ संकटाटवीं । वेंपमानसमस्तांगा कांदिशीत्वमुपाचमत् ॥ ९७ ॥
 ततस्तामाकुलां ज्ञात्वा गृहीत्वा करपल्लवे । आली जगाद मांभेषीः स्वामिन्येहीति सादरात् ९८
 ततः सख्यैसविन्यस्तविस्वंशिकरपल्लवा । दर्भस्रचीमुखस्पर्शकणितेक्षणकोणिका ॥ ९९ ॥
 तत्र तत्रैव भूदेशे न्यस्यंती चरणौ पुनः । स्तनंती दुःखसंभारादेहं कृच्छ्रेण विभ्रती ॥ १०० ॥
 उत्तरंती प्रयासेन निर्झरान् वेगवाहिनः । स्मरंती स्वजनं सर्वं निष्ठुराचारकारिणं ॥ १०१ ॥
 निंदंती स्वमुपालंभं प्रयच्छंती मुहुर्विधेः । कारुण्यादिव वल्लीभिर्दिल्व्यमाणाखिलांगिका १०२
 त्रस्वसारंगजायाक्षी श्रमजस्वेदवाहिनी । सक्तं कंटकिगुच्छेषु मोचयत्यंशुकं चिरात् ॥ १०३ ॥
 क्षतजेनाचितौ पादौ लाक्षिताविव विभ्रती । शोकाग्निदाहसंभूतां श्यामतां दधतीं परां ॥ १०४ ॥
 दलेऽपि चलिते त्रासं व्रजंती चलविग्रहा । संत्रासस्तंभितावूरु वहंती खेददुर्बहौ ॥ १०५ ॥
 मुहुर्विश्रम्यमानात्मा नितांताप्रियवाक्यया । गिरेः प्रापांजना मूलं शनकैरिति दुःखिताः ॥ १०६ ॥
 तत्र धारयितुं देहमसक्ता साश्रुलोचना । अपकर्ष्य सखीवाक्यं महाखेदादुपाविशत् ॥ १०७ ॥

जगाद च न शक्नोमि प्रयातुं पदमप्यतः । तिष्ठाम्यत्रैव देशेहं प्राप्नोमि मरणं वरं ॥ १०८ ॥
 सात्वयित्वा ततो वाक्यैः कुशला हृदयंगमैः । विश्रमय्य प्रणम्योच्चैः सख्येवं प्रेमतत्परा ॥ १०९ ॥
 पश्य पश्य गुहामैतां देवि नेदीयसी परां । कुरु प्रसादमुत्तिष्ठ स्थास्यावोऽत्र यथासुखं ॥ ११० ॥
 प्रदेशे संचरंतीह प्राणिनः क्रूरचेष्टिताः । ननु ते रक्षणीयोयं गर्भः स्वामिनि मासुह ॥ १११ ॥
 इत्युक्त्वा सातुरोधेन सख्या वनभयेन च । गमनाय समुत्तस्थौ भूयोऽपि परितापिनी ॥ ११२ ॥
 महानुभावतायोगादनुज्ञातेरभावतः । द्वीतश्च नातिकं वायोरयासिष्टामिमे तदा ॥ ११३ ॥
 हस्तावलंबदानेन ततस्तां विषमां भुवं । लंघयित्वा सखी कृच्छ्राद्गुहाद्वारमुपाहरत् ॥ ११४ ॥
 प्रवेष्टुं सहसा भीते तत्र ते तस्थतुः क्षणं । विषमप्रावसंक्रातिसंजातविपुलश्रमे ॥ ११५ ॥
 विश्रांताभ्यां चिराद्दृष्टिस्तत्राभ्यां न्यासि मंदगा । म्लानरक्तशितिश्वेतनीरजस्रकसमप्रभा ११६
 अपश्यर्ता ततः शुद्धसमामलशिलातले । पर्यकसुस्थितं साधुं चारणातिशयान्वितं ॥ ११७ ॥
 निभृतोच्छ्वासनिश्वासं नासिकाग्राहितेक्षणं । ऋजुश्श्वथवपुर्पृष्टिं स्थाणुवच्चलनोज्झितं ॥ ११८ ॥
 अकस्थवामपण्यकन्यस्तान्योत्तानपाणिकं । निष्प्रकंपं नदीनाथगोभीर्यस्थितमानसं ॥ ११९ ॥
 व्याचंतं वस्तुयाथात्म्यं यथाशासनभावनं । निश्शेषसंगनिर्मुक्तं वायुवद्गगनामलं ॥ १२० ॥

शैलकूटगताशंकं वीक्ष्य ताभ्यां चिरादसौ । निरवायि महासत्वः सौम्यभासुरविग्रहः ॥ १२१ ॥
ततः पूर्वकृतानेकश्रमणासेवने मुदा । समीपं जग्मतुस्तस्य क्षणात्ते विस्मृतासुखे ॥ १२२ ॥
त्रिःपरीत्य च भावेन नेमतुर्विहितांजली । मुनिं परमिव प्राप्ते वांधवं विकचेक्षणे ॥ १२३ ॥
काले यदृच्छया तत्र तेन योगः समाप्यते । भवत्येव हि भन्यानां क्रिया प्रस्तावसंगता ॥ १२४ ॥
ते ततो वदतामेवमविभक्तकरद्वये । अनगारांघ्रिविन्यस्तनिरसुस्थिरलोचने ॥ १२५ ॥
भगवन्नयि ते देहे कुशलं कुशलाशय । मूलमेष हि सर्वेषां साधनानां सुचेष्टित ॥ १२६ ॥
उपर्युपरि संबद्धं तपः कश्चिद्गुणांबुधे । विहारोऽपि दमोद्वाहव्युपसर्गो महाक्षमः ॥ १२७ ॥
आचार इति पृच्छावो भवंतमिदमीदृशं । अन्यथा कस्य नो योग्या कुशलस्य भवद्विधाः १२८
भवंति क्षेमताभाजो भवद्विधसमाश्रिताः । स्वस्मिस्तु कैव भावानां कथा साध्वितरात्मनां १२९
इत्युक्त्वा ते व्यरंसिद्धां विनयानतविग्रहे । निःशेषभयनिर्मुक्ते तद्दृष्टे च बभूवतुः ॥ १३० ॥
अथ प्रशांतया वाचा श्रमणोऽमृतकल्पया । गंभीरया जगदैवं पाणिमुत्क्षिप्य दक्षिणं ॥ १३१ ॥
कल्याणि कुशलं सर्वं मम कर्मानुभावतः । ननु सर्वमिदं बाले नैजकर्मविचेष्टितं ॥ १३२ ॥
पश्यतां कर्मणां लीलां यदिहाणोविवर्जिता । बंधुनिर्वास्यतां याता महेंद्रस्येययमात्मजा ॥ १३३ ॥

ततोऽकथितविज्ञाततद्दृष्टांतं महाशुनिं । कुतूहलसमाक्रांतमानसा सुमहादरा ॥ १३४ ॥
 नत्वा वसंतमालोचे स्वामिनीप्रियतत्परा । पादयोर्नेत्रकांत्यास्य कुर्वतीवाभिषेचनं ॥ १३५ ॥
 विज्ञापयामि नाथ त्वां कृपया वक्तुमर्हसि । परोपकारभूयस्यो ननु युष्मादृशां क्रियाः ॥ १३६ ॥
 हेतुना केन भर्तास्य चिरं कालं व्यरज्यत । अरज्यत पुनर्दुःखं प्राप्ता चैषा महावने ॥ १३७ ॥
 कोवास्य मंदभाग्योऽयं जीवोस्याः कुक्षिमाश्रयत् । सुखोचितेयमानीता येन जीवितसंशयं ॥ १३८ ॥
 ततः सोऽमितगन्धार्यो ज्ञानत्रयविशारदः । यथावृत्तं जगादास्या वृत्तिरेषा हि धीमतां १३९
 वत्से शृणु यतः प्राप्ता भव्येयं दुःखमीदृशं । पूर्वमाचरितात्पापात्संप्राप्तपरिपाकतः ॥ १४० ॥
 इह जंबूमति द्वीपे वास्ये भरतनामनि । नगरे मंदराभिख्ये प्रियनंदीति सद्गृही ॥ १४१ ॥
 जायाजायास्य तत्राभूद्दमयंतताभिधः सुतः । महीसौभाग्यसंपन्नः कल्याणगुणभूषणः ॥ १४२ ॥
 अथान्यदा मधौ क्रीडा परमा तत्पुरेऽभवत् । नंदनप्रतिमोद्यने पौरलोकसमाकुले ॥ १४३ ॥
 चिक्रीडे दमयंतोऽपि तत्र मित्रैः समं सुखं । पटवासवलक्षांगकुंडलादिविभूषितः ॥ १४४ ॥
 अथ तेन स्थितेनारात्क्रीडता गगनांबराः । दृष्टास्तपोधना ध्यानस्वाध्यायादिक्रियोदिता ॥ १४५ ॥
 निस्सृत्य मंडलान्मित्राद्रश्मिवत्सोऽतिभासुरः । जगाम मुनिसंघातं मेरुशृंगौघसन्निभं ॥ १४६ ॥

ततः साधुं स वंदित्वा श्रुत्वा धर्मं यथाविधि । सम्यग्दर्शनसंपन्नो बभूव नियमस्थितः ॥१४७॥
दत्त्वा सप्तगुणोपेतामन्यदा पारणामसौ । साधुभ्यः पंचतां प्राप्य कल्पवासमशिश्रयत् ॥१४८॥
नियमाहानतश्चात्र भोगमन्वभवत्परं । देवीशतेक्षणच्छायानीलाब्जस्रग्विभूषितः ॥ १४९ ॥
च्युतस्तस्मादिह द्वीपे मृगांकनगरेऽभवत् । प्रियंगुलक्ष्मीसंभूतो हरिचंद्रनृपाज्मजः ॥ १५० ॥
सिंहचंद्र इतिख्यातः कलागुणविशारदः । स्थितः प्रत्येकमेकोऽपि चेतः सुप्राणधारिणां ॥१५१॥
तत्रापि सुक्तसद्भोगः साधुभ्योऽवाप्य सन्मति । कालधर्मेण संयुक्तो जगाम त्रिदशालयं ॥१५२॥
तत्रोदारं सुखं प्राप संकल्पकृतकल्पनं । देवीवदनराजीवमहाखंडदिवाकरः ॥ १५३ ॥
च्युत्वात्रैव ततो वास्यो विजयार्धमहीधरे । नगरेरुणसंज्ञाके सुकंठस्य नरग्रभोः ॥ १५४ ॥
जायार्यां कनकोदर्यां सिंहवाहनशब्दितः । उदपादि गुणाकृष्टसमस्तजनमानसः ॥ १५५ ॥
तत्र देव इवोदारसंभोगमनुभूतवान् । अप्सरोविभ्रमस्तेनः कांतालिंगनलालितः ॥ १५६ ॥
तीर्थे विमलनाथस्य सोऽन्यदा जातसन्मतिः । निक्षिप्य तनये लक्ष्मीं घनवाहननामनि १५७
पुरुसंवेगसंपन्नो विदितासारसंस्रतिः । लक्ष्मीतिलकसंज्ञस्य मुनेरानर्च्छं शिष्यतां ॥ १५८ ॥
अनुपाल्य समीचीनं व्रतं जिनवरोदितं । अनित्यत्वादिभिः कृत्वा चेतनां भावनामयीं ॥१५९॥

तपः कापुरुषार्चित्यं तप्त्वा तन्वादरोज्झितं । रत्नत्रितयतो जातं दधानः परमार्थतां ॥ १६० ॥
 नानालब्धिसमुत्पन्नः शक्तोऽप्यहितवारणे । परीषहरिपून् घोरानाधिसह्य सुमानसः ॥ १६१ ॥
 आयुर्विराममासाद्य ध्यानमास्थाय निर्मलं । ज्योतिषां पटलं भित्त्वा लांतिवेऽभृत्सुरो महान् १६२
 इच्छानुरूपमासाद्य तत्र भोगं परस्थितिः । छन्नस्थजनधीवाचां स्थितं संचक्ष्यगोचरं ॥ १६३ ॥
 च्युत्वा पुण्यावशेषेण प्रेरितः परमोदयः । कुक्षिमस्या विवेशायं जीवः सौख्यस्य भाजनं १६४
 एवं तावदयं गर्भः स्वामिन्यास्ते तनुं श्रितः । हेतुं विरहदुःखस्य श्रुणु कल्याणचेष्टिते ॥ १६५ ॥
 भवेऽस्याः कनकोदर्या लक्ष्मीनाम सपत्न्यभूत् । सम्यग्दर्शनपूतात्मा साधुपूजनतत्परा ॥ १६६ ॥
 प्रतिमा देवदेवानां प्रतीके सन्नस्तया । स्थापयित्वाचित्ता भक्त्या स्तुतिमंगलवक्त्रया ॥ १६७ ॥
 महादेव्यभिमानेन सपत्न्यै क्रुद्धया तया । चक्रे बाह्यावकाशोसौ जिनेन्द्रप्रतियातना ॥ १६८ ॥
 अत्रातेरऽविशद्रेहमस्या भिक्षार्थमार्थिका । संयमश्रीरिति ख्याता तपसा विष्टपेऽखिले ॥ १६९ ॥
 ततः परिभवं दृष्ट्वा साप्यहेत्प्रतियातनं । ययावतिपरं दुःखं पारणापेतमानसा ॥ १७० ॥
 इमां च मोहिनीं दृष्ट्वा परं कारुण्यमागता । साधुवर्गो हि सर्वेभ्यः प्राणिभ्यः सुखमिच्छति १७१
 अपृष्टोऽपि जनः साधुर्गुरुभक्तिप्रचोदितः । अज्ञप्राणिहितार्थं च धर्मवाक्ये प्रवर्तते ॥ १७२ ॥

अवोचत ततः सैवं शीलभूषणधारिणी । तदिमां मितया वाचा माधुर्यमुपमोञ्छितं ॥ १७३ ॥
 भद्रे श्रृणु मनः कृत्वा परमं परमद्युते । नरेन्द्रकृतसन्माने भोगायतनविग्रहे ॥ १७४ ॥
 भवे चतुर्गतौ भ्राम्यन्, जीवो दुःखैश्चितः सदा । सुमानुषत्वमायाति शमे कटुककर्मणः ॥ १७५ ॥
 मनुष्यजातिमापन्ना सा त्वं पुण्येन शोभने । माभूज्जुगुप्सिताचारा कर्तुं योग्यासि सक्क्रियां १७६
 लब्ध्वा मनुष्यतां कर्म यो नादत्ते जनः शुभं । रत्नं करगतं तस्य भ्रंशमायाति मोहिनः १७७
 कायवाक्चेतसां वृत्तिः शुभाहितविधायिनी । सैवतेरतराध्यानकारिणी प्राणधारिणां ॥ १७८ ॥
 स्वस्य ये हितमुद्दिश्य प्रवर्तते सुकर्मणि । उत्तमास्ते जना लोके निर्दिताचारभूयसि ॥ १७९ ॥
 कृतार्थो अपि ये संतो भवदुःखमहार्णवात् । तारयंति जनान् भव्यानुपदेशविधानतः ॥ १८० ॥
 उत्तमोत्तमतां तेषां विकृतां धर्मचक्रिणां । अर्हतो ये तिरस्कारं प्रतिबिंबस्य कुर्वते ॥ १८१ ॥
 जंतूनां मोहिनां तेषां यदनेकभवानुगं । दुःखं संजायते कस्तद्वक्तुं शक्नोति कात्स्नर्यतः ॥ १८२ ॥
 यद्यप्येषां प्रपन्नेषु प्रासादो नोपजायते । नचापकारनिष्ठेषु द्वेषो माध्यस्थमीयुषां ॥ १८३ ॥
 स्वस्मात्तथापि जंतूनां परिणामाच्छुभाशुभात् । तदुद्देशेन संजातात्सुखदुःखसमुद्भवः ॥ १८४ ॥
 यथाग्नेः सेवनाच्छीतदुःखं जंतुरपोहते । क्षुत्तृष्णां परिपीडां च भक्तशीतांबुसेवनात् ॥ १८५ ॥

निस्सर्गोयं तथा येन जिनानामर्चनात्सुखं । जायते प्राणिनां दुःखं परमं च तिरस्कृतेः ॥१८६॥
 यन्नाम दृश्यते लोके दुःखं तत्पापसंभवं । सुखं च चरितात्पूर्वसुकृतादिति विद्यतां ॥ १८७ ॥
 सा त्वं पुण्यैरिमां वृद्धिं भक्तोऽहं पुरुषाधिपं । पुत्रं चाद्भुतकर्मणं प्राप्ता श्लाघ्या सुधारिणं १८८
 तथा कुरु यथा भूयो लप्स्यसे सुखमात्मनः । मद्वाक्यादवटे भव्ये मापसः सति भास्करे ॥१८९॥
 अभविष्यं तवावासो नरके घोरवेदने । अहं नाबोधयिष्यं चेत्प्रमादोऽग्रमहो महान् ॥ १९० ॥
 इत्युक्त्वा सा परित्रस्ता दुःखतो नरकोद्भवात् । प्रत्ययादिति शुद्धात्मा सम्यग्दर्शनमुत्तमं ॥१९१॥
 अगृहीद्वृद्धिधर्मं च शक्तेश्च सदृशं तपः । जन्मान्यदिव मेने च सांप्रतं धर्मसंगमात् ॥ १९२ ॥
 प्रतिमां च प्रविश्येनां पूर्वदेशे व्यतिष्ठपत् । आनर्चं च विचित्राभिः सुमनोभिः सुगंधिभिः १९३
 कृतार्थं मन्यमाना स्वं तस्या धर्मनियोजनात् । जगाम स्वोचितं स्थानं संयमश्रीः प्रमोदिनी १९४
 कनकोदर्यपि श्रेयः समुपाज्यं गृहे रताः । श्रुत्वा कालं दिवं गत्वा भुत्वा भोगं महागुणं ॥१९५॥
 च्युत्वा महेंद्रराजस्य महेंद्रपुटभेदने । मनोवेगासमारुष्यायामंजनेति सुताभवत् ॥ १९६ ॥
 सेयं पुण्यावशेषेण कृतेन जननांतरे । जातेहाढ्यकुले शुद्धे प्राप्ता च वरमुत्तमं ॥ १९७ ॥
 प्रतिमां च जिनेन्द्रस्य त्रिकालार्च्यस्य यद्वहिः । अकार्षीत्समयं कंचित्तेनातो दुःखमागमत् १९८

विद्युत्प्रभगुणस्तोत्रं क्रियमाणं पुरस्तव । मिश्रकेश्याः स्वनिंदां च समित्रः पवनंजयः ॥ १९९ ॥
 श्रुत्वा गवाक्षजालेन त्रियामायां तिरोहितः । द्वेषमस्यै परिप्राप्तो वैद्युर्यमकरोत्पुरः ॥ २०० ॥
 युद्धाय प्रस्थितो दृष्ट्वा सोऽन्यदा चक्रवाकिकां । विरहाद्दीपितां रम्ये मानसे सरसि द्रुते ॥ २०१ ॥
 सख्येव कृपया नीतः समये तां मनोहरां । गतश्च गर्भमादाय कर्तुं जनकशासनं ॥ २०२ ॥
 इत्युक्त्वा पुनरूचेऽसाबंधनां मुनिपुंगवः । महाकरुण्यसंपन्नः क्षरन्निव गिरामृतं ॥ २०३ ॥
 स त्वं कर्मानुभावेन बाले दुःखमिदं श्रिता । ततो भूयोऽपि माकार्षीरीदृशं कर्म निदितं ॥ २०४ ॥
 यानि यानि च सौख्यानि जायंते चान्न भूतले । तानि तानि हि सर्वाणि जिनभक्तेर्विशेषतः २०५ ॥
 भक्ता भव जिनेन्द्राणां संसारोत्तारकारिणां । गृहाण नियमं भक्त्या कुरु श्रमणपूजनं ॥ २०६ ॥
 दिष्टया बोधिं प्रपन्नासि तदा दत्तां तदार्यया । उदहार्षित्करालंबात्सा त्वां यांतीमधोगतिं २०७ ॥
 अयं च ते महाभाग्यः कुक्षि गर्भः समाश्रितः । पुरा निर्लोठिते सम्यग्बहुकल्याणभाजनं ॥ २०८ ॥
 परमां भूतिभेतस्मात्सुतात्प्राप्स्यसि शोभने । अखंडनीयवीर्योयं गीर्वर्णैः सकलैरपि ॥ २०९ ॥
 अल्पैरेव च तेऽहोभिः प्रियसंगो भविष्यति । ततो भव सुखस्वांता प्रमादरहिता शुभे ॥ २१० ॥
 इत्युक्त्वाभ्यां ततस्ताभ्यां दृष्टाभ्यां मुनिसत्तमः । प्रणतो विकसन्नेत्रराजीवाभ्यां पुनः पुनः २११ ॥

सोऽपि दत्वाशिषं ताभ्यां समुत्पत्य नभस्तलं । संयमस्योचितं देशं जगामामलमानसः ॥२१२॥
 पर्येकासनयोगेन यस्मात्तस्यां स सन्मुनिः । तस्थौ जगाम पर्येकगुहाख्यां सा ततो भुवि २१३
 इत्थं निजभवान्, श्रुत्वा भवद्विस्मितमानसा । निदंती दुष्कृतं कर्म पूर्वं यदधमं कृतं ॥२१४॥
 महेंद्रदुहिता तस्यां स्रुतिकालव्यपेक्षया । तस्थौ मगधराजेंद्र ! पूतायां भुनिसंगमात् ॥ २१५ ॥
 वसंतमालया तस्या विद्याचलसमृद्धया । पानाशनविधिश्चक्रे मनसा विषयीकृतः ॥ २१६ ॥
 अथ प्रियविमुक्तां तां कारुण्येनेव भूयसा । असमर्थो रविर्दष्टुमस्तमैच्छन्निषेचितुं ॥ २१७ ॥
 तद्दुःखादिव मंदत्वं भास्करस्य करा ययुः । चित्रकर्मापितादित्यकरोत्करकृतोपमात् ॥ २१८ ॥
 शोकादिव रवेर्विवं सहसा पातमागतं । गिरिवृक्षाग्रसंसक्तं करजालं समाहरन् ॥ २१९ ॥
 अथांगतुकसिंहस्य दृष्ट्येव क्रोधताम्रया । संध्यया विहितं सर्वं क्षणेन नभसस्तलं ॥ २२० ॥
 ततो भाव्युपगणेण प्रेरितेव त्वराव्रती । उदियाय तमोलेखा वेतालीव रसातलात् ॥ २२१ ॥
 कृतकोलाहलाः पूर्वं दृष्ट्वा तामिव भीतितः । निश्शब्दा गहने तस्थुर्दृक्षाग्रेषु पतत्रिणः ॥ २२२ ॥
 प्रावर्तत शिवारावा महानिर्घातभीषणाः । वादिता उपसर्गेण प्रकटा पटहा इव ॥ २२३ ॥
 अथ ध्रुवमकीलालशोणकेसरसंचयः । मृत्युपत्रांगुलिच्छायां भृकुटिं कुटिलां दधत् ॥ २२४ ॥

विभुं च न विषमच्छेदात्नादान् स प्रतिशब्दकान् । वेगिनः सकलं व्योम कुर्वाणमिव खंडशः ॥ २२५ ॥
 प्रलयज्वलनज्वालाविलासाश्चलयन्मुहुः । महास्यगह्वरे जिह्वां ग्रह्णां भूरिजनक्षये ॥ २२६ ॥
 जीवाकर्षा कुशाकारां दंष्ट्रां तीक्ष्णाग्रसंकटां । कुटिलां धारयन् रौद्रां मृत्योरपि भयंकरां ॥ २२७ ॥
 उद्यत्प्रलयतीव्रांशुमंडलप्रतिमे वहन् । हुरयंती दिशां चक्रं नेत्रे वित्रासकारिणी ॥ २२८ ॥
 मस्तकन्यस्तपुच्छाग्नौ नखकोटिक्षतक्षतिः । अष्टापदतटोरस्को जघनं घनमुद्ग्रहन् ॥ २२९ ॥
 मृत्युर्दैत्यकृतोऽनु स्यात् प्रेतसोऽनु कलिक्षयः । अंतकस्यांतको नु स्याद्भास्करो नु तनूनपात् २३० ॥
 इतीरां जनिताशंकं जंतुभिर्वीक्षितोऽखिलैः । अविर्बभूव तद्देशे केसरी विकटःक्षणात् ॥ २३१ ॥
 तस्य प्रतिनिनादेन पूरितोदारकंदराः । भीता इवातिगंभीरं रुरुधुर्धरणीधराः ॥ २३२ ॥
 सुद्वरेणैव घोरैण शब्देनास्य तरस्विना । श्रोत्रयोस्ताडिताश्चक्रुरिति चेष्टाः शरीरिणः ॥ २३३ ॥
 लोचने सुकुलीकुर्वन्निभिदुर्गे महीभृति । शार्दूलो दर्पनिमुक्तः सन् चुकोप सवेपथुः ॥ २३४ ॥
 शरत्पुष्पसमाकारो हृष्टरोमांचसंभ्रमः । बभ्रूस्तरलगुंजाक्षो विवेश विवरं गिरेः ॥ २३५ ॥
 सारंगा मुखविभ्रंशिदूर्वाकोमलपल्लवाः । यथापूर्वक्षयास्तस्थुर्भयस्तंभितविग्रहाः ॥ २३६ ॥
 संभ्रांतवभ्रूनेत्राणामुत्कर्णानां विचेतसां । दानौघनिश्चलांगानां मतंगानां विचिच्छिदुः ॥ २३७ ॥

मंडलस्यांतरे कृत्वा शावकान् भयवेपितान् । तस्थुः पुरुखगा संधायुथपन्यस्तलोचनाः ॥२३८॥
 केसरिभ्वनिवित्रस्ता कंपमानशरीरिका । वपुराहारयोस्त्यागं चक्रे सालंबमंजना ॥ २३९ ॥
 उत्पत्य त्वरिता व्योम्नि सख्यस्यास्तद्ग्रहाक्षमा । बभ्राम पक्षिणीवालमंडलेनाकुलात्मिका २४०
 भूयः समीपमाकाशमेति प्रेमगुणाहता । पुनश्च तीव्रवित्रासात्प्रयाति नभसः शिरः ॥ २४१ ॥
 अथ ते सभये दृष्ट्वा विशीर्णहृदये शुभे । गंधर्वस्तद्गुहावासी कारुण्याश्लेषमीषिवान् ॥ २४२ ॥
 तमूचे मणीचूलाख्यं रत्नचूला निजांगना । कारुण्येनोरुणा साध्वी चोदिता द्रुतभाषिणी २४३
 पश्य पश्य प्रिय ! त्रस्तां तां मृगेंद्रादिह स्त्रियं । एतद्भ्रीतिसमादिष्टां द्वितीयां च नभोऽगणे ॥
 कुरु नाथ प्रसादं मे रक्षैतामतिविह्वलां । अभिजातां वरां नारीं कुर्ताऽपि विषमाश्रितां ॥ २४५ ॥
 एवमुक्त्वा गंधर्वो विकृत्य शरमाकृतिं । त्रैलोक्यभीषणद्रव्यसंभारेणैव निर्मितं ॥ २४६ ॥
 हस्तप्रितयमात्रस्थामंजनामसमागतां । सिंहरिपुरकरोदेहं छन्नसानुकदंबकः ॥ २४७ ॥
 तयोस्तत्राभवद्भ्रीभः संघट्टो रवसंकुलः । विद्युदुद्योतितप्रावृद्धनसंबंधं हसन्निव ॥ २४८ ॥
 एवं विधेऽपि संप्राप्ते काले वीरभयावहे । अंजनासुंदरी चक्रे हृदये जिनपुंगवान् ॥ २४९ ॥
 इत्थं वसंतमाला च मंडलेन कृतभ्रमा । विललाष महादुःखी कुररीव नभस्तले ॥ २५० ॥

हा भर्तृदारिके पूर्व दौर्भाग्यमसि संगता । तस्मिन्नपि गते कृच्छ्राद्धर्जितासर्वबंधुभिः ॥ २५१ ॥
 संप्राप्तासि वनं भीमं कथमप्यागता गुहां । मुनिनाश्वासितासन्नप्रियावासिनिवेदनात् ॥ २५२ ॥
 सा त्वं केसरिणो वक्त्रमधुना देवि यास्यसि । दंष्ट्राकरालमुद्गृत्तद्विरदक्षयकारणं ॥ २५३ ॥
 हा देवि ते गतः कालो दुर्जनस्य विधेर्वशात् । उपर्युपरिदुःखेन मर्मदुर्गतिकारणात् ॥ २५४ ॥
 परित्रायस्व हा नाथ ! पवनंजय ! गेहिनीं । हा महेंद्र ! कथं नेमां तनयां परिरक्षसि ॥ २५५ ॥
 हा किं केतुमति क्रूरे मुद्रास्या त्वयि का कृता । हा करुणे मनोवेगे तनयां किं न रक्षसि ॥ २५६ ॥
 मरणं राजपुत्रीयं प्राप्नोति विजने वने । कुरुत त्राणमेतस्याः कृपया वनदेवताः ॥ २५७ ॥
 मुनेरपि तथा तस्य लोकतत्वावबोधिनः । शुभार्थसूचनं वाक्यं संभवेदन्यथा किमु ? ॥ २५८ ॥
 आक्रंदमिति कुर्वाणा दोलारूढेव विह्वला । चक्रे वसंतमाला तु स्वामिन्यंतं गतागतं ॥ २५९ ॥
 अथ भंगगतः सिंहः शूरेण तलाहतः । अंतर्दधे कृतार्थश्च शरभो निलये निजे ॥ २६० ॥
 ततः स्वप्नोपमं दृष्ट्वा धिरतं युद्धमेतयोः । द्रुतं वसंतमालागात् स्वदिगात्रा पुनर्गुहां ॥ २६१ ॥
 अतः पृष्ठवक्रांताभ्यां हस्ताभ्यां कृतमार्गणा । कासि कासीति भीशिषात्कृतगद्गदनिस्वना २६२
 ज्ञात्वा वसंतमाला तां स्पर्शेनात्यंतनिश्चलां । तां प्रति प्राणनाशंकासमाकुलितमानसा ॥ २६३ ॥

ध्रियसे देविदेवीति चालयंती पुनः पुनः । जगाद स्वामिनीवक्षोविन्यस्तरपल्लवा ॥ २६४ ॥
 ततोऽसौ तत्करस्पर्शदागतस्पष्टचेतना । चिरात्सखीयमस्मीति जगादास्पष्टया गिरा ॥ २६५ ॥
 ततस्ते संगमात्प्राप्य—किंयंतीमपि निर्द्विति । पुनर्जन्मेव मेनाते लब्धसंभाषणोद्यते ॥ २६६ ॥
 भयशेषेण चाभीलां मुग्धे तां जह्नतुनिशां । समासमां कृताशेषबंधुर्नष्टुर्यसंकथे ॥ २६७ ॥
 ततो विध्वस्य नागारिं नागारिव पन्नगं । प्रमोदवानसौ सद्यः प्रीतवान् सुमहागुणं ॥ २६८ ॥
 गंधर्वकान्तयावाचि गंधर्वो लब्धवर्णया । तदूरौ बाहुमादाय तरत्तारकनेत्रया ॥ २६९ ॥
 स्वनकं यच्छ मे नाथ जिह्नासाम्यधुनोचितं । उपदेशो हि गातव्यं कादंबर्यामनुत्तमं ॥ २७० ॥
 शेषं साध्वसमेते च वानिते परिमुंचतः । श्रुत्वा नौ मधुरं गीतं देवीयं हृदयं गमं ॥ २७१ ॥
 अर्धरात्रे ततस्तस्मिन्नन्यशब्दविवर्जिते । संस्कृत्यावीवदद्वीणां गंधर्वः श्रोत्रहारिणीं ॥ २७२ ॥
 कासिके वादयंती च प्रियवक्त्राहितेक्षणा । रत्नचूला जगौ मंदं मुनिक्षोभनकारणं ॥ २७३ ॥
 तयोर्धनं कृतं वाद्यं सुषिरं च कृतं ततं । परिवर्गेण गंभीरकरतालक्रमोचितं ॥ २७४ ॥
 पाणिधैरेकतानेन मंद्रध्वनिसमन्वितं । तथा वैणविकैर्वाढं प्रवीणैर्भ्रूविलासिनः ॥ २७५ ॥
 प्रवीणाभः प्रवालाभां वीणां चारूपमानिकां । कोणेनाताडयद्दक्षो गंधर्वः काकलीबुधः ॥ २७६ ॥

मध्यमर्षभगांधारषड्जपंचमधैवतान् । निषादसप्तमांशक्रे स स्वरान्क्रममत्यजन् ॥ २७७ ॥
 भेजे वृत्तीर्यथास्थानं द्रुतमध्यविलंबिताः । एकविंशतिसंख्याश्च मूर्च्छना तर्तितेक्षणा ॥ २७८ ॥
 हाहा ह्रूह्रूसमानं स गानं चक्रेऽथवाधिकं । प्रायो गंधर्वदेवानां प्रसिद्धिमिदमागतं ॥ २७९ ॥
 स्वनान्येकोनपंचाशत्स जगौ परिनिष्ठितं । जिनेन्द्रगुणसंबद्धैर्वचनैर्ललिताक्षरैः ॥ २८० ॥
 देवा देवैर्भक्तिप्रहैः पुष्पैरधैर्नानागंधैः । अर्चामुच्चैर्नीतं वंद्यं देवं भक्त्या त्वामहंतं ॥ २८१ ॥
 त्रिभुवनकुशलमतिशयपूतं नमामि भक्त्या परया ।

मुनिमुव्रतचरणयुगं सुरपतिमुकुटप्रवृत्तनखमणिकिरणं ॥ २८२ ॥
 ततो वसंतमाला तद्वेद्यमत्यंतशोभनं । प्रशंस साश्रुतंपूर्वं विस्मयव्याप्तमानसा ॥ २८३ ॥
 अहो गीतमहो गीतं केनाप्येतन्मनोहरं । आर्द्रीकृतमिवानेन हृदयं मे सुधामुचा ॥ २८४ ॥
 स्वामिनीं च जगादैवं देवि कोप्यनुकंपकः । देवोयं येन नौ रक्षा कृता केसरिनोदनात् ॥ २८५ ॥
 मन्येस्मद्भ्रुवृत्तयेन गीतमेतच्छ्रुतप्रियं । कृत्वा कलकलध्वानमंतरे सकलांगकं ॥ २८६ ॥
 देवि शीलवती कस्य नानुकंप्यासि शोभने । महारण्येऽपि भव्यानां भवंति सुहृदो जनाः २८७
 उपसर्गस्य विध्वंसादेतस्मात्ते सुनिश्चितः । भविता प्रियसंपर्कः किंवा वक्त्यन्यथा मुनिः ॥ २८८ ॥

सुखसुगणस्य ।

तस्मात्साधुमिसं देवं समाश्रित्य कृतोचितं । मुनिपर्यकपूतार्या गुहायामघसंशयात् ॥ २८९ ॥
 सुखसुव्रतनाथस्य विन्यस्य प्रतिघातनां । अर्चयंत्यौ सुखप्रान्त्यै स्वमोदैः कुसुमैरलं ॥ २९० ॥
 सुखप्रवृत्तिमेतस्य गर्भस्थाध्याय चेतसि । विस्मृत्य वैरहं दुःखं समयं किचिदास्वेह ॥ २९१ ॥
 त्वत्संगं समासाद्य प्रमोदं परमागतः । नैश्वर्यैः शीकरैरेष हसतीव महीधरः ॥ २९२ ॥
 फलभारविनम्राग्रा लसत्कोमलपल्लवाः । पुष्पहासकृतो वृक्षा इमे तोषमुपागताः ॥ २९३ ॥
 मयूरसारिकाकीरकोकिलादिकलस्वनैः । कृतजल्पा इवैतस्य वनाभोगा महीभृताः ॥ २९४ ॥
 नानाथातुकृतच्छायास्तरुसंघातवाससः । अस्मिन्गुहा विराजंते कुसुमामोदवासिता ॥ २९५ ॥
 जिनपूजनयोग्यानि पंकजानि सरस्सु हि । विद्यंते तव वक्त्रस्य धारयति समानता ॥ २९६ ॥
 विघटस्व धृतिमंत्रेशे माभूच्छितावशात्मिका । कल्याणमत्र ते सर्वे जनयिष्यंति देवताः ॥ २९७ ॥
 अधुना दिनवक्त्रे ते विज्ञायेवानधं वपुः । कोलाहकृतो जाताः प्रमोदेन पतत्रिणः ॥ २९८ ॥
 पलाशाग्रस्थितानेते वृक्षा मंदानिलेरितान् । मुंचंत्यानंदवाष्पाभानवश्यायकणान् जडान् ॥ २९९ ॥
 संग्रहेषु प्रथमं संख्यां दूतीमिव सरागिकां । उदंतं ते परिज्ञातुमेष भानुः समुद्रतः ॥ ३०० ॥
 एवञ्चक्रांजनावोचत्सखि मे सर्वबांधवाः । त्वमेव त्वयि सत्यां च ममेदं विपिनं पुरं ॥ ३०१ ॥

आपन्नमध्योत्सवावस्थाः सेवते यस्य यो जनः । स तस्या वांघवो बंधुरपि शुत्रुरसौख्यदः ३०२
इत्युक्त्वा देवदेवस्य विन्यस्य प्रतिघातनां । पूजयंत्यौ स्थिते तत्र ते विद्याकृतवर्तने ॥ ३०३ ॥
गंधर्वोप्यनयोश्चक्रे सर्वतः परिरक्षणं । आतोद्यं प्रत्यहं कुर्वन् कारुण्याज्जिनभक्तिः ॥ ३०४ ॥
अथान्यदांजनावोचत्कुक्षिर्मे चलितः सखि । आकुलेव च जातास्मि किमिदं नु भविष्यति ३०५
ततो वसंतमालोचे समयः शोभने तव । अवश्यं प्रसवस्यैष प्राप्तो भव सुखिस्थिता ॥ ३०६ ॥
ततो विरचिते तल्पे तथा कोमलपल्लवैः । अस्त्रत सा सुतं चार्वी प्राचीवाशा विरोचनं ॥ ३०७ ॥
जातेन सा गुहा तेन तेजसा गात्रजन्मना । हिरण्मयीव संजाता निर्धृतध्वांतसंचया ॥ ३०८ ॥
ततस्तमंकमारोप्य प्रसोदस्यापि गोचरं । स्मृतोभयकुला दैन्यप्राप्ता प्ररुदिताभवत् ॥ ३०९ ॥
विललाप महावत्स कथं ते जननोत्सवः । क्रियतां किं मयैतस्मिञ्जनस्य गहने वने ॥ ३१० ॥
स्थानेऽजनिष्यथाश्चेत्त्वं पितुर्मतामहस्य वा । अभविष्यन्महानंदो जननोन्मत्तकारकः ॥ ३११ ॥
मुखचंद्रमिमं दृष्ट्वा तव चारुविलोचनं । न भवेद्विस्मयं कस्य भुवने शुभचेतसः ॥ ३१२ ॥
करोमि मंदभाग्या किं सर्ववस्तुविवर्जिता । विधिनाहं दशमेतां प्रापिता दुःखदायिनीं ॥ ३१३ ॥
जंतुना सर्ववस्तुभ्यो वांछयते दीर्घजीविता । यस्मान्त्वं जीवितात्तस्मान्मम वत्स परां स्थितिं ३१४

ईदृशे पतितारण्ये सद्यः प्राणापनोदिनि । यज्जीवामि तवैवायमनुभावः सुकर्मणः ॥ ३१५ ॥
मुंचंतीमिति तां वाचं जगादैवं हिता सखी । देवि कल्याणपूर्णा त्वं या प्राप्तासीदृशं सुतं ३१६
चारुलक्षणपूर्णेयं दृश्यतेऽस्य शुभा तनुः । अत्यंतमहतीमृद्धिं वहत्येषा मनोहरा ॥ ३१७ ॥
षट्पदैः कृतसंगीताश्चलत्कोमलपल्लवाः । तव पुत्रोत्सवादेता नृत्यंतीव लतांगनाः ॥ ३१८ ॥
तवास्य चानुभावेन बालस्याबालतेजसः । भविष्यत्यखिलं भद्रं मोन्मनीभूरनर्थकं ॥ ३१९ ॥
एवं तयोः समालोपे वर्तमाने नभस्तले । क्षणेनाविरभूत्सुगं विमानं भास्करप्रभं ॥ ३२० ॥
ततो वसंतमाला तं दृष्ट्वा देव्यै न्यवेदयत् । विप्रलापं ततो भूयः सैवमाशंकयाकरोत् ॥ ३२१ ॥
कोप्यकारणवैरी मे किमथोपनयेत्सुतं । उताहो बांधवः कश्चिद्भवेदेष समागतः ॥ ३२२ ॥
विप्रलापं ततः श्रुत्वा तद्विमानं चिरं स्थितं । अवातरत्कृपायुक्तो विद्याभृद्वियदंगणात् ॥ ३२३ ॥
स्थापयित्वा गुहाद्वारि विमानं स ततोऽविशत् । पत्नीभिः सहितः शंकां वहमानो महानयं ३२४
वसंतमालया दत्ते स्वागतेऽसौ सुमानसः । उपाविशत्स्वभृत्येन प्रापिते च समासने ॥ ३२५ ॥
ततः क्षणमिव स्थित्वा स भारत्या गभीरया । सारंगानुत्सुखीकुर्वन् धनगर्जितशंकिनः । ३२६ ॥
ऊचे तां विनयं विभ्रत्परं स्वागतदायिनीं । दशनज्योत्स्नया कुर्वन् बालभासं विमिश्रितं ३२७

सुमर्यादि वदेयं का दुहिता कस्य वा शुभा । पत्नी वा कस्य कस्माद्वा महारण्यमिदं श्रिता ३२८
 षट्ते माकृतेरस्याः समाचारो विनिदितः । ततः कथमिमं प्राप्ता विरहं सर्वबंधुभिः ॥ ३२९ ॥
 भर्षत्येवाथवा लोके प्रायोऽकारणवैरिणः । माध्यस्थेऽपि निषण्णानां त्रेरिताः पूर्वकर्मभिः ३३०
 सतौ दुःखभरोद्वेला वाष्पसंरुद्धकंठिका । कृच्छ्रेणोवाच सानंदं भूतलन्वस्तवीक्षणाः ॥ ३३१ ॥
 महानुभाव वाचिव ते विशिष्टं मनः शुभं । रोगमूलस्य हिच्छाया न स्निग्धा जायते तरोः ३३२
 भावप्रवेदनस्थानं गुणिनस्त्वादृशा यतः । निवेदयामि ते तेन शृणु जिज्ञासितं पदं ॥ ३३३ ॥
 दुःखं हि नाशमायाति सज्जनाय निवेदितं । महतां ननु शैलीयं यदापद्रुतवारणं ॥ ३३४ ॥
 शृण्वेषा विष्टपद्यपि यशसो विमलात्मनः । हुता महेंद्रराजस्य नामतः प्रथिताजना ॥ ३३५ ॥
 ब्रह्मादराजपुत्रस्य गुणाकूपारचेतसः । पत्नी पवनवेगस्य प्राणेभ्योऽपि गरीयसी ॥ ३३६ ॥
 सोऽन्यदा स्वैरविज्ञातः कृत्वास्यां गर्भसंभवं । शासनाज्जनकस्यागाद्राषणस्य सुहृद्भुवे ॥ ३३७ ॥
 दुःस्वभावतयाश्चश्रया ततः कारुण्यमुक्तया । मूढया जनकं गेहं त्रेषितेयं मलोञ्जिता ॥ ३३८ ॥
 ततो नादात्स्थिताप्यस्याः स्थानमीतेरकीर्तितः । अलीकादपि हि प्रायो दोषाद्भिष्यति सज्जनाः ॥
 सेयमालंबनैर्मुक्ता सकलैः कुलबालिका । मृगीसामान्यमध्यस्थानमहारण्यं समं मया ॥ ३४० ॥

एतस्कुलक्रमायाता भूत्यास्म्यस्याः सुचेतसः । विश्रंभपदतां नीता प्रसादपरयानया ॥ ३४१ ॥
 सेयमद्य प्रसूता नु वने नानोपसर्गके । न जानामि कथं साध्वी भविष्यति सुखाश्रया ॥ ३४२ ॥
 निवेदितमिदं साधोर्द्वैतमस्याः पुलाकतः । सकलं तु न शक्नोमि कर्तुं दुःखनिवेदनं ॥ ३४३ ॥
 अथैतदीयसंतापविलीनस्नेहपूरितात् । अमांतीव निरैदस्य हृदयात्साधु भारती ॥ ३४४ ॥
 स्वस्तीया मम साध्वि त्वं चिरकालवियोगतः । प्रायेण नाभिजानामि रूपांतरपरिग्रहात् ॥ ३४५ ॥
 पिता विचित्रभानुर्मे माता सुंदरमालिनी । नामतः प्रतिसूर्योहं द्वीपे हनूरुहाभिधे ॥ ३४६ ॥
 इत्युक्त्वा वस्तु यद्वृचं कौमारे सकलं स तत् । अंजनायै पतद्वाष्पनयनस्तमबादयत् ॥ ३४७ ॥
 निष्ठीतमातुलाथासौ पूर्ववृत्तनिवेदनात् । तस्य कंठं समारुह्य रुरोद चिरमूर्द्धनि ॥ ३४८ ॥
 तस्यास्तत्सकलं दुःखं वाष्पेण सहनिर्गतं । स्वजनस्य हि संप्राप्तवैषैव जगतः स्थितिः ॥ ३४९ ॥
 तयोः स्नेहमरेणं कुर्वतोरथ रोदनं । वसंतमालयाप्युच्चैरुदितं पार्श्वया तथा ॥ ३५० ॥
 रुदत्सु तेषु कारण्यादरुदंस्तद्योषितः । क्रुतरोदास्वथैतासु रुदूरुह्योषितः ॥ ३५१ ॥
 गुहाक्वदनमुक्तेन प्रतिनादेन भूयसा । पर्वतोपि रुषोर्देवं संततौर्निर्झराश्रुभिः ॥ ३५२ ॥
 ततः शब्दमयं सर्वं तद्भूव तदा वनं । शक्रुतैरपि कारुण्यादाकुलैः कृतनिस्वनं ॥ ३५३ ॥

सात्त्वयित्वा ततस्तस्या दत्तेनोदकवाहिना । वारिणा क्षालयद्वक्त्रं स्वस्य च प्रतिभास्करः ॥ ३५४ ॥
 पारंपर्येण तेनैव ततस्तत्पुनरप्यभूत् । वनं मुक्तमहाशब्दं श्रोतुं वार्ताभिवानयोः ॥ ३५५ ॥
 ततः क्षणमिव स्थित्वा निष्क्रांतौ दुःखगह्वरात् । अपृच्छतां मिथो वार्तां कुले कथयतां च तौ ॥
 संभाषणं ततश्चक्रे तत्स्त्रीणामंजना क्रमात् । स्वलंति न विधातव्ये वनेऽपि गुणिनो जनाः ३५७ ॥
 जगाद मातुलं चैवं पूज्यजातस्य मेऽखिलं । निवेदय यथावस्थं जातकर्म यथास्थितं ॥ ३५९ ॥
 इत्युक्ते पार्श्वगं नाम्ना द्योतिर्गर्भविशारदं । सांवत्सरमपृच्छत्स जातकर्म यथास्थितं ॥ ३६० ॥
 ततः सांवत्सरोऽवोचत्कल्याणस्य निवेदय । प्रजात इति सख्या च कथितं निष्प्रमादया ॥ ३६१ ॥
 अर्घ्यामावशेषायां रजन्यामद्य बालकः । प्रजात इति सख्या च कथितं निष्प्रमादया ॥ ३६२ ॥
 मुहूर्तेन ततोऽवाचि यथास्थ च पुराचितं । सुलक्षणैस्तथा मन्ये दारकं सिद्धिभाजनं ॥ ३६३ ॥
 तथापि यद्यसंतोषः क्रियेयं लौकिकीति वा । ततः शृणु पुलोकेन कथयाम्यस्य जीवनं ॥ ३६४ ॥
 वर्तते तिथिरद्येयं चैत्रस्य बहुलाष्टमी । नक्षत्रं श्रवणः स्वामी वासरस्य विभावसुः ॥ ३६५ ॥
 आदित्यो वर्तते मेषे भवनं तुंगमाश्रितः । चंद्रमा मकरे मध्ये भवने समवस्थितः ॥ ३६५ ॥
 लोहितांगो वृषमध्ये मध्ये मीने विधोः सुतः । कुलीरे धिषणोऽत्युच्चैरध्यास्य भवनं स्थितः ॥

मीने दैत्यगुरुस्तुंगस्तस्मिन्नेव शनैश्चरः । मीनस्यैवोदयोप्यासीत्तदा नृपतिपुंगवः ॥ ३६७ ॥
 शनैश्चरं समग्राक्षस्तिग्मभानुनिरीक्षितः । अर्धदृष्ट्या महीपुत्रो दिवसस्य पतिं तथा ॥ ३६८ ॥
 गुरुपादनया दृष्ट्वा पतिमहोऽवलोकते । अर्धदृष्ट्या गिरामीशं वासरस्येक्षते विभुः ॥ ३६९ ॥
 चंद्रसमस्तया दृष्ट्या वचसां पतिरीक्षते । असावप्येवमेवास्य विदधत्यवलोकनं ॥ ३७० ॥
 गुरुः शनैश्चरं पादन्यूनया वीक्षते दृशा । अर्धावलोकनेनासौ भजते बृहतां पतिः ॥ ३७१ ॥
 गुरुदैत्यगुरुं दृष्ट्वा वीक्ष्यते पादहीनया । दृष्टिं तथाविधामेव पातयत्येष तत्र च ॥ ३७२ ॥
 प्रहाणां परिशिष्टानां नास्त्यपेक्षा परस्परं । उदयक्षेत्रकालानां बलं चास्ति परं तदा ॥ ३७३ ॥
 राज्यं निवेदयंस्तस्य रविभूमौ गुरस्तथा । शनिश्चरः सुयोगित्वं निवेदयति सिद्धिदं ॥ ३७४ ॥
 एकोऽपि भारतीनाथस्तुंगस्थानस्थितोऽभवत् । सर्वकल्याणसंप्राप्तौ कारणत्वं प्रपद्यते ॥ ३७५ ॥
 ब्राह्मो नाम तदा योगो मूर्हूर्तश्च शुभश्रुतिः । एतौ कथयतो ब्राह्मस्थानसौख्यसमागमं ॥ ३७६ ॥
 एवमेतस्य जातस्य ज्योतिश्चक्रामदं स्थितं । सूचयत्यखिलं वस्तु सर्वदोषविवर्जितं ॥ ३७७ ॥
 रैशतनां सहस्रेण कालज्ञं पूजितं ततः । प्रतिस्वर्यो विधायोचे भागिनेयीं संसमदः ॥ ३७८ ॥
 ष्ठीदानीं पुरं यामो वत्से हनूरुहं मम । जातकर्मास्य बालस्य तत्र सर्वं भविष्यति ॥ ३७९ ॥

एवमुक्त्वा विधायान्कपृथुकं जिनवन्दनां । कृत्वा स्थानपतिं देवं क्षमयित्वा पुनः पुनः ॥ ३८० ॥
 निष्क्रान्ता सा गुहावासात्स्वजनौघसमन्विता । वनश्रीरिव जाता च विमानस्यातिकं स्थिता ३८१
 ततस्तत्किङ्किणीजाले प्रकणत्पवनेरितैः । सनिर्झरमिथोदारैर्मुक्ताहारैः सुनिर्मलैः ॥ ३८२ ॥
 ललच्छंबूपकं काचकदलीवनराजितं । दिवाकरकरस्पर्शस्फुरत्कनकबुद्बुदं ॥ ३८३ ॥
 नानारत्नकरासंगजातानेकसुरायुधं । वैजयंतीशतैर्नानावर्णैः कल्पतरूपमं ॥ ३८४ ॥
 चित्ररत्नविनिर्माणं नानारत्नसमाचितं । दिव्यं परिवृतं स्वर्गलोकैर्नैव समं ततः ॥ ३८५ ॥
 दृष्ट्वासौ पृथुको मातुरंकात्कौतुकसस्मितः । उत्पत्य प्रविविक्षुः सन्नपस्रद्भिरिगहरे ॥ ३८६ ॥
 हाहाकारं ततः कृत्वा लोकस्तस्य समावृकः । स गतोऽनुपदं ज्ञातुमुहंतमिति विह्वलः ॥ ३८७ ॥
 चकार विप्रलापं च सुदीनमिममंजना । तिरश्चामपि कुर्वाणा करुणाकौमलं मनः ॥ ३८८ ॥
 हा पुत्र किमिदं वृत्तं दैवेन किमनुष्ठितं । प्रदर्श्य रत्नसंपूर्णं निधानं हरता पुनः ॥ ३८९ ॥
 पत्यसंगमदुःखेन प्रस्तायां मे भवानभूत् । जीवितालंबनं छिन्नं कथं तदपि कर्मणा ॥ ३९० ॥
 ततः सहस्रशः खंडैर्नीयतां सुमहास्वनं । शिलायां पातवेगेन ददर्शिवं सुखस्थितं ॥ ३९१ ॥
 अंतरास्यकृतांगुष्ठं क्रीडंतं स्मितशोभितं । उत्तानं प्रचलत्पाणिचरणं शुभविग्रहं ॥ ३९२ ॥

मंदमारुतसंपृक्तरक्तोत्पलवनप्रभं । कुर्वाणं सकलं पिंगं तेजसा गिरिगह्वरं ॥ ३९३ ॥
 ततोऽनघशरीरं तं जननी पृथुविस्मया । गृहीत्वा शिरसि द्वात्वा चक्रे वक्षःस्थलस्थितं ॥ ३९४ ॥
 प्रतिस्वर्यस्ततोऽवोचदहो चित्रमिदं परं । वज्रेणैव यदेतेन शिलाजातं विचूर्णितं ॥ ३९५ ॥
 अर्मकस्य सतोऽप्येषा शक्तिः सुस्वरातिगा । यौवनस्थस्य किं वाच्यं चरमेयं ध्रुवं तनुः ॥ ३९६ ॥
 इति ज्ञात्वा परीत्य त्रिः शिरःपाणिसरोरुहः । सहांगनासमूहेन चकारास्या नमस्कृतिं ॥ ३९७ ॥
 असौ तस्यं वरस्त्रीभिर्नेत्रभाभिः कृतस्मितं । सितासितारुणांभोजमालाभिरिव पूजितं ॥ ३९८ ॥
 सपुत्रां यानमारोप्य भागिनेयीं ततोऽग्रामत् । प्रतिस्वर्यो निजं स्थानं ध्वजतोरणभूषितं ॥ ३९९ ॥
 ततः प्रत्युद्गतः पौरैर्नानामंगलधारिभिः । स विवेश पुरं तूर्यनादव्याप्तनभस्तलं ॥ ४०० ॥
 तत्र जन्मोत्सवस्तस्य महान् विद्याधरैः कृतः । आखंडलसमुत्पत्तौ गोर्वाणैर्ब्रिदशैर्यथा ॥ ४०१ ॥
 जन्म लेभे यतः शैले शैलं चाचूर्णयत्ततः । श्रीशैल इति नामास्य चक्रे मात्रा संसूर्यया ४०२
 पुरे हनुरूढे यस्माज्जातः संस्कारमाप्तवान् । हनुमानिति तेनागात्रसिद्धिं स महीतले ॥ ४०३ ॥
 सर्वलोकमनोनेत्रमहोत्सवपुःक्रियः । तस्मिन् सुरकुमाराभः पुरे रेभे सुकृतिमान् ॥ ४०४ ॥
 संभवतीह भूधररिपुः पविरपि कुसुमं । बहिरपीदुपादशिशिरं पृथु कमलवनं ॥

खड्गलतापि चारुवनितासुमृदुभुजलता । प्राणिषु पूर्वजन्मजनितात्सुचरितबलतः ॥४०५॥
 इत्यवगम्य दुःखकुशलाद्विरमतदुरिता । त्सज्जत सारशर्म चतुरे जिनवरचरिते ॥
 एष तपत्यहो परिदृढं जगदनवरतं । व्याधिसहस्ररश्मिनिकरो ननु जननरविः ॥४०६॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्म-चरिते हनूमत्संभवाभिधानं नाम सप्तदशं पर्व ।

अथाष्टादशं पर्व ।

इदं ते कथितं जन्म श्रीशैलस्य महात्मनः । शृणु संप्रति वृत्तांतं वायोर्मगधमंडन ॥ १ ॥
 वायुना वायुनेवाशु गत्वाभ्यासं खगेशिनः । लब्धादेशेन संयुध्य नानाशस्त्राकुले रणे ॥ २ ॥
 कृतयुद्धश्चिरं खिन्नो जलकांतोपवर्तितः । जातस्तस्य निमानोऽसौ पुष्कलः खरदूषणः ॥ ३ ॥
 भूयश्च जलकांतेन निनाथ्य खरदूषणः । कृत्वा संध्यमहं प्राप्य परमं राक्षसाधिपात् ॥ ४ ॥
 अनुज्ञातो वहत्कांतां हृदयेन त्वरान्वितः । जगामाभिजनं स्थानं महासामंतमध्यगः ॥ ५ ॥
 प्रविष्टश्च पुरं पौरैरभियातः सुमंगलैः । ध्वजतोरणमालाभिर्भासुराभिविभूषितं ॥ ६ ॥
 जगाम च निजं वैरुम दृष्टो वातायनस्थितैः । मुक्तप्रस्तुतकर्तव्यैः पौरनारीकदंबकैः ॥ ७ ॥

विवेश च कृतार्थादि सन्मानो मानिनां वरः । वाग्भिर्मगलसाराभिः स्वजनैरभिनांदिनः ॥ ८ ॥
 विधाय प्रणतिं तत्र गुरुणामितरैर्जनैः । नमस्कृतः क्षणं तस्थौ वार्ताभिर्वरमंडपे ॥ ९ ॥
 ततः प्रासादमारुक्षदंजनायाः समुन्मनाः । युक्तः ग्रहसितैर्नैव पूर्वभावनयान्वितः ॥ १० ॥
 रिक्तकं तस्य तं दृष्ट्वा प्रासादं प्राणतुल्यया । चेतनामुक्तदेहांभं पपातेव मनः क्षणात् ॥ ११ ॥
 ऊचे ग्रहसितं चैव वयस्य किमिदं भवेत् । अंजना सुंदरी नात्र दृश्यते पुष्करेक्षणा ॥ १२ ॥
 गृहमेतत्तया शून्यं वनं मे प्रतिभासते । आकाशमेव वा क्षिप्रं तस्या वार्ताधिगम्यतां ॥ १३ ॥
 आप्तवर्गात्परिज्ञाय वार्तां ग्रहसितोऽबदत् । यथावत्सकलां तस्मै हृदये क्षोदकारिणीं ॥ १४ ॥
 वंचितः स्वजनं सोऽथ समं मित्रेण तत्क्षणं । महेंद्रनगरं तेन प्रवृत्तो गंतुमुन्मनाः ॥ १५ ॥
 तस्यासन्नभुवं प्राप्य मित्रमेवमभाषत । मन्यमानोऽकंसंप्राप्तां दयितां प्रमदान्वितः ॥ १६ ॥
 पश्य पश्य पुरस्यास्य वयस्य रमणीयतां । अंजना सुंदरी यत्र वर्तते चारुविभ्रमा ॥ १७ ॥
 कैलासकूटसंकाशा यत्र प्रासादपंक्तयः । उद्यानपादपैर्गुप्ता प्रावृषेण्यघनप्रभैः ॥ १८ ॥
 सुवनेत्रं स संप्राप्तः पुरं पुरुषसत्तमः । सुहृदाद्वैतचित्तेन विहितप्रतिभाषणः ॥ १९ ॥
 ततो जनौघतः श्रुत्वा संप्राप्तं पवनंजयं । अर्धादिनोपचारेण श्वशुरोऽस्य समागमत् ॥ २० ॥

पञ्चपुराणम् ।

पुरस्सरेण तेनासौ प्रीतियुक्तेन चेतसा । निजं प्रवेशितः स्थानं पौरैः सादरमीक्षितः ॥ २१ ॥
विवेश भवनं चास्य कांतादर्शनलालसः । संकथाभिर्मुहूर्ते च तस्थौ संवर्गणां भजन् ॥ २२ ॥
ततस्तत्राप्यसौ कांतामपश्यद्विरहातुरः । अपृच्छद्भ्रालिकां कांचिदंतर्भवनगोचरं ॥ २३ ॥
अथि बालेऽत्र जानासि मत्प्रिया वर्ततेजना । सावोचेदेव नास्त्यत्र त्वत्प्रियेत्यसुखावहं ॥ २४ ॥
बज्रेणैव ततस्तस्य तेन वाक्येन चूर्णितं । हृदयं पूरितौ कर्णौ तप्तक्षरैर्बुनेव च ॥ २५ ॥
वियुक्त इव जीवेन क्षणं चाभूत्सुनिश्चलः । शोकप्रालेयसंपर्कविच्छाद्यसुखसंपकजः ॥ २६ ॥
निर्गत्यासौ ततस्तस्माच्छब्दना श्वशुरात्पुरात् । बभ्राम घरणीं वार्तामधिगंतुं सुयोषितः ॥ २७ ॥
ज्ञात्वा वायुकुमारं च वायुनेवातुरीकृतं । ऊचे प्रहसितः सत्त्वं तद्दुःखादिभिदुःखितः ॥ २८ ॥
किं वयस्य ! विषण्णोऽसि कुरु चित्तमनाकुलं । द्रक्ष्यसे दयिता सा ते कियद्देदं महीतलं ॥ २९ ॥
सोऽवोचद्गच्छ गच्छ त्वं सखे रविपुरं हुतं । इदं ज्ञापय वृत्तांतं गुरूणां मदनुष्ठितं ॥ ३० ॥
अहं पुनरसंप्राप्य दयितां क्षितिसुदरीं । न मन्ये जीवितं तस्मात्पर्यढाम्यखिलां भुवं ॥ ३१ ॥
इत्युक्तस्तेन दुःखेन विमुच्य कथमप्यमुं । आदित्यनगरीं दीनः क्षिप्रं प्रहसितो ययौ ॥ ३२ ॥
पर्वनोऽपि समारूढ नागमंबरगोचरं । विचरन् घरणीं सर्वाभेवं चिंतामुपागतः ॥ ३३ ॥

शोकातपपरिम्लाना पद्मकोमलविग्रहा । क गता मे भवेत्कांता वंहती हृदयेन मां ॥ ३४ ॥
 वैद्युरारण्यमध्यस्था विरहानलदीपिका । वराकी कांदिशीकासौ दिशं स्यात्काष्ठुपाश्रिता ॥ ३५ ॥
 सत्यार्जवसमेतासौ गर्भगौरवधारिणी । वसंतमालया त्यक्ता भवेत्किं नु महावने ॥ ३६ ॥
 शोकांधनयना किं नु व्रजंती विषमे पथि । पतिता स्याज्जरत्क्षूपे क्षुधिताजगरान्विते ॥ ३७ ॥
 किं नु गर्भपरिक्लिष्टा श्वापदानां च भीषणं । श्रुत्वा शब्दं परित्रस्ता प्राणान्मुक्तवती भवेत् ॥ ३८ ॥
 अहो तृष्णादिता शुष्कतालकंठा जलोद्भिजेते । विंध्यारण्ये विमुक्ता स्यात्प्राणैः प्राणसमा मम ३९
 किं वा मंदाकिनीं मुग्धा विविधग्राहसंकुलां । अवतीर्णा भवेद् व्यूढा वारिणा तीव्ररंहसा ॥ ४० ॥
 दर्भसूर्चीविनिभिन्नचरणश्रुतशोणिता । अशक्ता पदमप्येकं गंतुं किं तु मृता भवेत् ॥ ४१ ॥
 किं वा दुष्टेन केनापि नीता स्यात् खविचारिणा । कष्टं वार्तापि नो तस्याः केनचिन्मे न विद्यते ४२
 किं वा दुःखाच्च्युते गर्भे निर्वेदं परमागता । आर्थिकाणां पदं प्राप्ता भवेद्धर्मानुसेविनी ॥ ४३ ॥
 चित्तयन्त्रिति पर्यट्य धरणीं मतिविह्वलः । ददर्श न यदा कांतां सर्वेन्द्रियमनोहरां ॥ ४४ ॥
 तदा पश्यञ्जगत्कृष्णं शून्यं विरहदीपितः । विनिश्चितमसौ चेतश्चकार मरणं प्रति ॥ ४५ ॥
 न शैलेषु न वृक्षेषु न रम्यासु नदीष्वभूत् । धृतिरस्य विप्रयुक्तस्य तथा सर्वस्वभूतया ॥ ४६ ॥

तस्या वार्तासु सुग्धेन तेन पृष्टा नरगा अपि । विवेकेन हि निर्युक्ता जायंते दुःखिनो जनाः ४७
 अथ भूतरवाभिख्यं वनं प्राप्य गजादसौ । अवतीर्य क्षणं स्थित्वा ध्यायन्मुनिरिव प्रिया ॥४८॥
 अनादरेण निक्षिप्य धरण्यामल्लकंठकं । घनपादपशाखाप्रतिरोहितमहातपः ॥ ४९ ॥
 जगाद गजनार्थं तं विनयेन पुरःस्थितं । गिरा मधुरयात्यर्थं श्रमेण गुरुणान्वितः ॥ ५० ॥
 ब्रजेदानीं गजैद्र त्वं भव स्वच्छंदविभ्रमः । तस्या वार्तासु सुग्धेन क्षमस्व च पराभवं ॥ ५१ ॥
 तीरेऽस्या सरितः शब्धं शल्लकीनां च पल्लवान् । चरन् विहर यूथेन करिणीनां समान्वितः ॥ ५२ ॥
 इत्युक्तः सुकृतज्ञोऽसौ स्वामिवात्सल्यदक्षिणः । न मुमोचांतिकं तस्य शोकार्तस्य सुबंधुवत् ॥ ५३ ॥
 लप्स्ये यदि न तां समामभिरामामहं ततः । यास्याम्यत्र वने मृत्युमिति वायुर्विनिश्चितः ॥ ५४ ॥
 श्रियागतमनस्कस्य तस्य रात्रिरभूदने । शरच्चतुष्टयोदारा नानासंकल्पसंकुला ॥ ५५ ॥
 एवं तावदिदं वृत्तं श्रणु श्रेणिक ते परं । कथयामि गते तस्मिन्यत्पितृम्यां विचेष्टितं ॥ ५६ ॥
 पवनंजयवृत्तांते तद्विप्रेण निवेदिते । समस्ता बांधवा वार्योः परमं शोकमागता ॥ ५७ ॥
 अथ केतुमती पुत्रशोकनाभ्याहता भृशं । ऊचे प्रहसितं बाष्पधाराजनितदुर्दिना ॥ ५८ ॥
 कुतं प्रहसितेदं ते कर्तुमीदृग्विचेष्टितं । मम पुत्रं परित्यज्य यदेकाकी समागतः ॥ ५९ ॥

सोऽवोचदंब तेनैव प्रेषितोऽहं प्रयत्नतः । न मे केनापि भावेन दत्तं स्थातुमुपांतिकं ॥ ६० ॥
 उवाच सा गतः क्वासौ सोऽवोचद्यत्र साजना । क्वाजनेति च पृष्टेन को वेत्सीति निवेदितं ६१
 अपरीक्षणशीलानां सहसा कार्यकारिणां । पश्चात्तापो भवत्येव जनानां प्राणधारिणां ॥ ६२ ॥
 कांतां यदि न पश्यामि मृत्युमेति ततो ध्रुवं । प्रतिज्ञैवं कृतानेन त्वत्पुत्रेण सुनिश्चिता ॥ ६३ ॥
 इति श्रुत्वा विलापं सा चकारेति सुदुस्सहा । वेष्टिता स्त्रीसमूहेन स्वल्लोचनवारिणा ॥ ६४ ॥
 अज्ञातसत्यया कष्टं पापया किं मया कृतं । येन पुत्रः परिग्राप्तो जीवनस्य तु संशयं ॥ ६५ ॥
 क्रूरसाधनधारिण्या वक्रमानसया मया । असमीक्षितकारिण्या मंदया किमनुष्ठितं ॥ ६६ ॥
 मुक्तं वायुकुमारेण पुरमेतन्न शोभते । विजयार्धगिरीशो वा सेना वा रक्षसां विभोः ॥ ६७ ॥
 दुष्करो संवणस्यापि संधिर्येन रणे कृतः । कस्तस्य मम पुत्रस्य सदृशोऽत्र नरो भुवि ॥ ६८ ॥
 हा वत्स ! विनयाधार ! गुरुपूजनतत्पर ! जगत्सुंदर विख्यातगुण क्वासि गतो मम ॥ ६९ ॥
 भवद्दुःखाग्निसंतप्तां मातरं मातृवत्सल ! । प्रतिवाक्यप्रदानेन कुरु शोकविवर्जितां ॥ ७० ॥
 विलापमपि कुर्वाणां ताडयंतीं मुखे भृशं । सांत्वयन्वनितां कृच्छ्रात्प्रह्लादः साश्रुलोचनः ॥ ७१ ॥
 सर्वबंधुजनाकीर्णः कृत्वा प्रहसितं पुरः । निर्यातः स्वपुरात्पुत्रमुलब्धुं समुत्सुकः ॥ ७२ ॥

सर्वे चाहायिता तेन खगा द्विश्रेणिवासिनः । प्रीत्या ते तु समायाताः परिवारसमन्विताः ७३
खे पंथानमाश्रित्य भास्वद्विविधवाहनाः । अन्वेष्यंस्ते महीं यत्नाद्गृह्णन्त्यस्तलोचना ॥ ७४ ॥
प्रतिभानुरुदंतं तं ज्ञात्वा प्रह्लाददूततः । उद्वृहंतं महाशोकमंजनयै न्यवेदयत् ॥ ७५ ॥
प्रथमादपि सा दुःखात्ततो दुःखेन भूयसा । अश्रुधौतमुखा चक्रे करणं परिदेवनं ॥ ७६ ॥
हा नाथ ! प्राणसर्वस्व मम मानसबंधन । क्व मां त्यक्त्वा प्रयातोऽसि क्लेशसंततिभागिनीं ॥७७॥
किंवाद्यापि न तं कोपं विमुञ्चसि पुरातनं । अदृश्यत्वं यदेतोसि सर्वविद्याभृतामपि ॥ ७८ ॥
अप्येकं प्रति वाक्यं मे नाथ यच्छामृतोपमं । नत्वापन्नहितोन्मुक्ता महात्मानो भवंति हि ॥७९॥
इयंतं धारिताः कालं भवदर्शनकांक्षया । प्राणा मयाधुना कार्यं किमैतैः पापकर्मभिः ॥ ८० ॥
समागममवाक्ष्यामि प्रियेणेति समं कृता । कथं मनोरथा भग्ना देवेनाफलिता मम ॥ ८१ ॥
कृते मे मंदभाग्याया प्रियोवस्थांगतो भवेत् । तामिदं हृदयं कूरं यां समाशंक्ते सुदुः ॥ ८२ ॥
वसंतमालिके पश्य किमिदं वर्तते मम । असह्यविरहांगारपल्यंकपरिवर्तनं ॥ ८३ ॥
वसंतमालया चोक्ता देवि मैवममंगलं । ब्यरंटीः सर्वथासौ ते भर्ता गोचरमेष्यति ॥ ८४ ॥
एष कल्याणि ते नाथ मानयाम्यचिरादिति । प्रतिस्मर्यः समाश्वासया कृच्छेणांजनसुंदरीं ॥८५॥

मनोहरं समासह्य खगयानं मनोजवं । नभोमूर्धानमुत्पत्य वीक्षमाणःक्षिति ययौ ॥ ८६ ॥
प्रतिमानुसमेतास्ते वैजयाद्धी नभश्चराः । त्रैकूटाश्च प्रयत्नेन निरैक्षंत महीतलं ॥ ८७ ॥
अथ भूतरवाटव्यां दृष्टशे ते महाद्रिपं । प्रावृषेण्यघनोदारसंघाताकारधारिणां ॥ ८८ ॥
अयं स कालमेघाख्यपवनद्रिप इत्यमी । अभ्यसासिषुरेनं च पूर्वदृष्टेरनेकशः ॥ ८९ ॥
अयमेष स हस्तीति जगदुश्च परस्परं । सर्वे विद्याधरा हृष्टा समं कृतमहारवः ॥ ९० ॥
नीलांजनगिरिच्छायः कुंदराशिसितीद्विजः । युक्तप्रमाणहस्तोयं हस्ती यत्रावतिष्ठते ॥ ९१ ॥
पवनंजयवीरेण देशेत्र गतसंशयं । भवितव्यमयं तस्य मित्रवत्पार्श्वगोचरः ॥ ९२ ॥
वदंत इति ते याताः समीपं तस्य दंतिनः । निरंकुशतया तस्य मनाग्वित्रस्तमानसाः ॥ ९३ ॥
रवेण महता तेषां चुक्षोभ स महागजः । दुर्निवारश्चलद्भीमसमस्तांगो महाजवः ॥ ९४ ॥
मदक्लिन्नकपोलोसौ स्तब्धकर्णः सुगर्जितः । दिशं पश्यति यामेव तत्र धुभ्यंति खेचराः ॥ ९५ ॥
दृष्ट्वा जनसमूहं तं स्वामिरक्षणतत्परः । पवनंजयसामीप्यं न जहाति स वारणः ॥ ९६ ॥
मंडलेन भ्रमत्यस्य सलीलं भमयत्करं । दर्शनेवैव चंडेन त्रासयन् सर्वखेचरान् ॥ ९७ ॥
करिणीभिरथावृत्य द्विपं यत्नेन खेचराः । वशीकृत्य तमुद्देशमवतीर्णाः समुत्सुका ॥ ९८ ॥

उपायेभ्यो हि सर्वेभ्यो वशीकरणवस्तुनि । कामिनीसंगमुज्झित्वा नापरं विद्यते परं ॥ १९९ ॥
 अथेधांचक्रिरे वायुं विल्लस्तांगं नभश्चराः । पुस्तकर्मसमाकारं वाचंयमतया स्थितं ॥ १०० ॥
 यथाहिसुपचारं ते चक्रुरस्य तथाप्यसौ । न प्रयच्छति चिंतास्थः प्रतिवाक्यं मुनिर्यथा ॥ १०१ ॥
 पुत्रप्रीत्या तमाघ्राय पितरौ मस्तके मुहुः । आलिङ्ग्य च प्रमोदेन वाष्पस्थगितलोचनौ ॥ १०२ ॥
 ऊचतुर्वत्स संत्यज्य पितरौ कथमीदृशं । चेष्टितं क्रियते त्वं हि विनीतानां धुरिस्थितः ॥ १०३ ॥
 वरशय्योचितः कायस्त्वयाद्य विजने वने । संवाहितः कथं भीमे रात्रौ पादपगह्वरे ॥ १०४ ॥
 इति संभाष्यमाणोऽपि नासौ वाचमुदाहरत् । मरणे निश्चितोऽस्मीति संज्ञयैव न्यवेदयत् १०५
 व्रतमेतन्मयोपासं यदप्राप्य महेंद्रजां । न भुञ्जे न वदामीति तत्कथं भज्यतेधुना ॥ १०६ ॥
 आस्तां तावत्प्रियासत्यव्रतं संरक्षता मया । गुरु प्रशासितावेतौ कथमित्याकुलोऽभवत् ॥ १०७ ॥
 ततस्तं नतमूर्धानं मौनव्रतसमाश्रितं । मरणे निश्चितं ज्ञात्वा जगमुर्विद्याधराः शुचं ॥ १०८ ॥
 समेतास्तत्पितृभ्यां ते विलेपुर्दीनमानसाः । संस्पृशंतः करैरस्य शरीरं स्वेदधारिभिः ॥ १०९ ॥
 ततः स्मितमुखोऽवोचत्प्रतिसूर्यो नभश्चरान् । माभूत् विक्लवा वायुमेष वो भाषयाम्यहं ॥ ११० ॥
 प्रबनं च परिष्वज्य जगादानुक्रमान्वितं । कुमार शृणु यद्ब्रूतं कथयामि तवाखिलं ॥ १११ ॥

संख्याभ्रपर्वते रम्ये मुनेः कैवल्यमुद्रतं । अनंगवीचिसंज्ञस्य देवैद्रक्षोभकारणं ॥ ११२ ॥
 बंदित्वा तं प्रदीपेन रात्रवागच्छतया मया । रुदितध्वनिरश्रावि स्त्रैणस्तं त्रीस्वमोपमः ॥ ११३ ॥
 अढौकित तमुद्देशं गिरेः प्रस्थं समुन्नतं । पर्यकनाम्नि दृष्टा च गुहायामंजना मया ॥ ११४ ॥
 निर्वासकारणं चास्या विज्ञाय विनिवेदितं । मया प्राश्नासिता बाला रुदती शोकविह्वला ११५
 तस्यामसूत सा पुत्रमन्वितं लक्षणैः शुभैः । यस्य भासा गुहा सासीत्सुवर्णेनैव निर्मिता ॥ ११६ ॥
 तोषं च परमं प्राप्तः श्रुत्वा तां जातपुत्रिकां । ततस्तत इति क्षिप्रमपृच्छच्च समीरणः ॥ ११७ ॥
 अबोधत्स ततस्तस्याः सुतोऽसौ चारुचेष्टितः । विमामे स्थाप्यमानः सन् प्रतितः शैलगढरे ॥
 अत्रांतरे पुनः प्राप्तो त्रिषादं पवनंजयः । हाकारमुखरः सार्द्धं तथा खेचरसेनया ॥ ११९ ॥
 प्रतिमानुः पुनश्चोचे मागाः शोकं ततः । शृणु यद्ब्रूचं तत्समस्तं ते त्रायोर्दुःखं हरिष्यति ॥ १२० ॥
 ततो हाकारशब्देन मुखरीकृतदिग्मुखः । अवतीर्यानघं बालमैक्षिष्महि नगांतरे ॥ १२१ ॥
 चूर्णितश्च ततः शैलस्तेनासौ पतनात्तदा । श्रीशैल इति तेनासावस्माभिर्विस्मितैः स्तुतः ॥ १२२ ॥
 वसंतामालया साकं ततः पुत्रेण संयुता । विमानमंजनारोप्य मया नीता निजं पुरं ॥ १२३ ॥
 ततो हनूस्त्रहाभिल्ये पुरे संवर्द्धितः शिशुः । हनूमानिति तेनास्य द्वितीयं नाम निर्मितं ॥ १२४ ॥

एषा ते कथिता साकं पुत्रेणाद्भुतकर्मणा । मत्पुरे शीलसंपन्ना तिष्ठतीति विबुध्यतां ॥ १२५ ॥
 पुरस्कृत्य ततो वायुं हृष्टा गगनचारिणः । क्षिप्रं हनूरुहं जगुरंजनादर्शनोत्सुकाः ॥ १२६ ॥
 तेषां महोत्सवस्तत्र समागमकृतोऽभवत् । सुसंवेद्यस्तु दंपत्योर्दुराल्भ्यानो विशेषतः ॥ १२७ ॥
 तत्र मासद्वयं नीत्वा खेचराः प्रीतमानसाः । आमंज्य लब्धसन्माना ययुःस्थानं यथायथं ॥ १२८ ॥
 चिरात्संप्राप्तपत्नीकः पवनोऽपि सुचेष्टितः । तत्र गीर्वाणवद्रेमे सुतचेष्टाभिर्नन्दितः ॥ १२९ ॥
 हनूमांस्तत्र संप्राप्य यौवनश्रियमुत्तमां । मेरुकूटसमानागः स्तेनकः सर्वचेतसां ॥ १३० ॥
 सिद्धविद्यः प्रभावाढ्यो विनयज्ञो महाबलः । सर्वशास्त्रार्थकुशलः परोपकृतिदक्षिणः ॥ १३१ ॥
 नाकोपसुक्तपाकस्य पुण्यशेषस्य योजकः । रमतेऽस्य पुरे तत्र गुरुपूजनतत्परः ॥ १३२ ॥
 श्रीशैलस्य समुद्भवेन सहितं वायोः समं कांतया । यो भावेन श्रृणोति संगममिमं नानारसैरदृशुतं ॥
 जंतोस्तस्य समस्तसंश्रुतिविविधिज्ञानेन लब्धात्मनो । बुद्धिर्नाशुभकर्मणि प्रभवति प्रारब्ध सत्कर्मणः ॥
 आयुर्दीर्घपुदारविभ्रमयुतं कांतं वपुर्नरिजं । मेधां सर्वकृतांतपारविषयां कीर्तिं च चंद्रामलां ॥
 पुण्यं स्वर्गसुखोपभोगचतुरं लोके च यद्बुद्धिभं । तत्सर्वं सुकृद्भुतेरविरिव स्फूतप्रभामंडलः १३६

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते पवनांजनासमागमाभिधानं नामाष्टावशं पर्व ।

अथैकोनविंशति पर्व ।

रावणोऽथ वहन्दीर्घं क्रोधमग्रप्रतिर्द्वृत्तिः । अडुढौकत्पुनः सर्वान् खेचरान् लेखहारिभिः ॥ १ ॥
किंकिधेद्रस्तमभ्यागात्तथा दुंदुभिसंज्ञकः । अलंकाराधिपो यश्च रथनूपुरकस्तथा ॥ २ ॥
विजयार्द्धनगे ये च श्रेणिद्रयनिवासिनः । सर्वोद्योगेन ते सर्वे प्राप्ता रत्नश्रवःसुतं ॥ ३ ॥
अथो हनूरुहद्वीपं नरो मस्तकलेखकः । प्राप्तः पवनवेगस्य प्रतिसूर्यस्य चातिकं ॥ ४ ॥
लेखार्थमभिगम्यैतौ प्रयाणन्यस्तमानसौ । श्रीशैलस्योद्यतौ कर्तुमभिषेकं नृपास्पदे ॥ ५ ॥
कृतस्तदर्थमाटोपः सूर्यशब्दादिको महान् । नराः कलशहस्ताश्च श्रीशैलस्य पुरस्थिताः ॥ ६ ॥
किमेतदिति तौ तेन पृष्टाविदमवोचतां । राज्यं हनूरुहद्वीपे वत्स त्वं पालयाधुना ॥ ७ ॥
युद्धे सहायतां कुर्तुमावामीशेन रक्षसां । आहूतौ तस्य कर्तव्यं प्रीत्यावाभ्यां यथोचितं ॥ ८ ॥
रसातलपुरे तस्य वरुणः प्रत्यवस्थितः । दुर्जयोऽसौ महासैन्यः पुत्रदुर्गवलोत्कटः ॥ ९ ॥
हनूमानेवमुक्तः सन् विययेनेदमब्रवीत् । मयि स्थिते न युक्तं वां गंतुमायोधनं गुरु ॥ १० ॥
अविहातरणास्वादो वत्स त्वमिति भाषिते । जगाद किं शिवस्थानं कदाचिद्बुधुमाप्यते ॥ ११ ॥

यदा निवार्यमाणोऽपि न स्थातुं कुरुते मनः । तदा ताभ्यामनुज्ञातः स युवा गमनं प्रति ॥ १२ ॥
 क्त्वात्वा भुक्त्वा स पूर्वोक्ते मंगलार्चितविग्रहः । कृतः प्रणामः सिद्धानामर्हतां च प्रयत्नतः ॥ १३ ॥
 पितरं मातरं मातृमातुलं च महाद्युतिः । प्रणम्याशेषवर्गं च संभाव्य विधिकोविदः ॥ १४ ॥
 विमानं स्वयंसंकाशं समारूढ्य दिशो दश । व्याप्य शस्त्रसमूहेन यगौ लंकापुरीं प्रति ॥ १५ ॥
 त्रिकूटाभिमुखो गच्छन्विमानेसावराजत । मंदराभिमुखो यद्द्रदेशानखिदशाधिपः ॥ १६ ॥
 जलर्षीचिगिरौ तस्य रविरस्तमुपागमत् । समुद्रतीचिसंतानचुंबितोरुनितंबके ॥ १७ ॥
 तत्र रात्रिं सुखं नीत्वा कृतसद्भटसंकथः । महोत्साहेन सन्नद्य यगौ लंकाहितेक्षणाः ॥ १८ ॥
 नानाजनपदान्द्वीपाब्जगानुर्मिसमाहतान । ग्रहांश्च जलधौ पश्यन् रक्षःसैन्यमत्राप सः ॥ १९ ॥
 दृष्ट्वा हनूमतः सैन्यं पुरुराक्षसपुंगवाः । विस्मयं परमं जग्मुः श्रीशैलहितलोचनाः ॥ २० ॥
 चूर्णितोऽनेन शैलोऽसौ सोयं भव्यजनोत्तमः । इतिशब्दमसौ शृण्वन् रावणस्य गर्तोत्तिकं ॥ २१ ॥
 मारुतिं रावणो वीक्ष्य कुमुमैरभिपूरितात् । सौरभाकृष्टसंभ्रातंगुजन्मत्तमधुव्रतात् ॥ २२ ॥
 उपरिन्यत्तरत्नांशुछुरितावरमंडपात् । पर्यतस्थितसामंताद्भ्युत्तस्थौ शिलातलात् ॥ २३ ॥
 परिष्वज्य हनूमंतं विनयानतविग्रहं । उपविष्टः समं तेन तत्र ग्रीतिस्मिताननः ॥ २४ ॥

अन्योन्यं कुशलं दृष्ट्वान्योन्यस्य संपदं । रेमाते तौ महाभाग्यौ देवेंद्राविव संगतौ ॥ २५ ॥
 अथावोचद्दशग्रीवः प्रमदान्वितमानसः । हनूमंतं मुहुः पश्यन्नत्यंतस्निग्धया दृशा ॥ २६ ॥
 अहो संबद्धितं प्रेम वायुना मम साधुना । यदयं प्रेषितः पुत्रः प्रख्यातगुणसागरः ॥ २७ ॥
 एनं प्राप्य महासत्त्वं तेजोमंगलभूषितं । नैव मे दुस्तरं किञ्चिद्भविष्यत्यत्र विष्टपे ॥ २९ ॥
 गुणेषु भाष्यमाणेषु श्रीशैलो नतविग्रहः । सत्रीड इव संवृत्तः प्रायो वृत्तिरियं सतां ॥ ३० ॥
 भविष्यतोऽथ संग्रामाद्भयेनैव दिवाकरः । अस्तं सेवितुमारभे मंदारुणकरोत्करः ॥ ३१ ॥
 संध्यास्य पृष्ठतो यांती बहंती रागमुत्कटं । शुशुभे प्राणनाथस्य विनीता रमणी यथा ॥ ३२ ॥
 ततो निशावधू रेजे कृतचंद्रविशेषका । कुर्वाणानुगतिं भर्तुर्वासरस्य निरंतरं ॥ ३३ ॥
 अन्येद्युर्भानुभिर्भानोरुच्चले भुवने कृते । दशग्रीवः सुसन्नद्धः समस्तबलमध्यगः ॥ ३४ ॥
 आसन्नस्थहनूमत्कः कृतमंगलविग्रहः । विद्यया जलधिं भित्त्वा प्रयातो चरुणं पुरं ॥ ३५ ॥
 प्रत्यरि व्रजतोऽभुष्य दीप्तिरासीदनुचमा । कुठाराममुद्दिश्य सुभूमस्येव चक्रिणः ॥ ३६ ॥
 ज्ञात्वा दशाननं प्राप्य सैन्यनिस्वनसूचितं । संचुक्षोभ पुरं सर्वं वरुणस्य महारवं ॥ ३७ ॥
 पत्तालपौंडरीकाख्यं तत्पुरं प्रवलध्वजं । सुरत्नतोरणं जातं सन्नाहरवंसकुलं ॥ ३८ ॥

तत्रासुरपुकारे पुरे सर्वमनोहरे । आसीच्चकितनेत्राणां स्त्रीणामाकुलता परा ॥ ३९ ॥
- योधास्तत्र निराक्रामन् समा भवनवासिनां । चमरासुरतुल्यश्च वरुणः शौर्यगर्वितः ॥ ४० ॥
तस्य पुत्रशतं तावदुत्थितं योद्धुमुद्धतं । नाना प्रहरणत्रातरुद्धभास्करदर्शनं ॥ ४१ ॥
आपातमात्रकैणैव भयं ते राक्षसं बलं । असुराणामिवोदारैः कुमरैः क्षुद्रदैवतं ॥ ४२ ॥
अंतर्भ्रातृशतैर्नतद्राक्षसानां बलं क्षतं । गोयूथवदरं चक्रे अमणं भयसंकुलं ॥ ४३ ॥
चक्रचापधनप्राशशतमीप्रभृतीनि च । शस्त्राणि रक्षसां पेतुः करात्प्रस्वेदपिच्छलात् ॥ ४४ ॥
ततस्तं शरजालेन समालोक्याकुलीकृतं । स्वसैन्यं वेगवद्वर्षहतोरुणकरोपमं ॥ ४५ ॥
विंशत्यर्द्धमुखः क्रुद्धो भिच्चा रिपुबलं क्षणात् । प्रविष्टः पातयन्वीरान् गर्जेद्र इव पादपान् ॥ ४६ ॥
ततोऽसौ युगपत्पुत्रैः वरुणस्य समावृतः । आदित्य इव गर्जद्भिः प्रावृषेण्यबलाहकैः ॥ ४७ ॥
तस्येशुभिर्वपुभिर्न सर्वदिग्भ्यः समागतैः । तथापि मानिसिंहोऽसौ न मुंचति रणाजिरं ॥ ४८ ॥
भास्करश्रवणः श्रेष्ठो नृणामिंद्रजितस्तथा । अन्ये च रक्षसां नाथा वरुणेनाग्रतः कृताः ॥ ४९ ॥
ततो लक्ष्मीकृतं दृष्ट्वा शराणां वरुणात्मजैः । रावणं शोणितश्रुत्या किंशुकोत्करसन्निभं ॥ ५० ॥
रथमाशु समासह्य महापुरुषमध्यगं । बंधुवत्प्रीतिचेतस्कः पराजिततमोरविः ॥ ५१ ॥

मारुतिमर्लतं वेगाज्जयं जयकृतादरः । उद्यतः कालवद्योद्धुं रविमंडलभासुरः ॥ ५२ ॥
 तेन वारुणयः सर्वे प्रेरिताः प्रपलायिताः । महारथसमीरेण घनसंघा इवोन्नता ॥ ५३ ॥
 प्रविष्टः परसैन्यं स दृष्टोन्यत्र मुहुर्मुहुः । कदलीकाननच्छेदक्रीडां चक्रेऽरिमूर्तिषु ॥ ५४ ॥
 कंचिच्छांगूलपाशेन विद्यारचितमूर्तिना । आकर्षत्परमं वीरं स्नेहेन सुहृदं यथा ॥ ५५ ॥
 कंचिदुल्कासिघातेन मस्तकोपर्यताडयत् । हेतुमुद्रघातेन मिथ्यादृष्टिरिवाहृतः ॥ ५६ ॥
 क्रीडंतमिति तं दृष्ट्वा श्रीशैलं वानरध्वजं । अभ्याजगाम वरुणो कोपारुणनिरीक्षणः ॥ ५७ ॥
 श्रीशैलाभिमुखं दृष्ट्वा वारुणं राक्षसाधिपः । धावमानं रुरोधारिं गिरिवन्निम्नगाजलं ॥ ५८ ॥
 वरुणास्याभवद्युद्धं यावन्नाथेन रक्षसां । वाजिवारणपादातशस्त्रसंघातसंकुलं ॥ ५९ ॥
 तावत्पुत्रशतं तस्य बद्धं पवनसूनुना । चिरंयुद्धसमद्भूतखंडं विहतसैनकं ॥ ६० ॥
 श्रुत्वा पुत्रशतं बद्धं वरुणः शोकाविह्वलः । विद्यास्मरणनिर्मुक्तो बभूव श्लथविक्रमः ॥ ६१ ॥
 प्राप्यास्य रावणश्छिद्रं विद्यामुच्छिद्य योधिनीं । जीवग्राहमिमं क्षिप्रं जग्राह रणाकोविदः ॥ ६२ ॥
 तदा वरुणयोधस्य भ्रष्टपुत्रकरः श्रियः । उदयेन विमुक्तस्य रावणो राहुतामगात् ॥ ६३ ॥
 शस्त्रपंजरमध्यस्थो भगमानश्च सोऽर्पितः । सादरं कुंभकर्णस्य रक्षितुं विस्मयेक्षितः ॥ ६४ ॥

ततो विश्रमथस्सैन्यं रावणश्चरनिर्वृतः । उद्याने प्रवरे तस्थौ भवनोन्मादनामनि ॥ ६५ ॥
समुद्रासंगशीतेन वायुनास्य व्यनीयत । सैन्यस्य रणजः खेदो वृक्षच्छायानुवर्तिनः ॥ ६६ ॥
गृहीतं नायकं ज्ञात्वा वरुणस्याखिलं बलं । प्रविवेश पुरं भीतं पौडरीकं समाकुलं ॥ ६७ ॥
तदेव साधनं तौवत्त एव च महाभटाः । प्रधानस्य वियोगेन प्रापुर्व्यर्थशरीरतां ॥ ६८ ॥
पुण्यस्य पश्यतौदार्यं यदुद्भवति तद्व्रति । बहूनामुद्भवः पुंसां पतिते पतनं तथा ॥ ६९ ॥
अथ भास्करकर्णस्तं मध्नातिस्म पुरं रिपोः । विह्वलीभूतनिश्शेषजनसंघातसंकुलं ॥ ७० ॥
लुंष्टितं चात्र सकलं धनरत्नादिकं भटैः । अरातिपुरकोपेन नतु लोभकशस्थितैः ॥ ७१ ॥
रतिषिञ्चमधारिण्यः स्रवदस्त्राकुलेक्षणाः । विलंपत्यो वराकाश्च गृह्यतेस्म वरांगनाः ॥ ७२ ॥
स्तनान्वनग्रदेहास्ताश्चलत्पल्लवपाणयः । कूजंत्यो बांधवान् सर्वान् गृहीता निष्ठुरैरैरैः ॥ ७३ ॥
विमानाभ्यंतरन्यस्ता काचिदेवमभाषत । सखीशोकग्रहग्रस्तसमस्तास्यनिशाकरा ॥ ७४ ॥
सखि शीलविनाशो मे यदि नाम भवेदिह । उल्लंघ्यांशुकपट्टेन मस्थियामि न संशयः ॥ ७५ ॥
संदिग्धमरणं काचिद् व्याहरंती मुहुः प्रियं । संस्मृत्य तद्गुणान् मूर्छामानह्लं म्लानलोचना ७६
मातरं पितरं कांतं भ्रातरं मातुलं सुतं । आह्वयंत्यः क्षरन्नेत्रास्ता मुनेरपि दुःखदाः ॥ ७७ ॥

काचिन्नास्करकिरणस्य शोभया हतलोचना । जगादोपांशुविस्त्रंभात्सखी कमललोचना ॥ ७८ ॥
 सखि कापि ममोत्पन्ना दृष्टेयं मुनिपुंगवं । धृतिर्यया कृतेवाहं परायत्तशरीरिका ॥ ७९ ॥
 इति शुद्धविरुद्धाश्च विकल्पास्तत्र योषितां । बभूवुः कर्मवैचित्र्याह्लोकोऽयं चित्रचेष्टितः ॥ ८० ॥
 कुवेर इव सद्भृतिः प्रवीरभटसेवितः । जयनिस्वानमुखरः कांतलीलासमन्वितः ॥ ८१ ॥
 अवतीर्य विमानांताद्भास्करश्रवणो मुदा । पुरो राक्षसनाथस्य धूसरोशीरतिष्ठपत् ॥ ८२ ॥
 ता विषादवती दृष्ट्वा बाष्पपूरितलोचनाः । बंधुभीरहिता नम्राः सवेपथुशरीरिका ॥ ८३ ॥
 वदंती करुणं स्वैरं किमपि त्रपयान्विता । रावणःकरुणाविष्टो जगादेति सहोदरं ॥ ८४ ॥
 अहोत्यंतमिदं बाल त्वया दुश्चरितं कृतं । कुलनार्यो यदानीता बंदीग्रहणपंजरं ॥ ८५ ॥
 दोषः कोऽत्र वराक्रीणां नारीणां मुग्धचेतसां । खलीकारमिमा येन त्वयि का प्रापिता मुधा ८६
 पालिका मुग्धलोकस्य शत्रुलोकस्य नाशिका । गुरु शुश्रूषिणी चेष्टा ननु चेष्टा महात्मनां ॥ ८७ ॥
 इत्युक्त्वा मोचितास्तेन क्षिप्रा ता ययुरालयं । आश्वासिता गिरा साध्व्यः सद्यः शिथिलसाध्वसा ८८
 आनाय्य बरुणोऽवाचि रावणेनाथ सत्रपः । भटदर्शनमात्रेण कृतरक्षोनताननः ॥ ८९ ॥
 प्रवीण माकृथाः शोकं युद्धग्रहणसंभव । ग्रहणं ननु वीराणां रणे सत्कीर्तिकारणं ॥ ९० ॥

द्वयमेव रणे वीरैः प्राप्यते मानशालिभिः । ग्रहणं मरणं वापि कातरैश्च पलायितुं ॥ ९१ ॥
पुरावदखिलं स त्वं राज्यं रक्ष निजे पदे । मित्रबांधवसंपन्नः सकलोपद्रवोज्झितं ॥ ९२ ॥

अथैवमुक्तो वरुणः स वीरं । कृत्वांजलिं प्रावददेतमेव ॥

विशालपुण्यस्य तवात्र लोके । मूढो जनो तिष्ठति वैरभावे ॥ ९३ ॥

अहो महद्भयमिदं त्वदीयं । मुनेरिव स्तोत्रसहस्रयोग्यं ॥

विहाय रत्नानि पराजितोहं । त्वया यदभ्युन्नतशासनेन ॥ ९४ ॥

वायोःसुतस्यैव कथं प्रभावो । निगद्यतामद्भुतकर्मणोऽपि ॥

यतस्त्वदीयेन शुभेन साधो । समाहितः सोऽपि महानुभावः ॥ ९५ ॥

न कस्यचिन्नाम महीयमेतां । गोत्रक्रमाद्विक्रमकोशधारिता ॥

वीरस्य भोग्येयमसौ भवांश्च । तेषां स्थितो मूर्धनि साधि लोकं ॥ ९६ ॥

स्वामी त्वमस्माकमुदारकीर्ते । क्षमस्व दुर्वाक्यकृतं निकारं ॥

वक्तव्यमित्येव वदामि नाथ । क्षमा तु दृष्टैव तवात्युदारा ॥ ९७ ॥

तेन त्वया सार्धमहं विधाय । संबन्धमत्युन्नतचेष्टितेन ॥

कृतार्थतामेमि ततो गृहण । तन्मे सुतां योग्यतमस्त्वमस्याः ॥ ९८ ॥
 एवं विदित्वा तनुजां विनीतां । प्रक्रीर्तितां सत्यवतीति नाम्ना ॥
 ललामरूपां जनितां सुदेव्या । समर्पयत्ताम्रसाम्भववत्रां ॥ ९९ ॥
 तयोर्महान् संवव्रते विवाहे । सधुत्सवः पूजितसर्वलोकः ।
 तयोर्हि निश्शेषसमृद्धिभाजो । रन्वेषणीयं न समस्ति किञ्चित् ॥ १०० ॥
 सन्मानितस्तेन च मानितेन । कृतानुयानः कतिचिद्दिनानि ॥
 सुतावियोगव्यथितांतरात्मा । स्वराजधानीं वरुणो विवेश ॥ १०१ ॥
 कैलाशकंपोऽपि समेत्य लंकां । विधाय सन्मानभतिप्रधानं ॥
 महाग्रभां चंद्रनखातनूजां । ददौ समीरप्रभवाय कन्यां ॥ १०२ ॥
 अनंगपुष्पेति समस्तलोके । गतां प्रसिद्धिं गुणराजधानीं ॥
 अनंगपुष्पायुधभूतनेत्रां । लब्ध्वा स तां तोषमुदारमार ॥ १०३ ॥
 श्रियां च संपादिनि कर्णकुंडले । पुरेऽस्य चक्रे क्षितिपाभिषेचनं ॥
 स्थितः स तत्रोत्तमभोगसंगतो । यथोर्द्धूलोके भुवनस्य पालकः ॥ १०४ ॥

तथानलः किष्कुपुरे शरीरजां । प्रसिद्धिमेतां हरिमालिनीं श्रुतिं ॥

श्रियं जयंतीमपि रूपसंपदा । ददौ विभूत्या परया हनूमते ॥ १०५ ॥
पुरे तथा किन्नरगीतसंज्ञके । स लब्धवान् किन्नरकन्यकाद्यतं ।

इति क्रमेणास्य बभूव योषितां । परं सहस्राद्गणनं महात्मनः ॥ १०६ ॥
अमन्नसौ येन महीधरेऽस्थात् । श्रीशैलसंज्ञोऽत्र समीरसूनुः ॥

श्रीशैल इत्यागतवानसौ तत् । ख्यातिं पृथिव्यामिति रम्यसानुः ॥ १०७ ॥
तदास्ति किष्किंधपुरे महात्मा । सुग्रीवसंज्ञः पुरखेचरेशः ॥

तारेति तारापतिकांतिवक्त्रा । बभूव रामास्य रतेः समाना ॥ १०८ ॥
तयोस्त्वनूजा नवपद्मरागा । गुणैः प्रतीता भुवि पद्मरागा ॥

पद्मेव रूपेण विशालनेत्रा । भामंडलप्रावृतवक्त्रपद्मा ॥ १०९ ॥
महेभकुंभोन्नतपीवरस्तनी । सुरेंद्रशस्त्रग्रहणोपमोदरी ॥

विशाललावण्यतडागमध्यगा । मलिम्लुचा सर्वजनांतरात्मनां ॥ ११० ॥
विचिंतयंतौ पितरौ च तस्या । योग्यं वरं शोभनविभ्रमायाः ॥

नक्तं न निद्रां सुखतो लभेतां । दिवा तु नैव प्रविकीर्णचिन्तौ ॥ १११ ॥

ततः षट्शिवद्रजितप्रधाना । विद्याधराः स्रचितशीलवंशाः ॥

चित्रकृता चित्रगुणा दुहित्रे । प्रदर्शिताश्चारुरुचः पितृभ्यां ॥ ११२ ॥

अनुक्रमात्साथ निरीक्ष्यमाणा । मुहुर्मुहुः संहतनेत्रकांतिः ॥

सद्यः समाकृष्टविचेष्टदृष्टिर्बाला हनूमत्प्रतिमां ददर्श ॥ ११३ ॥

दृष्ट्वा च तं वायुसुतं पटस्थं । सादृश्यनिर्मुक्तसमस्तदेहं ॥

अताडयतासौ मदनस्य वाणैः । सुदुस्सहैः पंचभिरेककालं ॥ ११४ ॥

तत्रानुरक्तामधिगम्य वाढमेतामुवाचेति सखी गुणज्ञा ॥

अयं स बाले पवनंजयस्य । श्रीशैलनामा तनयः प्रतीतः ॥ ११५ ॥

गुणस्त्ववास्य प्रथिता पुरैव । शोभा तु दृग्भोचरतां प्रयाता ॥

एतेन सार्धं भज कामभोगान् । पित्रोः प्रयच्छातिचिरेण निद्रां ॥ ११६ ॥

अहो पुनश्चित्रगतेन तेन । मनोविकारो जनितो हनूमता ॥

सखीं वदंतीमिति लज्जया नता । जघान लीलाकमलेन कन्यका ॥ ११७ ॥

ततो विदित्वा जनकेन तस्या । हृतं मनो मारुतनन्दनेन ॥
परः समारूढसुताशरीरः । संप्रेषितो वायुसुताय शीघ्रं ॥ ११८ ॥
दूतो युवा श्रीनगरं समेत्य । जातः प्रविष्टो विहितप्रणामः ॥
हनुमते दर्शयतिस्व विभं । तारात्मजायाः पटमध्ययातं ॥ ११९ ॥
सत्यं शराः पंच मनोभवस्य । स्युर्यद्यमुष्मिन् जगति प्रसिद्धाः ॥
कन्यालियुक्तैः कथमेककालं । ततः शतैर्वायुसुतं जघान ॥ १२० ॥
अजातएवास्मि न यावदेनां । प्राप्नोमि कन्यामिति जातचित्तः ॥
समीरसुनुर्विभवेन युक्तः । क्षणेन सुग्रीवपुरं जगाम ॥ १२१ ॥
श्रुत्वा तमासन्नतरं प्रदृष्टः । सुग्रीवराजोभ्युदियाय सद्यः ॥
प्रयुज्यमानोऽर्धशतैर्हनूमान् । पुरं प्रविष्टः श्वसुरेण सार्धं ॥ १२२ ॥
तस्मिंस्तदा राजगृहं प्रयाति । प्रासादमालामणिजालकस्थाः ॥
तद्दर्शनव्याकुलनेत्रपत्न्याः । मुक्तान्यचेष्टा ललना बभूवुः ॥ १२३ ॥
गवाक्षजालेन निरीक्षमाणा । सुग्रीवजा वायुसुतस्य रूपं ॥

कामप्यवस्थां मनसा प्रपन्ना । स्ववेदनीयां सुकुमारदेहा ॥ १२४ ॥

अयं स नायं पुरुषोऽपरोयं । कोप्येष सोऽसौ सखि सोयमेव ॥

इत्यंगनाभिः परितर्क्यमाणो । विवेश सुग्रीवपुरं हनूमान् ॥ १२५ ॥

तयोर्विवाहः परया विभूत्या । विनिर्मितः संगतसर्वबंधुः ॥

तौ दंपती योग्यसमागमेन । प्राप्तौ प्रमोदं परमं सुरूपौ ॥ १२६ ॥

जगाम बध्व्या सहितो हनूमान् । स्थानं निजं निवृत्तचित्तवृत्तिः ॥

कृत्वा सशोकौ श्वसुरौ स्ववर्गौ । सुतावियोगात्स्ववियोजनाच्च ॥ १२७ ॥

तस्मिन्तथा श्रीमति वर्तमाने । सुते समस्तक्षितियातकीर्तौ ॥

महासुखास्वादसमुद्रमध्ये । ममज्ज वायुः क्षितिपौजना च ॥ १२८ ॥

श्रीशैलतुल्यैरथ खेचरैशैः । सन्मान्यमानो बहुमानधारी ॥

अभूद्दशास्यः क्षतसर्वशत्रुः । त्रिवंडनाथो हरिकंठतुल्यः ॥ १२९ ॥

लंकानगर्यां स विशालकांतिः । सुखेन रेमे पृथुभोगजेन ॥

समस्तलोकस्य धृतिं प्रयच्छन् । यथा सुरेंद्रः सुरलोकपूर्यां ॥ १३० ॥

महानुभावः प्रमदाजनस्य । स्तनेष्वसौ लालितरक्तपाणिः ॥

चिवेद नो दीर्घमपि व्यतीतं । कालं प्रियावक्त्रतिर्गिच्छभृंगः ॥ १३१ ॥

एकापि यस्येह भवेद्विरूपा । नरस्य जाया प्रतिक्कूलचेष्टा ॥

रतेः पतित्वं स नरः करोति । स्थितः सुखे संसृतिधर्मजाते ॥ १३२ ॥

युक्तः प्रियाणां दशभिः सहस्रैः । तथाष्टभिः श्रीजनितोपमानां ॥

महाप्रभावः किंसुतैष राजा । खंडत्रयस्यानुपमानकांतिः ॥ १३३ ॥

एवं समस्तखगपैरभिनूयमानः । संभ्रांतसन्नतपरांगधृतानुशिष्टिः ॥

खंडत्रयाधिपतिताविहिताभिषेकः । साम्राज्यमाप जनताभिनुतं दशास्यः ॥ १३४ ॥

विद्याधराधिपतिपूजितपादपद्मः । श्रीकीर्तिकांतिपरिवारमनोज्ञदेहः ॥

सर्वग्रहैः परिवृतो दशवक्त्रराजा । जातः शशांक इव कस्य न चित्तहारी ॥ १३५ ॥

चक्रं सुदर्शनममोघममुष्य दिव्यं । मध्याह्नभास्करकरोपममध्यजालं ॥

उद्बृत्तशत्रुनृपवर्गविनाशदक्षं । रेजेऽरिदृष्टमतिभासुररत्नचित्रं ॥ १३६ ॥

दंडश्च मृत्युरिव जातशरीरबंधो । दुष्टात्मनां भयकरः स्फुरितोग्रतेजाः ॥

उल्कासमूह इव संगतवान् प्रचंडो । जज्वाल शस्त्रभवने प्रतिपन्नपूजः ॥ १३७ ॥
सोयं स्वकर्मवशतः कुलसंक्रमेण । संप्राप्य राक्षसपुरीं पुरुचारुकीर्तिः ॥

ऐश्वर्यमद्भुततरं च समंतभद्रं । रक्षःपतिः परमसंभृतिसौख्यमेतः ॥ १३८ ॥
सद्दृष्टिबोधचरणप्रतिपत्तिहेतौ । दूरं गतेथ मुनिसुव्रतनाथतीर्थे ॥

अत्यंतमूढकविभिः परमार्थदूरैः । लोकेऽन्यथैव कथितः पुरुषः प्रधानः ॥ १३९ ॥
विषयवशमुपैतेर्नष्टतत्त्वार्थबोधैः । कविभिरतिकुशीलैर्नित्यपापापादुरक्तैः ॥

कुरीचितगरेहेतुग्रंथवाग्वागुरामिः । प्रगुणजनमृगौघो बध्यते मंदभाग्यः ॥ १४० ॥
इति विदितयथावद्दृष्टवस्तुप्रपंचः । क्षतकुमतजनोक्तग्रंथंपंकप्रसंगः ॥

भज सुरपतिवंधं शास्त्ररत्नं जिनानां । रविसमधिकतेजः श्रेणिक श्रीविशालः ॥१४१॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्म-चरिते रावणसाम्राज्यभिधानं नामैकौनविंशतितमं पर्वं विद्याधरकाण्डं समाप्तं ।

विंशतितमं पर्व ।

अथैवं श्रेणिकः श्रुत्वा विनीतात्मा प्रसन्नधीः । प्रणम्य गणिनः पादौ पुनरूचे सविस्मयः ॥ १ ॥
प्रसादात्तत्र विज्ञातः प्रतिशत्रोः समुद्भवः । अष्टमस्य तथाभेदः कुलयोः कपिरक्षसां ॥ २ ॥
सांप्रतं श्रोतुमिच्छामि चरितं जिनचक्रिणां । नाथ पूर्वभवेत्युक्तं बुद्धिशोधनकारणं ॥ ३ ॥
अष्टमो यश्च विख्यातो हली सकलविष्टये । वंशे कस्य समुद्भूतः किंवा तस्य विचेष्टितं ॥ ४ ॥
अमीषां जनकादीनां तथा नामानि सन्मुने । जिज्ञासितानि मे नाथ तत्सर्वं वक्तुमर्हसि ॥ ५ ॥
इत्युक्तः स महासत्त्वः परमार्थविशारदः । जगाद् गणभृद्वाक्यं चारुप्रश्नाभिनंदितः ॥ ६ ॥
शृणु श्रेणिक वक्ष्यामि जिनानां भवकीर्तनं । पापविध्वंसकरणं त्रिदशैद्रनमस्कृतं ॥ ७ ॥
ऋषभोऽजितनाथश्च संभवश्चाभिनंदनः । सुमतिः पद्मनाभश्च सुपार्थः शशिमृत्प्रभुः ॥ ८ ॥
सुविधिः शीतलः श्रेयान् वासपूज्योऽमलप्रभुः । अनंतो धर्मशांती च कुंथुदेवो महानरः ॥ ९ ॥
मल्लिः सुव्रतनाथश्च नमिर्नेमिश्च तीर्थकृत् । पार्श्वीयं पश्चिमो वीरो शासनं यस्य वर्तेते ॥ १० ॥
नगरी परमोदारा नामतः पुंडरीकिणी । सुसीमेत्यपरा ख्याता क्षेमेत्यन्यातिशोभना ॥ ११ ॥

तथा रत्नवरैर्दीप्ता रत्नसंचयनामिका । चतस्रः परमोदारा सुव्यवस्था इमा पुरः ॥ १२ ॥
वासुपूज्यजिनांतानां जिनानामृषभादितः । आसन् पूर्वभवे रम्या राजधान्यः सदोत्सवाः ॥ १३ ॥
सुमहानगरं चारु तथारिष्टपुरं वरं । सुमाद्रिका च विख्याता तथासौ पुंडरीकिनी ॥ १४ ॥
सुसीमा सीमसंपन्ना क्षेमा च क्षेमकारिणी । व्यतीतशोकनामा च चंपा च विदिता भुवि ॥ १५ ॥
कौशांबी च महाभोगा तथा नागपुरं पृथु । साकेता कांतभवना छत्राकारपुरं तथा ॥ १६ ॥
अनुक्रमेण शेषाणां जिनानां पूर्वजन्मनि । राजधान्य इमा ज्ञेयाः पुर्यः स्वर्गपुरीसमाः ॥ १७ ॥
वज्रनाभिरिति ख्यातस्तथा विमलवाहनः । अन्यश्च विपुलख्यातिः श्रीमान् विपुलवाहनः ॥ १८ ॥
महाबलोऽपरः कांतस्तथातिबलकीर्तनः । अपराजितसंज्ञश्च नंदिषेणाभिधोऽपरः ॥ १९ ॥
पद्मश्चान्यो महापद्मस्तथा पद्मोत्तरो भुवि । नाथः पंकजगुल्माख्य पंकजप्रतिमाननः ॥ २० ॥
विभुर्नलिनगुल्मश्च तथा पद्मासनः सुखी । स्मृतः पद्मरथो नाथः श्रीमान् दृढरथोऽपरः ॥ २१ ॥
महामेघरथो नाम शूरः सिंहरथाभिधः । स्वामी वैश्रवणो धीमान् श्रीधर्मोन्थो महाधनः ॥ २२ ॥
अप्रतिष्ठः सुरश्रेष्ठः सिद्धार्थः सिद्धशासनः । आनंदो नंदनीयोऽन्यः सुनंदश्चेति विश्रुतः ॥ २३ ॥
पूर्वजन्मनि नामानि जिनानामिति विष्टपे । प्रख्यातानि मयोक्तानि क्रमेण मगधाधिप ॥ २४ ॥

वज्रसेनो महातेजास्तथा वीरो रिपुंदमः । अन्य स्वयंप्रभाभिख्यः श्रीमान् विमलवाहनः ॥ २५ ॥
गुरुः सीमंधरो ज्ञेयो नाथश्च पिहितास्रवः । महातपस्विनावन्यावरिंदमयुसंधरौ ॥ २६ ॥
तथा सर्वजनानंदः सार्थकाभिख्ययान्वितः । अभयानंदसंज्ञश्च वज्रदत्तोऽपरः प्रभुः ॥ २७ ॥
वज्रनाभिश्च विज्ञेयः सर्वगुप्तिश्च गुप्तिमान् । चितारक्षप्रसिद्धिश्च पुनर्विपुलवाहनः ॥ २८ ॥
मृनिर्धनरवो धीरः संवरः साधुसंवरः । वरधर्मस्त्रिलोकीयः सुनंदो नंदनामभृत् ॥ २९ ॥
व्यतीतशोकसंज्ञश्च डामिलः प्रोष्ठिलस्तथा । क्रमेण गुरवो ज्ञेया जिनानां पूर्वजन्मनि ॥ ३० ॥
सर्वार्थसिद्धिसंशब्दो वैजयंतः सुखावहः । प्रैवेयको महामासः वैजयंतः स एव च ॥ ३१ ॥
ऊर्ध्वप्रैवेयको ज्ञेयो मध्यमश्च प्रकीर्तितः । वैजयंतो महातेजा अपराजितसंज्ञकः ॥ ३२ ॥
आरण्यश्च समाख्यातस्तथा पुष्पोत्तराभिधः । कापिष्टः पुर शुक्रश्च सहस्रारो मनोहरः ॥ ३३ ॥
त्रिपुष्पोत्तरसंज्ञोतो मुक्तिस्थानधरस्थितः विजयाख्यस्तथा श्रीमानपराजितसंज्ञकः ॥ ३४ ॥
प्राणतोऽनंतरातीतो वैजयंतो महाद्युतिः । पुष्पोत्तर इति ज्ञेयो जिनानाममरालयाः ॥ ३५ ॥
जिनानां जन्मनक्षत्रं मातरं पितरं पुरं । चैत्यवृक्षं तथा मोक्षस्थानं ते कथयाम्यतः ॥ ३६ ॥
बिनीता नगरी नाभिर्मरुदेव्युत्तरा तथा । आषाढा वटवृक्षश्च कैलाशः प्रथमो जिनः ॥ ३७ ॥

साकेता विजया नाथो जितशत्रुर्जिनोत्तमः । रोहिणी सप्तपर्णश्च मंगलं श्रेणिकास्तु ते ॥ ३८ ॥
सेना जितारिराजश्च श्रावस्तीसंभवो जिनः । ऐंद्रमृक्षं ततः शालः परमं तेस्तु मंगलं ॥ ३९ ॥
सिद्धार्था संवरोऽयोध्या सरलश्च पुनर्वसुः । अभिनन्दननाथश्च भवंतु तव मंगलं ॥ ४० ॥
सुमंगला प्रियंगुश्च मघा मेघप्रभा पुरी । साकेता मुमतिर्नाथो जगदुत्तममंगलं ॥ ४१ ॥
सुसीमा वत्सनगरी च चित्रधरणशब्दितः । पद्मप्रभः प्रियंगुश्च भवंतु तव मंगलं ॥ ४२ ॥
सुप्रतिष्ठः पुरी काशी विशिखा पृथिवी तथा । शिरीषश्च सुपार्श्वश्च राजन् परममंगलं ॥ ४३ ॥
नागवृक्षोऽनुराघर्क्षे महासेनश्च लक्ष्मणः । खयाता चंद्रपुरी चंद्रप्रभश्च तव मंगलं ॥ ४४ ॥
काकंदी सुविधिर्मूलं रामा सुग्रीवपार्थिवः । सालस्तरुश्च ते संतु चित्तपावनकारणं ॥ ४५ ॥
प्लक्षो दृढरथो राजा भद्रिका शीतलो जिनः । सुनंदा प्रथमाषाढा संतु ते मंगलं परं ॥ ४६ ॥
विष्णुश्रीः श्रमणो विष्णुः सिंहनादश्च तिटुकः । सततं नु जिनः श्रेयान् श्रेयः कुर्वतु ते नृप ४७
पाडला वसुपूज्यश्च जया शतभिषं तथा । चंपा च वासुपूज्यश्च लोकपूजां दिशंतु ते ॥ ४८ ॥
कापिल्यं कृतवर्मा च शर्मा प्रोष्ठुपदोत्तरा । जंबूविमलनाथश्च कुर्वतु त्वां मलोद्भिस्तं ॥ ४९ ॥
अश्वस्थः सिंहसेनश्च विनीता रेवती तथा । श्लाघ्या सर्वयशा नार्थोनंतश्च तव मंगलं ॥ ५० ॥

धर्मो रत्नपुरी भानुर्दीधिपर्णश्च सुव्रता । पुष्पश्च तव पुष्पातु श्रियं श्रेणिक धर्मिणीं ॥ ५१ ॥
 भरणी हास्तिपस्थानमैराणी नन्दपादपः । विश्वसेननृपः शांतिः शांतिं कुर्वतु ते सदा ॥ ५२ ॥
 सूर्यो गजपुरं कुंथुस्तिलकः श्रीश्च कृत्तिका । भवंतु तव राजेंद्र पापद्रवणहेतवः ॥ ५३ ॥
 मित्रा सुदर्शनश्चूतो नगरं पूर्वकीर्तितं । रोहिण्यरजिनेन्द्रश्च नाशयंतु रजस्त्व ॥ ५४ ॥
 राक्षिता मिथिला कुंभो जिनेशो मल्लिरश्विनी । अशोकश्च तवाशोकं मनः कुर्वतु पार्थिव ॥ ५५ ॥
 पद्मावती कुशाग्रं च सुमित्रः स्रवणस्तथा । चंपकः सुव्रतेशश्च व्रजंतु तव मानसं ॥ ५६ ॥
 विजेया मिथिला वप्रा बकुलो नमितीर्थकृत् । अश्विनी च प्रयच्छंतु तव धर्मसमागमं ॥ ५७ ॥
 समुद्रविजयश्चित्रा नेमिः शौरिपुरं शिवा । ऊर्जयंतश्च ते मेषशृंगश्चास्तु सुखप्रदः ॥ ५८ ॥
 वाराणसी विशाखा च पार्श्वो वर्माधर्वोघ्नियः । अश्वसेनश्च ते राजन् दिशंतु मनसो धृतिं ॥ ५९ ॥
 शालः कुंडपुरं पावासिद्धार्थः प्रियकारिणी । हस्तोत्तरं महावीरं परमं तव मंगलं ॥ ६० ॥
 चंपैव वासुपूज्यस्य मोक्षस्थानमुदाहृतं । पूर्वमुक्तं त्रयाणां तु शेषाः सम्भेदनिर्वृताः ॥ ६१ ॥
 शांतिः कुंथुरश्चेति राजानश्चक्रवर्त्तिनः । संतस्तीर्थकरा जाता शेषाः सामान्यपार्थिवाः ॥ ६२ ॥
 चंद्राभश्चंद्रसंकाशः पुष्पदंतश्च कीर्तितः । प्रियगुमंजरीवर्णः सुपाश्वो जिनसत्तमः ॥ ६३ ॥

अपकशालिसंकाशः पार्श्वो नागाधिपस्तुतः । पद्मग्रभसमच्छायः पद्मग्रभजिनोत्तमः ॥ ६४ ॥
 किंशुकोत्करसंकाशो वासुपूज्यः प्रकीर्तितः । नीलांजनगिरिच्छायो मुनिसुव्रततीर्थकृत् ॥ ६५ ॥
 मयूरकंठसंकाशो जिनो यादवपुंगवः । सुतप्तकांचनच्छायाः शेषा जिनवराः स्मृताः ॥ ६६ ॥
 वासुपूज्यो महावीरो मल्लिः पार्श्वो यदूत्तमः । कुमारो निर्गता गेहात्पृथिवीपतयोऽपरे ॥ ६७ ॥
 एते सुरासुरार्धशैः प्रणताः पूजिताः स्तुताः । अभिषेकं परं प्राप्ता नगपार्थिवमूर्धनि ॥ ६८ ॥
 सर्वकल्याणसंप्राप्तिकारणीभूतसेवनाः । जिनेन्द्रा पांतु वो नित्यं त्रैलोक्यपरमाद्भुताः ॥ ६९ ॥
 आयुःप्रमाणबोधार्थं गणेश मम सांप्रतं । निवेदय परं तत्त्वं मनःपावनकारणं ॥ ७० ॥
 यश्च रामोत्तरे यस्य जिनेन्द्रस्योपपद्यते । तत्सर्वं ज्ञातुमिच्छामि, प्रतीक्ष त्वत्प्रसादतः ॥ ७१ ॥
 इत्युक्तो गणभृत्सौम्यः श्रेणिकेन महादरात् । निवेद्यांबभूवासौ क्षीरोदामलमानसः ॥ ७२ ॥
 संख्याया गोचरं योर्धो व्यतिक्रम्य व्यवीस्थितः । बुद्धौ कल्पितदृष्टांतः कथितोऽसौ महात्मभिः ॥
 योजनप्रतिमं व्योम सर्वतो भित्तिवेष्टितं । अवेः प्रजातमात्रस्थ रोमाग्रैः परिपूरितं ॥ ७४ ॥
 द्रव्यपल्यमिदं गाढमाहत्य कठिनीकृतं । कथिते कल्पितं कस्य व्यापारोयं मुधा भवेत् ॥ ७५ ॥
 तत्र वर्षशेतेतीते एकैकस्मिन् समुद्धृते । क्षीयते येन कालेन कालपल्यं तदुच्यते ॥ ७६ ॥

कोटीकोट्यो दशैतेषां कालो रत्नाकरोपमः । सागरोपमकोटीनां दशकोट्योऽवसर्पिणी ॥ ७७ ॥
उत्सर्पिणी च तावंत्यस्ते सितासितपक्षवत् । सततं परिवर्तते राजन् कालस्वभावतः ॥ ७८ ॥
प्रत्येकमेतयोर्भेदाः षडुद्दिष्टा महात्मभिः । संसर्गवस्तुवीर्यादिभेदसंभववृचयः ॥ ७९ ॥
अत्यंतः सुषमः कालः प्रथमः परिकीर्तितः । कोटीकोटयश्चतस्रोस्य सामुद्रोन्मानमुच्यते ॥ ८० ॥
कीर्तितः सुषमस्ति सौ द्वयं सुषमदुःषमः । बक्ष्यमाणद्विकालाब्देरूना दुःषमसत्समः ॥ ८१ ॥
उक्तो वर्षसहस्राणामेकविंशतिमानतः । प्रत्येकं दुःषमोत्यंतदुःषमश्च जिनाधिपैः ॥ ८२ ॥
पंचाशदब्धिकोटीनां लक्षाः प्रथममुच्यते । त्रिंशद्दशनवैतासां परिपाटया जिनांतरं ॥ ८३ ॥
नवतिश्च सहस्राणि नव चासां व्यवस्थितः । शतानि च नवैतासां नवतिस्तास्तथा नव ॥ ८४ ॥
सप्तुद्रशतद्विनैका कोटीं दशममंतरं । चतुर्भिः सहिता ज्ञेया पंचाशत्सागरास्ततः ॥ ८५ ॥
त्रिंशत्त्रयवाथ चत्वारः सागराः कीर्तितास्ततः । पत्यभोगत्रयन्यूनं ततोरत्नाकरत्रयं ॥ ८६ ॥
पत्यार्धं शोडशं प्रोक्तं चतुर्भागोऽस्य तत्परं । न्यूनः कोटिसहस्रेण वर्षाणां परिकीर्तितः । ८७ ॥
समाः कोटिसहस्रं च तत्परं गदितं बुधैः । चतुःपंचाशदाख्यातं समालक्षस्तु तत्परं ॥ ८८ ॥
षड्लक्षा उत्तरं तस्मात्ततः पंच प्रकाशितं । सहस्राणि त्र्यशीतिस्तु सार्धाष्टमशतं परं ॥ ८९ ॥

पुत्रपुराणम् ।

अतान्यर्धवृतीयानि समानां कीर्तितं ततः । वर्द्धमानजिनेद्रस्य धर्मः सस्पृष्टदुःखमः ॥ ९० ॥
 निर्धृते तु महावीरे धर्मचक्रे महेश्वरे । सुरेन्द्रमुकुटच्छायापयोधौ तत्कमद्वये ॥ ९१ ॥
 देवागमननिर्मुक्ते कालेऽतिशयवर्जिते । प्रनष्टकेवलोत्पादे ललिचक्रधरोज्ज्विते ॥ ९२ ॥
 भवाद्विषमहाराजगुणसंचातरिक्तके । भविष्यंति प्रजा दुष्टा वंचनोद्यतमानसाः ॥ ९३ ॥
 निःश्रीला निर्त्रता प्रायः क्लेशव्याधिसमन्विताः । मिथ्यादृशो महाघोरा भविष्यंत्यसुधारिणः ॥
 अतिवृष्टिरवृष्टिश्च विषमा वृष्टिरीतयः । विविधाश्च भविष्यंति दुस्सहाः प्राणधारिणां ॥ ९५ ॥
 मोहकादंबरीमत्ता रागद्वेषात्ममूर्तयः । नर्तित्यूकराः पापाः मुहुर्गर्वस्मितानराः ॥ ९६ ॥
 कुवाक्यमुखाराः क्रूरा धनलाभपरायणाः । विचरिष्यंति खद्योता रात्राविव महीतले ॥ ९७ ॥
 गोंदंडपथतुल्येषु मूढास्ते पतिताः स्वयं । कुधर्मेषु जनानन्यान्पातयिष्यंति दुर्जनाः ॥ ९८ ॥
 अपकारे समासक्ता परस्य स्वस्य चानिशं । ज्ञास्यंति सिद्धमात्मानं नरा दुर्गतिगामिनः ॥ ९९ ॥
 कुशास्त्रमुक्तुंकारैः कर्मम्लच्छैर्मदोद्धतैः । अनर्थजनितोत्साहैर्मोहसंतमसावृतैः ॥ १०० ॥
 छेत्स्यंते सततोद्युक्तैर्मदा कालानुभावतः । हिंसाशास्त्रकुठारेण भव्यतरजिनांघ्रिपाः ॥ १०१ ॥
 आदाबरत्नयः सप्त जनानां दुःखमे स्मृताः । प्रमाणं क्रमतो हानिस्ततस्तेषां भविष्यति ॥ १०२ ॥

द्विहस्तसम्मिता मर्त्या विंशत्यब्दायुषस्ततः । भविष्यति परे हस्तमात्रोत्सेधाः सुदुष्यमे ॥१०३॥
 आयुः षोडशवर्षाणि तेषां गदितमुत्तमं । वृत्त्या सरीसृपाणां ते जीविष्यत्यंतिदुःखिताः ॥ १०४ ॥
 ते विरूपसमस्तांगा नित्यं पापक्रियारताः । तिर्यच इव मोहार्ता भविष्यंति रुजादिताः ॥१०५॥
 न व्यवस्था न संबंधा नेश्वरा नच सेवकाः । न धनं न गृहं नैव सुखमेकांतदुःखमे ॥ १०६ ॥
 कामार्थधर्मसंगमारहेतुभिः परिचेष्टितैः । शून्याः प्रजा भविष्यंति पापपिंडचिता इव ॥ १०७ ॥
 कृष्णपक्षे क्षयं याति यथा शुक्ले च वर्धते । इंदुस्तर्थांतरायुरादीनां हानिवर्धने ॥ १०८ ॥
 उत्सवादिप्रवृत्तीनां रात्रिवासरयोर्यथा । हानिवृद्धी च विज्ञेये कालयोस्तद्वदेतयोः ॥ १०९ ॥
 येनावसर्पिणीकाले क्रमेणोदाहृतः क्षयः । उत्सर्पिण्यामनैव परिवृद्धिः प्रकीर्तिता ॥ ११० ॥
 जिनानामंतरं प्रोक्तमुत्सेधं शृण्वतः परं । क्रमतः कीर्तयिष्यामि राजन्नवहितो भव ॥ १११ ॥
 शतानि पंच चापानां प्रथमस्य महात्मनः । उत्सेधो जिननाथस्य वपुषः परिकीर्तितः ॥११२॥
 पंचाशच्चापहान्यातः प्रत्येकं परिकीर्तितं । शीतलात्प्राग्जिनेन्द्राणां नवतिः शीतलस्य च ॥११३॥
 ततो धर्मजिनात्पूर्वं दशचापपरिक्षयः । प्रत्येकं धर्मनाथस्य चत्वारिंशत्सर्पचिका ॥ ११४ ॥
 ततः पार्श्वजिनात्पूर्वं प्रत्येकं पंचभिः क्षयः । नवरत्निमितः पार्श्वो महावीरो द्विवर्जितः ॥११५॥

प्ल्यौपमस्य दशमो भाग आद्यस्य कीर्तितं । मित्याकुलकरस्यायुर्लोकालोकावलोकिभिः ॥ ११६ ॥
 दशमो दशमो भागः पौरस्त्यस्य ततः स्मृतः । प्रमाणमायुषो राजन् शेषाणां कुलकारिणां ११७
 चतुभिरधिककशीतिः पूर्वलक्षाः प्रकीर्तिताः । प्रथमस्य जिनेन्द्रस्य, द्वितीयस्य द्विसप्ततिः ॥ ११८ ॥
 षष्टिश्च पंचसु श्रेयः क्रमेण दशभिः क्षयः । विज्ञेये पूर्वलक्षे द्वे तथैकं परिकीर्तितं ॥ ११९ ॥
 चतुभिरधिकाशीतिरब्दाः लक्षाः द्विसप्ततिः । षष्टिस्त्रिंशद्दशैका च समा लक्षाः प्रकीर्तिताः १२०
 नवतिः पंचभिः सार्धमशीतिश्चतुरस्रराः । पंचाशत्पंचभिर्युक्तास्त्रिंशद्दश च कीर्तिताः ॥ १२१ ॥
 एकं चाब्दं सहस्राणां संख्येयं परिकीर्तिताः । वर्षाणां च शतं द्वाभ्यामधिका सप्ततिस्तथा १२२
 क्रमेणेति जिनेन्द्राणामायुः श्रेणिक कीर्तितं । शृणु सम्प्रति यो यत्र जातश्चक्रधरान्तरे ॥ १२३ ॥
 ऋषभेण यशोवत्यां जातो भरतकीर्तितः । यस्य नाम्ना गतं ख्यातिमेतद्दास्यं जगत्त्रये ॥ १२४ ॥
 अभूद्यः पुंडरीकिन्यां पीठः पूर्वत्र जन्मनि । सर्वार्थसिद्धिमैत्कृत्वा कुरुसेनस्य शिष्यतां ॥ १२५ ॥
 लोचनांतरमुत्पाद्य महासंवेगयोगतः । सर्वावभासनं ज्ञानं निर्वाणं स समीयिवान् ॥ १२६ ॥
 बभूव नगरे राजा पृथिवीपुरनामनि । विजयो नाम शिष्योऽभूद्यशोधरगुरोरसौ ॥ १२७ ॥
 स मृतो विजयं गत्वा भुक्त्वा भोगमनुत्तमं । विनीतायामिह च्युत्वा विजयस्याऽऽप्य पुत्रतां १२८

सौमंगलो बभूवासौ चक्री सगरसंज्ञितः । भुक्त्वा भोगं महासारं सुरपूजितशासनः ॥ १२९ ॥
प्रबुद्धः पुत्रशोकं प्रब्रज्य जिनशासने । उत्पाद्य केवलं नाथः सिद्धानामालयं गतः ॥ १३० ॥
शशिभः पुंडरीकिन्यां शिष्योऽभूद्विमले गुरौ । गत्वा त्रैवेयकं भुक्त्वा संसारसुखमुत्तमं ॥ १३१ ॥
च्युत्वा सुमित्रराजस्य भद्रवत्यामभूत्सुतः । श्रावस्त्यां मघवा नाम चक्रलक्ष्मीलतातरुः ॥ १३२ ॥
श्रामाण्यत्रतमास्थाय धर्मशान्तिजिनांतरे । समाधानानुरूपेण गतं सौधर्मवासितां ॥ १३३ ॥
सनत्कुमारचक्रेशे स्तुते मगधपुंगवः । ब्रवीति केन पुण्येन जातोऽसाविति रूपवान् ॥ १३४ ॥
तस्मै समासतोचोचत् पुराणार्थं महामुनिः । यत्र वर्षशेतेनापि सर्वं कथयितुं क्षमं ॥ १३५ ॥
तिर्यग्नरकदुःखानि कुमानुषभवांस्तथा । जीवः प्रपद्यते तावद्यावन्नायाति जैनतां ॥ १३६ ॥
अस्ति गोवर्धनाभिख्यो ग्रामो जनसमाकुलः । जिनदत्ताभिधानोऽत्र बभूव गृहिणां वरः ॥ १३७ ॥
यथा सर्वांबुधानानां सागरो मूर्द्धनि स्थितः । भूधराणां च सर्वेषां मंदरश्चारुकंदरः ॥ १३८ ॥
गृहाणां हरिदश्वश्च तृणानामिक्षुरर्चितः । तांबूलाख्या च बह्वीनां तरुणां हरिचंदनं ॥ १३९ ॥
कुलानामिति सर्वेषां श्रावकाणां कुलं स्तुतं । आचारेण हि तत्पूतं सुगत्यर्जनतत्परं ॥ १४० ॥
स गृही तत्र जातः सन् कृत्वा श्रावकचेष्टितं । गुणभूषणसंपन्नः प्रशस्तामाश्रितो गतिं ॥ १४१ ॥

भार्या विनयवत्यस्य तद्वियोगेन दुःखिता । शीलशेखरसद्गन्धा गृहधर्मपरायणा ॥ १४२ ॥
स्वनिवेशे जिनेद्राणां कारयित्वा वरालयं । प्रव्रज्य सुतपः कृत्वा जगाम गतिमर्चितां ॥ १४३ ॥
तत्रैवान्योऽभवद्गामे हेमबाहुर्महागृही । आस्तिकः परमोत्साहो दुराचारपराङ्मुखः ॥ १४४ ॥
तथा विनयवत्यासौ कारितं जैनमालयं । अनुमोद्य महापूजां यक्षीभूदायुषः क्षये ॥ १४५ ॥
चतुर्विधस्य संघस्य निरतः पर्युपासने । सम्यग्दर्शनसंपन्नो जिनवंदनतत्परः ॥ १४६ ॥
ततः सुमानुषो देव इति त्रिःपरिवर्तनं । कुर्वन्नसौ महापुण्यामासीद्धर्मरुचिर्नृपः ॥ १४७ ॥
यस्य सानत्कुमारस्य पितासीत्सुप्रभाह्वयः । वरस्त्रीगुणमंजूषा माता तिलकसुंदरी ॥ १४८ ॥
कृत्वा सुप्रभशिष्यत्वं महाव्रतधरस्ततः । महासमितिसंपन्नश्चारुगुप्तिसमावृतः ॥ १४९ ॥
आत्मनिंदापरो धीरः स्वदेहेऽत्यंतनिस्पृहः । दयादमपरो धीमान् शीलवैवाधिकः परः ॥ १५० ॥
शंकादिदृष्टिदोषाणामतिदूरव्यवस्थितः । साधूनां सततं सक्तो वैयावृत्ये यथोचिते ॥ १५१ ॥
संयुक्तः कालधर्मेण माहेंद्रं कल्पमाश्रितः । अवाप परमान् भोगान् देवीनिवहमध्यगः ॥ १५२ ॥
च्युतो नागपुरे जातः साहदेवः स वैजयी । सनत्कुमारशब्देन ख्यातश्चक्रांकशासनः ॥ १५३ ॥
संकथानुक्रमाद्यस्य सौधर्मेन्द्रेण कीर्तितं । रूपं द्रष्टुं समाजगुः सुरा विस्मयकारणं ॥ १५४ ॥

पद्मपुराणम् ।

कृतश्रमः स तैर्दृष्टो भूरजोभूसरद्युतिः । गंधामलकपंकेन दिग्धमौलिर्महातनुः ॥ १५५ ॥
 स्नानैकशटकः श्रीमान् स्थितः स्नानोचितासने । नानावर्णपयःपूर्णकुंभमंडलमध्यगः ॥ १५६ ॥
 उक्तः स तैरहो रूपं साधु शक्रेण वर्णितं । मानुषस्य सतो देवचित्तार्कषणकारणं ॥ १५७ ॥
 तेनोक्तास्ते कृतस्नानं श्रुत्वा यः समस्तं यथोचितं । सुरा द्रक्ष्य मां स्तोकां वेलामत्रैव तिष्ठत ॥ १५८ ॥
 एवमित्युदिते कृत्वा यः समस्तं यथोचितं । स्थितः सिंहासने रत्नशैलकूटसमद्युतिः ॥ १५९ ॥
 दृष्ट्वा तस्य पुनारूपं निर्निदुर्नाकवासिनः । असारं धिगिमां शोभां मर्त्यानां क्षणिकामिति १६०
 प्रथमे दर्शने यास्य यौवनेन समन्विता । सेयं क्षणात्कथं न्हासं प्राप्ता सौदामिनीत्वरी ॥ १६१ ॥
 विज्ञाय क्षणिकां लक्ष्मीं सुरेभ्यो रागवर्जितः । श्रमणत्वं परिप्राप्य महाघोरतपोन्वितः ॥ १६२ ॥
 अधिसख महारोगान् महालब्धियुतोऽपि सन् । सनत्कुमारमारूढः स्वध्यानस्थितियोगतः १६३
 बभूव पुंडरीकिन्यां नाम्ना मेघरथो नृपः । सर्वार्थसिद्धिमेतोऽसौ शिष्यो घनरथस्य सन् ॥ १६४ ॥
 च्युत्वा नामपुरे विश्वसेनस्यैराशरीरजः । तनयः प्रथितो जातः शान्तिः शान्तिकरो नृणां ॥ १६५ ॥
 जातमात्रोऽभिषेकं यः सुरेभ्यः प्राप्य मंदिरे । अभूच्चक्रांकभोगस्य नाथोऽसाविद्रसंस्तुतः ॥ १६६ ॥
 विद्वान् नृणश्चद्राज्यं प्राब्राज्यं समश्रियत् । चक्रिणां पंचमो भूत्वा जिनानां षोडशोऽभयत् १६७

कुंथ्वरी परतस्तस्य संजातौ चक्रवर्तिनौ । जिनेद्रत्वं च संग्राप्तौ पूर्वसंचितकारणौ ॥ १६८ ॥
 सनत्कुमारराजोभूद्धर्मशांतिजिनांतरे । निजमेवांतरं ज्ञेयं त्रयाणां जिनचक्रिणां ॥ १६९ ॥
 कनकाम इति ख्यातो नाम्ना धान्यपुरे नृपः । विचित्रगुप्तशिष्यः सन् स जयंतं समाश्रयत् १७०
 ईशावत्यां नैर्द्रस्य कार्तवीर्यस्य भामिनी । तोरति तनयस्तस्यामभूत्काकादुपागतः ॥ १७१ ॥
 सुभूम इति चाख्यातश्चक्रांकायाः श्रियः पतिः । येनेयं शोभना भूमिः कृत्वा परमचेष्टिना १७२
 पितुर्यौ वधकं युद्धे जामदग्न्यममीमस्त् । भुंजानः पायसं पात्र्या चक्रत्वपरिवृत्तया ॥ १७३ ॥
 जामदग्न्याहृतक्षात्रदंता एवास्य पायसं । सत्रे किलाश्रतो जात्वा नैमित्तोक्तं समंततः ॥ १७४ ॥
 सप्तवारान् कृता क्षत्रभरिपूर्णा किल भूरिति । चक्रे त्रिसप्तवारान् यः क्षितिं निष्कंठद्वत्रिकां १७५
 अत्युग्रशासनात्तस्माद्विप्रा ग्राप्य महाभयं । कुलेषु रजकादीनां क्षत्रिया इव लिलियरे ॥ १७६ ॥
 अरमह्यरे चक्री भोगादविरतात्मकः । कालधर्मेण संयुक्तः सप्तमीं क्षितिमाश्रितः ॥ १७७ ॥
 नगर्यां वीतशोकायां चिंताह्वः पार्थिवोऽभवत् । भूत्वा सुग्रमशिष्योऽसौ ब्रह्माहं कल्पमाश्रितः १७८
 च्युतो नागपुरे पद्मरथस्य धरणीपतेः । मयूरां तनयो जातो महापद्मः प्रकीर्तितः ॥ १७९ ॥
 अष्टौ दुहितरस्तस्य रूपातिशयगर्विताः । नेच्छंति भुवि भर्तारं हता विद्याधरैरिमाः १८० ॥

उपलभ्य ताः समानीता निर्वेदिन्य भवव्रजुः । समाराधितकल्याणा देवलोकं समाश्रिताः ॥ १८१ ॥
तेष्वथौ तद्वियोगेन प्रव्रज्यां व्योमचारिणः । चक्रुर्विचित्रसंसारदर्शनत्रासमागताः ॥ १८२ ॥
हेतुना तेन चक्रेशः प्रतिबुद्धो महागुणः । सुते न्यस्य श्रियं पद्मे निष्क्रांतो विष्णुना समं ॥ १८३ ॥
महापद्मस्तपः कृत्वा परं संप्राप्तकेवलः । लोकप्राग्भारमारुक्षदरिमल्लिजिनान्तरे ॥ १८४ ॥
महेंद्रदचनमासीत्पुरे विजयनामनि । कृत्वा नंदनशिष्यत्वं महेंद्रं कल्पमुद्ययौ ॥ १८५ ॥
कांपिल्यनगरे च्युत्वा वप्रायां हरिकेतुतः । हरिषेण इति ख्यातो जज्ञे चक्रांकितेशतः ॥ १८६ ॥
स कृत्वा धरणीं सर्वां निर्जां चैत्यविभूषणाम् । तीर्थे सुव्रतनाथस्य सिद्धानां पद्माश्रितः ॥ १८७ ॥
असिताहोऽभवद्राजा पुरे राजपुराभिधे । सुधर्ममित्रशिष्यत्वं कृत्वा ब्रह्मालयं ययौ ॥ १८८ ॥
ततश्च्युतो यशोवत्यां जातस्तत्रैव वैजयिः । जयसेन इति ख्यातश्चक्रुंबितशासनः ॥ १८९ ॥
परित्यज्य महाराज्यं दीक्षां देगवरीमितः । रत्नत्रितयमाराध्य सैद्धं पद्ममशिश्रियत् ॥ १९० ॥
स्वतंत्रलिगसंज्ञस्य संभूतः प्राप्य शिष्यतां । काश्यां कमलगुल्मार्ख्यं विमानं समुपाश्रितः ॥ १९१ ॥
च्युतो ब्रह्मरथस्याभूत् पुरे कांपिल्यनामनि । चूलाहासंभवः पुत्रो ब्रह्मदत्तः प्रक्रीर्तितः ॥ १९२ ॥
चक्रुचिह्नमसौ मुक्त्वा श्रियं विरतिवर्जितः । सप्तमीं क्षितिमश्लिष्यन्नभिमिपार्धजिनांतरे ॥ १९३ ॥

एते षट्खण्डभूनाथाः कीर्तिता मगधाधिप । गतिर्न शक्यते येषां रोद्धुं देवासुरैरपि ॥ १९४ ॥
 प्रत्यक्षमक्षमुक्तं च फलमेतच्छुभाशुभं । श्रुत्वानुभूय दृष्ट्वा च युक्तं न क्रियते कथं ॥ १९५ ॥
 न पाथेयमपूपादि गृहीत्वा कश्चिदृच्छति । लोकांतरं न चायाति किंतु तत्सुकृतेतरं ॥ १९६ ॥
 कैलासकूटकल्पेषु बरखीपूर्णकुक्षिषु । यद्वसति स्वगारेषु तत्फलं पुण्यवृक्षजं ॥ १९७ ॥
 शीतोष्णवातयुक्तेषु कुगृहेषु वसति यत् । दारिद्र्यपङ्कनिर्मशास्तदधर्मतरोः फलं ॥ १९८ ॥
 विध्यकूटसमाकारैर्वारिणन्द्रैर्व्रजति यत् । नरेन्द्राश्चामरोद्भूताः पुण्यशालेरिदं फलं ॥ १९९ ॥
 तुरंगैर्यदलं स्वर्गैर्गम्यते चलचामरैः । पादांतमध्यगैः पुण्यनृपतस्तद्विचेष्टितं ॥ २०० ॥
 कल्पप्रासादसंकाशं रथमारुह्य यज्जनाः । व्रजति पुण्यशैलेंद्राच्छ्रुतोऽसौ स्वादुनिर्झरः ॥ २०१ ॥
 स्फुटिताभ्यां पदांग्रिभ्यां मलग्रस्तपटच्चरैः । अम्यते पुरुषैः पापविषवृक्षस्य तत्फलं ॥ २०२ ॥
 अन्नं यदमृतं प्रायं हेमपात्रेषु भुज्यते । स प्रभावो मुनिश्रेष्ठैरुक्तो धर्मरसायनः ॥ २०३ ॥
 देवाधिपतिता चक्रचुंबिता यच्च राजिता । लभ्यते भव्यशार्दूलैस्तदहिसालताफलं ॥ २०४ ॥
 रामकेशवयोर्लक्ष्मी लभ्यते यच्च पुंगवैः । तद्भर्मफलमुन्नेष्ये तत्कीर्तनमथाधुना ॥ २०५ ॥
 ह्यास्तिनं नगरं रम्यं साकेता केतुभूषिता । श्रावस्ती वरविस्तीर्णा कौशांबी भासितांबरा ॥ २०६ ॥

पोदनं शैलनगरं तथा सिंहपुरं पुरं । कौशांबी हास्तिनं चेति क्रमेण परिकीर्तिता ॥ २०७ ॥
सर्वद्रवणसंपन्ना भयसंपर्कवर्जिता । नगरो वासुदेवानामिमाः पूर्वत्र जन्मनि ॥ २०८ ॥
विश्वनंदी महातेजास्ततः पर्वतकाभिधः । धनमित्रस्ततो ज्ञेयस्तृतीयश्चक्रधारिणां ॥ २०९ ॥
ततः सागरदत्ताख्यःशुब्धसागरनिस्वनः । विकटः प्रियमित्रश्च तथा मानसचेष्टितः ॥ २१० ॥
पुनर्वसुश्च विज्ञातो रंगदैवश्च कीर्तितः । उक्तान्यमूनि नामानि कृष्णानी पूर्वजन्मनि ॥ २११ ॥
नैचिकी धातमं शुद्धं विजया प्रमदाहतिः । उद्यानारण्यं भरणं वनक्रीडाभिकांक्षिणः ॥ २१२ ॥
अर्थतविषयासंगो विप्रयोगस्तनूनपात् । दौर्भाग्यं प्रेत्य हेतुभ्य एतेभ्यो हरयोऽभवन् ॥ २१३ ॥
विरूपा दुर्भगाः संतः सनिदानतपोधनाः । तत्त्वविज्ञाननिर्मुक्ता संभवन्ति बलानुजाः ॥ २१४ ॥
सनिदानं तपस्तस्माद्दर्जनीयं प्रयत्नतः । तद्धि पश्चान्महाघोरदुःखदानसुशिक्षितं ॥ २१५ ॥
संभूततपसो मूर्तिः सुभद्रो वसुदर्शनः । श्रेयांसभृतिसंज्ञश्च वसुभृतिश्च कीर्तितः ॥ २१६ ॥
घोषसेनपरांभोधिनामानौ च महाशुनी । दुर्मसेनश्च कृष्णानां गुरवः पूर्वजन्मनि ॥ २१७ ॥
महाशुक्राभिधः कल्पः प्राणतो लांतवस्तथा । सहस्रारे परो ब्रह्मनामा माहेंद्रसंज्ञितः ॥ २१८ ॥
सौधर्मश्च समाख्यातः कल्पः सचेष्टितालयः । सनत्कुमारनामा च महाशुक्राभिधोऽपरः ॥ २१९ ॥

एतेभ्यः प्रच्युताः संतः प्राप्तपुण्यफलोदयाः । पुण्यावशेष्वतो जाता वासुदेवा नराधिपाः ॥२२०॥
 वीदनं द्वापुरी हस्तिनगरं तत्पुनः स्मृतं । तथा चक्रपुरं रम्यं कुशाग्रं मिथिलापुरी ॥ २२१ ॥
 विनीता मथुरा चेति माधवोत्पत्तिभूमयः । समस्तधनसंपूर्णाः सदोत्सवसमाकुलाः ॥ २२२ ॥
 आद्यः प्रजापतिर्ज्ञेयो ब्रह्मभूतिरतोऽपरः । रौद्रनादस्तथा सोमः प्रख्यातश्च शिवाकरः ॥ २२३ ॥
 समस्तमृद्ध्यर्धभिनादश्च ख्यातो दशरथस्तथा । वसुदेवश्च कृष्णानां पितरः परिकीर्तिताः ॥२२४॥
 आद्या मृगावती ज्ञेया माधवी पृथिवी तथा । सीतांबिका च लक्ष्मीश्च केशिनी कैकयी शुभा ॥
 देवकी चरमा ज्ञेया महासौभाग्यसंयुता । उदाररूपसंपन्ना कृष्णानां मातरः स्मृताः ॥ २२६ ॥
 सुप्रभा प्रथमा देवी रूपिणी प्रभवा परा । मनोहरा सुनेत्रा च तथा विमलसुंदरी ॥ २२७ ॥
 सथानंदवती ज्ञेया कीर्तिता च प्रभावती । रुक्मिणी चेति कृष्णानां महादेव्यः प्रकीर्तिताः २२८
 प्रकांडपांडुरोगारा नगरी पुंडरीकिनी । पृथिवीवसुविस्तीर्णा द्वितीया पृथिवी पुरी ॥ २२९ ॥
 अन्यानंदपुरी ज्ञेया तथानंदपुरी स्मृता । पुरी व्यतीतशोकाख्या पुरं विजयसंज्ञितं ॥ २३० ॥
 सुसीमा च तथा क्षेमा हास्तिनं च प्रकीर्तितं । एतानि बलदेवानां पुराणि गतजन्मनि ॥२३१॥
 बलो मारुतवेगश्च नंदिमित्रो महाबलः । पुरुषर्षभसंज्ञश्च तथा षष्ठः सुदर्शनः ॥ २३२ ॥

वसुंधरश्च विज्ञेयः श्रीचंद्रः सखिसंज्ञकः । ज्ञेयान्यमूनि नामानि रामाणां पूर्वजन्मनि ॥ २३३ ॥
अमृतारो घृनिः श्रेष्ठः महासुव्रतसुव्रतौ । वृषभोऽथ प्रजापालस्तथा दमवराभिधः ॥ २३४ ॥
सुधर्मोऽर्णवसंज्ञश्च तथा विट्ठमसंज्ञितः । अमी पूर्वभवे ज्ञेया गुरवः शीरधारिणां ॥ २३५ ॥
विवासोऽनुत्तरा ज्ञेयास्त्रयाणां हलधारिणां । सहस्रारस्त्रयाणां च द्वयोर्ब्रह्मनिवासिता ॥ २३६ ॥
महायुक्ताभिधानश्च कल्पः परमशोभनः । एभ्यश्च्युत्वा समुत्पन्ना रामाः साधुसुचेष्टिताः ॥ २३७ ॥
भद्रांभोजा सुभद्रा च सुवेषा च सुदर्शना । सुप्रभा विजया चान्या वैजयंती प्रकीर्तिता ॥ २३८ ॥
महाभागा च विज्ञेया महाशीलापराजिता । रोहिणी चेति विज्ञेया जनन्यः शीरधारिणां ॥ २३९ ॥
श्रेय आदीन् जिनात् पंच तृपृष्ठाद्या बलानुजाः । क्रमेण पंच वंदंते तत्परावरतः परौ ॥ २४० ॥
नमिसुव्रतयोर्मध्ये लक्ष्मणः परिकीर्तितः । वंदको नेमिनाथस्य कृष्णोऽभूदद्भुतक्रियः ॥ २४१ ॥
अलकं विजयं ज्ञेयं नंदनं पृथिवीपुरं । तथा हरिपुरं सूर्यसिंहशब्दपरे पुरे ॥ २४२ ॥
लंकाराजगृहं चान्यक्रमेण प्रतितचक्रिणां । स्थानान्यमूनि वेदानि दीप्तानि मणिरश्मिभिः ॥ २४३ ॥
अश्वग्रीव इति ख्यातस्तारको मेरुकस्तथा । मधुकैटभसंज्ञश्च निशुंमश्च तथा बलिः ॥ २४४ ॥
प्रह्लादो दशवक्त्रश्च जरासंधश्च कीर्तितः । क्रमेण वासुदेवानां विज्ञेया प्रतितचक्रिणः ॥ २४५ ॥

सुवर्णकुंभः सत्कीर्तिः सधर्मोऽथ महासुनिः । मृगांकः श्रुतिकीर्तिश्च सुमित्रो भुवनश्रुतः ॥ २४६ ॥
सुव्रतश्च सुसिद्धार्था रामाणां गुरवः स्मृताः । तपःसंभारसंजातकीर्तिवेष्वितविष्टपाः ॥ २४७ ॥

दग्ध्वा कर्मोलकसं क्षुभित बहुविधव्याधिसंभ्रांतसत्त्वं ।

मृत्युव्याघ्रातिभीमं भवविपुलसमं तुंगवृक्षोरुखंडं ॥

याता निर्वाणमष्टौ हलधरविभवं प्राप्य संविभ्रभावाः ।

संप्राप ब्रह्मलोकं चरमहलधरः कर्मबंधावशेषात् ॥ २४८ ॥

आदौ कृत्वा जिनेद्रान् भरतजयकृतान् केशवानां बलाना-

भेतेत्ते पूर्वजन्मप्रभृतिनिगदितं वृत्तमत्यंतचित्रं ॥

केचिद्भ्राम्यंति मोक्षं कृतयुततपसः स्तोकंपंकाश्च केचि-

त्केचिद्गच्छंति भूयो बहुभवगहनां संसृतिं निर्विरामाः ॥ २४९ ॥

एतज्ज्ञात्वा विचित्रं कलिकलुषमहासागरावर्तमग्नं ।

संसारप्राणजातं विरसगतिमहादुःखवह्निप्रतप्तं ॥

कष्टं नेच्छति केचित्सुकृतपरिचयं कर्तुमन्यस्तु कश्चित् ।

कृत्वा मोहावसानं रविरिव विमलं केवलज्ञानमेति ॥ २५० ॥

इत्यर्षे रविवेषणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते तीर्थकरादिभवानुकीर्तनं नाम विंशतितमं पर्व ।

एकविंशतितमं पर्व ।

शृण्वतोऽष्टमरामस्य संबधार्थं वदामि ते । वंशानुकीर्तनं किञ्चिन्महापुरुषसंभवं ॥ १ ॥
जिनद्रे दशमे नीते राजासीत्सुमुखश्रुतिः । कौशांब्याभयपोऽत्रैव वणिजो वीरकश्रुतिः ॥ २ ॥
हत्वा तद्दयितां राजा श्रित्वा कामं यथेप्सितं । दत्त्वा दानं विरागाणां पुरे हरिपुरसंज्ञके ॥ ३ ॥
उत्पन्नौ दंपती क्रीडां कृत्वा रुक्मगिरिं ययौ । तत्रापि दक्षिणश्रेण्यां भोगभूमिमशिश्नयत् ॥ ४ ॥
दयिताविरहांगारदग्धदेहस्तु वीरकः । तपसा देवतां प्राप देवीनिवहसंकुलं ॥ ५ ॥
विदित्वावधिना देवो वैरिणं हरिसंभवं । भरतेऽतिष्ठपद्यातं दुर्गतिं पापधीरिति ॥ ६ ॥
यतोऽसौ हरितःश्रेत्रादानीतो भार्यया समं । ततो हरिरिति ख्यातिं गतः सर्वत्र बिष्टये ॥ ७ ॥

नाम्ना महागिरिस्तस्य सुतो हिमगिरिस्ततः । ततो वसुगिरिर्जातो बभूवद्रगिरिस्ततः ॥ ८ ॥
 रत्नमालोथ संभूतो भूतदेवो महीधरः । इत्याद्याः शतशोतीता राजानो हरिवंशजाः ॥ ९ ॥
 वंशे तत्र महासत्वः सुमित्र इति विश्रुतः । बभूव परमो राजा कुशाग्राख्ये महापुरे ॥ १० ॥
 त्रिदशेंद्रसमो भोगैः कांत्या जितनिशाकरः । जितप्रभाकरो दीप्त्या प्रतापानतश्चात्रवः ॥ ११ ॥
 पद्मावतीति जायास्य पद्मनेत्रा महाद्युतिः । शुभलक्षणसंपूर्णा पूर्णसर्वमनोरथा ॥ १२ ॥
 सुप्तासौ भुवने रम्ये रात्रौ तल्पे सुखावहे । अद्राक्षीत्यश्विमे यामे स्वप्नान् षोडश पूजितान् ॥ १३ ॥
 द्विरदं श्वात्करं सिंहमभिषेकं श्रियस्तथा । दामनी शीतगुं भानुं झषौ कुंभं सरोजवत् ॥ १४ ॥
 सागरं सिंहसंयुक्तमासनं रत्नचित्रितं । विमानं भवनं शुभ्रं रत्नराशिं हुताशनं ॥ १५ ॥
 ततो विस्मितचित्ता सा विबुद्धा बुद्धिशालिनी । कृत्वा यथोचितं याता विनीता भूर्वरंतिकं ॥ १६ ॥
 कृताञ्जलिश्च पप्रच्छ स्वप्नार्थं न्यायवेदिनी । भद्रासने सुखासीना स्फुरद्भद्रनंपंकजा ॥ १७ ॥
 दयितोऽकथयद्यावत्तस्यै स्वप्नफलं शुभं । अपसद्गगनात्तावदृष्टी रत्नप्रभृतिनी ॥ १८ ॥
 तिष्ठः कोट्योऽर्धकोटी च वसुनोऽस्य दिने दिने । भवने मुदितो यक्षो वर्षे सुरपाज्ञया ॥ १९ ॥
 मासाः पंचदशाऽखंडं पतंत्या वसुधारया । तथा रत्नसुवर्णादिमयं तन्नगरं कृतं ॥ २० ॥

तस्याः कमलवासिन्यो जिनमातुः प्रतिक्रियां । समस्तामाहता देव्यश्चक्रुः सपरिवारिकाः ॥ २१ ॥
जातमात्रमथो संतं जिनेद्रं क्षीरवारिणा । लोकपालैः समं शक्रो मेरावस्नपयच्छ्रिया ॥ २२ ॥
संपूज्य भक्तितः स्तुत्वा प्रणम्य च सुराधिपः । मातुरंके पुनः प्रीत्या जिननाथमतिष्ठिपत् ॥ २३ ॥
आसीद्गर्भस्थिते यस्मिन् सुव्रता जननी यतः । विशेषेण ततः कीर्तिं गतोऽसौ सुव्रताख्यया २४
अंजनाद्रिप्रकाशोऽपि स जिनो देहतेजसा । जिगाय तिग्मगुं पूर्णनिशाकरनिभाननः ॥ २५ ॥
दधता परमं तेन भोगभिद्रेण कल्पितं । अहर्भिद्रसुखं दूरमधरीकृतमूर्जितं ॥ २६ ॥
हाहाहूहृश्रुती तस्य तुंबुरु नारदस्तथा । विश्वावसुश्च गायंति किनर्योऽप्सरसो वराः ॥ २७ ॥
वीणावेष्वादिवादेन तच्छतेन सुचारुणा । स्नानादिविधिमार्प्नोति देवीजनितवर्तनः ॥ २८ ॥
स्मितलज्जितदंभेर्ष्याग्रासादादिसुविभ्रमाः । यौवनेऽरमयद्रामाः सोभिरामो यथेप्सितं ॥ २९ ॥
शरदंभोदविलयं स दृष्ट्वा मतिबुद्धवान् । स्तुतो लौकार्कतिकेदवैः प्रवित्रजिषयान्वितः ॥ ३० ॥
दत्त्वा सुव्रतसंज्ञाय राज्यं पुत्राय निस्पृहः । प्रणताशेषसामंतमंडलं सुखपालनं ॥ ३१ ॥
निर्गतः सौरभव्याप्तदशदिकृचक्रवालतः । दिव्यानुलेपनोदारसुकांतमकरंदतः ॥ ३२ ॥
सौरभाकृष्टसंभ्रांतभ्रमरीपृथुबंधतः । हरिणमणिविभाचक्रपालाशचयसंकुलात् ॥ ३३ ॥

दंतपंक्तिसितच्छायाविश्वजालसमाकुलात् । नानाविभूषणध्वानविहगारावपूरितात् ॥ ३४ ॥
बलीतुरंगसंपृक्तात् स्वनचक्राहशोमितात् । राजहंसः सितः कीर्त्या दिव्यस्त्रीपद्मखंडतः ॥ ३५ ॥
देवमानवराजोढां शिविकामपरजितां । आरुह्य विपुलोद्यानं ययौ चूडामणिर्नृणां ॥ ३६ ॥
अवतीर्य ततो राज्ञां सहस्रैर्बहुभिः समं । दधौ जैनेश्वरीं दीक्षां हरिवंशविभूषणः ॥ ३७ ॥
षष्ठोपवासयुक्ताय तस्मै राजगृहे ददौ । भक्त्या वृषभदत्ताख्यः परमान्नेन पारणं ॥ ३८ ॥
असमाचारवृत्त्यर्थं भुक्तिश्च विभुना कृता । प्राप्तो वृषभदत्तश्च पंचातिशयपूजनम् ॥ ३९ ॥
अधश्चंपकवृक्षस्य शुक्लध्यानमुपेयुषः । उत्पन्नं घातिकर्मांते केवलं परमेष्ठिनः ॥ ४० ॥
ततो देवाः समागत्य सेंद्रा स्तुत्वा प्रणम्य च । संजातगणिनस्तस्माच्छुश्रुवुर्धर्ममुत्तमं ॥ ४१ ॥
सागारं च निरागारं बहुभेदं यथाविधि । श्रुत्वा ते विमलं धर्मं नत्वा जग्मुर्यथायथं ॥ ४२ ॥
मृनिमुव्रतनाथोऽपि धर्मतीर्थप्रवर्तनं । कृत्वा सुरासुरैर्नम्रैः स्तूयमानःप्रमोदिभिः ॥ ४३ ॥
गणनार्थमहासत्त्वैर्गणपालनकारिभिः । अन्यैश्च साधुभिर्युक्तो विहृत्य वसुधातलं ॥ ४४ ॥
सम्मदगिरिमूर्धानं समारुह्य चतुर्विधं । विधूय कर्म संग्राय लोकचूडामणिस्थितं ॥ ४५ ॥
मृनिमुव्रतमाहात्म्यमिदं येऽधीयते जनाः । शृण्वन्ति वा सुभावेन तेषां नश्यति दुष्कृतिः ॥४६॥

भूयश्च बोधिमागत्य ततः कृत्वा सुनिर्मलं । गच्छति परमं स्थानं यतो नागमनं पुनः ॥ ४७ ॥
अथासौ सुव्रतः कृत्वा चिरं राध्यं सुनिश्चलं । दक्षं तत्र विनिक्षिप्य प्रवृज्य प्राप निर्वृतिं ॥ ४८ ॥
दक्षात्समभवत्सूनुरिलावर्धनसंज्ञितः । ततः श्रीवर्धनो जज्ञे श्रीवृक्षाख्यस्ततोऽभवत् ॥ ४९ ॥
संजयंतो बभूवास्मादुदभूत्कुणिमस्ततः । महारथः पुलोमा चेत्येवमाद्या नरेश्वराः ॥ ५० ॥
सहस्रशः समुत्पन्ना हरीणामन्वये शुभे । संप्राप्तुर्निर्वृतिं केचित्केचिन्नाकनिवासितां ॥ ५१ ॥
एवं क्रमात्प्रयातेषु पार्थिवेषु च भूरिषु । नृपो वासवकेत्वाख्यःकुलेऽस्मिन्मैथिलोऽभवत् ॥ ५२ ॥
विपुलेति महादेवी तस्यासीद्विपुलेक्षणा । परमश्रीरपि प्राप्ता या मध्येन दरिद्रतां ॥ ५३ ॥
तस्य जनकनामाभूत्तनयो नयकोविदः । हितं यः सततं चक्रे प्रजानां जनको यथा ॥ ५४ ॥
एवं जनकसंभूतिः कथिता ते नराधिप । शृणु संप्रति यद्दशे नृपो दशरथोऽभवत् ॥ ५५ ॥
इक्ष्वाकूनां कुले रम्ये निर्वृत्ते नाभिजे जिने । भरते भास्करे सोमे व्यतीते वंशभूषणे ॥ ५६ ॥
संख्यातीतेन कालेन कुले तत्र निराधिपाः । अतिक्रामंति कुर्वतस्तपः परमदुश्चरं ॥ ५७ ॥
क्रीडंति भोगनिर्मनाः शुष्यंत्यकृतपुण्यकाः । लभंते कर्मणः स्वस्य विपाकमश्रुधारिणः ॥ ५८ ॥
चक्रवत्परिवर्तते व्यसनानि महोत्सवैः । शनैर्मायादयो दोषाः प्रयांति परिवर्द्धनं ॥ ५९ ॥

विलयंते द्रव्यनिर्मुक्ता म्रियंते वा लतासु च । पूर्वोपात्तायुषि क्षीणे हेतुना चोपसंहृते ॥ ६० ॥
नाना भवंति तिष्ठंति निघ्नते शोचयंति च । रुदंत्यदंति वाधंते विवदंति पठंति च ॥ ६१ ॥
ध्यायंति यांति वल्यांति प्रभवति वहति च । गायंत्युपासतेऽश्रंति दरिद्रति नदंति च ॥ ६२ ॥
जयंति रंति भुञ्चंति राजंते विलसंति च । तुष्यंति शासति क्षांति स्पृहयंति हरंति च ॥ ६३ ॥
त्रपंति द्रांति सज्जंति द्रूयंते कूटयंति च । मार्गयंतेऽभिधावंते कुहयंते सृजंति च ॥ ६४ ॥
शीडंति स्थंति यच्छंति शीलयंति वसंति च । लुच्यंति भांति सीदंति क्रुध्यंति विचलंति च ६५
स्तुत्यंत्यर्चंति वंचंति सात्वयंति विदंति च । महंत्यवंति नृत्यंति स्निह्यंति विनयंति च ॥६६॥
नुदंत्यच्छंति कर्षंति भृज्जंति विनमंति च । दीव्यंति दांति सीव्यंति जुह्वत्यंगंति जाग्रति ॥६७॥
स्वपंति विभ्यतींगंति श्यंति द्यंति रुदंति च । प्रांति सुन्वंति रुन्वंति रुत्वंति विरुवंति च ॥६८॥
सीव्यंत्यवंति जीर्यंति पित्बंति रचयंति च । वृण्वते परिमृह्णंति विसृणन्ति पृणंति च ॥ ६९ ॥
मीमांसते जुगुप्संते कामयंते तरंति च । चिकित्स्थंत्यनुमन्यंते वारयंति गृणन्ति च ॥ ७० ॥
एवमादिक्रियाजालसंततव्याप्तमानसाः । शुभाशुभसमासक्ता व्यतिक्रामंति मानवाः ॥ ७१ ॥
इति चित्रपटाकारचेष्टिताखिलमानवे । कालेऽवसर्पिणीनाम्नि प्रयाति विलयं शतैः ॥ ७२ ॥

ज्ञाते विश्वतिसंख्याने वर्तमानजिनंतरे । देवागमनसंयुक्ते विनीतायासुरौ पुरि ॥ ७३ ॥
 विजयो नाम राज्ञेद्रो विजिताखिलशात्रवः । सौर्यप्रतापसंयुक्तः प्रजापालनपंडितः ॥ ७४ ॥
 संभूतो हेमचूलिन्यां महादेव्यां सुतेजसि । सुरेंद्रमन्युनामाम्भूत्स्वनुस्तस्य महागुणः ॥ ७५ ॥
 तस्य क्रीर्तिसमाख्यायां जायायां तनयद्वयं । चंद्रसूर्यसमच्छायं जातं गुणसमर्चितं ॥ ७६ ॥
 वज्रबाहुस्त्वयोरयो द्वितीयश्च पुरंदरः । अन्वर्थनामयुक्तौ तौ रेमाते भुवने सुखं ॥ ७७ ॥
 इभवाहननामासीत्तस्मिन् काले नराधिपः । रम्ये नागपुरे तस्य नाम्ना चूडामणिः प्रिया ॥ ७८ ॥
 तयोर्दुहितरं चार्थिं ख्यातां नाम्ना मनोदयां । वज्रबाहुकुमारोऽसौ लेभे श्लाघ्यतमो नृणां ॥ ७९ ॥
 तत्कन्यासोदरो नेतुमागादुदयसुंदरः । सार्धं तेनोच्छ्रिता श्रीमान्सितातपनिवारणः ॥ ८० ॥
 कन्यां तां रूपतः ख्यातां सकले वसुधातले । मानसेनवहन्भूत्या प्रतस्थे श्वाशुरं पुरं ॥ ८१ ॥
 अथास्य वज्रतो दृष्टिर्वसंतकुसुमाकुले । गिरौ वसंतसंज्ञाके निपपात मनोहरे ॥ ८२ ॥
 यथा यथा समीपत्वं तस्य याति गिरेश्वरौ । तथा तथा परां लक्ष्मीं पश्यन् हर्षमुपागमत् ॥ ८३ ॥
 पुष्पधूलीविमिश्रेण वायुना स सुगंधिना । समालिङ्ग्यत मित्रेण संप्राप्तेन चिरादिव ॥ ८४ ॥
 पुंस्कोकिलकलालापैर्जयशब्दमिवाकरोत् । वातकंपितवृक्षाग्रो वज्रवाहोर्धराधरः ॥ ८५ ॥

वीणाहंकाररम्येण भृंगाणां मंदशालिनां । नादेन श्रवणौ तस्य मानसेन संबं हृतौ ॥ ८६ ॥
 चूतोयं कर्णिकारोयं लोघ्रोयं कुसुमान्वितः । प्रियालोयं पलाशोयं ज्वलत्पावकभासुरः ॥ ८७ ॥
 ब्रजंतीति क्रमेणास्य दृष्टिनिश्चलपक्षिमका । संदिग्धमानुषाकारे पपात मुनिपुंगवे ॥ ८८ ॥
 स्थाणुः स्याच्छ्रमणोयं नु शैलकूटमिदं भवेत् । इति राज्ञो वितर्कोऽभूत्कायोत्सर्गस्थिते मुनौ ८९
 ततो नेदीयसं मार्गं प्रयातस्यास्य निश्चयः । उदयादिमहायोगी देहांवदनतत्परः ॥ ९० ॥
 उच्चावच्चशिलाजालविषमेऽवस्थितं स्थिरं । दिवाकरकराश्लिष्टाम्लानवक्त्रसरोरुहं ॥ ९१ ॥
 प्रलंबितमहाभोगिभोगभासुरसद्भुजं । शैलद्रतटसंकाशपीवरोदारवक्षसं ॥ ९२ ॥
 दिग्भागबंधनस्तंभस्थिरभास्वद्धरोरुकं । तपसापि कृशं कांत्या दृश्यमानं सुपीवरं ॥ ९३ ॥
 नासिकाग्रनिविष्टातिसौम्यनिश्चलचक्षुषं । मुनिं ध्यार्यतमैकान्द्यं दृष्ट्वा राजेत्यचियत् ॥ ९४ ॥
 अहो धन्योयमत्यंतं प्रशांतो मानवोत्तमः । यद्विहायाखिलं संगं तपस्यति सुमुक्षया ॥ ९५ ॥
 विमुक्त्यानुगृहीतोयं कल्याणाभिनिविष्टधीः । परपीडानिवृत्तात्मा मुनिर्लक्ष्मीपरिष्कृतः ॥ ९६ ॥
 समः सुहृदि शत्रौ च रत्नराशौ तृणे तथा । मानमत्सरनिर्मुक्तः सिद्धयालिङ्गनलालसः ॥ ९७ ॥
 बशीकृतहृषीकात्सा निष्प्रकंपो गिरीद्रवत् । श्रेयो ध्यायति नीरागः कुशलस्थितमानसः ॥ ९८ ॥

फलं पुष्कलमेतेन लब्धं मानुषजन्मनः । अयं न वंचितः क्रूरैः कषायाख्यैर्मलिम्बुचैः ॥ १९९ ॥
अहं नु वेष्टितः पापः कर्मपाशैरनंतरं । आशीविषैर्महानागैर्यथा चंदनपादपः ॥ १०० ॥
प्रसक्तचेतसं पापं धिग्मां निश्चेतनोपमं । गोहं निद्रामि भोगाद्रिमहाभृगुशिरस्थितः ॥ १०१ ॥
यदि नाम भजेये मामसवस्थामस्य योगिनः । भवेयं लब्धलब्धव्यस्ततो मानुषजन्मनि ॥ १०२ ॥
इति चित्तयतस्तस्य राज्ञो निर्ग्रथपुंगवे । दृष्टिस्तंभानिबद्धेव बभूवात्यंतनिश्चला ॥ १०३ ॥
एवं निश्चलपक्ष्माणं निरीक्ष्योदयसुंदरः । कुर्वन्नर्म जगदैवं वज्रबाहुं कृतस्मितः ॥ १०४ ॥
चिरं निरीक्षितो देवस्त्वयैष मुनिपुंगवः । वृणीषे किमिमां दीक्षां रागवानत्र दृश्यसे ॥ १०५ ॥
वज्रबाहुरथोवोचत्कृतभावनिगूहनः । वर्तते कः पुनर्भावस्तवोदय निवेदय ॥ १०६ ॥
अंतर्विरक्तमज्ञत्वात्तमाहोदयसुंदरः । परिहासानुरागेण दंतांशुच्छुरिताधरः ॥ १०७ ॥
दीक्षामिमां वृणीषे चेत्ततोहमपि ते सखा । अहो विराजसेऽत्यर्थं कुमारः श्रमणाश्रिया ॥ १०८ ॥
अस्त्वेवमिति भाषित्वा युक्तो वैवाहभूषणैः । अवारोहदसौ नागादारोहद्वरणीधरं ॥ १०९ ॥
ततो वरांगनास्तारं रुरुदुरुल्लोचनाः । छिन्नमुक्तकलापाभस्थूलनेत्रांबुविंदवः ॥ ११० ॥
व्यङ्गापयत्स बाष्पाक्षस्तमथोदयसुंदरः । प्रसीद देव नर्मेदं कृतं किमनुत्तिष्ठसि ॥ १११ ॥

उवाच वज्रबाहुस्तं मधुरं परिसात्वयन् । कल्याणाशय कूपेहं पतञ्जुचारितस्त्वया ॥ ११२ ॥
 भवता सदृशं मित्रं नास्ति मे भुवनत्रये । जातस्य सुंदरावश्यं मृत्युः प्रेतस्य संभवः ॥ ११३ ॥
 मृत्युजन्म घटीयंत्रमेतद्भ्राम्यत्यनारतं । विद्युत्तरंगदुष्टाहिरसनेभ्योऽपि चंचलं ॥ ११४ ॥
 जगतो दुःखमग्रस्य किन्न पश्यसि जीवितं । स्वप्नभोगोपमाभोगा जीवितं बुद्धदोषमं ॥ ११५ ॥
 संध्यारागोपमः स्नेहस्तारुण्यं कुसुमोपमं । परिहासोऽपि ते भद्र मम जातोऽमृतोपमः ॥ ११६ ॥
 परिहासेन किं पीतमौषधं हरते विषं । सत्वमेषोद्यमे बंधुर्यः सुश्रेयः प्रवृत्तये ॥ ११७ ॥
 संसाराचारसक्तस्य प्रतिपन्नोऽसि हेतुतां । एषोहं प्रव्रजाम्यद्य कुरु त्वं स्वमनीषितं ॥ ११८ ॥
 गुणसागरनामानं तमुपेत्य तपोधनं । प्रणम्य चरणानूचे विनीतो रचितांजलिः ॥ ११९ ॥
 स्वामिन् भवत्प्रसादेन पवित्रीकृतमानसः । अद्य निष्कामितुं भीमादिच्छामि भवतारकात् १२०
 ततः समाप्तयोगेन गुरुणेत्यनुमोदितः । महासंवेगसंपन्नस्त्यक्तवस्त्रविभूषणः ॥ १२१ ॥
 पर्येकासनमास्थाय रभसान्वितमानसः । केशापनयनं कृत्वा पल्लवारुणपाणिनां ॥ १२२ ॥
 जानानः प्रलधुं देहमुल्लाघमिव तत्क्षणं । दीक्षां संचक्ष्य वैवाहीं मोक्षदीक्षामशिश्रियत् ॥ १२३ ॥
 त्यक्तरागमदद्रेषा जातसंवेगरंहसः । सुंदरप्रमुखा वीराः कुमारामारविभ्रमाः ॥ १२४ ॥

परमोत्साहसंपन्नाः प्रणम्य मूर्तिपुंगवं । षड्विंशतिरमा तेन राजपुत्राः प्रवव्रजुः ॥ १२५ ॥
 तद्भुदंतं परिह्नाय सोढरस्नेहकातरा । वंहती पुरुसंवेगमदीक्षिष्ट मनोदया ॥ १२६ ॥
 सितांशुकपरिच्छन्नविशालस्तनमंडला । अल्पोदरी मलच्छन्ना जाता सातितपस्विनी ॥ १२७ ॥
 बिजयस्यंदिनो वार्ता विदित्वा वज्रवाहवीं । शोकादितो जगादैंवं सभामध्यव्यवस्थितः १२८ ॥
 चित्रं पश्यत मे नसा वयसि प्रथमे स्थितः । विषयेभ्यो विरक्तात्मा दीक्षां दैगंबरीमितः ॥ १२९ ॥
 मादृशोऽपि सुदुर्मोचैर्वर्षीयान् प्रवर्णीकृतः । भोगैर्यैस्ते कथं तेन कुमारैण विवर्जिताः ॥ १३० ॥
 अथवानुगृहीतोसौ भाग्यवान् भुक्तसंपदा । भोगान् यस्तृणवच्यक्त्वा शीतीभावे व्यवस्थितः १३१ ॥
 मंदभाग्योद्युना चेष्टां कां व्रजाभि जरादितः । सुचिरं वंचितः पापैर्विपर्ययमुखसुंदरैः ॥ १३२ ॥
 इंद्रनीलांशुसंघातसंकाशो योऽभवत्कथं । केशभारः स मे जावः काशराशिसमद्युतिः ॥ १३३ ॥
 सितासितारुणच्छाये नेत्रे ये जनहारिणी । जाते संप्रति ते सुभ्रूवलीच्छन्नसुवर्त्मनी ॥ १३४ ॥
 प्रमासमुज्ज्वलः कायो योयमासीन्महाबलः । जातः संप्रत्यसौ वर्षाहतचित्रसमच्छविः ॥ १३५ ॥
 अर्थो धर्मश्च कामश्च त्रयस्ते तरुणोचिताः । जरापरीतकायस्य दुष्कराः प्राणधारिणः ॥ १३६ ॥
 धिग्मामचेतनं पापं दुराचारं प्रमादिनं । अलीकबांधवस्नेहसागरावर्तवर्तिनं ॥ १३७ ॥

इत्युक्त्वा बांधवान् सर्वानापृच्छथ विगतस्पृहः । दत्त्वा पुरंदरे राज्यं राजा जर्जरविग्रहः १३८
पार्श्वनिर्वाणघोषस्य निर्ग्रथस्य महात्मनः । सुरेंद्रमन्युना सार्धं प्रवव्राज महामनाः ॥ १३९ ॥
पुरंदरस्य तनयमसूत पृथिवीमती । भार्या कीर्तिधराभिख्यं विख्यातगुणसागरं ॥ १४० ॥
क्रमेण स परिप्राप्तो यौवनं विनयाधिकः । एधयन् सर्वबंधूनां प्रसादं चारुचेष्टया ॥ १४१ ॥
कौशलस्थनरेंद्रस्य वृता तस्मै शरीरजा । सुतमुद्राह्य तां गेहाभिश्चक्राम पुरंदरः ॥ १४२ ॥
क्षेमंकरमुनेः पार्श्वे प्रव्रज्य गुणभूषणः । तपः कर्तुं समोरेभे कर्मनिर्जरकारणं ॥ १४३ ॥
कुलक्रमागतं राज्यं पालयन् जितशात्रवः । रेमे देवोत्तमभोगैः सुखं कीर्तिधरो नृपः ॥ १४४ ॥

अथान्यदा कीर्तिधरः क्षितीश्वरः । प्रजासु बंधुः कृतभीररातिषु ॥

सुखासनस्थो भवने मनोरमे । विराजमानो नलक्कूवरो यथा ॥ १४५ ॥

निरीक्ष्य राहृक्ष्यनीलतेजसा । तिरोहितं भास्करभासमंडलं ॥

अचितयत्कष्टमहो न शक्यते । विधिनिनेतुं प्रकटीकृतोदयः ॥ १४६ ॥

उत्सार्य यो भीषणमंधकारं । करोति निष्क्रांतिकमिदुर्बिंबं ॥

असौ रविः पद्मवनप्रबोधः । स्वभान्मुत्सारयितुं न शक्तः ॥ १४७ ॥

तारुण्यसूर्योप्यथमेवमेव । प्रणश्यति प्राप्तजरोपरागः ॥

जंतुवराको वरपाशबद्धो । मृत्योरवश्यं सुखमभ्युपैति ॥ १४८ ॥

अनित्यमेतज्जगदेष मत्त्वा । सभासमेतानगदीदमात्यान् ॥

ससागरं रक्षत भो धरित्री । अहं प्रयाम्येष विमुक्तिमार्गं ॥ १४९ ॥

इत्युक्तमात्रे बुधबंधुपूर्णा । सभा विषादं प्रगता तमूचे ॥

राजंस्त्वमस्याः पतिरद्वितीयो । विराजसे सर्वसुंधरायाः ॥ १५० ॥

त्यक्ता वशस्था धरणी च येयं । न राजते निर्जितशत्रुपक्षा ॥

नवे वयस्युन्नतवीर्यराज्यं । कुरुष्व तावत्सुरनाथतुल्यं ॥ १५१ ॥

जगाद् राजा भववृक्षसंकटां । जरावियोगारतिवह्निदीपितां ॥

निरीक्ष्य दीर्घां व्यसनाटवीमिमां । भयं ममात्यंतमुरु प्रजायते ॥ १५२ ॥

तन्निश्चितं मंत्रिजनोऽवगत्य । विध्यातमंगारचयं महांतं ॥

आनाय्य मध्येस्य मरीचिरम्यं । वैडूर्यमस्थापयदत्युदारं ॥ १५३ ॥

पुनस्तदुड्वृत्त्य जगाद् राजन् । यथासुना रत्नक्षरेण हीनः ॥

न शोभतेऽगारकलाप एष । त्वया विनेदं भुवनं तथैव ॥ १५४ ॥

नाथ त्वयेमा विकला विनाथा । प्रजा विनश्यंत्यखिला वराक्यः ॥

प्रजासु नष्टासु तथैव धर्मो । धर्मे विनष्टे वद किं न नष्टं ॥ १५५ ॥

तस्माद्यथा ते जनकः प्रजाभ्यो । दत्त्वा भवंतं परिपालनाय ॥

तपोऽकरोन्निवृत्तिदानदत्तं । तथा भवान् रक्षतु गोत्रधर्मं ॥ १५६ ॥

अथैवमुक्तः कुशलेरमात्यै-रवग्रहं कीर्तिधरश्चकार ॥

श्रुत्वा प्रजातं तनयं प्रपश्ये । ध्रुवं मुनीनां पदमप्युदारः ॥ १५७ ॥

ततः स शक्रोपमभोगवीर्यः । स्फीतां व्यवस्थामहतीं धरित्रीं ॥

मुखं शशासाखिलभीतिमुक्तां । स भूरिकालं सुसमाहितात्मा ॥ १५८ ॥

चिरं ततः कीर्तिधरेण साक्रं । सुखं भजंती सहदेवदेवी ॥

क्रमेण संपूर्णगुणं प्रस्रुता । सुतं धरित्रीघरणे समर्थं ॥ १५९ ॥

समुत्सवस्तत्र कृतो न जाते । मागाद्धारित्रीपतिकर्णजाहं ॥

वार्तेति कांश्चिद्विवसाभिगूढः । कालः कथंचित्प्रसवस्य जातः ॥ १६० ॥

ततः समुद्यद्दिवसप्रभूपम—श्चिरं स शक्यः कथमेव गोपितुं ॥

निवेदितो दुर्विधिनातिदुःखिना । नृपाय केनापि नरेण निश्चितः ॥ १६१ ॥

तस्मै नरेंद्रो मुकुटादिदृष्टो । विभूषणं सर्वमदान्महात्मा ॥

धौषाख्यशाखानगरं च रम्यं । महाधनग्रामशतेन युक्तं ॥ १६२ ॥

पुत्रं समानाद्य च पक्षजातं । स्थितं महातेजसि मातुरंके ॥

अतिष्ठिपुंगुगविभूतियुक्तं । निजे पदे वृजितसर्वलोकः ॥ १६३ ॥

जाते यतस्तत्र बभूव रम्या । पुरी विभूत्या किल कोशलाख्या ॥

सुकोशलख्यां स जगाम तस्मा—द्बालः समस्ते भुवने सुचेष्टः ॥ १६४ ॥

ततो विनिष्क्रम्य निवासचारका—दशिश्रियत्कीर्तिधरस्तपोवनं ॥

तपोभवेनैष रराज तेजसा । धनागमोन्मुक्ततनुर्थथा रविः ॥ १६५ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्म-चरिते सुव्रतवज्रबाहुकीर्तिमाहात्म्यवर्णनं नाम एकविंशतितमं पर्व ।

द्वाविंशतितमं पर्व ।

अथ धौरतपोधारी धरातुल्यः क्षमः प्रभुः । मलकंचुकसंवीतवीतमानो महामनाः ॥ १ ॥
 तपः शोषितसर्वांगो धीरो लुंचविभूषणः । प्रलंबितमहाबाहुर्गुगाध्वन्यस्तलोचनः ॥ २ ॥
 स्वभावान्मत्तनागेंद्रं भंथरायणविभ्रमः निर्विकारः समाधानी विनीतो लोभवर्जितः ॥ ३ ॥
 अनुसूत्रसमाचारो दयाविमलमानसः । स्नेहपंकविनिर्मुक्तः श्रमणश्रीसमन्वितः ॥ ४ ॥
 मृहंपंक्तिक्रमप्राप्तं भ्राम्यन्नात्मवरं गृहं । मुनिविवेश भिक्षार्थं चिरकालोपवासवान् ॥ ५ ॥
 निरीक्ष्य सहदेवी तं गवाक्षनिहितेक्षणा । परमं क्रोधमायाता विस्फुरद्दोहितानना ॥ ६ ॥
 प्रतीहारगणानूचे कुंचितोष्ठी दुराशया । श्रमणो गृहभंजोऽयमाशु निर्वास्यातामिति ॥ ७ ॥
 मुग्धः सर्वजनप्रीतः स्वभावमृदुमानसः । यावन्निरीक्ष्यते नैनं कुमारः सुकुमारकः ॥ ८ ॥
 अन्यानपि यदीक्षे तु भवने नम्रमानवान् । निग्रहं वः करिष्यामि प्रतीहारा न संशयः ॥ ९ ॥
 परित्यज्य दयामुक्तो गतोऽसौ शिशुपुत्रकं । यतः प्रभृति नामीषु तदारभ्य धृतिर्मम ॥ १० ॥
 राक्ष्यश्रियं द्विषंत्येते महाशूरनिषेवितां । नयंत्यत्थंतनिर्वेदं महोद्योगपराभरान् ॥ ११ ॥

ऋरित्युदितैः क्षिप्रं दुर्वाक्यजनिताननैः । दूरं निर्वासितो योगी वेशग्राहितपाणिभिः ॥ १२ ॥
अन्येऽपि लिंगिनः सर्वे पुरान्निर्वासितस्तदा । कुमारो धर्मशब्दं माश्रौषीदिति नृपास्पदे ॥ १३ ॥
इति संतक्ष्यमाणं तं वाग्वास्या मुनिपुंगवं । श्रुत्वा दृष्ट्वा च संजातप्रत्यग्रौदारशोकिका ॥ १४ ॥
स्वामिनं प्रत्यभिज्ञाय भक्ता कीर्तिधरं चिरात् । धात्रीसौकोशली दीर्घमरोदीन्मुक्तकंठिका ॥ १५ ॥
श्रुत्वा तां रुदनीमाशु समागत्य सुकोशलः । जगाद सांत्वयन् मातः केन तेऽपकृतं वद ॥ १६ ॥
गर्भधारणमात्रेण जनन्या समनुष्ठितं । त्वत्पयोमथमेचत्तु शरीरं जातमीदृशं ॥ १७ ॥
सा मे त्वं जननीतोऽपि परं गौरवमाश्रिता । वदापमानिता केन मृत्युवक्त्रं विविक्षुणा ॥ १८ ॥
अद्य मे त्वं जनन्यापि परिभूता भवेद्यदि । करोम्यविविनयं तस्या जंतोरन्यस्य किं पुनः ॥ १९ ॥
ततस्तस्मै समारूढातं वसंतलतया तथा । कृच्छ्रेण विरलीकृत्य नेत्रांबुप्लवसंतति ॥ २० ॥
आभिषिच्य शिशुं राज्ये भवंतं यस्तपोवनं । प्रविष्टस्ते पिता भीतो भवव्यसनपंजरात् ॥ २१ ॥
भिक्षार्थमागतः सोद्य प्रविष्टो भवतो गृहं । जनन्यास्ते नियोगेन प्रतिहारैरनिराकृतः ॥ २२ ॥
दृष्ट्वा निर्धार्यमाणं तं जातशोकोरुवेलया । रुदितं मयका वत्स शोकं धर्तुमशक्तया ॥ २३ ॥
भवद्गौरवदृष्टायाः कुरुते कः पराभवं । मम कारणमेतत्तु कथितं रुदितस्य ते ॥ २४ ॥

प्रसादस्तेन नाथेन तदास्माकमकारि यः । स्मर्यमाणः शरीरं स दहत्येष निरंकुशः ॥ २५ ॥
 धृतमेतदपुण्यैर्मे शरीरं दुःखभाजनं । वियोगे तस्य नाथस्य ध्रियते यदयोमयं ॥ २६ ॥
 निग्रथं भवतो दृष्ट्वा माभून्निर्वेदधीरिति । तपस्विनां प्रवेशोऽस्मिन्नगरेऽपि निवारितः ॥ २७ ॥
 गोत्रे परंपरायातो धर्मोऽयं भवतां किल । राज्ये यत्तनयं न्यस्य तपोवननिषेवणं ॥ २८ ॥
 किंनास्मादपि जानासि मंत्रिणां संग्रधारणं । न कदाचिदतो गेहाल्लभसे यद्विनिर्गमं ॥ २९ ॥
 एतस्मात्कारणात्सर्वं बाह्यालीभ्रमणादिकं । अमाल्यैः कृतमत्रैव भवने नयशालिभिः ॥ ३० ॥
 ततो निगम्य वृत्तान्तं सकलं तन्निवेदितं । अवतीर्य त्वरायुक्तः प्रासादाग्रात्सुकोशलः ॥ ३१ ॥
 परिशिष्टातपत्रादिपृथिवीपतिलाच्छनः । पत्रकोमलकांतिभ्यां चरणाभ्यां श्रियान्वितः ॥ ३२ ॥
 इतो वरशुनिर्दष्टो भवद्भिरिति नादवान् । परमोत्कंठया युक्तः संग्रापयितुरंतिकं ॥ ३३ ॥
 अस्थानुपदवीभूता महासंभ्रमसंगताः । छत्रधारादयः सर्वे व्याकुलीभूतचेतसः ॥ ३४ ॥
 निविष्टं प्रासुकोदारै प्रवेरंशुं शिलातले । बाष्पाकुलविशालाक्षन्निः परीत्य सुभावनः ॥ ३५ ॥
 करयुग्मांतिकं कृत्वा मूर्द्धानं स्नेहनिर्भरः । ननाम पादयोर्जानुमस्तकस्पृष्टभूतलः ॥ ३६ ॥
 कृताञ्जलिरथोवाच विनयेन पुरस्थितः । व्रीडामिव परिप्राप्तो मुनेर्गेहादपाकृतेः ॥ ३७ ॥

अग्निज्वालाकुलागारे सुप्तः कश्चिन्नरो यथा । बोध्यते पटुनादेन समूहेन पयोद्भुचां ॥ ३८ ॥
 तद्भ्रत्संसारगेहेहं मृत्युजन्माग्निदीपिते । मोहनिद्रापरिष्वक्तो बोधितो भवता प्रभो ॥ ३९ ॥
 प्रसादं कुरु मे दीक्षां प्रयच्छ स्वयमाश्रितां । मामप्युचरयामुष्माद्भव्यसनसागरात् ॥ ४० ॥
 ब्रवीति यावदेतावन्नतवक्त्रः सुकोशलः । तावत्सामंतलोकोऽस्य समस्तः समुपागतः ॥ ४१ ॥
 कृच्छ्रेण दधती गर्भमंतःपुरसमन्विता । प्राप्ता वसंतमालारुघ्या देवी चास्य विषादिनी ॥ ४२ ॥
 तं दीक्षाभिमुखं ज्ञात्वा भृंगहंकारकोमलः । अंतःपुरात्समुत्तस्थौ समं रुदितनिश्चनः ॥ ४३ ॥
 स्याच्चेद्विचित्रमालाया गर्भोयं तनयस्ततः । राज्यमस्मै मया दत्तमिति संभाष्य निस्पृहः ॥ ४४ ॥
 आशापाशं समुच्छिद्य निर्दह्य स्नेहपंजरं । कलत्रनिगडं भित्त्वा त्यक्त्वा राज्यं तृणं यथा ॥ ४५ ॥
 अलंकारान्समुत्सृज्य ग्रंथमंतर्बहिः स्थितं । पर्यंकासनमास्थाय लुचित्वा केशसंचयं ॥ ४६ ॥
 महाव्रतान्युपादाय गुरोर्गुरुविविनिश्चयः । पित्रा साकं प्रशांतात्मा विजहार सुकोशलः ॥ ४७ ॥
 कुर्वन्निव बलिं पद्मैः पादारुणमरीचिभिः । संभ्राम्यन् धरणीं योग्यां विस्मितैरीक्षितो जनैः ४८
 आर्तध्यायेन संपूर्णा सहदेवी मृता सती । तिर्यग्योनौ समुत्पन्ना दुर्दृष्टिः पापतत्परा ॥ ४९ ॥
 तथोर्विहरतोर्युक्तं यत्रास्तिमितशायिनोः । कृष्णीकुर्वन् दिशां चक्रमुपतस्थौ घनागमः ॥ ५० ॥

नभः पयोमुचां त्रातरनुलिसमिवासितैः । वलाकाभिः क्वचिच्चक्रे कुमुदोघैरिवार्चनं ॥ ५१ ॥
 कदंबस्थूलपुकुलः क्वणद्भृंगकदंबकः । पयोदकालराजस्य यशोगानमिवाकरोत् ॥ ५२ ॥
 नीलाज्जन्वचयैर्व्याप्तं जगत्तुंगनगैरिव । चंद्रसूर्यौ गतौ क्वापि तर्जिताविव गर्जितैः ॥ ५३ ॥
 अच्छन्नञ्जलधारारभिर्दुवतीव नभस्तलं । तोषादिवोत्तमान्मह्यां शव्यकंचुकुमावृतं ॥ ५४ ॥
 जनिवं जलपूरेण समं सर्वं नतोन्नतं । अतिवेगप्रवृत्तेन प्रस्खलस्येव चेतसा ॥ ५५ ॥
 भूमौ गर्जति तोर्यौघा विहायसि घनाघनाः । अन्विष्यंत इवारातिं निदाघसमयं द्रुतं ॥ ५६ ॥
 कंदलैर्निविडिच्छन्ना धरानिर्द्धारशोभिनः । अत्यंतजलभारेण पतिता जलदा इव ॥ ५७ ॥
 स्थलीदेशेषु दृश्यंते स्फुरंतः शक्रगोपगाः । घनचूर्णितसूर्यस्य खंडा इव महीं गताः ॥ ५८ ॥
 चचार वैद्युतं तेजो दिक्षु सर्वासु सत्वरं । पूरितापूरितं देशं पश्यच्चक्षुरिवांबरं ॥ ५९ ॥
 मंडितं शक्रचापेन गगनं चित्रतेजसा । अत्यंतोन्नतियुक्तेन तोरणेनेव चारुणा ॥ ६० ॥
 कूलद्वयनिपातिन्यो भीमावर्ता महाजवाः । बहंति कलुषा नद्यः स्वच्छंदप्रमदा इव ॥ ६१ ॥
 घनाघनरवत्रस्ता हरिणी चकितेक्षणा । आर्लिङ्गिगुर्दुतं स्तंभान्नायः प्रोषितभर्तृकाः ॥ ६२ ॥
 गर्भितेनातिरोद्रेण जर्जरीकृतचेतनाः । प्रोषिता विह्वलीभूता प्रमदाशाहितेक्षणाः ॥ ६३ ॥

अनुकंपापराः शांता निर्ग्रथमुनिपुंगवाः । प्रासुकस्थानमासाद्य चातुर्मासीव्रतं श्रिताः ॥ ६४ ॥
 गृहीतं श्रावकैः शक्त्या नानानियमकारिभिः । दिग्विरामश्रितं साधुसेवातत्परमानसैः ॥ ६५ ॥
 एवं महति संप्राप्ते समये जलदाकुले । निर्ग्रथौ तौ पितापुत्रौ यथोक्ताचारकारिणौ ॥ ६६ ॥
 वृक्षांधकारंगभीरं बहुव्यालसमाकुलं । गिरिपादमहादुर्गं रौद्राणामपि भीतिदं ॥ ६७ ॥
 कंकगृध्रक्षेगोमायुरवपूरितगळरं । अर्धदग्धशवस्थानं भीषणं विषमावनिं ॥ ६८ ॥
 शिरः कपालसंघातैः क्वचित्पांडुरितक्षतिः । वसतिविस्रगंधोप्रवेगवाहिसर्मीरणं ॥ ६९ ॥
 सादृहासभ्रमद्भीमरक्षोवेतालसंकुलं । तृणगुच्छलताजालपरिणद्धोरूपादपं ॥ ७० ॥
 पृथुप्रेतवनं धीरा वर्षाढ्यं शुचिमानसौ । यदृच्छया परिप्राप्तौ विहरंतौ तपोधनौ ॥ ७१ ॥
 चतुर्मासोपवासं तौ गृहीत्वा तत्र निस्पृहौ । वृक्षमूले स्थितौ यत्र संगप्रासुकितांभसि ॥ ७२ ॥
 पर्यकासनयोगेन कार्यात्सर्गेण जातुचित् । वीरासननादियोगेन निन्ये ताभ्यां घनागमः ॥ ७३ ॥
 ततः शरदतुः प्राप सोद्योगाखिलमानवः । प्रत्यूष इव निश्शेषजगदालोकपंडितः ॥ ७४ ॥
 सितच्छायाधना क्वापि दृश्यंते गगनांगणे । विकासकाशसंघातसंकाशा मंदकंपिताः ॥ ७५ ॥
 घनागमविनिर्मुक्ते भाति स्वे पद्मबांधवः । गते सुदुःषमाकाले भव्यबंधुर्जिनो यथा ॥ ७६ ॥

तारानिकरमध्यस्थो राजते रजनीपतिः । कुमुदाकरमध्यस्थो राजहंसयुवा यथा ॥ ७७ ॥
ज्योत्स्नया प्लावितो लोकः क्षीराकूपारकल्पया । रजनीषु निशानाथप्रणालमुखमुक्तया ॥ ७८ ॥
नद्यः प्रसन्नतां प्राप्तास्तरंगांकितसैकताः । क्रौंचसारसचक्राह्वा नादसंभाषणोद्यताः ॥ ७९ ॥
उन्मज्जंति चलद्भ्रुंगा सरःसु कमलाकराः । भव्यसंधा इवोन्मुक्तमिथ्यात्वमलसंचया ॥ ८० ॥
तलेषु तुंगहर्म्याणां पुष्पप्रकरचारुषु । रमंते भोगसंपन्ना नरा नक्तं प्रियान्विताः ॥ ८१ ॥
सन्मानितसुहृद्भ्रुजुनसंधा महोत्सवाः । दंपतीनां वियुक्तानां संजायंते समागमाः ॥ ८२ ॥
कार्तिक्यामुपजातायां विहरंति तपोधनाः । जिनातिशयदेशेषु महिमोद्यतजंतुषु ॥ ८३ ॥
अथ तौ पारणाहेतोः समाप्तनियमौ मुनी । निवेशं गंतुमारब्धौ गत्या समयदृष्टया ॥ ८४ ॥
सहदेवीचरी व्याघ्री दृष्ट्वा तौ क्रोधपूरिता । शोणितारुणसंकीर्णध्रुतकेसरसंचया ॥ ८५ ॥
दंष्ट्राकरालवदना स्फुरत्पिगनिरीक्षणा । मस्तकोर्ध्ववलत्पुच्छा नखक्षतवसुंधरा ॥ ८६ ॥
कृतगंभीरदुंकारा मारीवोपात्तविग्रहा । लसल्लोहितजिह्वाग्रा विस्फुरद्देहधारिणी ॥ ८७ ॥
मध्याहरविसंकाशा कृत्वा क्रीडां विलंबितां । उत्पपात महावेगाल्लक्ष्मीकृत्य सुकोशलं ॥ ८८ ॥
उत्पतंतीं तु तां दृष्ट्वा तौ मुनी चारुविभ्रमौ । सालंबभयनिर्मुक्तौ कायोत्सर्गेण तस्थतुः ॥ ८९ ॥

सुकोशलमुनेरुद्धं मूर्द्धप्रभृतिनिर्दया । दारयंती नखैर्देहं पतिता सा महीतले ॥ ९० ॥
 तथासौ दारितो देहे विमुंचन्नस्रसंहतीः । बभूव विगलद्भ्रातुवारिनिर्झरशैलवत् ॥ ९१ ॥
 ततस्तस्य पुरः स्थित्वा कृत्वा नानाविचेष्टितं । पापा खादितुमारब्धा मुनिमारभ्य पादतः ९२
 पश्य श्रेणिक संसारे संमोहस्य विचेष्टितं । यत्राभीष्टस्य पुत्रस्य माता गात्राणि खादति ॥९३॥
 किमतोन्यत्परं कष्टं यज्जन्मांतरमोहिताः । बांधवा एव गच्छंति वैरितां पापकारिणः ॥ ९४ ॥
 ततो मेरुस्थिरस्यास्यशुक्लध्यानवगाहिनः । उत्पन्नं केवलज्ञानं देहमुक्तेरनंतरं ॥ ९५ ॥
 आगत्य च सहद्रेण प्रमोदेन सुरासुराः । चक्रुर्देहार्चनं तस्य दिव्यपुष्पादिसंपदा ॥ ९६ ॥
 व्याघ्री कीर्तिधरेणापि सुवाक्यैर्वोधिता सती । सन्यासेन शुभं कालं कृत्वा स्वर्गगुपागता ९७
 ततः कीर्तिधरस्यापि केवलज्ञानमुद्गतं । यत्रासैकैव देवानां जाता महिमकारिणां ॥ ९८ ॥
 महिमानं परं कृत्वा केवलस्य सुरासुराः । पादौ केवलिनो नत्वा ययुः स्थानं यथायथं ॥ ९९ ॥
 सुकोशलस्य महात्म्यमधीते यः पुमानिति । उपसर्गविनिर्मुक्तः सुखं जीवत्यसौ चिरं ॥ १०० ॥
 देशी विचित्रमालाथ संपूर्णे समये सुखं । प्रसूता तनयं चारुलक्षणांकितविग्रहं ॥ १०१ ॥
 हिरण्यरुचिरा माता तस्मिन् गर्भस्थिते भवेत् । यतो हिरण्यगर्भाख्यामतोसौ सुंदरोऽगमत् १०२

नाभेयसमयस्तेन शुणैः पुनरिवाहृतः । हरेः स तनयां लेभे नान्नामृतवतीं शुभां ॥ १०३ ॥
सुहृद्वांधवसंपन्नः सर्वशास्त्रार्थपारगः । अक्षीणद्रविणः श्रीमान् हेमपर्वतसन्निभः ॥ १०४ ॥
पराननुभवन् भोगानन्यदासौ महामनाः । मध्ये भृंगामकेशानां पलितांकुरमैक्षत ॥ १०५ ॥
दर्पणस्य स्थितं मध्ये दृष्ट्वा तं पलितांकुरं । मृत्योर्दूतसमाहृतमात्मानं शोकमाप्तवान् ॥ १०६ ॥
अर्चितयच्च हा कष्टं बलादंगानि मे तथा । शक्तिकांतिविनाशिन्या व्याप्यंते जरसाधुना ॥ १०७ ॥
चंदनद्रुमसंकाशकायोयमधुना मम । जराज्वलननिर्दग्धोंगारकल्पो भविष्यति ॥ १०८ ॥
तर्कयंती रुजा छिद्रं या स्थिता समयं चिरं । पिशाचीवाधुना सा मे शरीरं वाधयिष्यति ॥ १०९ ॥
चिरं बद्धक्रमो योस्थाद् व्याघ्रवद्ग्रहणीत्सुकः । मृत्युः स मेधुना देहं प्रसभं भक्षयिष्यति ॥ ११० ॥
कर्मभूमिमां प्राप्य धन्यास्ते युगपुंगवाः । व्रतपोतं समारूढ्य तरुण्ये भवसागरं ॥ १११ ॥
इति संचित्य विन्यस्य राज्येऽमृतवतीसुतं । नद्युषारुख्यं प्रवत्राज पार्श्वे विमलयोगिनः ॥ ११२ ॥
न बोधितं यतस्त्वस्मिन् गर्भस्थेष्यशुभं भुवि । नद्युषोऽसौ ततः ख्यातो गुणनामितविष्टये ११३
स जायां सिंहिकाभिख्यां स्थापयित्वा पुरे ययौ । उत्तरां ककुभं जेतुं सामंतान् प्रत्यवस्थितान् ॥
दूरीभूतं नरं ज्ञात्वा दाक्षिणात्या नराधिपाः । पुरी गृहीतमाजग्मुर्विनीता भूरिसाधनाः ॥ ११५ ॥

पद्मपुराणम् ।

रणे विजित्य तान् सर्वान् सिंहिकातिप्रतापिनी । स्थापयित्वा दृढं स्थाने रक्षमाप्ततरं नृपं ॥ ११६ ॥
 सामंतैर्निर्जितैः सार्द्धं जेतुं शेषान्नराधिपान् । जगाम दक्षिणामाशां शस्त्रशास्त्रकृतश्रमाः ॥ ११७ ॥
 प्रतापेनैव निर्जित्य सामंतान् प्रत्यवस्थितान् । आजगाम पुरीं राज्ञी जयनिस्वनपूरिता ॥ ११८ ॥
 नद्युषोप्युत्तरामाशां बशीकृत्य समागतः । कोपं परममापन्नः श्रुतदारधराक्रमः ॥ ११९ ॥
 अविखंडितशीलाया नेदृग्धीर्ह्यकुलस्त्रियः । भवतीति विनिश्चित्य सिंहिकायां व्यरज्यत ॥ १२० ॥
 महादेवीपदात्साथ च्याविता साधुर्चोष्टता । महादरिद्रतां प्राप्ता कालं कंचिदवस्थिता ॥ १२१ ॥
 अन्यदाथ महादाहज्वरोभूत्पृथिवीपते । सर्ववैद्यप्रयुक्तानामौषधीनामगोचरः ॥ १२२ ॥
 सिंहिका तं तथाभूतं ज्ञात्वा शोकसमाकुला । स्वं च शोधयितुं साध्वी क्रियामेतां समाश्रिता ॥ १२३ ॥
 समाहूयाखिलान् बंधून् सामंतान् प्रकृतीस्तथा । करे कोशं समादाय वारिदत्तं पुरोधसा ॥ १२४ ॥
 जगाद यदि मे भर्ता नान्यश्चेतस्यपि स्थितः । ततः सिक्तोऽबुनानेन राजास्तु विगतज्वरः ॥ १२५ ॥
 ततोऽसौ सिक्तमात्रेऽस्मिन् तत्करोदकशीकरे । दंतवीणाकृतस्थानो हिममग्न इवाभवत् ॥ १२६ ॥
 साधु साध्विति शब्देन गगनं परिपूरितं । अदृष्टजननिर्मुक्तैर्दृष्टं सुमनसां चयैः ॥ १२७ ॥
 इति तां शीलसंपन्नां विज्ञाय नरपुंगवः । महादेवीपदे भूपः कृतपूजामतिष्ठिपत् ॥ १२८ ॥

अनुभूय चिरं भोगान् तथा सार्धमकंकटकः । निश्शोषपूर्वजाचारं कृत्वा मनसि निस्पृहः ॥१२९॥
संभृतं सिंहिकादेव्यां सुतं राज्ये नियाय स । जगाम पदवीं धीरो जनकेन निषेवितां ॥ १३० ॥
नद्युषस्य सुतो यस्मात्सुदासीकृतविद्विषः । सौदास इति तेनासौ भुवने परिकीर्तितः ॥ १३२ ॥
तस्य गोत्रे दिनान्यष्ट चतुर्वासीसमाप्तिषु । भुक्तं न केनचिन्मांसमपि मांसैधितात्मना ॥१३२॥
कर्मणस्त्वशुभस्थस्य कस्यापि समुदीरणात् । बभूव खादितुं मांसं तेज्ज्वेव दिवसेषु धीः ॥१३३॥
ततोनेन समाहाय ह्रदः स्वैरमभाष्यत । मांसमनुं समुत्पन्ना मम भद्राद्य धीरिति ॥ १३४ ॥
तेनोक्तो देव जानासि दिनेष्वेतेष्वमारणं । जिनपूजासमृद्धेषु समस्तायामपि क्षितौ ॥ १३५ ॥
नृपेणोचे पुनः ह्रदो भ्रियेद्य यदि नात्रि तत् । इति निश्चित्य यद्युक्तं तदाचर किमुक्तिभिः ॥१३६॥
तदवस्थं नृपं ज्ञात्वा पुरात्स्रदो बहिर्गतः । ददर्श मृतकं बालं तद्दिने परिखोज्ज्व्रतं ॥ १३७ ॥
तं ब्रह्मावृत्तमानीय संस्कृत्य स्वादुवस्तुभिः । नरेन्द्राय ददावतुं मन्यसे सुख्यगोचरं ॥ १३८ ॥
महामांसरसास्वादनितांतप्रीतमानसः । भुक्त्वोत्थितो मिथः सूदं स जगाद सविस्मयः ॥१३९॥
वद भद्र कुतः प्राप्तं मांसमेतत्स्वयेदृशं । अनास्वादितपूर्वोयं रसो यस्यातिपेशलः ॥ १४० ॥
सोऽभयं मार्गयित्वास्मै यथावद्विन्यवेदयत् । ततो राजा जगादेदं सर्वथा क्रियतामिति ॥१४१॥

सूदोथ दातुमारब्धः शिशुवर्गीय मोदकान् । शिशवस्तत्प्रसंगेन प्रत्यहं तं समाययुः ॥ १४२ ॥
गृहीत्वा मोदकान् यातान् शिशूनां पश्चिमं ततः । मारयित्वा ददौ सूदो राज्ञे संस्कृत्य संततं ॥ १४३ ॥
प्रत्यहं क्षीयमाणेषु पौस्वालेषु निश्चितः । सूदेन सहितो राजा देशात्पौरैर्निराकृतः ॥ १४४ ॥
कनकाभासमुत्पन्नस्तस्य सिंहरथः सुतः । राज्येऽवस्थापितः पौरैः प्रणतः सर्वपाथिवैः ॥ १४५ ॥
महार्मांसरसासक्तः सौदासो जग्ध सूदकः । बन्नाम धरणीं दुःखी भक्षयन्नुज्झितान् शवान् ॥ १४६ ॥
सिंहस्येव यतो मांसमाहारोऽस्याभवत्ततः । सिंहसौदासश्चन्द्रेन भुवने ख्यातिमागतः ॥ १४७ ॥
दक्षिणापथमासाद्य प्राप्यानंवरसंश्रयं । श्रुत्वा धर्मं बभूवासावणुव्रतधरो महान् ॥ १४८ ॥
ततो महापुरे राज्ञि मृते पुत्रविवर्जिते । स्कंधमारोपितः प्राप राज्यं राजद्विपेन सः ॥ १४९ ॥
व्यसर्जयच्च पुत्रस्य नतये दूतमूर्जितः । सोऽलिलखत्तव गर्हस्य न नमामीति निर्भयः ॥ १५० ॥
तस्योपरि ततो याति सौदासे विषयोखिलः । प्रपलयितुमारोभे भक्षणत्रासकंपितः ॥ १५१ ॥
स्रजित्वा तनयं युद्धे राज्ये न्यस्य पुनः कृती । महासंवेगसंपन्नः प्रविवेशु तपोवनं ॥ १५२ ॥
ततो ब्रह्मरथो जातश्चतुर्वक्त्रस्ततोभवत् । तस्माद्धेमरथो जज्ञे जातः शतरथस्ततः ॥ १५३ ॥
उदपादि पृथुस्तस्मादजस्तस्मात्पयोरथः । बभूवैरथोऽमुष्मादिननाथरथस्ततः ॥ १५४ ॥

मांघाता वीरसेनश्च प्रतिमन्युस्ततः क्रमात् । नाम्ना कमलबंधुश्च दीप्त्या कमलबांधवः ॥ १५५ ॥
प्रतापेन रवेस्तुल्यः समस्तस्थितिकोविदः । रविमन्युश्च विज्ञेयो वसंततिलकस्तथा ॥ १५६ ॥
कुबेर दत्तनामा च कुंभुमक्तिश्च कीर्तिमान् । शरभद्विरदौ प्रौक्तौ रथशब्दोत्तरश्रुती ॥ १५७ ॥
मृगेशदमनाभिख्यो हिरण्यकशिपुस्तथा । पुंजस्थलककुस्थश्च रघुः परम विक्रमः ॥ १५८ ॥
इतीश्वानुकुलोद्भूताः कीर्तिता भुवनाधिपाः । भूरिशोऽत्र गता मोक्षं कृत्वा दैगंबरं व्रतं ॥ १५९ ॥
आसीत्ततो विनीतायामनरण्यो महानृपः । अनरण्यः कृतो येन देशो वासयता जनं ॥ १६० ॥
पृथिवीमत्यभिख्यास्य महादेवी महागुणा । कांतिमंडलमध्यस्था सर्वेन्द्रियसुखावहा ॥ १६१ ॥
द्वौ सुताबुदपत्स्यातां तस्याश्चुत्तमलक्षणौ । ज्येष्ठोऽनंतरथो ज्ञेयः ख्यातो दशरथोऽनुजः ॥ १६२ ॥
सहस्ररस्मिसंज्ञस्य राज्ञो माहिष्मतीपतेः । अजर्यमनरण्येन साकमासीदनुत्तमं ॥ १६३ ॥
अन्योन्यगतिसंबृद्धप्रेमाणौ तौ नरोत्तमौ । सौधैर्मैशानदेवद्राविवास्थातां स्वधामनि ॥ १६४ ॥
रावणेन जितो युद्धे सहस्रांशुर्विबुद्धवान् । दीक्षां जैनेश्वरीमाप विभ्रत्सविगमुन्नतं ॥ १६५ ॥
दूतात्तत्रैषिताञ् ज्ञात्वा तद्दृत्तांतमशेषतः । मासजाते श्रियं न्यस्य नार्पी दशरथे भृशं ॥ १६६ ॥
सकाशेऽभयसेनस्य निर्गथस्य महात्मनः । राजानंतरथेनामा प्रवव्राजातिनिस्पृहः ॥ १६७ ॥

अनरण्योऽगमन्मोक्षमनंतस्यंदनो महीं । सर्वसंगविनिर्मुक्तो विजहार यथोचितं ॥ १६८ ॥
 अत्यंतदुस्सहैर्योगी द्वाविंशतिपरीषहैः । न क्षोभितस्ततो न तवीर्याख्यां स क्षितौ गतः ॥ १६९ ॥
 वपुर्दशरथो लेभे नवयौवनभूषितं । शैलकूटमिवोत्तुंगं नानाकुसुमशोभितं ॥ १७० ॥
 अथामृतम्रभावायामुत्पन्ना वरयोषिति । दर्भस्थलपुरेशस्य चारुविभ्रमधारिणः ॥ १७१ ॥
 राज्ञः सुकोशलाख्यस्य तनयामपराजितां । उपयेमे स रत्यापि स्त्रीगुणैरपराजितां ॥ १७२ ॥
 पुरमस्ति महारम्यं नाम्ना कमलसंकुलं । सुबंधुस्तिलकस्तस्य राजा मित्रास्य भामिनी ॥ १७३ ॥
 दुहिता कैकयी नाम तयोः कन्या गुणान्विता । मुंडमाला कृता यस्य नेत्रैर्दीवरमालया ॥ १७४ ॥
 मित्राया जनिता यस्मात्सुचेष्टा रूपशालिनी । सुमित्रेति ततः ख्यातिं भुवने स समुपागता ॥
 महाराज सुतामन्यां प्रापासौ सुम्रभाश्रुतिं । लावण्यसंपदं बालां जनयंतीं श्रियत्स्वपां ॥ १७६ ॥
 स सम्यग्दर्शनं लेभे राज्यं च परमोदयं । आद्ये रत्नमतिस्तस्य चरमे तृणसेमुखी ॥ १७७ ॥
 अधोगतिर्यतोराद्यादत्यक्तादुपजायते । सम्यग्दर्शनयोगात्तु गतिरुद्धमसंशया ॥ १७८ ॥
 येभरताद्यैर्नृपतिभिरुद्धाः । कारितपूर्वा जिनवरवासाः ॥
 भंगमुपेतान् क्वचिदपि रम्यान् । सोनयदेतानभिनवभावान् ॥ १७९ ॥

इंद्रनुतानां स्वयमपि रम्यान् । तीर्थकराणां परमनिवा सान् ।
रत्नसमूहैः स्फुरदुरुभासः । संततपूजामघटयद्देषः ॥ १८० ॥
अन्यभवेषु प्रथितसुधर्माः । प्राप्य सुराणां श्रियमतिरम्यां ।
ईदृशजीवा पुनरिहलोके यांति समृद्धिरविरुचिता सा ॥ १८१ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते सुकोशलमाहात्म्ययुक्तदशरथोत्पत्त्यभिधानं नाम द्वाविंशतितमं पर्व ।

त्रयोविंशतितमं पर्व ।

अन्यदाथ सुखासीनं सभायां पुरुतेजसं । जिनराजकथासक्तं सुरेंद्रसमविश्रमं ॥ १ ॥
सहसा जनितालोको गगने देहतेजसा । समायथाववद्भारः शिष्टो दशरथं सुधीः ॥ २ ॥
कृत्वाभ्युत्थानमासीनमासने तं सुखावेहे । दत्ताशीर्वचनं राजा पप्रच्छ कुशलं कृती ॥ ३ ॥
निवेद्य कुशलं तेन क्षेमं पृष्टो महीपतिः । सकलं क्षेममित्युक्त्वा पुनरेवमभाषत ॥ ४ ॥
आगम्यते कुतः स्थानाद्भगवन् विहृतं क्वच । किमु दृष्टं श्रुतं किवा न ते द्देशोस्त्यगोचरः ॥ ५ ॥

ततो मनस्थजैर्नेद्रवर्णनोद्भूतसम्मदः । उन्नतं पुलकं विभ्रदित्यभाषत नारदः ॥ ६ ॥
विदेहं नृप यातोहं मासं चारु जिनेहितं । जिनेद्र भवनाधारभूरिथैलविभूषितं ॥ ७ ॥
तत्र निष्क्रमणं दृष्टं मया सीमंधराहृतः । नगर्यां पुंडरीकिण्यां नानारत्नोस्तेजसि ॥ ८ ॥
विमानैर्विविधच्छायैः केतुच्छत्रविभूषितैः । यानैश्च विविधैर्दृष्टं देवागमनमाकुलं ॥ ९ ॥
मुनिसुव्रतनाथस्य यथेह सुरपैः कृतं । तथाभिषेचनं मेरौ मया तस्य मुने श्रुतं ॥ १० ॥
सुव्रतस्य जिनेद्रस्य वाच्यमानं श्रुतं यथा । तथा मे चरितं तस्य तत्र गोचरितं दृशा ॥ ११ ॥
नानारत्नप्रभाढयानि लुंगानि विपुलानि च । दृष्टानि तत्र चैत्यानि कृतपूजान्यनारतं ॥ १२ ॥
विचित्रमणिभक्तीनि हेमपीठानि पार्थिव । दृष्टान्यत्यंतरम्याणि वनचैत्यानि नंदने ॥ १३ ॥
चामीकरमहास्तंभयुक्तेषु स्फुरितांशुषु । भास्करालयतुल्येषु हारतोरणचारुषु ॥ १४ ॥
रत्नदामसमृद्धेषु महावैदिकभूमिषु । द्विपसिंहादिरूपाढ्यैर्द्वयोदारभित्तिषु ॥ १५ ॥
कृतसंगीतदिव्यस्त्रीजनपूरितकुक्षिषु । अमरारण्यचैत्येषु जिनार्चाः प्रणता मया ॥ १६ ॥
चैत्यप्रभाविकासाढ्यं कृत्वा मेरुं प्रदक्षिणं । पयोदपटलं मित्र्वा समुच्छंध्योन्नतं नभः ॥ १७ ॥
वास्यांतरगिरीद्राणां शिखरेषु महाप्रभाः । चैत्यालया जिनेद्राणां प्रणता बहवो मया ॥ १८ ॥

सर्वेषु तेषु चैत्येषु जिनानां प्रतियातनाः । अकृत्रिममहाभासो मया पार्थिव बन्धते ॥ १९ ॥
 इत्युक्ते देवदेवेभ्यो नम इत्युद्गतध्वनिः । प्रणतं करयुगलं च चक्रे दशरथः शिरः ॥ २० ॥
 संज्ञया नारदेनाथ चोदिते जगतीपतिः । जनस्योत्सारणं चक्रे प्रतीहारेण सादरं ॥ २१ ॥
 उपांशुनारदेनाथ जगदे कोशलाधिपः । शृणुष्ववावहितो राजन् सद्भावं कथयामि ते ॥ २२ ॥
 गतस्त्रिकूटशिखरं वंदारुरहमुत्सुकः । वंदितं शांतिभवनं मया तत्र मनोरमं ॥ २३ ॥
 भवत्युण्यानुभावेन मया तत्र प्रधारणं । श्रुतं विभीषणादीनां लंकानाथस्य मंत्रिणां ॥ २४ ॥
 नैमिचेन समादिष्टं तेन सागरबुद्धिना । भविता दशवक्त्रस्य मृत्युर्दाशरथिः किल ॥ २५ ॥
 दुहिता जनकस्यापि हेतुत्वमुपयास्यति । इति श्रुत्वा विषणात्मा निश्चित्वाप विभीषणः ॥ २६ ॥
 जायते यावदेवास्य प्रजा दशरथस्य न । जनकस्य च तावत्तौ मारयामीति सादरः ॥ २७ ॥
 पर्यटच्च चिरं क्षोणीं तच्चरेण निवेदितौ । भवतौ कामरूपेण स्थानरूपादिलक्षणैः ॥ २८ ॥
 मुनिविस्रंभतस्तेन पृष्टोहमपि भो यते । कंचिद्दशरथं वेत्सि जनकं च क्षिताविति ॥ २९ ॥
 अन्विष्य कथयामीति मया चोपात्तमुत्तरं । आकृतं दारुणं तस्य पश्यामि नरपुंगव ॥ ३० ॥
 तसे यावदयं किंचिन्न करोति विभीषणः । निगूह्य तावदात्मानं क्वचिच्चिष्ट महीषते ॥ ३१ ॥

सम्यग्दर्शनयुक्तेषु गुरुपूजनकारिषु । सामान्येनैव मे प्रीतिस्त्रिद्विधेषु विशेषतः ॥ ३२ ॥
सत्त्वं युक्तं कुरु स्वस्ति भूयात्चेहं गतोऽधुना । इमां वेदयितुं वार्तां क्षिप्रं जनकभूभृतः ॥ ३३ ॥
कृतानतिर्नृपेणैव सुवत्त्वात्यंतनभस्तलं । अवद्धारयतिर्वेगान्मिथिलाभिमुखं ययौ ॥ ३४ ॥
जनकायापि तेनेदमशेषं विनिवेदितं । भव्यजीवा हि तस्यासन् प्राणेभ्योऽप्यतिवह्लभाः ॥ ३५ ॥
अवद्धारयतौ याते मरणांशंकिमानसः । समुद्रहृदयामात्यमाकारयदिलापतिः ॥ ३६ ॥
श्रुत्वा राजमुखान्मन्त्री समभ्यर्णं महाभयं । जगदे गदतां श्रेष्ठः स्वामिभक्तिपरायणः ॥ ३७ ॥
जीवितायाखिलं कृत्यं क्रियते नाथ जंतुभिः । त्रैलोक्येशत्वलाभोऽपि वद तेनोज्झितस्य कः ३८
तस्माद्यावदरातीनां व्यसनं रचयाम्यहं । तावदज्ञातरूपस्त्वं विकृती विहरावनिं ॥ ३९ ॥
इत्युक्ते तत्र निक्षिप्य कोशं देशं पुरं जनं । निष्कामपुराद्राजा सहस्य सुपरीक्षितः ॥ ४० ॥
गते राजन्यमात्येन लेख्यं दाशशथं वपुः । कारितं मुख्यवपुषो भिन्नं चेतनयैकया ॥ ४१ ॥
लाक्षादिरसयोगेन रुधिरं तत्रनिर्मितं । मार्दवं च कृतं तावद्यावत्पत्यासुधारिणः ॥ ४२ ॥
वरासननिविष्टं तं वेदमनः सप्तमे तले । युक्तं पुरैव सर्वेण परिवर्गेण विबकं ॥ ४३ ॥
स मंत्री लेप्यकारश्च कृत्रिमं स्रजतुट्टपं । भ्रंतिहिं जायते तत्र पश्यतोरुभयोरपि ॥ ४४ ॥

अथमेव च वृत्तांतो जनकस्यापि कल्पितः । उपर्युपरि हि प्रायश्चलंति विदुषां धियः ॥ ४५ ॥
 महां तौ क्षितिपौ नष्टौ भुवनस्थितिकोविदौ । आपत्काले यथेद्वर्कौ समये जलदायिनां ॥ ४६ ॥
 यौ पुरा वरनारीभिर्महाप्रासादवर्तिनौ । उदारभोगसंपन्नौ सेवितौ मगधाधिप ॥ ४७ ॥
 इतराविव तौ कौचिदसहायौ नरोत्तमौ । चरणाभ्यां महीं कष्टं भ्रमंतौ धिग्तवस्थितिं ॥ ४८ ॥
 इति निश्चित्य जंतुभ्यो यो ददात्यभयं नरः । किं न तेन भवेद्दत्तं साधूनां धुरि तिष्ठता ॥ ४९ ॥
 दृष्टौ तौ तत्र तत्रेति चरवर्गेण वेदितौ । अनुजेन दशास्यस्य प्रेषिता बधका भृशं ॥ ५० ॥
 ते शस्त्रपाणयः क्रूरा दृष्ट्वा गोचरविग्रहा । दिवा नक्तं च नगरीं भ्रमंति चलचक्षुषः ॥ ५१ ॥
 प्रासादं हीनसत्वास्ते प्रवेष्टुं न सहा यदा । चिरायंते तदा यासीत्स्वयमेव विभीषणः ॥ ५२ ॥
 अन्विष्य गीतशब्देन प्रविश्य गतविभ्रमः । ददर्शातःपुरांतस्थं व्यक्तं दशरथं त्रिभीः ॥ ५३ ॥
 विद्युद्विलसितो नाम चोदितस्तेन खेचरः । निकृत्य तस्य मूर्धानं स्वामिने दर्शयन् मुदा ॥ ५४ ॥
 श्रुतांतःपुरजाक्रंदो निक्षिप्यैतच्छिरोंऽबुधौ । जनकेऽपि तथा चक्रे निर्दयं स विचेष्टितं ॥ ५५ ॥
 ततः कृतिनमात्मानं कृत्वा सोदरवत्सलः । ययौ विभीषणो लंकां प्रमोदपरिपूरितः ॥ ५६ ॥
 विप्रलापं परं कृत्वा विदित्वा पुस्तकर्म च । धृतिं दाशरथः प्राप परिवर्गः सविस्मयः ॥ ५७ ॥

विभीषणोऽपि संप्राप पुरीमशुभशान्तये । दानपूजादिकं चक्रे कर्म संजनितोत्सवं ॥ ५८ ॥
बभूव च मतिस्तस्य कदाचिच्छांतचेतसः । कर्मणामिति वैचित्र्यात्पश्चात्तापसुपेयुषः ॥ ५९ ॥
असत्यभीत्या क्षितिगोचरौ तौ । निरर्थकं प्रेतगतिं प्रणीतौ ॥

आशीविषांगप्रभवोऽपि सर्प-स्ताक्षर्यस्य अक्रोति किमु प्रहर्तुं ॥ ६० ॥
सुलेशशौर्यौ क्षितिगोचरौ क । क रावणः शक्रसमानशौर्यः ॥

केमः सशंको मदमंदगामी । क्व केसरी वायुसमानवेगः ॥ ६१ ॥
यद्यत्र यावच्च यतश्च येन । दुःखं सुखं वा पुरुषेण लभ्यं ॥

तत्तत्र तावच्च ततश्च तेन । संप्राप्यते कर्मवशानुगेन ॥ ६२ ॥
सम्यग्निमित्तं यदि वेत्ति कश्चि-च्छ्रेयो न कस्मात्कुलते निजस्य ॥

येनेह लोके लभतेऽति सौख्यं । मोक्षे च देहत्यजनात्पुरस्तात् ॥ ६३ ॥
राज्ञोस्त्वयोः प्राणवियोजनेन । नैमित्तमूढत्वमितं विवेकं ॥

दुःशिक्षितार्थैर्मनुर्जरकार्थे । प्रवर्तते जंतुरसारबुद्धिः ॥ ६४ ॥
अस्यांबुनाथस्य पुरी स्थितेयं । प्रभिन्नपातालतलस्य मध्ये ॥

कथं सुराणामपि भीतिदक्षा । गम्यत्वमायात् क्षितिगोचराणां ॥ ६५ ॥

कृतं मयात्यंतमिदं न योग्यं । करोमि नैवं पुनरप्रधार्यं ॥

इति प्रथार्योत्तमदीप्तियुक्तो । रविर्यथास्वे निलये स रेमे ॥ ६६ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते विभीषणव्यसनवर्णनं नाम त्रयोविंशतितमं पर्व ।

चतुर्विंशतितमं पर्व ।

यदथ भ्राम्यतो वृत्तमनरण्यतनूध्रुवः । तत्ते श्रेणिक वक्ष्यामि शृणु विस्मयकारणं ॥ १ ॥
इतोऽस्त्युत्तरकाष्ठायां नाम्ना कौतुकमंगलं । नगरं चास्य शैलाभ्रमाकारपरिशोभितं ॥ २ ॥
राजा शुभमतिर्नाम यत्रासीत्सार्धकञ्चुतिः । पृथुश्री वनिता तस्य योषिदुष्णविभूषणा ॥ ३ ॥
कैकया द्रोणमेघश्च पुत्रावभवतां तयोः । गुणैरत्यंतविमलैः स्थितौ यौ व्याप्य रोदसी ॥ ४ ॥
तत्र सुंदरसर्वांगा चारुलक्षणधारिणी । नितरां कैकया रेजे कलानां परमागता ॥ ५ ॥
अंगहाराश्रयं नृपं तथाभिनयसंश्रयं । व्यायाभिकं च साज्ञासीत्तत्प्रभेदैः समन्वितं ॥ ६ ॥

तुल्यार्थैकशब्देन बह्वर्थप्रतिपादनं । भाषापलक्षणम्लेच्छनियमास्त्रिविधा स्मृता ॥ ३३ ॥
 पद्यव्यवहृतिलेख एवमाद्यास्तु जातयः । व्यक्तवाग्लोकवागमार्गं व्यवहारश्च मातरः ॥ ३४ ॥
 एतेषामपि भेदानां ये भेदा बुद्ध्यगोचरा । सैवैरेभिः समायुक्तं सात्यवैदुक्तिकौशलं ॥ ३५ ॥
 शुष्कचित्रं द्विधा प्रोक्तं नाना शुष्कं च वर्तिजं । आर्द्रचित्रं पुनर्नाना चंदनादिद्रवोद्भवं ॥ ३६ ॥
 कृत्रिमाकृत्रिमैरंगैर्भूजलांबरगोचरं । वर्णकः श्लेष्मसंयुक्तं सा विवेदाखिलं शुभा ॥ ३७ ॥
 पुस्तकर्म त्रिधा प्रोक्तं क्षयोपचयसंक्रमैः । तक्षणादिक्रमोद्भूतं काष्ठादौ क्षयसंस्मृतं ॥ ३८ ॥
 उपचित्या मृदादीनामुपचयं तु कथ्यते । संक्रांतं तु यदाहत्य प्रतिचिबं विभाव्यते ॥ ३९ ॥
 यंत्रनिर्यंत्रसच्छिद्रनिच्छिद्रादिभिरन्वितं । सा जज्ञे तद्यथा भद्रा लोकेभ्यो दुर्लभस्तथा ॥ ४० ॥
 बुष्कमं छिन्नमच्छिन्नं पत्रच्छेद्यं त्रिधोदितं । सूचीदंतादिभिस्तत्र निर्मितं बुष्कमं स्मृतं ॥ ४१ ॥
 कर्तरीछेदनोद्भूतं छिन्नं संबन्धसंयुतं । विच्छिन्नं तु तदुद्भूतं संबन्धपरिवर्जितं ॥ ४२ ॥
 पत्रवस्त्रसुवर्णादिसंभवं स्थिरचंचलं । निर्णिन्ये सा परं चावीं संवृतासंवृतादिजं ॥ ४३ ॥
 आर्द्रशुष्कं तदुन्मुक्तं मिश्रं चेति चतुर्विधं । माल्यं तत्रार्द्रपुष्पादिसंभवं प्रथमं मतं ॥ ४४ ॥
 शुष्कपत्रादिसंभूतं शुष्कमुक्तं तदुष्मितं । मित्रतुकादिसमुद्भूतं संकीर्णं तु त्रिसंकरात् ॥ ४५ ॥

रणप्रबोधनव्यूहसंयोगादिभिरन्वितं । तद्विधातुमलं प्राज्ञा साञ्जासीत्पूरणादिजं ॥ ४६ ॥
योनिद्रव्यमधिष्ठानं रसो वीर्यं च कल्पना । परिकर्म गुणा दोषा युक्तिरेषा तु कौशलं ॥ ४७ ॥
योनिविशिष्टमूलादि द्रव्यं तु तगरादिकं । यद्दर्णवर्तिकाद्येतदधिष्ठानं प्रकीर्तितं ॥ ४८ ॥
कषायो मधुरस्तिक्तः कटुकाम्लश्च कीर्तितः । रसः पंचविधो यस्य निहारेण विनिश्चयः ॥ ४९ ॥
द्रव्याणां शीतगुणं च वीर्यं तत्र द्विधा स्मृतं । कल्पनात्र विवादानुवादसंवादयोजनं ॥ ५० ॥
परिकर्म पुनः स्नेहशोधनक्षालनादिकं । ज्ञानं च गुणदोषाणां पाटवादीतरात्मनां ॥ ५१ ॥
स्वतंत्रानुगताख्येन तां भेदेन समन्वितां । गंधयुक्तिमसौ सर्वात्मजानद्युक्तविभ्रमा ॥ ५२ ॥
भक्ष्यं भोग्यं च पेयं च लेह्यं चूष्यं च पंचधा । आस्वाद्यं तत्र भक्ष्यं तु कृत्रिमाकृत्रिमं स्मृतं ५३ ॥
भोग्यं द्विधा यवाग्वादिविशेषाश्चोदनादयः । शीतयोगो जलं मद्यमिति पेयं त्रिधोदितं ॥ ५४ ॥
रागखांडवल्लेह्याख्यं लेह्यं त्रिविधमुच्यते । कृत्रिमाकृत्रिमं चूष्यं द्विविधं परिकीर्तितं ॥ ५५ ॥
पाचनच्छेदनोष्णत्वशीतत्वकरणादिभिः । युक्तमास्वाद्यविज्ञानमासीत्तस्या मनोहरं ॥ ५६ ॥
वज्रमौक्तिकवैहूर्यसुवर्णरजतायुधं । वस्त्रसंखादि चावेदीत्सा रत्नं लक्षणादिभिः ॥ ५७ ॥
तंतुसंतानयोगं च वस्त्रस्य बहुवर्णकं । रागाधानं च सा चारु विवेदातिशयान्कितं ॥ ५८ ॥

लोहदंतजतुक्षारशिलास्तत्रादिसंभवं । तथोपकरणं कर्तुं ज्ञातमत्यंतमुद्यया ॥ ५९ ॥
 मेयदेशतुलाकारभेदान्मानं चतुर्विधं । तत्र प्रस्थादिभिर्भिन्नं मेयमानं प्रकीर्तितं ॥ ६० ॥
 दिशमानं वितस्त्यादि तुलामानं पलादिकं । समय्यादि तु यन्मानं तत्कालस्य प्रकीर्तितं ॥ ६१ ॥
 तच्चारोहपरीणाहृतिर्यगौरवभेदतः । क्रियातश्च समुत्पन्नं साध्यगात्मानमुत्तमं ॥ ६२ ॥
 भूतिकर्म निधिर्ज्ञानं रूपज्ञानं वणिग्विधिं । अन्यथा जीवविज्ञानमासीत्तस्याविशेषवत् ॥ ६३ ॥
 मानुषद्विपगोवाजिप्रभृतीनां चिकित्सितं । सा निदानादिभिर्भेदं युक्तं ज्ञातवती परं ॥ ६४ ॥
 मायाकृतं त्रिधा पीडा शक्रजालं विमोहनं । मंत्रौषधादिभिर्जातं तच्च सर्वं विवेद सा ॥ ६५ ॥
 समयं च समीज्यादिपाखंडपरिकल्पितं । चारित्र्येण पदार्थैश्च विवेद विविधैर्युतं ॥ ६६ ॥
 चेशोपकरणा वाणी कलाव्यत्यसनं तथा । क्रीडा चतुर्विधा प्रोक्ता तत्र चेष्टा शरीरजा ॥ ६७ ॥
 कंदुकादिति विज्ञेयं तत्रोपकरणं बहु । वाक्क्रीडनं पुनर्नाना सुभाषितसमुद्भवं ॥ ६८ ॥
 नाना दुरोदन्यासं कलव्यत्यसनं स्मृतं । क्रीडायां बहुभेदायामस्थां सात्यंतकोविदा ॥ ६९ ॥
 आश्रिताश्रयतो भिन्नो लोको द्विविध उच्यते । आश्रिता जीवनिर्जीवा पृथिव्यादिस्तदाश्रया ७०
 तत्र नानाभवोत्पत्तिःस्थितिर्नश्वरता तथा । ज्ञायते यदिदं प्रोक्तं लोकज्ञत्वं सुदुर्गमं ॥ ७१ ॥

पौर्वापर्याधरस्तुर्यद्वीपदेशादिभेदतः । स्वभावावस्थिते लोके बभूवास्थास्तदुत्तमं ॥ ७२ ॥
 संवाहनकला द्वेधा तत्रैका कर्मसंश्रया । शयौपचारिका चान्या प्रथमा तु चतुर्विधा ॥ ७३ ॥
 त्वङ्घ्रांसास्थिमनःसौख्यादेते त्वासासुपाक्रमाः । सस्पृष्टं च गृहीतं च श्रुक्तितं जलितं तथा ७४
 आहतं भंगितं विद्धं पीडितं भिन्नपाटितं । मृदुमध्यग्रकृष्टत्वात्तपुनर्भिद्यते त्रिधा ॥ ७५ ॥
 त्वक्सुखं सुकुमारं तु मध्यमं मांससौख्यकृत् । उत्कृष्टमस्थिसौख्याय मृदुगीति मनःसुखं ॥७६॥
 दोषास्तस्या प्रतीयं यल्लोम्नासुद्धर्तनं तथा । निर्मांसपीडितं वाढं केशकर्षणमद्भुतं ॥ ७७ ॥
 अष्टग्राप्तममार्गेण प्रघातमतिभुशकं । आदेशाहतमत्यर्थमवसुप्तप्रतीपकं ॥ ७८ ॥
 एभिर्दोषैर्विनिर्मुक्तं सुकुमारमनीव च । योग्यदेशप्रसुक्तं च ज्ञाताकृतं च शोभनं ॥ ७९ ॥
 करणैर्विविधैर्यातु जन्यते चित्तसौख्यदा । संवाहनावगम्या सा शश्र्योपचरणात्मिका ॥ ८० ॥
 संवाहनकलामेतामंगप्रत्यंगोचरां । अवैदसौ यथा कन्या नान्या नारी तथा धनं ॥ ८१ ॥
 शरीरवेषसंस्कारकौशलं च कला परा । स्नानमूर्द्धजवासादि निरचैषीदिमां च सा ॥ ८२ ॥
 एवमाद्याः कलाश्चारुशीला लोकमनोहराः । अदीधरत्समस्ताः सा विनयोत्तमभूषणाः ॥ ८३ ॥
 कलागुणाभिरूपं च समुद्भूता त्रिविष्टपे । अद्वितीया बभौ तस्याः कीर्तिराकृष्टमानसा ॥ ८४ ॥

बहुनात्र किमुक्तेन शृणु राजन् समासतः । तस्य वर्षशतेनापि दुःशक्यं रूपवर्णनं ॥ ८५ ॥
 पित्रा प्रधारितं तस्या योग्यः कोऽस्या भवेद्भरः । स्वयं रुचितमेवेयं गृह्णात्विति विसंशयं ॥ ८६ ॥
 यदर्थे पार्थिवाः सर्वे वसुमत्यासुपाहताः । हरिवाहननामाद्याः पुरोविभ्रमभूषिताः ॥ ८७ ॥
 गतो दशरथोऽप्यस्य जनकेन सह भ्रमन् । स्थितं स तादृशोऽप्येतान् लक्ष्या प्रच्छाद्य भूपतीन् ८८
 मंचेषु सुप्रपंचेषु निविष्टान् वसुधाधिपान् । प्रत्येकमैक्षितोदारान् प्रतीहार्या निवेदितान् ॥ ८९ ॥
 भ्राम्यंती सा ततः साध्वी नरलक्षणपंडिता । कंठे दाशरथे न्यास दृष्टिनीलोत्पलस्रजं ॥ ९० ॥
 भूपालनिवहस्थं तं सा ययौ चारुविभ्रमा । राजहंसं यथा हंसी वक्रवृंदव्यवस्थितं ॥ ९१ ॥
 भावमालागृहीतेऽस्मिन् न्यस्ता या द्रव्यमालिका । पौनरुक्त्यं प्रपेदेसौ लोकाचारकृतास्पदा ९२
 केचित्तत्र जगुस्तारं प्रसन्नमनसो नृपाः । अहो योग्यो वृतः कोऽपि पुरुषोऽयं सुकन्यया ॥ ९३ ॥
 केषांचित्त्वतिवैलक्ष्यात्स्वदेशगमनं प्रति । विरामातिदूरेण मनोवैवर्ण्यमीयुषां ॥ ९४ ॥
 केचिदत्यंतदृष्टत्वात्परमं कोपमागताः । युद्धं प्रति मनश्चक्रुः कृतकोलाहला भृशं ॥ ९५ ॥
 जगुश्च खयातसंज्ञान् महाभोगसमन्वितान् । त्यक्त्वातो गृह्णीमेतमज्ञातकूलशीलिनं ॥ ९६ ॥
 अमुं कश्चपि वैदेशं दुरभिप्रायकारिणीं । गृहीतमूर्द्धजाकृष्टां प्रसमं दुष्टकन्यकां ॥ ९७ ॥

इत्युक्त्वा ते सुसन्नद्धाः समुद्यतमहायुधाः । नृपा दशरथं तेन चलिताः क्षुद्रचेतसः ॥ ९८ ॥
ततः समाकुलीभूतो वरं शुभमतिर्जमौ । भद्र यावन्नृपानेतान् सुशुब्धान्वास्वाम्यहं ॥ ९९ ॥
रथमारोप्य तावच्चं कन्यामंतर्हितो भव । कालज्ञानं हि सर्वेषां नयानां मूर्द्धनि स्थितं ॥ १०० ॥
एवमुक्तो जगादासौ स्मितं कृत्वातिधीरधीः । विस्रब्धो भव माम त्वं पश्यतान् कांदिशीकृतान् ॥
इत्युक्त्वा रथमारुह्य संयुक्तं प्रौढवाजिभिः । भृशं संववृते भीमः शरन्मध्याह्नभानुभं ॥ १०२ ॥
उत्तार्य केकया चाशु रथवाहं रणांगणे । तस्थौ पौरुषमालंब्य तोत्रप्रग्रहधारिणी ॥ १०३ ॥
उवाच च प्रयच्छाज्ञां नाथ कस्योपरि हुतं । चोदयामि रथं पश्य मृत्युरद्यातिवत्सलः ॥ १०४ ॥
जगादासौ किमत्रान्यैर्वराकैर्निहतेर्नरैः । मूर्द्धानमस्य सैन्यस्य पुरुषं पातयाम्यहं ॥ १०५ ॥
यस्यैतत्पांडुरच्छत्रं विभाति शशिविभ्रमं । एतस्याभिमुखं कति रथं चोदय पंडिते ॥ १०६ ॥
एवमुक्ते तयात्यंतं धीरया वाहितो रथः । समुच्छ्रितसितच्छत्रस्तरंगितमहाव्वजः ॥ १०७ ॥
केतुच्छायासहाज्वाले तत्र दंपतिदेवते । रथाम्नौ योधशलभा दृशा नष्टाः सहस्रशः ॥ १०८ ॥
दशस्यंदननिष्ठुकैर्नाराचैरर्दिता नृपाः । क्षणात्परांमुखीभूताः परस्परविलंघिनः ॥ १०९ ॥
तसौ हेमप्रभेणैते चोदिता लज्जिता जिताः । निवृत्त्य पुनरारब्धं हंतुं दाशरथं रथं ॥ ११० ॥

वाजिभिः स्यन्दनैर्नागैः पादात्तैश्च नृपादृताः । कृतस्रममहानादा धनसंधातवर्तिनः ॥ १११ ॥
 तोमराणि शरान् पाशांश्चक्राणि कनकानि च । तमेकं नृपमुद्दिश्य चिक्षिपुश्च समुद्यताः ॥ ११२ ॥
 चित्रमेकरथो भूत्वा तदा दशरथो नृपः । जातः शतरथः शक्त्या निःसंख्यानरथोऽथवा ॥ ११३ ॥
 विचिच्छेद स नाराचैः समं शस्त्राणि विद्विषां । अदृष्टाकर्षसंधानैश्चक्रीकृतशरासनः ॥ ११४ ॥
 छिन्नध्वजातपत्रः सन् विह्वलीकृतवाहनः । शरैर्हेमप्रभस्तेन क्षणेन विरथीकृतः ॥ ११५ ॥
 स रथांतरमारुह्य भयावततमानसः । द्रुतं पलायनं चक्रे कृष्णीकुर्वन्निजं यशः ॥ ११६ ॥
 ररक्ष स्वं च जायां च शत्रूनस्त्राणि चाच्छिनत् । एको दशरथः कर्म चक्रेऽनंतरथोचितं ॥ ११७ ॥
 दृष्ट्वा दशरथं सिंहं विध्रूतशरकेसरं । दुद्रुवुर्योधसारंगाः परिगृह्य दिगष्टकं ॥ ११८ ॥
 अहो शक्तिर्नस्थास्य हि चित्रं कन्यया कृतं । इति नादः समुत्तस्थौ महान् स्वपरसेनयोः १२१
 वंदिदोषितशब्देन शक्त्या वानन्यतुल्यया । जनैर्दशरथो जज्ञे प्रतापं विभ्रदुन्नतं ॥ १२० ॥
 ततः पाणिगृहस्तेन कृतःकौतुकमंगले । कन्यायाः परलोकेन कृतःकौतुकमंगलं ॥ १२१ ॥
 महता भूतिभारेण वृत्तोपयमनोत्सवः । ययौ दशरथोऽयोध्यां मिथिलां जनको तथा ॥ १२२ ॥
 पुनर्जन्मोत्सवं तस्य तस्यां चक्रेऽतिसम्मदः । पुनर्नृपाभिषेकं च परिवर्गो महर्द्धिभिः ॥ १२३ ॥

पद्मपुराणम् ।

अशेषभयनिर्मुक्तो रेमे तत्र स पुण्यवान् । आखंडल इव स्वर्गे प्रतिमानितशासनः ॥ १२४ ॥
 तत्र प्रत्यक्षमन्यासां पत्नीनां भूभृतां तथा । अभ्यधायि नरद्रेण केकयासन्नवर्तिनी ॥ १२५ ॥
 पूर्णदुवदने ब्रूहि यत्ते वस्तु मनीषितं । इह संपादयाम्यद्य प्रसन्नोऽस्मि तव प्रिये ॥ १२६ ॥
 चोदयेन्नादिविज्ञानाद्यदि नाम तथा रथं । कथं कुद्धारिसंघातं त्रिजयेहं सहोत्थितं ॥ १२७ ॥
 अवस्थितं जगद्व्याप्यं नुदेदकः कथं तमः । संवेष्टा चेद्भवेदस्य न मूर्तिररुणात्मिका ॥ १२८ ॥
 गुणग्रहणसंघातत्रीडाभारनतानना । मुहुः प्रचोदितोवाच कथंचिदिति केकया ॥ १२९ ॥
 नाथ न्यासोयमास्तां मे त्वयि वाञ्छितयाचनं । प्रार्थयिष्ये यदा तस्मिन् काले दास्यसि निर्वचाः ॥
 इति प्रोक्तमात्रे जगौ भूमिनाथः । समग्रेंदुनाथ प्रतिस्पद्धिवक्त्रः ॥
 भवत्वेवमुद्ये पृथुश्रौणिसौम्ये । त्रिवर्णातिकांतप्रसन्नोरुनेत्रे ॥ १३१ ॥
 अहो बुद्धिरस्या महीगोत्रजाया । नयाढया नितान्तं कलापारगायाः ॥
 समस्तोपभोगैरलं संगताया । कृतं न्यासभूतं मनःप्रार्थनं यत् ॥ १३२ ॥
 समस्तोऽपि तस्यास्तदाभीष्टवर्गः । प्रयातः प्रमोदं प्रकृष्टं नितान्तं ॥
 विचिंत्य प्रधानं शुभा कंचिदर्थं । शनैर्मर्गिण्यित्यहो केकयेति ॥ १३३ ॥

मतेर्गोचरत्वं मया तावदेत-त्प्रणीतं सुव्रतं धरित्रीपते ते ॥

समुत्पत्तिमस्मान्महामानवानां । शृणु द्योतकानामुदारान्वयस्म ॥ १३४ ॥

समासेन सर्वं वदाम्येष तेहं । त्रिलोकस्य वृत्तं किमत्र प्रपंचैः ॥

दुराचारयुक्ताः परं यांति दुःखं । सुखं साधुवृत्ता रविप्रख्यभासः ॥ १३५ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते षड्वा-चरिते केकयावरप्रदानं नाम चतुर्विंशतितमं पर्व ।

पंचविंशतितमं पर्व ।

अथापराजिता देवी सुखं सुप्ता वरालये । शयनीये महाकांते रत्नोद्योतशिरस्थिते ॥ १ ॥
रजन्याः पश्चिमे यामे महापुरुषवेदिनः । नितान्तं परमान् स्वप्नानैश्विताशयिता यथा ॥ २ ॥
शुभ्रं स्तंबेरमं सिंहं पद्मिनीबांधवं विधुं । दृष्ट्वा विवोधमायाता तूर्यमंगलनिस्वनैः ॥ ३ ॥
ततः प्रत्यंगकार्याणि कृत्वा त्रिस्मितमानसा । दिवाकरकरालोकमंडिते श्रुवने सती ॥ ४ ॥
सा विनीतांतिकं भर्तुर्गत्वात्यंतसमाकुला । सखीभिरावृता भद्रपीठभूषणकारिणी ॥ ५ ॥

कृताञ्जलिर्जगौ स्वप्नान् किञ्चिद्विनतविग्रहा । स्वामिने सावधानाय यथा दृष्टान्मनोहरान् ॥६॥
ततो निखिलविद्वानपारदश्चा नराधिपः । बुधमंडलमध्यस्थः स्वप्नानामभ्यधात्फलं ॥ ७ ॥
परमाश्चर्यहेतुस्ते कांते पुत्रो भविष्यति । अंतर्बहिश्च शत्रूणां यः करिष्यति शातनं ॥ ८ ॥
एवमुक्ते परं तोषं हस्तस्पृष्टोदरी ययौ । मुखकेसरसंरुद्धमुखपद्मापराजिता ॥ ९ ॥
चकार च समं भर्त्रो परं प्रमदमीयुषा । जिनेद्रवेश्मसुस्फीतां पूजां पूजितभावना ॥ १० ॥
ततः प्रभृतिकांत्यासौ सुतरां स्मावगाह्यते । बभूव चेतसश्चास्याः शांतिः कापि महौजसः ॥११॥
सुमित्रानंतरं तस्या ईक्षांचक्रेऽतिसुंदरी । विस्मिता पुलकोपेता स्वप्नान् साधुमनोरथा ॥ १२ ॥
सिच्यमानं मृगाधीशं लक्ष्म्या कीर्त्या च सादरं । कलशैश्चवमानास्य कमलैश्चारुवारिभिः ॥१३॥
आत्मानं चातितुंगस्य भूभृतो मूर्धनि स्थितं । पश्यंतं मेदिनीं स्फीतां निम्नगापत्तिमेखलां ॥१४॥
स्फुरत्किरणजालं च दिवसाधिपत्रिभ्रमं । नानारत्नोचितं चक्रं सौम्यं कृतविवर्तनं ॥ १५ ॥
वीक्ष्य मंगलनादेन तथैव कृतबोधना । विनीताऽकथयत्यत्ये नितान्तं मधुरस्वना ॥ १६ ॥
स्रनुर्युगप्रधानं ते शत्रुचक्रक्षयावहः । भविष्यति महातेजाश्चित्रचेषो वरानने ॥ १७ ॥
इत्युक्त्वा सा सती पत्या संमदाक्रांतमानसा । ययौ निजास्पदं लोकं पश्यंतीवाधरस्थितं ॥१८॥

अथानेहसि संपूर्णे पूर्णेदुरिव पूर्वदिक् । अमृत तनयं कांत्या विशालमपराजिता ॥ १९ ॥
दिष्टया वर्धनकारिभ्य प्रयच्छन् वसु पार्थिवः । बभूव चामरच्छत्रपरिधानपरिच्छदः ॥ २० ॥
जन्मोत्सवं महानस्य चक्रे निःशेषबांधवैः । महाविभवसंपन्नैरुन्मत्तीभूतविष्टपः ॥ २१ ॥
तरुणादित्यवर्णस्य पद्मालिंगितवक्षसः । पद्मनेत्रस्य पद्माख्या पितृभ्यां तस्य निर्मिता ॥ २२ ॥
सुमित्रापि ततः पुत्रममृत परमद्युतिं । ह्यायादिगुणयोगेन सद्रत्नं रत्नभूरिव ॥ २३ ॥
पद्मजन्मोत्सवस्यानुसंधानमिव कुर्वता । जनितो बंधुवर्गेण तस्य जन्मोत्सवः परः ॥ २४ ॥
उत्पाता जज्ञिरेऽरातिनगरेषु सहस्रशः । आपदां सूचका बंधुनगरेषु च संपदां ॥ २५ ॥
प्रौढेदीवरगर्भाभः कांतिवारिकृतप्लवः । सुलक्ष्म्या लक्ष्मणाख्यायां पितृभ्यामेव योजितः ॥ २६ ॥
बालौ मनोज्ञरूपौ तौ विट्टुमाभरदच्छदौ । रक्तोत्पलसमच्छायपाणिपादौ मुविभ्रमौ ॥ २७ ॥
नवनीतमुखस्पर्शौ जातिसौरभधारिणौ । कुर्वाणौ शैशवीं क्रीडां चेतः कस्य न जहृतुः ॥ २८ ॥
चंदनद्रवादिग्धांगौ कुंकुमस्थासकांचितौ । सुवर्णरससंपृक्तरजतांजनकोपमौ ॥ २९ ॥
अनेकजन्मसंवृद्धस्नेहान्योन्यवशानुगौ । अंतःपुरगतौ सर्वबंधुभिः कृतपालनौ ॥ ३० ॥
विच्छर्दमिव कुर्वाणावमृतेन कृतस्वनौ । मुखपंकेन लिंपताविव लोकं विलोकनात् ॥ ३१ ॥

छिदंताविव दारिद्र्यमाहूतागमकारिणौ । तर्पयंताविव स्वातं सर्वेषामनुकूलतः ॥ ३२ ॥
 प्रसादसम्भदौ साक्षादिव देहमुपागतौ । रेमाते तौ सुखं पुण्यां कुमारौ कृतरक्षणौ ॥ ३३ ॥
 विजयश्च नृपिष्ठश्च यथापूर्वं बभूवतुः । तत्तुल्यचेष्टितावेवं कुमारौ तावशेषतः ॥ ३४ ॥
 तनयं केकयाहृत दिव्यरूपसमन्वितं । यो जगाम महाभाग्यो भुवने भरतश्रुति ॥ ३५ ॥
 सुषुवे सुप्रभा पुत्रं सुंदरं यस्य विष्टपे । ख्यातेः शत्रुघ्नशब्देन सकलेद्यपि वर्तते ॥ ३६ ॥
 बलनामापरं मात्रा पद्मस्येति त्रिनिर्मितं । सुमित्रया हरिर्नाम तनयस्य महच्छया ॥ ३७ ॥
 कृतोर्धचक्रिनामायां मात्रेति भरतभिधां । दृष्ट्वा चक्रिणि संपूर्णे केकया प्रापयत्सुतं ॥ ३८ ॥
 चक्रवर्तिध्वनिं नीतो मात्रायामिति सुप्रजाः । तनयस्यार्हतो नाम शत्रुघ्नं इति निर्ममे ॥ ३९ ॥
 समुद्रा इव चत्वारः कुमारस्ते नया इव । दिग्विभागा इवोदारा बभूवुर्जगतः प्रियाः ॥ ४० ॥
 ततः कुमारकान् दृष्ट्वा विद्यासंग्रहणोचितान् । दध्यौ योग्यमुपाध्यायं पितृषां मनसाकुलः ॥ ४१ ॥
 अथास्ति नगरं नाम्ना कांपिल्यमिति सुंदरं । भार्गवोज्ज्व शिखी ख्यातस्तस्येषुरिति भामिनी ४२
 एरिरुढिस्तयोः पुत्रो दुर्विनीतो विलासितः । उपालंभसहस्राणां कारणीभूतचेष्टितः ॥ ४३ ॥
 द्रविणोपार्जनं विद्याग्रहणं धर्मसंग्रहः । स्वाधीनमपि तत्प्रायो विदेशे सिद्धमश्नुते ॥ ४४ ॥

पितृभ्यां भवनादेष निर्विण्णाभ्यां निराकृतः । ययौ राजमृंहं दुःखी वसानः कर्पटद्वयं ॥ ४५ ॥
तत्र वैवस्वतो नाम धनुर्वेदातिपंडितः । युक्तः सहस्रमात्रेण शिष्याणामभियोगिनां ॥ ४६ ॥
यथावचस्य पार्श्वेसौ धनुर्विद्यमुपागमत् । जातः शिष्यसहस्राच्च दूरेणाधिककौशलः ॥ ४७ ॥
श्रुतं कृशाग्रराजेन मत्सुतेभ्योऽपि कौशलं । वैदेशे कापि विन्यस्तमिति ज्ञात्वा रुषं गतः ॥४८॥
श्रुत्वा च स्वामिनं क्रुद्धमस्त्राचार्येण शिष्यतः । एवमेरो यथा राज्ञः पुरः कुंठो भविष्यति ॥४९॥
स समाह्वयितः शिष्यैः सूतोऽसौ विभुना नृणां । शिक्षां पश्यामि सर्वेषां छात्राणामिति चोदितः ५०
ततोऽतेवासिनस्तेन क्रमेण शरमोचनं । कारिता लक्षपातं च सर्वे चक्रुर्यथायथं ॥ ५१ ॥
अथैरोऽपि स नियुक्तः शरान् चिक्षेप तादृशान् । दुःशिक्षित इति ज्ञातो विभुना तेन ग्राह्यैः ५२
चिदित्वा त्रितयां सर्वां राज्ञा संप्रेषितो गतः । अस्त्राचार्यः स्वकं धाम शिष्यमंडलमध्यगः ॥५३॥
वैवस्वतसुतामैरः स्वीकृत्य गुरुसम्मतां । रात्रौ पलायनं कृत्वा प्राप दाशरथीं पुरीं ॥ ५४ ॥
द्वीकितश्चानरण्ये स्वं कौशलं च न्यवेदयत् । राज्ञा समर्पिता तस्मै तुष्टेन तनुसंभवाः ॥ ५५ ॥
तेष्वस्त्रकौशलं तस्य संभ्रातं स्फीततां गतं । सरःसु सुप्रसन्नेषु चंद्रविंबमिवागतं ॥ ५६ ॥
अन्यानि च गुरुप्राप्त्या विज्ञानानि प्रकाशितां । यातानि तेषु रत्नानि पिधानात्पश्यमादिव ५७

दृष्ट्वा विज्ञानमेषामतिशयसहितं सर्वशास्त्रेषु राजा ।
संप्राप्तस्तोषमग्न्यं सुतनयविनयोदारचेष्टाहृतात्मा ॥
चक्रे पूजासमेतं गुरुषु गुणगणज्ञानपांडित्ययुक्तो ।
यातं त्र्युत्क्रम्य वांछात्रिभवमतितरां दानविरुयातकीर्तिः ॥ ५८ ॥
ज्ञानं संग्राप्य किंचिद् ब्रजति परमतां तुल्यमन्यत्र यातं ।
तावत्त्वेनापि नेति क्वचिदपि पुरुषे कर्मवैषम्ययोगात् ॥
अत्यंतं स्फीतिमति स्फटिकगिरितटे तुल्यमन्यत्र देशे ।
यात्येकांतेन नाशं तिमिरवति रेवंशुवृंदं खगौधैः ॥ ५९ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते चतुर्भ्रातृसंभवाभिधानं नाम पंचविंशतितमं पर्व ।

वीर सेवा मन्दिर
दिल्ली

★

132

~~१८८५~~

क्रम संख्या

228.02 दरवा

काल नं०

खण्ड

पूर्व प्रकाशित ग्रन्थोंकी सूची

[प्रत्येक ग्रन्थ के अन्त में मात्र मूल्य पर बेचा जाता है !]

१. अष्टाध्यायीसिंह (न्याय) । ८)	१. आचारसार । ८)	२१. इन्द्रमन्त्रसिंहः । १॥)
२. सगर-चरित्र (३) । ३)	२. अश्वमेधसंस्कार मन्त्रिका । १॥)	२२. कवि- । १॥)
३. विक्रान्त-कौरवीय (नाटक) । ८)	३. तत्त्वानुशासनादिसंग्रह । १॥)	२३. मूलाचार मन्त्रिका (सुम्नार्थ) । १॥)
४. पाठ-संक्षेप (काव्य) । १)	४. अनागरधर्मोद्यत । ३॥)	२४. रत्नकरण्ड मन्त्रिका । १॥)
५. नैमिष्य-व्यास (नाटक) । १)	५. दुर्गासप्तशतिका (काव्य) । १॥)	२५. पंचसंग्रह । १॥)
६. आर्य-संसार । १॥)	६. नयचक्रसंग्रह । १॥)	२६. लाटी-सिन्धु । १॥)
७. जिनदत्तचरित (काव्य) । १॥)	७. षट्प्रायश्चित्तसंग्रह । ३)	२७. पुरदेवनाम्नः । १॥)
८. प्रद्युम्नचरित " । १॥)	८. प्रायश्चिन्तनसंग्रह । १॥)	२८. प्राचीन शिल्प-संग्रह । १॥)
९. चरित्रसार । १॥)	९. मूलाचार संग्रह (पञ्चमं) । ३॥)	२९. पद्मपरमाण (प्रथमसंखंड) । १॥)
१०. अज्ञाननिर्णय (न्याय) । १)	१०. भावसंग्रहसिद्धि । २॥)	

